NOVOČESKÁ

BIBLIOTHÉKA

VYDÁVANÁ

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

ČÍSLO XIV.

FR. LAD. ČELAKOVSKÉHO

MUDROSLOVÍ NÁRODU SLOVANSKÉHO V PŘÍSLOVÍCH.

V PRAZE, 1852.

MUDROSLOVÍ

NÁRODU SLOVANSKÉHO

VE

PŘÍSLOVÍCH.

PŘIPOJENA JEST SBÍRKA PROSTONÁRODNÍCH ČESKÝCH POŘEKADEL.

ÚSPOŘÁDAL A VYDAL

FR. L. ČELAKOVSKÝ.

V PRAZE 1852.

V KOMMISSÍ U FRANTIŠKA ŘIVNÁČE.

PN
6505
S2 C5

LIBRARY
AUG 25 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

1113539

Tisk cís. král. dvorní knihtiskarny Synův Bohumila Hause v Praze.

REJSTŘÍK.

Abecední klíč k **Fr. L. Čelakovského**; „Mudrosloví slovanského národu v příslovích.“

Afrika 452.
Agatha sv. 443.
Achas 485.
Alánec 478.
Albrecht král 489.
Alexej sv. 445.
Anna sv. 452.
April 447.
Asie 452.
Avar 478.

Baba 309, 496.
Babí léto 454.
Babí tanec 439.
Babín 483.
Babínská výprava 483.
Bačka 469.
Bájeslovná slov. přísloví 458.
Bagdad 487.
Banát 469.
Barbora 456.
Bartoloměj 453.
Bázeň, bázlivost 119.
Bechynští 478.
Bekovič 490.
Belžané 483.
Berounský Jetřich 491.
Beskydy 488.
Bezpečnost 629.
Biblí 497.
Biblická přísloví 17.
Bídá 169, 614.
Bití 575.
Blanik 488.
Blázen 208, 560.
za blázna míti 560.
Bláznovství 201.
Boby 452.
Bojácnost 95, 119, 575.
Boháč 164.
Bohatství 164, 614.
Bohatý, chudý, nuzný 149.
Boleslav 478.
Bolest 149, 180, 575.
Bona, královna 589.
Boris 449, 452.
Boubín 440.
Bouřka první 446.
Bratr, bratrstvo 397.
Brykule 575.
Březen 442, 444, 448.
Břeští 481.
Břicho 137.
Břichopas 589.
Bříza 424.
Budoucnost 419.
Budín 486.
Bůh 3.
Bukovsko 481.
Bušťané 483.
Bylina 489.
Bydlo dobré, zlé 152, 614.
Bystřice báňská 481.
Byt 227.

Cár 318.
Cárhrad 487.
Celost 629.
Cena 329.
Cesta, cestování 278, 287.
Cibule 499.
Cikán, cikánka 461, 470, 473.
Císař 318.
Citoslovce 600.
Cizí a zakázané se líbí 124.
Cizí statek 147.
Cizího si nevšímati 247.
Cizoložství 589.
Ctnost 3, 22.
Čaj 497.

Čarodějnice 496.
Čas 260. 629.
Čáslavští 478.
Častochov 482.
Častochovský bojovník 482.
— zázrak 482.
Čech 458. 459.
Čechy 459. 498.
Čečetka 454.
Čeládka 375.
Čeremis 478.
Černoboh 494.
Černovice 481.
Čert 20.
Červen 448. 449. 452.
Červenec 451.
český jazyk 459.
česká hlava 459.
české slovo 459.
české srdce 459.
česká země 459.
Čest 95. 101.
Češka 459
Člověk 278.
čtyřidcet mučenníků 445.

Dalibor 491.
Dar, dary 28, 47, 517.
Darmo 49.
Dávení 589.
Dávno 629.
Den dlouhý 451.
Déšť, ranní 439.
Deveř 398.
Devítník 441.
Dějepisná přísloví 458.
Děti 374, 402.
Did, Dindi sv. 494.
Dílo 124.
Dimitry 424.
Dítě nemanželské 589.
Div 494.
Dluh 247, 274, 614.
Dobré — zlé 28.
Dobré jmeno 95.
Dobročinnost 28.
Dobrodějce 614.
Dobrodění 614.
Dobrodiní 517.
Dobrota 517.
Dobytek 425.
Dodola 495.
Dohled 419, 427.
Doma 374.
Domácí život 374.
Domácnost 374.
Domov 225.
Domluva 600.
Doufati, doufání 195.
Draho, drahota 629.
Drak 496.
Drůbež 427.
Drzost 545.
Dub 440.
Duben 444, 446, 448, 452.
Duch sv. 449.
Duchové 495.
Důkladnost 629.
Dům 374.
Důmysl 517.
Dunaj 440, 487.
Dunajec 488.
Dundr 494.
Důvěra 251.
Dvorská služba 318.
Dvořák, dvořenín 321.
Dvůr 321.
Dábel 3, 20.

Eliáš sv. 451.
Evdokej sv. 444.

Faleš 528.
Farář 333.
Filip z Konopí 491.
Flamendr 470.
Francouz 458, 459, 460.
Francouzko 459.
Frej 122.

Gdánsko 481.
Gleb 449, 452.

Habrov 480.
Had 496.
Hádka, daremná 600.
Hajdamák 467.
Haličané 483.
Hana, hanění 91, 600.
Havel sv. 449, 452, 454.
Hercegovina 470.
Hlad 149, 187, 589.
Hlava 201.
Hloupost, hlupec 205. 560.
Hněv 95, 113, 545.
Hnůj, hnojení 422.
Holandr 472.
Holeč, král 509.
Hora Kutna 478.
— Lysá 496.
Horal 465.
Hoření-se 614.
Hoře 149, 180.
Hospoda 141.
Hospodář 419, 374.
Hospodářiček, Šotek 494.

Hospodářství 419, 614.
Hospodyně 375.
Host, hostinství 374, 413, 499.
Hoštka 478.
Houby 440.
Hra, hráč 124, 142.
Hrdinství 116.
Hrdost 545.
Hromnice 441, 442, 443.
Hrubost, hrubé mravy 560.
Hrušky 420.
Hříčky slovní 498.
Hřích 3, 24.
Huba 73.
Humpolec 479.
Hus 427, 455, 498.
Husí odlet 454.
Hvězdy 439.
Hýl 498.

Chléb 420.
Chlumec 480.
Chlumecký prach 480.
Chlouba 95, 545, 101.
Chmel 499.
Chmelnice 420.
Chomútov 479.
Chovej se dle svého stavu a důchodu 432.
Chození 629.
Chropín 481.
Chtivost 589.
Chudoba 169, 624.
Chuť 559.
Chvastavost 101.
Chvála 95, 101, 600.
Chyba 278, 283, 560,
Chytrost 205, 528.

Isidor 449.

Jakub sv. 452.
Jan Burian, Křtitel sv. 450.
— Evangelista 450.
Jankov 480.
Janošík 494.
Jaro 445.
Jaroslav 481.
Jař 423.
Jatvěz 477.
Jazyk 62, 68, 600.
Ječmen 424.
Jeremiáš 449.
Jeřabiny 440.
Jezero Kosturské 488.
Ježdík 151.
Jídlo, jísti 137, 295, 589.
Jiří podzimní sv. 447, 455.
Jistota 254, 629.
Jitřní 456.
Jmeno dobré 104.
Jmena Ježíš 442.
Jmění 344.
Job 500.

Kachna 427.
Kalendář 439.
Kalendářík příslovní 419, 439.
Kamenec 484.
Kassian sv. 444.
Kaša 489.
Kateřina sv. 455.
Kec 480.
Klam 528.
Klášter 335.
Klatovy 479.
Klepy 88, 600.
Kletba 600.
Kleveta 62, 88, 600.
Kliment sv. 455.
Klobásy 498.
Kmotr 374, 411.
Kněz 333, 509.
Kníže 342.
Koleda 457.
Kolín 479.
Kolodčje 480.
Kolomyjčané 483.
Koloveč 480.
Konec 293, 317, 629.
Konopí 424.
z Konopí Filip 491.
Kopidlno 480.
Kořalka 141.
Kosovo pole 491.
Kostelník 336.
Kosturské jezero 488.
Koštál 498.
Kotě 426.
Koupě 318.
Kouření 497.
Koza 425.
Kozák 467.
Krádež 145.
Král 318.
Králka 495.
Krakov 481, 486.
Krakovák 481.
Krakovský trh 481.
Krakovští 483.
Krása 293, 303.
Kráva 426, 456, 512.
Krejčí 332.
Krispin sv. 506.
Krkonoš 440, 488.
Kroupa Prokop 491.
Křeč 481.

Křepelka 451.
Křístek, Skřítek 494.
Kříž 455.
— sv. v Polsku 483.
Křtění Boží 442.
Kujeba z Mýta, Kujebáci 479.
Kuchař 333.
Kůň 425.
Kupec 318, 329.
Kuráž 119.
Kurva 122.
Kvap 258.
Kvapiti rádno i nerádno 247.
Kyjov 485.

Labuť 440.
Láce, laciný 329, 629.
Lada 494.
Lakomec, lakomství 28, 51, 528.
Láska 225, 237, 517.
— panská 244.
Lazar srbský 491.
Leden 441.
Lékař 293, 300.
Leknutí 575.
Lelky 135.
Len 424.
Lenoch 528.
Lenost 124, 127, 134.
Lest 28 528.
Lel (Polel) 494.
Léto 450.
Léto babí 453.
Leč 62, 66.
Ležák 136.
Lhář 66, 528.
Libáň 480.
Libost 237.
Lichost, lichota 41, 528.
Lichva 28, 54.
Lichvin 488.
Lika, Ličané 488.
List padá 453.
Listopad 455.
Liška 504.
Lišov 479.
Litoměřičtí 478.
Lítost 575.
Lítostivost 149.
Litva 483.
Lokítek Vladislav 489.
Lomec řeka 487.
Louka 420.
Loupež, loupiti 143.
Lublín 481.
Lucie sv. 456.
Lukáš sv. 454.
Lvov, Lvované 483.
Lysá hora 496.

Macecha 374, 401.
Maďar 458.
Máj 448, 452.
Mák 452, 501.
Mála si važ 419.
Malým nepohrdej 247, 265.
Malín 479
Malopolané 483.
Malorus 465.
Malostranští 478.
Mamaj 490,
Manželství 374, 589.
Maňata, Mazata sv. 506.
Marek sv. 447.
Marie, na nebevzetí 452.
— , orodovnice 454.
Marko kralevič 491.
Markyta sv. 451.
Marné počínání 560, 629.
Marnotratnost 28, 58, 589.
Martin sv. 455.
Masopůst 441.
Matěj sv. 444.
Matka 399.
Matouš sv. 453.
Matrena 445.
Maximilian 489.
Mazur 464.
Medard sv. 450.
Medvěd 506.
Meluzína 496.
Metlice 424.
Mělník 478.
Měsíc 439.
— ruský 466.
Město Nové nad Metují 480.
Michal sv. 453, 491.
Mikuláš sv. 447, 456.
— jarní, podzimní 449.
Milosrdenství 44.
Milost 237.
Miloš 491.
Mizina 614.
Mladňátka 457.
Mladost 293, 304.
Mlčení, mlčelivost 62, 68, 76, 600.
Mlsnost 589.
Mluvení 68, 600.
Mlynář 322.
Mnich 334
Mnoho 629.
Mnohomluvnost 80, 600.
Moc 278, 282.
Mocnář 318.
Mohylany 483.

Mokij mučenník 449.
Moravan 459.
Mordvín 478.
Morena, Mořena 494.
Morous 495.
Moskva, Moskal 460, 466, 484.
Most pražský 478.
Moudrost 501, 205, 517.
Mravy hrubé 560.
Mráz 441.
Mrhání, mrhač 60, 589.
Mrzutost -tý 545.
Mrva, mrvení 422.
Msta, mstivost 95, 115, 545.
Mučenníků čtyřidcet 445.
Mudrák, mudráček 560.
Mušenost 278, 281.
Mysl 201.
Myš 427, 504.

Na nebe vzetí P. Marie 452.
Náboženství 3.
Naděje 149, 195, 517.
Nadutost 97.
Náhlení, náhlost 113, 258.
Náhoda 614.
Nalivajek kozák 490.
Napravení zlého 35.
Narážka, narážení 62, 88, 600.
Národopisná přísloví 458.
Natalie sv. 453.
Návyk 221.
Nebezpečenství 614.
Nebezpečný stav velikých 149, 179.
Nečisté řeči 600.
Nedaření se 614.
Nedbalství 545.
Nedorozumění 560.
Nedospělost 560.
Nedovědnosti 560.
Nedůtklivý 545.
Nedůvěra 251.
Nejápnost 560.
Nejistota 629.
Nelze všem se zachovati 278.
Nemanželské dítě 589.
Nemluvnost 600.
Nemoc 293, 299, 575.
Nemilé věci 545.
Nenadání 600.
Nenapravitelnost 528.
Nenávist 225, 545.
Neodbytnost 545.
Nepořádek 629.
Nepotřebný 560.
Nepozorlivost 560.
Nepravda 66.
Nepravosti a vady duševní 545, 528.
Nepřátelství 225.
Nepřítel 235.
Nepřízeň 545.
Nesmysl 560.
Nesnáze 614.
Nespravedlivě jmění, nestálé 28, 60.
Nestálá mysl 560.
Nestoudnost 121, 545.
Nestyda 121.
Nesvíž 483.
Nesvornost 545.
Neštěstí 149, 614.
Nevážnost 545.
Nevděk 28, 50, 528.
Neveklov 480.
Nevěsta 399.
Nevěstka 122.
Nevinnost 517.
Neučenost 560.
Neustupnost 116.
Nevratný 528.
Nevšímavost 545.
Němec 458, 459, 460, 470.
Němkyně 459, 470.
Německý jazyk 459.
Němý 74.
Nic 629.
Ničemnost 560.
Nikdy 629.
Nikyta 453.
Nohovy hory 488.
Nouze 169, 614.
Novohrad 484.
Novosilev 488.
Nový rok 441.
Nutili 575.
Nuzitel 528.

Obcování 35.
Občiti 575.
Obchody 318.
Obilí 423.
Oblaky 439.
Obličej 266.
Obojetnost 528.
Obrok 425.
Obtíže 149, 575, 614.
Obyčej 221, 338.
Obyt 227.
Obžerství a opilství 124.
Odbytí 639.
Odklady 131.
Odlet husí 453.
Odmluva 600.
Odpověd 73.
Odvaha 117, 614.
Oheň 438.
Ochechule 495.
Ochlasta 139.
Oko svrbí 496.

Opatrnost 247, 517.
Opilec 138, 499, 589.
Opozdění 135.
Opuštění v neštěstí 614.
Orba 421.
Orodovnice Marie Panna 454.
Ořech 452.
Osek 482.
Osení 420.
Ostydlost 121.
Ostýchavost 121.
Osud 159.
Osvětimští 483.
Otázka 73.
Otčina 225.
Otec 399.
Otrávení 575.
Otrlost 545.
Ovce 426.
Oves 423.
Ozim 423, 453.
Ožralství 138.

Pacanov 482.
Pád mocného 149, 179.
Pálenka 139.
Pamět 517.
Pán 322.
Papež 486, 487.
Pardubice 479.
Parom 494.
Paříž 487.
Pátek 497.
— Veliký 446.
Patkul 490.
Pavel poustevník 442.
Pavla obrácení sv. 442.
Péče, pečlivost 149, 185, 575, 517.
Pechanec 494.
Pekařský 491.
Peníze 149, 161.
Perchta 491.
Pes 427.
Pešt 486.
Petr sv. 451.
— v okovích 452.
— za stolem 444.
Petrovský 494.
Pěknost 589.
Píce 426.
Pikulík 495.
Pilice, řeka 487.
Pilnost 124, 126, 517.
Piorum 494.
Písek 479.
Pití 137, 295.
Pitomost 560.
Pláč, ženský 180, 575.
Planeta 497.
Plévník 494.
Plzenští 478.
Pocestný 287.
Počet 629.
Poddanost, poddaný 318, 322.
Poděbrady 479.
Podletí 445.
Podobnost 629.
Podolané 484.
Podvod 28, 41, 528.
Podzim 453.
Pohanění 62.
Pohanka 423.
Pohrůžka 600.
Pochlebník 528.
Pokání 3, 24.
Pokoj 338.
Pokora 95.
Pokrevenství 374.
Pokrytec, pokrytství 28, 41, 528.
Pokusy, duchové, strašidla 495.
Pokuta a trest 338.
Polák 458, 460, 461, 465, 466.
Pole 420, 421.
— Kosovo 491.
Polel 494.
Polsko 460, 461.
Poltava 486.
Pomoc 614.
Pomluva 62, 90, 600.
Pomsta 115.
Poníženost 95.
Ponoukání k hnčvu 545.
Poňatovský, král 489.
Popudlivost 545.
Porada 284.
Pořádnost 247, 276
Pořekadla česká 515.
— pohádeční 639.
— satyrická 639.
— z národních obyčeju 639.
— žertovná 639.
Poslušnost 517.
Posměch 92, 639.
Posobnictví 528.
Postava 266, 589.
Posvist 494.
Poštívání 600.
Potakai 528.
Potměšilost 528.
Potravy a nápoje 293.
Povaha času a spravování se jím 247.

Povaha přirozená 222.
Povaleč 136.
Pověst 95, 104, 600.
Pověstří 439.
Povolnost 95, 112, 517.
Povyk 600.

Pozdě 629.
Pozdní žel 149, 191.
Poznaň 481.
Požarský 490.
Práce 124, 575.
Praha 478, 481, 486.
Prachenští 478.
Pravda 62, 517.
Pravidla opatrnosti 247.
Právo 338.
Právní přísloví 338.
Pražský most 478.
Prchlivost 113.
Prodavač 329.
Prodělati 614.
Prohlížení k užitku 278.
Prohra 151.
Prokop sv. 451.
Proroci 505.
Prosík 481.
Prosinec 451, 456.
Pskov 485.
Pšenice 423.
Přátelství 225, 228.
Pře 575.
Přelouč 479.
Přemluva 75, 600.
Přemoc 282.
Přemysl, Přemyslští 481, 484.
Přestávání na svém 278.
Přetvara 528.
Převrácenost 560.
Příbuzenství 374, 517.
Příčinlivost 124, 419.
Příliš 83.
Přijímač 145.
Připodobnění 639.
Připolednice 495.
Přirozená povaha 201.
Přísloví k slovanskému bájesloví a pověrám se vztahující 458.
Přísloví biblická 3, 17.
— dějepisná 458.
— národopisná 458.
— o příslovích 1.
— právní, obecná a zvláštní 338.
Přísloví zeměpisná 458.
— žertovná a mravokárná 498.
Příslovní kalendářík 419.
Přísnost 629.
Přítel 228.
Přízeň, velkých 225, 517, 244.
Ptání 73.
Půjčka 247, 274, 614.
Půst 446.
Původ neštěstí 614.
Pýcha 95, 97, 545.
Pýřiti se 121.

Rada 278, 284.
Radimiči 490.
Radost 517.
Rakovničtí 478.
Rarášek 494.
Razin Steňka 494.
Réva 425.
Robota 127.
Rodiče 374, 399.
Rodiště 228.
Roj včel 448.
Role 420.
Roudnice 478.
Rovné k rovnému 35.
Rozmazanost 589.
Rozum 201, 517.
Rozvoda 491.
Ručení 346.
Rukojmí 346.
Rus 458, 460, 465, 466.
Rusín 461, 465.
Rusinovská 494.
Ruský měsíc 466.
Různice 545.
Ryba 420.
Rybník 420.
Ryb mnoho 451.
Řád 139.
Řeč 68.
Řehoř sv. 445.
Řek 473.
Řemeslo 201, 219.
Řezník 322.
Říjen 446, 452, 454.
Řím 486.

Sahajdák 485.
Salát 461.
Sandečané 484,
Sanice 441.
Sas, král 489.
Sasy 460.
Sáva 456.
Sedlák 318, 327.
Semen sv. 453.
Seno 422.
Senta 486.
Serboni 449.
Sergiev 453.
Sestra 398.
Setba 422.
Schránlivost 429.
Sibiř 469.
Síla 509.
Sklenice 138.
Sklízení 423.
Skoupost 52, 528.
Skrocení 614.
Skromnost 432.

Skřítek 494.
Sláma 422.
Slánští 478
Slávecké, solovecké moře 488.
Slehnutí 589.
Slepice 427, 456.
Slib 62, 93, 345, 517.
Slívy 420.
Slovan 458.
Slovanka 458.
Slovanský jazyk 458.
Slovák 460.
Slovačka, Slovenka 458.
Slovo 84, 345.
Sluha 322.
Slunce 439.
Služba 374, 377.
Slzy 180.
Smělost 95, 116.
Směs 278.
Smích 639.
Smilstvo 95, 122. 589.
Smrt 293, 309, 575.
Smutek 575.
Snadnost 629.
Sníh 441.
Sňatek 382.
Soběctví 28, 56, 528.
Soběmilství 56.
Soběský Jan 489.
Soud 338, 575.
— s mocnějším 338.
— dle zevnitřnosti a postavy 247.
Soudce 338.
— porušený 575.
Soused 374, 412, 499.
Sova 496.
Spaní, dlouhé 427, 589.
Spěch 258, 629.
Spolehnutí se 517.
Spolek 35
Spoření 419, 429.
Správa života 293,
Správce 420.
Spravedlivost 62.
Srpen 451, 452.
Srb 469.
Stáj 426.
Staroba, stáří, starost 293, 307, 575.
Staročech 459.
Stav duchovní 318.
— panský 318.
Stavění, stavba 431.
Stejnost 629.
Stejné k stejnému 28, 35.
Stejní se hání a dojímají 62.
Steňka Razin 494.
Stoklasa 424.
Strach 95, 119, 575.
Straka 496, 510.
Strakonice 479.
Strašidlo 119, 495.
Strašiti 119.
Strpení 517.
Stryj 487.
Strádání 429.
Střídmost 293, 294.
Střízlivost 138.
Stud 95, 120, 517.
Styděti se 120.
Stydlivý 122.
Svár 545.
Svatba 382.
Svatovid 494.
Své každému milé 225, 245.
Svého hleď, cizího nech 271.
Na svém přestávej 282.
Svéhlavost 95, 116, 545.
Svekruše 398.
Svědomí 338, 517.
Svět 278.
Světák 509.
Světoobčanství 225, 227.
Svoboda 278, 279.
Svornost 95, 111.
Srbění oka, ruky 496.
Sýr 509.
Sytost 589.
Svist 494.
Šafránec 494.
Šalba 41.
Šašky 82.
Šelma 528.
Šetrnost 419, 429.
Šibal 528.
Šibenice 146.
Šimon 454.
— Zelot 449.
Škoda 156, 614.
Po škodě zmoudřeti 575.
Šlechtic 322.
Šňupání 497.
Šotek 494.
Španěl 458, 473.
Špatný 560.
Špičky 82.
Štědrost 44, 517, 506.
Štěpán sv. 457.
— , král 489.
Štěpnice 420.
Štěstí 149, 614.
Štírek 489.
Švec 332, 510.
Švéd 486.

Tábor, město 478.
Tajemství 600.
Tatar 458, 476, 460.

Tatry 488.
Tesť 398.
Těhotenství
Tělo Boží 450.
Tělesné vady 589.
Těšení 575.
Těžké napravení zlého 28.
Theodul sv. 447.
Tchyně 398.
Ticho sv. 450.
Tichost 517.
Tlachavost 62, 81, 600.
Toruň, cihla 481.
Tovaryšstvo 35.
Trampoty 575.
Trest 338, 575.
Trh 329.
Trn květe 446.
Trnopuk 448.
Trpělivost 95, 110.
Truchlá mysl 149.
Truhlář 322.
Třebovle 484.
Tři krále 441.
Tučín 483.
Tul 484.
Tulák 528.
Tupost 560.
Turek 474, 475, 458, 459, 469.
Tvář 266.
Tvrdohlavost 116.
Tvrdé srdce 528.
Tvrdošíjnost 116.

Učení a umění 201.
Učenost 214, 517.
Učkur 495.
Udatnost 95, 117.
Uher, Uhry 477.
Uherský jazyk 459.
Uhodnutí 629.
Uchopení příležitosti 247.
Ukrutnost 95, 115.
Ulehčení 195.
Úlisnost 41.
Umělost 241.
Úmysl 517, 575.
Únor 442, 454,
Upír 495.
Uplatnost 361.
Upřímnost 517.
Urban sv. 449.
Úřady 338.
Útěcha 149, 195.
Útěk 575.
Užitek 286.

Vada, tělesní 283, 589.
Váda 600.
Váhavost 560.
Valach 473, 466.
Vaněk 491.
Vánoce 452, 456.
Vaňka Kajín 494.
Varšava 481, 484.
Vavřinec 452,
V čas 260.
Včely 448.
Vdavky 382, 589.
Vděčnost 28, 49.
Vdova, vdovec 395.
Vejce, červené 447.
Velkonoc 456.
Velkopolan 483.
Velvary 479.
Veta za vetu 62, 86.
Věrnost 517.
Věšení 147.
Větry 439.
Vjatka 469.
Vid sv. 494.
Vídeň 478, 481, 487.
Víla 495.
Vilno 484.
Vilnost 122.
Vina 575.
Víno 138.
Vinohrad, vinnice 420, 422.
Víra 251.
— ruská, polská 466.
Visla 487.
Vislice 481.
Vít sv. 450, 451, 490.
Vítr 440.
Vláda 318.
Vlach 460, 461, 472, 458.
Vlaský jazyk 459.
Vlaská polívka 472.
Vlasí sv. 443.
Vlast 225
Vlastnosti tělesní 589.
Vlk 455.
Vlkodlak 495.
Voda 438.
Vodňany 480.
Voják 365.
Vojna 338.
Volba 488.
Volchov 485.
Vomizín 481.
Vousy 497.
Vratislav, město 478.
Vstávání ranné 427.
Všetečnost 545.
Vtip 201, 202, 517.
Vukol sv. 443.
Vůl 509.
Vůle 278, 279.
Vyčkání času 263.

Výhra 151.
Východ 439.
Vychování 374, 406.
Výkřiky 600.
Výmluva 75.
Výmluvnost 600.
Výsměch 92.
Výstraha před soudy 338.
Vzdor 545.
Vzduch 439.

Začátek 293, 316.
Zajíc 507, 496.
Zahálka 124, 134.
Zahaleč 528.
Zahrada 420,
Záhřeb 486.
Zachovati se všem nelze 285.
Zákaz, zakázání 147.
Zákon 338.
Zákuta 494.
Září 451, 452, 453.
Zátočané 484.
Závist 95, 108, 545.
Zeman 322.
Zeměpisná přísloví 458.
Zeť 398.
Zevlování 135, 560.
Zevnitřnost 266, 268.
Zevrubnost 629.
Zdar 614.
Zdrahavost 517.
Zdraví 293,
Zdařilost 62, 86, 517.
Zhýralost 589.
Zima 441.
Zir 488.
Zisk 286.
Zlé, zlý 28, 528.
Zločinec 528.
Zloděj 124, 142, 528.
Zmatek 629.
Zmij 494.
Zmizení 575.
Zmoudření, po škodě 149, 191, 575.
Znamenání 271.
Znání 629.
Zoufalost 575.
Zpozdilost mysli 560.
Zrůst 589.
Zvědavost 545.
Zvěstování P. Marii 445.
Zvětšování 629.
Zvinohradští 484.
Zvyk 201, 221.
Ztráta, úřadu 614.
Ztřeštěnost 629.

Žába 505.
Žal 180.
Žalost 149, 575.
Žamberk 481.
Žatec 478.
Žebrota 614.
Žel pozdní 191.
Žert 82, 639.
Žena 374, 381, 506.
Ženění 382.
Ženitba 589.
Ženkyl 589
Ženský pláč 393, 439.
Žerty 62.
Žertovná přísloví 498.
Žid 466, 474, 507.
Židovská víra 474.
Žito 423,
Živlové 419.
Živnost 614.
Žižka 489.
Žmud 470.
Žrout 589.

Přísloví o příslovích.

Безъ притчи вѣка не изживешь. *R.*

Bez přísloví věk neproživeš. (Má ale slovo „pritča“ i jiný smysl, a dle toho by se vykládalo: Bez příhody [bez ústrku] věk neproživeš.)

Старая пословица во вѣкъ не сломится. *R.*
Staré přísloví věčně se nezlomí (nezruší).

Есть притча короче носа птичья. *R.*
Jest přísloví kratší, než zobáček ptačí.

Přísloví — napoví. *Č.*

Сказка складка, пѣсня быль, а пословица не бездѣлица. *R.*
Pohádka smyšlenka, píseň událost, a přísloví ne ledacos.

Нема приповѣдки безъ правды. *Hal.*
Není přísloví bez pravdy.

Daremné slovo není přísloví. Též takto: Jedno slovo není přísloví. *Č.*

Глупая рѣчь не пословица. *R.*
Hloupá řeč není přísloví. Jinak:

Одно поле не околица, а пьянаго рѣчь не пословица. *R.*
Jedno pole není okolí, a opilého řeč není přísloví.

Přísloví jde z rozumu, a rozum za příslovím. *Č.*

Po głowie przysłowie. *P.*
Jaková hlava, takové přísloví.

Ušima dobrú věc (t. přísloví, aneb vůbec užitečné naučení) najlacinějie kúpíš. *Č.* (Rkp. 1437.)

Moudré slovo neleží v truhlici, ale chodí po ulici. *Č.*

Přísloví neklátí se po křoví. *Č.*

Пословица не мимо молвится. *R.*

Přísloví ne mimo se prosloví. (Nebývá bez užitku, vždy něco uvázne.)

„Moudrý porozumí příslovím a slovům moudrých.“

Přísl. I, 6.

„Neslušné v ústech bláznův přísloví.“

Přísl. XXVI, 7.

I.

Bůh. Náboženství. — Přísloví biblická. — Ďábel. — Ctnosť. Hřích. Pokání.

Činme od **boha** počátek, a bude dobrý pořádek. *Č.* — *P.* Od boga poczynajmy.

Kdo s bohem počínává, ten všeho dokonává. *P.* Kto od boga poczyna, wszystkiego dokonywa. — Kto s bogiem poczyna, s tym bóg kończy.

Bez boha co dobře činiti nelze. *Č.*

Nejlépe o bohu mluví, kdo nemluví, ale podivením dokládá. *P.* Najlepiéj o bogu mówi, kto niemówi, lecz podziwieniem dokłada.

Bůh starý divotvorce. *R.* Богъ старый чудотворецъ. *S.* Богъ є старый чудотворацъ.

Pán bůh starý hospodář. *Č.* — *P.* Pan bóg stary gospodarz.

Živtě starý náš bůh! — Ještěť je pán bůh živ. — Ještě ten bůh, který býval. *Č.* *)

Veliký jest bůh ruský! *R.* Великъ русскій богъ! (Tak jako v sv. písmech: Bůh israelský, Bůh Abrahamův atd.)

Bůh bohem, a lidé lidmi. *Mr.* Богъ богомъ, а люде людьми.

Bůh rozum lidský převyšuje. *P.* Bóg rozum ludzki przechodzi. Pročež:

Vše s bohem a rozumem. *Ch.* Vse s bogom i razlogom.

Ne vše na rozum, ale více na boha dáti. *Č.*

Bohu říci učiniti jest. *Č.*

U boha nic není nemožného. *Č.* — *P.* Bogu nic niejest trudnego. Wszystko podobno u boga.

Jediný bůh bez hříchu. *R.* Одинъ богъ безъ грѣха.

Bůh bohat milostí. *R.* Богатъ богъ милостію. (Přísloví toto, dí A. S. Šiškov, při vší prostotě a krátkosti zavírá

*) *Angl.* God is where he was. — *Něm.* Gott ist immer der alte.

v sobě silnou myšlénku; neboť všeliké bohatství, a byť počet písku a kapek v moři převyšovalo, jest nedostatkem, ano ničím u přirovnání s bohatostí a hojností milosti boží. Není nic bohatého pod sluncem: bohat bůh milostí!)

U boha milosti mnoho. *R.* У бога милости много.

Bůh milostiv, a já při jeho milosti neschudnu. *R.* Милостивъ богъ, а я по его милости неубогъ.

Bůh starý davatel. *S.* Богъ є старый давалацъ.

Dobrý otec k dětem, dobrý i bůh k lidem. Anebo: Ani otec k dětem, jako bůh k lidem. *R.* Добръ отецъ до дѣтей, добръ и богъ до людей. Ни отецъ до дѣтей, какъ богъ до людей.

Bůh dal život, bůh dá i zdraví. *R.* Богъ далъ животъ, богъ дастъ и здоровье.

Bůh dal zuby, bůh dá i chleba. *Č.* — *P.* Kto dał zęby, da i do gęby. (Kdo dal zuby, dá i do huby — na zuby.)*)

Bůh dá den, bůh dá i pokrm. *R.* Богъ дастъ день, богъ дастъ и пищу.

Dal pán bůh kravičku, dá také travičku.**) — Jinak: Jen když bůh zachová krávu, najdeme pro ni i trávu. *Č.*

Vám bůh dal, a nám slíbil. *R.* Вамъ богъ далъ, а намъ посулилъ.

Komu bůh slíbil, nikdy ho nemine. *P.* Komu bóg obiecał, nigdy go niechybi.

Bůh dá, i v okénko podá. *R.* Богъ дастъ, и въ окошко подастъ.

Když se bohu líbí, dá i za kamny. *P.* Kiedy pan bóg zechce, i na piecu da.

Komu bůh přeje, tomu ve snách padne; komu bůh nepřeje, tomu s lžíce spadne. *DLuž.* Komuž bog žici, tomu pśiźo spici, komuž bog nĕžici, tomu pada s' žici.***) (Zle

*) *Lit.* Diewas dawe dantis, diewas dûs ir dûnôs.

**) *Něm.* Gab Gott s' Haſel, gibt er auch s' Graſel. Zdravější smysl má naše přísloví.

***) *Něm.* Wem es Gott gibt, dem gibt ers im Schlafe. *Fr.* A quelques-uns le bien vient en dormant.

však lenochovi na to se zpoléhajícímu, jemuž ne toto, ale jiná přísloví jsou pověděna.)

Více má bůh, nežli rozdal. *P.* Więcéj bóg ma, niż rozdał. *)

Pán bůh vždycky rozdává, i když nemá komu (t. hodnému). *Č.*

Co bůh dá kdy, to přijde vždy, ač i nespěšně kráčí. *Č.*

Koho pán bůh stvoří, toho neumoří. *P.* Kogo pan bóg stworzy, tego nieumorzy.

Bůh nedává všecko dobré jednomu člověku. *S.* Богъ не да єдномъ човеку сва добра. *P.* Nie jednemu pan bóg wszystko dał, ale wszystkim wszystko.

Nejednako bůh rozdáwá, jednomu hus, druhému páva. *Č.*

Bůh jedny dvéře zavře, a sto jiných otvírá. *S.* Богъ затвори єдна врата, а отвори стотину.

Bůh starý hospodář, ví kdy komu čeho třeba. *P.* Stary gospodarz pan bóg, wié kiedy komu czego potrzeba.

S boží milostí dobude si Kozák štěstí. *Mr.* Богъ не безъ милости, Козакъ не безъ счастья.

Komu pán bůh co dá, tomu sv. Petr nevezme. Co bůh dá, to čert nevezme. *Č.* — *Ch.* Kaj bog da, to i svetci neotmu.

Co bůh dá, s tim do kabele. *Č.* — *P.* Co bóg da, to w kobiałkę.

Dal ti bůh štědře, užívej měrně. *Č.* — *P.* Dał ci bóg dary, używajże miary.

Lidé se zlostí, ale bůh s milostí. *R.* Люди съ лихостью, а богъ съ милостью.

Kde nahý béře? Bůh mu dává. *R.* Гдѣ голъ беретъ? Богъ ему даетъ.

Všudy bůh. *P.* Wszędy pan bóg.

Všickni my pod bohem chodíme. *R.* Всѣ мы подъ богомъ ходимъ.

Bůh vysoko, ale vidí daleko. *R.* Богъ высоко, да видитъ далеко.

*) *Něm.* Gott hat mehr, denn er je vergab.

Bůh vysoko sedí a široko hledí. *Ch.* Bog visoko sedi, i široko gledi.

Bůh má veliké oko. — Celý svět oko boží. *Č.*

Vidí onen, jenž mraky shání a rozptyluje. *S.* Види онай, кой ведри и облачи.

Před bohem nikudy nelze. *Č.* — Před boží vůlí ani kudy ani kam. *S.* Испредъ бога не може никудъ. — Испредъ божіе воле ни кудъ ни камо.

Bůh vidí, kdo koho šidí. *R.* Богъ видитъ, кто кого обидитъ.

Pán bůh nespává. *Il.* Bog nespava.

Ví pán bůh, čí to kozel a čí beran. *Č.* — *P.* Wie bóg czyj baran, czyj kozieł. (Dle staré bájky, když pán nesl kozelce k oběti, a uzřel sedláka svého, an nese berana, i vzav toho berana dal sedláku kozla. Sedlák nesměl pánu nic říci, a však potom řekl při oběti tato slova, a tím se potěšil, že pána boha žádný neoklamá. A protož i nyní, byl-liby kdo utištěn a nevinen jsa za vinného odsouzen, může se podobně tak prozřetedlností a všeho vědomostí božskou potěšiti. *Červ.*)

Tvé jsou řeči, ale jdou bohu v uši. *R.* Твои рѣчи, да богу въ уши.

Ač nikdo nevidí, nečiň, co proti bohu a rozumu. *P.* Choć nikt niewidzi, nieczyń, czym się bóg abo rozum brzydzi.

Boj se boha, styď se lidí, nehřeš více, pán bůh vidí. *Č.*

Co před světem zde ukryto, bude někdy všem očito. *Kr.* Kar svét ima zdaj pokrito, bode enkrat vsim očito. *Ch.* Kaj ima svét sada skrito, bude jednoć vsem očito.

Tajné sám bůh soudí. *S.* О тайныхъ само богъ суди.

Všecky věci na čas (všeho do času), pán bůh na věky. *Č.*

Bůh pravdu vidí, ale nehned poví. *R.* Богъ правду видитъ, да не скоро скажетъ. — Богъ видитъ, да намъ не скажетъ.

Bůh své strojí. *R.* Богъ свое строитъ.

Opravdu má také pán bůh své. *Č.* — Ví pán bůh, co činí. *P.* Wié pan bóg, co czyni.

Bůh dobře ví, proč které koze rohy sráží. (Proč koho krotí.) *Kr.* Bog že vé, kteri kozi rog odtrupi (odbije).

Bůh také vzpomene na své (buď milostí, buď trestem). *Č.*

Bůh nikomu dlužen neostává. *S.* Богъ никомъ дужанъ не остае.

Pozdě melí boží kola. *Č.*

Všeckoť se to domů vrátí (co dobrého, co zlého do světa vysýláš). *Č.*

Když zima přijde, zvědíť čápi, co jsou v létě klektali. (*J. Hus.*)

Bůh má nohy vlněné, leč ruce železné. *P.* Pan bóg ma nogi bawełniane, ale ręce ołowiane. *S.* У бога су вунене ноге, а гвожђене руке.*) Bůh dlouho shovívá, ale tím přísněji pak trestce.

Bůh nevyplácí každou sobotu. *S.* Богъ не плаћа сваке суботе.

Bůh není náhliv, ale pamětliv. *Č.***)

Bůh dlouho shovívá, ale pak do živého ranívá. *R.* Богъ долго ждетъ, да больно бьетъ. *P.* Nie rychły pan bóg, ale łuczny.

Trefí bůh, kde bolí. *P.* Trafi (ugodzi) bóg, gdzie boli.

Bůh netrúbí, proč člověka hubí. *R.* Богъ не трубитъ, за что человѣка губитъ. *S.* Богъ не труби, зашто човека губи.

Luněnému seménku a pleveli stejně se děje v záboji (olejně). *HLuž.* Lane semjo a neplek (pjanka) mataj so jenak wolenci. (Druhdy dobrých i zlých zároveň ruka Páně se dotýká.)

Co bůh poslal, vše ti buď měkounko. *R.* Что богъ послалъ, то и мяконько.

Co od boha, sladší jest nad med. *S.* Што є одъ бога, слађе є одъ меда.

Koho bůh miluje, tohoť trestce a bičuje. *Č.*

Koho bůh miluje, křížem ho navštěvuje. *Č.*

---

*) *Angl.* God cometh with leaden feet, but striketh with iron hands.

**) *Novoť.* Ὁ Θεὸς ἀργεῖ, ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ.

Koho bůh miluje, toho kárá. *S.* Кога богъ милуе, онога и кара. (*Sr. Přísl.* 3, 12.)

Proto pán bůh dobrých tresce, aby se zlí káli. *Č.* — V podobě žertu se říká: Proto pán bůh šelem tresce, aby se taškáři káli.

Rozumná hlavo, rozjímej díla boží. *R.* Умная голова, разбирай божьи дѣла.

Chval boha jak moha. *Č.*

Skřivánek nízko žive, ale vysoko boha chválí. *Č.* (1562.)

Chval boha měděným tělem, železným srdcem, a konopnou duší. (Krásné připodobnění od zvonu vzaté, jakoby řekl: Chval boha stále a setrvale, zvučným a vysokým hlasem, tichou a pokornou duší.) *Č.*

Kuřátko pije, a k nebi pohlíží. *Il.* Кокош пије, а на небо гледа. — Кокош воду пије, а на бога гледи. (Jakoby za každé loknutí bohu děkovalo, a v tom smyslu jest přísloví to i na východě známo. Méně případně vykládá Vuk: proto že má se na pozoru před jestřábem.)

Modliti se bohu pro vždy hodí se. *R.* Богу молиться впередъ пригодится.

Kdo se modlit nelenuje, milosti se boží nezbavuje. *R.* Молиться кто не лѣнится, тотъ отъ бога милости не лишится.

Kdo prosí, ten nosí. *Blh.* Кой проси, той носи.

U boha modlitba a u cara služba na zmar nepřichází. *R.* За богомъ молитва а за государемъ служба не пропадетъ.

Záhy probudiv se, k bohu ubírej se. *R.* Пораньше просыпайся, да за бога хватайся.

Bohu se modli, a čerta nedráždi. *Mr.* Богу молись, а дидка не дразни. Aneb: Бога бійся, а чорта не гнѣви.

Kdo modlitbu říká leže, bůh ho slyší dřímaje. *Č.*

Modli se, a zlých skutkův varuj se. *R.* Молись, а злыхъ дѣлъ берегись.

Neštěstí učí hledati boha. *Č.* — *Ch.* Pogibel vuči boga moliti. *P.* Do boga, gdy trwoga. *Hal.* Коли тревога, то до бога.

Dítě nepláče, mát nerozumí. *P.* Dziecię niepłacze, matka niewié, czego potrzebuje. *R.* Дитя не плачетъ, а мать не разумѣетъ. *Mr.* Дитина не плаче, мати не чує. *S.* Докъ дѣте не заплаче, мати га се не сѣћа. *Blh.* Докле не плачи детето, майка му ни му дава да бозае.

Jaká zpověď, taková i modlitba. *S.* Каква исповѣсть, онаква и молитва.

Slza nábožného ne k zemi kane, ale do věčnosti vane. *Kr.* Solza pobožnimu ne pada na tla, v' véčnost pihtí.

Boha vzývej, sám ruky přikládej. *Č.* — *R.* Богу молись, а самъ не плошись.

Modli se k bohu, a vesluj ku břehu. *R.* Богу молись, а къ берегу гребись.

Chvále boha nezahyneš, a rouhaje se neobživneš. *R.* Хваля бога не погибнешь, а хуля не воскреснешь.

Nevyprosíš-li, nevylaješ. — Na boha nelze s palicí. *Č.*

Kostel nedělají prkna (zdi), ale prsa. *R.* Церковь не въ бревнахъ, а въ ребрахъ.

Kde křesťan kostel staví, tam čert se židem hospodu přistavují. *Hal.* Де христьянинъ церковь ставить, тамъ чортъ зъ жидомъ коршму закладаютъ. Anebo: Kde pán bůh kostel staví, tam ďábel kapličku přistavuje. *P.* Gdzie pan bóg kościoł buduje, tam diabeł kaplicę stawi.

Poslední do chrámu bývá, kdo pod zvonicí přebývá. *P.* Ostatni do kościoła bywa, kto pod dzwonicą mieszkiwa. *Ch.* Koi je najbliže cirkve, k meši zadnji dojde. — Blizu cirkve, dalko od boga.

Na ranou pobožný, na velkou honosný, na nešpor opilý. *P.* Na jutrznią nabożny, na mszą pyszny, na nieszpor pijany.

Tak vážná mše zpívaná, jako čítaná. *P.* Tak ważna msza śpiewana, jako i czytana.

V den svatý práce mají spáti. *R.* День святъ и дѣла спятъ. (V. úřad.)

Svěť svátek a pos' se v pátek, nebude tvůj statek krátek. *Č.* Kdož však se nerádi postí, říkávají: Jez doma, co máš (praví sv. Tomáš), u lidí, co ti dají.

Není hříchu v jídle, ale ve zlém díle. *S.* Није грѣха у ѣлу, већь у злу дѣлу.

Toho spása pomíjí, kdo se v svátek opíjí. *R.* То не спасенье, кто пьянъ въ воскресенье. Luza ale praví: Kdo se svátku raduje, ten do rána řaduje. *R.* Кто празднику радъ, тотъ до свѣту пьянъ.

Bůh ledaco nepřijímá. *S.* Богъ не прима коєшта.

Ne z každé ruky příjemna bohu oběť. *P.* Nie z każdéj ręki przyjemna bogu ofiara.

Jak ty bohu, tak bůh tobě. *P.* Jak Kuba bogu, tak bóg Kubie. *R.* Каковъ до бога, таково и отъ бога. *Mr.* Який хто до бога, такый и богъ до ёго.

Jak my tátovi, tak i nám táta. *P.* Jak my tacie, tak nam tata.

Almužna nechudí. *) *R.* Дающая рука не оскудѣетъ.

Pravda nezneucí, almužna neochudí, mše neopozdí. *P.* Prawda nieohydzi, jałmużna niezubży, msza nieopożni.

Co chudému dáš, na lžíci ti naroste. *HLuž.* Štož khudemu daš, na łžicy ći narosće. *Ch.* Kaj se siromáku da, ni nigdar zgubljeno.

Jde nouze (t. chudý), otvírej vrata. *Mr.* Иде бѣда, видчиняй ворота.

Za zdravého života dobře činiti, po smrti času nebude. *Č.*

Trhový den, hleď každý svého! *P.* Targowy dzień, pilnuj każdy swego.

Lepší jedna svíčka před sebou, než dvě za sebou. *P.* Lepsza świeczka jedna przed sobą, niż dwie za sobą. (Může též o opatrnosti se rozuměti.)

Svíce lidem slouží sama se tráví. *P.* Świeca ludziom usługując sama się trawi.

Vinnému bůh odpouští, a car spravedlivému milost dává. *R.* Виноватаго богъ проститъ, а праваго царь пожалуетъ.

Proti bohu nic nemohu. *Č.*

---

*) *Šp.* El dar limosna nunca mengua la bolsa. *Fr.* Donner pour Dieu n'appauvrit l'homme.

Moře nevypiješ, boha nepřeválíš (nepřevrátíš, nepřebojuješ, nepřemůžeš). *Č.* — *P.* Trudno s bogiem walczyć.

Nadarmo se člověk chrání, pakli ho bůh neochrání. *S.* Залуду се човекъ чува, ако га богъ не узчува.

Jak bůh ráčí, tak ať kráčí. *Č.*

Dobře pán bůh ví, co dělá. *Č.*

Tec voda, kam pán káže. (Děj se vůle boží. Také v jiném smyslu: Au tec voda, kam pán káže, třeba na makovici! (t. j. budiž pravda, když tak pán praví, třebať byla pouhá lež.) Žertem také jeden tak pravil, udělav strouhu. *Č.*

Vůle boží a soud králův. *R.* Воля божья, а судъ царевъ.

Vše se děje po vůli boží. *P.* Wszystko się dzieje według woli bożéj.

Ať déšť prší, neb sníh věje, nech se boží vůle děje. *Il.* Il' dažd pade, il sněg perši, nek se božja volja verši.

Co z nebe prší, to žádnému neškodí. *Č.*

Nech sám bůh přihlíží za svou čeledí. *P.* Niech pan bóg radzi o swéj czeladzi.

Vše ve světě se vede ne naším rozumem, ale božím soudem. *R.* Все въ мірѣ творится не нашимъ умомъ, а божьимъ судомъ.

Ne po našem chtění, ale po božím dopuštění. *R.* Не по нашему хотѣнью, по божью изволенью. — Ne jak ty voliš, ale jak bůh velí. *R.* Не такъ живи, какъ хочется, а какъ богъ велитъ.

Stihne soud boží chytrého i nad ptáka rychlejšího. *R.* (Igor.) Ни хитру, ни горазду, ни птицю горазду суда божія не минути.

Hoře! pomysliš-li; buď vůle boží! rozmysliš-li. *R.* Подумаешь, горе; а раздумаешь, будь воля божія.

Puštěn koráb na vodu, dán v ruce boží. *R.* Пущенъ корабль на воду, данъ богу на руки.

Pakli ne bůh, kdož by pomohl? *R.* Аще бы не богъ, кто бы намъ помогъ?

Komu bůh pomáhá, ten vše přemáhá. *P.* Komu bóg pomaga, ten wszystko przemaga.

Koho chrání bůh svým štítem, nezahyne v boji lítém. *Č.* — *P.* Kogo bóg ma w swéj obronie, ten w zléj nawie nieutonie. Anebo: W najdotkliwszéj przygodzie, pan bóg stoji w odwodzie.

Bůh přistane, i pastýře přistaví. *R.* Богъ пристанетъ и пастыря приставитъ.

Kde člověk nemáhá, tam bůh pomáhá. *Č.* — *Ch.* Gde človek nemore, onde bog pomore.

Bůh jen tudy povstává, když lidská pomoc ustává. *Č.*

Bůh v bezcestí cestu najíti umí. — Bůh opatří. *Č.*

Bůh neopustí, kdo se naň spustí. *Č.* — *P.* Bóg nieopuści, kto się nań spuści.

Pán bůh dopouští, ale neopouští. *Č.*

Kdo na boha zpoléhá, nebývá založen. *R.* На бога положишься, не обложишься.

Kde nouze nejvyšší, tam bůh nejbližší. *)

Chudému bůh není chudý. Aneb: Nad chudým nechudý pán bůh. *P.* Ubogiemu bóg nie ubogi.

Opuštěného od lidí bůh má na péči. *P.* Opuszczeni od ludzi są w opiece u boga.

V bídě nezoufej, v boha doufej. *R.* Въ бѣдѣ не унывай, на бога уповай.

Bůh območí, bůh též osuší. *R.* Богъ обмочитъ, богъ и высушитъ.

Polekej bože, jenom nezahub! *S.* Уплаши боже, али не умори.

Když mi pán bůh dobrořečí, nedbám na zlořečenství lidská. *Č.*

Boha maje dím směle: nestojím o přátele. *P.* Boga mając rzeknę śmiele: niedbam nic o przyjaciele.

Dokud bůh a dobří přátelé, ničeho netřeba se báti. *Il.* Dok je boga i dobrieh prijateljah, donde se ništa nevalja bojati.

Nepřítel rád by hlavu sňal, ale bůh ani vlasu nedá. *R.* Врагъ хочетъ голову снять, а богъ и волоса не дастъ. *Il.* Vrag bi i glavu skinuo, ali bog ni vlasa nedá.

*) *Něm.* Wo die Noth am größten, da iſt Gott am nächſten.

Každý o sebe, pán bůh o všecky (starej se). *Č.* — *R.* Другъ о другѣ, а богъ обо всѣхъ.

V boha doufej, a sám soukej. *Č.* — *R.* На бога надѣйся, а самъ не плошай. *Mr.* Боже помози! „А ты, небоже, не лежи.“

Baba přede, bůh jí nitku vede. *R.* Баба прядетъ, а богъ ей нитки даетъ.

Bůh vybírá, a člověk sbírá. *Blh.* Господне е избирало, ами наше сѫбирало.

Člověk míní, pán bůh mění. — Člověk ukládá, bůh rozkládá. — Člověk tak, bůh jinak. — Člověk myslí, pán bůh obmyslí. — Naše jest myšlení, ale vždy boží způsobení. *Č.* — *R.* Человѣкъ предполагаетъ, а богъ располагаетъ. *S.* Човекъ намѣрава, а богъ управля. *Il.* Čovek odredi, a bog naredi. Čovek obraća, a bog oberne. *P.* Człowiek tak, bóg jinak. Człowiek rozrządza, bóg stanowi. *Hal.* Человѣкъ такъ, а бигъ инакъ. *)

Chlap střílí, a bůh koule nosí. *Č.* — *Hal.* Человѣкъ мѣритъ, а бигъ кули носитъ. *P.* Chłop nosi proch, a pan bóg kulki.

Kde bázeň, tu i bůh. *R.* Въ комъ есть страхъ, въ томъ и богъ. *Mr.* Де страхъ, тамъ и бигъ.

Kdo boha zradil, komuž ten dochová víry? *P.* Kto boga zdradził, a kogoż niezdradzi?

Kdo nevěren bohu, nevěren také lidem. *Č.*

Kdo se boha nebojí, ten se lidí nestydí. *Č.* — *R.* Кто бога не боится, тотъ и людей не стыдится. (*Sr. Luk.* 18, 2. Byl soudce, kterýž se boha nebál a lidí nestyděl.)

Co není z boha, nemá dlouhého trvání. *P.* Co nie z boga, długo trwać niemoże.

Jestli Hospodin neochrání hradu, darmo činíme stráž a ohradu. *R.* Аще не Господь сохранитъ града, всуе стражъ и ограда. — Аще не Господь созиждетъ домъ, всуе трудъ. (V. Žalm 126, 1.)

---

*) *Lat.* Homo proponit, Deus disponit. *Angl.* Man proposes, God disposes. *Něm.* Der Menſch denkt, Gott lenkt. atd.

S bohem a s poctivostí. *Č.*

Bez boha co dobře činiti nelze. *Č.*

Bez boha ani přes prah noha. *R. Mr.* Безъ бога ни до порога.

Bez boha není stoha. *P.* Bez boga niemasz broga.

Kdo s bohem, také bůh s ním. *Mr.* Хто съ богомъ, то богъ съ нимъ.

Pán bůh s námi a zlé pryč. *Č.*

Za bohem-li půjdeš, dobrou cestu najdeš. *R.* За богомъ пойдешь, добръ путь найдешь.

Pán bůh napřed, a já za ním — a ty čerte vzadu tlač. *Č.*

Kdo chce za bohem jíti, musí, což božího jest, činiti. *R.* За богомъ пойти, божье и творить.

Kdo bohu slouží, dobrého má hospodáře. *S.* Ко богу служи, доброга има господара. *)

Měj lásku k bohu, obdržíš milost mnohu. *R.* Имѣй любовь къ богу, за то получишь милость многу. — Кто любитъ бога, тотъ добраго получитъ много.

Milost boží, dobré zdraví: co lepšího? nikdo neví. *P.* Łaska boża, dobre zdrowie: cóż lepszego? nikt niepowié.

Na koho bůh, na toho i lidé (buď laskavi, buď nemilostivi). *P.* Na kogo bóg, na tego i ludzie. *R.* Кто богу надобенъ, тотъ и людямъ пріятенъ.

Koho bůh miluje, toho i král naděluje. *R.* Кого богъ милуетъ, того и государь жалуетъ.

Kdo do nebe plije, na jeho vlastní tvář slina bije. *Č.* **)

Vůl hází rohem prst do nebe, ana na hřbet mu padá. *Blh.* Волотъ хвърля сасъ роготъ си пърсть на небото, а не знае че му пада на гърботъ. *Hal.* Вилъ гребе, и самъ на себе персть мече.

Pán bůh psího hlasu neslyší. — Psí hlas do nebe nejde. *Č.* — *P.* Psi głos niejidzie do niebios. *Ch.* Pesje lajanje

*) *Angl.* He who serves God, has a good master.

**) *Špan.* Quien al cielo escupe, en la cara le cae. *Angl.* Who spits against heaven, it falls in his face. *Novoř.* *Ὁ ποῦ φτεῖ τὸν οὐρανον, φτεῖ τὰ μούτρατου.*

nečuje se v nebo. *) (Nespravedlivé prosby a žádosti bůh nevyslyší. (Srov. Pomluva.)

Bůh neslyší, když pes na hvězdy laje. *S.* Што пасъ на звѣзде лае, то богъ не слуша.

Vyslyšel-liby bůh pokaždé pastuchu, všecko by stádo přes léto zdechlo. *Mr.* Коли бъ богъ слухавъ чередника, то за лѣто бъ уся выдохла череда. *Hal.* Жебы панъ бигъ пастуха слухавъ, то бы весь товаръ выздыхавъ.

Kočičí modlitby nebe neprorážejí. *Č.*

Těsná jsou dvířka k nebi. *Č.* — *P.* Ciasna fortka do nieba.

Ráda by duše do nebe, by jen hříchy daly. *P.* Rada by dusza do nieba, by jako przed grzechami (ale grzechy niepuszczają). *R.* Радъ бы въ рай, да грѣхи не пускаютъ. *Mr.* Рада бъ душа у рай, та грѣхы не пускаютъ.

Široká brána do pekla. *P.* Szerokie wrota do piekła. — Peklo vždy otevřeno; pouštějí i o půlnoci. *P.* Piekło zawsze otwarte; puszczą i o północy. Aneb: Wolno do piekła, by chciał o północy, otworem stoją te przeklęte mocy.

Věčná věc horoucí peklo. *Č.*

Pověra jest hůl, kdo jí věří, tentě vůl. *Č.*

Nemá-li býti po bohu, nechať také není po čertu (t. skrze čáry a poboňky). *Č.*

Kdo věří v čáry, toho vezme ďábel starý. *P.* Kto wierzy w czary, tego weźmie diabeł stary.

Sen je sen, a pán bůh řídí noc i den. *Č.* — *P.* Sen mara, bóg wiara. (Sen přelud, bůh víra.) Kdo snům věří, stín lapá. *Č.*

Co koho potkati má, toho neujde. *Č.* (Přísloví toto a následujících kolikos vztahují se na víru v osud a jisté předuložení, což ovšem, béře-li se ve smyslu hrubého fatalismu na ujmu svobodné vůle, nijak schvalovati se nemůže.)

---

*) *Piem.* Vos d' aso monta nen an siël. *Vl.* Raglio d' asino non arrivó mai in cielo. *Lit.* Szun's balsas ne eit in dangun. *Něm.* Hundes oder Katzengebet kömmt nicht in den Himmel.

Co komu souzeno, to koněm neobjede (nevyhne se). *Mr.* Суженого и конемъ не объѣдешь. *R.* Суженаго и на коню не объѣдешь. (Zvláště o sňatku manželském se praví.)

Osudu svému nikdo nemůž uteci. *S.* Одъ суђенья се не може утећи.

Co bude, to bude, a zlého víc než kopa nebude. *Mr.* Уже що буде, то буде, а бильшъ копы лиха небуде.

Koho bůh chrání, toho zbraň neraní. *Il.* Koga bog čuva, onoga puška nebije.

Bůh duše nevyňme, sama duše nevyjde. *R.* Богъ души не вынетъ, сама душа не выдетъ.

Věc bohem souzená nemíjí. *Č.*

Duše nejdražší zboží. *R.* Душа всего дороже.

Snadno člověka zahubiti! ale jak bude duši? *R.* Легко изгубишь его! да душѣ будетъ каково?

Klneš-li bližního, duši svou v základ dáváš. *R.* Аще за друга ругаешь, другу душу свою полагаешь.

Lépe zpívati, nežli klívati. *Č.*

Kdo za pluhem kleje, zlé semeno seje. *Č.*

Zbožný se ctí mladosti zbude. *Č.*

Po nemoci, po pouti, darmo dobrým slouti, (t. napravením, lepším než prvé. Pro hříchy a nepravosti, kteréž se zvláště mezi mladým lidem na poutech páší, čas by byl, aby rozum a svědomí nad zištností lidskou svítězili. Na pouti zajisté, jak náš lid říká, mnohý mládenec kupuje si panenku tříloketní, a mnohá panna živý obrázek; jiní zas odnášejí z domu cibuli, a s česnekem se navracejí). *Č.*

Kdo do tebe kamenem, ty do něho chlebem. *Č.* — *P.* Kto na ciebie kamieniem, ty na niego chlebem. *S.* Ко тебе каменомъ, ты нѣга хлѣбомъ. *Hal.* Хто до тебе каменемъ, ты до ёго колачемъ. — Nemá býti následováno opak tomu přísloví: Kdož pelynek sype, syp ty mu hořec. *Č.*

Ovce, neposlouchající pastýře, kořist vlku. *R.* Овца, неслушающая пастыря, корысть волку.

Kolik děr, tolik věr, kolik mlynářův, tolik měr. *Č.* — *R.* Сколько селъ, столько вѣръ; сколь мѣльшиковъ, столь

разныхъ мѣръ. — Во всякомъ подворьѣ свое повѣрье. (Kolik dvorův, tolik pověr.)

(Zajíc také nic nevěří, a jest předce živ.) (Posměšně volnověrcům.) *Č.*

Živ buď jak buď, jenom boha nehněvej. *R.* Какъ ни живи, только бога не гнѣви.

Nám dobře a nikomu zle, toť dle zákona život. *R.* Намъ добро и никому зло, то законное житье.

Poctivý-lis, buď mi bratře živ! ať si víra tvá jakákoliv. *S.* Братъ є міо, коє вѣре было, када братски чини и поступа.

Adamova léta od začátku světa. *R.* Адамовы лѣта съ начала свѣта.

Eva jablko snědla, a muži ohryzek dala. *Č.*

Evě není dobře býti samotné. *Č.*

Limb stvořen, a Adam tam vhozen. *R.* Адъ сотворенъ, и Адамъ водруженъ.

Kainovská vlídnost. — Nechci já býti jemu Kainem. *Č.*

Saul mezi proroky (když koho mezi těmi vidíme, kamž nepřináleží). *Č.*

Napadl ho duch Saule proroka (t. zlobivost neb vzteklost ho podjala). *Č.*

S Davidem hřešíme, ale nekajeme se s Davidem. *R.* Давидски согрѣшаемъ, да не Давидски каемся.

Moudrý jak Šalomoun. — Žertem o nerozumných: Moudrý jako Šalomounovy holenky (neb plundry). *Č.*

Jidášovo políbení. *Č.*

Od Herodesa k Pilatovi posýlati. *Č.* *)

Jak se Petr ke dvoru dostal, lotr se z něho udělal. *Č.*

Nevěřící Tomáš. *Č.* — *S.* Невѣрный Тома.

Ubohý, bídný Lazar. *Č.* — *P.* Leżeć jak Lazarz.

Bůh s námi, kdo proti nám. *Č.* — *R.* Когда богъ по насъ, никто на насъ.

Pán bůh dal, pán bůh vzal. *P.* Pan bóg dał, pan bóg

---

*) *Fr.* Renvoyer de Caïphe à Pilate, *Piem.* Mande da Erode a Pilat.

wziął. *R.* Богъ далъ, богъ и взялъ. *S.* Богъ дао, богъ и узео. *Blh.* Богъ го даде, и богъ го зе. (Job 1, 21.) Zvláště při ztrátě dítěte neb milého příbuzného mezi lidem se užívá.

Od boha důstojnost. — Komu česť, tomu česť, (Řím. 13, 7. a druhdy se doloží) pastuchovi trouba — pastýři hůl. *Č.*

Srdce královo v ruce boží. *Č.* — *R.* Царево сердце въ рукѣ божьей. Př. 21, 1.

Jak tě najde, tak tě souditi bude. Ezech. 24, 14.

Perel před svině nemetej. — Před svině nemáš perel metati, rovněť po nich co po blátu budou šlapati. *Č.* — *S.* Биссеръ не валя предъ свинѣ просыпати. Mat. 7, 6.

Kdo tluče, tomu se otevře. *Č.* — *Ch.* Koi kuči, njemu se odpre. *R.* Толците и отверзется. Mat. 7, 8.

Štědrého (ochotného) dárce pán bůh miluje. 2 Kor. 9, 7.

Tou mocí rozhřešuje, jakou sám od druhého přijal. *P.* Taką mocą rozgrzesza, jaką sam od drugiego ma.

Mnoho povolaných, málo vyvolených. (Mnozí se holí, řídcí světí). *Č.* — *R.* Много званныхъ, да мало избранныхъ. Mat. 22, 14.

Co nechceš sobě samému, nečiň druhému. *Č.* — *R.* Чего въ другомъ не любишь, того и самъ не дѣлай. Mat. 7, 12.

Kdo jak činí, tak odplatu béře. Př. 12, 14 a j.

Těžko z hodův na hody jíti. *Č.* — *P.* Trudno z god na gody. (Trudno s jedną macierzyzną na dwoje gody.)

Co císařovo císaři, co božího bohu, a čert ať utře hubu. *Č.* Sr. Mat. 22, 21.

Nic není skrytého, aby nebylo zjevného. *Č.* Mat. 10, 26 a j.

Co bůh spojil, člověk nerozlučuj. *Č.* Mat. 19, 6.

Kde bolesť, tu ruce, kde poklad, tu srdce. *Č.* Luk. 12, 34.

Všudy koukol mezi pšenicí. — Není role bez koukole. *Č.* — *P.* Na jednéj ziemi kąkol i pszenica roście. (Všude zlí mezi dobrými, zlé s dobrým se střídá, nikdo bez hříchu není.) *S.* Нема жита безъ куколя. (Sr. Mat. 13.)

Strom po ovoci poznán bývá. *Č.* Luk. 6, 44.

Kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen. *Č.* Luk. 18, 14. — Pýcha předchází pád. *Č.* Př. 16, 18. — Kde pýcha, tu i pohanění. *Č.* Př. 11, 2. — Pyšným se pán bůh protiví, pokorným dává milost svou. *Č.* Jak. 4, 6.

Lépe jest slyšeti: příteli, posedni výše, nežli: příteli, dej tomuto místo. *Č.* Luk. 14, 9.

Mrvu z cizího oka vyvrhuješ, a v svém břevna nevidíš. Jinak: Vidíš v cizěm oce drástu, a v svém břevna nevidíš. (Flaška.) — *S.* Види туђу длаку, а свога брвна не види. Luk. 6, 41.

Lékaři, uzdrav se sám! *Č.* Luk. 4, 23. — *R.* Врачъ, изцѣли самаго себя.

Nepotřebují zdraví lékaře. *Č.* Luk. 5, 31.

Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá. — Kopáš družci hrob, sám se v něj vložíš. Flaška. — *P.* Kto pod kim dołek kopa, sam weń wpadnie. *R.* Не рой другому (подъ другомъ) яму, самъ попадешь. *Ch.* Koi pod drugem jamu kopa, sam vu nju opade. *Kr.* Kdor komur jamo koplje, sam v'njo pade. Eccl. 27, 29. (Všem téměř národům známé přísloví.)

Kdo v mále se pronevěřil, pronevěří se i ve mnoze. *P.* Kto cię w małéj rzeczy skrzywdzi, skrzywdzi i w wielkiéj. Luk. 16, 10.

Otcova kletba vysušuje, a matčina z kořen vyvracuje. *Č.* — *R.* Отцовская клятва сушитъ, а материна коренитъ. Sr. Eccl. 3, 11.

Tvrdoť jest proti ostnu se zpěčovati. *Č.* — *R.* Трудно противъ рожна прать. Sk. A. 9, 5. (Sr. Pind. *Ποτὶ κέντρον λακτίζειν.* Terent. Contra stimulum calcitrare.)

Nikdo nemůže dvěma pánům sloužiti. *Č.* — *Ch.* Ki bi rad dvem gosponom služiti, nijednomu nemre vgoditi. Luk. 16, 13.

Žádný prorok není vzácen ve vlasti své. *Č.* — *R.* На родинѣ никто пророкомъ не бываетъ. Luk. 4, 24 a j.

Jak kdo měří, tak se mu odměřuje. *Č.* — *DLuž.* S kakeju měru ty měriš, s takeju bužo tebě zasej měrjene. Mar. 4, 24.

Kdo meč béře, ten od meče schází. — Kdož se s mečem rád obchodí, ten od meče často schodí. — Čím kdo zachází,

tím také schází. *Č.* — *Mr.* Якымъ мечемъ воёвавъ, тымъ и погибъ. Mat. 26, 52.

Kam pán chce, tam slúha jde. — Pán velí, slúha musí. *Č.* Luk. 7, 8.

Království dělené brzo se rozpadne. *Č.* — *R.* Аще царство раздѣлится, вскорѣ разорится. Mat. 12, 25.

Ne to hřích, co jde do úst, ale co z úst vychází. *Č.* Mat. 15, 11. Mar. 7, 15.

Čím srdce jest přeplněno, tím ústa přetékají. *Č.* Luk. 6, 45 a j.

Když slepý slepého vodí, oba v jámu upadnou. Slepý slepého vůdce, oba do jámy. *Č.* — *S.* Ако слѣпацъ слѣпца води, обадва ће у яму пасти. — *Ch.* Kad slépec slepca vodi, v jamu obodva opadú. — *R.* Слѣпый слѣпому не вожатай. Mat. 15, 15 a j.

Blázna by v stoupě zopíchal, jiný nebude. Př. 27, 22.

Slíbíš-li za přítele, utrápí tě nepřítel. *Č.* — *R.* За друга поручишься, отъ недруга помучишься. Př. 6, 1.

Kdo nepracuje, ať nejí. *Č.* — *Il.* Koi neće délati, naj nejé. 2 Thes. 3, 10.

Hoden jest dělník mzdy své. Luk. 10, 7.

Ptáci nesejí, aniž oří, a předce syti žijí. *R.* Птицы не сѣютъ, не орютъ, а сыты живутъ. Mat. 6, 26.

Ne všelikému slovu věř. *Č.* — *R.* Не всякому слуху вѣрь. Eccl. 19, 16.

Víno obveseluje srdce lidská. *Č.* — *S.* Вино увеселява срдца човеческа. Ž. 103, 15.

Komáry cediti, a velbloudy požírati. *Č.* Mat. 23, 24. (Počet biblických přísloví mohlť by ovšem ještě více rozhojněn býti; my však na tomto skrovném uvedení toliko některých mezi lidem nejběžnějších přestáváme.)

Čert jako ďábel, oba jsta černa (oba jsou černí). *Č.* Říká se též o dvou osobách, jež sobě ve špatnostech nic neoddají. — *R.* Одинъ чортъ на дьяволѣ.

Vezmi čert ďábla, obou nám netřeba. *R.* Возьми чортъ дьявола, а оба не надобны.

Ďábel opice boží. *Č.*

Čert vždy musí svou králku provesti. *Č.*

Čert do vody, a bubliny z vody. *R.* Всѣ бѣсы въ воду, а пузырья вверхъ. (V. Právo.)

Není tak hrozný čert, jak ho malují. *Č.* — *P.* Nie tak diabeł (lew) straszny, jak go malują. *Mr.* Не такый чортъ (дидько) страшный, якъ малюють. (Bývá však toto přísloví nejvíce odpovědí na nevčasné hrozby, anebo při ostříhání před nějakým nebezpečným podnikáním.)

Mnoho má čert síly, ale málo zvůle. *R.* Силенъ чортъ — (много у чорта силы), да воли ему нѣтъ.

Chlubil se čert, že všechen svět opanuje, a bůh mu ani nad sviní vůle nedal. *R.* Хвалился чортъ всею вселенною обладать, а богъ ему и надъ свинью воли не далъ.

Čert nikdy nespí. *Č.* — Čert nespí, a lidi svodí. *Ch.* Vrag ne spi. *R.* Ворогъ (чортъ) не дремлетъ. *Mr.* Чортъ не спить, тай люди сводить. (Buď opatrn, všude na tě pokušení čeká.)

Říkaje amen čerta nezapudíš. *R.* Аминемъ бѣса не отбудешь.

Čert se kadidla nebojí. *Mr.* Чортъ ладану не боится.

Ďábel se sám o boží muky rozbije. *P.* Samo się złe (diabeł) o bożą mękę rozbije.

Ďábel i horami klátí, a lidmi jak věníkem (chvojí) třese. *R.* Дьяволъ и горами качаетъ, а людьми что вѣникомъ трясетъ.

Volno čertu ve svých bahnech orati. *R.* Вольно чорту въ своемъ болотѣ орать.

Čert po samotách nejvíc uloví. (Člověk o samotě, na poušti, v klášteře žijící více pokušení mívá, než kdo mezi lidmi živ jest.) Také takto se praví: Zloděj v tlačenici, a čert po samotách nejvíc uloví. *Č.*

Kde jsi chodil, satane? „Svět jsem svodil, můj pane.“ *P.* Kędyś bywał, szatanie? „Zwodziłem świat, mój panie.“

Čert ze sítí píští, a z houští střelu pouští. (Staročeského přísloví tohoto ze 16. století jaký vlastně smysl jest, s jistotou

udati neumím. Snad slovem *síti* naráží se na *sytost*, a houštím hojnost bohatství se míní? — Též toto ruské nejasno: Чортъ чорта нашелъ въ рогозинномъ ряду. (Čert čerta našel v rohožových kotcích.)

Čert má mnoho cukru, a proto i hřích činí sladkým. *Č.*

Čím kdo pěknější, tím čertu milejší. *Č.*

Kde ďábel více nemůže, aspoň zasmradí. *Č.*

Ctnosť v prostřední míře stojí. *C.**)

Ctnosť nezáleží v slovech, alebrž v počestném jednání. *R.* Добродѣтель состоитъ не въ словахъ, а въ честныхъ дѣлахъ. — *P.* Z uczynku, nie z słow dobrego poznają.

Ctnosť se s člověkem nerodí, náhodou se nenahodí, kdo ji hledá, v ni uhodí. *P.* Cnota się z człekiem nierodzi, trafunkiem się nienagodzi, kto jéj szuka, w nię ugodzi.

Ctnosť neléhá na peci. *P.* Cnota nie na piecu lega.

Co přichází bez těžkosti, už to nemůž býti ctností. (Kde není protivníka, tu není boje, aniž vítězství. Časem člověka nepravosti samy ostavují, a ne on nepravosti; i nepřestává proto činiti zlé, že zlobu nenávidí, ale že k činění už síly nestačují.) *Č.*

Ctnosť těžkostí se neleká, a v protivenstvích neheká. *P.* Cnota trudności się nielęka, i w przeciwnościach niestęka.

Ke ctnosti třeba i od dítěte dej se vésti. *Č.*

Ctnosť sílu přemáhá. *R.* Добродѣтель преодолѣваетъ силу.

Nejkrásněji hostí rozum se ctností. *P.* Gdzie rozum s cnotą, dobry skład.

Rozum bez ctnosti jako meč v rukou šíleného. *P.* Rozum bez cnoty miecz w ręku szalonego.

Ctnosť umění převyšuje. *P.* Cnota naukę przechodzi.

Příklad lépe nežli ústa ctnosti vyučuje. *S.* Добродѣтель примѣромъ болѣ него устма се учи.

Ctnosť nejdražší zboží. *R.* Добродѣтель всего дороже.

---

*) *Lat.* In medio virtus.

Ctnosť nejlepší urozenost. *P.* Cnota najwspanialsze szlachetstwo. *R.* Добродѣтель наилучшее шляхетство.

Hodnost a úřad poručení malé, a ctnosť celé. *P.* Godność i urząd zalecenie małe, a cnota całe.

Ctnosť a pěknost jest milá společnost. *Č.*

Ctnosť a krása velmi spolu svědčí, ale řídko bývají. *Č.*

Ctnosť se poctou rozmáhá, a trest zlobu přemáhá. *R.* Почтеніемъ благихъ добродѣтель возрастаетъ, а злоба наказаніемъ исчезаетъ.

Čím více ctnosť chválena bývá, tím větší zrůst a posilu přijímá. *Č.*

Za štěstím sláva, za ctností chvála. *Č.*

Ctnosť sama se chválí. *Č.*

Ctnosť jako havíř, zlata dobývá, a za sebou lampičku mívá. (Ač sama blyštěti nežádá, však předce ji oslava nemine.) *Č.*

Ctnosť se závistí chodí. *Č.* *)

Každá ctnosť má svého hánce. *Č.*

Kdo ctnosť nenávidí, a však předc ji vidí (a už to mu pokuta). *P.* Kto cnotę nienawidzi, przecież onę widzi.

Nedbá nic srdce ctnostné na lidské řeči zlostné. *P.* Niedba nic serce cnotliwe na mowy ludzkie złośliwe.

Ctnosť a štěstí zřídka v jedné hospodě trávi. *Č.*

Skryté štěstí za ctnostnými chodí. *P.* Skryte szczęście za cnotliwymi chodzi.

Milejší ctnosť s chudobou, nežli hřích s ozdobou. *Č.*

Lepší ctnosť ve blátě, nežli hřích ve zlatě. *P.* Lepsza cnota we błocie, niż niecnota we złocie.

Ctnosť nestonává. Nemoc ctnosti nevadí. *P.* Cnota niechoruje. Choroba cnocie niewadzi.

Poctivost trvá na věčnost. — S poctivostí nejdál se dojde. *Č.* — *Kr.* Kar je pošteno, nardalje terpí.

Kdo poctivost jednou ztratí, tomu se víc nenavrátí. *Č.*

Čiň dobře, a bude dobře. *Mr.* Добре роби, добре и буде. — Čiň dobře, a dobrého naděj se. *R.* Дѣлай добро,

*) *Lat.* Nunquam virtutem deserit invidia.

a жди добра. — Čiň jen dobře, lepšího se dočkáš. *S.* Ко добро чини, болѣ дочека, а ко зло чини, горе дочека. (Srovnej též pozdější články: Dobrý a zlý. Svědomí.)

Dobře čiň, co můžeš, od toho se nikdy nerozneműžeš. *R.* Добро твори сколько можешь, отъ того никогда не заneможешь.

V dobrém skutku nebraň, sám k tomu si přirań. *R.* Добро дѣлать не мѣшай, да и самъ къ тому поспѣшай.

Učiniv dobré nelituj; učiniv zlé vždy se strachuj. *S.* Учини добро, не кай се; учини зло, надай се. *R.* Сдѣлавши добро не кайся. *P.* Coś uczynił dobrego, nieżałuj nigdy tego.

S dobrými skutky dobře se žije. *Č.* — *R.* Съ добромъ жить хорошо.

Kdo dobré činí, tomu zlé neškodí. *R.* Кто доброе творитъ, того зло не вредитъ.

Dobře-li činíš, sebe obveseliš. *R.* Доброе сотворишь, себя увеселишь.

Ctnostného vlastí jest celý svět. *P.* Wszystek świat ojczyzna cnotliwego.

Jiné jest od zlého upustiti, a jiné za dobré se vziti. *P.* Jinsza przestać źle czynić; jinsza począć czynić dobrze.

Po dobrém skutku vrz konce v vodu. (Ani zpomínej, ani se chlub.) *Mr.* Зробивши доброе дѣло, тай кинци у воду. *S.* Чини добро, па у воду баци.

Čistota vede k bohu člověka. *R.* Чистота человѣка къ богу приводитъ.

Dobré srdce nehezké tváři krásy přidává. *R.* Худой рожѣ доброе сердце красы придаетъ.

Pěkná duše, pěkné tělo. *Č.*

Hřích ďáblu smích. *Č.*

Čert za vlásek lapne, a pazourem drží. *Č.*

Hříchové po lidech jako dým po hlavni se vlekou a táhnou: *Č.*

Dlouhý život, mnoho hříchův. *Č.*

Malé hříchy hryzeme, velké oblo polykáme. *P.* Małe

winy gryziemy, wielkie całkiem połykamy. (Srov. Komáry cedíme a velbloudy polykáme.)

Strašidla v poli stojí, a vrabci proso zobají. (Ani peklem od hříchův odhroziti nelze.) *P.* Straszydła stoją, wroble proso wypijają.

Kde hříšníkův mnoho, těžko kárať koho. *P.* Gdzie grzeszących wiele, trudno karać śmiele.

Hřích miluje tmu. *P.* Grzech skrytości szuka. Grzech ciemność lubi.

Co jest s šeptem, to jest s čertem. *Č.*

Jednou v roce i to v oce. (Ač kdo málokdy co nenáležitého páše, i to pověsti jeho škodí.) *Č.*

Největší hříchové jsou ti, o nichž dobří ani věřiti nechtí. *Č.* — *P.* Grzechy wielkie do wierzenia trudne.

Někdo kyselky jedl, a někoho laskominy napadly. *Mr.* Хто кисляци поѣвъ, а кого оскома напала. Podobno ono v písmě: Otcové jablka hryzli, a synům laskominy. (V čem otec provinil, dítky druhdy za to odbývati musejí.)

Všickni jsme z krve a z masa. *Ch.* Vsi smo z kèrvi i mesa. *R.* Всѣ Мины изъ глины. (Každý Mina — hlina. Hra ve slově *my* a *Mina.*)

Každý svou kozu dře. *Ch.* Vsaki svu kozu dere. (Každý má nějaké vady a hříchy.) *R.* У всякаго свой конёкъ.

Oko nic neproviní, když se mysl nepřičiní. *P.* Oko nic nieprzewini, gdy się myśl nieprzyczyni.

K cizím hříchům ostrovidové oči máme, ale na své jako krtkové pohlídáme. *Č.*

Dvakrát hřeší, kdo se hříchem honosí. *P.* Dwakroć grzeszy, kto się grzechu niewstydzi. *S.* Ко се грѣхомъ фали, двапутъ грѣши. *)

Milé zlého počátky, leč konec žalostný. *Č.*

Jak se zhyzdíš jednou vadou, nesmyješ se žádnou vodou. *Č.*

Nic není nad hřích sladšího, a nic není nad něj hořčejšího. *S.* Ништа слаѣе одъ грѣха, а ништа горчіе одъ нѣга.

*) Geminat peccatum, quem delicti non pudet. *Syrus.*

Hřích sladký, a člověk padký. *R.* Грѣхъ сладокъ, а человѣкъ падокъ.

Kolik chutí, tolik hříchův. *Mr.* Скильки смаку, стильки и грѣха.

Hřích zamýšlený šmakuje, a spáchaný katuje. *P.* Grzech zamyślany smakuje, a popełniony katuje.

Co tělu líbo, duši žel. *Č.* — *P.* Co ciało lubi, to duszę gubi.

Hříšné slasti vedou k propasti. *R.* Грѣхи любезны доведутъ до бездны.

Hřích dobrovolný, pokuty hodný. *P.* Grzech dobrowolny, karania godny. — Hřích mimovolný, prominutí hodný. *P.* Grzech nad wolą odpuszczenia godny.

Za hříchem pokuta v patách běží. *Č.*

Hříšná radost plodí žalost. *Č.*

Starý hřích činí novou hanbu. *Č.*

Nebije ani tak řemen, jako starý hřích. *R.* Не верва бьетъ, старой грѣхъ.

Hříchy mladosti kárá bůh na staré kosti. *P.* Grzechy młodości karze pan bóg na stare kości.

Více muk na duši než na tělo. *Č.* — *P.* Bole duszne większe, niż cielesne.

Hřích více trápí duši než nemoc tělo. *P.* Grzech barziéj trapi duszę niż choroba ciało.

Bláto líbí se svini. (O těch, kdož do hříchu jako svině do bláta lezou.) *Č.*

Každý hřích svou výmluvu má. *Č.*

Petr na Pavla, a Pavel na Havla. (Každý cpe rád vinu na jiného.) *Č.*

Nekoupím tak draho toho, čehož bych litoval mnoho. *Č.*

Lépe ti jest ztratiť hlavu, nežli ohřešiti (hříchem zprzniti) duši. *S.* Болѣ ти є изгубити главу, него свою огрѣшити душу.

Ráj na letním východě, a my sedíme při hříšné vodě. *R.* Рай на лѣтнемъ востокѣ, а мы сидимъ на винномъ потокѣ.

I svatí jsou hřešili, jen že se odhřešili. *S.* И свети су грѣшили, па су се опетъ светили.

Lépe se jednou zardíti (studem), nežli stokrát blednouti (strachem). *S.* Болѣ се єданъ путъ зацрвлѣнити, него сто путá блѣдѣти.

Lépe se krátce styděti, než dlouho želeti. *Č.*

Dosti se napravil, kdo upřímně lituje. *P.* Dość się poprawił, kto szczerze żałuje.

Kdo se hříchu svého kaje, za pokutu se mu klade. *P.* Kto się grzechu swego kaje, za karanie mu to się staje.

Odvykati hříchu nejlepší pokání. *Č.*

Hříchu poznání, z něho povstání; hříchu vyznání, jeho zahlazení. *P.* Grzechu poznanie, z niego powstanie; grzechu wyjawienie, jego zagładzenie. *)

Hotové zdraví, kdo nemoc poví. *P.* Gotowę zdrowie, kto chorobę powie. — Choroba poznana zleczysta.

Tajenou ránu těžko léčiti. *R.* Закрытую рану лѣчить трудно.

Pozdě po smrti pokání činiti. *Č.* — *Ch.* Késno se je po smèrti za grehe kajati. Po smèrti késno se je žaluvati. (Pozdě bycha honiti.)

---

*) *Angl.* Confession of a fault makes half amends for it.

II.

Dobré — zlé. Těžké napravení zlého. Spolek — stejné rádo k stejnému. Pokrytství — lest — podvod. Dobročinnost — dar. Vděčnost — nevděk. Lakomství — lichva — sobectví. Marnotratnost. Nespravedlivé jmění nestálé.

Dobré s dobrým, a zlé samo. *P.* Dobre s dobrym, a złe samo. (Smysl jest ten, že dobré dobrému nikdy neodporuje a se nepříčí, ale zlé hned samo sobě.)

Dobrý neučiní než dobře. Dobrý člověk každému se užiti dá. *Č.*

Dobrý-li Sáva, dobrá i jeho sláva. *R.* Доброму Савѣ добрая и слава. *Mr.* Якый Сава, така ёму и слава.

Dobrý člověk se neleká, když šibenici vidí. *P.* Dobry człowiek nietrwoży się, kiedy szubienicę widzi. — Nemilo zloději patřiti na šibenici. *P.* Nie miło złodziejowi na szubienicę patrzyć.

Dobrého neboj se a zlého varuj se. *R.* Добраго не бойся а худаго не твори.

Kdo dobré činí, lepšího se dočeká. *Il.* Tko dobro čini, bolje dočeka. Viz též str. 24.

Z dobrých skutkův netřeba se káti. *S.* Ко добро чини, неће се каяти.

Čím se činí dobré více, k tomu vždy přibývá chtíče. *Č.*

Dlouho býti dobrému pracné jest. *Č.*

Dobrý čím povýšenější, tím lidu milejší. *R.* Который добръ знатной, тотъ всѣмъ людямъ пріятной.

Dobrota srdce jímá, násilím se nic neujímá. *Č.*

Těžko jest dobro vídati, ale snadno poznati. *S.* Тежко є добро видѣти, а лясно га є познати.

Dobré nad zlým vítězí. *R.* Добро худо переможетъ.

Pléva zrna nepotlačí. *Č.*

Zlé zlým se zbývá a dobré dobrým přibývá. *R.* Лихое лихимъ избываютъ а доброе добрымъ наживаютъ.

Zvykej dobrému, tak zlé na mysl nepřijde. *R.* Учись доброму, такъ худое на умъ не пойдетъ.

Každý dobrý může lepší býti. *Č.*

Dobrému všude dobře. *P.* Dobremu wszędy dobrze. *R.* Доброму вездѣ добро.

V poli pšenice co rok se rodí, a dobrý člověk vždycky (všude) se hodí. *R.* Въ полѣ пшеница годомъ родится, а доброй человѣкъ всегда пригодится.

Dobré se daleko slyší, a zlé ještě dále. *P.* Dobre daleko słychać, a złe jeszcze daléj. *S.* Зло се далѣ чує него добро. Добаръ гласъ далеко иде, а зао іошъ далѣ. *Ch.* Dobromu je daleko glas, zločestomu još dalje. — Dobré skutky hlučně chodí, a zlé zvoní. *Hal.* Добры дѣла шумно ходятъ, а злы дзвонютъ якъ дзвоны.

Spíše se zlá novina potvrdí nežli dobrá. *P.* Rychléj się dobra nowina niżli zła odmieni.

Dobré se rádo zamlčí, a zlé rozhlásí. *R.* Доброе смолчится, а худое молвится.

Od dobrého se rádo ulže, a k zlému přilže.

Dobré se pomní dlouho, a zlé ještě déle. *Č.* — *P.* Długo się dobre pamięta, a złe dłużéj. *Hal.* Добре довго ся памятае, а лихе ще довше.

Dobré se snadno zapomíná, a zlé dlouho zpomíná. *R.* Доброе скоро забывается, а худое долго помнится. *S.* Ласно се добро заборави, али зло мучно. Добро се брзо заборави.

Kdo mě loni bil, ten i dnes mi není mil. *S.* Кои ме є лане біо, ни данасъ ми ніе міо.

Dobru dobrá i paměť. *R.* Доброму добрая и память.

Přátelské služby si připomínej, na křivdy zapomínej. *R.* Дружбу помни, а злобу забывай. *P.* Kto łaskaw, niezapominaj, kto nie łaskaw, niespominaj.

Dobré se samo děkuje. *P.* Dobre się samo dziękuje.

Dobré samo se chválí. *Č.* — *Hal.* Добре само ся хвалить, а злое похвалы негодно. *S.* Добро се само фали.

Na dobrou koupi netřeba kupcův pobízeti. *Č.* *)

Dobrý kůň i v konici (na maštali) kupce najde. *Č.* — *S.* Добаръ се конь и у штали наће.

Dobré víno i bez víchy (věnce) vypijí. *Č.* — *P.* Na dobre wino wiechy nie potrzeba. *Hal.* Где добре пиво, не треба й вѣхы. **)

K dobré studánce ušlapaná cestička. *Hal.* До доброи криници стежка удоптана.

Zlato zlatníka najde. *Č.* — *S.* Злату ће се куюнджія наћи.

Pozná se zlato i na hnojišti. *R.* Знать золото и на грязи. *S.* Зна се злато и у ђубрету.

Dobrý malíř nápisu neklade, špatný musí. *P.* Malarz dobry napisu niekładzie, zły musi.

Dobro mílo odkudkoliv. — Míl statek jakýkoliv. — Přijď dobro odkudkoliv. *Č.* ***)

Dobré i ve snách hezko. *R.* Добро и во снѣ хорошо.

Při dobrém se nikdy nesteskne. *Hal.* Добре николи не укучится. *R.* Много добра не надокучитъ.

Má-li medvěd med, ví kam s ním. *Ch.* Ako medved ima meda, ima ga i kam deti. (Dobrému se vždy najde místo.)

Dobrého po málu. *Č.* — Cukr se nejídá plnou hrstí. *P.* Nie garścią cukier jedzą.

Dobré dobrým se nikdy nezkazí. — Dobrého nepřečiniš. *Č.*

Kdo chce užívati sladkého, musí prvé okusiti kyselého (hořkého). *Č.* †)

Kdo se dobrým posmívá, boha na se vyzývá. *P.* Kto z dobrych szydzi, tym się bóg brzydzi.

---

*) *Angl.* Good ware makes quick market. *Něm.* Gute Waare verkauft ſich ſelbſt.

**) *Lat.* Vino vendibili suspensa hedera non opus. *Syrus.* *Šp.* El vino, que es bueno, no ha menester pregonero. *Fr.* Au bon vin ne faut point de bouchon. *Angl.* Good wine needs no bush.

***) *Šp.* Venga el bien y venga por do quisier.

†) *Angl.* No man better knows what good is, than he that hath endured evil.

Dobrý člověk brzo se slituje. *S.* Добаръ човекъ скоро се разжали.

I dobrý časem pláče a zlý skáče. *R.* И доброй временемъ плачетъ а худой скачетъ.

Dobrý i po suché kůrce tyje, a zlý ani masa nezažije. *R.* Доброму сухарь на пользу, а злому и мясное не впрокъ.

Lépe jest u dobrého sloužiti, nežli u zlého se roditi. *S.* Волимъ у добра дворити, него у зла се родити.

Z dobroty pokoj, a ze zlého zisku muka. *R.* Доброта покой, а мучительство злая польза.

Zlé samo se učí. *S.* Зло се само учи. *)

Na zlé netřeba mistra. *P.* Na złe mistrza nie trzeba. *R.* На грѣхъ мастера нѣтъ.

Zlé znáti není zlé; ale zlé poznati a tak činiti zlé jest. *Č.*

Na dobré těžko o klusáka, a na zlé rychlounek hned tu jest. *P.* Do dobrego trudno o kłusaka, a do złego jednochodniczek jak tu był.

Zlé zlému ruku podává. *Č.* — Zlé ze zlého se snuje. *S.* Све се єдно зло изъ другога снуе.

Kdo chce hada umořiti, po hlavě ho musí bíti. *Ch.* Ki će kaču umoriti, po glavi ju mora biti. (V počátku zlé dusiti.)

Ta myška už lapena (ztracena), s kterou kočka pohrává. *Č.*

Z mnoha zlého vol menší. *Ch.* Zmed više zlih menše zebrati je.

Dost pelyňku hrstka ke zkažení nápoje bečky. *P.* Dosyć garści piołunu na zepsowanie beczki napoju. (Malé zlé druhdy velké dobré kazí.)

Není nic tak zlého, aby se neobrátilo někdy v něco dobrého. *Č.*

Křivého dříví (křivek) v lese nejvíce. *Hal.* Кривого дерева въ лѣсѣ найбильше.

Od kozla ani srsti, ani mléka. *R.* Отъ козла ни шерсти, ни молока.

---

*) *Angl.* That which is evil is soon learnt.

Od včely pochází med, od hada jed. *Č.*

Za čím jdeš, to najdeš. Za zlým-li půjdeš, zlé také najdeš. *R.* За чѣмъ пойдешь, то и найдешь. За худымъ пойдешь, худое и найдешь.

Kdo sobě zlý, komu dobrý? *Č.* — *P.* Kto komu lepszym, gdy sobie zły? *R.* Иному не можетъ быть благъ, кто себѣ золъ. *Ch.* Koji je sebi zločest, komu bude dober?*) — Zvláště na lakomce míří; jinak též břichopáskům bývá v ústech.

Dej zlému pokoj, dáť dva. *P.* Daj złemu pokoj, dać dwa.

Nepřivolávej vlka z lesa. *P.* Niewywołuj wilka z lasu.

Nepiš čerta na stěně, sám se on namaluje. *Č.***) Zlého nechej na pokoji; časem a místem nepříhodným šaškovati nebezpečno. *P.* Niemaluj diabła na ścienie, być się nieprzyśnił.

Nezkoušej toho, co má ocas černý (co zlý konec béře). *Č.*

Nehraj kočko uhlem; tlapku si spálíš. *R.* Не играй кошка углемъ; лапу обожжешь.

Bodláku nemačkej, sic ukole. *R.* Бодлака не тисни, уколетъ.

Nechť hada jak držíš, vždy zlé sobě utržíš. *R.* Сколько змѣю ни держать, а бѣды отъ нея ждать.

Vlk i nemocný stačí na ovci. *R.* Волкъ и больной съ овцей управится.

Zlého se straň a jak hada chraň. *R.* Лукаваго блюдися и какъ змѣя берегися.

Pijavka nechytá se vředu. *R.* Піявка вреда не имается. (Nepouštěti se v rozepři se zlými a s luzou.)

Do řídkého bláta neházej kamenem. *Blh.* Въ рѣдокъ калъ не хвърляй камыкъ.

Kdo se s chámem nesnadí, divákům jen smích tropí. Kdo se s chlapem hádá, lidem v posměch se dává. *Č.* — *R.* Съ смердомъ браниться, людей насмѣшить.

Dobrý pes lepší než zlý člověk. *Hal.* Добрый песъ лучшій якъ злый чоловѣкъ.

---

*) *Lat.* Qui sibi malus (nequam), cui bonus? *Fr.* A nul ne peut etre ami, qui de soi même est ennemi.

**) *Něm.* Male den Teufel nicht auf die Wand.

Neboj se čerta, ale zlého člověka. *Mr.* Не бійся чорта, а лихого чоловѣка.

Čerta křížem, svině kyjem se zbavíš, ale ničím zlého člověka. *R.* Отъ чорта крестомъ, отъ свиньи пестомъ, а отъ лихаго человѣка ничѣмъ не отойдешь.

Voda a zloba nemá stání. *S.* Воде и злобе никадъ неће постати.

Zlý a nepravý se vodili, a oba se v jámu svalili. *R.* Злой съ лукавымъ водились, да оба въ яму ввалились.

Kdo zlé strojí, nech se zlého bojí. *Il.* Ki zlo goji, zla se nek boji. — Zlé dílo zle se platí. *P.* Zła robota źle się płaci.

Co zlé, láme se ve dvé. *R.* Худое всегда ломится вдвое.

Samo se zlé stluče. Sama zloba každého na káry vezme. *P.* Samo się złe stłucze. Sama niecnota każdego skarze.

Červivá jablka s stromu letí. *Č.*

Zlému člověku ukrátí bůh věku. *R.* Злому человѣку не прибавитъ богъ вѣку.

Zlé zlým se zahání. *P.* Złym złego zbyć. *R.* Лихое лихимъ избываютъ. *S.* Зло се злымъ ћера. *Il.* Čavao čavla izbija. (Klín se klínem vyhání.)

Zlého člověka tresce bůh skrze horšího. *P.* Złego człowieka karze bóg przez gorszego.

Kaž se lidmi, ať se nebudou tebou kázati. — Zbožný se lidmi káže, a hubený sám sebou. *Č.*

Vlk koží platí. *S.* Курякъ кожомъ плаћа.

Koukol se musí s kořenem vypleti. *S.* Куколь валя изъ корћена ишчупати.

Zlá jiskra i pole (dům) spálí, i sama znikne. *Mr.* Зла искра и поле спалить, и сама слизне.

Zlý člověk když sám hyne, rád by celý svět zahubil. *P.* Zły człowiek rad by wszystkich zgubił, gdy sam ginie. Anebo: Kiedy złodzieja wieszają, rad by żeby s nim wszystkich powieszano.

Psota nejdéle trvá. *Č.*

Zlé býlí nejplennější. *Č.* — *P.* Złe ziele najlepiéj się krzewi.

Zlý peníz nepohyne. *Hal.* Злый пѣнязь не погыне.

Mráz kopřivu nespálí. *Č.* — *Ch.* Kopriva ne pozebe. *Kr.* Kropiva nigdar ne pozebe.*) — Hrom do kopřiv nebije. *S.* Неће громъ у коприве. *Ch.* Neće strela v koprivu. Neće v koprivu tresnuti. — Zlé býlí nebrzo v zem lehne. *R.* Лихое зелье не скоро пойдетъ въ землю. — A zase: By nebyl mráz na kopřivy, byl by ten neplech věčně živý. *P.* By nie mróz na złe pokrzywy, był by ten chwast wiecznie żywy. *R.* Лиха кропива, а морозъ погубляетъ.

Koho má čert vzíti, netřeba ho klíti. *Č.*

Co má viseti, neutone. Co má viseti, neutopí se, a by voda přes šibenici běžela. *Č.* — *P.* Co ma wisieć, nieutonie. *R.* Кому быть повѣшену, не быть утоплену. *S.* Ко се є за вешала родіо, неће утонути. *Ch.* Kaj na vešala sudi, neće se vtopiti.**)

Koho pán bůh pro ptáky chová, na tom si ryby nepochutnají. *P.* Kogo pan bóg ptakom obiecał, w tém ryby niezagustują.

Porodila máma — škoda, že hned nevzala jáma. *R.* Родила мама, да жаль что не прибрала яма. *Mr.* Вродила мама, та не приняла й яма.

Dobrá to byla hlava — sláva bohu, že ji země vzala. *R.* Добра была голова, да слава богу, что земля прибрала.

Štika umřela, ale zuby ostaly (jsou ještě živy). *P.* Szczuka zdechła, ale zęby zostały. *R.* Щука умерла, а зубы остались (да зубы живы). Překrásný obraz! ačtě zlý člověk — tyran dávno umřel, neumřeli jsou s ním tolikéž skutkové a ustanovení jeho.

---

*) *Šp.* Hierba mala no la empece la helada. *Fr.* A mauvaise herbe la gelée ne nuit pas. Mauvaise herbe croît toujours. *Něm.* Unkraut verdirbt nicht.

**) *Lat.* Quem fata pendere volunt, non mergitur undis. *Angl.* He that is born to be hanged, shall never be drowned. *Dán.* Den drukner ei, som hænges skal. *Něm.* Was hängen soll, ersäuft nicht.

Zlosti kdo strojí, světla se bojí. *Č.*

Tajný chůdce, tajný škůdce. *Č.*

Zlého nejvíce ctnosť kole v oči. *P.* Złych najbardziéj cnota kole w oczy.

Zlý neví, čím se dobrý obchodí. *Č.*

Od mysli nepravých nečekej rad zdravých. *R.* Въ мысляхъ неправыхъ не жди совѣтовъ здравыхъ.

Chval psotu jak chceš, nebude nic než psota a nic dobrého. *Č.*

Dobrým škodí, kdo zlým hoví. *Č.* — *P.* Kto złym pobłaża, dobrych uraża. *R.* Добрымъ тотъ вредитъ, кто злымъ попущаетъ. Anebo: Кто злымъ попускаетъ, тотъ самъ зло творитъ. *P.* Sobie szkodzi, kto złego swobodzi.

Kdo zlosynům promíjí, dobrých ubíjí. *R.* Злодѣя (вора) помиловать, добраго погубить.

Těžko berana s vlkem smířiti. *Č.*

Zlý s nešlechetným se zná, a jeden druhým se dokládá. *R.* Злый съ лукавымъ знаются, да другъ на друга ссылаются.

Lotr město spálí, král ztíží je vystaví. *P.* Miasto złoczyńca spali, król go ledwo zbuduje.

Kdyby po psí vůli bylo, žádné by klisny na světě nebylo. Anebo: Kdyby bylo po vůli psí, nezůstalo by kobyly ve vsi. *Č.* — *S.* Да є на пасю волю, нидѣ коня не бы было.

Učinili cikána králem; a on nejprvé svého otce oběsil. *S.* Запало циганину царство, па обѣсио свога отца.

Kdo o nebe nestojí, pekla se nebojí. *Č.*

Pes jaký do chrámu, taký z chrámu. *Č.* — *P.* Jaki pies do kościoła, taki z kościoła.

Jehla se střibrem a zlatem zachází, a předc vždy hola ostává. *S.* Игла крозъ злато а сребро продази, пакъ све остаѳ гола.

Z vlka nebude oráč. Z vlka nebude beran, ani ze psa ohař. Nebude ze psa slanina, z vlka beranina. *Č.* — *Hal.* Не буде изъ пса солонина.

Smaž hada jak chceš, nebude z něho úhoř. *Č.*

Ze zlé kůže nemůže býti dobrý kožich. *Č.*

Vlkovi mluv: nebe! on zuby vyceří na tebe. *Č.*

Rci vlku páteř, a on volí kozí mateř. *P.* Mów wilku pacierz, a on woli kozią macierz.

Učí vlky páteřům, a oni vždy k ovci. *Č.* — *P.* Mów wilku pacierz, a on: owca.

Křti vlka, a vlk kudy do lesa. *Il.* Kèrsti vuka, a vuk u goru. — Křti čerta, a týž čert hledí u vodu. *R.* Ты чорта крести, а чортъ въ воду глядитъ.

Když ďábel byl nemocen, sliboval dobrým býti, a když pozdraven, ďábel horší než prvé. *Č.*

Voda úkropu není židší. (Srnec o nenapravitelných lotřích to přijímá.) *Č.*

Kdo se po sobě nepoznává, pozná se po **spolku**. *Č.* — *Ch.* Koi se po sebi nepozna, pozna se po pajdašu. *)

Kdo s zlými obcuje, za takového držán bývá. *Č.*

Z jedné číše pili, jedno též mluvili. *R.* Изъ одной чары вино пили, одно говорили.

To nebyla ovce, co s vlkem se procházela. *R.* Та не овца, которая съ волкомъ пошла.

S kým jsi, takový jsi. — S kým obcuješ dopoledne, takový jsi odpoledne. *S.* Съ кимъ си, онакій си. Съ кимъ си до подне, онакій си по подне.

S kým kdo postává, takým se stává. *P.* S jakim kto nakłada, takim się stawa.

Okolo močidla chodě neujdeš nádchy. *Č.*

Od zlých spolkův hlava bolívá. *Kr.* Po hudi tovaršiji rada glava boli.

Obcování snadno vděje zlé i dobré obyčeje. *P.* Obcowanie snadno daje złe i dobre obyczaje. — Jak złym tak dobrym obcowanie (okazyja) czyni.

S dobrými obcuj a zlých se varuj. *Č.*

Co v ohni stojí, by železné bylo, rozpálí se. *Č.*

Za včelkou na med (v kvítí), a za ovadem na vřed (hnůj).

*) *Lat.* Noscitur ex socio, qui non cognoscitur ex se. *Piem.* Disme con chi t' vas, savrai dite lò chę t' ses.

R. За пчелкой въ медокъ а за жучкомъ въ навозъ. Anebo: Около пчелки медокъ, около жучка навозъ. — Pavouk hledá jedu a včelka medu. *P.* Pająk jadu szuka, ale pszczoła miodu. (Též o těch užíváno, kteří rádi v řeči lapají a na poklésky jiných číhají.) — Jediné však o úmyslech v ctnosti a dobrém utvrzených můž platiti přísloví následující:

Slunce prochází i kalné mraky, a předce se nepokálí. *S.* Сунце пролази и крозъ калява мѣста, али се не окаля.

Lépe jest v samotě býti, nežli spolek s zlými míti. *Č.*

Jaký kdo sám jest, s takým rád obcuje. *Č.*

Takový chlap, jaký tovariš. *Č.*

Rovný rovného (druh druha) hledá. — Rovný se k rovnému hrne. (Svůj k svému rád se hrne.) — Našel druh druha. Svůj svého našel. *Č.* — *P.* Równy s równym przystaje. *S.* Нашла слика прилику. *Il.* Jednak jednakomu drago se druži.

Doba k době, rovní k sobě. *Č.*

Svůj svého vždy zastane. *Č.*

Rybák rybáka daleko na jezeru vidí. *R.* Рыбакъ рыбака далеко въ плесѣ видитъ. *Mr.* Свій свояка бачить издалека.

S jakým stáváš, takým ostáváš. *Hal.* Съ якымъ пристаешь, такымъ самъ остаешь.

Podobný podobnému se raduje. *Č.* — *P.* Równy z równego się weseli. *R.* Подобный подобнаго любитъ. *Ch.* Spodoben spodobnomu se raduje. Anebo: Jednaki jednakomu rad. *Blh.* Всякій обыча онова, което му приличa. *HLuž.* Kóždy je tam najradšo, dźež ma runja svojeho.*)

Svůj svého poznal, i na pivo pozval. Pod černým lesem potkal se čert s běsem. *Bělor.* Свой свойго познавъ, и на пиво позвавъ. — Подъ чорнымъ лѣсемъ споткавъ ся чортъ съ бѣсемъ.

S rovným nech se každý měří; jinak se mu zpronevěří. *Č.* — *Ch.* S podobnoga si naj vsaki izbere; drugač se berzo znevere.

---

*) *Ř.* Ὅμοιον ὁμοιῳ φίλον. Ὅμοιος ὁμοιῳ ἀεὶ πελάζει. *Lat.* Similis simili gaudet. *Piem.* Ogni simil ama sö simil. *Něm.* Gleich und gleich gesellt sich gern. Gleich sucht sich, gleich findet sich.

S beranem ovce do páru. *R.* Барану пара овца. *)

Drb se kůň s koněm, vůl s volem, a svině s svini. *Mr.* Чешися (чухайся) конь съ конёмъ, вилъ съ воломъ, а свиня съ свинёю. *R.* Трися конь съ конемъ.

Mošna lotra našla a svině pytel. *Č.*

Hadr onuci vždy najde. Hadr onuci, kmet bábu pojal. *Č.*

Může se hoditi ten sýr k tomu chlebu. *Č.*

Jaký hrnec, taková poklička. Hodna poklička toho hrnečka. Hrnec příhodnou pokličku našel. Dobře se ta poklička trefí k tomu hrnci, a sýr k chlebu atd. *Č.* **)

Našla trkule mykuli. (Za trkání drbání.) *Č.*

Klín tesaři tovařiší. *R.* Клинъ плотнику товарищъ.

Hatláček chce míti motláčka. *Č.*

Trefil jonák na jonáka. — Trefil pištec na bubeníka. *Č.*

Trefil kupec na kramáře, a kramář na lháře. *Č.*

Najde kovář uhlíře (a uhlíř kováře). *Č.*

Kůže kůži povolí (vyhoví). *R.* Кожа кожѣ снаровитъ. (Kůže ke kůži přilehá.)

Vrána vedlé vrány sedá, jeden druhému roveň hledá. *Č.* ***)

Podobného peří ptáci k sobě se táhnou. *Č.*

Každý pták drží se hejna svého. *Il.* Svaka ptica svomu jatu ide.

Labuť letí po sněhu a hus po dešti. *R.* Лебедь летитъ къ снѣгу а гусь къ дождю.

Breptoun breptounu nejlépe rozumí. *S.* Мутавъ мутавога најболѣ разумије.

Pes psu brat. — Pes psa nekouše. — Pes psu blechy vybírá. *Č.* — *S.* Пасъ псу братъ.

Kostka kostce nepřekáží (kostky nehyndruje). *Č.*

---

* *Šp.* Cada oveja con su pareja.

**) *Lat.* Dignum patella operculum. *Šp.* No ay olla tan fea, que non halle su cobertera. *Čud.* Kui wak ni kaas. *Něm.* Wie der Pudel (Topf), ſo der Deckel.

***) *Lat.* Graculus graculo assidet. *Něm.* Eine Krähe ſitzt gern bei der andern.

Vlk vlka neruje. *Č.* — *P.* Już to źle, kiedy wilk wilka źrze. Już to głod, kiedy wilk wilka kąsa.*)

Vrána vráně oka nevykline. (Zloděj zloději, šibal šibalu neuškodí. Črt črtu oka nevykline. Tkadl.) *Č.* — *HLuž.* Róna druhej woči njewudrapa. Róna rónu njedypnje. *DLuž.* Karwona karwoně woci něhudrapjo. *P.* Kruk krukowi oka niewykluje. *R.* Воронъ ворону глаза не выклюнетъ (а хоть и выклюнетъ, да не вытащитъ). *Hal.* Ворона воронѣ очи не выкопле. *Ch.* Vrana vrani neće oči skopati. *Kr.* Kdaj vrana vrano piple? Aneb: Kdaj vrana vrani oči izkluje? *S.* Врана врани очію не вади. *Blh.* Гарванъ на гарванъ очитѣ не вади.**)

Koba koby neučerní. (Lotr na lotra nebude žalovati.) *Č.*

Neušpiní se saze uhlím. *R.* Уголь сажею не можетъ замараться.

Kdo chce s vlky býti, musí s nimi (vlcky) výti. — Nelze jest, než s lidmi lidsky býti, a s vlky vlcky výti. *Č.* (Za zlého toho zli mají, kdo mezi nimi rovně zlým býti nechce.) — *HLuž.* Štójž s wjelkami hraje, ton njech s wjelkami ruje. *R.* Съ волками живешь, такъ и вой по волчью. Межъ волками жить, по волчью и выть. *Kr.* Kdor se s' volkom pajdaši, tudi s' njim tuliti mora.***)

Když přijdeš mezi vrány, musíš krákať jako ony. *P.* Kiedy przyjdziesz między wrony, krakaj jak i ony. *Mr.* Коли вбрався мижъ вороны, то й кракай якъ оны.

Oslové vespolek se drbí. (Hlupec vždy najde hlupce,

---

*) *Šp.* Quando un lobo come a otro, no ay que comer en el soto. *Vl.* Il lupo non mangia della carne di lupo. *Piem.* Luv mangia nen carn d'luv. *Fr.* La famine est bien grande, quand les loups s'entre mangent. *Angl.* It 's a hard winter, when one wolf eats an other. *Něm.* Es muß ein ſtarker Winter ſein, wenn ein Wolf den andern frißt.

**) *Nř.* Κόρακας κοράκου μάτι δὲν βγάνει. *Lit.* Warna warnôs akkies ne kerta. *Dán.* Den eene Krage hugger ikke Øjet ud pa den anden. *Něm.* Es hackt keine Krähe der andern ein Auge aus. *Čud.* Ei kaarn pista kaarna silma.

***) *Vl.* Chi prattica con lupi, impara à hurlar. *Fr.* Il faut hurler avec les loups. *Angl.* Who keeps company with wolves, will learn to howl. *Něm.* Wer unter den Wölfen iſt, muß mitheulen. *Čud.* Kes untide hulkas on, peab nendega ulluma.

který ho pochválí.) *Č.* — *R.* Дуракъ дурака и хвалитъ. Дуракъ дураку потакаетъ.

Osel oslu nejpěknější. *Č.* Osel oslu pěknější arabského koně. *R.* Оселъ ослу кажется лучше арабскаго коня.

Holič lazebníka, čert ďábla drbe. *Č.**)

Kdo často do mlýna chodí, zmoučí se. *Č.*

Vedlé suchého dřeva i zelené (mokré) shoří. *Č.* — *P.* Mokre drzewo przy suchém zgore. *S.* Покрай суха дрвета и сирово изгори. *Il.* Uz suho dàrvo i sirovo gori.

Zdůvěrní-li paní služku, shledá brzo v ní i družku. *R.* Не считайся съ рабою, не сверстаетъ тебя съ собою.

Kdo léhá mezi otruby, přichází svini pod zuby. Kdo se mezi plévy míchá, svině ho snědí. *Č.* — *P.* Kto się s plewami zmiesza, tego świnie zjedzą. *S.* Ко се съ трицама помѣша, валя да га свинѣ изъѣду. *Ch.* Koi se med poseje méša, svinje ga pojedu. *Kr.* Kdor se med otrobe méša, ga svinje snedó. **)

Kdo s smolou zachází, od ní zkálen bývá. Kdo se s smolou obírá, zmaže se od ní; kdo s ohněm, spáli se. *Č.* — *P.* Kto się dotyka smoły, zmaże się od niéj. *Kr.* Kdor za smolo prime, se osmoli. ***)

V bláto sahati, ruce si mazati. *R.* Грязью играть, руки замарать.

Kdo se psy líhá, s blechami vstává. *Č.* — *Ch.* Koi s cucki leže, s buhami rad staje. †)

Jedna ovce prašivá celé stádo nakazí. *Č.* — *P.* Jedna owca parszywa wszystko stado zarazi. *R.* Одна паршива овца все стадо перепортитъ. *S.* Єдна шугава овца цѣло стадо ошуга.††)

---

*) *Lat.* Tonsor tonsorem radit. *Fr.* Un barbier rait l'autre.

**) *Lat.* Se miscens squillis porcis rodetur iniquis. *Něm.* Wer ſich unter die Träber mengt, den freſſen die Säue. Arabové říkají: Kdo se slamou činí, snědí ho krávy.

***) *Lit.* Kurs pikkin nutwer, nusimursztin.

†) *Šp.* Quien con perros se echa, con pulgas se levanta. *Něm.* Wer ſich mit Hunden niederlegt, ſteht mit Flöhen auf.

††) *Fr.* Une brebis roigneuse gaste tout le troupeau. *Něm.* Ein räudig Schaf ſteckt die ganze Heerde an.

Tichý, ale lichý. (O nábožném **pokrytci**). *Č.*

Chodí jak ovečka, a trká jak beran. *P.* Chodzi jak owieczka, a tryka jak baran.

Ovčí rouno a vlčí srdce. *S.* Овчіе руно а вучіе срдце.

Bradička apoštolská, a fousky ďábelské. *R.* Бородушка апостольская, а усокъ дьявольской.

Brada jak u proroka, a ctnosť jako u drába. *P.* Broda jak u proroka, a cnota jak u draba.

Andělský hlásek, a čertova písnička. *R.* і *Mr.* Ангельскій голосокъ, а чортова думка.

Popředu „blahoslavený muž," a pozadu „proč se vztěkali pohané." *R.* Спереди БЛАЖЕНЪ МЂЖЬ, а сзади ВЪСКѢЮ ШАТАШАСА. (Začátek 1. a 2. žalmu.)

Svatoušek leze do nebe, a čert ho drží za nohu. *R.* Панкратъ лѣзетъ на небо, а чортъ держитъ за ногу.

Pod pláštíkem ctnosti mnoho se kryje nepravosti. *P.* Wiele jich płaszczem cnoty pokrywa niecnotę.

Bohu slouží tak, aby čerta nerozhněval. *P.* Służy bogu, a czarta niegniewa. *R.* Богу молится, а чорта не гнѣваетъ.

Modlí se před kaplí, a čert mu sedí v kápi. *Č.* — *P.* Modli się pod figurą, a ma diabła za skórą.

Ne všickni jsou svatí, co si otírají o kostel paty. *Č.*

Praví, že se postí, an nemá co jísti. *Blh.* Говѣе, че нѣма какво да ѣде.

Zdráv buď, rabbi! a za plotem drábi. *P.* Ave, rabbi, a za płotem drabi.

Stáhni larvu, uzříš šalbu. *Č.*

Podvod a klam zradí se sám. *Č.* — Kłamy jak šídla v měchu nedlouho se utají. *P.* Kłamstwo jak szydło w worze nie długo się zataji.

Nevěra (šalba) se svému pánu do ňader vrací. *Č.*

Úlisnost nejostřeji uštkne. *P.* Lichota barziéj ukąsi.

Pochlebnictví má zvláštní povabnou chuť; i tomu ta krmě chutná, kdo se jí odříká. *P.* Pochlebstwo ma w sobie osobliwy przysmak; chociaż go kto rzkomo odrzuca, przecież ono smakuje.

Kdo poslouchá pochlebníka, moudrosti se ten odříká. *P.* Kto słucha pochlebcę, mądry być niechce.

Kdo rád pochlebníka poslouchá, prodá své zboží bez peněz. *P.* Kto pochlebstwa rad słucha, przeda swoje bez pieniędzy.

Falešný přítel jako kočka, zpředu líže, pozadu škrábe. *R.* Ложной другъ подобенъ кошкѣ, спереди лижетъ а сзади царапаетъ. *Kr.* Vari se tistih maček, ktere sprede ližejo, in zade praskajo.*)

Pod sladkým medem tráví lidé lidi jedem. *Č.* — *R.* Злые медъ во устахъ носятъ, а ядъ всякому приносятъ.

Pochlebník sestřenec lhářův. *P.* Pochlebca łgarzu siostrzeniec (ciotecznie rodzony).

Pochlebník pod slovy, a had pod kvítím (se tají). *R.* Льстецъ подъ словами, а змѣй подъ цвѣтами.

(Líchotník si myslí:) Co mám na ústech — to mně; co mám v srdci — to tobě. *S.* Што устима — мени; што срдцемъ — теби.

Přílišná sladkost horší než hořkost. *R.* Избыточная сладость пуще горькости.

Proto líchotí, že tvých peněz chtí. *R.* Всѣ тебя манятъ, твоихъ денегъ хотятъ.

Kde maso, tam psi. *Kr.* Kjer meso, tam psi.

Krkavci tam létají, kde padlinu čenichají. *P.* Kruki się tam zlatają, gdzie ścierw jaki poczuwają.

Když tě v oči chválí, boj se nachýliti mysli. *P.* Kto w oczy chwali, strzeż się nachylić myśli.

Slavíček u oběda, a vrabec krom oběda. *R.* За обѣдомъ соловей, а послѣ обѣда воробей.

Zlý člověk v oči lstí a za zády hubí. *R.* Злой человѣкъ въ очи льститъ а за очи губитъ.

Horší jazyk falešníka, nežli kopí bojovníka. *Č.*

Cizí oběd sladký, ale nesytý (netrvalý). *R.* Чужой обѣдъ сладокъ, да не проченъ.

---

*) *Ném.* Hüthe dich vor jenen Katzen, die vorn lecken und hinten kratzen.

Kam vítr, tam plášť. (Přísloví toto dávněj o pochlebnících a fatkářích podlé větru štěstí se spravujících užívalo se; nyní obyčejně o ztřeštěných a bez rozvážení jednajících osobách se slýchává.) *Č.*

Jak dudy nadmeš, tak hrají. *P.* Jak dudy nadmiesz, tak grają. (Béře se v nejednom smyslu, jako o těch, kteří dle míry zisku k žádosti panské tvářiti se umějí; pak o slabých hlavách, z nichž vše tak, jak wecpáno, se ozývá; konečně také o službách a pracech podlé platu konaných.)

Kdo na dvou stolicích sedí, snadno mezi nima na zem padne. Pták na dvě větve se usazující na zem padne. *Ch.* Koi na dveh stolcih sedi, lehko med nje opade. *P.* Ptak na dwu drzewach chcąc siesć na ziemię upada. (O člověku obojetném).

Kdo se dvou břehův drží, oba se s ním snadno utrhnou. *Č.*

Když ptáčka lapají, pěkně mu pískají. *Č.*

Stará liška těžko se uštvati dá.*) Lišku dvakrát neošidíš. *Č.* — *P.* Starego lisa trudno ułapić. *Ch.* Lesica se neda dva puti prevariti.

Na lišku se musí liškou štváti. *Č.*

Kdo chce cikána chytiti, musí cikána k díře přistaviti. *Ch.* Koi cigana hoče vloviti, mora cigana pred luknju déti.

Proti každému forteli fortel se najde. *Č.*

Starého vrabce plevami neošidíš. *R.* Стараго воробья на мякинѣ не проведешь (не обманешь).

Svedeš jen jednou kozu na led. *Hal.* Разъ козу на ледъ нагнати можно.

Oklamal-lis ty mne včera, já tebe dnes odvečera. *Č.*

Na vlka hlas, a lišky maso jedí. *Č.* — *S.* На куряке выка, а лисице месо ѣду.

Nespí každý, kdo přivřené oči má. *Ch.* Nespi vsaki, koi oči zaperte derži.

Když liška dříme, hleď se kohoute! *Č.*

---

*) *Něm.* Alte Füchſe ſind übel zu fahen.

Spí sova, ale slípku vidí. *Mr.* Спить сова, та й куры бачить. (Činí se nevida, zatím má za ušima.)

Svrbný drbného vždy najde. — Prašivý s drbavým dobře se srovnají. (Kdo rád pochlebníkům, najde je.) *Č.*

Kostel krásí oltář a člověka **milosrdenství**. *Č.*

Kdo rád z svého udělí, toho pán bůh nadělí. *Č.*

S bohem mluví, kdo činí nešťastnému dobrodiní. *R.* Несчастному (убогому) милость творить, съ Господомъ богомъ говорить.

Vrz chléb za záda, před sebou najdeš. *R.* Брось хлѣбъ назади, а останется напереди. Též takto: Кинь хлѣбъ-соль назадъ, будетъ впереди. Кинь калачъ на лѣсъ: пойдешь, найдешь.

Na úrok pánu bohu dává, kdo se nad chudým smilovává. *Č.*

Ví sv. Martin, zač dává plášť. *Č.*

Štědrý groš na střechu uvrže, dva mu spadnou. *Č.*

Chléb nejtužeji váže. *Č.* — *P.* Chléb najmocniéj wiąże.

Dobrodiním člověka nejspíše získáš. *P.* Dobrodziejstwy człeka najrychléj ujmiesz.

Každá ruka pěkná, která dává. *P.* Każda ręka piękna, która co daje.

Dar bývá chutnější, dává-li ho vznešenější. *P.* Datek smaczniejszy, jim go kto daje zacniejszy.

Boháč dává pro pověst, chudý pro čest (aby uctil). *Il.* Од богатса на глас, од сиромаха на час (част).

Drahá almužna v čas nouze. *R.* Дорога милостыня во время скудости.

Obé dobré hus i prase. *Č.*

Ne ten dá, kdo má, ale kdo chce. *Č.*

Kdo mnoho má, může mnoho i dáti. *Ch.* Koi vnogo ima, vnogo i more dati.

Z mnoha ruk větší pomoc. *Č.* — *P.* Z wielu rąk większa pomoc.

Snáze z několika měšcův než z jednoho. *Č.*

S obce po nitce, a nahý má košilku. *R.* Съ міру по ниткѣ, голому рубашка.

Až mi pomůžeš, potom se poradíme. *Č.*

Radu dovede každý dáti, ale ne pomoc. *P.* Poradę każdy da, ale pomoc rzadki.

Vydajnější jest slovo *na!* nežli *naděl pán bůh! Ch.* Bolje je reći *na*, nego *bog ti naj pomore.*

Naděl pán bůh kapsy nenaplní. *Mr.* Спасибигъ въ кѣшеню не кладутъ. *R.* Спасиба въ карманъ не кладутъ.

Nemůžeš-li mi dáti podpory, nečiň mi závory. *S.* Ако ми не можешь помоћи, немой ми одмагати.

Ať si hubuje, jen když daruje. *P.* Ten niech łaje, który daje.

Toho třeba chlácholiti, kdo se braně chápe; ale kdo měšce, toho netřeba. *P.* Tego trzeba hamować, co się do broni porywa; a co do mieszka, tego nie trzeba.

Více dáš, větší milost máš. *HLuž.* Wjacy daš, wjacy hnady maš.

Ochotného dárce miluje bůh. *R.* Доброхотна дателя любитъ богъ.

Rychlá štědrota nejlepší. *Č.*

Kdo pospíší, dvakrát dává. *Č.* — *P.* Dwa razy daje, kto prędko daje. Aneb: Dwakroć daje, kto rychło, a trzykroć, kto ochotnie daje. *S.* Ко одмахъ даде, двоструко даде.*)

Snadno býti štědrým, když jest z čeho. *Č.* — *P.* Szczodrym łacno być, gdy jest z czego.

Snadná věc býti štědrým z cizího. *P.* Łatwie być z cudzego szczodrym. — Jde-li z cizího, tehdy *nu, nu!* a z vlastního *ne, ne! P.* Kiedy z cudzego, tedy nu, nu! a kiedy z swego, tedy nie, nie!

Kdo na cizím skoupý, z svého nikdy neudělí. *P.* Kto na cudzém skąpy, swego nigdy nieudzieli.

---

*) *Lat.* Bis dat, qui cito dat. *(Sen.)* Beneficium egenti bis dat, qui dat celeriter. *(Syr.)* *Šp.* Quien presto da, dos vezes da. *Fr.* Qui donne tôt, donne deux fois. *Angl.* He gives twice, that gives in a trice. *Něm.* Wer bald gibt, gibt doppelt.

Z cizího dávati hanba, a z vlastního škoda. *R.* Чужаго стыдно, а своего жаль.

Málo dáti hanba, mnoho škoda. *Č.* — *P.* Mało dać wstyd, a siła żal. *S.* Великой господи мало дати срамота є, а много жао.

Nesluší kostel odírati a zvonici pobíjeti. *P.* Nie słuszna kościoł odzierać a dzwonicę pobijać. *R.* Иконы красить, а церкви грабить. O těch, kteří z velkých lichev a loupeží malé almužny udělují, anebo kteří špatnějším jsou ku prospěchu na ujmu hodnějších.

Čiň dobře, a věz komu. *Č.* — *P.* Dobrze czyń, a wiedz komu. *S.* Знай, коме добро чинишь. Menší váhy a jen s obmezením platné jest přísloví: Čiň dobře, netáže se komu. *Č.**)

Dávej, kde pomoc tvá léčí, a nedej se zavesti řečí. *R.* Дари, чтобъ съ прибылью было; и смотри, чтобъ тебя слово не обольстило.

Dobrota bez rozumu pusta. *R.* Доброта безъ разума пуста.

Dávej s rozumem a beř s pamětí. *Č.*

Sám ten dar vzal, kdo hodnému dal. *R.* Даръ принялъ тотъ, кто достойному далъ. **)

Čiň dobře všem, a sobě nebuď škoden. *R.* Всѣмъ добро, а себѣ на пользу.

Přílišná štědrota, hotová žebrota. — Pro dobrotu na psotu. *Č.*

Kdo bez míry dává, brzo se dobere. *P.* Bez miary dając prędko ostatniego znajdziesz.

Učiň se jen ovcí, a vlci hotovi. *R.* Сдѣлайся только овцою, а волки готовы. ***)

---

*) *Špan.* Haz bien y no cates a quien.

**) *L.* Beneficium dando accepit, qui digno dedit. Anebo: Probo beneficium qui dat, ex parte accipit. *(Syrus.)*

***) *Fr.* Faitez vous bête, le loup vous mangera. *Angl.* He that makes himself a sheep, the wolf will eat him. *Dán.* Den som giör sig til et Faar, den äder Ulven. *Ném.* Wer sich zum Schafe macht, den fressen die Wölfe.

Každému dobrý, sobě zlý. *Hal.* Каждому добрый себѣ злый. — Škoda příliš dobrým býti. *Č.*

Kdo není málem spokojen, více není hoden. Kdo malému daru nepovděčen, většího nezasluhuje. *Č.*

Dali nahému košili, a on praví, že tlusta. *R.* Дали нагому рубашку, а онъ говоритъ: толста. Aneb: Даютъ глупому холстъ, а онъ говоритъ: толстъ.

Hezká peřinka, škoda jen že rukávův nemá. *P.* Świetna pierzynka, by rękawa miała. (Na ty, již na každém daru rádi něco vystavují.)

Darovanému koni na zuby se nedívej. — Darované krávě na rohy nehleď. *Č.* — *P.* Darowanemu koniowi niepatrzą w zęby. *R.* Дарованому коню въ зубы не смотрятъ. *Mr.* Дареному коню у зубы не дивлятся. *Hal.* Въ чужемъ выберати, а дарованому коневи зубы позирати. *Kr.* Darvanimu konju ne glej na zobe. *Ch.* Prikazanomu konju ni treba zube ogledati. *S.* Даровноме коню зубы се не гледаю. Též: Поклонѣной се кобыли у зубе не гледа. Поклону се у очи не гледа. *Blh.* На подарено магаре зѫбытѣ ся не гледатъ. *)

Dej mi raděj cos do úst živých, do mrtvých mi netřeba. *S.* Дай ми што у жива уста, а у мртва ми не треба. (V čas nouze prokaž se mi dobročinným; ne pak když nepotřebuji, anebo po smrti.)

Poshov, dědku, neumírej; kyselice dočekej. *Mr.* Постій, дѣду, не вмирай; кысслика дожидай. — Než baba uvaří kaši, vypustí dědek duši. Поки бабуся зпече кнышн, а у дѣдусѣ не буде души.

Pozdě tvarůžky dávají, když lidé zubův nemají. *Č.* — Pozdě dáno chleba zhusta, kdy už huba zubův pusta. *P.* Nie wczas dają chleba husto, kiedy zębów w gębie pusto. Dano

*) *Novoř.* Ἴ ἄλογον ’που χαρίζουσι στὰ δόντια μὴν τὸ βλέπῃς. *L.* Equi dentes inspicere donati. *(S. Hier.)* *Šp.* A cavallo dado no le miren el diente. *Fr.* A cheval donné il ne faut pas regarder en la bouche. *Angl.* You must not look a gift horse in the mouth. *Něm.* Einem geſchenkten Gaul ſieht man nicht ins Maul. *Čud.* Kes anni hobbose suhho watab? I ve východních jazycích běžné přísloví.

chleba, gdy zębów pozbył. Anebo: Dopiero koniowi owsa, kiedy chce jiść do psa. Ano, nebožtíku koni ovsa (opálati). Dávati ořech tomu, kdo zubův nemá. *Č.* — *R.* Возъ орѣховъ, а зубовъ нѣтъ.

Dary oslepují oči. *Č.* — *P.* Podarki oczy zaślepiają (język wiążą). *R.* Мзда глаза ослѣпляетъ. Дары и нечестиваго умилостивятъ. *S.* Дары очи заслѣпляваю. (Více podobných viz: Soudce.)

Kdo mi dává, učí mě dávati. *Č.* — *R.* Кто даетъ, давать учитъ. *)

Darem dar se vynucuje. *P.* Datkiem datek się wysili.

Kdo malý dar chválí, k většímu pobízí. *P.* Kto mały datek chwali, do większego zachęca.

Draho nekupuj, a darmo nebeř. *R.* Дорого не купи, а даромъ не бери.

Kdo se ptá, nerad dá. — Kdo chce komu něco dáti, nemá se ho: chce-li? ptáti. — Nemocných se ptávají, zdravým dávají. *Č.* — *P.* Kto pyta, nie rad daje. Chorego pytają, zdrowemu dają. *Ch.* Koi pita, nerad da. *S.* Ко пыта, радъ не дае. — Здрави се люди не пытаю. Болници се пытаю, а здравыма се дае. **)

Dávať a prosiť jest mnoho. Pročež: Beř rád, když dávají. *Č.* — Z přibývání hlava nebolí. *P.* Od przybytku głowa nieboli. *Bělor.* Отъ прибыли голова не болитъ.

Pán bůh dal ruce, abys bral. *P.* Bóg dał ręce, żeby brać.

Blázen dává, moudrý béře. Blázen kdo dává, větší kdo nebéře. Blázen kdo dává, kdo nebéře, dva. *Č.* — *P.* Mądry bierze, a głupi daje. ***)

Násilím se někomu něco vzíti může, dáti nemůž. *Č.* — Přes moc se může bráti, ale ne dáti. *P.* Gwałtem wziąć możesz, ale dać niemożesz. (Když někdo dar anebo dobrou radu přijíti nechce.)

Blázen dá víc než má. *Č.*

---

*) *L.* Beneficium saepe dare docere est reddere.

**) *Novoř.* Ἡ ζήτρα δότρα δὲν γίνεται.

***) *Šp.* Mucho piede el loco, mas loco es el que lo da.

Mrtvých z chrámu (z hrobu) nenavracují. *Č.*

Darovati jest pansky, nazpět bráti cikánsky. *Mr.* Дарує панъ, назадъ бере цыганъ.

Raděj sto naděliti, než jednoho poprositi. *Ch.* Bolje je sto nadeliti, nego jednoga poprositi.

Darovánek, otrhánek. *Č.* Kdo z darův se šatí, bez kalhot chodí. *Mr.* Подарунько безъ штанивъ ходить.

Zle té kaši, co na cizí mléko čeká. *S.* Тежко каши туђе млѣко чекаюћи. Běda hrnci, čeká-li na jichu ze vsi. *S.* Тежко лонцу изъ села зачине чекаюћи.

Něco za něco, nic za nic. *Č.* *)

Dar za dar, slova za slova. Věc za věc, řeč za řeč. *Č.* **) — *P.* Wet za wet, darmo nic.

Umřel dávno, co dával darmo. — Darmo umřel, kup nastal. — Darmodej umřel, kupsobě nastal. — Darmodal umřel a Koupil nastal. — Umřel Darmodej, nastal Vydřigroš. *Č.* — *P.* Darmowski — Kupniowski.

Umřela ta slepička, co nesla zlatá vajíčka. *R.* Умерла та курица, которая несла золотыя яица.

Darmo se ani boží hrob nehlídá. *S.* Бадава се ни божій гробъ не чува.

Dnes za peníze, a zejtra darmo. (Nápis na hospodách.) *Č.*

Zadarmo smrť. ***) — Ale mnohem pravdivěji: Ani smrť zadarmo. *Č.*

Lidé pro nás stromy sázeli, sázejme my též. *Č.* — *P.* Ludzie dla nas budowali, a my dla ludzi.

Kdo neděkuje za málo, nepoděkuje ani za mnoho. *S.* Ко не зна за маломъ, не зна ни за многомъ заѳалити.

Komus povinnější, tomu buď úslužnější. *P.* Komuś powinniejszy, temu pierwéj dogadzaj.

Bůh žehnej tomu, kdo krmí a pojí, a dvojnásob tomu, kdo dobrodiní pomní. *R.* Спасибо тому, кто поитъ да кормитъ,

*) *Fr.* Rien pour rien. *Piem.* Gnun da nen per nen.

**) *L.* Res vis, res porta; pro verbis verba reporta.

***) *Piem.* San donà l' è mört. *Něm.* Umſonſt iſt der Tod.

a вдвое тому, кто хлѣбъ-соль помнитъ. — Mílo tomu dobře činiti, kdo pamětliv. *R.* Хорошо тому добро дѣлать, кто помнитъ.

Zlé zlým jmenuj, a za dobré dobrým se odměňuj. *R.* Лихое лихимъ называютъ, а доброе добрымъ поминаютъ.

I pes pomní, kdo ho krmí. Anebo: I pes pamatuje, kdo mu dobrotuje. *R.* И собака помнитъ, кто ее кормитъ.

By ty svému psu nohu ufal, on za tebou poběhne. *Č.*

Za dobrodiní neočekávej poděkování. *Č.*

Za moje žito ještě mě bito! *P.* O moje żyto jeszcze mię bito. Aneb: Za moje żyto za żywe mi zabito. *Mr.* За мое жито та менежъ и бито (побито).

Nepamatuje kráva zimy, když se léta dočká. *P.* Niepamięta krowa zimy, kiedy się lata doczeka.

Po vojně kopím v trní. *S.* Послѣ боя коплемъ у трнье.

Svíčky neiřeba než do dne. *Č.*

Strop a podlaha pekla — sama **nevděčnost**, a po stěnách ostatní hříchy. *Č.*

Nic není mrzutějšího nad nevděčného člověka. *R.* Нѣтъ на свѣтѣ хуже неблагодарнаго человѣка. *)

Jedl s tebou, pil s tebou: proto ti hraje o hrdlo. *R.* Не вспоя, не вскормя, не видать ворога. Anebo: Злой человѣкъ у кого ѣстъ да пьетъ, съ тогоже и голову рветъ. *S.* Зао човекъ съ тобомъ ѣде и піе, а яму ти копа.

Zlý člověk na kom se milosti domlouvá, toho i pomlouvá. *R.* Злой человѣкъ у кого милости проситъ, того и поноситъ.

Vychovaný krkavec i pánu oči vyklove. *P.* Kruk chowany i panu oczy wydłubie.

Chceš-li nepřítele míti, učiň někomu dobře. *Č.*

Čiň čertu dobře, peklem se ti odmění (odslouží). *Č.*

Nehřej hada za ňadry. *Č.* — *Mr.* Не грѣй гадюкы въ пазусѣ, бо вкусить. Anebo: Годуй, годуй гадину, та на свою шію.

Nedělej dobrého, neočekávej zlého. *Č.*

---

*) *L.* Dixeris maledicta cuncta, ingratum cum hominem dixeris. *Syrus.*

Vypěstuj sirotka, vytrhne ti oči. *Hal.* Спомози сиротѣ, укопле ти очи. — Schovanec má dvojí ústa, jedněmi jí, druhými laje. *Hal.* У сироты два рота, еднымъ ѣсть, другымъ бреше. — Živ schovance, budeš míti hánce. *S.* Храни сироту на свою срамоту. (Tvrdá to a ovšem ne veskrz pravdivá přísloví. Milostivé srdce však pro některé nevděčníky nedá se v dobročinnosti mýliti, pamětlivo jsouc toho, co v následujících slovech obsaženo:)

Za nevděčníky bůh se prokazuje vděčným. *R.* За неблагодарныхъ богъ благодаритъ.

Neplij v studánku, nevíš, kdy z ní zase píti budeš. *R.* Не плюй въ колодезь, пригодится вода пить (случится водицы испить). *Mr.* Не плюй у воду, згодиться напитися. (I v Talmudě se nalézá.)

Nevděčnému nic není vděk. Ironicky znívá takto: Nevděčnému čiň co čiň, nic mu vděk není, by mu pak i pecky na hlavě tloukl (pěstí za krk dal, — by mu i na krk tlapil, — klíny na hlavě tesal atd.). *Č.*

By jednoho až do Říma nesl, a tam ho neposadil po vůli, všecko poděkování sobě zkazil člověk. *Č.*

Lakomství hluboké moře. *P.* Łakomstwo głębokie morze.

Dal bůh mnoho, a chce se vždy více. *R.* Далъ богъ много, а хочется больше.

Čím kdo více má, tím více žádá. *Ch.* Z kem gdo več ima, z tem več želi. *S.* Што ко више има, то се више стеже.*)

Čím více statku máme, tím více ho žádáme. *Č.*

Kdo nic nemá, přeje si něco, kdo něco má, přeje si všecko. *Č.*

Čím kdo více pije, tím více žízní. *S.* Што ко више пије, то више жедни.

Ač žebrák syt, ale mošna není. (Ač chodec syt, ale mošna nesyta. Červ.) *Č.* **)

---

*) *Lit.* Jů daugiaus turri, jů daugiaus norri.

**) *Angl.* A beggars purse is always empty.

Lakomství a ohně přikládaje neuhasíš. *P.* Chciwości a ognia przykładając niezgasisz.

Děravého pytle nenaplníš, a lakomci se nedodáš. *Č.* — *Mr.* Диравого мѣшка не наповнишь.

Bezedné kádi se nedoliješ. *R.* Бездонной кадки водой не наполнишь.

Lakomci nikdy dost není, by měl všeho světa jmění. *Č.*

Ústa plna, a oči hladovy. *R.* Зобъ полонъ, а глаза голодны.

Oči jáma a ruce hrábě. *Mr.* Очи яма а рукы грабля. (O tom i písmo: Peklo a zahynutí nebývají nikdy naplněna: nápodobně i oči lidské nenasyceny. Př. 27, 20.)

Nenasytí se uši slyšením, jazyk mluvením, ruce k sobě hrabáním a srdce žádáním. *P.* Uszy słuchając, język mówiąc, ręce do siebie garnąc, serce pożądając, nigdy się nienasycą.

Podáš-li mu prstu, ujme tě za celou ruku. (Zní střídavě i takto: Dáš se za prst ujíti, ujmeť za celou ruku. Ukážeš-li mu prst, sáhne po ruce. Dej lakomci prst, uchytí tě za ruku. Dáš-li prst, vezme hrst.) *Č.* — *Hal.* Укажи му палець, а онъ руку просить. *Ch.* Pokaže mu človek persta, a on već hoče celu ruku. *)

Jestli mu drozda dáš, za bažanta tě požádá. *Č.*

Pusť psa pod stůl, poleze i na stůl. *Hal.* Пусти пса подъ столъ, онъ лѣзе на столъ.

Překroj pecen, a dej obě půle. *Č.*

Sytý vlk se upokojí, lakomec nikdy. *R.* Сытой волкъ смирнѣе ненасытнаго человѣка.

Chudému se nedostává všeličeho, lakomci všeho. *Č.* **)

Lhář a skupec snadno se pohodnou. *S.* Лажацъ и скупацъ ласно се погоде.

Dva koly do pytle špatně lezou. *P.* Dwa koły w jeden wór źle sadzać. (Lakomec s lakomcem nemůž se dobře

---

*) *Šp.* Al villano dadle el dedo, tomara la mano. *Angl.* Give a clown your finger, and he 'll take your whole hand.

**) *L.* Inopiae desunt pauca, avaritiae omnia. *Syrus.*

shodnouti. Jeden prý kancléř polský říkával: S každým se smluvím, jenom ne s lakomcem; neboť on chce a já též.)

Mrzí se na lakomce; rád by sám. *P.* Mierzi go łakomy; wolał by sam.

Kdo zamiluje zisk, Jidášovu píseň zpívá. *Č.*

Kdo miluje zlato, nenávidí sebe. *R.* Золото любить, себя губить.

Peníze kopil, čerta si koupil. *R.* Деньги копилъ, да чорта купилъ.

U skoupého tolary pláčí, a u štědrého i haléře skáčí. *R.* У скупаго рубль плачетъ, а у чиваго и полушка скачетъ.

Žij, peněz nežel, s přátely se vesel. *R.* Живи не скупися, да съ друзьями веселися.

Skoupý haní cizí hostiny, a předce na ně chodí. *R.* Скупой хулитъ пиръ чужой, а идти съ него не хочетъ.

Neohryzuj kosti, nech něco i pro hosti. *R.* Не гложи костей, береги для гостей. (Žert dosti ostře lakomcův dojímající.)

Ať mě jak chce lid si píše, jen když zlato v truhle dyše. *P.* Niech mię jak chcą ludzie piszą, gdy pieniążki w skrzyni dyszą. (Skoupý zvykl i hanbě.)

Co mi do koho, jen když mně dobře a hřbet můj celý. *P.* Co mi do kogo, gdy mnie błogo, gdy mój grzbiet cały! *S.* Другомъ было како было, мени є добро.

Skoupý život ošuměle chodí. *R.* Житье скупое платье носитъ худое.

Skoupý boháč jako jeho skříně; ač v ní zlato, předce v koutě stává. *P.* Skąpy bogacz jako jego skrzynia; choć w niéj złoto, przecię w kącie leży.

Skupec — hlupec. Jinde zas: Skoupý není hloupý. Oboje může býti pravda; přijde na to, jak se vezme. *Č.* — *Hal.* Скупый не глупый.

Nelituj podkovníčku, aby podkovy neztratil. *Mr.* Не жалѣй ухналя, бо пидкову згубишь. (Skoupý aby hned jednoho groše naložiti nemusel, raději nápotom škoduje deset.) — Kdo lituje podkovníčku, zmrhá podkovu; kdo lituje podkovy, zmrhá

koně; a kdo lituje koně, zmrhá sám sebe. *Blh.* Който жали гвоздотъ, загубва подковѫтѫ; който жали подковѫтѫ, загубва коньотъ; а кой жали коньотъ, загубва себеси.

Víc škoda střevíce než nohy, říká skrblík a ubohý. *P.* Szkodniéj trzewika niż nogi, mówi skąpy i ubogi.

Lakomý více tratí, než ulakotí. *Č.*

Po cizím chvátil, a své z huby ztratil. *Č.* — *S.* Тражећи веће изгубио и оно изъ вреће.

Kdo chce příliš mnoho, nemívá nic. *Č.*

Kdo příliš mnoho nahrabe, málo mu v ruce ostane. *Č.* *)

Kdo mnoho objímá, málo v ústa líbá. *P.* Kto wiele obejmuje, mało ściska. (Rozumí se též o těch, kdož jedním časem po mnohých náukách mysl rozptylují, mnohá řemesla provozují atd.)

Neostři si fousky na cizí kousky. *R.* Не надувай уски на чужіе куски.

Na cizí koláč očí nevyvaluj, a o svůj pečuj. *R.* На чужой коровай ротъ не раззѣвай, а свой затѣвай. *Mr.* На чужій коровай очей не разявляй (не порывай), а свій дбай. (Béře se také zvláště ve smyslu: cizí ženy nebuď žádostiv.)

Z cizího nezbohatneš. *R.* Чужимъ не наживешься. Чужимъ богатъ не будешь.

Lichvař duši hubí. *Il.* Kamatnik dušu gubi.

Lichva a lesť dělá ďáblu čest. *R.* Лихва и лесть, дьяволу честь.

Nedá sedlání božího požehnání. *Č.*

Lichva jest rychlonohá a dlužníka šlohá. *P.* Lichwa jest prędkonoga i dłużnikowi sroga.

Kdo stojí o cizí, přichází o své. — Velmi rádo vlastní při cizím hyne. — Kdo chce cizímu, musí svého nasaditi. *Č.* **)

Komu cizie žádno, toho své mrzí. A zase: Kdo chová svého, nebude žáden cizího. *Č.*

---

*) *Fr.* Qui tróp embrasse, mal étreint. *Něm.* Wer zu viel faßt, hält ſchwer.

**) *L.* Privatur propriis, qui peregrina quaerit.

Kdo za cizí vlnou dochází, sám ostřižen domů přichází. *S.* Ко за туђомъ вуномъ иође, самъ остриженъ кући дође.

Jeden nespravedlivý groš sto jiných z kapsy vytáhne. Anebo: Nespravedlivý groš (krejcar) sto spravedlivých z kapsy vyhání. *Č.* — *S.* Єданъ неправедный новацъ сто праведно стеченыхъ за собомъ одвуче. *Ch.* Krivičen penez sto drugeh iz žepa spravi. *Kr.* En krivičen vinar deset pravičnih ujé. *)

Co jednou čertu a lakomci v hrdlo přijde, toho žádný nevykoupí. *Č.* — Co skoupému do rukou padlo, to vše propadlo. *R.* Что скупому въ руки попало, то все пропало.

Nevyloudíš u vlka kůže. *Č.*

Těžko z kamene olej vytlačiti. (Lakomce k dobrému skutku přiměti; neboť jak starý verš dí: Nezaloží ani zlatým, by ho prosil bohem svatým.) *Č.*

Marné kamenu slzy do klína sypati. *Č.*

Kdo se bojí nouze, nerad pro bůh dává. *Č.*

Kdo nerad dává, snadno výmluvu najde. *Ch.* Koi nerad da, lehko spričavanje najde.

Žernovy samy nejedí, a lidem mouku dávají. *R.* Жернова сами не ѣдятъ, а людямъ муку даваютъ. (Posměšně, když lakomec něco daruje.)

Tu máš, nebohý, co se mi nehodí. *Mr.* На тобѣ, небоже, що минѣ не гоже. *P.* Na tobie, niebože, co mnie niemože.

Darmo ten zboží má, kdo ho neužívá. *S.* За луду има, кои не ужива.

Zlý pes ani sám sní, ani druhému dá. *Č.* — *P.* By pies na sienie, sam go niejé, a krowie go nieda. *R.* Собака на сѣнѣ лежитъ, сама не ѣстъ, и другимъ (скотинѣ) не даетъ. *Blh.* Кучето нито ѣде кокалотъ, нито другиму дава. **)

Lakomec všem bývá zlý, sobě nejhorší. *P.* Łakomy wszystkim zły, sobie najgorszy. ***)

---

*) *Bavor.* Dan ungerechter Haller frißt zehn Thaler.

**) *Fr.* Comme un chien qui garde du foin.

***) *L.* In nullum avarus bonus est, in se pessimus. *Syrus.*

Ovce vlnu rostí a skrblík se postí — pro jiného. *R.* Овца руно раститъ а скупой деньги копитъ — не для себя.

Skupci jako včely, med stále sbírají, až i sami umírají. *R.* Скупые что пчелы, всегда медъ собираютъ, а послѣ и сами умираютъ.

Lakomec žádnému dobře nečiní, leč když umře. *Il.* Skup samo kad umre, čini dobro. *)

Skoupý (boháč) a svinka po smrti zvěřinka. *Č.* — *Slc.* Lakomec je rovný svini, len po smrti osoh (užitek) činí. *P.* Bogacz a świnia po śmierci zwierzyna. Łakomy, skąpy i świnia jest to po śmierci zwierzyna. *Hal.* Богачъ а свиня по смерти скотина.

Všecko tu zůstane po smrti, můj pane. *P.* Wszystko tu zostanie po śmierci, mój panie.

Soběmil nikomu nemil. *R.* Самолюбъ всякому нелюбъ.

Samoláska nemá žádného přítele. *P.* Miłość własna niema żadnego przyjaciela. — Sobiedobrski — Małodobrski.

Vlastní věci posuzujeme předsudkem, ne rozumem. *P.* Własne rzeczy affektem, nie rozumem się sądzą.

Vně okáči, doma krti slepí jsme. *Č.*

Se svým na světlo, s cizím do kouta, třeba rovně dobré. *P.* S swojim na czoło, s cudzym do kąta, choć dobre.

Cizí zlé na slunce, své do stínu stavíme rádi. *P.* Cudze złe na słońcu, swoje w cieniu stawiamy radzi.

Naše bída ne jako lidská. *R.* Наша бѣда не какъ людская. (Každý myslí, že nikoho tak nebolí, jako jej, že nikoho tak neštěstí se nedotýká, jako jeho samého.)

Láska od sebe začíná. *Ch.* Ljubav se počimlje od sebe.

Každý sobě nejbližší. *Č.* **) *Slc.* Svatý Petor laje, kdo sobě něprjaje.

Každý vlastenec o svůj humenec, a vlasti šípek. *S.* Свакій братацъ себи за ужитакъ, а Краини шипакъ.

---

*) *L.* Avarus, nisi cum moritur, nil recte facit. *Syr.*

**) *L.* Proximus sum egomet mihi. *Ter.* — *Fr.* Charité bien ordonné commense par soimême.

Každý chce svým bůžkem býti. *Č.*

Každý rád, když sám z bláta vyleze. *Č.*

Pán bůh sám sobě nejprvé bradu ostavil. *S.* Богъ є себи найпріє браду оставіо.

Každý svou bradu hladí. *Ch.* Vsaki svoju bradu gladi.

Odsekni tu ruku po loket, která sobě dobra nepřeje. *R.* Отруби (отсѣки) ту руку по локоть, которая себѣ добра не желаетъ.

Každý hrabe uhlí ke svým vejcím. *Blh.* Всякой тегли вѫгленотъ камъ неговото яйце.

Každý rád na svůj mlýn nahání vody. — Každý táhne vodu na své kolo. *Č.* — *P.* Każdy (młynarz) na swe koło wodę ciągnie. *S.* Свакъ на свою воденицу воду навраћа.

O té době každý sobě. Napřed sobě, potom tobě, možná-li sic. *P.* O téj dobie każdy sobie. Pierwéj sobie, potém tobie (drugiemu), może-li być.

Neštěká pes pro ves, ale pro sebe. *S.* Не лає пасъ села ради, него себе ради.

Každému ruce k sobě stojí. Anebo: K sobě ruce sklonně, k sobě ruce krčié. *Fl. Č.* — *Hal.* Кожда рука къ собѣ крива. Рука кожда къ собѣ горне.

Každé hrábě k sobě hrabou. — Każdy pod sebe hrabe. *Č.*

Všude hrábě, nikde vidle. *S.* Све су грабље, нема вила. (Každý k sobě, nikdo od sebe to, co dobrého.)

Každý sobě žbánem a jinému střípkem rád nabírá. *HLuž.* Kóždy sebi z karhanom, druhim z dźjerawcem načjera.

Mějme spolu, co vyděláš; však škoduj sám, co proděláš. *Č.*

Co jest tvoje, to buď i moje i tvoje; a co jest moje, to zůstaň moje. *S.* Што є твоє, оно є и моє и твоє; а што є моє, оно є само моє.

Vše rád udělám: jen nechtěj, bych něco dal, půjčil aneb slíbil. Anebo jak v rýmech to zní: Učiním všecko pro každého, krom toho trého: Neslíbím, nepůjčím a nedám za něho svého. *Č.*

Až se najím, půjčím ti lžíci. *Č.* — *P.* Nie w czas łyżka po obiedzie.

Koho nám třeba, víme hned, jak mu říkají. *R.* Въ комъ нужда, ужъ того мы знаемъ, какъ зовутъ.

Kdo nám potřeben, toho z paměti známe. *R.* Кто кому надобенъ, тотъ тому и памятенъ.

Aha! bych věděl, že má kmotra pivečko, vzal bych i děti s sebou. *Mr.* Ere! якъ бы знавъ, що въ кумы питье, тобъ и дѣтей забравъ.

Těžké s tím obcování, kdo jen své dršce nahání. *S.* Кой све у своє грло оће да стрпа, не дружи се съ њиме.

Hledej sobě zisku bez jiných nátisku. *R.* Ищи себѣ прибыли, другому не желай гибели.

Ne všecko sobě jen, nech místečka i jiným. *R.* Не все для себя, ино мѣсто и для другихъ.

Chvále cizí večeře otvírej také sám dvéře. *R.* Чужой обѣдъ похваляй, да и самъ ворота отворяй.

Marnotratnost jako rozeschlá nádoba: jedním koncem liješ a desíti teče. *P.* Rozrzutność jak zeschłe naczynie nienapełnisz: jedną stroną lejesz a dziesiącią płynie.

Meče nedávej zuřivému, svobody mladému, statku hloupému a peněz útratnému. *P.* Miecza niedaj szalonemu, swobody młodemu, dostatku głupiemu a pieniędzy utratnemu.

Snáze jest nemíti neměvšímu, než pozbyvšímu. *P.* Lżéj niemieć niemiawszy, niż postradawszy.

Marnotratník jest žebrák budoucný a skupec — věčný. *P.* Marnotrawca żebrak przyszły, a skupiec wieczny.

Chudoba marnotratnosti nejbližší dědička. *R.* Избытку убожество ближній наслѣдникъ.

Hýřil za mladu, a pod starost umírá z hladu. *R.* Щеголялъ съ молоду, а подъ старость умираетъ съ голоду. *P.* Z młodu w tafcie, a na starość w płachcie.

Začal na zlatě, skončil na blátě. *P.* Zaczął złotem, skończył błotem.

Kdo měšec tratí, nechť hřbetem platí. *C.* — *P.* Kto mieszek traci, niech skorą płaci.

Mrhač naposledy s hanbou do Nouzova a Chudobic táhnouti musí. *Č.*

Takový mu život jako měsíci, někdy plný, někdy na vetech. *S.* Онакій му е животъ као месецъ, часомъ пунъ а часомъ празанъ.

Když mám, jen ham; nemám, hubě nedám. *HLuž.* Dyż mam, da ham; dyż nimam, da tradam.

Jednou pic a podruhé nic. — Pojednou huš, podruhé kuš. *Č.* — *P.* Dziś pic, jutro nic. *S.* Данасъ пиштa, сутра ништа. — Данасъ хопъ! хопъ! а сутра яо! яо! *)

Dnes tlusto, a zejtra pusto. *Č.* — *P.* Raz gody, drugi raz głody. *Hal.* Коли ѣстъ, то шелестъ! а якъ скупо, терпи дупо.

Dnes i řiť v jíše, a zítra není čím huby potříti. *R.* Сегодни и срака въ щавлѣ, а завтра ни чѣмъ и губъ помазать.

Roboty do soboty, a peněz do neděle. *Č.*

Tučná neděle ráda po mastném pondělku se ohlíží. *Č.* — *HLuž.* Dobra njedźela chce mjeć dobru pońdźelu.

Kde se mnoho plaše děje, mnoho se plaše rozvěje. *Č.*

Kdo mnoho dělí, brzo bude prositi. *S.* Ко много дѣли, скоро ће просити.

Dobrá vůle mošnu kůle. *Č.* — *Kr.* Dobre vóle mošne kóle.

Veselá myslička, prázdná kapsička. *HLuž.* Wjeselša myslička, prózniša móšnička.

U mrhače vždy děravá kapsa. *R.* У мота всегда карманы прорваны.

Kdo bojuje a staví, ženu, děti strojí, soudí se a hoduje: nech se nouze boji. *P.* Kto wojuje, buduje, żonę, dzieci stroji, prawuje, bankietuje: niech się biedy boji.

Kde samá hostina, tam nedaleko hlady. *Hal.* Где все гостина, тамъ голодъ не далеко.

*) *Lot.* Weenreif pahrleeku, ohtrreif ne neeku.

Lahůdky zjednají, že i chleba nedají. *Mr.* Вареники доведуть, що и хлѣба не дадуть.

Kdo si v krmích vybírá, často nemá potom sýra. *Ch.* Koi se iz jela zgizdava, večput i kruha strada.

Mnohý chlebem pohrdal, a suchou kůrkou za vděk vzal. *Č.* — *P.* Kto gardzi, jada chleb twardy. — Kdo si příliš vybírá, nakonec hladem umírá. *P.* Kto przebiera, ten przymiera.

Kdo Martinka zhusta světí, statek dýmem mu vyletí. *Č.*

Co sním, propiji, toho užiji. (Heslo nerozumných mrhačův a prostopášníkův.) *Č.*

Pij hrdlo, jez hrdlo, zaplatíš hrdlo (třeba na šibenici). *Štítný.*

Jak nabyl, tak pozbyl. — Jak došlo, tak prošlo. — Jak přišlo, tak i odešlo. *Č.* — *P.* Jak się zeszło, tak się rozeszło. *R.* Какъ пришло, такъ и пошло. *Mr.* Якъ притече, такъ и утече. Якъ прійшовъ, такъ пійшовъ. *Kr.* Kakor prišlo, tako prejšlo. *Ch.* Kak došlo, tak prešlo. Kak dobljeno, tak zgubljeno. *S.* Како дошло, онако и прошло. *Blh.* Както дойде, такъ и отиде. — Отъ гдѣто дошло, тамъ и отишло.

Lehce nabyl, lehce pozbyl. — Co se lehce nabude, snadno se to odbude. — Statek brzo shromážděný rychle odchází a míjí. *Č.* — *P.* Łacne nabycie, łacne odbycie. *Hal.* Легко прійшло, легко пійшло. *S.* Што фришко будне, фришко и прође.

Ve snách přišlo, ve snách i odešlo. *Č.* — *S.* У сну дошло, у сну и отишло.

Jak nažil, tak zažil. Jak kopil, tak propil. *R.* Какъ нажито, такъ и прожито. Какъ копилъ, такъ и пропилъ.

Co na cle vydělal, to na mýtě prodělal. *P.* Na cle przyszło, na przewozie odeszło. *Ch.* Kaj je na harmici dobil, to je na malti zgubil.

Zle dobyto, zle odbyto. — Statek zle nabytý hůře bývá odbytý. *Č.* — *P.* Co się źle nabędzie, to się źle odbędzie. *)

---

*) *Fr.* Le bien mal acquis s'en va comme il est veni. *Angl.* Evil gotten, evil spent. *Něm.* Unrecht Gut thut nicht gut. Wie gewonnen, ſo zerronnen a j. p.

Statek nespravedlivý sežírá i spravedlivý. *HLuž.* Njeprawe kubło prawe sobu zežere.

Mnohý prodává draze, a chodí naze. *R.* Иной продаетъ съ барышемъ, да ходитъ нагишемъ.

Zboží zle dobyté (zle dobytý statek) nedědí. *Č.*

Nespravedlivý statek k duhu nejde (netučí, nemá stálosti). *R.* Неправедная корысть въ прокъ не идетъ. Краденое въ прокъ вору не пойдетъ. *Kr.* a *Ch.* Krivično blago nejma teka.

Bohatí ne vždycky vědí, kdo po nich dědí. *Č.*

Skupec najde marnotratného. *Č.*

Otec stýskal, a syn výskal. — Co neslušně spoří Stýskal, to utratí s hanbou Výskal. — Co nachoval Stýskal, to promrhal Výskal. *Č.* *)

Zle statku nabytého nedočká třetí koleno. Cokoliv bývá zle nashromážděno, toho neužije třetí koleno. *Č.* — *Hal.* Лихый набытокъ не дійде третихъ рукъ. *Ch.* Krivičnomu blagu tretji odvetek naj se neveseli. *S.* Неправедно тецино на треће колѣно не слази.**)

Cizí jměni sebe větší — netrvalé; lepší spravedlivé, třeba malé. *R.* Чужое не прочно и большое, а свое и малое, да правое.

Nespravedlivé jměni prach. *R.* Неправедное собраніе прахъ.

Vydělaný (spravedlivý) peniz stálost mívá, a vylichvený (nespravedlivý) jak oheň tráví. *R.* Трудовая (праведная) денежка до вѣку живетъ, а неправедная прибыль огонь.

Co od čerta přišlo, zas k čertu odešlo. *Č.* ***)

Spravedlivé se neztratí. *Č.*

Statek spravedlivě nabytý ani na moři neutone. *P.* Sprawiedliwe nabycie i na morzu nietonie.

---

*) *Lit.* Ką tewėlis sudejo dusaudam's, sunėlis prarado klykaudam's. *Šp.* A padre guardador, hijo gastador. *Fr.* A père amasseur fils gaspilleur.

**) *L.* De male quaesitis non gaudet tertius haeres. *Fr.* Un troisième héritier ne jouit pas des biens mal acquis.

***) *Fr.* Du diable vint, au diable retourne.

III.

Pravda — spravedlivost — lež. Jazyk — mlčelivost — tlachavost. Žerty. Zdvořilost — veta za vetu — narážení. Kleveta — pomluva — pohaněnì — stejnì se haní a dojímajì. Sliby.

Pravda jest dítě boží. *Č.*

Na pravdu slov nemnoho. *R.* На правду словъ не много.

Pravdě netřeba mnohých dokladův. *S.* Правда не треба многогъ разлога, (jinde: шевранья.)

Pravda se sama hájí. *Č.* — *Ch.* Istina neišče zagovora.

Pravdu líčiti netřeba. *P.* Prawdy zdobić nietrzeba.

Pravda rozmyslu nepotřebuje. *P.* Prawda rozmysłu niepotrzebuje.

Dávnost pravdě za svědka. *P.* Dawność świadek (znak) prawdy.

Pravda přátely má, ač nevždy na ulici. *Č.*

Těžkoť se pravdě protiviti. *P.* Prawdzie trudno się przeciwić. — Proti pravdě rozumu nestává. *P.* Przeciw prawdzie rozumu niemasz (a bóg wszystko widzi.)

Peníze mohou mnoho, a pravda kraluje. *R.* Деньги много могутъ, а правда царствуетъ.

Pravda příkrá, ale zdravá. *P.* Prawda przykra, ale zdrowa

S pravdou před bohem a před lidmi. — S pravdouť nám před boha jíti. — Pravdu mluv před bohem a před králem. *Č.*

Co jest pravda, není hřích. *Bělor.* Што правда, то не грѣхъ. — Co pravda, to pravda. *Č.*

Upřímo nejblíž (s pravdou, poctivě, beze lsti). — Okolo dále, upřímo blíže. *Č.* *)

Kde cesta rovná, nezajížděj. *Č.* — *R.* Гдѣ видѣнъ путь прямой, тамъ не ѣзди по кривому.

---

*) *Něm.* Gerade iſt der nächſte Weg.

Vše pomine, jediná pravda nezhyne. *R.* Все минется, одна правда останется.

Pravdu těžko utajiti. *P.* Prawdę trudno zatajić.

Ohně nelze upáliti, vody utopiti, větru udusiti a pravdě zahynouti. (*Č.* od r. 1467, a tu už přidáno „jak staří říkali.“)

Pravda ve vodě neutone, a v ohni neshoří. *Mr.* Правда не втонеть въ водѣ, и не згорить въ огнѣ.

Vyjdeť pravda na vrch, jak olej nad vodu. *P.* Wyjdzie prawda na wierzch, jak oliwa na wodę. *Hal.* Выйде правда на верхъ, якъ олива на воду.

Pravda na světlo vychází, faleš do tmy zachází. *P.* Prawda na światło wychodzi, fałsz precz w ciemności uchodzi.

Pravda vždycky vítězí, pomáhá pánu i kněze. *Č.*

Nepomůže-li pravda, nepravda tím méně. *S.* Ако правда не поможе, кривда неће помоћи.

Kdo pravdu zastává, vítězem ostává. *Ch.* Koi se istini povdaje, on obladavac ostaje.

Pravdu kaž, spravedlivě važ. *Il.* Istinu traži, pravicu važi.

Chléb-sůl jez, a pravdu řeč. *R.* Хлѣбъ-соль ѣжь, а правду рѣжь. *Mr.* Хлѣбъ, силь ѣжь, а правду рѣжь.

Křivě (t. uctivě, nehrdě) stůjme, zrovna mluvme. *Blh.* Криво да стоимъ, право да говоримъ.

Při kom pravda, odpoly má vyhráno. *P.* Kto przy prawdzie, ten napoły ma wygraną.

Mluv co mluv, a bez pravdy nelze. *R.* Что ни говори, а правда надобна.

Dobré to dělo, mluviti pravdu smělo. *R.* Доброе дѣло, правду говорить смѣло.

V pravdě bůh pomáhá, a v nepravdě nohy podráží. *R.* Въ правдѣ богъ помогаетъ, а въ неправдѣ онъ-же запинаетъ.

Anděl v pravdě pomáhá, a čert ke lži pobádá. *R.* Ангелъ въ правдѣ помогаетъ, а бѣсъ съ лжею подстрекаетъ.

V pravdě neproúčtuješ (se nepřepočteš). *R.* Въ правдѣ счетъ не теряется.

V obchodu-li o pravdu dbáš, více vyděláš. *R.* Торгуй правдою, больше барыша будетъ.

Co právo, to zdrávo. *S.* Како право, тако здраво. *Ch.* Kak pravo, tak zdravo.

Pokud řeči, potud člověka. (Pokud kdo pravdomluven, potud víry hoden.) *Č.*

Spravedlivá ruka celý svět projde, a ošemetná hanby dojde. *DLuž.* Wěrna ruka pśiźo pśes šu zemju, a złoźejska ruka pśiźo do sromoty.*)

S pravdou žíti, nikomu nelstíti. *R.* Правдою жить, никому не манить. — Кто за правду стоитъ, тотъ никому не манитъ.

Proti slunci neotvírej huby. (Patrné pravdě nebuď odporen.) *Č.*

Přílišná hádka pravdě škodí. *Č.* — Zbytečné hádky (spory) pravdu hubí. *P.* W zbytniem swarze prawda ginie.

Pravda jest rosa nebeská: komu ji dáváš, hleď, aby byla i nádoba hezká. *Kr.* Resníca je nebeška rosa, de jo ohrániš, ji čisto posódo perpravlaj.

Ten pravdu (spravedlnost) hubí, kdo se násilím na odpor nestaví. *Ch.* Koi se sili nesuprotstavi, pravdu zgubíva.

Při kom není dobroty, při tom ani spravedlnosti. *R.* Въ комъ добра нѣтъ, въ томъ и правды мало.

Příteli k vůli pravdy neodstupuj. *P.* Prawdy dla przyjaciela nieodstępuj. Anebo: Prawdę nad przyjaciela przekładaj.

Nejšlechetnější pravda, pravdu si říci. *P.* Sobie prawdę rzec, najwspanialsza prawda.

Pravdu sobě huďme, spolu dobří buďme. *Č.*

Nejspíše opilý pravdu poví. — Nejspíše blázen a děti pravdu mluví. (Chceš-li tajnou věc aneb pravdu vyzvěděti, blázen, dítě, opilý o tom umějí pověděti.) *Č.* — *P.* Pijany a dziecię rychléj prawdę powie. *Hal.* Пьяни а дѣти и нехотя правду скажуть. *S.* Дѣца, будале и піяни правду говоре. *Ch.* Detca i bedaki istinu govoriju. *Kr.* Otroci ino norci resníco govorijo.**) (Viz též Opilství.)

*) *Něm.* Gerechte Hand geht durch's ganze Land.

**) *Novoř.* Ἀπὸ ζουρλὸν καὶ μεθυστὴν μανθάνεις τὴν ἀληθειαν. *Angl.* Children and fools tell truth. Drunkards speak truth. *Něm.* Kinder und Narren reden die Wahrheit.

Staří nejspíš moudrost, děti nejspíš povědí pravdu. *Č.*

Pravda nehladí (nelíchotí). *P.* Prawda niegładzsze.

Těžko pravdu mluviti a neuraziti. *P.* Prawdę mówić a nieobrazić trudno.

Pravdu mluvíš, mrzutost si způsobíš. *R.* Правду говорить, себѣ досадить.

Nesnadná věc mluviti pánům pravdu. *P.* Panom trudno prawdę mówić.

Velikým pravdu mluviti tak nesnadno jako lež. *R.* Великимъ правду говорить не легче лжи.

Pravdu mluviti, přízeň ztratiti. *R.* Говорить правду, потерять дружбу.

Pravda oči kole. *Č.* — *P.* Prawda oczy kole. *R.* Правда глаза колетъ. *Mr.* Правда очи коле. *Ch. Kr.* Pravica oči kolje.

Pro pravdu se lidé rádi hněvají. *Č.*

Povolnost přátely rodí, a pravda nenávisť plodí. *Č.* — *Ch.* Istina raja nazlob. *)

Pověz pravdu, probijíť (probiješ) hlavu. *Č.*

Kdož pravdu mluví jinému, bývá hlava zbita jemu. *Č.*

Kdo pravdu zvoní, bití si uhoní. *P.* Kto o prawdzie dzwoni, taki na guz goni.

Kdo nevděčnou pánům pravdu hude, houslemi o hlavu míti bude. *Č.* — *S.* Ко истину гуде, гудаломъ га по прстима бію. *Ch.* Koj istinu guda, gudalom ga po perstih biju. — *R.* Языкъ изъ за зубъ, а лемешъ какъ тутъ.

Ošklivá tvář zrcadla nemiluje. *P.* Szpetna twarz źwierciadła nielubi. *S.* Ружанъ човекъ не иде радо на огледало.

Rci pravdu, a viz, kudy utečeš. S. Право реци, па гледай, те утеци.

Nevždy se pravda hodí. *Č.*

Žertem pravdu prohoditi neškodí. *P.* Żartem się prawdy domówić niewadzi.

Mnoho se v světě novinkuje, leč málo pravdy ohlašuje. *R.* Всегда новизна, да рѣдко правизна.

---

*) *Lat.* Obsequium amicos, veritas odium parit.

Byla kdys pravda, ale užtě rzí pošla! *Mr.* Була колись правда, та заржавѣла.

Ne vše krása, co se líčí; ne vše pravda, co se pěkně mluví. *Č.*

Lepší lež ke spáse, nežli pravda k záhubě. *R.* Лучше ложь ко спасенью, нежели правда къ гибели.

Pravdu každý chválí, ale nekaždý ji brání. *R.* Правду всякой хвалитъ, да не всякъ ее хранитъ.

Lež má plitké dno. *Ć.* — *S.* Лажи є плитко дно.

Ve lži stálosti není. *R.* Во лжи постоянства нѣтъ.

Lež (lhář) má krátké nohy, daleko neujde. *Č.* — *S.* У лажи су кратке ноге. *Mr.* Хромого пса легко догонити. Chromého psa a lháře snadno dohoniti. *)

Lež, ačkoli snídá, zřídka obědvá, nikdy téměř nevečeří. *Ch.* Laž, ako froštuklja, redko obédva, nigdar skoro nevečerja.

Kdo včera lhal, tomu i zítra se nevěří. *R.* Кто вчерась солгалъ, тому и завтра не повѣрятъ.

Lhář jen sám sobě škodí, ať ráno nebo pozdě. *S.* Лажливъ човекъ или рано, или доцканъ, увѣкъ є себи шкодливъ.

Lží se nevylžeš. *Mr.* Брехнею не видбрешешься.

Kdo se blátem umývá, zamaže se. (Tak také kdo se lží očišťuje.) — Nenavážíš z bláta čisté vody. *Č.*

Ze lži lidé neumírají, jen že potom více víry nemají. *Mr.* Зъ брехни люди не мруть, та и другe имъ вѣры неймуть.

Lží ač svět projdeš, ale nazpět se nevrátíš. *Mr.* Брехнею увесь свѣтъ перейдешь, та назадъ не вернешься.

Netřeba lháti, kde pěšky dojdeš, anebo na koni dojedeš. *P.* Nietrzeba tam łgać, gdzie człowiek pieszo dojdzie, albo na koniu dojedzie.

Lhář má s paměti lháti. *Č.* — *P.* Kłamcy dobréj pamięci

---

*) *Šp.* La mentira no tiene pies. *Lot.* Mellém ihſas kahjas, drihs war panahkt. *Čud.* Wallel on lühhikessed jallad.

i dowcipu prędkiego potrzeba. *Il.* Lažljivec ne smé biti pozabljivec. *)

Lháti, žváti; jenom na konečky pamątovati. *R.* Лжешь, такъ лги, только задовъ не забывай.

Kdo rád lže, toho za přítele míti nelze. *R.* Кто охочъ лгать, того не льзя за друга принять.

Mladému lháti hanebno, a starému nepotřebno. *R.* Молодому лгать вредно, а старому непотребно.

Každý lhář lže na svou hlavu. *Č.* — *Mr.* Всякъ бреше на свою голову.

Lháře pán bůh káře, jestli ne mrazem, tedy provazem. *P.* Łgarze pan bóg karze, jeśli nie mrozem, tedy powrozem. *Slc.* Lhára pán bóh kárá, jestli nerázem, tedy provazem.

Mladý lhář, starý zloděj. *Č.*

Kdo lže, ten krade. *Č.* — *P.* Kto śmie zełgać, śmie i ukraść. *S.* Ко радъ лаже, радъ и краде. **)

Zloděj u lháře rád hospodou stává. *Č.* — *P.* Złodziéj u łgarza rad gospodą stawa.

Byli jednou tři bratří: jeden lhal, druhý kradl, a třetí visel. *Č.* — *P.* Złodziéj a kłamca, dwa bracia.

Nepravda se světem se počala, se světem i skoná. *R.* Неправда свѣтомъ началась, свѣтомъ и кончится.

Lží svět živě. *Mr.* Брехнею свѣтъ живе.

Lidé lež, a my též. *R.* Люди ложь, а мы тожъ. *S.* Свакій човекъ лажь, па и мы не больи.

Lidé lež pravili, a my nepravdu. *R.* Люди солгали, да и мы неправду сказали.

Lež osáhla tvého otce syny, a nás s nimi. *Mr.* Брехали твого батька сыны, та и мы зъ ними.

Všickni lidé nepravdou živi, a my též po ní nepukli. *R.* Всѣ люди неправдою живутъ, а намъ не треснуть стать.

---

*) *Lat.* Mendacem oportet esse memorem. *Šp.* Tu que mientes que dixiste para mientes. *Piem.* Un bon busiard bisögna, ch'l'abia bona memöria.

**) *Něm.* Wer lügt, der ſtiehlt. *Čud.* Kes walletab, se warrastab.

Chudý člověk, hotová leż. *S.* Убогъ мужъ, готова лажа. (Často, ale ne vždycky.) Viz *Chudý.*

Z daleka přišlým snadno lháti. *Č.*

Na smyšlenky slova lacino se koupí. *R.* На выдумки слово купится.

Lhání měkké dílo, jazyk se vrtí, a svědkův není. *R.* Лгать мягко, языкъ ворочается, а свидѣтелей нѣтъ.

Není kostí v jazyku, může přelhati i vladyku. *Hal.* Нема костій въ языцѣ, можь брехати и владыцѣ.

Pravdy se nenajíš, lží se neudávíš. *P.* Prawdy się nienajész, łżą się nieudawisz. (Patří toto přísloví právě mezi lživá.)

Lžeš-li, tedy tak lži, aby sám myslil, že pravda jest. *S.* Кадъ што лажешь, онако лажи, да и самъ мыслишь, да є истина.

Hodí se k poli rež, a k řeči leż. (Říká se žertem, když někdo lže a zhruba teše.) *R.* Красно поле рожью, а рѣчь ложью.

Každá smyšlenka hezka ve šperku (s přímastkem). *R.* Всякая прибаска (прибаутка, сказка) хороша съ прикраской.

I pěkně lháti jest hřích. *Č.*

Jazyk tělu kotev. *R.* Языкъ тѣлу якорь.

Malý jazýček, ale vším tělem vládne. *R.* Малъ языкъ, да всѣмъ тѣломъ владѣетъ (— великимъ человѣкомъ шатаетъ).

Jez chleba hojněji, ale mluv střídměji. *Mr.* Побильшъ хлѣба ѣжь, а поменьшъ говори.

Jazykem nemlať; chceš-li, ujmi se cepův. *Č.* — *R.* Молчи, пора — рожь толчи.

Mluv málo, a to dobře. *Č.* *) — *R.* Рѣдко, да мѣтко.

Mluv každý, co by jej ctilo. *Č.*

Co nesluší činiti, nesluší též mluviti. *P.* Co się czynić niegodzi, to też i mówić szkodzi. Anebo: Co źle czynić, to źle i mówić.

---

*) *Kornické.* Rowsa nebaz, ha rowsa da. (Mluv málo, ale mluv dobře.)

Jaký rozum (člověk), taková řeč. *Č.* — *Il.* Kakov človek, takve rěči. *R.* Отъ словъ познается, кто каковъ. *)

Poznáš po vřavě (řeči), co ve hlavě. *P.* Poznać wnet z mowy, jakiéj kto głowy.

Člověka po řeči, bylinu po vůni (poznáš). *Č.*

Po chodu a po řeči poznáš člověka. *Č.*

Hrnec po zvuku se pozná. *Č.*

Po peří ptáka, a po řeči člověka. *Č.* — S. Птица по перю, а човекъ се по бесѣди познае. **)

Každý pták tak zpívá, jakž mu nos vyrostl. *Č.* — *P.* Każdy ptak według nosa swego śpiewa. ***)

Co kdo má v komoře, vydává do kuchyně. *Č.*

Co na mysl padne, to i na ústa. *S.* Што на умъ дође, то и на уста. (Jak kdo myslí, tak i mluví.)

Jaké srdce, takový i jazyk. *Č.* (Jaké srdce, taková i ústa, i jazyk, i život. Rwač.)

Co na srdci, to na jazyku. *Č.* — *P.* Co na sercu, to na języku. Co w sercu, to w uściech. *R.* Что на умѣ, то и на языкѣ. *S.* Што на срдцу, то и на езыку. *Blh.* Каквото му е на сърдцето, такова му е и на устата. (V rozličném smyslu se užívá, anebo: nač kdo rád myslívá, o tom také rád mluvívá; anebo o člověku upřímném, jehož řeči se vždy se smýšlením srovnávají; anebo o tom, kdož ničeho smlčeti nemůže.)

Co v srdci vře, v ústech kypí. — Čím srdce jest nadchnuto, tím ústa jsou naplněna (přetékají). *Č.* — *P.* Czego serce pełne, tym i usta płyną. *Ch.* Od česa serdce je puno, vusta preobiljuju. *Kr.* Od čigar je polno serce, rado iz ust vunkaj gré. †)

---

*) *Lat.* Sermo imago animi est; vir qualis, talis et est oratio. *Syrus.*

**) *Lat.* Ex plumis avis, ex verbis noscitur homo.

***) *Něm.* Jedermann ſingt, wie ihm der Schnabel gewachſen iſt. *Čud.* Kuidn lind, nenda laul. (Jaký pták, taký zpěv.)

†) *Lat.* Ex abundantia cordis os loquitur. (Отъ изобитка сердца уста глаголютъ.) *Fr.* De l' abondance du coeur la bouche parle. *Angl.* What the heart thinks, the mouth speaks. *Dán.* Hvad Hiertet er fuldt af, löber Munden over med. *Něm.* Weſſen das Herz voll iſt, geht der Mund über. *Čud.* Mis südda täis on, sest su kobrotab.

Co rádi činíme, to rádi mluvíme. *P.* Co radzi czynimy, to i mówimy. — Co koho těší, o tom i rád mluví. *R.* Что кого веселитъ, тотъ про то и говоритъ.

U blázna bláznovské i řeči. *R.* У дурака дурацкая и рѣчь. *)

Z pusté stodoly aneb vrabec aneb sova (vyletí). *P.* Z pustéj stodoły abo wrobl, abo sowa wyleci. — Z pustéj stodoły rady lecą sowy; prosty rozum nieurodzi mądréj mowy.

Těžko moudrému mezi blázny mluviti. *S.* Тежко є мудрому међу будалима бесѣдити.

Bláznivá řeč nemá moudré odpovědi. *Č.* — *P.* Błazeńska rzecz niema odpowiedzi. Głupie słysząc pytanie, nieodpowiadaj na nie. Anebo jak Španiel praví: K slovům hloupým uši hluché.

Blázna mlčením nejlépe odbudeš. *Č.* — Též arabské: Mlčení hlupcům nejlepší odpověď.

Nelze tlachače jinak léčiti, leč mlčením. *P.* Niemasz plotkom lekarstwa, tylko milczenie.

Hlupci ani mluviti ani mlčeti neumějí. *Ch.* Bedaki niti znaju govoriti, niti mučati.

Řídka rozprávka bez jakého blázna. *P.* Biesiada rzadka bez jakiego błazna.

K čemuž poklička, když hrnek prázdný. *Mr.* На що й покрышка, коли горщокъ пустый. — Nač by měl hloupý pozor míti na jazyk; neb dle smyslu jeho:

Protoť bůh jazyk dal, aby se mluvilo. *R.* На то вѣдь богъ языкъ далъ, чтобы говорить.

Breptavý nejvíc chce mluviti, kulhavý schoditi, slepý viděti, bezruký dělati a blázen mudrovati. *Č.*

Buď dobrým posluchačem, budeš dobrým povědačem. *P.* Kto chce być dobrym powiadaczem, trzeba żeby był pierwéj dobrym słuchaczem. *Hal.* Будь добрымъ выслухачомъ, будешь добрымъ повѣдачомъ.

---

*) *Ř. Μωρὰ μωρὸς λέγει.* Stulta stultus loquitur.

Kdo chce pěkně mluviti, musí pěkně mysliti. *S.* Кой хоће што лѣпо да избесѣди, валя найпре лѣпо да смисли.

Lépe jest potknouti se nohou, nežli jazykem. *R.* Лучше поткнуться ногою, нежели языкомъ (словомъ). *S.* Болѣ є поклизнути ногомъ, него єзыкомъ. *)

Někdy i kůň dobrý na čtyřech nohách se potkne (podklesne). Anebo: Však má kůň čtyři nohy, a předce klesá. — Jinak žertovně: Však má kůň čtyři klesy, a předce noha. *Č.* — *P.* Koń ma cztery nogi, a potknie się. Anebo: Koń na czterech nogach, a usterka się. *R.* Конь о четырехъ ногахъ, и тотъ спотыкается. Anebo: Одинъ языкъ неремѣлется, другой переболтается: конь о четырехъ ногахъ, да спотыкается. *Mr.* Кинь на чотырёхъ ногахъ, та й той спотыкается. **) Nejen o podřeknutí se, leč vůbec o každém pochybení lidském platí.

I huska někdy na ledu poklouzne. *S.* И гуска кадкадъ на леду поклизне.

Slovo řekni, jen se nepodřekni. *R.* Говори, да не проговаривайся.

U nás se, panáčku, bere za kliku, ne za slovo. (Tím se lapáčkové odbývají, kteří se rádi každého cizího podřeknutí chytají.) *Č.*

Podřeknutí není nařknutí. *Č.* — *R.* Ошибка въ словѣ не споръ.

Nekaždé lyko váže. *Č.* — *R.* Не всяко лыко въ строку. (Nekaždé ostré slovo urážka.)

Zle jest, když jazyk před rozumem ubíhá. *Č.*

Zle, když jazyk repetí, a hlava neposlouchá. *R.* Горе тому, у кого языкъ лепечетъ, а голова не вѣдаетъ.

Od mnoha mluvení hlava bolívá. *R.* Много говорить, голова заболитъ.

---

*) *Lat.* Satius est equo labi, quam lingua. *Fr.* Il vaut mieux glisser du pied que de la langue. *Angl.* Better that the foot slips, than the tongue.

**) *Fr.* Il n'y a cheval si bien ferré, qui ne glisse. Il n'est si bon cheval, qui ne bronche. *Angl.* The best horse stumbles. *Něm.* Stolpert doch ein Pferd, das vier Beine hat. *Dán.* En Hest snubler, og har dog fire Been.

Jazyk hlavě nepřeje (nepřítel). *Č.* — *R.* Языкъ человѣку непріятель. Jinak o očích: Глаза человѣку непріятели.

Každá straka od svého jazyka hyne. *R.* Всякая сорока отъ своего языка гинетъ.

Trpí sýček za svůj jazýček. *R.* Достается сычку отъ своего язычка. Anebo: На сойку язычекъ.

Datel v zobci záhubu nachází. *S.* Дѣтао у клюну наѣе зло. *)

Jazyk vrah, mluví-li před rozumem. *R.* Языкъ врагъ прежде ума глаголетъ.

Za zlá slova slítne i hlava. *R.* За худыя слова слетитъ, и голова. (A tatarské přísloví praví: Neopatrně mluviti, bez nemoci umříti.)

Jazyk bez kostí, ale kosti (skály) láme. *Č.* **)

Meče za ostří bráti nelze (proti těm, kdož neopatrně řeč začínají). *Č.*

Seče реč jako meč. *S.* Сѣче рѣчь као мачъ.

Více jazyk nežli meč potíná. *S.* Єзыкъ горѣ може посѣћи, него мачъ.

Více bolí od jazyka nežli od meče. *P.* Barziéj boli od języka niż od miecza. ***)

Slovo není šíp, ale horší nežli šíp. *R.* Слово не стрѣла, да пуще стрѣлы. A zas: Slovo není oštěp (t. nehned pro každé slovo se hněvati). *Č.*

Rána se zahojí, ale slovo ne. *Č.* — *P.* Rana się zgoji, słowo niezgoji. *Hal.* Рана загоится, але зле слово николи.

Z jedné huby smrť i život, studeno i teplo. *P.* Z jednéj gęby śmierć i żywot, zimno i ciepło.

---

*) *Fr.* Le piverd se perd par son bec. *Šp.* El pito picrde se por su pico.

**) *Vl.* La lingua non ha osso, ma fa rompere il dosso. *Piem.* La lenga l'ha nsun ös, ma fa ronpe j' ös. *Angl.* The tongue breaketh bone, though itself have none. *Čud.* Lihhane keel leikab luise kaela. (Masný jazyk řeže kostěný krk.) Srov. Přísl. 25, 15. Láme kosti jazyk měkký.

***) *Angl.* Sometimes words hurt more than swords.

Zlý jazyk mnoho zlého natropí. *Č.*

Zlý jazyk všecko pokálí. *Č.* — *S.* Зао єзыкъ што неможе нарушити!

Voda všecko opere, krom černé tváři a zlého jazyka. *S.* Вода свашто опере до црна образа и до погана єзыка.

Od slov k pěsti. *Č.* — Od slov k mečům. *P.* Od słów do mieczów.

Slova za slova, až bolí hlava. *P.* Od słowa do słowa, aż boli głowa, (— aż za łby poszli).

Čiň jazykem, co chceš, jenom rukoum vůle nedávej. *Mr.* Языкомъ що хочешь роби, а рукамъ воли не давай. — Ruka rozumu nemá. *P.* Ręka rozumu niema. — Rozpřáhni se, ale neuhoď. *Mr.* Замахни, та не вдарь.

Kdo jazyk nedusí, často pokoj ruší. *Č.*

Kdo se nestydí za hubu, dostane do ní anebo přes hubu. — Pro hubu na hubu. *Č.*

Kdo mluví, co ví, svých vad se doví. *P.* Kto mówi, co wié, swych się wad dowié.

Kdo mluví, co se mu chce, musí slyšeti, co se mu nechce. Anebo: Kdo mluví, co chce, uslyší, co by nerad. *Č.* — *P.* Kto mi mówi, co chce, usłyszy, czego niechce (czego by nierad). *R.* Кто говоритъ, что хочетъ, услышитъ, чего и не хочетъ. *S.* Ко бесѣди, што хоће, мора слушати, шта неће.*)

Otázka není hřích. *R.* Спросъ не грѣхъ.

Snáze jest se ptáti, nežli odpovídati. *P.* Łacniéj pytać niż odpowiadać.

Jeden blázen více můž otázek nadělati, než mu deset moudrých stačí odpovídati. *Č.*

Kdo se na málo ptá, z mála se mu odpovídá. *Ch.* Ko malo pita, néma vnogo odgovora.

Lépe se ptáti, nežli chybovati. *Ch.* Bolje je popitati, kak faleti. *P.* Kto pyta, niebłądzi.

---

*) *R. Οἱ λέγοντες ἃ θέλουσιν, ἀκούσωσιν ἃ μὴ θέλουσιν.* (Plut.) — Cum dixeris quae vis, quae non vis audies. (S. Hieron.) — *Angl.* He that speaks levishly, shall hear as knavishly.

Kdo jazyk má, do Říma se doptá. *Č.* — *Kr.* Kdor jezik ima, v' Rim zna. *)

Cesta leží na konci jazyka. *P.* Na końcu języka droga.

Jazyk dovede do Kyjeva, a druhdy i do kyje. *Mr.* Языкъ доводитъ до Кыева, а часомъ и до кыя.

Kdo se mnoho ptá, dále si zajde. *Ch.* Koi vnogo pita, dalje zajde.

Ze slov se clo neplatí. *R.* Со словъ пошлины не берутъ.

Řeč se mluví a pivo se pije. Anebo: Řeči se mluví, a chléb se jí. (Dáť se ledacos mluviti.) *Č.*

Výše lbu uši nerostou. *R.* Выше лба уши не ростутъ. (Nevěř hned všemu, co slyšíš; rozvažuj rozumem, tak-li. Jinak též: Komu přísluší poslouchati, nestav se proti rozkazům vrchnosti.)

Čti tomu, kdo rozumí, a mně prostě pověz. *Mr.* Читай тому, хто знае, а менѣ просто кажи. (Říká se, když někdo úskočně a mnohými okolky řeč vede; anebo jestliže mnohými výmluvami se kdo čistí, praví se: Бзди тому, хто носу не мае. *Mr.*)

Na jazyku mozolu nebývá. *Ch.* Na jeziku ni žulja.

Ptáka oklamávají zobem, a člověka slovem. *R.* Птицу обманываютъ кормомъ, человѣка словомъ.

Němý nic nezjedná. *Č.*

Němému vlastní strýc nerozumí. *Č.*

Kdo má hubu, ten má v ruce (ten béře). *HLuž.* Štóž ma hubu, tón ma rucy. (Líná huba, holé neštěstí.)

Dokud ručnice nebouchne, slyšeti se nemůže. *S.* Докъ пушка не пукне, чути се не може.

Kocour nelova, chlap nemluva, oba jsta hladova. *Č.* — *P.* Kot niełowny, chłop niemowny, często głodny. Anebo: Mnich nemluvný, kocour nelovný, frejíř stydlivý, hráč spravedlivý, nikdy nic nepořídí. *P.* Mnich niemowny, kot niełowny, gach wstydliwy, gracz sprawiedliwy, nigdy nic niewskórają.

---

*) *Něm.* Mit Fragen kommt man nach Rom.

Pes, který neumí štěkati, přivolává na ovce vlky. *Blh.* Което куче не знае да лае, то на овците докарва вълки.

Mluv pane Martine, ať tvá věc nehyne. *Mr.* Говори Климе, нехай твоя не гыне.

Hlava dražší s jazykem, než bez jazyka. *S.* Глава є скупля съ єзыкомъ, него безъ єзыка.

List smělejší než jazyk. *P.* List śmielszy niż język. — List všude má přístup. *P.* List wszędy ma przystęp.

Kdo příliš mnoho mluví, málo škodí. *Č.*

Kdo mnoho hrozí, toho se neboj. *S.* Ко много претн, онога се не бой. — Hrozí tuže, málo může. *Č.*

Nedarmo čert svou mateř bil, že se neuměla vymluviti. Anebo: Proč čert bábu bil? — Že se neuměla vymluviti. *Č.* — *R.* Чортъ убилъ родную бабку свою за то, что у нея не стало отговорки.

Špatný vozka, který neumí obrátiti. *Č.*

Jazyk bez kostí, a tudy kam chce obrací. *R.* Языкъ безъ костей, какъ хочетъ, такъ ворочается.

Koho mrzí líbati, říká: bolejí mě ústa. *S.* Кога се мрзи любити, говори: боледу ме уста.

Sám se udává, kdo se bez potřeby vymlouvá. *P.* Bez potrzeby wymowka gotowe oskarżenie.

Mnoho může pečeť v listu, více slovo v čas a k místu. *R.* Слово во время и къ стати сильнѣе письма и печати.

Na dobrém vypravovači mnoho záleží. *P.* Na dobrém powiadaczu siła należy.

Měj pohotově hůl na blativou cestu, a slovo k odpovědi *R.* Припаси посохъ на грязь, а слово на отвѣтъ.

Přemluvač podoben nutiteli. *P.* Namawiacz równy przymusicielowi.

Lahodná mluva, jistá přemluva. *P.* Łagodna mowa, pewna namowa.

Lahodnými slovy vypudíš lopoť z hlavy. *P.* Łagodnym słowy wybijesz kłopot z głowy.

Kdo dvorný, ten i hovorný. *P.* Kto dworny, ten i wielomowny.

Neškodí pěknou písničku po druhé zazpívati. (Neškodí něco pěkného a co se rádo slyší, opakovati.) *Č.*

Když se jí, mlčí se; když se pije, mluví se. *S.* Кадъ се ѣде, ћути се; кадъ се, пије бесѣди се. (Všemu čas.)

Kvapný v řeči, kvapný ve všem. *R.* Кто словомъ поспѣшенъ, тотъ всегда поспѣшенъ.

S panským jazykem svého neměř; máš-li delší, přikrojí ti ho; máš-li kratší, ven vytáhnou. *Mr.* Съ панскымъ не ривнай свого языка; коли довгый, то прикорочаютъ, коли короткый, такъ вытягнуть. (V. Stav panský.)

Bože dej v dobrý čas mluviti, a ve zlý **mlčeti.** *P.* Daj boże w dobry czas mówić, a we zły milczeć. *R.* Въ доброй часъ молвить, а въ худой промолчать.

Uměti v čas mlčeti není leda umění. *Č.*

Netoliko moudrost moudře mluviti; leč věděti, kdy nemluviti a smlčeti. *P.* Nie sama mądrość mądrze mówić; ale wiedzieć kiedy niemówić, lecz zamilczeć.

Dobře jazyk za zuby míti. — Mívej, radímť, jazyk za zuby. *Č.* — Třeba ústú přivírati! napsal M. Jan Hus. — *P.* Miej język za zęboma. *R.* Держи языкъ за зубами. *Ch.* Derži jezik za zubmi. Vtekni za zube jezik. *S.* Језыкъ за зубе!

Jez koláč se hřiby, drž jazyk za zuby. *Mr.* Ѣжь пирогъ (борщъ) съ грибами, держи языкъ за зубами.

Kruh na hubu! *S.* Брньицу на губицу!

Kdo se nechceš mrzeti, uč se jazyk držeti. *Č.*

Řeč na váze měř, málo komu věř. *Č.*

Kůži na boty, jazyk na podšvy. *Hal.* Скира на чоботы, языкъ на пидошвы.

Nech vše jíti svým chodem; neunáhli se slovem. *R.* Во всякой вещи время ожидай, а словомъ не ускоряй.

Mlč můj jazýčku, budeš jísti kašičku. *Mr.* Помовчи язычку, кашкы поѣси (будешь ѣсти кашку).

Slepice kdáčíc zrna v ústech nezdrží. *Č.*

Vola za rohy, člověka za jazyk lapají. *Č.* — *Hal.* Вола вяжуть мотузомъ, а чоловѣка словами. *S.* Бó се веже за рогове,

а човекъ за езыкъ. *Ch.* Za roge vezeju se voli, za jezike ljudi. *Blh.* Волотъ ся възова отъ рогитѣ, а человѣкъ отъ устата.

Jazyk nechávej doma, a venku uši. *Č.*

Hubu zapni, oči napni. *Č.*

Ústa zavírej, a oči otvírej. *S.* Уста затвори, а очи одтвори. — Болѣ ћешь чути него ћешь рећи.

Mnoho slyšeti — věc bezpečná; mnoho mluviti — věc všetečná. *P.* Wiele słuchać rzecz bezpieczna; wiele mówić rzecz wszeteczna.

Rychlý buď k slyšení, ale zpozdilý k mluvení. *Č.* — *S.* Хитаръ буди шта чути, а тихъ говорити.

Vida neviz, slyše neslyš. *Č.* — *R.* Видѣлъ не видалъ, слышалъ не слыхалъ. — Знайка, незнайка. *S.* Што видиш не видѣо, што чуєш не чуо.

Vidiče vedou, a nevidič na peci leží. *R.* Знайку ведутъ, а незнайка на печкѣ сидитъ. (Kdo všude chce býti svědkem, mívá mnoho potahování a opletání zbytečného.)

Mlčením nebrzy zkazíš. *Č.* — *P.* Milcząc nie wiele zgrzeszysz. *)

Od mlčení hlava (jazyk) nebolívá. *R.* Съ молчанія языкъ не болитъ. *S.* Одъ мучаня глава не боли.

Mlčanka nikoho nepokouše. *Mr.* Мовчаночка никого не кушить.

S mlčenou nejdál dojdeš. — *Stč.* Ktož móž umlčeti, ten nezahyne.

Mlčením obřátí člověk, kam chce. — Hneš mlčenou kam chceš; mluvení nese pykání. *Č.* — *P.* Milczaną obrócisz kędy chcesz.

Mlčením člověk mnoho řečí odbude. *Č.*

Lepší mlčenec než volanec. *Č.*

Dobré mlčení lepší než špatné mluvení. *R.* Доброе молчанье лучше пустаго болтанья. **)

---

*) *Lat.* Tacendo non incurritur periculum. (Syrus.) *Angl.* Silence seldom does harm.

**) *Šp.* Mas vale callar que mal hablar.

Mluviti stříbro, mlčeti zlato. *S.* Бесѣда є сребро, а мучанье злато. — Vyřknuté slovo stříbrné, nevyřknuté zlaté. *R.* Сказанное слово серебряное, несказанное золотое. *)

Nechoď se vším na trh. — Ne se vším na harc. *Č.* (Též o chloubě.)

Kdo nezná mlčeti, nezná i mluviti. *Č.* — Kdo moudře mlčívá, moudře mluvívá. *S.* Ко мудро мучи, лѣпо говори.

Lépe jest více věděti, a méně mluviti. *S.* Болѣ є выше знати, а манѣ говорити. — Více věz, a málo mluv. *R.* Знай больше, а говори меньше.

Mluv méně s jinými, a více s sebou. *R.* Говори съ другими поменьше, а съ собою побольше.

Mlčení i hloupého vydává za moudrého. *Č.* — *P.* Milczenie głupiego uda za mądrego.

Kdyby uměl blázen mlčeti, při mudrcích by mohl seděti. *Č.* — *S.* Будала кадъ ћути, мисле га да є мударъ.

Dobrý jest někdy stulkvík. *Č.*

Kdo mlčí, dva učí. *Ch.* Koi muči, dva vuči. *R.* Молчакъ двухъ болтуновъ научитъ.

Mlčel, a vymlčel (z mlčení se mu obrodilo, přišel užitek). *R.* Молчалъ, да вымолчалъ.

Mlčení mladému ozdoba. *P.* Milczenie młodego ozdoba.

Mlčení více přilehá k chytrosti, nežli k dobrosrdečnosti. *P.* Milczenie bliższe chytrości niż dobroci.

Otec, matka vyučili mluvení, a svět mlčení. *Č.*

Ze všech věcí nejtěžší zamlčeti tajemství. *R.* Всѣхъ вещей труднѣе тайну умолчать.

Svrbí jazyk toho, kdo ví co tajného. *P.* Swierzbi język tego, kto wie co tajemnego (dwornego).

Jazyk bez paměti tajemství nezdrží. *P.* Język bez pamięci ajemnicę niestrzyma. Anebo: Język nieostrożny prawdę skrytą wyjawi.

---

*) *Šp.* El poco hablar es oro, y el mucho es lodo. (Málo mluviti zlato, mnoho mluviti bláto.) *Novoř.* Ἄργυρο τὸ μίλημα, χρυσὸ το σιώπα. (Též v Alkoránu.)

Co chceš míti tajného, měj u sebe samého. *Č.* — O čem chceš, aby žádný nevěděl, žádnému neprav. *P.* Co chcesz mieć tajemnego, miej u siebie samego. *R.* О чемъ хочешь, чтобъ другіе молчали, прежде самъ умолчи. *)

Smlčel Petr, smlčel i Pavel: a to, že jsem jim slova nepověděl. *Č.*

Svěř se tetě, roznese tě po všem světě. *Č.*

Rtové a zuby, závory dvojí. *R.* Губы да зубы, два запора.

Neudržel-lis za svými tvářemi, za cizími pozdě udržovati. *R.* Когда за своими щеками не удержалъ, за чужими не удержишь.

Neudržel-lis mezi zuby, mezi pysky nezadržíš. *R.* Въ зубахъ не удержалъ, а въ губахъ не удержишь.

Pozdě po lidech slova chytati. — Pozdě po lidech na zavírku dávati. *Č.* — *R.* За собою слова не удержавъ, за людьми не удерживаютъ.

Které slovo z úst vyletí, nižádnou měrou zase nevletí. *Č.* — *Ch.* Reč izrečenu ni moči nazad vernuti. **)

Co praveno, to řečeno; a co zapsáno pérem, toho nevyvrátíš toporem. *R.* Сказаннаго не воротишь; что написано перомъ, не вырубишь топоромъ.

Co někdy z úst vrabcem vyletí, zase toho nevtáhneš čtyřmi koňmi. *Č.* — *P.* Słówko wyleci wroblem, a wróci się wołem. (Slůvko vyletí jak vrabec, a vrací se jako vůl.) *R.* Слово не воробей; вылетитъ, не поймаешь. (Slovo není vrabec; vyletělo-li, nechytíš více.)

Propovíš-li slovo plaše, tisíci koňmi nevtáhneš ho zase. *Č.*

Slovo vypustiv a vodu rozliv, nikdy neschytíš. *R.* Выпустивъ слово а проливъ воду, не поймаешь.

Kámen z ruky a slovo z úst (nevrátí se). *S.* Камъ изъ руке, а рѣчь изъ устá. ***)

Vystřeliv kouli nechytíš. *R.* Выстрѣля пули не поймаешь.

---

*) *Lat.* Quod esse tacitum vis, id nulli dixeris.

**) *Šp.* Palabra echada mal puede ser retornada.

***) *Šp.* Palabra y piedra suelta, no tiene buelta.

Co prošlo devět zubův, projde také devět vrchův. *S.* Што проће преко деветъ зубá, оде преко деветъ брдá.

Co ví čtyřmecítma zubův, to se doví i čtyřmecítma druhův. *S.* Што знаду двадесетъ и четыри зубá, знаће и двадесетъ и четыри другá.

Co tři vědí, i tři sta se dovědí. *Ch.* Kaj tri znaju, sto ih lehko sezna.

Zrádce tajemství kazí důvěru. *R.* Кто открываетъ тайну, тотъ погубляетъ вѣрность.

Ve **mnohomluvném** pravdy nemnoho. *R.* Въ многословіи немного правды.

Kdo mnoho mluví, lže anebo se chlubí. *Č.* — *Kr.* Kdor veliko govorí, veliko vé, ali veliko laže. *Ch.* Koi vnogo govori, mora vnogo znati ali vnogo lagati.*)

Mnoho mluvíš, neprodám plátna. *Č.*

Mnoho řeči, málo skutku. — Mnoho řečí, málo věcí. — Mnoho řečí, účinku nic. *Č.* — *Il.* Vele rěči, a ništa tvora. *Ch.* Gde je vnogo rečih, malo hasne. *R.* На словахъ много, а на дѣлахъ ничего. — Гдѣ много говору, мало прибору.

Mnoho vřavy, málo správy. *Č.*

Hory slov, a dílo (skutek) s prachem lítá. *Č.*

Mnoho hluku, málo zvuku. — Mnoho vřesku, málo zisku. *Č.*

Mnoho vřesku a málo vlny. — Mnoho výčeskův, málo vlny. *Č.* — *Ch.* Vnogo kriča, malo vune.**)

Velké hromobití, malý déšť. *Č.* — *Ch.* Vnogo germljavice, malo deždja. *R.* Много грому по пустому.

Mnoho hluku, malá hostina. *HLuž.* Wulka hara a mały kwas.

Nehleď na řeč, ale na věc. *Č.*

Dobrá ovce mnoho nebečí, ale mnoho vlny dává. *S.* Добра овца много не блеи, али много вуне даѳ.

---

*) *Čud.* Kes paljo lobbiseb, paljo walletab. (Kdo mnoho žve, mnoho lže.)

**) *Lat.* Multum clamoris, parum lanae. *Vl.* Gran gridore e poca lana. *Angl.* Great cry and little wool. *Něm.* Viel Geſchrei und wenig Wolle.

Která kráva nejvíce řičí, nejméně mléka dává. Anebo: Která kráva mnoho řve, ta málo mléka dává. *Č.* — *P.* Krowa, która siła ryczy, mało mleka dawa. *S.* Лѣпо блеи, ал' зло дои.

Malý ptáček mívá křiklavý zobáček. *Ch.* Gde je velik krič, navadno je mal ptič.

Která slípka mnoho kdáče, ta málo vajec nese. *Č.* — *S.* Коя кокошь много какоће, мало яя носи.

Plný soudek nezvučí. — Hřmí prázdná bečka, plná ticho stojí. — Prázdný sud se nejvíc ozývá. *Č.* — *Mr.* Порожняя бочка голоснѣйше звинить. *S.* Празно буре већма звечи.

Čím kolo u káry horší, tím více vrzá. *Č.* — *Slc.* Najhorší koleso najwiáce wrzgá.

Na pouštích největší echo. *P.* W pustkach największe echo.

Hafavého psa dále slyšeti. *Mr.* Брехливу собаку дальше чути.

Hrnec se poznává z klepání, blázen z tlachání. *Č.*

Kdo nejsa kohout kokrhá, pokoj mrhá. *Č.*

Zbytečné řeči škodí, a mrzutost plodí. *Č.* — *R.* Лишнее говорить, себя повредить. — Лишнее слово досаду приноситъ (до стыда доводитъ).

Kdo rád štěbece, všecko vybrepce. *P.* Kto rad szczebiece, wszystko wymiece.

Tlachavého slovo: Nepovídej žádnému; a sám povídá každému. *P.* Języcznego słowo: Niepowiadaj żadnemu, a sam powiada każdemu.

Pověz svini, svině kanci, a kanec roznese po vší obci. *R.* Скажи свиньѣ, свинья борову, а боровъ разнесетъ по всему городу. — Pověz brannému, a branný každému. *Č.*

Třetí jazyk rychlejší než pták. *Č.*

Řeč se váži (měří), a nepočítá. *S.* Рѣчи треба мѣрити, а не бројити.

Tlachati není cepem máchati. *Mr.* Брехати не цѣпомъ махати. — Rukou tu třeba, ne huby. *P.* Ręki tu trzeba, nie gęby. — Frášky takovým kvadrátem nepohnou. *Č.*

Není jazyk nejhorší zbraň. *P.* Język broń niepoślednia.

Jazyk nešpatný voják. — Mnohý jazykem se vysekal, a mnohý posekal. *Č.*

Nekaždý kdo jazykem seče, hodí se do bitvy. *Č.* — *Slc.* Někaždý kdo kričí, do bitky je jsúcí.

Co se doma uvaří, má se doma sníst. (Domácí nemilé věci nemají se po sousedstvu roztrušovati.) *Č.*

Smetí z domu na ulici nevynášej. *R.* Не выноси изъ избы copy. (Rovně o jednání úřadním platí.)

Vyzvědače ubíhej, a tlachače odbývej. *R.* Попытателя бѣгай, а говорка ототри.

By lidé řeč kupovali, ne tak mnoho by mluvili. řeči by sobě vážili. *Č.*

Žert druhdy za pravdu stojí. *P.* Żart podczas za prawdę stoji. *R.* Въ шуткахъ правда часто бываетъ.

Nevíš, co stojí mezi anděly a čerty? — Žerty. *Č.*

Pro žert se nehněvej, ani na sobě znáti dej. *R.* За шутку не сердися, а въ обиду не вдавайся.

Kdo se každým slovem uráží, nech mezi lidi nevychází. *S.* Ко свашто за зло прима, онай међу људе некъ не иде.

Umíš-li špičky (žerty) rozdávati, uměj též přijímati. *R.* Шутить надъ другомъ, любить шутку и надъ собою.

Od žertu hlava nebolí. *S.* Одъ шале глава не боли.

Časem z žertu přichází se do pravdy. *Č.* — *P.* Od żartów do prawdy.

Žerty trop, a lidí nezlob. *Č.* — *R.* Шутка не погудка.

Šašek med líže, a voštiny mu v hrdle váznou. (Příjemná věc šaškovati, ale nevýnosná.) *Č.* — *R.* Шутя люди медъ пьютъ.

Šumařova (šaškova) žena vždy vesela. *R.* Скоморохова жена всегда весела.

Šumař si housličky k hlasu spraví, ale života svého neupraví. *R.* Скоморохъ голосъ на гудкѣ настроить умѣетъ, а житья своего не установитъ.

Šaškáře všickni poslouchají, však za přítele neradi ho mají. *P.* Szyderce wszyscy słuchają, lecz go za przyjaciela niemają.

Žertuješ-li, ohlížej se. *R.* Шути, да оглядывайся.

Sůl na chléb, a ne chléb na sůl se dává. (Vtipem a v žertech střídmě si počínati třeba.) *Č.*

Za tolar potrav (masa), za trojník pepře. *Blh.* За хилядѫ манджи, за парѫ пиперъ.

Časem zablázniti neškodí. *Č.*

Blázniti i moudrým se trefí (t: trochu mimo rozum učiniti). *Č.*

Nechť neposlouchá, kdo se uráží, a žertovať jiným nepřekáží. *R.* Не любо, не слушай, а шутить не мѣшай.

Dobře jest popískati, a píšťalku za pás dáti. *Il.* Dobro je posvirit, i za pas zadjesti.

Co mnoho, to mnoho. — Co příliš, to mnoho. — Vše vhod dobro, co příliš nezdravo. *Č.**) Napomíná k míře a střídmosti jak vůbec, tak zvláště v mluvení a v žertech.

Co příliš, není hezké. *P.* Co nazbyt, to nie krasno.

Co příliš, ani s chlebem nechutná. *Il.* Kaj je preveć, ni s kruhom dobro.

Co příliš, ani svině nechtějí. *P.* Czego nad to, i świnie niejedzą. *Mr.* Чого богато, то и свиньи не хочутъ.

Příliš ani vůz nesnese (ani koně neutáhnou). *Ch.* Preveć nemogu nit kola voziti.

Když hra nejlepší (nejmilejší), přestaň. — Když se ti hry nejvíce chce, tehdy přestaň. *Č.* (V. hra.)

Přestaň žertovati, když se tvář pýří. *R.* Шути до тѣхъ поръ, пока краска въ лицо не вступитъ.

Červenému se neráhaj, a červen nebudeš. *Č.* (Flaška.)

Hraj a neurážej; klamej a nehaněje. *Č.*

Nežertuj kočka se psem. *P.* Niežartuj kotka s psem. *Mr.* Не жартуй китка зо псомъ.

Nežertuj, s kým jsi nerostl. *Č.* (S kýms nerostl, s tiem neklamaj. Flaška. S kýms nerostl, také s ním nehrej. Červ.) — *R.* Тѣмъ не шути, въ чемъ нѣтъ пути.

---

*) *Lat.* Omne nimium vertitur in vitium. — Quod multum, stultum. *Něm.* Zu viel iſt ungeſund. *Korn.* Re a ydn dra ny dal traveth. *Angl.* Too much of on thing is good for nothing.

Nežertuj tím, co smrdí, co škodí, a co bolí. *P.* Nietrzeba tym żartować, co śmierdzi, co szkodzi, i co boli.

Česť, zákon a oko netrpí žertu. *S.* Честь, законъ и око не трпе шале. Anebo: Съ очима и са закономъ не валя се шалити. *)

Krátká řeč a **pěkné slovo** vymůže u pánův mnoho. *Č.*

Řeč uctivá bez prospěchu nebývá. *P.* Rzadko rzecz uczciwa bez pożytku bywa.

Dobrá slova koláče jídají. — Dobrá řeč jídá jáhly v mléce. *Č.*

Laskavé slovo lepší než měkký koláč. *R.* Ласковое слово лучше мягкаго пирога.

Nezabolí jazyk od dobrého slova. *Č.*

Dobré slovo hubu nespálí. *Č.* **)

Dobré slovo nachází měkkou odpověď. *Č.*

Laskavé slovo najde laskavé ucho. — Dobrá řeč dobré místo nalezne. *Č.* — *Mr.* Прозьба мѣсце мае. ***)

Dobrá slova se nekupují. *Č.* — *P.* Słowo dobre mało kosztuje. *S.* Добра рѣчь не коштуе новаца. Рѣчи нису за новаца. †)

Laskavé slovo není těžké, ale vydajné. *R.* Ласково слово не трудно, да споро.

Laskavé slovo jest kyje silnější. *R.* Ласково слово пуще дубины.

Pěkné slovo železná vrata otvírá. *S.* Лѣпа рѣчь гвоздена врата отвара.

Pokorné slovo hněv ukrocuje. *R.* Ласковое слово укрощаетъ гнѣвъ. *Kr.* Rahla beséda zlóbnost utoláži. ††)

---

*) *Lat.* Non patitur ludum fama, fides, oculus.

**) *Angl.* Fair words hurt not the mouth.

***) *Fr.* Bonne parole bon lieu tient. *Něm.* Gut Wort findet gut Ort.

†) *Šp.* Cortesia de boca mucho vale y poco costa.

††) *Čud.* Hea sanna sööb woõra wäe. (Dobré slovo tráví nepřátelskou sílu.) Sr. Př. 15, 1. Odpověď měkká skrocuje hněv: řeč tvrdá vzbuzuje prchlivost.

Laskavé slovo a laskavý pohled i divoké zvíře k ruce přivábí. *R.* Ласково слово и ласковой видъ и свирѣпаго звѣря къ рукамъ приманитъ.

I pes nehned ukousne, vlídně-li promluvíš. *R.* И собачку ласково примолвишь, такъ не скоро укуситъ.

Zdvořilost i kočku těší. *R.* Доброй привѣтъ и кошкѣ пріятенъ.

Vlídnou řečí více získáš nežli sečí. *P.* Zhołdujesz każdego swoją rychléj wymową niż zbroją.

Uctivé obcování, rovné odvetování. *R.* За честное обхожденье всегда получишь почтенье.

Vlídností každému se zavděčíš. *P.* Ludzkością każdy się przymili.

Ne vše praskem a bičem, mnoho zmůžeš i hvizdem. *R.* Не все бичомъ да хлыстомъ, иное можешь и свистомъ.

Kde dva mluví, tam třetí nepřistupuj. *R.* Гдѣ двое говорятъ, тутъ третей не приставай.

Kde dva rozmlouvají, tam třetí kost v hrdlu bývá. *S.* Дѣ двое говоре, ту є трећій кость у грлу.

Kde tě nezvou, nehrň se. *Č.* — K službám se nevkupuj. *R.* Коли не спрашиваютъ, не суйся. На службу не накупайся.

K službě se nevtírej, a požádán neodepři. *R.* На службу не набивайся, а отъ службы не отрекайся. Nebo:

Co bezděk, to nevděk. *Č.*

Kdo se příliš nabízí, věc jistá, aneb tě sklamal, aneb se chystá. *P.* Gdy się kto nazbyt ofiaruje, abo już zdradził, abo się gotuje.

Nebuď příliš sladký, ať si kdo na tobě neposladká. *Kr.* Ne bodi presladak, de se kdo s teboj ne posladka.

Budeš-li med, slíží tě; budeš-li jed, rozplvají tě. *S.* Ни буди медъ, да те разлижу, ни ѣдъ, да те разплюю.

Nebývej ani sladký ani hořký; sicě smlsají tě sladkého, a proklejí hořkého. *Mr.* Не будь ни солодкый, ни гирькый; будешь солодкый, проглынуть, а гирькый, проклянуть.

Nedávej každému hned ruky, (nedávej se v obyčej). *Č.*

Hrubý člověk neřídí se rozumem, ale chtíči (vášněmi) svými. *R.* Грубіанъ не по уму, по прихотямъ своимъ поступаетъ.

Laciný přítel, jejž dobrým slovem a kloboukem koupiti můžeš. *P.* Tanio dostać przyjaciela, kogo słowem dobrym a czapką sobie kupisz.

Čapkou, chlebem a solí lidé lidi znevolí. *P.* Czapką, chlebem i solą ludzie ludzi niewolą. Též takto: Czapką, papką, szkapką, solą, wolą i rolą ludzie ludzi niewolą.

Zdvořilostí nezhřešíš. *P.* Ludzkością żaden niezgrzeszy.

Jedna zdvořilost druhou stihá. *Č.*

Česť za česť, služba za službu. *R.* Честь честью, а дѣло дѣломъ.

Jaká služba, taká výslužka. — Kde služba, tu i výslužka. *Č.*

Hana za hanu. *Č.* — *P.* Bru na bru, fu na fu.

Sluší hodné za podobné. *Č.* — Milé za příjemné. *S.* Мило за драго. — *P.* Wet za wet. Czapka za biret. Dźwięk za wech, atd.

Ruka ruku mývá. Když ruka ruku myje, obě bývají bílé (obě bývátě bíle, čistě). — Jedna ruka druhou myje, a obě spolu tvář. *Č.* — *R.* Рука руку моетъ, а обѣ бѣлы. *Mr.* Рука руку мые, нога ногу пидпѣрае. *P.* Ręka rękę umywa, noga nogę wspiera. (Ruka ruku utírá, noha nohu podpírá.) — *S.* Рука руку умыва, а образъ обадве. *Ch.* Ruka ruku umiva, obodve obraz. *Kr.* Roka roko vmije. *) (Zvláště také o hovění a promíjení sobě úředníkův v podvodech se užívá.)

Jaká otázka, taková odpověď. *Č.* — *R.* Каковъ привѣтъ, таковъ и отвѣтъ. *Ch.* Kak se pita, tak se odgovárja.

Na rohatou otázku kulovatá odpověď. *Č.* — *R.* На бѣшеной вопросъ да круговой отвѣтъ.

---

*) *Ř.* Χειρ χεῖρα νίπτει. *L.* Manus manum lavat. *Šp.* La una mano a la otra lava, y las dos a la cara. *Piem.* Una man lava l'autra, e doe lavo la cera. *Fr.* Une main lave l'autre. *Dán.* Den ene Haand toer den anden. *Něm.* Eine Hand wäſcht die andre. *Čud.* Kässi pesseb teist, siis sawad mollemad puhtaks.

Jaké pozdravení, takové odtušení. *Č.* — *R.* На доброй привѣтъ доброй и отвѣтъ. *S.* Какавъ поздравъ, онакій и оздравъ. *)

Jaký „panbûhdej,“ taký „bohdejzdráv.“ *Č.* — *HLuž.* Kajkjež je pomhaj bóh, tajkje je wjerš pomozi. *Mr.* Якый помай бигъ, такый и бувай здоровъ. **)

Jaké čestování, také děkování. *P.* Jakie częstowanie, takie dziękowanie. Jakie raczenie, takie płacenie. *HLuž.* Kajž sym powitany, tak so dźakuju.

Jak se komu zavdává, tak mu připíjí. *S.* Како коме напієшь, онако ће ти и одпити.

Jaká půjčka, taková oplátka. Jak mi půjčíš, tak oplatím. *Č.* — *Ch.* Kak se posudi, tak se vraća.

Jaké dřevo, taký cvik. — Do hrubého dřeva hrubý cvik dáti třeba. *Č.*

Na tvrdý špalek tvrdý klín. *Č.* — *R.* На крѣпкой сукъ надобенъ острой топоръ. ***)

Klín klínem vyraziti sluší. — Cvik cviku uhýbá. *Č.* — *R. Mr.* Клинъ клиномъ выбивай. *Kr.* Zagvózda zagvózdo pogánja. (Též v tom smyslu, že často zlé zlým se odstraňovati musí.) — *R.* Безъ клина плахи не разколешь.

Špičatý klín na zavilý suk. *Č.* — *R.* Ты вороватъ, а я узловатъ.

Tvrdé zavilému (houževnému) bratr. *R.* Твердо крѣпку братъ. (Též o lakomci mûž se rozuměti.)

Na křivou díru křivý hřebík. *Č.*

Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. *R.* Каково въ лѣсу кликнется, таково и отзовется. †)

---

*) *Něm.* Gut Gruß, gute Antwort. Wie die Frage, so die Antwort. Wie der Gruß, so der Gegengruß.

**) *Angl.* Such a welcome, such a farewell.

***) *Lat.* Quaerendus cuneus est malus trunco malo. (Syrus.) *Něm.* Auf einen groben Klotz gehört ein grober Keil.

†) *Dán.* Som man raaber i Skoven, saa faaer man Svar. *Čud.* Nenda kui minna metsale, siis mets mulle.

Chromého kárají, kulhavý se dovtip. — Ipse vtip se, za nos chyť se. *Č.* — *R.* Вохромей! разумѣй: кого корятъ, а тебѣ въ глаза говорятъ.

Vám zpívají, a na nás nota padá. *Č.* — *R.* Вамъ поютъ, а намъ навѣтки даютъ.

V lese dříví sekají, a do vsi třísky létají. *Mr.* Въ лѣсѣ дрива рубаютъ, а до села трѣскы падаютъ. *P.* W cudzém domu drwa rąbią, a do nas wiory lecą.

V lese vlci vyjí, a za kamny strašno. *Mr.* У лѣсѣ вовкы выютъ, а на пѣчи страшно.

Pověděno úštipem, chop se toho dovtipem. — Co řečeno kratochvilně, podrž to v mysli pilně. *R.* Сказано на глумъ, а ты бери себѣ на умъ. Говорятъ на обумъ, а ты бери на умъ. Кумъ говоритъ на обумъ, а кума бери на умъ.

Kočku bijí, a nevěstu míní. *R.* Кошку бьютъ, а невѣсткѣ навѣтки (намеки) даютъ. *Mr.* Кишку бьютъ, а невѣстцѣ замѣтку даютъ.

Matka dceru kárá, řeč na nevěstu padá. *Il.* Majka kćercu kara, a nevjesti prigovara. *Ch.* Majka kćerku kara, snehi prigovara. *S.* Майка ћерку кара, снаши приговара. *) — K dceři slovo letí: dovtip se zeti. *Blh.* Тебе думамъ свахо, усѣщай ся зятьо.

Proto vlčka bijí, aby se starý vtípil. *Č.*

Boj se lvíku, kdy psa bijí. *P.* Boj się lewku, gdy psa biją. Gdy pieska biją, lewek niech się boji. **) *Hal.* Для того малого мутья бьютъ, абы ся старый цютьо каявъ. *R.* Бьютъ Ѳому за Еремину вину.

Hodili ti kůstku: anebo ji hlodej, anebo schovej. *Mr.* Дано тобѣ кисточку: хочь глыжи, хочь на дальшъ бережи.

Kleveta jak uhel: nespálí-li, aspoň ušpiní. *R.* Клевета какъ уголь: не обожжетъ, такъ замараетъ.

V hlavě mlat, v jazyku cep: koho schvátím, toho zmlátím. *Hal.* Въ головѣ тикъ, въ языцѣ цѣпъ: где схочу, то змолочу.

*) *Νουθ.* Ἐσὲ τὸ λέγω, πενθερά, γιὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ἡ νύμφη.

**) *Lat.* Coram leone canis castigatur.

Kdo smích jiným válí, špatně sebe chválí. *Č.* — *R.* Кто переносить вѣсти, тому не дѣлаетъ чести. — Nedobré ten srdce má, kdo jiným se posmívá. *P.* Kto urąga, mniéj cnoty ma.

Nikdo si neváží klevetníka, a rád každý míjí úkladníka. *R.* Наушника никто не почитаетъ, а лукаваго всякъ браннтъ.

Datel dřevo razí, sám nos sobě kazí. *P.* Dzięcioł drzewo kluje, a nos sobie psuje.

Co datel kluje, na prsy mu padá. *Ch.* Kaj dételj kljuje, na persa mu pada.

Lépe šíti a párati, než po domech klepy zbírati. *HLuž.* Ljepje je šić a próć, dyžli po dworach kleskać.

Kdo chce novin (klepův, klevet), jdi do lázně neb do krčmy a k šestinedělce. *Č.*

Často lidé hynou klevetníkův vinou. *Č.* — *R.* И въ напраслинѣ что въ дѣлѣ люди погибаютъ, коли къ нимъ грѣхъ чужой прикидываютъ.

Neptej se na klevety, máš doma novin dost. (Nespravuj cizích lidí, ale raději sebe a svých.) *Č.*

Po lidských žlabech kalná voda teče. A protož: Není dobře po lidských trubách vodu píti. *Č.*

Kdo o kom před tebou, jistě o tobě u jiných. *P.* Kto o kim przed tobą, pewnie o tobie przed drugim.

Jak mluvíš o cizích, uslyšíš také o svých. *R.* Говоря про чужихъ, услышишь и про своихъ.

Kdo každého drbe, toho všickni. *Č.*

Málo těch hlav, na něž by se utrhačova kukla nehodila. *Č.*

Kdo na slunci chodí, stín ho následuje. *Č.*

Šij vdovo široké rukávy, budeš míti več pomluvu klásti. *R.* Шей вдова широкіе рукава, будетъ во что класть небылыя слова. (Překrásné přísloví! ježto zvláště mladé vdovy utrhačům nejvíce na ráně bývají.)

Úsklubná semena, v poli hrách a řepa, v lidech vdova a panna (každému jsou na ráně). *R.* Обидныя сѣмена, въ полѣ горохъ да рѣпа, а въ мірѣ вдова да дѣвка.

Meče na mrtvém nezkoušej. (Mrtvého neb nepřítomného nepomlouvej.) *Č.*

Pomlouvati nepřítomného, tož jest, co biti mrtvého. *P.* Obmawiać nieprzytomnego, równo jak bić umarłego. — Umrlého snadno biti (t. jazykem). *Č.*

Zle o těch mluviti, kdož neslyší, hloupost. *P.* Mówić o tych, co niesłyszą, głupia rzecz.

Kdo o kom za zády mluví, jistě se ho bojí. *R.* Кто про кого за глаза говоритъ, тотъ того боится.

Lidská mluva, mořská vlna. *R.* Мірская молва, морская волна.

Čiň ty, co máš, a lidí nech mluviti, co chtí, pokoj bude. *Č.*

Neschytáš všeho, co po vodě plove. *R.* Не все то перенять, что по рѣкѣ плыветъ. *Mr.* Не все переймешь, що по водѣ плыве.

Ke všech lidí kýchání nelze říkati pozdrav pán bůh. *R.* На всякое чиханье не наздравствуешься. (Nermuť se z cizích pomluv.)

Huba není chlév; nelze zavříti. *R.* Чужой ротъ не хлѣвъ; не затворишь.

Aby všem ústa zavázal a zašil, musil by mnoho plátna míti. (Mnoho by bylo plátna mieti, by chtěl každému ústa zastříeti.) *Č.* — *R.* На чужой ротокъ не накинешь платокъ. Anebo: На чужой ротъ пуговицы не нашьешь. *S.* Нико не може наткати махраме, да цѣломъ свѣту уста повеже. *)

S husi voda, a se mne junáka lživá slova. *R.* Съ гуся вода, а съ меня молодца небылыя слова.

Zlata se rez nechytá. *S.* За злато рѣза не пріяня.

Orel much nelapá. **) *Č.* (Veliký muž velikomyslně pohrdá pomluvači — tímto lidským hmizem.)

Štěk malého štěnce velké zvíře neuráží. *P.* Ogromny zwierz na oszczek drobnego szczeniutka niepojźrzy.

Lidských řečí nevaž sobě, pakli ctnosť a rozum v tobě. *P.* Mów ludskich nic nieważ sobie, gdy rozum, cnota przy tobie.

---

*) *Něm.* Man müßte vielen Ochsen haben, allen Leuten den Mund zu ſtopfen.

**) *Něm.* Adler fangen keine Fliegen.

Voda šumí, a mlýny melí. *S.* Вода рече, а млыны мелю.

Chceš-li moudrým mužem slouti, dej řečem mimo se plouti. *Č.*

Moudré ucho nedbá na hloupé řeči. *Č.*

Jakým kdo jest, to v jeho moci, a jak o něm se myslí a mluví, to v cizí. *P.* Jaki kto jest, to w jego mocy; jak o niem rozumieją, w cudzéj.

Kdo čím není, žádný ho tím neudělá. *Č.*

Zlá huba na šiji neuvisne. *R.* Брань на вороту не виснетъ.

Krk hlavu nesní. (Nejvíce v tomto smyslu: netřeba se výtopku báti; proto tě nesní, třeba se i obořil atd.) *Č.*

Ty umíš nectně mluviti, a já umím toho neposlouchati. *R.* Ты умѣешь зло говорить, а я умѣю того не слушать.

Kdo se sám nezhyzdí, nikdo ho nemůže zhyzditi. *S.* Докъ се човекъ самъ не осрамоти, нико га не може осрамотити.

Cizí **haněti** a své nečiniti jest dvojnásob hřešiti. *P.* Cudze ganić a swoje nieczynić jest grzeszyć dwojako.

Tím řeka není horší, že z ní psi pijí. *Č.* — *R.* Тѣмъ море не погано, что псы налохтали. Anebo: Собака и въ морѣ лохчетъ, да не всежъ его выпьетъ.

Psí štěk (dech) moře nekormoutí. *Il.* Pasji hak more ne muti.

Pes štěká, ale měsíc neraní. *Č.*

Pes štěká, a vítr odnáší. *R.* Собака лаетъ, а вѣтеръ носитъ. *Mr.* Песъ брешеть, а вѣтеръ носить. Вѣтеръ вѣе, собака бреше. *Il.* Što pas laje, vjetar nosi. — Na vítr psi štěkají. *Č.*

Pes neumí než haťati. *Ch.* Cúcek nezna nego lajati.

Volno psu i na boha láti. *Mr.* Вильно собацѣ и на бога брехати. — Pes i na svatého zaštěká. *Mr.* Собака и на святого бреше. *R.* Собака и на владыку лаетъ. Вольно собакѣ и на владыку лаять.

Pes štěká, a pán (král) jede. *P.* Pieś szczeka, a dworzanin jedzie. *R.* Собака лаетъ, царь ѣдетъ. *Mr.* Собачка бреше, а панъ ѣде.

Hloupý hloupého haní. — Tuhý pevného káře. *Č.*

Čtverák se s klukem kočkuje. *Č.*

Holič lazebníka drbe, čert ďábla šklube. *Č.*

Pes psa jí, oba nešlechetní. *Č.*

Šilhavý slepého kárá. — Slepý šilhavého dojímá. *Č.* — *Mr.* Слѣпый хромому догаияе.

Sova síkoře hlavatých nadává. *Kr.* Sova senici glavána pravi. *S.* Ругала се сова сѣници: иди, кучко главата! *Ch.* Sova senici zpoganja.

Hrnec kotel kárá, černa jsta oba. Hrnec kotla tresce, oba jsta prava. Hrnec hrnci káže, oba černí jako sáze. Kuthan rendlík trestá, jsou oba černy. *Č.* — *HLuž.* Kotoł so kachleńkej smjeje, zo je čorny, a wobaj staj jenakej. *P.* Kocieł garnkowi przygania, a oba smolą. *R.* Горшку съ котломъ не наспориться. Горшокъ котлу завидуетъ, а оба закоптѣли. *S.* Ругао се котао лонцу (лонацъ тенджери), а обадва црна. *Ch.* Pečnják rekel je loncu: Jeh! kak černi jesi! *Blh.* Присмѣялъ ся чиреπотъ на гърнето, че нѣмало ухо. *)

Lopata se pohrabáči posmívá. *R.* Лопата кочергѣ смѣется.**)

Hadr onuci haní, obadva strhaní. Anebo: Hadr onuci tresce, žádný se polepšiť nechce. *Č.*

Šípek hlohyni tresce. *Č.*

Led vodu trestá, a sám se v ní pleská. *Č.*

Když trefí na kosa kos, jeden z nich umyká nos. *P.* Kiedy trafi kos na kosa, jeden z nich umyka nosa.

Smála se říčka bahnu, a sama z něho vytéká. *Mr.* Насмѣялася рѣчка болоту, а самажъ зъ болота вытѣкае.

Smála se vrše bahnu, a už sama v něm se plouží. *Mr.* Насмѣялась верша болоту: коли оглянется, ажъ сама въ болотѣ.

Nesměj te se popovi, jste sami takoví. *Mr.* Не смѣйтесь попови, бо и сами таковы.

---

*) *Angl.* The pot calls the pan black. *Čud.* Padda naerab katla, ühhed mustad mollemad.

**) *Fr.* La pelle se moque du fourgon.

Na posměváčky také docházívá. Také na posměváčky mor (pohroma) přicházívá. *Č.* — *R.* Кто смѣется, то тому не минется.

Od koho posmíšek pochází, na tom se skonává. *Č.*

Sliby — chyby. *Č.*

Čeho nemáš, neslibuj. *Č.*

Kdo mnoho slibuje, málo plní (dává). *Č.* — *P.* Kto wiele obiecuje, mało daje (zjiści). *R.* Много сулитъ, да мало даетъ.*)

Kdo mnohomluven, zřídka slibu věren. *P.* Wielomowny rzadko słowny.

Dlouhý jazyk, krátké ruce. *Č.* **)

Kdo zlaté hory přislibuje, ani olověných nedá. *P.* Kto złote góry obiecuje, i ołowianych nieda. *Ch.* Ki obeće zlate gore, malo koga on pomore. — Slibuje hory doly, a nepodal by jednomu vody. *Č.*

Slíbiti a dáti jest dvojí. *Č.* — Slíbiti a dáti jest příliš mnoho. *HLuž.* Slubić a dać to je wjele.

Připovědíti jest pansky, ale splniti sedlsky. *Č.* — *Il.* Obećati je gospodski, spuniti čovečki.

Panská zakázka nebývá jista. *Č.*

Panští slibové a ženští slibové za nemnoho stojí. *Č.*

Pravil pán, kožich dám; zatím slovo jeho teplé. *Mr.* Казавъ панъ, кожухъ дамъ; тай слово его тепле. (A tuť často bývá, že po bradě teče, a do huby nic nepřichází.)

Blázni slibem veseli, moudří se kají. Anebo: Sliby se blázni kojí, ale moudří se jimi kají. *Č.*

Sliby se slibují, blázni se radují. *Č.* — *Mr.* Обѣцянка ганка, а дурному радисть. *S.* Обећанье є лудому радость.

Na hubu mnohého dost (řeči dost), ale skutek utek. *Č.*

Nespoléhej na cizí trošty. *Č.*

Na líbezná slova se nespouštěj, a pro hrubá nehněvej. *R.* На ласковыя слова не мечись, а на грубыя не сердись.

Kdo sliby živ, zbohatne-li, bude div. *Č.*

---

*) *Fr.* Grand prometteur, petit donneur.

**) *Šp.* La lengua luenga es señal de mano corta. *Fr.* Longue langue, courte main.

Slibu se nenaděj, sám se k dílu měj. *R.* На чужія слова не сподѣвайся, а больше самъ вразумляйся. *Ch.* Koi se na ludsku zdélu zanaša, većput se nastrada.

Strnádka když vábí, semínka šlibují, a když jim sedl, měj kolencem za vděk. *R.* Овсяночку манятъ, семячка сулятъ, а когда приманятъ, и горичка въ честь.

Od slova do skutku, co od hlavy do kůtku. *Č.* — *S.* Одъ речена до створена, ка' одъ листа до корена.

Sliby jako v lese hřiby. *Slc.* Sluby ako na pňu húby.

Slavík se bajkami nekrmí. *R.* Соловья баснями не кормятъ.

Vůní vlk netyje. *P.* Węchem wilk nietyje.

Holé sliby kapsu nenaplní. *S.* Праздне рѣчи джепъ не пуне.*)

Řečí nenaplníš povětří. *R.* Воздухъ словами не наполнишь. (Též snad o pozdní žalosti rozuměti se může.)

Na sliby můž každý bohat býti. *Ch.* Obećanjem more vsaki bogat biti. *P.* W słowa lada kto bogaty.

Cvikem, ne jazykem. *Č.* — *Kr.* Od sladkih besedí se niče ne zredí. (Sladkými slovy nic se nedokáže.)

Pro slíbené jeď na rychlém koni. *P.* Po obietnicę trzeba na prędkiém koniu jechać.

Když slíbí prase, vezmi hned pytel na se. *Č.* — *S.* Како кумъ прасе, ты одмахъ врећу. **)

Těch slov (slibův) se drž, co se do měšce kladou. *P.* Dzierż się tych słow, co je w mieszek kładą.

Kdo tone, sekeru slibuje, a když vytáhneš, i topůrka líto. *R.* Какъ тонутъ, такъ топоръ сулятъ, а какъ вытащутъ, такъ и топорища жаль. *Mr.* Якъ тоне, то сокыры обѣща, а вытащивъ, и топорища жалко.

Slíbené se čeká. *R.* Посуленое ждется. — На посулѣ, что на стулѣ.

Jednou rukou slibovati, druhou sázeti. *Č.*

Dítěti dej, a neslibuj, a tak také Turku. *S.* Дѣтету подай, а не обреци никадъ, као ни Турчину.

---

*) *Angl.* Many words will not fill a bushel.

**) *Šp.* Quando te dieren la cochinilla, acude con la soguilla. *Čud.* Kui porsas pakkutakse, siis pea kot lahti.

IV.

Pokora — pýcha. Chlouba — chvála — čest — dobré jméno — pověst. Závist. Trpělivost — svornost — povolnost. Hněv — msta — ukrutnost — svéhlavost. Udatnost — smělost — strach — bojacnost. Stud — smilstvo.

Pokora všude projde. *P.* Pokora wszędy ujdzie (podlezie).

Poníženost pěkná ctnost. *Č.*

Pokorné (tiché) srdce největší poklad. *Il.* Mirno sèrce jest najveće blago.

Čím pokornější, tím jsi líbeznější. *R.* Живи смирнѣе, такъ всѣмъ будешь милѣе.

Pokora milosti, pýcha dochází žalosti. Pokora dochází poctivosti, pýcha pádu. *Č.*

Pokora stěnu proráží. *Hal.* Покора стѣну пробиває.

Pokora mocnějšího přemáhá. *P.* Pokora mocniejszego pokona.

Nestává meče na pokorného. *P.* Niemasz miecza na pokornego. (Viz též Právo.)

Pokora mlčkem se omlouvá. *Č.* — *P.* Pokora więcéj w milczeniu zniewoli, niż wiele mówiącego słowa.

Čím plnější klas, tím hlouběj se kloní. *Č.* — *Hal.* Колосъ повный гнеся до земли, а пустый до горы стырчить.

Pokora náhrdlek (šperk) panenský. *R.* Смиренье дѣвичье ожерелье.

Pokora činí pokoj, pokoj činí bohatství, bohatství činí pýchu, pýcha činí válku, válka činí chudobu, chudoba zase pokoru. *Č.*

Čím ti volněji, stav se tím doleji. *P.* Jim ci wolniéj, tym się staw dolniéj.

Třeba se pídi měřiti. *P.* Trzeba się piędzią mierzyć.

Kdo chce býti povýšeným, musí býti poníženým. *Č.*

Kdo nehrdá, tím se nezhrdá. *P.* Kto niejest hardy, nieczuje wzgardy.

Kdo pokorou se páše, ten počestností se tuží. *R.* Кто смиреньемъ себя украшаетъ, тотъ честностію укрѣпляетъ.

Kdo poslední do pytle vchází, první z pytle vychází. *HLuž.* Štóž je posleni do mjecha, je prjeni z mjecha. (Nebývá na škodu, když pokorného cena i později se uznává.)

Netlač se ku předu, dokud místa u dveří. *R.* Не суйся впередъ, когда есть мѣсто у дверей.

Musíš hladiti a nedrastiti, chceš-li čeho dojíti. *Č.*

Co v tichu vzešlo, zdárněji prospívá: hlučný počátek tichý konec mívá. *Č.*

Nemůžeš-li přeskočiti, překroč. Lépe takto: Když nemůžeš přeskočiti, podlez. *Č.* — *P.* Podleź, gdzie przeskoczyć niemożesz. *Hal.* Де не можешь перескочити, тамъ пидлѣзь. *Bělor.* Гдзѣ не перескочишь, тамъ подлѣзь. — Kde síla a moc nestačuje, pokora pomáhá. Sigmund, král český a spolu císař německý říkával, že smyslu tohoto přísloví dobře vyrozuměl, když po šestnáctiletých válkách konečně r. 1432 Čechy sobě byl naklonil, a to nikoliv mocí, alebrž vlídnou povolností.

Pokornému (útulnému) telátku ssáti dvojí matku. *P.* Pokorne cielę dwie matki ssie. *R.* Ласковы телятки сосутъ двѣ матки (а упрямое ни одной). *Mr.* Покирне телятко двѣ маткы ссе, а злее ни одной.

Pokorná hlava dvě viny zahlazuje, vzdorná ani jedné. *Ch.* Pokorna glava dva duge obalja, nepokorna nijednoga.

Lepší prosba nežli hrozba. *Č.*

Mám-li se kořiti křápu, tedy raději škorni. *Mr.* Якъ маешь кланятися лаптю, то лучше поклонися чоботу. (Radši pánu než pánku.)

Nízký plot lecjakás koza přeskočí. *P.* Nizki płot lada koza przeskoczy. *) (Přílišná pokora a povolnost škodí. V. Pád mocného: Na strom nachýlený atd.)

---

*) *Lit.* Žéma tworą wissos oszkos kopinej'.

Pýcha peklem dýchá. *Č.*

Z hrdosti čertu radosti. *R.* Во всякой гордости черту радости.

Hrdý se pyšnému rovná. *Č.*

Podobizna pýchy jest páv; o něm se praví: Páv má krásu andělskou, chod zlodějský, hlas ďábelský. Anebo i takto: Páv má peří jako anděl, krok jako zloděj, hlas jako čert. *Č.* — *P.* Strój anielski, chod złodziejski, głos diabelski, a mięso baranie u pawa. *)

Hleď, páve, na své nohy! *Č.* — *P.* Pawiu, spójrzy na swe nogi, gdy roztoczysz ogon drogi.

Kdo se na svůj rozum spouští, bývá hrdý, a ne moudrý. *P.* Kto się na swój rozum spuszcza, pyszny raczéj, a nie mądry.

Hloupost a pýcha na jednom dřevě rostou. *Č.* — *R.* Горду быть, глупымъ слыть.

Není dudka bez chocholky, a hlupce bez pýchy. *Č.* — *P.* Każdy dudek ma swój czubek.

Na hlavě šperky, a hlavě třeba čemerky. *Ch.* Na glavi kinč, vu glavi nič.

Kde povýšenost (důstojnost), tam pýcha. *Č.*

Dokud byl kratší v hodnosti, byl o loket delší v moudrosti. *R.* Былъ поменьше чиномъ, да поумнѣй аршиномъ.

Pýchy nedobrý konec bývá. *P.* Pychy niedobry koniec bywa.

Neveď si pyšno, by na zlé nevyšlo. *Č.*

Pýcha před pádem, utíkej před hadem! *Č.*

Kdež přijde pýcha, tudíž za ní přikluše hanba. *Č.* — *S.* Охолость предходи, а стыдъ и срамъ слѣдуе.

Na pyšného čeká důlek, a na kvapného kůlek. *P.* Na hardego dołek, a na rączego kołek.

Kde člověk mnoho (t. o sobě myslí), tam lidé málo. *Č.*

Za pýchou palice chodí. *Č.*

Sráží bůh pyšným rohy. *Č.*

---

*) *Lat.* Angelus est pluma, pede latro, voce gehenna.

Pyšnému chlapu za uchem hvězda vychází, a za patou zapadá. *Il.* Oholu sebru na uhu zvjezda iztječe, a na peti zahodi.

Chudý a pyšný, nepřítel boží. *P.* Ubogi a pyszny, boży nieprzyjaciel.

Sluší chudému pýcha, jako krávě sedlo. *R.* Нищему гордость, какъ коровѣ сѣдло.

Zeman! kouska chleba nemám. *Č.* — *Kr.* Vaša gnada kruha strada.

Veliký pán, a jísti nemá co. *Hal.* Великый панъ, а ѣсти не ма що.

Švarný panáček! a prázdný sáček. *Mr.* Панъ хорошій, та не ма грошій.

Na břichu hedvábí šustí, a břicho piští. *R.* На брюхѣ-то шелкъ, а въ брюхѣ-то щелкъ.

Pyšně si vede, a v paty ho zebe. *P.* Buczno, a w pięty zimno. Buczno, a w mieszku pusto.

Hle jaký pán! z čeho košile, z toho i župan. *Mr.* Ось якый панъ! зъ чого сорочка, зъ того и жупанъ.

Panská huba, žebrácká kapsa. *Č.*

Pýcha na ulici, a hadry v truhlici. — Chlouba na ulici, a h— v truhlici. *Č.*

Na mysli veliko, a na humně ani toliko — (fík). *R.* Думу думаетъ велику, а въ гумнѣ у него по толику.

Pyšný žebrák nic nevyprosí. *Č.*

Slavný dům, a kočky hladovy. *Ch.* Hiža na glasu, a mačke gladne.

Venku jako růže, a doma holá nouze. *Il.* Na putu ružica, a na domu tužica.

Pán! na nohou safián, a v kapse souchotiny. *Mr.* На ногахъ сапьянъ рыпить (vrzá), а въ кешени трясця кыпить.

Šlechtic z převařené syrovátky; šavlička na provázku, a povříslem se opásal. *Hal.* Шляхтичъ зъ переваренои сырватки; шабелька на лычку, перевесломъ пидперезаный.

Jindy okolo bot chodíval, a nyní neví jak v nich si vykračovati. *Hal.* Перше коло чобитъ ходивъ, а теперка не знае, якъ въ нихъ ступати.

Strefuje se svině s koněm, jenom srst trochu jiná. *Mr.* Пришла свинья до коня, тилько шерсть не одна. *Hal.* Не ривняйся свиня до коня, бо шерсть не така.

Zaletěla vrána na dům velkého pána. *R.* Залетѣла ворона у высоки хоромы.

Kdyby sádlo křídla mělo, do nebe by vyletělo. *Mr.* Коли бъ сало крыля мало, по пидъ небесимъ бы лѣтало.

Vždycky vyšintěný málo k čemu dobrý. *HLuž.* Wječnje pyšny, nihdy dušny.

Sedí čert v bahně a pláče, že nestačí lidem mody dělati. *Mr.* Сидить чортъ у болотѣ, плаче, що моды людямъ не настаче.

Nyní z mnohých oken pěkná vyhlídka — na bídu. *Č.*

Dobře roztahovati se v cizím. *Hal.* Добре ширитися у чужемъ.

Nečiň se pátku nedělí. *P.* Nieczyń się piątku niedzielą. (Také když někdo z přirození pošmourný veselou tvářnost si dává.)

Čemu lháti: řekni jen, že není z čeho dáti. *R.* Начто лгать, когда не чего дать.

Nejlepší způsob na pyšného: nedbati nic o něho. *P.* Jest fortel na pysznego, nic niedbać na niego.

Co se větrem nastavuje, větrem hyne. P. Co się wiatrem nádstawia, wiatrem ginie. (Malá jehlička zničí veliký měchýř.)

Nadul se jak bublina vodní, rozplznul se a byl ničím. *R.* Вздулся что пузырь водяной; а лопнулъ и сталъ ничего.

Foukej ty si nebo nefoukej: býk předce ze žáby nebude. *R.* Хоть дуйся, хоть не дуйся: ужъ не быть быкомъ лягушкѣ. (Больше въ денежкѣ цѣны нежели въ полушкѣ.)

Kdo vysoko létá, nízko sedá. *Hal.* Хто высоко лѣтае, тотъ низко сѣдае. *Kr.* Kdor visoko léta, se nizko usede. *Ch.* Koi visoko leti, nizko se sede.

Krákala vrána, když zhůru letěla, a když dolů, i křídla svěsila. *Hal.* Якъ летѣла ворона до горы, то кракала, а якъ на долъ, то и крыла опустила.

Kočky pohladíš-li, hned ocas zdvíhá. *Č.* — *P.* Głaszcz ty kotowi skórę, a on ogon wzgórę. *)

Nekrášlí jizbu stěny, ale koláče. *R.* Не красна изба углами, а красна пирогами. *Mr.* Не красива хата вуглами, а богата пирогами. (Lepší dobrá potrava, než nádherné svrchky.)

Lépe dobře jísti v komoře, nežli hlad tříti při dvoře. *S.* Болѣ є у пояту фукати, него у полачу хукати.

Šťasten jsa se nevypínej, ale na boha vzpomínej. *R.* Во время счастья не возносись, а больше богу молись. *Il.* Nemoj se oholiti, kad si srićan.

Zpanoší-li chudera, hned z něho funěra. *Č.* — *P.* Pyszny nądzka, kiedy zpanoszeje.

Když se žebrák na koně dostane, ani čert ho nedohoní. *Č.* — *Slc.* Nenie horšá, ako keď sa chudobný na kóň dostaně. **)

Ještě nedosedl na koně, a už kope nohama. *Blh.* Още на коньотъ ся не качилъ, кракѫтѣ замахалъ.

Nečiň bože z Janka pánka. *Hal.* Не дай боже зъ Ивана (зъ мужика) пана.

Od pluhu pána — zlá to rána! *Ch.* Gospon od pluga ostra je kuga. ***)

Z bláta v hrabata — bože uchovej! *Mr.* Коли зъ грязи, та выйде въ князи, то доброго не буде. — Z bláta kníže — zas bláto. *R.* Изъ грязи князь — тоже грязь.

Těžké kladivo z mrzáka pán, z kostelníka pleban (farář). *P.* Ciężki z kaleki pan, z klechy pleban.

Na otci vodu vozívali, a synu s chomoutem na oči nechoď. *R.* На отцѣ воду важивали, а къ сыну и съ хомутомъ не ходи.

Bývал volem, a nyní nechce ostati ani koněm. *Mr.* То бувъ воломъ, а теперь не хочешь зостаться конемъ.

---

*) *Lit.* Katė glostema kupra kėla. *Dán.* Des meere man klapper Katten, des höiere hun bärer Rumpen. *Ném.* Je mehr man die Katze ſtreichelt, deſto höher trägt ſie den Schwanz.

**) *Angl.* Set a beggar on horseback, and he will ride a gallop.

***) *Ném.* Kein Meſſer iſt das ſchärfer ſchiert, als wenn ein Bauer ein Junker wird.

Když se káně zjestřabí, více drápe nežli rozený jestřáb. *Č.* — *P.* Kiedy zjastrzębieje sowa, chce wyższéj latać sokoła. *Hal.* Коли сова зъяструбѣе, то выше сокола лѣтае.

Když se vrána zjestřabí, hleďte se ptáci. *Č.*

Pusť kohouta na prah, máš ho hned na polici. *Il.* Pusti petla na prag, a eto ti ga već i na polici.

Nedal pán bůh svini rohy, aby netrkala. — Dobře že svině rohův nemá. *Č.* — *Mr.* Коли бъ свини рогы, то бъ усѣхъ поколола. *Bělor.* Вѣдавъ богъ, што не давъ свини рогъ.

Trkavé krávě nedal bůh rohu. *R.* Бодливой коровѣ богъ рогъ не далъ.

By měl dlouhý ocas, sám by si boky orážel. *Mr.* Якъ бы ёму довгый хвистъ, то самъ бы собѣ бокы повидбивавъ.

Kdyby koza delší ocas měla, všem by oči zvyrážela. *HLuž.* Dy by koza dljeżšu wopuš mjeła; wona by wšem woči wybiła. — Z toho viděti, že dosti hojné

Na pyšné kvítky máme přípovídky. *R.* На твою спесь пословица есть.

Kdo se **chlubí**, čest svou (sám se) hubí. *Č.* — *R.* Похвала мужу пагуба. — Chlouba — zhouba. *Č.*

Chudá fara, sám kněz (sami mniší) zvoní. *Č.* — *P.* Chuda fara, sam pleban dzwoni.

Těžko boháče a chlubiče rozeznati. *Mr.* Богатого съ хвастливымъ не роспознаешь.

Hlasný zvonek, zlá chvála. *P.* Głośny dzwonek, zła sława.

Vlastní **chvála** z hrdla smrdí. *Č.* — *P.* Chwała z własnych ust śmierdzi, z cudzych pachnie. *)

Kdo se sám chválí, ten si sám kadí; a kde se kadí, tam jistě smrdí. *Hal.* Хто ся самъ хвалить, той си самъ кадить; а де ся кадить, тамъ запевне смердить.

Špatná to děvka, co se sama chválí. *Mr.* Погана та дѣвка, що сама себе хвалить.

---

*) *Lat.* Laus propria sordet. *Něm.* Eigen Lob ſtinkt.

Kdo se chválí, sám se hyzdí. *S.* Ко се фали, самъ се кваpи.

Kdo se chválí, není chvály hoden (malá mu cena). *Č.* — *Ch.* Ki se sam hvali, mala mu je céna.

Vlastní chvála neplatí. *Hal.* Власна хвальба не платить. Ancbo: Похвала зъ власнои губы не поплачуе.

Kdo sám se honosí, v hlavě mnoho nenosí. *Č.*

Vlastní chvála v oči práší; jiných chvála čest přináší. *HLuž.* Samokhwalba (samsna khwała) woči kała; druhich khwała česć ći dawa.

Kdo se sám chválí, nikdo ho nepochválí. *P.* Kto się sam chwali, tego nikt niepochwali.

Sám se chválí, má zlé sousedy. *Č.* — *P.* Złe ma sąsiady, kto się sam chwali. *Hal.* Хто ся самъ хвалить, той злыхъ сусѣдъ мае. *)

Ani sám se chval, ani sám se haň. *R.* Самъ себя ни хвали, ни хули.

Lépe jest od jiného chválenu býti. *S.* Болѣ є, да те другiй фали.

Líbezněji se chvála z cizích úst slýchá, nežli z vlastních dmýchá. *P.* Chwały własnéj cudniéj z cudzych ust słuchać, niż ją swą gębą dmuchać.

Chvála nejpříjemnější písnička. *Č.* — *P.* Piosnka najprzyjemniejsza każdemu, gdy go chwalą.

Marná chvála i peciválkem pohne. *P.* Próżna chwała i piecucha ruszy.

Co lidé rádi slyší, tomu snadno věří. *P.* Co ludzie radzi słyszą, temu łacno wierzą.

Lidská chvála tě nenadýmej. *P.* Chwałą się ludzką nieunoś.

Sobě nahání, když tě zlý chválí. *P.* Sobie gali, gdy cię zły chwali.

Po vojně hrdin mnoho bývá. *R.* Послѣ рати храбрыхъ много.

---

*) *Angl.* He has ill neighbours, who is forced to praise himself.

Netěžko při plných číších býti hrdinou. *S.* Ласно в покрай чашá юнакомъ быти.

Rád jako oděnec jezdí, a zmužilost jeho za plotem leží. *R.* Въ храбромъ уборѣ ѣздитъ, а храбрость его за кустомъ лежитъ.

Chval mě, hubo, sic tě roztrhnu. *Hal.* Хвали мене, роте; а ни, то тя роздеру.

Větší dým nežli pečenka. *Č.*

Chvastej se, chvastej! ajhle shnilá jablka, hle kobylince nad vodou plynou. *Č.*

Chlouby za sto zlatých, a bohatství za zlámanou grešli. *R.* Чванства на сто рублевъ, а животовъ на три полушки.

Špatná sláva, bez kaftanu Sáva. *R.* Худая слава, когда безъ кафтана Сава.

Chlouby s pytel, a lží s dva. *Č.*

Kdo se mnoho chlubí, zřídka co umí. *Č.*

Nač tím se chlubiti, co nikomu nemůž se hoditi. *R.* Начто тѣмъ хвалиться, что въ люди не годится.

Nechlub se pradědy, sám jsa škaredý. *P.* Przecz chwalisz dziady, gdyś sam szkarady?

Koupil by ves, a peníze jsou kdes. *Č.* — *P.* Kupił by wieś, a pieniądze gdzieś. *Mr.* Купивъ бы сёло, та грошей голо.

Vše domů přijde, co vlci nesnědí. (Říká se těm, již velikými nadějemi se kojí a chlubí.) *Č.*

Dej bože našemu teleti vlka za chvost udržeti. *Mr.* Дай боже нашему теляти вовка піймати.

Jsi-li dobrý, méně na tobě čert má. (Tobě to užitečno, nepotřebuješ tím se vychloubati.) *Č.*

Když ti dobře, mlč. *P.* Milcz, kiedy dobrze. (Máš-li co, požívej mlče, aby závisť na se nevyvolal.)

Nechlub se, pane Rohu! pomodli se pánu bohu. *R.* Не хвались, прежде богу помолись.

Ne se vším na harc, něco v zálohách. (Nevykládej hned všeho, co máš neb co umíš.) *Č.*

Kdo haní, rád by měl; kdo chválí, rád by odbyl. — Kdo chválí, chce odbyti; kdo haní, chce míti. *Č.* — *P.* Gani

ten co kupuje, chwali ten co handluje. Ganiąc kupić, chwaląc przedać. *Hal.* Що продавця захвалуе, то купець ганить.

Na vychválené jahody s košem se nechodí. *Č.* — *S.* Фалѣне ягоде, празне котарице.

Na chválené hrozny beř malý košík. *Blh.* На прехвалено гроздіе зимай малъкъ кошникъ.

Ve vychváleném zelí mnoho hlávek ohnilých. *R.* Въ хваленой капустѣ много гнилыхъ кочаньевъ.

Čest rodí rozum. *R.* Честь умъ раждаетъ.

Chvála k dobrému podnět. *P.* Chwała pobudka do dobrego.

Příjemná pochvala od slavného. *P.* Chwała przyjemna od chwalnego.

Raděj chval jednoho dobrého, než mnoho nanicovatých. *R.* Лучше одного добраго похвали, нежели многихъ злыхъ.

Čeho nelze chváliti, nehaň. *P.* Czego chwalić niemożesz, niegań.

Nechval v oči, nehaň za zády. *R.* Не хвали въ очи, не брани за глаза.

Tak chval, abys nepřechválil. (Aby nebylo příčiny někdy odvolávati.) *Č.*

Koho ctí, toho také chválí. *R.* Кого почитаютъ, того и величаютъ.

Není plemena do slavného jmena. (Nic nepomáhá rod k slávě, jedno zásluha.) *Il.* Nije plemena do slavna imena.

Počestné roucho hanby nekryje. *Il.* Časna haljina sramote ne pokriva.

Cesta slávy na ledu stojí. *Kr.* Steza časti je ledena gaz, ka hitro zvodeni.

Česť (dobré jméno) nad bohatství. *R.* Честь лучше богатства. *)

Dobré jméno nejlepší dědictví. *Č.* **)

Ztráta cti, veliké neštěstí; a se ctí chudoba, lehčí než hanoba. *R.* Чести утрата большая бѣда, а честное убожество легче стыда.

---

*) *Angl.* A good name is better than riches.

**) *Lat.* Honesta fama (honestus rumor) est alterum patrimonium. *Syrus.*

Lépe jest měšec uraziti, než osobu. *Č.*

Česť životu se rovná. *Il.* Poštenje je ravno sa životom.

Lépe jest se cti umříti, než s hanbou žíti. *S.* Болѣ є поштено умрѣти, него срамотно живлѣти. *R.* Лучше умереть съ добрымъ именемъ, нежели благоденствовать съ худымъ.

Za česť a slávu hotov buď dáti i hlavu. *R.* За доброе имя и честь приготовься и голову несть. За честь голова гинетъ.

Dokud síla, hleďme díla, by památka po nás byla. *Il.* Dok smo, nek smo; kad umremo, da se spominjemo.

Lepší dobrý o nás hlas, nežli zlatý pás. *S.* Больи є добаръ гласъ, него златанъ пасъ. *Ch.* Boljši je dober glas, neg zlati pás.

Dobré zachování za bohatství stojí. *Č.*

Ten nežil, po kom pěkná pověsť neostala. *P.* Ten nieżył, po kim piękna pamięć niezostała.

Česť a dobrá pověsť mnoho na světě může. *S.* Добро име и гдасъ много овога света чине.

Opatruj (šetř) oděv za nova, a česť z mládi. *R.* Береги платье съ нову, а честь съ молоду.

Ostříhej česť z mládi, a zdraví pod starost. *R.* Береги честь съ молода, а здоровье подъ старость.

Chceš míti dobrou pověsť? o první pečuj. *P.* Chcesz mieć dobrą sławę? o pierwszą się staraj.

Dej bože tomu česť, kdo ji umí snésť. *R.* Дай богъ тому честь, кто умѣетъ ее снесть. Anebo: Припала честь, да не умѣетъ ее снесть.

Komu česť, tomu česť, pastuchovi hůl. Komu česť, tomu česť má býti dána, do chomouta nehodí se jenom sláma. *Č.* — *P.* W kaftan bawełna, w chomąto słoma. (Též o hospodárnosti se užívá.)

Co komu, to tomu (pastýři trouba). *Č.*

Co jest popovo, to buď hotovo. *S.* Што є попово, да є готово.

Psu psí česť. *Mr.* Собацѣ собачья честь.

Když ovce pošly, i kozy ke cti přišly. *R.* Овецъ не стало, и на козъ честь напала.

Před ctihodným snímej, a hrdého si nevšímej. *R.* Честныхъ почитай, а гордыхъ презирай.

Ne tomu česť, komu ji dáváme; ale tomu, kdo ji dává. — Kdo česť rozdává, téhož se dostává. *Č.*

Cti ctného z práva. *Č.*

Jedna česť druhou stíhá. *Č.* — *Kr. Ch.* Čast je časti vredna. — *R.* Подѣломъ и слава.*)

Kdo druhého cti, sám z toho chválu mívá. *Č.*

Jeden drží krávu za rohy, a druhý ji dojí. *P.* Jeden krowę za rogi trzyma, a drugi ją doji. (Jeden česť, druhý úžitek béře.)

Cti Petra pro Pavla. *Č.*

K vůli hospodáři musí se druhdy i psu šetrnost prokazovati. *Ch.* Većput mora se prestimati cucek zarad gospodara.

Cti (chvály) se nenajíš. *Č.* — *R.* Что наша и честь, коли нечего ѣсть.

Co platno koření, když není vaření. *Č.*

Prázdnou chválou (marnou slávou) kapsy nenaplníš. *S.* Празна хвала кесе не напуни (неће у торбу).

Chvála a nic, vše jedno. *S.* Хвала и ништа, то є барабаръ.

Chvála košile nespraví. *Hal.* Хвальба сорочкы не дасть.

Horké naše titule, jsou-li prázdny škatule. *Č.* — *R.* Что и въ титулѣ, когда нѣтъ ничего въ шкатулѣ. *Mr.* Чортъ по титулѣ, коли нема въ шкатулѣ.

Co mi platen velký hrad, když v něm velký hlad. *HLuž.* Što mi pomha wulki hród, dyž je nutskach luty hłód.

Bolí hanba. *Č.*

Kdo sám cti nemá, jinému jí nedá. *Č.*

Kde jednou smetiště, lidé ještě víc naházejí. *Č.*

Za víc stojí příhana moudrého, než pochvala hloupého. *Hal.* Догана мудрого больше стоить, якъ похвала дурного.

Čím se koza pyšní, za to se ovce stydí (že ocas zdvihla). *S.* Чимъ се коза дичила, тимъ се овца срамила. (Co ten za česť pokládá, jiný by se za to hanbil.)

---

*) *Ném.* Eine Ehre iſt der andern werth.

Pověsť po uších lidských lítá. *Č.*

Plna jsou nebesa slávy boží, a země řečí lidských. *Č.* — *R.* Слухомъ земля полнится.

Pověsť letí jako pták. *S.* Гласъ лети кано птица. — Slova letí, a pověsť roste. *S.* Речи лете, а гласъ расте.

Oheň se rozmáhá, pověsť se roznáší. *Č.*

Není toho fochu, aby nebylo pravdy trochu. *Č.*

Treší se neklátí bez větru. (Musíť něco býti; pověsť ta není bez příčiny.) *Č.*

Lidé vždy novin přičiňují. *P.* Zawsze ludzie nowin przyczyniają.

Řídko sobě co lidé z prstu vyssou. *Č.*

Jedna pověsť druhou plodí. *Č.*

Čas vojny a moru nejvíce novin. *P.* Czasu wojny i czasu powietrza najwięcéj nowin.

Z jednoho města, a nestejné pověsti. *R.* Изъ одного города, да не однѣ вѣсти.

Pověsť nebe naplnila, a přihlédneš-li, ano pouchle. *S.* Гласъ до неба, а кадъ добро погледишь, а оно муѣакъ.

O dalekých věcech vysoko se smýšlí. *P.* O dalekich (nieznajomych) rzeczach wspanialsze mniemanie.

Zvučny bubny za horami, a k nám přicházejí jako úborky. *P.* Bęben w lesie coś wielkiego, choć jak cebrzyk wielkość jego. *R.* Звонки бубны за горами, а къ намъ прибудутъ какъ лукошки. *Mr.* Славни бубны за горами, а прійди ближче, собачья шкура. Též *P.* Straszny bęben za górą. Głośny bęben za górą, a kiedy do nas przyjdzie, alić jak pudełko.

Co dálnější, to valnější: tak sprostáctvo soudí. *P.* Co z daleka, to dobre, tak mniemanie niesie. Odległością opinia rośnie.

Vdej mě, matko, daleko, ať se chlubím vysokým rodem. *S.* Дай ме, майко, на далеко, нека ти се родомъ фалимъ.

Události jsou tráva, a smyšlenky voda. *R.* Быль трава, небыль вода.

Jak živeš, tak slyneš. *R.* Какъ живешь, такъ и слывешь.

Kdo se chce v pověst dáti, potřebuje si jen střechu obíliti a louku vydlaždíti. *Č.*

Závisť dávno před námi se zrodila. *R.* Зависть прежде насъ родилась.

Paní závisť ještě živa. *Č.*

Všemu konec kromě závisti. *Č.*

Není štěstí bez závisti. *Hal.* Нема счастья безъ заздрости.

Plodí závidky cizí požitky. *R.* Берутъ завидки на чужіе пожитки.

Krom nebe všude závisť. *P.* Niecnotliwa zazdrość, chyba w niebie jéj niemasz.

Závisť nedá do nebe. *P.* Przed zazdrością w niebie niebyć.

Všude závisť kromě nouze. *P.* W każdéj rzeczy zazdrość, chyba w nędzy nic.

Hloupost závidí bohatému, a posmívá se chudému. *R.* Глупость завидуетъ богатому, а смѣется бѣдному.

Zlý pláče od závisti, a dobrý od radosti. *R.* Лукавый (злый) плачетъ отъ зависти, а добрый отъ радости.

Žebrák žebráku závidí. *S.* Слѣпацъ слѣпцу завиди. *Slc.* Hrnčár hrnčárovi závidí. *Ch.* Lončár lončára nenavidi.*)

Záviděl lysý holému. *R.* Позавидовалъ плѣшивой лысому.

Žádného není skřivánka, aby na jeho hlavě nebyla chocholka. *Č.* (Smržický takto vykládá: žádný prokurator není tak přízniv, aby při tom nebyl i závistivý. *Akcí a rozepře*, I. G. 8.)

Závisť se po živých ráda vozí. *Č.*

Závisť nejhorší nemoc. *P.* Zazdrość największa choroba.

Kdo závistiv, sám sobě křiv. *P.* Kto zazdrościw, sam sobie krzyw.

Závistí ničeho nepřijednáš. *R.* Завистію ничего не сдѣлаешь.

Závisť ujímá, ale moci nemá. *R.* Зависть беретъ, да мочи нѣтъ.

---

*) *Lat.* Figulus figulo invidet. — Figulus figulum odit.

Závistí ještě nikdo nezbohatl. *S.* Завистъ іоште никога ніе обогатила. *)

Závistník schne od toho, vidí-li zdar u koho. *R.* Завистливой сохнетъ и о томъ, когда видитъ счастіе въ комъ.

Závisť se cizí nehodou chladí, byť vlastní se škodou. *P.* Nienawiść złym cudzym się chłodzi, choć jéj to saméj równo szkodzi.

Železo rez sežírá, a závistník od závisti umírá. *R.* Желѣзо ржа съѣдаетъ, а завистливой отъ зависти погибаетъ.

V zlobě a závisti není stálosti, ani radosti. *R.* Въ лихости и зависти нѣтъ ни проку, ни радости.

Kdo sobě cizí štěstí cukruje, zbytečně své si zhořčuje. *P.* Kto sobie cudze szczęście cukruje, ten swoje bardzo gorzkie uczuje.

U souseda všecko lepší. *P.* Sąsiedzkie wszystko lepsze. Cudze rzeczy lepsze się zdadzą.

V cizím dvoře pěknější jehňata. *Č.*

Sousedova kráva více mléka dává. *Č.* **)

Hojnější vždy obilí na sousední roli. *Č.* — *P.* Lepsze zboże na cudzém.

V cizích rukou vždy větší krajíc. *R.* Въ чужихъ рукахъ ломоть великъ. *S.* У туђой руци увѣкъ е комадъ већи.

Ošemetník líchotí, a závistník rád by po nohy snědl. *R.* Отъ лукавыхъ лесть, а завидливой хочетъ съ ногъ съѣсть.

Vlk loupí z přirození, a člověk z závisti. *R.* Волкъ хищникъ по природѣ, а человѣкъ по зависти.

Závistník tupič a ze cti lupič. *R.* Кто завидливъ, тотъ и обидливъ.

Sobě a ne zlatu hanbu činí, kdo je k olovu rovná. *Č.*

Závisť nepředčí nad pýchou, než za ní v patách kluše. *Č.*

Lépe jest, by mně jiní záviděli, než já komu. *P.* Lepiéj że mi kto zajrzy, niż ja komu.

Lepší jest závisť na sebe vésti, než ulitování. *Č.* — *R.* Лучше жить въ зависти, чѣмъ въ жалости. *S.* Волимъ

*) *Angl.* Envy never enriches any one.

**) *Šp.* La cabra de mi vezina mas leche da que no la mia.

(болѣ є) да ми завиде, него да ме желе. Тежко ономъ, кога жале. *Ch.* Bolje je tebi, kad su ti ljudi jalni, nego kada te miluju. *)

Přej, a bude ti přáno. *Č.*

Trpělivost železná vrata probíjí. *Kr.* Poterplenje železne vrata prebije.

Trpělivost nejlepší lékařství. *P.* Cierpliwość najlepsze lekarstwo.

Kde rozum nestačí, čas pomůže. *P.* Gdzie rozumu nie, czas pomoże.

Trp míle, dát pán bůh více. *Č.*

Kdo setrvá, i zlé přetrvá. *Č.* — *R.* Всякое зло терпѣніемъ одолѣть можно.

Strpení přináší spasení. *Č.* — *R.* Для спасенья нужно терпѣніе. *S.* Трплѣньe, спасенье. *Blh.* Търпенъ, спасенъ.

Zlé se zle trpí; ale když přetrpíš, i to dobré. *Č.* — Přestálé zlé se líbí. *R.* Лихо терпѣть, а оттерпится, слюбится. Стерпится, слюбится.

Trpělivému všecko na dobré vyjde. *Ch.* Koi more priterpeti, vse mu dobro hoće iziti.

Trp, Kozáče, budeš Atamanem. Anebo: Trp Kozáče hoře, budeš píti med. *R.* Терпи, Козакъ, Атаманъ будешь. *Mr.* Терпи Козакъ горе, будешь пити медъ.

Pomine trýzeň, nastane přízeň. (Trpělivostí nejjistěji odvrátíš nelibost a získáš přízeň představených.) *Č.*

Neokusiv hořkého nejsi hoden sladkého. *R.* Не принять горькаго, не принять и сладкаго. **)

Až své přestojíme, i z nás lidé budou. *R.* Оттерпимся, и мы люди будемъ. Podobné: Kdo nic nezkusil, nic neví. *Č.*

---

*) *R.* Ἀλλ' ὅμως κρεῖσσον τῶν οἰκτιρμῶν φθόνος. *Lat.* Invidiosum esse praestat quam miserabilem. Praestare invidiam dico misericordiae. *Syrus. Piem.* L'è mei invidia, ch' pietà. *Fr.* Il vaut mieux faire envie que pitié. *Angl.* Better be envied than pitied. *Něm.* Beſſer Neider als Bemitleider. *Lit.* Dėwe dûk pawydą nekaip nûskunda.

**) *Lat.* Dulcia non meruit, qui non gustavit amara. *Fr.* Il n' est digne du doux, qui n'a gouté l'amer.

Moudrý i nechvile přetrpěti umí. *R.* Кто уменъ, тотъ умѣетъ и безвременіе терпѣть.

Ten trpěliv býti nemůže, kdo žádostí svých nepřemůže. *R.* Тотъ терпѣливъ быть не можетъ, кто воли своей не переможетъ.

Čeho nelze spraviti, hleď v sobě tiše ztráviti. *P.* Czego niemożesz poprawić, lepiéj cicho w sobie strawić.

Čeho nelze ujíti, musíš se mužně podjíti. *P.* Czego ujść niemożesz, wytrwaj.*)

Co bolí, odbývej dobrou volí. *Č.*

Trp hlavo, na to jsi z kostí ukuta! *R.* Терпи голова, въ кости скована!

Dlouho trpěti nebylo by nejhorší, jen když se čeho nadíti. *R.* Долго бъ терпѣть не бѣда, лишь было бъ чего ждать.

Kdo čeká, vyčeká. *Il.* Tko čeka, dočeka.

A co, věčně býti nebudou: někdy sami ustanou. *Mr.* А вжежъ, не все битемуть; колись и перестануть.

Týraná příliš trpělivost měnívá se v popudlivost. *P.* Przenagabana cierpliwość obraca się w popędliwość.

Trpě mnoho i kámen praskne. *R.* Терпя и камень треснетъ (лопнетъ).

Příliš mnoho ani vůz nesnese. *Č.* — *Ch.* Preveć nemogu nit kola voziti. (Též o štěstí, práci, žertu, vůbec o každém vykročení z míry.)

Lépe bezpraví trpěti nežli činiti. *S.* Болѣ є неправо трплѣти, него неправо чинити.

Kde **svornost**, tu i boží hojnost (tu boží požehnání). *Č.* — *S.* Дѣ є слога, ту є и божій благословъ.

Kde svornost, tam bůh přebývá. *P.* Gdzie zgoda, tam pan bóg mieszka.**)

Kdo svornost má na zřeteli, vyhoví ve všem příteli. *P.* Kto ma zgodę na pieczy, zgodzi się s przyjacielem w każdéj rzeczy.

---

*) *L.* Feras, non culpes, quod mutari non potest. *Syrus.*

**) *Angl.* Where there is peace, God is there. *Něm.* Wo Einigkeit iſt, da wohnet Gott.

Při svorné vůli jde vše do hůry. *Il.* Dobre volje, sve na bolje.

Jednomyslných nikdo nepřelomí (nerozvede). *P.* Zgodnych nikt nieprzełomi.

Trojnásobní provaz nesnadně se přetrhne. *Č.*

Otep nepřelomíš, a po prutu všecku zlámeš. *R.* Вѣникъ не переломишь, а по вѣткѣ весь изломаешь.

Svornost tuží, sváry nuzí. *Il.* Sloga jači, nesklad tlači.

Pro svár a neshodu tratí lidé svobodu. *P.* Przez niezgodę tracą ludzie świebodę.

Tam šťastně bojují, kde se všickni svolují. *P.* Wiele przewodzą, gdzie się wszyscy zgodzą.

Svorně a společně přemůžem i čerta konečně. *R.* Соборомъ и чорта поборемъ.

Lepší svorná hrstka malá, než nesvorný zástup. *S.* Боля е сложна инокоштина, него несложна мнозина.

Tichých ovec mnoho se v jednom chlívku směstná. *Ch.* Mirnéh ovec vnogo v stalu stane.*) — *HLuž.* Dźež je dobra mysl, tam je wšudźom ruma dosć.

Kdy jeden na vůz nakládá a dva s vozu, nebrzo ho nakladú. *(Flaška.)*

Povolnost přátely činí. *Č.*

Šetř Havla pro Pavla. *Č.*

Kámen v ohni se puká, a vosk roztápí. *R.* Камень передъ жаромъ треснетъ, а воскъ растопится.

Čelem zdi nevyrážej. Čelem zdi nepovalíš. *Č.* (Čemu čelo protiv skále vzpřieci. *Ruk. kral.*)

Moudrý v hádce ustoupí. *Č.*

Kdo jest širokých plecí, mnoho unese. *Č.*

Nespraví ten nic do roka, kdo nezavře na čas oka. *Č.*

Třeba druhdy skrz prsty hleděti. *Ch.* Treba je nekaj i čez perste pregledati. *R.* Иной и сердитъ, да сквозь пальцы глядитъ.

Snadno tomu pískati, kdo rád tancuje. *Č.* — Snadno tomu hráti, kdo rád skáče. *Ch.* Koi rad pleše, lehko mu se igra.

---

*) *Něm.* Geduldiger Schafe gehen viel in einen Stall.

Hlaď sobol po srsti i proti srsti, vždy se hladí. *Č.* (Pravý dvořan neb člověk usedlé mysli, jejž nesnadno co popudí, a který jistou povolností ve vše uhoditi umí.)

Jedno minouti, druhé svinouti, k třetímu pomlčeti — cesta ku pokoji. *Č.*

Hněv a jazyk na uzdě měj. *Č.*

Kdo hněv svůj podmaňuje, statečnost dokazuje. *R.* Кто гнѣвъ свой одолѣваетъ, тотъ крѣпокъ бываетъ.

Lépe věřiti koni klopýtavému, nežli slovu prchlivému. *R.* Лучше вѣрить коню запрометчиву, нежели слову вспыльчиву.

Hněvati se nezvykej bez příčiny, ani posměch trop sobě z chudiny. *R.* Гнѣваться безъ вины не учися, а ругаться бѣднымъ стыдися.

Hněv špatný rádce. *P.* Gniew zły poradnik.

Hněv žalost za sebou vodí. *P.* Gniew żal za sobą prowadzi.

Prchlivost člověka oslepuje. *S.* Жесточина заслѣплява човека.

Hněv přátelstvo ruší. *Č.*

Daleko od hněvu, daleko od hromu. *Č.*

V hněvu vyvře, co v srdci vře. *Č.* — *P.* Gniew wynurzy, co się w sercu burzy.

Hněv ochladí se vskoře; nenávisť neztopí ani moře. *P.* Gniew rychło opłonie, nienawiść ani utonie.

Hněvati se jest lidsky, ale zlost v srdci chovati ďábelsky. *R.* Гнѣваться человѣческое, а зло памятовать дьявольское дѣло.

Časem hněvati se neškodí. *P.* Gniewać się podczas niewadzi.

Hněvej se, jenom nehřeš. *R.* Гнѣвайся, да не согрѣшай.

Náhlost dobrých lidí příznak. *P.* Lutość dobrych ludzi przymiot.

Srdce po hněvu poznáš. *Č.*

Na nerozumného se hněvati, nerozum. *P.* Gniewać się na nierozumnego, nierozum. Ancho: Mścić się nad nieczułym, głupstwo.

Nemoha po koních (kopati), tedy po voji. *P.* Niemógł po koniu, więc po hołoblach. *Hal.* Не може по коняхъ, то по голобляхъ. *R.* Не смога съ кобылу, да по оглоблямъ.

Nezmohla krávu, tedy dížkou o zem. *R.* Не смога съ корову, да дойникъ оземь.

Darmo se na ty hněvati, kdo na náš hněv nechtí dbáti. *Č.* — *R.* Начто на того сердиться, кто не боится.

Hněv bez vlády málo vadí. *Č.* — *P.* Gniew bezsilny niejest silny.

Hněvá se bába na trh, a trh o tom neví. *P.* Gniewa się baba na targ, a targ o tém niewié. *Mr.* Сердилася баба на торгъ, а торгъ про те не зна.

Jsou dvojí lidé: jedni kteří se rádi hněvají, a druzí kteří na to nic nedbají. *Č.*

Rovného pána hněv hotové neštěstí. *P.* Równego pana gniew gotowe nieszczęście.

Kdo se hněvá, nechť se válí; však ho pán bůh nepochválí. *Č.*

Malý hrnek brzo překypí. *Č.* — *Ch:* Mali lonec berzo skipi. *Kr.* Majhne piskerce hitro skipé. *S.* Маленъ лончићь фришко прекипи. *)

Není dobře oheň ohněm hasiti. — Nepřidávej oleje k ohni. — Oheň ohněm neuhasíš, ani olejem. *Č.* — *P.* Niepodżegaj zapalonego. *R.* Въ огонь масло лить. *S.* Ватра се уљемъ (зејтиномъ, сламомъ) не гаси. **)

Zuřivému nože nedávej. *R.* Бѣшеному не давай ножа въ руки. ***)

Prudký pes přichází vlku pod zub. *Č.* — *R.* Сердитая собака волку корысть. *Hal.* Сердитая собака вовкови корысть.

Spícího psa nemáš budíti. *Ch.* Speće cucke ne treba buditi.

---

*) *Angl.* A little pot is soon hot. *Něm.* Kleine Töpfe laufen bald über.

**) *Ř. Ἐλαίῳ πῦρ σβεννύεις. Lat.* Oleo incendium restinguere.

***) *Lat.* Eripere telum, non dare irato decet. *Syrus.*

Pomsta čl a na mnoho nese. *Č.*

Dobrá věc nehrati na mštěnou. *Č.*

Nežli se mstíš, ať pomyslíš! *P.* Niż się masz mścić, trzeba pomyślić.

K šlechetné mysli nemá přístupu pomsta. *Č.* — *P.* Pomsta podłego serca rzecz.

Kvapná pomsta, hotová škoda. *S.* Брза освета, готова штета.

Kdo se neodvetí, ten se neposvětí. (Bez pomštění není ospravedlnění.) *Il.* Ko se ne osveti, taj se ne posveti. *Kr.* Kdor se ne osveti, on se ne posveti. *S.* Ако се не освети, не посвети се. (Přísloví zde uvedené a pokud vědomo u jižních toliko Slovanův se vyskýtající nejedenkráte už těžkými kletbami bylo stíháno a k zatemňování toho lidu, u něhož běžné jest, sloužilo. Co však příčinu k němu zavdalo, krvavá pomsta totiž, za dávních věkův jak veškerému Slovanstvu, tak i jiným národům dobře byla známa, a posaváde ze světa vyhlazena není. I ačkoliv nyní při světle učení Kristova a v zemích dobrými zákony opatřených smysl oné průpovídky sám sebou mizí, předce jisto jest, že v nadmíněných časech, kde nelze bylo proti křivdě, násilím a vraždám dovolati se spravedlnosti, odkazem osobní pomsty a puštěním ostrachu mnohému zlému i přítrž se učinila, i zasloužená pokuta zlosyna zastihla.)

Rozumný ani tomu neškodí, komu se za zlé mstí. *R.* Разумной и того не вредитъ, кому зло отмститъ.

Nedaje znáti, že se trápíš, tím nejlépe křivdu splatíš. *P.* Niepokazuj, że co czujesz, dobrze krzywdy powetujesz.

Nedobře si počíná, kdo zlé připomíná. *R.* Тому тяжело, кто помнитъ зло.

Odpláče někdy i vlk ovčí slzy (rovně i medvěd kraví, kočka myší atd.). *R.* Отольются волку овечьи (медвѣдю коровьи, кошкѣ мышьи) слезы. (Poruč pomstu bohu.)

Ukrutný mrav neostane práv. Kdos ukrutného mravu, boj se o svou hlavu. *R.* Жестокой нравъ не будетъ правъ.

Vláda přísná všem nenávistna. *R.* Строгая власть всѣмъ ненавистна.

Strašný mnohým strachuj se mnohých. *P.* Straszny wielom strachaj się wielu. *R.* Тому чего бояться, кого всѣ страшатся. *)

Nech se dobře zbrojí, koho se lid bojí. *P.* Niech się dobrze zbroji, kogo się gmin boji.

Kolik se jich tebe bojí, tolik jich o život stojí. *P.* Ile się jich ciebię boji, tyleć jich o żywot stoji.

I obruč udeří, když naň šlápneš. *P.* I obręcz uderzy, kiedy kto na nię nastąpi.

Svéhlavost jest vada slabého rozumu. *R.* Упрямство есть порокъ слабаго ума.

Slabý rozum na své hlavě jezdí (vše na své hlavě zavazuje). *Č.*

Tvrdošíjný nikomu nemilý. *R.* Кто во нравѣ тугъ, тотъ никому не другъ.

Čert svoje, a sedlák svoje. *Č.* (Sedláka když myslíš, žes nejlépe přesvědčil, vždy on ještě nějakým *ale* vytáčí. „Vy máte dobře, ale já nechci.“) — *Mr.* Пипъ свое, а чортъ свое.

Zlý kůň když se zatne, nepotáhne, radše na stranu skočí. *Č.* — *P.* Zły szkapa, kiedy się uprze, i s góry niepociągnie.

Kdo každého poslouchá, zle činí, a kdo nikoho, ještě hůře. *S.* Ко свакога слуша, зло чини, а ко никога не слуша iошь горѣ.

Dvě tvrdé hlavy nebrzo spolu strefí. *Č.* — *Ch.* Dve tvèrde glave nikaj dobra neobave.

Dva tvrda kameni zřídka dobré mouky namelí. *Č.* — S. Два лютца камена никада добро брашно млѣти не могу.

Dva křesací kameny jiskry dělají. *Kr.* Dva ognjika (kresivna kamna) iskre délata.

---

*) *L.* Multis terribilis caveto multos. *Aus.*

Svéhlavá ovce vlku kořisť. *R.* Упрямая овца волку корысть.

Na tvrdošíjného dubovec. Hrob napraví křivošíjného (hrbatého), a kyj tvrdošíjného. *R.* На упрямаго дубина. Горбатаго исправитъ могила, а упрямаго дубина.

Na tvrdý suk tvrdého třeba klínu a palice. *Č.* *)

Udatný se dlouho nerozmýšlí. *R.* Удалой долго не думаетъ.

Ctím hrdinu i v Tatařínu. *R.* Люблю молодца и въ Татаринѣ.

Tomu sláva a čeť, kdo statné mysli jest. *R.* Кто постояненъ, тотъ всегда почтенъ и славенъ.

Smělého pán bůh nezkrátí, a opilým čert sem tam klátí. *R.* Смѣлымъ богъ владѣетъ, а пьянымъ чортъ качаетъ.

Kdo v úmyslu stálý, čert ho neošálí. *R.* Кто во нравѣ твёрдъ, того не обманетъ чёртъ.

Nesmělé srdce cti nedochází. *Č.* (15. stol.) — *P.* Nieśmiałe serce czci niedowodzi.

Nesmělé srdce horší než zlodèj. *R.* Оплошность хуже воровства.

Kdo si srdce dodává, s štěstím se potkává. *Č.* — *P.* Gdzie serce, tam i szczęście.

Bez odvahy není oblahy. *Kr.* Kdor ne vaga, je brez blaga. *Ch.* Koj nevaga, je prez blaga.

Kdo srdce si nedá, vysoko nevysedá. *P.* Kto nieważy, niesiędzie wysoko.

Odvaha platí. *Kr.* Serčnost vela.

Odvážlivost med pije, anebo pouta tře. *Mr.* Одвага медъ пье, або кандалы тре.

Den můj i věk můj. *R.* День мой и вѣкъ мой.

Kdo chce vyhrati housera, musí vážiti kačera. *P.* Kto chce wygrać gąsiora, trzeba ważyć kaczora.

Vytrhnul jsi do pole, už se nerozmýšlej. *P.* W pole wystąpiwszy, trudno się rozmyślać.

---

*) *L.* Malo nodo malus cuneus quaerendus.

Skoč oko nebo zub! *Č.*

Z pohrůžek hloupému strach. *R.* Угрозы глупымъ страхъ.

Smrť udatnému nestrašna. *R.* Храброму смерть не страшна.

Kdo se smrti nebojí, ten každému dostojí. *P.* Kto się śmierci niebcji, ten każdemu (ten pola) dostoji.

Kdo se smrti bojí, o slávu nestojí. *P.* Kto się śmierci boji, o sławę niestoji.

Dvou smrtí nebude, a jedné minouti nelze. Anebo: Dvakrát nikdo nezhyne, a jedné smrti nemine. *R.* Двухъ смертей не будетъ, а одной не миновать.

Hlavu mám na dluh, a smrti se nevykoupím. *Č.* — *R.* Смерть копейка, голова нажитое дѣло, и все бездѣлка. (Za haléř vážím smrť, hlava jmění, a vše ostatní mrť.)

Kdo o strachu neví, ten vítězí. *R.* Кто не труситъ, тотъ скоро побѣдитъ.

Spočteme, až zbijeme. *P.* Policzymy, jak pobijemy. (Oblíbené dávním Polákům přísloví, když se do boje hnávali proti silnějšímu na počet nepříteli. Nyní ještě ve hře se užívá, hrozí-li kdo lepší kartou. Také hrdinství!)

Za hrdinskou správu vždy získáš slávu. *R.* За храбрую справу всегда получишь славу.

S Vaňkem zmužilý se neradí; raděj pro česť hrdla nasadí. *P.* Uciekać mężnemu nieprzystoji, by mu zginąć, pola (placu) dostoji.

Neškodí ještě jednou brodu zkusiti. *Č.* — *R.* Попытка не шутка.

Řád a muží městům nejlepší hradby. *P.* Ustawami i mężami miasta stoją, nie murami. Aneb: Miasta ludźmi stoją, nie murami ani domami.

V protivnosti chop se zmužilosti. *P.* W przeciwności dobywaj mężności.

Mám-li spadnouti, tedy s dobrého koně. *P.* Kiedy spaść, to s dobrego konia.

Opovážlivý skok nevždycky se daří. *R.* Отчаянный скочокъ не всегда удачливъ.

Smělce všude bijí. *P.* Śmiałka wszędzie biją. — Neboje psi kousají. *P.* Nieboja psi kąsają.

Smělcova máti nejdříve zapláče. *S.* Юнакова майка найпріе заплаче. *Il.* Junačka mati pàrva zaplače. — Bázlivec matky nerozpláče. *P.* Bojaźliwy matki nierozrzewni. *)

I baba za zdí smělejší. *Č.* — Za zdí i baba bije. — *P.* I baba śmielsza za murem. I baba za murem bije.

Kohout na svých smetích smělejší (hrdina). I kokot na svém smetišti udaten. *Fl.* — Kohout na svém smetišti nejraději kokrhá. *Č.* — *P.* Śmielszy kur na swojich śmieciach, niż na cudzych wrotach. *R.* И пѣтухъ на своемъ пепелищѣ храбрится. *S.* Свака є квочка на своmъ гнѣзду яка. *Blh.* Всякой пѣтелъ на купището си пѣе. **)

Každý psík na svém dvoře směleji štěká. *Blh.* Всякое куче на дворотъ си лае.

Strach má veliké oči. *Č.* — *P.* U stracha wielkie oczy. *R.* У страха глаза велики (большіе).

Strach větší než poplach. *Hal.* Страхъ бильшій видъ переполоху. *R.* Страхъ большій отъ переполоху.

Horší strach než sama bída. *Č.* — *P.* Strach podczas gorszy niż sama rzecz.

Strach se smrti rovná. *Č.*

Strach veliká věc, a smrť holé nezdraví. *Č.*

Bázlivý nemnoho spraví. *Č.*

Bojacnost pravá nemoudrost. *R.* Трусость истинная глупость.

Kdo nemá chuti, kuráže, nestojí za dva ráže. *Č.*

Snadno strašiť, kdo se bojí. *Hal.* Добре того страшити, йже ся боить.

I bázlivý utíkajícího honí. *Č.*

K zlému půvab dává, kdo se nepotřebně obává. *P.* Uczy złe czynić, kto się niepotrzebnie obawia.

Čím více se člověk věcí choulí, tím více se za ním sypou. (Tvůj strach protivníka smělejšího činí.) *Č.*

Beř na čerta kříž, a na strašidla hůl. *R.* На чорта крестъ, а на домоваго дубина.

---

*) *L.* Timidi mater non flet.

**) *L.* In sterculino plurimum gallus potest. *Syrus. Angl.* Every cock is proud on his own dunghill. *Něm.* Der Hahn iſt kühn auf ſeinem Miſte.

Kdo se boji chřestu (prasku), nechoď do lesa. *Č.* — *P.* Bojąc się wilka (przed trzaskiem) do lasa niejiść. *R.* Волка (треску) бояться, такъ и въ лѣсъ не ходить.

Koho oči bolí, nechoď do mlýna. *Č.* — *P.* Dla grzmotu do młyna niejiść, dla szumu do lasa.

Kdo strachy umře, nezasluhuje na hřbitově místa (prdě mu odzvoní). *Č.* — *Hal.* Хто видъ страху умеръ, тому бздинами звонять. *)

Kdo na moři býval, ten i strach vidal. *R.* Кто на морѣ бывалъ, тотъ и страхъ видалъ. *P.* Kto zna morze, wié co gorze. Kto na morzu niebywał, ten dziwów niewidał.

Kdo utekl, vyhrál. *Č.* — *Mr.* Хто втикъ, той и правъ.

Neslouží útěk ke cti, ale ke zdraví. *R.* Бѣгъ нечестенъ, да здоровъ. *Hal.* Утиканка неславна, але пожитошна. *P.* Ucieczka jest zawsze haniebna, ale czasem zbawienna. *S.* Бѣзи су срамни, али су пробытачни.

Zajíc lapky líže. *P.* Zając łapki liże.

Lepší se báti, než litovati. — Lepší jest varuj se, nežli neboj se. *Č.*

Utíkajícímu jedna cesta, a honícímu sto. *R.* Бѣглому одна дорога, а погонщику сто. *S.* Бѣгунацъ се држи єдногъ пута, а поћера сто. (Snáze utíkati, než honiti. Užívá se ale též o stíhajícím zloděje.) **)

Blahoslaveni bázlivci; neboť oni jsou ukázali paty. *Č.*

Při kom jest **stud**, při tom i svědomi. *R.* Въ комъ есть стыдъ, въ томъ и совѣсть. *S.* Гдѣ є образъ, ту є и душа. ***)

Kde boží bázeň, tu i stud. *R.* Въ томъ и богъ, въ комъ есть стыдъ. *S.* Гдѣ є страхъ, ондѣ є и стыдъ.

Boha se boj, a lidí styď. *Č.* — *P.* Kto się ludzi niewstydzi, ten się i boga nieboji. *R.* Кто бога боится, и людей стыдится. *S.* Ко се люди не стыди, ни бога се не бои.

Ctnosť v červeni chodí. *P.* Cnota w czerwieni chodzi. — (Pýř barva ctnosti.)

*) *Angl.* He who dies of threats, must be rung to church by farts.

**) *Lit.* Běgancziam wiens kélas, o jeszkanczíam daug kelů.

***) *L.* Ubicunque pudor est, semper ibi sancta est fides. *Syrus.*

U mladého pýření dobré znamení. *S.* Руменило добаръ є знакъ у младоме.

Rak, dobrý znak! *P.* Raczek, nie zły to znaczek. (Erubuit, salva res est.)

Kdo se studem pýří, snadno nezahýří. *Č.*

Tvář tváře se stydí. *S.* Образъ одъ образа се стыди.

Oko studu rozsudí. *P.* Oko wstydu rozsądnik.

Kde není oka, není studu. *P.* Gdzie oka niemasz, tam i wstydu. *)

Zač se stydíme, rádi tajíme. *P.* Czego się wstydzimy, to radzi kryjemy.

Ostýchavost nepřítel živnosti i zmužilosti. *S.* У стыду гине и гойство и юнаштво.

Hladové břicho nestyda, a syté ještě víc. *Č.* — *R.* Когда сытъ, такъ знай стыдъ.

Stud jen jednou ztratíš. *P.* Wstyd dość raz utracić. Kto raz wstyd utraci, już się s nim niezbraci.

Stud prodán, život zmrhán. *R.* Когда нѣту стыда, умереть не бѣда.

Nestoudné oči nestoudného srdce jsou svědkové. *S.* Безстыдне очи безстыднога срдца су знаци.

V nouzi stud na stranu. *S.* У невольи стыдъ валя на страну метнути. **)

Ostydlost jest také živnost. *Č.*

Bezčelný větší díly béře než stydlivý. *HLuž.* Nečesć wjac wužije hač česć.

Kdo se nestydí, nedojde hanby. *Č.*

Hoď stud na sud. *Ch.* Sram za tram.

Stud není dým, očí nevyštípe. *R.* Стыдъ не дымъ, глазъ не выѣстъ.

Studem se dvořanin nekrmí. *P.* Wstyd dworzanina niekarmi. *Slc.* Kdo sa hanbí, nékladě na gamby.

Nestydové svět požívají. *Il.* Bezočni svjet uživaju.

---

*) *Ř.* Ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡ αἰδώς. *Aristot.*

**) *L.* Viro egenti inutilis est pudor.

Stydlivý žebrák, prázdná kapsa. *S.* У стыдлива слѣпца празна торба.

Stydíš-li se, zakryj tvář řešetem. *Hal.* Коли стыдаешься, накрый решетомъ голову.

Smilstvo jako louže: neodteče, ale vyschne. *Č.*

Starého pně více se oheň chytá, než mladého. *S.* Кадъ се маторъ пањ упали, већма горе неголи младъ.

Mladá koza ráda sůl líže, a stará i se slánkou vezme (sžírá). *Č.* *)

Česnek má hlavu bílou, ale kličku zelenou. *P.* Czosnek ma głowę białą, a ogon zielony.

Čím starší beran (kozel), tím tvrdší roh. (Vůbec znamená, že těžko jest každou starou zvyklost skládati.) *HLuž.* Starši wół, twerdši róh. *R.* У стараго козла крѣпче рога. **)

Nemůže-li pes kosti hrýzti, bude ji lízati. *Č.*

Dobrý kohout nebývá tlustý (tučný). *Č.* — *Ch.* Dober kokot redko je tust.

Mdlý s silným nebojuj, a starý s mladým na freji nestůj. *Č.*

Co se vždycky jí, to se přejí. (Hanební rušitelé manželské víry říkají.) *Č.*

Hlína hlínu mate. *Červ.*

Vilník a kopřivník všude příbuzenstvo nachází. *R.* Блядуну да выблядку вездѣ родня.

Kdo v cizí hnízda zanáší, šrámy na tváři odnáší. *P.* Kto rad obłapia mężatki, bez oblicznéj rany rzadki.

Ruka neudělá kluka. *Č.*

Ranní smích, večerní pláč. — Z lonského smíchu pláč. (Co napomenutí neopatrným a lehkým děvčatům.) *Č.*

Frejovnice — loupežnice. *P.* Miłośnice — drapieżnice.

Lotr ne bratr, kurva ne sestra. *Č.* (V. Zloděj.)

Nevěstka tam se kloní, kde zlato zvoní. *P.* Póty kurwa miłuje, póki w mieszku czuje.

Darmo hledati u kata lítosti, u kurvy milosti (stydlivosti). *Č.*

---

*) *Něm.* Alte Ziegen lecken auch gerne Salz.

**) *Něm.* Alte Böcke haben steife Hörner. *Lot.* Wezzam ahſcham ſtihwi raggi.

Oka střez. — Oči jsou náhončí srdce rozmařilého. *Č.* — *P.* Oko pobudka do cielesności.

Uzřel — zachtěl. *P.* Ujrzał, zachciał.

Čeho oči nevidí, po tom se srdce nezžedí (toho srdce neželí, nežádá). *Č.* — *Kr.* Česar oko ne vidi, serce ne želi.

Pospolu ty věci chodí, dým za plamenem, hřích za nestoudným pohledem. *P.* Pospołu te rzeczy chodzą, dym za płomieniem, grzéch za lubieżnym pojrzeniem.

V.

Práce, pilnost — zahálka, lenost. Obžerství a opilství. Hra. Zloděj. Cizí a zakázané se líbí.

Bez **práce** není ovoce. *R.* Безъ труда нѣтъ плода.

Přičinlivému dvojí život. (Anoť se nemůž ani říci, že žije, kdo zahalčivý život vede.) *Č.*

Kdo pracuje, toho bůh nezkracuje. *S.* Ко ради, богъ не крати.

Kůň k tahu, pták k letu, a člověk ku práci. *Č.*

Nic nemůže člověku bez práce přijíti. *Č.*

Není jídla bez díla. *S.* Нема ѣла безъ дѣла.

Žáden bez práce její koláče. Bez práce ani koláče. *Č.* — *P.* Bez prace niebędą kołacze. *R.* Не терши, не мявши не будетъ колачъ.

Očima piva nevypiješ. *R.* Глазами пива не выпьешь.

Přičinlivost víno pije. *S.* Снага вино піе.

Nechopiv se sekery chaloupky nezraubíš. *Mr.* Не взявшись за сокыру хаты не зробишь.

Kdo chodí, nachází. *S.* Ко ходи, находи.

Vychodily si nožky, vydělaly si ručky. *Mr.* Доходилися нижкы, доробилися ручкы.

Kdo dělá, vydělá. *P.* Kto robi, ten się dorobi.

Kdo dbá, ten má. *Mr.* Хто дбае, той мае. Що хто дбае, то й у себе мае.

Za dřepky otřebky; chceš-li hrachu, dělej, brachu. *Č.* — *Kr.* Čič neda nič; délavic je hlebavic. Anebo: Čič v' nič, délovc kruhovc.

Čeho nepohledáš, s tím se neshledáš. *R.* Чего не поищешь, того вѣрно не сыщешь.

Pod zalehlý kámen ani voda nejde. *R.* Подъ лежачъ камень и вода нейдетъ. *Mr.* Пидъ лежачій камиинь и вода нелье.

Vlk leže netyje. *Č.* — *P.* Leżąc wilk nietyje. (Protož málo vyzaháliš i ty, ano člověk ku práci jest stvořen, právě jako pták k létání.)

Vlka nohy krmí. *R.* Волка ноги кормятъ. *Mr.* Вовка ногы годуютъ.

Jesle k skotu nechodí. *Č.* — *Ch.* Nejdu jasle k volu, neg vol k jaslam. *)

Chléb za břichem nechodí. *R.* Хлѣбъ за брюхомъ неходитъ. *Kr.* S trebúhom za krúhom. (S břichem za chlebem.)

Kdo večeře nehledá, toho večeře nenajde. *P.* Kto nieszuka wieczerzy, tego wieczerza nieszuka.

Neběháš-li, nemáš; nehledáš-li, nenajdeš. *P.* Niebiegasz, niemasz; nieszukasz, nieznajdziesz.

Hoň sobě, kůto! *Č.* — Lov sobě, kocourku! *P.* Łow sobie, kotku!

Ráda kočka ryby jí, než do vody nechce. Rád kocour ryby jídá, ale nerad pro ně do vody břede. *Č.* — *P.* Jadł by kot ryby, ale niechce ogona maczać. **)

Kdo chce ryby jísti, musí se zmokřiti. *P.* Kto chce ryby jeść, musi się zmoczyć.

Každý ptáček svým se nosem živí. *Č.* — Każdé ptáče svým zobáčkem syto. *P.* Każdy ptaszek swojim się noskiem żywi. *R.* Всякая птица своимъ носомъ сыта. *Blh.* Съ устата си птичка лови.

Sokol na jednom místě nesedí, ale kde ptáka zhlídne, tam letí. *R.* Соколъ на одномъ мѣстѣ не сидитъ, а гдѣ птицу видитъ, туда и летитъ.

Kdo neseje, ten nevěje. Kdo chce žíti, musí síti. *Č.* — *Mr.* Не посѣявши не пожнешь. *S.* Дѣ се не сіе, нека не ниче. *Blh.* Гдѣто го не сѣешь, тамъ не никне. *Kr.* Kdor rédko séja, bo rédko žnjel.

---

*) *Lat.* Non praesepe bovem, sed bos praesepe requirit.

**) *Lat.* Felis edit piscem, sed non vult tangere flumen. *Ném.* Die Katze äße wohl Fiſche, ſie will ſie aber nicht fangen.

Komu se nelení, tomu se zelení. *Č.*

Kdo chce chleba, pracuj co třeba. *Č.*

Bez práce se člověk nenají. *Č.*

Z **pilnosti** se štěstí rodí, lenost holou bídu plodí. *Č.*

Nerad ořechy louská, rád však výlupky chroustá. *Č.*

Kdo chce jádro jísti, musí ořech rozlousknouti (musí prvé skořepinu rozlouštiti, musí ořech rozhryzti). *Č.* — *Kr.* Če te jedro mika, lupinjo zgrizi. *)

Častá krůpěj i kámen prorazí. *Č.* — *R.* Капля со временемъ камень пробьетъ. Anebo: По каплѣ вода и камень протачиваетъ. **)

Červík malý velký dub ztráví, ne proto že tuze kouše, ale že často točí. *P.* Robak mały wielkiego dęba strawi, nie że barzo kąsa, ale że często toczy.

Slepička po zrnéčku klove, a tím syta živě. *R.* Курочка по зернышку клюетъ, и тѣмъ сыта живетъ.

Drž se břehu, a ryby budou. *Mr.* Держись берега, а рыба буде.

Pečení ptáci nelítají do huby. — Žádnému pečený holub (vrabec, pták) do úst nevletí. *Č.* — Pečené holoubky nedá pán bůh do houbky. *P.* Nieprzylecą do lenia pieczone gołąbki, by siedział i nadsiedział zgotowawszy ząbki. *R.* Печеные голубки неприлетятъ до губки.

Pán bůh dává požehnání, ale do chléva sám nevhání. *Blh.* Господь дава, нѫ̀ въ кошарѫ̀ не вкарва.

Ustavičná práce všecko přemůže. *Č.* — *P.* Praca ustawiczna wszystko przemoże.

Jednou ranou dub nepadne. — Dub neporazíš jedním dechem. *Č.* — *P.* Nie raz siekierą, gdy dąb chcesz zwalić. *R.* Не срубить дуба, не отдувъ губы. *S.* На єданъ путь се храстъ не подсѣче.

---

*) *Angl.* He that will eat the kernel, must crack the nut.

**) *Ř.* Ῥανὶς ἐνδελεχοῦσα κοιλαίνει πέτραν. Assidua stilla saxum excavat. *Ovid.*

Žádný strom nepadne jednou ranou (po první třísce). *Č.* — *Il.* Dub od jedne nepada. *Ch.* Ne more hrast na jen mah past. (O setrvalosti v práci, učení, prosbách. Též o sebrání vší síly, když s mocnějším jest činiti.)

Kdo chce s něco býti (něco míti), ten se musí přičiniti. *Č.* — *P.* Kto chce co mieć, musi ucierpieć.

Větší dobré s větší prací přichází. *P.* Większe dobro s większą przychodzi pracą.

Úsilím a prací i nebe koupíš. *P.* Za pracą i niebo kupisz.*)

Nejde napřed nebe, ale zásluha. *P.* Nie wprzód niebo, ale wprzód jidzie zasługa.

Velké řeky tiché plynou, malé s šumem běží. *P.* Wielkie rzeki cicho płyną, małe strumienia s szumem się po kamieniu wloką, choć nie wiele wody. (Co nadělá kovář hluku, než za groš díla spraví, ano zlatník za dukát práce dovede, ač ho ani slyšeti nebylo. Tak i nejhorší písálkové mívají největší měchy a bubny.)

Čas času nepracuje. *R.* Время времени не работаетъ. (Odkládajícím a říkajícím „Ještě dost času.“)

Roboty — klopoty. *P.*

Táhněte žíly, dokud jste živy. *Mr.* Тягните жилы, покы живы. (Opilci zas říkají: Pijte žíly, dokud jste živy.)

Kdo na nic nezaměří, na nic neudeří. *P.* Kto ni nacz niezmierza, w nic nieuderza.

Ruky když nepřičiníš, samo se nedělá. *Č.*

Na lovce i zvěř běží. *R.* На ловца и звѣрь бѣжитъ. (Lovec, rytíř najde, když chce co činiti, a tak každý ve svém povolání.)

Lenoch cti nedochází, a rys málo nalapá, když dále přes tři kroky nechce. *Č.*

Na měkkých polštářích se jména nedobývá. *Č.*

Kdo chce ke cti, nemůže lehkem. *Il.* Tko hoće časno, ne može lasno.

---

*) *Lat.* Dii laboribus omnia vendunt.

Napřed se mlátí, potom platí. *Č.* — *R.* Когда рожь, тогда и мѣра. (Dříve posluž, potom ti zaplatím.)

Jaké dílo, takový plat. *Č.* — *P.* Jaka praca, taka płaca. A tak i naopak: Jaka płaca, taka praca. *Hal.* Яка плата, така робота. *)

Jaká služba, taková záplata. — Jaká zásluha, taková výsluha. *Č.* — *Ch.* Kakva služba, takva plaća. *Kr.* Kakoršna služba, tako plačilo.

Dobrá práce, dobrá mzda. *Č.*

Jaká tykva, taková modlitba (pravil pop sedláku). *Blh.* Каквото тыквата, таква молитвата.

Pilnost sluhy dobrého činí pána štědrého. *P.* Pilność sługi dobrego czyni pana datnego.

Jaký mlat, taký plat. *Č.* — Jaký klep, taký chléb. *S.* Што куцъ, то муцъ.

Jaká příze, takové plátno. (Spolu hra ve slovech *plátno* a *plat.* Jinak též v tom smyslu se užívá, jako ono: Jak si usteleš, tak lehneš. U př. říká se lehkým děvčatům: Hrubá příze, hrubé plátno: holko, dej si pozor!) *Č.*

Ani slepice darmo nehrabe. — Ani kuře rádo darmo kutí a hrabe. — Kuře nadarmo nerado hrabe, aby nějakého zrnéčka nenašlo. *Č.*

Bolí hrdlo zpívať darmo. *Č.*

Kdo lépe krmen, lépe táhne. — Kdo syt, ten táhne. — Nesytý nepotáhne. — Lačný osel ani kůň nepotáhne. (Též o úplatku se říká.) *Č.*

Kráva z krmu (podlé tlamy) dojí. *Kr.* Krava per góbci molze. *Ch.* Krava pri gubcu doji.

Prázdný pytel nestojí. *Č.* — *S.* Празна вреча усправо не може да стои. **)

Čím více se přikládá, tím více hoří. — Bez podnětu drva nehoří. *Č.* — *HLuž.* Čim wjacy so pšikładuje, čim bóle so pali.

---

*) *Něm.* Wie die Arbeit, ſo der Lohn. *Čud.* Kui tö ni palk.

**) *Čud.* Kas tühhi kot püsti seisab? (Zdaliž prázdný pytel stojí?)

Mr. Безъ пиджоги и дрова не горять. *Blh.* Колкото потикашь огъньотъ, толкось повече гори. (Též o povzbuzování a chvále při učení, o lásce a j.)

Jak psa krmíš, tak loví. *R.* Какова псу кормля, такова его и ловля.

Kdo kahance potřebuješ, nalévej oleje. *Č.*

Za špatný plat nesporá práce. *P.* Niespora praca, gdy licha płaca.

Jak se hude, tak se pleše. *Ch.* Kak se igra, tak se pléše. *Kr.* Kakor se gode, tako se pléše. (Jaká mzda, taková práce. Anebo též: Jaké vychování, takové zvedení.)

Žbánky (mísy) suché, děvky hluché. *Č.*

Co sluha sní, není škoda. *P.* Co sługa zje, to nie szkoda.

Hoden služebník pokrmu svého. — Hoden dělník zápláty své. *Č.*

Kdo rukama med míchá, prsty olíže. *S.* Ко рукама медъ мѣша, прсте олиже. *Blh.* Медьовы кадце който мые, не може да си не обліже пърстытѣ.

Kdo pečeni peče, slušno, by jí okusil. *P.* Kto pieczenią piecze, słuszna aby jéj skosztował.

Kůň, kterýž ovsa dobývá, nejméně ho jí. *Č.* — Kůň, který nejvíce táhne, nevždy také nejvíce ovsa dostává. *HLuž.* Koń, kiž najwjacy ćehnje, dostanje zwjetšoh' najmenje wowsa.

Ne sám ten pivo pije, kdo je vaří. *Č.*

I ten-li med pije, jenžto na brti leze? Ten-li víno pije, jenžto je kopá? *Č.*

Mnohý shazuje hnízdo, a jini mladé sbírají. *Č.*

Jiný obrací rožeň, a jiní pečeni jedí. (Řemeslníci o kupcích, na něž dělají, říkávají: Oni drží pečeni, a my rožeň.) *Č.* Viz též Řemeslo.

Velká robota, malé tvarůžky. — Velká práce, malá mzda. *HLuž.* Wulka robota, małe twarožki. Wulka proca, mała zda.

Kdo nepracují, těm maso, kdo pracují, těm hnáty. *Č.*

V. Služba.

Jeden se řeřavý uhel od druhého hřeje. Uhel živý, přiložený k jiným, i mrtvé obživuje. (Pilní i sebe vespolek i lenivého pohánějí.) *Č.*

Práce bezděčná nebývá vděčna. — Bezděčné dílo nebývá valné (vzácné, zdárné). *Č.*

K čemu kdo chuť má, v tom těžkosti nepozná. *S.* Кадъ човекъ чему волю имаде, ништа му ніє тежко.

S chutí do toho, je půl hotovo. *Č.*

Bez ochoty zlé roboty. *P.* Bez ochoty złe (niesporo) roboty. *Hal.* Где нема охоты, тамъ нема роботы.

Oči se dívají (oči lekají), a ruce dělají. *R.* Глаза глядятъ (страшатъ), а руки дѣлаютъ.

Než špatně orati, raději vypřahati. *Mr.* Якъ погано орати, то лучше выпрягати.

Práce kvapná málo platná. — Náhlá robota, zlá dobrota. *Č.* — Raděj málo a dobře, nežli mnoho a špatně. *Ch.* Bolje malo pak dobro, kak zlo pak vnogo.

Kdo zběžně hrabe, mnoho pohrabkův mívá. *Č.*

Bůh práci miluje. *R.* Богъ труды любитъ.

Ach, bože! bože! „A co, nebože?“ Chce mi se chleba. „Pracovať třeba.“ *P.* Bože, bože! „Co niebože?“ Chce się chleba. „Robić trzeba.“ — „Dejž, milý bože!“ Pracuj, nebože; a snad dám. *Mr.* „Дай минѣ, боже!“ Роби, небоже; то й дамъ може.

Boha vzývej a ruky přikládej. *Č.* — *P.* Boga wzywaj, ręku przykładaj.

Kdo se potí na poli, a modlí se v komoře, ten hladem neumře. *R.* Кто потѣетъ на нивѣ, да молится богу въ клѣти, тотъ отъ голоду не умираетъ.

Vítej slunce s modlitbou v ústech a s prací v rukou. *R.* Встрѣчать солнце съ молитвою въ устахъ и съ работою въ рукахъ.

Modli se k bohu, a vesluj k břehu. *S.* Богу се моли, али къ брѣгу греби.

Pomoz, pomoz, svatý Nikolo! (volal topící se, a svatý mu:) Jenom i ty hýbej rukama! *S.* Помози, светый Никола! — Махни и ты рукама, махни!

Bůh praví: Pomáhej si sám, pomohu tobě i já. *S.* Богъ говори: Помози си самъ, помоћ' ћу ти и я.

Časté počínání, časté odpočívání. *Č.*

Dobrý počátek polovice díla. — Kdo dobře počne, jakoby v prostředku byl. *Č.* *)

Vzav za řemen, neprav že nepeven. *R.* Взявши за гужъ, не говори что не дюжъ. *Mr.* Взявъ за гужъ, не кажи що недужъ. — Коли недужъ, то й не берись за гужъ. *Bělor.* Узявши ся за гужъ, не кажи што недужъ.

Odkladky jsou odpadky. *Kr.* Odkladki so odpadki. — Co činiti máš, tím neodkládej; nebo

Co se dlí, to se mdlí. *Č.*

Co máš dnes sníst, schovej na zejtří, a co máš zejtra dělati, dělej dnes. *P.* Co masz dziś zjeść, schowaj na jutro, a co masz jutro zrobić, zrób dziś.

Rovně kováno, brzo zbroušeno. (Co děláš, dělej důkladně.) *Č.*

Co k hůře, vše hůře. Jinak zas: Každý počátek tvrdý. *Č.*

Unavenému koni i ocas těžek. — A opět: I unavený kůň jde před ocasem. *Č.*

Lučiště tuze napiaté puká. *Č.*

Struna příliš natažená praskne. *Ch.* Struna preveć napeta pukne. (Též o žertu, trpělivosti atd.) **)

Ani kůň nad sílu neskočí. *P.* I koń nad siłę nieskoczy.

Chtivého koně nemáš příliš hnáti. *Č.*

Ohnivému koni uzdy, a ne ostruh třeba. *P.* Koniowi bystremu munsztuka, nie ostrog trzeba. *R.* На ретивую лошадь не кнутъ, а вожди. *Il.* Berzu konju ostrogah ne tribuje. *Ch.* Berzomu konju néje tréba ostruge. ***)

Kdo sám běží, toho snadno hnáti. *Ch.* Koi sam běži, lehko ga je tirati.

---

*) *Ř.* Ἀρχὴ ἥμισυ παντὸς. Dimidium facti, qui bene coepit, habet. *Fr.* Heureux commencement est la moitié de l'oeuvre.

**) *Lat.* Intensus arcus nimium facile rumpitur. *(Syrus.)*

***) *Lat.* Equo currenti non opus calcaribus. *(Syrus.)*

Na kolo mlýnské netřeba moře pouštěti. *Č.*

Škoda velikých prací, kde malé stačí. *P.* Szkoda wielkiéj pracy, kędy mała zmoże.

Spěšně k jídlu, spěšně k dílu. — Jaký kdo k jídlu, takový k dílu. *Č.* — *S.* Какавъ є ко на ѣлу, онакій є и на дѣлу. *)

Jez do syta a dělej do potu. *R.* Ѣжь до сыта, а дѣлай до поту. — Работать до поту, и ѣсть до сыта.

Nůž, kterým se pořád krájí, nerzaví. *S.* Ножъ, кои се употреблява, не зарѫава.

Rez se železa pilník stírá. (Stejnozvukost slov *pilník* a *pilný*.) *Č.*

Práce člověka živí, zahálka mstrí. *R.* Труда человѣка кормятъ, а лѣнь портитъ.

Važ si času, chop se práce, zahálky se střez co zrádce. *Č.*

Nebudeš-li se lenovati, budeš i sám chléb prodávati. *R.* Когда не станешь лѣниться работать, станешь и самъ хлѣбъ продавать.

Práce černá dělá bílé penízky. *R.* Работа черная, да денѣжка бѣлая.

Kdo se svou prací živí, o krádeži nic neví. *Č.*

Lépe trhati konopě rukama, než krkem. (Lépe pracovati, než krádeží na šibenici se dostati.) *Č.*

Milátě práce, ač i těžká, jen když není daremná. *P.* Miła praca, lubo trudna, póki nie daremna.

Těžko zároveň srkati a foukati. *Ch.* Sèrkati a puhati zajedno je težko.

Dvě dýně pod jednou paží nedají se nésti. *Blh.* Двѣ дыни подъ еднѫ мышницѫ не могѫтъ да ся носѧтъ. (Dvojí práce nedá se jednou dobou konati.)

Švec, dokud jedné boty neušije, druhé nezačíná. *Č.* — A však i následující jest pravdivé:

Čiň to, čiň jiné, tak ti čas mine. *Č.*

---

*) *Angl.* Quick at meat, quick at work.

Kdo je zaměstnán, snadno mu den uběhne. *S.* Ко е у послу, оному ласно данъ прође.

Ráno vstav pracuj; sic jinak zas bys ležel. *P.* Rano wstawszy co rob; bo jinaczéj także byś leżał.

Den začíná lastovička, večer končí zpěv slavíčka. *R.* Ласточка день начинаетъ, а соловей вечеръ кончаетъ. (Překrásné připodobnění! Napřed pracuj, potom požívej veselí.)

Čas práci, a zábavám svá doba. *R.* Дѣлу время, а потѣхѣ часъ. *Slc.* Dněska rob, zajtra hop.

Po práci mílo odpočinouti. *Č.*

Hlad a práce výborné koření. *P.* Przysmak wyborny głod i robota.

Práce není bez platu, rozkoš plodí útratu. *P.* Praca każda ma zapłatę, rozkosz sromotę, utratę.

Svá ruka vládyka. *R.* i *Mr.* Своя рука владыка.

Práce nebývá křiva, jenom zrovna přihlížej. *R.* Дѣло право, только разсматривай прямо.

Na sebe dělati není hanba. *R.* На себя работать не стыдно.

Vlastní břímě (nůše) netíží. *R.* Своя ноша не тянетъ.

Bílé ruce milují cizí práci. *S.* Бѣле руке туђь посао милую.

Kde je ruk dosti, jde dílo v rychlosti. *Kr.* Kjé je dosti rok, tam gré délo v' skok. A zase naproti tomu:

Kde je najviac opichačov, najmenéj je pšena. *Slc.* (Kde mnoho dělníkův při jedné práci, nejméně se udělá a užitku bývá, ježto jeden druhému na překážce.)

Cizím volem chleba se nedoořeš. *Hal.* Чужимъ воломъ не доробишься хлѣба.

Mílo dělati, když je čím. (Pravil prý kdosi, jenž kozu nebozezem dřel.) *Č.*

Kdo se v panské práci (službě) přetrhne, nezasluhuje, by mu zvonili. *S.* Ко се у господскомъ послу прекине, оному неваля звонити.

Bych měl šat a co bych jedl, také já bych ležeti dovedl.

(Potřeby učí sebou hýbati.) *Mr.* Якъ бы минѣ хлѣбъ та одежа, то й я бы ѣвъ лежа.

Pop na zahálce i kůzlata křtívá. *S.* Безпосленъ попъ и ярићи крсти.

Mlátil hrách, mlátil, a cepem si po hlavě klátil. *R.* Не столько мужикъ гороху намолотилъ, сколько цѣпомъ себя въ голову наколотилъ. (O lenivém a nejápném dělníku.)

Zahálka počátek všeho zlého. *Ch.* Manguvánje vse zloće početak.

Zahálka matka hříchův. *R.* Праздность мать пороковъ.

Mnoho lenochův, mnoho hřišníkův. *Č.*

Zahálka jest čertův polštář. *Č.* *)

Ďábel neoře ani kopá, a proto vždy o zlém přemýšlí. *S.* Дяво ни оре ни копа, за то све о злу мысли и ради.

Zahalečům vždycky svátek. — Kdo nerad dělá, tomu vždy svátek jest. *Č.* — Kdo něrad robí, tomu vždycky hody. *Slc.* — Kdo nemiluje robotu, vždycky světí sobotu. *Č.* — *P.* Leniwemu zawsze święto. *R.* Лѣнивому всегда праздникъ.**)

Močhubové a lenochové mají svátky mnohé. *R.* Для чашниковъ и бражниковъ живетъ много праздниковъ.

Pondělek jest nedělin bratr. (Zahaleči říkají, jimž se v pondělí nechce do práce od korbele neb procházek.) *Č.*

Stojatá voda ráda se zsmradí (hnije a smrdí). *Č.*

Lenivec bývá ospalec. *R.* Кто лѣнивъ, тотъ и сонливъ.

Zapoměnlivost znamení lenosti. *P.* Zapamiętanie córka niedbalstwa. *S.* Заборавность є знакъ лѣности.

Kdo dělati nechce, toho i mouka kole v ruce. *P.* Tego co robić niechce, mąka w ręce kole.

Přehnala se královna prací, až ji prst zabolel. *Blh.* Уловила ся царицата за роботѫ, та я заболѣлъ пърстъ.

Lenoch-li se vzchopí, hned celý svět ztopí. *S.* Кадъ се лѣнъ накани, савъ свѣтъ попали. (Lenoši jsou i chlubiči.)

---

*) *Angl.* An idle brain is the devil's shop. *Něm.* Müssiggang ist des Teufels Ruhebank.

**) *Lat.* Ignavis semper feriae.

Lenoch i pod svou střechou zmokne. *P.* Leniwy i w domu swém zmoknie. (Ale kdo doma zmokne, toho, prý, ani bůh nelituje.) *)

Lenoch nemoh — nedbal si zjednal. *Č.*

Lenoch se strhal, že nechtěl dvakrát jíti. *Č.*

Lenivý dvakrát dělá (chodí), a skoupý dvakrát platí. *Č.* — *P.* Łakomy (skąpy) dwa razy płaci, leniwy dwa razy chodzi. *Hal.* Лѣнивый двѣчи ходитъ, скупый двѣчи платитъ.

Kdo pozdě chodí, sám sobě škodí. *Č.* — *P.* Kto późno chodzi, sam sobie szkodzi. *Mr.* Хто пиздно ходить, самъ собѣ шкодить. *Kr.* Kdor prepozno príde, pa stoji. Anebo: Kdor na zadnje príde, dobí kosti.

Ranní setí často zmýlí, a pozdní vždycky. *Č.* — *P.* Siewba rana podczas omyli, późna zawsze. **)

Kdo poslouchá ptačího pisku, mívá hovínko k zisku. *Č.* — *P.* Kto pilnuje ptaszego pisku (kto chowa ptaki z pisku), ten miewa łajna w zysku. ***)

Kdo chodí po ptačím hlásku, nachází pírka z ocásku. *Č.* - *P.* Kto w ptaszy ogon wierzy, ten piórka z ogona znajdzie.

Rybička — chybička, ptáček — mrháček. *Č.*

Lelkováním se nenasytíš. *R.* Глядѣньемъ сытъ не будешь.

Hledě na les nevyrosteš, a zevluje na lidi nezbohatneš. *R.* Глядя на лѣсъ не выростешь, а смотря на людей богатъ не будешь. *S.* Гледаюћи на шуму не нарасте, а гледаюћи на люде не обогати се.

Pes spí kdy chce, ale není kdy chce. *Blh.* Кучето когато ще спи, нѫ да ѣде не може когато ще.

Ležícího chleba není. *Mr.* Лежачого хлѣба немае (не зъѣси).

Nedobře se jí leže. *R.* Непригоже ѣсть лежа.

Panské spaní, žebračí snídaní. *Č.*

---

*) *Ř.* Τὸν ὀίκοθεν βρεχόμενον οὐδὲ θεὸς οἰκτείρει. Apostolius.

**) *Něm.* Frühe Saat trügt selten; ſpäte trügt öfter.

***) *Lat.* Per pisces et aves multi periere scholares. *Něm.* Fiſche fangen und Vogel ſtellen verdirbt manchen guten Geſellen.

Zahálka netučí. *P.* Prożnowanie nieutuczy.

Mladí ležáci, staří žebráci. *Č.* *)

Zahálky jsa služebníkem, neběduj, žes hadrníkem. *Č.*

Ruka bez roboty přijde do žebroty. *Slc.*

Líná ruka (huba) holé neštěstí. *Č.*

Nedomluvíš-li se, nedoleníš se. *Č.*

Budeš-li se leniti, budeš cizí kouty potírati. *R.* Когда станешь лѣниться, будешь съ сумой волочиться.

Povaleč a opilec po prázdné chodí komoře. *S.* Тумара као піянъ по празномъ хаяту.

Lenochu se bůh nedodá. *Č.*

Vídává lenivec chomouty ve snách, ale na koně se nedostane do smrti. *R.* Видѣлъ лѣнивой мужикъ хомутъ во снѣ, не видать ему лошадки (кобылки) до смерти.

Světa nepřebudu, díla nepředělám. (Tak lenochové říkají, ale dobře se hodí přísloví to i pro ony, kdož nemírni jsou v práci a ve vyhledávání časných věcí.) *Č.*

Kdo z rána polihá, na večer pobíhá. *Č.*

Kdo v létě nerobí, ten v zimě nedrobí. *Slc.* — *P.* Kto lecie prożnuje, zimie nędzę czuje.

Přijde čas, že se zeptá zima, cos dělal v létě. (Kdo se v létě neopatřuje, v zimě bídu a psotu trpěti bude.) *Č.*

Kde jsi zpívala v létě, zpívej i v zimě (řekli mravenci ke kobylce). *S.* Дѣ си пѣвао лѣтось, пѣвай и зимусь.

Kdo ve žních hledí chladu, natrpí se v zimě hladu. *P.* Kto we żniwa patrzy chłodu, nacierpi się zimie głodu.

Kdo nebyl při díle, nebuď také při jídle. *Ch.* Kojega ni pri dělu, naj gá ne bude nit pri jelu. (Kdo nepracuje, ať nejí.)

Vstaniž lenochu, bůh štěstí rozdává! *S.* Устани лѣный, богъ срећу дѣли.

Lenochu nejlépe domlouvati dubovými slovy. *P.* Dębowymi słowy łajać leniwemu trzeba. Neboť říkají: Jaká bolest, taková mast.

---

*) *Něm.* Junger Spieler, alter Bettler.

Nepálený dubový popel nejlepši pro lenost prostředek. *C.*

Kým nepohneš brkem, toho strč podávákem. *Č.*

Pobízej lancucha ode hřbetu do ucha. *Č.*

Kde jedí, tam jez, a kde dělají, jdi pryč, nepřekážej. *P.* Gdzie jedzą, tam jedz, a gdzie robią, tam jidź precz, niezawadzaj.

Jísti a píti jest půl života, za kamny se váleti celý. *HLuž.* Jesć a pić je pół żiwjenja, w heli ležeć cyłe. (Lenochové říkají.)

Dva obědy se nervou (říká žrout). Z příjedku hlava neboli. *Č.*

Víte! půjdeme na mlat. — „Nemohu, mám závrat.“ — Víte, půjdem do hospody. — „Honem, děti, kde mám boty.“ *R.* Титъ! поди молотить. — Спина болитъ. — Титъ! поди вина пить. — Дай кафтанишка ухватить. (Anebo: Титъ! ступай молоко хлебать. — А гдѣ моя большая ложка.) Podobný žert nalézá se též v maloruském as v tento smysl: Jak ti říkají? Pasibřich. A dělati chceš? Nerad bych. Jíš zelnici rád? Nemám hlad. A což měchury? Těch třeba půl fůry. Якъ тебе зовутъ? Михайло. А робити хочешь? Нехай но. А борщу? Не хочу. А пирога? Хочъ бы и два. *P.* Grzegorz! — „Czegoż?“ — Pójdź robić. — „O niemogęć chodzić.“ — Pójdźże jeść. — „Toć muszę poleżć.“

Malá čest, velký-li kdo jedlík jest. *R.* Много ѣсть, не велика честь.

Sedlské jest mnoho **jísti**, a panské mnoho **píti**. *P.* Chłopska rzecz siła jeść, a siła pić szlachecka.

Břicho děravý pytel. *P.* Brzuch wor dziurawy.

Sklenku píti, zdrávu býti; druhou píti, veselu býti; třetí píti, rozum se osvítí; mnohé však pití všecko zřítí. *R.* Чару пить, здраву быть; повторить, умъ возвеселить; утроить, умъ устроить; много пить, нестройну быть. (Heslo toto nalézá se vyryté na starodávní číši jedné.) Viz též níže: Zdraví.

Dobře jest píti, ale nepiti lépe. *R.* Пить добро, а не пить и лучше того.

Počal Antoušek zprvu v malý doušek. *R.* Зачалъ Мирошка пить по немножку.

První sklenice, první hůl. *Mr.* Перва чарка и перва палка.

Opilec sobě rozum odnímá, a bůh mu ho znovu dává. *Hal.* Пьяный собѣ розумъ видберае, а бигъ изновъ дае.

Opilý všemu svoluje. *Hal.* Пьяный на все зизваляе.

Opilý a s rozumem, toť dvojí síla v něm; opilý a hloupý, jen s ním do stoupy. *R.* Пьянъ да уменъ, два угодья въ немъ; а пьянъ да глупъ, такъ больше бьютъ.

Nesluší s ožralci píti, s bezbožnými spolku míti. *Č.*

U opilého řečí více. *Č.* — Víno dává slova. *R.* У пьянаго рѣчей больше. *S.* Вино налази рѣчи.

Kdo naložil do břicha, rád se jazykem potýká. *P.* Kto brzuch naładuje, językiem rad szermuje. Anebo: Gdy sobie ludzie podpiją, w ten czas poznać fantazyją.

Člověka při víně poznáš. *Č.* — *S.* Човекъ се у вину (питью) познае.

Víno jest zrcadlo mysli. *S.* Вино є душе огледало.

Víno nemá závory. *S.* Вино нема ключанице.

Plné břicho jazyka neudrží. *P.* Brzuch pełny języka nieutrzyma.

Co v srdci střízlivého, to na jazyku opilého. Co střízlivý na srdci má, to se opilému na jazyku vypukne. Co střízlivý v sobě kryje, to opilý z sebe ven vylije. *Č.* — *P.* Co po trzeźwemu na myśli, to po pijanemu na języku. Anebo: Co na sercu u trzeźwego, to na języku u pijanego. *R.* Что у трезваго на умѣ (въ головѣ), то у пьянаго на языкѣ. Пьянаго рѣчи, а трезваго мысль. *Mr.* Що въ тверезого на умѣ, то у пьяного на языцѣ. *S.* Што трѣзанъ мысли, то піянъ говори. *Ch.* Kaj človek trezen misli, rad ono pijan včini. *)

Aneb s námi pij, aneb po svých jdi. *P.* Abo pij, abo

---

*) *Ř.* *Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ὑπὲρ γλώττης ἐστὶ τοῦ μεθύοντος.* *Lat.* Quod in animo sobrii, id est in lingua ebrii. *Angl.* What soberness conceals, drunkenness reveals. *Něm.* Trunkener Mund spricht aus Herzensgrund. (Žádné tajnosti není, kde kraluje opilství. Př. 31, 4.)

jidź precz. (Kde se bojí vyzvědače málopijícího.) — Buď pij, buď se bij. *P.* Pij, albo się bij. *)

Ve mlýně nehuď, a ožralce, když spí, nebuď. *Č.*

Dítě a opilého pán bůh střeže. *P.* Pijanego a dziecięcia pan bóg strzeże.

Děti se štíti ošklivce, a pán bůh opilce. *R.* Дѣти бѣгаютъ урода, а Господь пьянаго человѣка.

Vyhni se opilému, jakož i bláznu. *S.* Уклони се пияну, као и луду.

Opilému člověku se i pán bůh z cesty vyhne. *Č.* **)

Ochlasta se klátí, a obžera boží dar vyvrátí. *Č.* — *R.* Пьяное дѣло шатовато, а похмѣльное тошновато.

Pálenka je válenka. *HLuž.* Palenc je walenc.

Opilý svíčky nepostaví, ale svalí. *Mr.* Пьяный свѣчкы не поставить, а звалить.

Není ten opilý, kdo na tvář, ale ten, kdo na hřbet padá. *Mr.* Не то пьяный, що напередъ пада, а то пьяный, що назадъ пада.

Kdo řadu zvyká, řádu odvyká. *Č.*

Kdo dopívá, k zisku mu nebývá. *R.* Пить до дна, не видать добра. Много пить, добру не быть.

Nějeden pro svoje vrecko (pytel, pandero) prišol o všecko. *Slc.*

Přivyknuv pití neujdeš bití. *R.* Когда не уймешься отъ питья, не уйдешь отъ битья.

Kdo mnoho pije, sám svou hlavu bije. *S.* Ко помного пиѣ, по глави се биѣ.

Kdo s opilci se vodí, brzo bez kabátu chodí. *R.* Съ ярыжкою кто водится, безъ рубашки находится.

Kdo vínko dusí, brzo nouzi zkusí. *R.* Кто винцо любитъ, тотъ самъ себя губитъ.

Kdo ztuha pije, málo popije. *Ch.* Koi vnogo pije, malo popije.

---

*) *Ř.* *Πίθι ἢ ἀπίθι.* *Něm.* Sauf oder lauf.

**) *Něm.* Einem vollen Mann soll ein geladener Wagen ausweichen.

Pozbyl zdraví od častého: za zdraví! *Č.*

Kdo všem za zdraví připíjí, sám svoje zapíjí. *Ch.* Koi za vséh zdravje pije, sam svoje zapije. Anebo: Zdravic vnogéh pijenje beteg zrokuje (nemoc působí).

Kdo sklenice dopívá, věku nedožívá. *R.* Кто рюмки допиваетъ, тотъ вѣка не дожцваетъ.

Břich tlustý, leb (mozek) pustý. *Č.* — *P.* Brzuch tłusty, łeb pusty. *)

V tučném těle hubený mozek. *Č.* — *P.* W barzo tłustém ciele nauki niewiele.

Rozecpalé břicho nepůsobí bystrého vtipu. *Č.*

Tlusté (hrubé) tělo, hrubá mysl. *Č.*

Kdo dojí, dopije, v rozum netyje. *P.* Kto doje, dopije, ten w rozum nietyje.

Pij, pij, jen rozumu nepropij. *R.* Пей, пей, да ума не пропей.

Víno i moudrého poblázní. *S.* Вино и мудрога побудалн. *R.* Вино безумнымъ творитъ. Též: Víno i starého rozskáče. *S.* Вино и старца разигра.

Moudrost vínem zastíněna bývá. *Č.*

Při pití mnohém rozum s bohem. *Ch.* Kad se prez razloga pije, pamet je z bogom.

Víno, ženy z mnohých lidí blázny činí, všickni vidí. *Č.*

Opilému i moře po kolena. *R.* a *Mr.* Пьяному и море по колѣна. (Na ledacos zpozdilého se odváží.) — *Ch.* Pijana glava nezna za pogibel.

Žena opilá, rufka hotová. *Č.*

Opilá nevěsta nerozezná muže od svakra. *S.* Пияной снашици мили дѣверци.

Lepší známost s bláznem nežli s hospodským. *R.* Лучше знаться съ дуракомъ, нежели съ кабакомъ.

Špatně tam pili, kde se kmotři nezbili. Anebo: Kmotra nezbiti, piva nepiti. *Mr.* Не бити кума, не пити пива. (Při hojném řadování nebývá bez praček.)

---

*) *Angl.* Fat paunches make lean pates. *Něm.* Volle Bäuche, leere Köpfe.

Kůže pila, kůže drž. *Č.*

Víno neříká: jdi! ale: sed! *S.* Вино не вели: хайдé! него: сѣди!

Od hospody krokem, k hospodě skokem. (A tak to při každé nepravosti.) *Č.*

Opilého modlitba, hladového půst (nestojí za mnoho). *R.* Пьянаго молитва, голоднаго постъ.

Sedlák rok nepije, i dvě léta nepije, a jak ho čert ponukne, hned všecko propije. *R.* Мужикъ годъ не пьетъ, и два не пьетъ, а какъ бѣсъ прорветъ, такъ и все пропьетъ.

Opilec slibuje, ale polepší se, až se překuje. *Č.* — *Kr.* Pijánic se preoberne, kadar se prekúcne. (Opilec se obrátí, až se převrátí, t. až se do země vrátí.)

Opilcovo hrdlo bodejž by ztvrdlo! *Č.*

Ochlastovi každé kapky líto. *Mr.* Пьяницѣ капля дорога.

Kořalka jako zloděj; ani nezvíš, kterak se vkradla. *P.* Gorzałka jak złodziéj; ani wzwiesz, jako się wkradnie.

Pivo hřeje, ale nešatí. *Č.* — Opilci ale říkají: Milejší břicho, než roucho. *Slc.* Milše brucho, ako rúcho. Ze smyslu opilství oddaných lidí jsou nepochybně i následující pravidla:

Voda nehodí se ani do bot, neřku-li do břicha. *Č.* — *Ch.* Voda neje niti v čižmah dobra. *S.* Вода ніе ни у чизму добра.

Víno vzbuzuje k zpěvu, a voda k hněvu. *Č.*

Kde je vláha, tam roste. *HLuž.* Dźež ma 'łóhu, tam rośće.

Co vypiji a sním, to že jest můj podíl, vím. *Č.*

Pijme, co se do nás vejde: však nám život brzo přejde. *Mr.* Выпьемо поповићй, бо намъ вѣкъ не довгый.

Jísť a píť, pokud svěží řiť: smrť pokyne, všecko mine. *Mr.* Пиѣ, ѣжь, покы ритъ (ret) свѣжъ: умреться, все минеться.

To máš k zisku, co máš v pysku. *Č.* — *P.* To w zysku, co w pysku.

Kde je pivovár, tam netřeba pekaře. *Č.* *)

---

*) *Lit.* Kur meżei gul, ruggei ne telpa. *Lot.* Kur meefchu grauds gull, tur rudfu grauds ne warr gulleht. (Kde ječné zrno leží, tu nemůže ležeti žitné.)

Ne ten lotras, kdo pije a má zač; ale ten, kdo nemá zač. *P.* Nie to łotr, co pije a ma za co; ale to, co niema za co.

Hráč nejčastěji bez peněz. *Č.*

Kdo se honí za toušem, peníze mu vypadají. *Č.*

Nejlepší hráč, nejlepší lotr. *Č.* — *P.* Najlepszy gracz, największy łotr. *)

Komu mila hra, neuzří dobra. *R.* Игра не доведетъ до добра.

Hračky — plačky. *S.* Играчка плачка.

Kdo zle hrá, zisku nepozná. *Č.*

I ve hře přítele poznáš. *Č.*

Kdo nehrá, neprohrá. *Č.* — *P.* Kto niegra, niestraci.

Praví svatý Barnabáš: Nehrej, nehrej, neprohráš. *Č.* — *P.* Niegraj, nieprzegrasz.

Hráč a marnotratný žráč, bývá svého statku dráč. *Č.*

První vyhrání z kapsy vyhání (a poslední prohrání z kabátu). *Č.* — *P.* Kto z przodku wygrawa, na ostatku niema co stawić. *Ch.* Perva sréća, prazna vreća.

Mezi hráči ďábel peníze béře. *P.* Między graczmi diabeł pieniądze bierze.

Ten horší hráč, kdo hráčům svíčky dává. *P.* Nie to kostera co gra, to kostera co kosterom przyświeca.

Když ti nejlíp kostka padá, tehdy honem obrať záda. *Kr.* Kadar narbolj igra teče, ji oberni hitro pleče. *Ch.* Kada najbolje igra teče, oberni joj hitro pleće.

Sedlák o voko kobylu prohrál. **)

Praví arciotec Čech: Co není tvého, toho nech. — Kdos nepoložil, nebeř. *Č.*

Zloděj není bratr, a nevěstka není sestra. *P.* Złodziéj mi nie brat, kurwa nie siostra. *R.* Воръ не братъ, а блядь не сестра.

Lepší svůj šat plátěný, než hedbávný kradený. *Č.* — *P.* Lepiéj swoje łatać, niż cudze chwatać. *Mr.* Лучше свое латане, а нижъ чуже хапане.

*) *Lat.* Aleator quanto in arte est melior, tanto est nequior. *Syrus.*

**) *Fr.* Faute d'un point, Martin perdit son âne.

Lepší věc kupčiti, než loupiti. *R.* Лучше торговать, чѣмъ воровать.

Loupiti není koupiti; nakonec vždy více proděláš, než vyděláš. *R.* Воровать не торговать; накладъ большой нежели прибыль.

Loupežníci nespravedlivě berou, ale spravedlivě se dělí. *P.* Zbojcy niesprawiedliwie wydzierają, a sprawiedliwie się dzielą.

Zlodějství poslední řemeslo. *R.* Воровство послѣднее ремесло.

Vzal-lis lýčí, zaplať řemenem; vzal-lis řemen, zaplať kůží. *Č.* — *R.* Взялъ лычко, а отдай ремешекъ. *Mr.* Чуже возьми лычко, а ремешкомъ не одбудешь. — Také o půjčce platí takto jsouc pronešeno: Za ztracené cizí lýčko řemenem zaplatiš. *P.* Za zgubione cudze łyczko trzeba dać rzemyk. *Hal.* За чуже лычко, дась свій ремѣнець.

Vezmi cizího štipec, a tvé budou bráti přehršlemi. *Mr.* Чужого возьми жменею, твое будуть брати пригоршнями. *P.* Ty cudzego szczypty, a diabeł twego garścią.

Vlk také čtené a znamenané béře. *Č.* — I z čítaného vlk bere. *Slc.* — *P.* I liczone wilk bierze. *R.* Волкъ и изъ счета овецъ крадетъ. *Ch.* Vuk i brojene grabi ovce. *Il.* I brojene ovce kurjak jede, kamo-li nebrojene. *) — (Dá se také o spořeni a opatrném hospodářství užívati.)

Vlk nešetří hospodářových péčí, a krade ovce i z počtu bez počtu. *R.* Волкъ не глядитъ на хозяйску заботу, а крадетъ овецъ изъ счета безъ счету.

Vlk nenosí zvonce. *Ch.* Vuk nenosi zvonca.

Co vlk schváti, nerad vrátí. — Vlk co vezme a uchváti, nerad toho zase vrátí. (Co vlk osiehne, nebrzo pustí.) *Č.* — *P.* Co wilk załapi, próżno wydzierać. *S.* Кадъ куряку што у

*) *Lat.* Non curat numerum lupus. *Šp.* De lo contado come el lobo. *Fr.* Brebis comptées, le loup les mange. *Něm.* Der Wolf frißt auch von gezählten Schafen. *Cud.* Kül hunt wöttab loetust.

грклянъ упадне, мучно е изчупати.*) Podobně i toto: Což jednou čertu v hrdlo přijde, toho žádný nevykoupí. *Č.* (Platí též o lakomci.)

Kde vlk jehně byl snědl, tam se často válí. *S.* Дѣ курякъ ягнѣ (стрвину) изіе, ондѣ се често валя.

Zvykne-li vlk do stavadel choditi, tam brzo po stádu veta. *Mr.* Повадиться вовкъ въ кошару ходити, то ни одной овцѣ не бути. Anebo jak Nestor píše: Аще ся въвадитъ волкъ въ овцѣ, то выноситъ все стадо.

Vlk tu nebéře, kde má mladé (aby šlak ztratil). Červenka dokládá: Tak lotři někteří, kdež bydlejí, tu na kabáty nečíhají, leč jinde dále. Což i Cikáni činí. — *P.* Wilk na dziedzinie nieszkodzi.

Kde maso, tu psi; kde myši, tu zloději. *Č.* — *Kr.* Kjer miši, tam tatje; kjer mesó, tam pse.**)

Zahradník sází, zloděj ovoce sráží. *Č.*

Příležitost dělá zloděje. *Č.* — *Ch.* Prilika čini tata.***)

Nechráněné mléko i psi ločí. *Ch.* Pusto mleko i psi ločü.

Na přikryté mléko kočky nechodí. *Blh.* Покритого мляко кочкитѣ го не ѣдитъ.

Klíče do rukou, k šibenici řebřík. *P.* Klucze do rąk, drabkę na szubienicę.

Co se nevidí, to se nekrade. *Č.* — *Ch.* Kadégâ ni vidéti, nigâ nit kaj vzeti. Neboť: Oči jsou svůdkyně. *S.* Очи су варалице, kteréhož přísloví se také užívá o světu atd.

Strážný nad strážným, a oba kradou. *P.* Stróż nad strożem, a oba kradną.

Domácího zloděje těžko se uchrániti. *P.* Złodzieja domowego trudno się ustrzedz. Złodziéj domowy, nieprzyjaciel gotowy. *R.* Домашняго вора не убережешься. *Mr.* Хатнёго

---

*) *Lat.* Gutture clausa lupi raro solet esca relabi. *Čud.* Mis soe suun, se soe köttun. (Co ve vlčí tlamě, to ve vlčím břichu.)

**) *L.* Ubi mures, ibi fures.

***) *L.* Occasio facit furem. *Fr.* L'occasion fait le larron. *Angl.* Opportunity makes a thief. *Dán.* Leilighed gjör Tyve. *Něm.* Gelegenheit macht Diebe. (*Šp.* En casa abierta el justo pecca.)

злодѣя не вбережешься. Домашнѣго злодѣя тѣжко ся встречи. *S.* Одъ домаћегъ хрсузина тежко є сачувати.

O vlku hlas, a krade ovce Sas. *R.* На волка только слава, а ѣстъ овецъ Сава.

Zloději jsou, i kdo kradou, i kdo jim pomocni radou. *R.* И тотъ воръ, кто ворустъ, и кто ворамъ потакаетъ.

Nebylo by zloděje, kdyby nebylo přijímačův (skrývačův). Nebylo by zlodějíkův, by nebylo příjemníkův. *Č.* — *S.* Не може быти хрсузинъ безъ ятака. *Kr.* Ako bi nebilo skrívavca, bi tudi nebilo kradlívca. Anebo: Ko bi nihče neskrival, bi nihče nekradel.

Horší přijímač než zloděj. *Č.* — *P.* Tak to złodziéj, co przyjmuje, jak ten, co kradnie. Anebo: Nie to złodziéj, co ukradnie, ale to, co schowa. *Mr.* Не той злодѣй, що краде, а той що переховуе. Neboť: Dobře krásti, když jest kam klásti. *Mr.* Добре красти, коли е до чого класти. *)

Zloděj ne vždycky krade, ale ty se měj vždy na pozoru. *R.* Воръ не всегда крадетъ, да всегда его берегись.

Nesnadno před zlodějem krásti (a před lhářem lháti). *Č.* — *S.* Тежко є отъ хрсузина што украсти. — Těžko zloděje okrásti, lháře obvesti. *Č.* — *P.* Trudno złodzieja okraść.

Lépe se zloděj lidí střeže, než lidé jeho. *P.* Lepiéj się złodziéj sam strzeże, niż się go ludzie strzegą.

Stareho zloděje netřeba krádeži učiti. *HLuž.* Stareho paducha njetraś wučić kranyć.

Kočka myšího lovu neponechá, a zloděj krádeže nezanechá. *R.* Кошка мышей ловить не устанетъ, а воръ воровать не перестанетъ.

Rád zloděj mlátí, ale zámky. *R.* Тать не молотитъ, а только замки колотитъ.

Na zloději čapka hoří. *Č.* — *P.* Na złodzieju szapka gore. *Mr.* На здодѣю шапка горить. *Bělor.* На злодзѣю шапка

*) *Šp.* No ay ladron sin encubridor. *Angl.* No receiver, no thief. *Něm.* Wenn nicht wäre der Hehler, so wäre auch nicht der Stehler. Der Hehler iſt ſo gut als der Stehler.

гориць. (Zvláště užívá se o zlém svědomí, když při jiných postihujíc své škváry tím samo se vyzrazuje.)

S jehličky na grešličku, s grešličky na truhličku, s truhličky na kravičku, s kravičky na šibeničku. *Č.* — *P.* Od guzika do nožyka, od nožyka do konika, a potém na szubienicę.

Kdo koupí, bude mít, kdo ukradne, bude bit. *Ć.* — *Ch.* Koj krade, njega glade.

Zloděj krade ne k zisku, ale k svému nátisku. *R.* Воръ воруетъ не для прибыли, а для гибели.

Ač chytře se zloděj provine, předce ho zkáza nemine. *R.* Хотя съ умомъ воровать, а бѣды не миновать.

Dozralého zloděje dohoní kulhavý biřic. *Č.*

Kdo nalézá, dřív než jiný ztratí: umírá, dřív než počne stonati. *Č.*

Loví vlk na tlamu, než když ho chytí, bědą mu. *P.* Nosi wilk, nosi, ale poniosą i wilka. Nosił wilk, ale przyniosą i wilka. *Mr.* Ловить вовкъ, ловить вовкъ, а якъ и вовка піймаютъ, то наберется лиха.

Kadidlo na čerty, a žalář na zloděje. *R.* Ладонъ на чертей, а тюрьма на татей.

Za hříchy muky, a za krádež býkovec. *R.* За грѣхи муки, а за воровство кнутъ (да виселица).

Kradl zloděj, kradl, až s šibeničky spadl. *R.* Какъ вору ни воровать, а виселицы (кнута) не миновать.

Kdo filut, tomu knut. *R.* Кто плутъ, для того сдѣланъ кнутъ.

Dobrý člověk není filut, a zloději sluší provaz a knut. *R.* Вору виселица да кнутъ, а доброй всегда не плутъ.

Když zloděj dozrá, sám se na šibenici dá. *Č.*

Ač zloděj dlouho své kousky tropí, předc ho lýčený brod ztopí. *Č.*

Zloděj v noci krade, a ve dne ho věsí. *P.* Złodziéj w nocy kradnie, a we dnie go wieszą.

Zloději nesluší lépe jako na šibenici. *Č.* — *Ch.* Tat ni nigdar bolši, kak na vešalih.

Lepší lýčený život, než hedbávná (lýčená) smrť. *P.* Lepszy żywot łyczany, niż jedwabna śmierć.

Běda, komu kvítí pod nohama roste! *Č.*

Raděj chci tučný kapati, než hladový plakati. *S.* Волимъ мастанъ капати, него гладанъ плакати. (Zlodějův přísloví.)

Malé zloděje věšejí, veliké pouštějí. — Malých kminóv věšajú, a velkých púščajú. *Slc.* — Malé zloděje věšejí, a před velkými kloboučky snímají. *Č.* — *P.* Wielcy złodzieje małe wieszają (karzą). *R.* Малыхъ воровъ вѣшаютъ, а большихъ прощаютъ. *Ch.* Tati veliki slobodno hodé, a menši se obešaju. *)

Krkavci sobě lítají, holubi v léčkách váznou. *Č.* **)

Velikých ptákův pod pomeč nelapají. *Č.*

Nevěšejí toho, kdo kradl, ale kdo schovati neuměl. *Č.* — *Mr.* Не за те Москаля бьютъ, що краде, а за те, щобъ умѣвъ кинци ховати. *R.* Воровалъ, да концы растерялъ.

Cizí chléb vždy lépe chutná. — Cízí chléb chutnější, sladší. *Č.* — Kradený chléb chutnější. *P.* Smaczny chleb kradziony.

Cizí chléb dětem houska. *Č.* — *HLuž.* Dźeći cuzemu khljebej rjekaja całta.

Chutnější ryba na cizí míse. *R.* Хороша рыба, да на чужемъ блюдѣ.

Hořká naše brynza. *Č.*

Lépe se mi líbí tvůj křaplavý hrnec, než můj celý. *Il.* Čini mi se bolja tvoja čmula razbijena, negli moja čela.

Do svého ďábel lžíci medu vpustil, a do cizího dvě. *P.* Do swego diabeł łyżkę miodu włożył, a do cudzego dwie.

Zasnoubenou pannu každý by rád měl za ženu. *P.* Poślubioną pannę każdy chce mieć za żonę.

Zakázané sladké. *Č.*

---

*) *Lat.* Magni fures minores morte damnant. *Fr.* On ne prend que les petits voleurs. *Ném.* Kleine Diebe hängt man, große läßt man laufen.

**) *Lat.* Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Není chutnějšího masa nad kradené. *S.* Нема слађегъ меса одъ краденогъ.

V krámech maso po groši, lovené po desetníku, a kradené za dukát. *S.* Касапско е месо по четыри паре, ловачко по грошъ, а хрсуско по дукатъ. (Vykládá se také tak, že lovec mnoho času promrhá, a zloděj postižen jsa i čas u vězení tratí, i pokutu platiti musí.)

Ustavičností věci zevšednějí. *P.* Ustawicznością rzeczy powszednieją.

Co v své moci máme, o to málo dbáme. *P.* Co w swéj mocy mamy, o to mało dbamy.

Čeho se nám přeje, to méně chutná. Co se méně hodí, člověku co škodí, k tomu chtíč a čert tím silněji vodí. *P.* Co się godzi, to niesmakuje. Co wolno, to nie smaczno. Chęci do tego ustają, czego nam więc dozwalają. Barziej te rzeczy smakują, których barziej zakazują. Co się niegodzi, co barziej szkodzi, na to chęć i czart barziej podwodzi, atd. (Viz též: Závisť.)

VI.

Štěstí, neštěstí, strůjce svého štěstí. Peníze. Bohatý, chudý, nuzný. Nebezpečný stav velkých, — pád mocného. Bolest — hoře, žalost, truchlá mysl, litostivost — péče — všude obtížnosti. Hlad. Pozdní žel — zmoudření po škodě. Útěcha — naděje.

Bůh štěstím vládne. *Č.* — *P.* Bóg szczęściem władnie. Bóg wszystkiem rządzi. Pan bóg czasy rozdaje. *R.* Счастливому таланъ отъ бога данъ.

Bůh štěstí dělí, a kuchař polévku. *S.* Богъ срећу дѣли, а ашчија чорбу.

Když pán bůh ráčí, štěstí musí. *Č.*

Ač ti bůh dal, a však neupsal. *S.* Ако ѣ богъ дао, ни ѣ записао.

K komu štěstí jede, dobře se mu vede. *Č.*

Komu přeje štěstí, pomůže mu na kůň vsésti. *Č.*

Komu štěstí, tomu i losy. *R.* Кому счастье, тому и доля.

Pro štěstí není zákonu (pravidla). *R.* На счастье нѣтъ закона.

Příhoda mnoho můž. *Č.*

Komu štěstí bude, ten Ataman bude. *R.* Кому есть таланъ, тотъ будетъ атаманъ.

Komu štěstí slouží, o ničem ten netouží. *R.* Кому счастье (время) служитъ, тотъ ни о чемъ не тужитъ.

Těžko mu se bylo narodíti, ale snadno mu žíti. *S.* Тежко му се было родити, а ласно му ѣ живљети. (Šťastný člověk).

Dobře se tomu bytuje, komu babka čaruje. *R.* Хорошо тому жить, у кого бабушка ворожитъ. A však: Čemu kouzliti, neumíš-li k dobru užiti. *R.* Начто ворожить, когда не умѣешь въ добрѣ жить.

Těžko šťastným býti, a závisť nevzbuditi. *R.* Трудно счастливымъ быть, да никому не досадить.

Štěstí má vždycky nenávisti dosti, sama bída se závisti zhostí. *Č.*

Koně za ovsem běží, a osli ho dostávají. (Štěstí obyčejně příznivější bývá troupům než moudrým.) *Č.*

Neptej se, kde koni byli; buď rád, že domů přišli. *Mr.* Не пытай, де кони були, абы дома ночували.

Jiná ruka, jiné štěstí. *HLuž.* Druha ruka, druhje zbožo. *DLuž.* Druga ruka, druga glika.*)

Při dobrém větru na bouři pamatuj. *R.* Благо плывучи помни бурю.

První štěstí zřídka bývá dobré. *Č.*

Ctnosť a štěstí visí na tenké niti. *Č.*

Štěstí noclehy mění. *Č.*

Nekaždému dlouho štěstí slouží. *Č.*

Kolo se dokola točí. Lidské věci se v kole točí. *Č.* (Štěstí se střídá.) *S.* Иде коло наоколо. *Kr.* Sréća je opotočna. — Štěstí jest potočité, kulovaté.

Jak se koule otáčí, tak světa losy skáčí. *Ch.* Kak pila tače, tak sréća svéta skače.

Štěstí sedá na rozcestí. *Kr.* Na razpotjah sréća sedí.

Po chuti nechuť bývá, lib sladec, lib hořec. *Č.*

Dragoun se nese, zem se třese; než se ohlédneš, plesk do bláta. *R.* Драгунъ бѣжитъ, земля дрожитъ; а оглянешься, въ грязи лежитъ. (Nic není stálého.)

Štěstí a neštěstí sousedy sobě jsou. *Č.*

Štěstí s neštěstím ob jeden dvůr žive. *R.* Счастье съ несчастьемъ обо дворъ живутъ.

---

*) Z *něm.* Andere Hand, anderes Glück.

Snáze štěstí najíti, nežli se ho ujíti. *R.* Легче счастье найти, нежели удержать. *)

Snadno jest lapiti ježdíka, ale nesnadno ho na rukou udrženi. *Č.*

Snadno najíti štěstí, a ztratiti snáze. *R.* Легко найти счастье, а потерять легче.

Štěstí na čas neškodí, a svou dobou brzo zahubí. *R.* Счастье до поры не вредитъ, а со временемъ скоро сгубитъ.

Méně mysli o sobě, když štěstí obráceno k tobě. *P.* Mniéj trzymaj o sobie, gdy szczęście po tobie.

Výhra a prohra na jedněch sanich jezdívají. Výdělek a ztráta na jednom žijí dvoře. *R.* Барышъ съ накладомъ (выигришъ съ проигришемъ) на однѣхъ саняхъ ѣздятъ. Прибыль съ убылью на одномъ живутъ дворѣ.

Znáti své štěstí, veliké štěsti. *P.* Znać swoje szczęście, wielkie szczęście.

Zřídka se scházejí štěstí a rozum. Kde jest štěstí, nebývá rozumu. *Ch.* Redko se izidú dobra sréća i pamet. Gde je sréća, neje pameti.

Štěstí bez rozumu nic není. *R.* Счастье безъ ума ничто. A opět: Lepší s náprstek štěstí, nežli s korce rozumu. *Č.* — *S.* Больи є драмъ среће, него сто ока памети.

V neštěstí (v těžkostech) se rozum poznává. *P.* W trudności rozum poznać.

Dobrého vůdce nehoda ukáže. *P.* Dobrego hetmana przygoda pokaże.

Štěstí rozum odnímá, a neštěstí přidává. *P.* Szczęście rozum odejmuje, a nieszczęście go dodaje.

Štěstí i rozum dává, a neštěstí i poslední bráva. *R.* Счастье (честь) умъ раждаетъ, а безсчастье и послѣдній отнимаетъ.

Nouze i moudrého nesmělým činí. *R.* Бѣдность и мудраго смиряетъ.

Dostatek zplozuje smělost, nouze mysli ochablost. *Č.*

---

*) *Angl.* Fortune is easely found, but hard to be kept.

Těžko člověku v štěstí nezpýchati. *Č.*

Dobré bydlo rohy má. Má chléb rohy. Rohy v čas štěstí příliš rostou. Všecko člověk snáze strpí, nežli dobré bydlo. *Č.*

Z tučnosti pes se kazí. *R.* Отъ жиру собака бѣсится. *Mr.* Зъ жиру собака казится. *S.* Вашке онда найвыше бѣсне, кадъ є млого стрвине.

Nevytrvá psí noha na lavici, musí zas pod lavici. *P.* Niewytrwa psia noga na ławie, musi być pod ławą. *R.* Не умѣла песья нога лежать на блюдѣ, такъ валяйся подъ лавкой.

Oslu když se dobře vede, jde na led tancovat. Když se teleti dobře daří, jde na led a nohu zlomí. *Č.* *)

Kdo chce dobré bydlo snésti, musí silné nohy míti. *Č.*** (Nemohou tak pevné nohy býti, aby valné štěstí mohly dlouho bez poklísky nésti. Rvač.)

Snáze neštěstí trpělivě snášeti, nežli ve štěstí se nepodnášeti. *P.* Łacniéj nieszczęście skromno znosić, niż się w szczęściu niepodnosić.

Když budeš v nebi, netrus na nás. *Č.*

Kdo štěstím oplývá, na mnohé se nepamatuje. *R.* Кто почтенъ бываетъ, тотъ многихъ забываетъ. *P.* Kto w szczęściu pływa, mało dba o drugie.

Lidé v štěstí paměť tratí. — *P.* W szczęściu ludzie się zapominają.

Přílišné štěstí, pouhé neštěstí. *Č.*

Štěstí když chřestí, tuť třeští, boj se neštěstí. *Č.*

Koho štěstí hladí, přerádo ho zradí. *P.* Kogo szczęście głaszcze, tego rado troszcze.

Přílišné štěstí více tíží nežli těší. *P.* Zbyteczne szczęście więcéj ocięży, niż ucieszy.

Čím větší štěstí, tím méně mu věřiž. *S.* Што већа срећа, то іой манѣ вѣруй.

Blázen, kdo štěstí věří, a před nuzným zavírá dveří. *R.* Счастью не вѣрь, а отъ бѣднаго не затворяй дверь.

*) *Něm.* Wenn dem Esel zu wohl ist, so geht er aufs Eis tanzen.

**) *Něm.* Gute Tage wollen starke Beine haben.

Prostředmí štěstí nejlepší. *Č.*

Nech štěstí jíti svou vahou. (Nechtěj je nutiti a zrychlovati hrou, sázením do loterie atd.) *Č.*

Velké věci pomalu rostou. *Č.*

Jablko, které pozdě zraje, déle trvá. *S.* Ябука, коя доцканъ сазри, дуго стои.

Prška po kapkách začíná. *S.* Киша кадъ хоће да падне, најпре почне капати.

Když neteče, aspoň kape. *Č.* — *R.* Не течетъ, инъ канетъ.

I měsíc svítí, když slunce není. *R.* И мѣсяцъ свѣтитъ, когда солнца нѣтъ. (Skrovné štěstí, také štěstí.)

Osel ku hoře polehku kráčí; ale potknuv se s hory horem pádem letí. *S.* Кадъ магарацъ узъ брдо иде, лагано иде; али кадъ се окрене низъ брдо, све се премеће.

Štěstí se trousí, neštěstí sype. *Č.*

Štěstí o berle se vleče, a neštěstí létá na křídlech. *R.* Счастье идетъ на костыльяхъ, а несчастье летитъ на крылахъ.

Neštěstí na koni přijíždí, a pěšky odchází. *Ch.* Nesrećа berzo dojáše, pešice odhádja.*)

Šťastní na koních skáčí, a nešťastný pěšky se vláčí. *R.* Счастливой на конѣ ѣдетъ, а безсчастной пѣшъ бредетъ.

Šťastný na koni, a nešťastný pod koněm. *R.* Счастье на конѣ, а безсчастье подъ конемъ.

Samo-li tě štěstí nevyčká, na koni ho nedohoníš. *S.* Ако те срећа не причека, на хату е стиһ' не можешь.

Horší-li člověk, lepší štěstí. *Č.* (A jistě tak bývá, žeť bezbožní lidé štěsti zde mají, a pobožní bídu. Červ.)

Čím větší šelma (pes), tím větší štěstí. *Č.* — *HLuž.* Wjetši šelma, wjetše zbožo. *DLuž.* Lěpši šelma, lěpša glika. **)

Při kom štěstí, při tom i lidé. *R.* За кѣмъ счастье, за тѣмъ и люди.

---

*) *Fr.* Les maladies viennent à cheval, et s' en retournent à pièd.

**) *Něm.* Je ärger Strick, je beſſer Glück.

Kam se štěstí kloní, tam i láska lidská. *S.* Куда се срећа клони, тудъ и любавь човечка.

Kde se dobře vodí, tam se rádo chodí. *Č.*

Bude-li v holubníku krm, holubi se slétí. *R.* Будь въ голубятнѣ кормъ, голуби слетятся.

Dej jenom med, a much dosti přilne. *R.* Будь лишь медъ, мухъ много нальнетъ.

Stroj jen hody, a budou i písně. *R.* Когда будетъ пиръ, тогда будутъ и пѣсни.

Na makovici korouhvička po větru se obrací. *Č.*

Jak vítr duje, tak plachty obracejí. (Kde štěstí, tam dychtí každý.) *Č.*

Kam vítr, tam plášť. (Toto však přísloví, a sice hustěji, slyšeti jest o člověku nestálém, větrném a do paty střeleném.) — Jako voda, kam jí dolů, tam teče. *Č.*

Každý k vycházejícímu slunci raději hledí. *P.* Każdy na słońce wschodzące patrzy ochotniej.

Kdo je v neštěstí, všickni se ho štítí. *Č.*

V štěstí mnoho přátel bývá, a v nehodách i svoji se opouštějí. *R.* Во благо время много друзей бываетъ, а въ безвременьѣ и свои оставляютъ. (Viz též Přítel.)

Za pěkného počasí i bába loď uřídí. *R.* Въ тихую погоду и баба правитъ. *S.* Ласно є на доброму времену кормanити.*) (Komu štěstí přeje, tomu snadno dobře raditi.)

Běžeti po rovině dovede i slepá kobyla. *Č.* — *P.* Torowanym gościńcem leda kto trafi. (Kde vše s hůry se usnadňuje, kde vše na pohotově jest a ku pomoci, tu snadno vynikati; leč kde odvšad se překážky navalují, kde právě proti proudu jest plouti, jak to u př. při křížení našeho jazyka a literatury, tu více než obyčejné setrvalosti a práce jest potřebí, ale za to i větší zásluha.)

Štěstí jako zimnice, koho chce, toho napadá. *Mr.* Счастье якъ трясця, кого хоче, того нападе.

Štěstí předchůdce neštěstí. *Č.*

---

*) *Lat.* In tranquillo esse quisque gubernator potest. *Syrus.*

Kde štěstí, tu i neštěstí. Kde neštěstí, tu i štěstí. *S.* Дѣ є срећа, ту є и несрећа. Дѣ несрећа, ту и среће има. *Kr.* Ní nesréće brez sréće. (Tak u př. shořela-li komu stodola, říkává: Ještě štěstí, že mi obydlí a chlévy neshořely.)

Osud hlavy hledá. *R.* Рокъ головы ищетъ.

Neštěstí vždycky hotovo. *Č.*

Neštěstí nikdy nezahálí. *Č.* — *Kr.* Nesréća nikdar ne sveti. — Neštěstí se nikdy neupachtí. *Kr.* Nesréća nej nikoli vgnana.

Bída člověka najde, i když slunce zajde. *Mr.* Бѣда человѣка найде, хочъ и сонце зайде.

Jedno neštěstí druhé stíhá. — Zřídka jedno neštěstí samo přichází. *Č.* — *Slc.* Jedna něvola mnoho jiných prináša. *P.* Nigdy jedna bieda (nędza) niedokuczy. *R.* Бѣда одна не приходитъ. *Il.* Svaka tuga samodruga. Rědko jedna sama nesrěća dodje.*)

Nehody řadem chodívají. *Č.* — *Ch.* Nevolja redom ide.

Kdo před deštěm běží, snadno v louži leží. *Ch.* Ki deždja beži, rad v mlaki leži.

Nešťastné vánoce, horší velkonoc. *Ch.* Nesréčen božič, gorji vuzem.

Chromý si nejspíše nohu podvrtne. *HLuž.* Khromy se najskorje podsunje. (Jene njezbožo rade druhje za sobu ćenje.)

Slavný plavač druhdy v ledajaké řece utone, a slavného rytíře v chatrné hospůdce zabijí. *P.* Sławny pływacz w lada rzece utonie, a sławnego rycerza w lada karczmie zabiją.

Co mne dnes, to tebe zejtra. *Č.* — *P.* Co mnie dziś, tobie jutro. *Hal.* Що менѣ нынѣ, то тобѣ завтра. *S.* Данасъ єдномъ, а сутра другомъ.**)

Co potkalo jednoho, může každého. *P.* Co potkalo jednego, może każdego.***)

---

*) *Fr.* Un malheur ne vient jamais seul.

**) *L.* Hodie mihi, cras tibi. *Angl.* To day me, to morrow thee. *Něm.* Heute mir, morgen dir.

***) Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest. *Syrus.*

Neštěstí netřeba hledati (volati), samo od sebe přijde. *Č.*

Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech. — Neštěstí ne po horách, než po lidech se tluče. *Č.* — *P.* Przygody po ludziach, nie po drzewach chodzą. *R.* Бѣды не по лѣсу ходятъ, по людямъ. *Mr.* Напраслина не по дереву ходить, а по людяхъ. *Il.* Nevolja redom gre. (Nehody chodí napořád.)

Dokud jednomu se nesetmí, nemůž druhému svítati. *S.* Докъ се єдноме не смркне, не може другоме сванути. (Докле некоме не буде жлѣ, не може некоме да буде добро.)

Sedne-li jednomu štěstí, sto jiných za to zmýlí. *Č.*

Nikomu není tak šťastná hodina, aby někomu nešťastná nebyla. *Č.*

Co škodí, to učí. Škoda vtipu dodává. *Č.*

Co k škodě bylo, to přiučilo. *P.* Co zaszkodziło, to nauczyło. — Co bardziéj dokuczy, to rychléj nauczy.

Škoda i hloupému někdy oči otvírá. *S.* Штета и лудому очи отвори.

Neštěstí, bídy, příhody dobrého často původy. *P.* Nieszczęścia, nędze, przygody, często k dobremu powody. — Szkoda, przygoda do mądrości droga.

Nebezpečenství učí nábožnosti. *P.* Niebezpieczeństwa uczą nabożeństwa. *)

Kdo na moři nebyl, dosti se bohu nenamodlil. *R.* Кто на морѣ не бывалъ, досыта богу не маливался.

Šťastný, kdož cizí příhodou vystříhá se před svou škodou. Šťastný jest ten, kdo cizím neštěstím umí se káti. *Č.*

Cizí neštěstí druhdy vhod. *P.* Cudze nieszczęście podczas gwoli. — Za šťastného toho lidé mají, koho cizí škody vystříhají. *P.* Za szczęśliwego tego ludzie mają, którego cudze szkody przestrzegają. **)

Nepadá sníh, by zahubil svět; nýbrž by každé zvíře okázalo stopu svou. *S.* Не пада снѣгъ, да помори свѣтъ, него да свака звѣрка свој трагъ покаже. (Nesesýlá bůh ne-

*) *Lat.* Magister orandi optimus necessitas. *Syrus.*

**) *Lat.* Recte sapit, periclo qui alieno sapit. *Syrus.*

hody, aby lid zahubil, ale aby se ukázalo, jaký jest každý i za zlých dnův.)

V štěstí nedoufej, v neštěstí nezoufej. *Č.*

Jednomu se krupí, druhému se mele. *P.* Jednemu się skrupi a drugiemu zmiele. Temu się często zmiele, temu skrupi. *Mr.* Кому сбудется, а тобѣ скрупится. (Jednomu se podaří, druhému nic.)

Jednoho šídla holí, a druhého ani břitvy nechtí. *P.* Jednego szydła golą, a drugiego i brzytwy niechcą.

Jednomu slunce svítí, a druhému ani měsíc nezašeří. *Mr.* Одному сунце свѣтить, а другому и мѣсяць не заблысне.

Jeden se za list skryje, a druhý nemůž ani za dub zastoupiti. *Il.* Tkogod se i za list skrije, a tkoga ne može ni dub da zakrije.

Pod někým i korek (pantoflové dřevo) tone, a jiného i olovo podnáší. *Il.* Za někieh plut tone, a za někieh olovo pluta.

Ne vždycky hody, také někdy vody. *Č.* — *Kr.* Ne vsak dan praznik. *)

Ne vždy kocourku masopust (tučný čtvrtek), také půst přicházívá. *R.* Не всегда коту маслянница, живетъ и великой постъ.

Ne vždycky ryba, také někdy žába. Ne vždycky rak na mlýně, někdy také žába se nahodí. Ne vždy rak na mlýně, někdy také račice. *Č.*

Jeden se postí, druhý se hostí. *Č.*

Někomu hus, někomu prase. *Č.*

Ne jeden vítr vždycky věje. *Č.*

Zima i léto náležejí k roku. *Il.* Zima i ljeto jest godište.

Malá škoda, rovný žel. *Č.* — *P.* Mała szkoda, równy żal. — Lepší škodka, než škoda. *Č.*

Lépe zmoknouti, nežli utonouti. *P.* Lepiéj zmoknąć, niżeli utonąć.

---

*) *Fr.* Il n'est pas toujours fête.

Má-li pršeti, tedy ať je hodný déšť. *Č.* — Má-li býti teplo, ať je jak náleží horko. — Mám-li svině pásti, radše hned celé stádo. *P.* Ma-li być ciepło, niechże będzie znój. Mam-li świnie paść, wolę całą trzodę. (Raději větší zlé a jednou ranou, nežli menší a po dlouhých troškách. Má-li býti mrzutost, domluva atd., ať to stojí za to.)

Čí škoda, toho i hřích. *P.* Czyja szkoda, tego i grzech. *Mr.* Чія шкода, того грѣхъ. (Znamená, koho neštěstí potkalo, tomu se i vina dává. Mimo to i tento smysl v sobě má: Komu se škoda nějaká stala, mívá mnohého nevinného v podezření, a tudy i hřích na se uvaluje.)

Pokud kdo na živu, měj o štěstí pochybu. *P.* Póki kto żywy, niejest szczęśliwy.

By nebyly zlé příhody, byl by svět jako hody. *P.* By nie złe przygody, był by świat jako gody.

Co nás mrzí, to se nás drží, a co jest milo nám, to nechce k nám. *Č.*

Moucha, která rychle letí, hůře uštipne. *Kr.* Muha, ktira perleti, hujži pikne. (Horší jest náhlé neštěstí.)

Předvídaná střela méně škodí. *S.* Предвидѣне стрѣле манѣ шкоде.

Nerozbil-li čert kolébku, rozbije rakev. *S.* Ако врагъ ніе разбіо колѣбку, разбиће гробъ. (Nepřišlo-li neštěstí za mladých let, přijde za starých.)

Silný vítr komáry pudívá, a nešťastný bez prospěchu dny své prožívá. *R.* Сильный вѣтеръ комары прогоняетъ, а безсчастный всуе вѣкъ проживаетъ.

Nešťastný by se břehu chytil, i ten se s ním utrhne (trhá). *Č.*

Koho jednou neštěstí umkne, ten se mu tak snadno nevymkne. *P.* Kogo się raz nieszczęście jimie, nie łacno mu się wywinie.

Koho se neštěstí chopilo, ten i nos utíraje palec si vymkne. *P.* Kogo się nieszczęście jimie, ten i nos ucierając palec wywinie.

Když přijdou v hosti psoty, a třeba jen na tři dni, nebrzo je čert z domu propustí. *Mr.* Якъ заведутся злыдни, хочъ на три дни, то чортъ ихъ выживе и до вѣку.

Živeť i ta doba, že stydno vykročiti z dvora. *R.* Живетъ и та пора, что выдти стыдно изъ двора.

Když na koho počnou straky řehotati, užť i vrány kváčí. *Č.*

Kde hlava sťata, tam pro vlasy nepláčí. *R.* Снявши голову, о волосахъ не плачутъ.

Radost jest, když není zbytí, svých neřestí druha míti. *Č.**)

Snáze bídnému nesamému. *P.* Lżej nędznemu nie samemu. — Lžej bol cierpiemy spolny s drugiemi. *S.* Кадъ е злопата съ многима, онда се лакше трпи.

Společné utrpení, společné potěšení. *Č.*

Osud není mračno, aby se přehnalo. *R.* Таланъ не туманъ, не мимо идетъ.

Svůj osud koněm neobjedeš. *R.* Суженаго конемъ не объѣдешь. (Přísloví toto a následujících několik poněkud fatalismem páchnou.)

Co má býti, tomu nelze ujíti. *R.* Чему быть, того не миновать. — Takť při narození souzeno! *R.* Такъ на роду написано!

Co je komu souzeno, jistě bude splněno. *Ch.* Kaj je komu sudjeno, biti hoće spunjeno.

Jak komu vyňat (los), tak se i stane, neúchranně. *R.* Кому вынется, тому и сбудется, не минуется.

Kdo se na grešli narodil, nikdy grošem nebude. *Č.* — *Slc.* Kdo sa narodil k babce, nědochádzá k grošu. **)

Kdo se šťastným nenarodí, jedva kdy v svém věku šťastným bude. *Č.*

Kdo chce kam, pomozme mu tam. Neboť: Chtícímu se křivda neděje. *Č.*

---

*) *L.* Solamen miseris socios habuisse doloris. *Angl.* It's good to have company in trouble.

**) *Dán.* Hvad som er ſlaaen til en Skilling bliver albrig en Daler.

Kdo za čím šel, to také našel. *R.* Кто за чѣмъ пошелъ, тотъ то и нашелъ. *Ch.* Kaj je iskal, to je dobil.

Jak zapřáhl, tak potáhne. *Č.* — *Slc.* Kdo jako robí, tak sa mu vodí. *DLuž.* Tak ak jaden goni, ga teke źo.

Jak kdo léce, tak vybierá. *Č.* (Flaška.)

Jak se staví, tak stojí. *Č.*

Každý sobě štěstí kuje. *Č.* — *R.* Всякъ своего счастья кузнецъ. *Ch.* Vsaki svoje srѐće kováč. *)

Jak se kdo způsobuje, tak si štěstí kuje. *Ch.* Kakva su deržanja, takva su srѐće danja.

Kovář štěstí nekuje, každý je sobě hotuje. *P.* Koval fortuny niekuje, sobie ją, kto chce, zbuduje.

Jakou přízi napředeš, takovou i tkáti budeš. *Č.* — *Blh.* Каквото си прелъ, така и тачи.

Každý sobě řepku škrabe. *P.* Każdy sobie rzepkę skrobie.

Jak kdo sobě ustele, tak lehne. Jak kdo si postílá, tak spí. *Č.* — *P.* Jak sobie pościelesz, tak się wyspisz. *R.* Каково постелешь, таково и уснешь. *Mr.* Якъ собѣ постелешь, такъ и выспишься. *Ch.* Kak si je presterl, tak bude spal. *Kr.* Kakor si bodeš postlal, tako boš ležal. **)

Kdo plévy seje, málo nažne. *Č.*

Co si naseješ, to žíti budeš. *Č.* — *Slc.* Čo naseješ, to žať budeš. *P.* Jak zasiejesz (jako zasiałeś), tak będziesz żął. *R.* Каково посѣешь, таково и пожнешь. Что посѣешь, то и сожнешь. *S.* Какво сѣме посѣешь, онако ћешь и жито врћи (tŕibiti, mlátiti). Како ко посѣе, онако ће и пожети. Себи орешь, себи сѣешь, себи влачишь, себи ћешь и жети. *Kr.* Kar seješ, boš žel. *Ch.* Kak si sejal, tak búš žel. Anebo:

---

*) *Lat.* Quisquis faber fortunae suae. *Angl.* Every man is the founder of his own fortune. *Něm.* Jeder iſt ſeines Glückes Schmied.

**) *Novoř.* Ὅπως στρώσει καθένας, θὲ κοιμηθῇ. *Šp.* Quien mala cama haze, en ella se yaze. *Fr.* Comme on fait son lit, on s'y couche. *Angl.* Every one will sleep, as he makes his bed. *Něm.* Bettſt dir gut, ſo liegſt gut.

Kakva setva, takva žetva. *Blh.* Каквото посѣешь, такова ще и да изникне. *)

Jaké na mlýn sypeš, takové se mele. *HLuž.* Kajkež na młón sypaš, tajke so mele. Štož sypaš, to meleš. *Ch.* Melin melje, kaj mu naspeš. (Můž také o pověsti, o zdvořilých přísluhách a j. býti rozuměno.)

Cos sobě navařil, to jísti budeš. Jez, cožs sobě navařil. *Č.* — *P.* Pij pivo, jakiegoś sam nawarzył. *R.* Что припасешь, то и сосешь. **)

Jak jsi osolil, tak jíš. *Blh.* Каквото си го солилъ, такова го и ѣшь.

Co jsi si nadrobil, vyjez. *Č.* — *HLuž.* Što sebi nadrebiš, to tejž dyrbiš wujisć. *DLuž.* Co jaden sebe nadrobi, to dej teke hujesć. *S.* Како уздробишь, онако ћешь и кусати. ***)

Sám sobě hudeš, sám vesel budeš. *Č.* — *P.* Sam sobie gędę, sam wesoł będę. (Jinak také v tom smyslu přichází: Požívej štěstí svého v tichosti nebudě závisť; a pak: Menší jest radost nesdělovaná s jinými.)

Mnohýť buk sám ke své záhubě topůrko poskytuje. *Kr.* Marsiktéra bukev k' svojimu koncu toporišče dá.

Sekera lesu neuškodí bez lesu. *S.* Сикира шуми ништа безъ шуми учинити не може.

Pán peníz všady jest. *Č.* — *Ch.* Prez penez nigdo knez.

Peníz pán, chmel hrdina, oves komoň. *Č.*

K penězům celý svět tváří obrácen. *Ch.* Za penézi ves svét je obernjen.

Peníz i kámen dlabe. *R.* Деньга и камень долбитъ.

Penězi se všecko spraví. *Č.*

---

*) *Lat.* Tibi seris, tibi metes. — Ut sementum feceris, ita et metes. (Cic.) *Angl.* What you sow, you must mow. *Něm.* Was du säeſt, mußt du ernten.

**) *Fr.* Qui fait la faute, la boit. *Něm.* Den Brei haſt du dir ſelber gekocht, iß ihn aus.

***) *Lat.* Tute hoc intristi, omne tibi exedendum est. (Terent.) *Něm.* Haſt du es eingebrockt, ſo mußt du es auch auseſſen.

Peníze slina, a bez nich bzdina. *R.* Деньги слина, а безъ нихъ схима (mnišský, poustevnický život).

Kroužky a kříže jsou také peníze. *R.* Кресты да перстни тѣжъ деньги.

Peníze železo, šaty troud. *R.* Деньги желѣзо, а платье тлѣнъ.

Těžké stříbro dělá lehkou mysl. *Č.*

Zlato nemluví, ale mnoho působí. *R.* Золото не говоритъ, да много творитъ.

Peníze jsou i v ošumělém měšci vítány. *S.* Новци су и у искрплѣной кеси повольны.

Lepší sáček za groš, ano kopa v něm, nežli za kopu, ano groš v něm. *P.* Lepszy mieszek za grosz, kiedy kopa w niem, niżli za kopę, kiedy grosz w niem. (Platí též o prázdných hlavách v drahém rouše, když víc na pytli než v pytli.)

Peníze nejsou bohové, ale jsou velmi milostivy. *R.* Деньги не боги, да много милуютъ.

Mnoho činí láska, ale mnohem více peníze. *S.* Много любавь, али выше іоште новци чине.

Budou-li cinkači, budou také posluchači. *Mr.* Абы були побрязкачи, то будуть и послухачи.

Za svůj groš jsi všude panoš. *R.* За свой грошъ вездѣ хорошъ. *Mr.* За свій гришъ всюды хорошъ. — Доберъ Мартынъ, якъ е алтынъ.

I moje peníze nejsou děravy. *R.* И моя деньга не щербата. — Také náš krejcar šest denárův platí. *Č.*

Bez nouze věk prožívá, kdo penězi oplývá. *R.* Безъ нужды проживешь, когда денегъ много наживешь.

Máš-li jen sto kop, bude z tebe třeba pop. *Mr.* Коли маешь сто кипъ, то й будешь пипъ.

Bez peněz i komorník chuděra. *R.* Безъ денегъ и окольничей худенекъ.

Bez peněz v světě darmo se člověk plete. *Č.*

Za nic zas nic koupíš. *R.* За ничто ничего не купятъ. *S.* За ништа не може се ништа купити.

Bez peněz do trhu, bez soli (koupě) domů. *Č.* — *P.* Bez pieniędzy do targu (do miasta), bez soli do domu.

Bez peněz do města, zbytečná cesta. *R.* Безъ денегъ въ городъ, самъ себѣ ворогъ.

Nemáš-li peněz, do hospody nelez. *Č.*

Vzdychal chudáček, hledě na cizí sáček. *R.* Охалъ дядя, на чужія деньги глядя. (Peníze píchají v oči.)

Od zlata oči pocházejí. *Č.*

Peníze jsou slepy. *R.* У денегъ глазъ нѣтъ.

Peníze líce nemají. *P.* Pieniądze lica niemają.

Peníze jsou lotras (t. dělají lotry). *Č.* — *S.* Новацъ е ловацъ. Новацъ е душогубацъ.

Za peníze flinta střílí. *Č.*

Peníze milejší než hrdlo (mnohým; neboť se pro ně i hrdla odvažují). *Č.*

Pro zlato slzy tekou. *Mr.* Черезъ золото слёзы лются. (Neblaží vždycky, a bývá původem mnohého žele.)

Kamen zlato probuje, a zlato lidi. *Č.* — *P.* Kamień probuje złoto, złoto cnotę. Złota proba osełka (ogień), a człeka złoto. Złota kamieniem doznawaj, a człowieka złotem. *R.* Золото искушается огнемъ, а человѣкъ золотомъ (напастьми). *S.* Злато се у ватри пробира, а човекъ у несрећи (неволи).

Penězům svědčí počítání. *R.* Деньги счетъ любятъ.

Peníz jeden druhý brání. Peníz peníze hájí. *Č.*

Dobrý to groš, co kopy ostříhá. *P.* Dobry to grosz, co kopy strzeże, abo dołoży. — Krejcar střeže kopy. (Viz též: Hospodářství.)

Ten groš je dobře utracen, jímž se čtyři uspoří. *S.* Онай е новацъ добро потрошенъ, коимъ се четыре заштеде.

Peníze jedněm panují, druhým slouží. *S.* Новци су еднимъ слуга, а другимъ господарь.

Peníze lakomci muka, šlechetnému čest, a zrádci smrť. *R.* Деньги лакомому мука, свободному честь, а измѣннику смерть.

Veliký hřích — peněz mnoho: a málo peněz — větší hřích toho. *R.* Денегъ много великой грѣхъ, а денегъ намалѣ грѣшнѣе того.

Peníze se hrnou k bohatému, a zlé dni k chudému. *R.* Деньги идутъ къ богатому, а злы дни къ убогому.

Kde stříbrné zvučí, tam mudrci mlčí. *S.* Дѣ маряши звече, мударци муче.

Za bůh-zaplať nemnoho koupíš. *P.* Za bóg zapłać niewiele kupisz.

Nebe za peníze nekoupíš. *P.* Nieba za pieniądze niekupisz.

Zlatý klíč všecky zámky otevře — i pekelný: ale nebeský nemůže. *Č.* — *S.* Златанъ ключићь сваку брану отвори, окромъ небесну. Protož: Boháč (zeman) jest tak řídký host v nebi, jako zvěřina v kuchyni chudobného.

Bohatství hnije, a chudoba žije. *R.* Богатство гніетъ, а нищета живетъ.

Boháč v hojnosti, a chudý v střídmosti. *R.* Богатой въ пиру, а убогой въ миру.

Staré zboží činí novou šlechtu. *Č.*

Čím více statku máme, tím více ho žádáme. *Č.*

Nepřesytí se oko patřením, a mysl bohatstvím. *R.* Не насытится око зрѣніемъ, а умъ богатствомъ.

Buď jen zboží, bude i štěstí. *R.* Былъ бы товаръ, будетъ таланъ.

Za štěstím hodnosti, za hojností dobrá mysl. *P.* Za szczęściem godność, za dostatkiem dobra myśl.

Statky činí statečnost, a nedostatky nestatečnost. *P.* Dostatek czyni statek, a niedostatek niestatek.

Bohatství plodí závisť, chudoba nenávisť. *Č.*

Bohatství nyní panuje, ctnosť mu ustupuje. *P.* Bogactwa teraz przodkują, cnoty jim ustępują.

Máš-li příjmy početné, měj i srdce šlechetné. *P.* Masz dochody niemałe, miej serce wspaniałe.

Boháč želí korábu, a žebrák mošny. *R.* Богатому жаль корабля, а убогому кошеля.

V pranici bohatý chrání úška, a chudobný rouška. *R.* Въ дракѣ богатой бережетъ лица, а убогой кафтана.

Velikému veliké i třeba. *R.* Большому большое и надобно.

Velikému korábu veliké i plování. *R.* Большому кораблю большое и плаванье. (Bohatý, vznešený může sobě více dovolovati.)

Čím větší hlava, tím větší klobouk. — Veliká hlava, veliký klobouk. *Č.*

Veliký pták velikého hnízda potřebuje. — Malých ptákův malá hnízda. *Č.* — *P.* Małych ptaków małe gniazda. *R.* Малыя птички свиваютъ малыя гнѣзда. *S.* Што є већа птица, веће іой гнѣздо треба. *Kr.* Velíka ptica veliciga gnjézda potrebuje.*)

U veliké vodě veliké ryby bývají. V malé vodě malé ryby. *Č.* — *S.* У великимъ рѣкама велике се рибе хватаю.

Veliký strom má veliké kořání. *Ch.* Veliko drévo ima veliko korenje.

Blaze rybám u vodě. *Č.*

Kde plno, snáze ulévati. *P.* Gdzie pełno, snadniéj ulać.

Čeho dost, snadno tím plýtvati. *Č.*

Blaze tomu, kdo má v domu. *Č.*

Kdo má sádlo, tomu snadno. *Č.*

Snadno v šatech blázniti. *Č.*

Mámo, pecte koláče, táta jede ze mlýna. *Č.*

Kdo má koně, snadno k němu sedlo najde. *Č.*

Na starém ohništi snadno jest oheň rozdělati. (Snadno hospodařiti na zděděném zboží.) *Hal.* На старимъ огниску легко виґень розкласти.

Každý blázen kaši uvaří, když je krupice a máslo. *Mr.* И дурень каши наваре, абы пшоно та сало. *S.* Да има сыра и масла, и моя бы мати знала гибати гибаницу.

Snadno sedě ve třtí píšťalky dělati, a sobě pískati. *Č.* — *S.* Ласно є у риту у карабу свирати. **)

Snadno s plným břichem o postu kázati. *S.* Ласно є съ пунымъ трбухомъ постъ хвалити.

---

*) *Šp.* A chico paxarillo chico nidillo. *Něm.* Großer Vogel, großes Neſt. Anebo: Kleine Vögel, kleine Neſtlein.

**) *Něm.* Wer im Rohre ſitzt, hat gut Pfeifen ſchneiden.

Snadno za křovím stříleti. *S.* Лясно е иза грма (града) стрѣляти.

Velkému pánu vždy kostka dobře sedá. *P.* Wielkiemu panu zawsze kostka dobrze pada.

Bohatému čert děti hejčí, a chudý ani chůvy nenajde. *Mr.* Богатому чортъ дѣти колыше, а убогый и нянькы не найде.

Čert vždycky na větší hromadu klade. *Č.*

Kde holubův mnoho, tam jich ještě více přiletuje. *S.* Дѣ много голубова има, тамо іоштъ выше долеѣу.

Liščí kožíšku, varuj trošíčku; kuno, před stůl; sobole, za stůl; a ty berane, za kamna. *P.* Lisie, pomkni się; kuno, przed stół; sobolu, za stół; a ty baranie, za piec.

Bohatý v kuní čubě se protlačí, ale chudý v cvilinkové kytlici uvázne. *Č.*

Bohatství mnoho může. *P.* Bogactwa wiele mogą.

Kdo má koláč, najde i družbu. *Č.*

Kde je maso, tam jsou i psi. *Ch.* Gde je meso, tam su psi. *S.* Докъ е комадá, доста и пасá.

Na bohaté bobry více lovcův. *R.* На богатыхъ бобрахъ лучше ловцовъ.

V koho naděje, tomu i chvála. *R.* Отъ кого чаютъ, того и величаютъ.

Zrno tone, pléva pluje: proto předce plévou sluje. *Č.*

Bohatému všecko se připisuje. *P.* Bogatemu wszystko przypisujemy.

Nehleď na psa, ale čí pes. (Přísl. fatkářův.) *Č.*

Za bohatým se neuhoníš. *R.* За богатымъ не угоняешься.

Bohatý více má na smetišti, nežli chudý v chýši. *Kr.* Bogátic več imá na smetíši, kot siróta v' híši.

Bohatec bývá rád skupec. *Kr.* Bogátic je rád skópic.

Bohatství přibývá, ctnosti ubývá. *P.* Bogactw przybywa, cnoty ubywa.

Bohatství, rod a hodnosti jsou pěkné pokryvky zlosti. *P.* Bogactwa, rod i godności są piękne pokrywki złości.

Boháč chudého trudí, a svědomí měšcem z lidí pudí.

R. Бѣдной отъ богатаго погибаетъ, а богатой совѣсть изъ людей мѣшками выгоняетъ.

Boháč zřídka spravedliv, buď sám, buď předek jeho. *P.* Bogaty rzadko sprawiedliwy, abo sam, abo jego przodek.

Kdo se rychle zbohatí, duší to zaplatí. *P.* Kto się prędko zbogaci, duszą tego przypłaci.

Bohatnoutí není hřích, když se děje bez něčího ochuzení. *Č.*

Bohatnouti není největší umění, ale s bázní boží bohatnouti, to jest něco. *Č.*

Boj se rychlé ztráty, kdos rychle bohatý. *P.* Bój się prędkiéj straty, kto prędko bogaty.

Dokud nesní hada had, nemůž se naroditi drak. *S.* Змія змію ако не изѣ, аждаіомъ не може постати. (Dokud jeden druhého neb jiných neoloupí, nemůže zbohatnouti.)

Bohatý nemá dost, dokud mnoho chudých nesežere. *Č.* — *P.* Ten temu pan, kto kogo zjé.

Velké ryby malé požírají. *S.* Велике рыбе мале пождиру.*)

Snadno bohatému krásti, a starému lháti. *Hal.* Добре богатому красти, а старому брехати.

Kdo má cvoky, podpírá si boky. *Č.*

Chléb má rohy, nouze nohy. *Č.* — *P.* Ma chleb rogi, a nędza (niewola) nogi.

Kdo bohat, ten i rohat. *Č.* — Chlap bohatý, jak býk rohatý. *R.* Кто богатъ, тотъ и рогатъ. Мужикъ богатой, какъ быкъ рогатой. Богатой, что чортъ рогатой. **)

Slepice pro zrnko v mrvě se hrabe, a v obilí zas hrabe, by mrvu našla. *Č.*

Syté prase (sytá svině) věchtem hrá (zmítá). *Č.*

Snadno si vybírati, když jest v čem. *P.* Łacno przebarszczać, kiedy dostawa.

Kdo čeho dosti má, rád tím plýtvá. *Č.* — *Ch.* Z kém gdo već lada, z tém već troši.

---

*) *Novoř. Τὸ μεγάλο ψάρι τρώγει τὸ μικρὸ.*

**) *Lit.* Bagoczus ragůczus irgi puikoczus.

Boháči netřeba rozumu. *P.* Bogatemu nie trzeba rozumu. (Žertem se říká.)

Z vlka nebrzo bude oráč, a z zemana žák. *Č.*

Jeden rubl, jeden rozum; dva ruble, dva rozumy; kolik rublův, tolik rozumův. *Mr.* Одинъ рубль, одинъ умъ: два рубля, два ума; скильки рубливъ, стильки умивъ. *R.* Есть рубль, есть и умъ. (Kde peníze, tu rozum.)

Tlusté hovádko hezké, a bohaté moudré. Aneb: Tlustý kus (dobytka) vždy hezký, a bohatý kus vždy moudrý. *Č.* — *S* Дебело лѣпо, а богато мудро.

Pozve-li se osel na svatbu, aneb vody třeba, aneb dříví nenošeno. *Il.* Kad zovu tovara na pir, ili trebuje vode, ili dàrva nejma. *R.* Вола зовутъ не пиво пить, а хотятъ на немъ воду возить.

Bohatství tu vlastnost má, že z moudrého hlupce udělá. *P.* Bogactwa tę własność mają, mądrego głupim działają.

Boháč jídá kdy chce, a chudý kdy může (kdy má). *R.* Богатой ѣстъ, какъ захочетъ, а убогой, какъ случится. *S.* Богатъ ѥде, кадъ хоће, а сиромахъ, кадъ може. *Ch.* Siromak jé, kad ima, bogatuš, kad hoče.

Sytý lačnému (hladovému) nevěří. *Č.* *) — *R.* Сытый голодному не вѣритъ. *S.* Сытъ гладну не вѣрує (не разуміе). *R.* Здоровому все здорово. (Zdravému vše zdrávo.)

Bohatec se diví, čím chudý se živí: chudý ach a uch! ale při něm bůh. *P.* Bogaty się dziwi, czym się chudzina żywi. *R.* Богатой дивится, чѣмъ голой живится; а голенькой охъ, а за нимъ богъ. — Бѣдненькій охъ, а за бѣдненькимъ богъ. — Начто тому много дивиться, отъ чего голой живится.

Za chudinou pán bůh. *Č.* — *P.* Za chudziną pan bóg. — Za chudým (sirotkem) s pokladničkou pán bůh. *Mr.* За сиротою бигъ зъ калитою.

Kdo chodí s kabelí, toho pán bůh nadělí. *Č.*

Bohatému dobře činiť, ztráta (mrhactví). *P.* Bogatemu dobrze czynić, strata.

---

*) *Lit.* Sotus alkaną ne pažysi.

Těžko sytého častovati, a bohatému darovati. *S.* Сыта частити а богата обдарити, тежка є ствар.

Také boháč jen dvě dírky v nose má, jako chudobný. *Č.*

Však boháč také cukr nezobá, ani chudinec kamení nehryže. *R.* Богатой не сахаръ зоблетъ, а убогой не каменье гложетъ. — Anebo: Ač bydlíme v stáji, nežvýkáme předce slámu. *S.* Ако и живимо у пояту, не грыземо ни мы сламу.

Král veliký pán, a lopatou cukru nejídá. *P.* Król wielki pan, a łopatą cukru niejada.

Nač hromada žita, pakli se nejí. *Il.* Čemu bi hàrpa žita, kad se nebi jela.

Kdo má nazbyt, může pozbyť. *Č.*

Z bohatství nejde tak veliké potěšení, jako žalost pochází z jeho potracení. *Č.*

Co platny perly, když krk mi škrtí. *Il.* Zaludu mi je biser, kad mi gàrlo davi. *S.* Залуду ми є биссеръ, кадъ ми вратъ одкида.

Čím více peněz, tím více starostí. *R.* Больше денегъ, больше и хлопотъ.

Není velkých příjmův bez velkých vydejův. *P.* Gdzie wielki dochod, wielki rozchod.

Bohatým býti pracno, ale sytým netěžko. *R.* Богатому быть трудно, а сытому не мудрено.

Někdy i na bujném poli jsou koni chudi. *Č.*

Tomu kdo stůně, nezpomohou sladké vůně. *R.* Ароматы отъ муки не избавятъ.

Zlaté lůže nemocnému nezpomůže. *R.* Больному кровать и золотая не поможетъ.

Příliš mnoho ztíží mnoho pomáhá. *HLuž.* Wjele za dźiw hdy wjele pomha. Wjele pšeco wjele njepomha.

Vlasť se hubí **chudobou**, mysl klesá nehodou, a nedostatky všem jsou nesladky. *R.* Бѣдность губитъ отечество, печаль крушитъ молодечество, а недостатки и всѣмъ несладки.

Chudý s bohatým nehoduj, moudrý s bláznivým nežertuj. *Č.*

Pán jak chce, a chudina jak může. *Č.* — *P.* Panowie jako chcą, ubodzy jako mogą. Pan jako chce, a chudzina jako może.

Páni jak blázni, co chtí, to činí. *Mr.* Пани якъ дурни, що хотять, те роблять.

Pěší jezdci netovařiší. *R.* Пѣшій конному не товарищъ. *S.* Пѣшакъ на коньика у вѣкъ мрзи. — Bezkonný pěš i v Carhradě. *R.* Безконной и въ Царѣградѣ пѣшъ.

Řídko kdo darmo chudý. (Nejčastěji z marnotratnosti, lenosti, nedbalosti atd.) *Č.*

Je-li chléb jedlý, jest ráj i pod jedlí: a není-li chleba sousto, bývá všude úzko. *R.* Коли хлѣба край, такъ и подъ елью рай: а хлѣба ни куска, такъ и вездѣ тоска.

Bez soli, bez chleba, špatná beseda. *R.* Безъ соли, безъ хлѣба, худая бесѣда. (Kde není co přikousnouti, váznou i ústa v řeči, a mnohý nepřichází.)

I ve Vídni lidé bídní. *Č.*

Bohatého škody, chudého hody. *Č.* — *P.* Bogatego pokuta, ubogiego biesiada. — Ubogiego łaźnia, pańska pokuta.

Blahoslavený chudý, kterého almužna hledá. *Č.*

Tomu běda, kdo za dveřmi hledá. *DLuž.* Bjeda, chtóż pśed źurjami gljeda.

Nemoc a běda zatajiť se nedá. *Č.* — Chudoba a kašel nedají se utajiti. *S.* Сиромаштво и кашель не даду се сакрыти.

Netřeba tomu učiti se kulhati, koho nohy bolí. *R.* Не учиться хромать, когда ноги болятъ.

Holý nahého neokryje. *Č.*

V jedné ruce prázdno a v druhé nic. *R.* Въ одной рукѣ пусто, а въ другой ничего.

Ze stočeného sudu v prázdný se nepřelévá. *R.* Изъ пустаго въ порожнее не переливаютъ.

Není sedla, ani uzdičky, ba ani té věcičky, na niž se uzda dává. *R.* Ни сѣдельца, ни уздицы, ни той вещицы, на что надѣть уздицу.

Nebohatý jako hrbatý; co má, to nosí. *R.* Небогатый какъ горбатый; что есть, то и носитъ.

Co chleba, to v něm, co roucha, to na něm. *S.* Што є руха, на нѣму є, што є круха, у нѣму є.

I chladno i hladno i mošna prázdna. *R.* И холодно и голодно и мошна пуста.

Prosíš mošny od žebráka, a holi od ovčáka. *Č.* (V podobném smyslu též *R.* У колашника дрождей куповать. Kupovati u koláčníka kvasnice. — Захотѣли у кошки лепёшки, а у собаки блиновъ. Chtíti na kočce kosmatice, a na psu měchury. — *S.* Одъ дѣвойке свилу куповати. Kupovati od děvčat hedbávi.)

Málo požitku z žebrácké kabele. *Mr.* У старця въ торбѣ не поживишься.

Není docela bos; má ještě podvazky. *Č.*

Chudoba cti netratí. (Někteří přidávají: Polibte mě v — bohatí.) *Č.* — *P.* Chudoba cnoty nietraci. *)

Bohatým býti není povinnost, ale ctnostným. *P.* Żaden nie powinien być bogatym, jeno cnotliwym.

Na chudobných svět stojí. *Č.*

Lepší vlastní chudoba, než cizí bohatství. *Č.*

Lépe žíti v chudobě, nežli v hanobě. *R.* Лучше жить въ тѣснотѣ, чѣмъ въ обидѣ.

Lepší poctivost s chudobou, nežli bohatství s nepoctivostí. *S.* Болѣ є поштенье у сиромаштву, него богатство безъ поштенья.

Chudoba lichvy nezná. *Č.*

Při mále malé starosti. *P.* Mało mając, małe troski.

Chudoba bezpečna, a proto vesela. (Od r. 1485.) *Č.* — *Slc.* Sirota nĕvolná, ale sobě volná. *P.* Ubogi swobodny. Ubogi wszędy bezpieczny. Chudobie ciszéj. Kto ma mniéj, ma bezpieczniéj. — K tomu staročeské verše: Blaze tomu, kdo nic nemá, nestará se, kam co schová; směle lehne, směle vstane. žádný mu nic neukradne.

Kdo nic nemá, nic neztratí. *P.* Kto niema, niestraci.

---

*) *Angl.* Poverty is no sin. *Něm.* Armuth iſt keine Schande, noch Unehre.

Deset zbrojných u jednoho nahého nic nevezmou. *P.* Dziesięć zbrojnych u jednego nagiego nic niewezmą. Nahého ani sto zbojníkův nemůž obrati.

Holému rozbroj nestrašen. *P.* Niestraszny nagiemu rozbój. *R.* Голому разбой не страшенъ. *Mr.* Голому розбій не страшенъ.*)

Nebojí se mokrý deště, ani zbadkaný neštovic. *R.* Мокрой дождя не боится, ни щедроватый оспы. *Mr.* Не боиться мокрый воды, а голый розбою. *Blh.* Мокрый ся не бои отъ дъждъ.

Nebojí se Němec, že mu gatě vezmou. *Č.*

Chudých jest náuka. *P.* Ubogich jest nauka. Ubostwo wiele dobrego nauczy. *R.* Голь мудрена.**)

Chudoba je matka zdraví. *S.* Сиромаштво є мати здравля.

Třeba chaloupka dřevěná, jen když v ní srdce zdrávo. *R.* Хотя изба елова, да сердце здорово.

Ač má chlap kožich beraní, předce v něm duše lidská. *R.* Хотя шуба овечья, да душа человѣчья.

Ač můj kabát šerkový; není vyloupen, ale z mých mozolův koupen. *R.* Хоть и сѣръ кафтанъ, да не кралъ, за трудовую досталъ.

Milá chudobo, nenajíš-li se, ale se vyspíš. *Č.*

Chudý člověk i od hladu spává. *S.* Сиромахъ човекъ и одъ глади спава.

Kdyby nebylo chudobných, ani by slunce nehřálo. *S.* Да нiє сиротинье, небы ни сунце гріяло.

Ač vyšel z bláta, povýšen za preláta. *R.* Изъ грязи, да посаженъ въ князи. (Tím větší česť.)

Povýšen ne z rolí, ni za solí, ale tím, co ho bolí. *P.* Powstał nie z roli, ani z soli, ale z tego, co go boli. (Nepřišel k důstojenství pro své bohatství, ani z pochlebenství, ale svými zásluhami, svou prací a mnohým úsilím, a jako udatný vojín i ranami těžkými.)

---

*) *L.* Cantabit vacuus coram latrone viator. *Angl.* The beggar may sing before the thief.

**) *Ř.* Πενία σοφίαν ἔλαχεν.

Ach, ach! a pomoci není čím. *R.* Ахъ, ахъ! а пособить не чѣмъ.

Kde péče, tu starost. *Č.*

Ubozí nebozí. *Č.* *) — Na kohož všecko zlé, než na chudého? *Ch.* Kam će vse zlo, neg na bogca?

Není hůře, jako když nouze a hoře. *R.* Нѣтъ того хуже, какъ придетъ нужа.

Když přijde zlé bydlo, nejde na mysl ani jídlo. *R.* Когда придетъ бѣда, не пойдетъ на умъ и ѣда.

Raději v nenávisti, nežli v bídě trvati. *R.* Лучше въ ненависти, нежели въ бѣдѣ пребывать.

Psota nejdál trvá. *Č.* — *Slc.* Psotu a bohatstvo zbojovať ťažko.

Těžko bez peří (křídel) lítati. *Č.*

Panské chyby každý zamlouvá, chudobného ctnosti nikdo nevidí. *P.* Pańskie błędy każdy zamawia, ubogiego cnotę rzadko kto widzi.

Chudobného zdání nemá uznání. *P.* Ubogiego zdanie — niedba nikt na nie.

Kde veliké zvony zvoní, tam se malé neslyší. *S.* Дѣ велика звона звоне, ту се мала не чую.

Na bídného Makara i šišky padají. *R.* На бѣднаго Макара и шишки валятся. (Makar nešťastného, v ničem zdaru nemajícího člověka znamená, tak jako Janek hloupého.)

Nešťastného i haluz táhne. *Mr.* Вбогого и голузя тягне.

Vychoudlému prasátku i o žních zima. *Mr.* Худое порося и въ Петровки зябне. — Chudému vždycky zima. *HLuž.* Khudomu wječnje zyma.

Malý psík do starosti štěně. *R.* Маленька собака до старости щенокъ.

Z vrány nebude sokol. *R.* Воронѣ соколомъ не быть.

Chudobného chudobné je štěstí. *Č.*

Chudému vždycky spíše v saku žába než rak. *Č.*

Chudoba zle se má všude. *Č.*

---

*) *Lot.* Ubadſiņņi nabadſiņņi.

Chudému všude pískoř. *Č.* — *P.* Chudobie (ubogiemu) wszędy piskorz.

Chudý všude musí za dvéře aneb pod lavici se vtisknouti. *Č.* — Kdo nemá co dáti, musí u dveří státi. *P.* Kto niema co dać, musi u drzwi stać.

Na chudého všady teče. *Č.* — *P.* Na ubogiego wszędy kapie.

Chudobnému i z hrnce vyvře (vykypí). *Č.*

Kde tenko, tam se rve, a kde chatrno, tam se páře. *P.* Gdzie cieńko, tam się rwie. *R.* Гдѣ тонко, тутъ и рвется, а гдѣ худо, тутъ и порется. *Hal.* Де тонко, тамъ ся рве. *S.* Дѣ є тонко, ондѣ се и кида (ондѣ и пуца). *Blh.* Вѫжото ся кѫса, гдѣто е найтънко. Provázek se trhá, kde nejtenší. (Chudému všude zle; kdo málo má, i to se mu béře.)

O chudého se každý otře. *Č.*

Ani u strýce, ani u děda (ni u otce, ni u děda), kdož nic nemá, tomu běda. *Č.*

Chudý málo má přátel. *P.* Ubogi mało ma przyjaciół.

Chudobného ani svojeť nezná. *Č.* — *P.* Ubogiego i swoji nieznają.

Žebráka ani ten, kdo ho zrodil, nemiluje. *S.* Просяка не милує ни онай, кои га є родіо. (Srov. v Písmě Př. 14, 20 a 19, 7.)

Sirotek těžší než kámen. *P.* Sierota cięższa niż kamień.

O chudobo, i vsi obtížna jsi; čím pak více chalupě, v které jsi! *S.* Сиромаштво и селу си тежко; а камо ли кући, у коіой си!

Když v pytlíku peněz není, tehdy se i rozum mění. *P.* Kiedy groszy w pytlu nenié, w ten czas się i rozum zmieni.

Bída bídu plodí. Bída bídě ruku podává. *Č.* — *R.* Бѣда бѣду родитъ. *Mr.* Бѣда съ бѣдою ходить. *)

Žádná psota sama není, jedna ráda druhou honí. *Č.*

A kde rak, ježto vody není! (Kde u př. má se vzíti bohatá česká literatura při skrovném počtu čtenářův a nemnohých podpůrcích?)

---

*) *Lit.* Wargas wargą prispir'.

Netřeba tomu nic horšího přáti, koho mniší bijí, a svině drbají. *S.* Кога калуђери бију, и свиње дрпаю, не треба му горье неволье.

Kde psota, tam hřích. *Č.* Chudý z nouze hřeší. *P.* Ubogi z nędzy grzeszy.

Chudoba víru láme. Chud nevěren. *Č.*

U chudoby nehledej hanby. *Č.* — *Slc.* Chudoba ako pes haňby nemá. *Ch.* Nevolja nema srama. *)

Kdo žive v nuznosti, nehledí poctivosti. *R.* Живучи въ бѣдности не ищетъ честности.

Zlé postavení i dobrého mění. *P.* Złe położenie dobrego psuje.

Chudobný člověk, hotový cikán. *Ch.* Siromak človek, gotov cigan.

Chudoba krade a nouze lže. *R.* Бѣдность крадетъ а нужда лжетъ. **)

Nouze všelijak se krčí. *HLuž.* Nuza so wšelko huza. Nuza wšitko zhuza.

Nouze není sestra ani bratr. *Č.* ***)

Nouze i na macechu vžene. *Č.*

Chudina z vody vaří. *Č.* — *P.* Ubogi s wodą warzy. †) A vody ani král neujme. *R.* Воды и царь не уйметъ.

Kde ryb není, platí i rak za rybu. *Mr.* На безрыбьѣ и ракъ рыба.

V bezlidenství i Janek člověk, a s ním Anka, jsou lidé. *R.* Въ недостаткахъ и Ѳома дворянинъ. *Mr.* На безлюдьѣ й Хома чоловѣкъ, а Ганка ще й люде.

Kde děvčat nemají, i báby se vdávají. *S.* За неволю бабу воде, кадъ дѣвойке не находе. Anebo: Кадъ дѣвойке нема, добра є и баба.

Kde lidí není, tu musí jeden stolice na lavice stavěti. (V nedostatku si ledajak člověk pomáhá.) *Č.*

*) *Angl.* Bashfulness is an enemy to poverty.

**) *Lat.* Paupertas meretrix.— Necessitas egentem mendacem facit. (*Syrus.*)

***) *Lit.* Strokas ne brolis.

†) *Něm.* Arme Leute kochen mit Waſſer.

Z ničeho nebude nic. *Č.* — *P.* Z niczego nic niebędzie.

Těžko bráti, kde nic není. *P.* Brać tam trudno, gdzie niemasz nic. *Ch.* Gde ga ni, ni ga nit vzeti. *S.* Дѣ ништа нема, ондѣ се ништа не може ни узети.

Těžkoť jest jísti, když není co. *Č.*

Kdo nic nemá, nic nemůže dáti. *Ch.* Koi nikaj nema, nikaj nemre dati.

Kde není, smrť nebéře. Kde nic není, tu ani smrť nebéře. *Č.* — *P.* I sam bóg niebierze, gdzie niemasz. *R.* И богъ того не возметъ, когда чего нѣтъ. *Mr.* Гдѣ нема, тамъ и бигъ не озме. *Ch.* Česa ni, nit ga car ne trěbuje. *)

Ze železa mědi nevykuješ. *R.* Изъ желѣза мѣди не выкуешь.

Na suchém dřevu těžko trhati listí. *R.* Съ сухаго лѣсу листья не соберешь.

Holému snadno se hlava oholí. *Č.* — *Mr.* Голого легко голити. *S.* Ласно є ћелава обрiяти.

Naše kapsa uboha všecko béře, co kdo dá. *Č.* — *Slc.* Chudobné vrecko (pytel), pobierá všecko. *S.* Просячка торба не може се напунити (свагда є празна). **)

Koně suchopárného (hladovitého) se nedokrmíš, a mošny žebrácké nenaplníš. *R.* Не накормить коня сухопараго, не надѣлить дитя безсчастнаго. А опѣт:

Skrovná kapsa brzo se naplní. *S.* Малый жепъ фришко се напуни. (Chudému jako dítěti maličkostí učiníš radost.)

Nuznému i kousek za celý krajíc. Anebo: Chudému skýva za bochník. *R.* Бѣдному и кусокъ за цѣлый ломоть.

Chudému i dva česká hromádka hezká. *R.* У бѣднаго и два гроша куча хороша.

Vytrhni komáru nohu, a hned jsou i střeva venku. *Il.* Izskubi komaru nogu, crjeva mu su na dvoru. (Chudému i malá škoda čitedlna.)

---

*) *Něm.* Wo nichts iſt, hat der Kaiſer ſein Recht verloren. *Čud.* Mis taud tühjast toast wöttab. (Co vezme smrť ze prázdné světnice.)

**) Mendicorum loculi semper inanes. *Fr.* La besace du mendiant n'est jamais pleine.

Lepší ať i černý koláč, nežli prázdná mošna. *S.* Больи є и црнъ колачъ, него празна торба.

I kaftánek hřeje, když kožicha není. *R.* И кафтанъ грѣетъ, когда шубы нѣтъ.

Když břitvy není, i šídlo holí. *R.* Когда бритвы нѣтъ, такъ и шило брѣетъ.

Nedostatky okazují, jak málo lidé potřebují. *P.* Niedostatek pokazuje, jak mało człek potrzebuje.

V nouzi poznáváme, co zbytečných potřeb máme. *P.* W nędzy łacno poznawamy, jak wiele zbytnych rzeczy miewamy.

Patrná to běda, když se rodí v žitě lebeda. *R.* Видимая бѣда, что во ржи родилась лебеда. Na toto přísloví se jiným odpovídá, a sice: Není to běda, když v žitě lebeda; ale to dvě bědy, není-li žita ni lebedy. *R.* То не бѣда, что во ржи лебеда; а тогда двѣ бѣды, когда ни ржи, ни лебеды.

Ne to jest neštěstí, které peníze zasáhlo; ale neštěstí to jest, které se nemá čeho ujíti. *R.* То не бѣда, что на деньги пошла; то бѣда, что на деньги нейдетъ.

Není ten chud, kdo nikdy ničeho neměl, ale ten, kdó měl a pozbyl. *S.* Ниє онай сиромахъ, кои никадъ ништа ниє имао, него онай, кои є имао, па изгубіо.

Kdo nic nezkusil, nic neví. *Č.* — Kdo v nouzi nebýval, ten nic nevídal. *R.* Кто въ нуждѣ не бывалъ, тотъ и не видалъ.

Bída učí rozumu. *Č.* — Naučí nouze práci. *P.* Niewola nauczy robić.

Naučí potřeba, čeho k ní třeba. *P.* Nauczy potrzeba, czego do niej trzeba.

Člověk v nesnázích důvtipen. *S.* Човекъ у неволи досѣтливъ.

Chléb má rohy, nouze (nezvůle) nohy. *Č.*

Naučí bída popiti, když se není čeho chopiti. Anebo: Naučí bída kouzliti, když není co na zub vložiti. *Mr.* Научить бѣда попити, коли нема ся чого хопити. Научить бѣда ворожити, якъ нема що въ ротъ вложити. *R.* Люди лучатъ, бѣды учатъ.

Zlí dnové skáčí, nouze učí, a cizí chléb nedá spáti. *R.* Злые дни скачутъ, неволя учитъ, а чужіе хлѣбы спать не дадутъ.

Drahý chléb, když není peněz. *R.* Дорогъ хлѣбъ, какъ денегъ нѣтъ.

Nejdražší jest, co se prosbou kupuje. Anebo: Draho se kupuje, co se vyprošuje. *Č.*

U hladového nejdražší chléb. *P.* U głodnego najdroższy chleb.

Drahátě almužna v čas nedostatku. *R.* Дорога милостыня во время скудости.

Co se nám už přejídá, to chudý rád dojídá. *Č.*

Potřeba věci dražší. *P.* Potrzeba rzeczy droższy.

Kdo se topí, i břitvy se chytá. Tonoucí i slámy se chytá. Kdo do vody upadne, třeba trnu se chytí. *Č.* — *P.* Tonący i miecza (i ciernia) się chwyta. *R.* Кто тонетъ, тотъ и за бритву радъ ухватиться. *S.* Кадъ човекъ тоне, и за врело се гвожђе хвата. *Blh.* Който ся дави въ морето, той ся хваща и за змеѭтѫ за помощь.

Pomoz co pomoz, jen když jest k platnosti. *Č.*

Uřež ucha, nastav břucha. *Slc.* (V nouzi si pomoz, jak můžeš. — Uřež břucha, nastav ucha — říká se zas, když někdo nepozorliv jsa táže se na věci, o nichž právě mluveno bylo.)

Všickni jsou k službám ochotni, jen v nouzi pomoci není jim chuti. *R.* Всѣ доброхоты, а въ нуждѣ помочь нѣтъ охоты.

V bídě netřeba plakati, leč po léku se ptáti. *S.* У неволи нетреба плакати, него лѣкъ тражити.

Ženský to obyčej slzami bídě pomáhati. *R.* Женской обычай слезами бѣдѣ помогать.

Málo dbá se, když chudý pláče. *Mr.* Нихто не баче, якъ сирота плаче.

Tehdá chuďasovi boží hod, když košilka bílá. *Mr.* Тогди сиротѣ великъ день, якъ сорочка бѣла.

Čím kdo vyvýšenější, tím bývá sebou nebezpečnější. *Č.*

Kdo nad jiné postaven, pohromám větším vystaven. *R.* Часто приходитъ бѣда и напасть, кому дана большая власть.

Kdo po vysokých věcech touží, po neštěstí touží. *Č.*

Kdo nežádá si vlásti, uhne se mnohé strasti. *R.* Кто не желаетъ власти, на того не приходятъ и напасти.

Čím vzchod vyšší, tím pád nižší (těžší). *Č.* *)

Čím kdo výš leze, tím tíže ji padá. Čím výše, tím horší pád. *Č.* — *Mr.* Хто высоко лѣтае, той низко сѣдае (падае).

Kdo příkře přistavuje, rádo se s ním podvracuje (rád zpátkem padá). *Č.*

Bývá pod vozem, kdo bývá na voze. *Č.*

Čím se kdo výše vyzdvihuje, tím péčemi těžšími se obkličuje. *Č.*

Kdo veliké břemeno nese, tudíž pod ním na zemi klese. *Č.*

Na světě jako v lázni; čím kdo výše sedí, tím více se potí. *P.* Na świecie jak w łaźni; jim kto wyżéj siedzi, tym bardziéj się poci.

Větší hlava, větší hlavobol. *S.* Већа глава, више главобоље.

Kdo na zemi sedí, pádu se nebojí. *Č.*

Kdo na rovni padne, vstane snadně. *P.* Kto na rowni padnie, wstanie snadnie. — Dołem lepiéj. **)

S vrchu dobře hleděti, po rovině dobře jíti. *Č.*

Muška nebojí se obuška. *R.* Муха не боится обуха. Aneb: За мухой не нагоняешься съ обухомъ.

Nejvyšší hory nejtěžší hromobití snášejí. — Nejvyšší stromové největší nepokoj od větrův mají. *Č.* — Na vysoké hory, domy — rády často bijí hromy. *P.* Na wysokie góry, domy, rady często biją gromy. *Il.* Ki u visokih kulah stoji, nebeskih se trěskov boji. (Vitezović.)

Netřeba se třtině báti, větrové kdy dub vyvrátí. *P.* Bać się nietrzeba trzcinie, gdy wiatr dąb wywinie.

---

*) *Lit.* Jů auksztesnis daikt's, jů sunkésnis půlis. *Angl.* The greater the tree, the harder the fall.

**) *Šp.* Aquel va mas sano, que anda por lo llano. *Fr.* Celui-la va plus sain, qui va par la plain.

Velicí stromové dlouho rostou, a chvilkou padnou. *S.* Велика дрвета дуго расту, али за часъ падну.

Když dub padne, ledakdos třísky sbírá. *Č.* — *R.* Когда дубъ въ дребезги упадаетъ, кто хочетъ щепки подбираетъ. *)

Dub když padne, snadno ho přeskočiti. *S.* Растъ кадъ се изваля, лясно га є прескочити.

Když sokol zahuben (oprší), klove ho i vrána. *Č.* — *P.* Gdy sokoł zpieszeje, bije go i wrona. Anebo: Sokoł kiedy więc zepsieje, biedna wrona mu dogrzeje.

Zdechlého lva snadno za bradu škubati. *P.* Lwu zdechłemu łacno brodę skubać.

Komu se noha podvrtla, ledakdo naň doskakuje. *P.* Komu się noga powinie, leda kto się go nabije.

Na strom nachýlený i kozy skáčí. *P.* Na pochyłe drzewo i kozy skaczą (lazą). *R.* На покляное дерево и козы скачутъ. *Mr.* На похыле дерево и козы скачуть. *Ch.* Na pognjeno drevo hodiju koze. *Kr.* Pod pógnjeno drevó hódijo koze srát. (Béře se jednou v tom smyslu, že lidé rádi pohrdají tím, kdož moci a hodnosti zbaven; za druhé pak znamená, že příliš povolného každý zle a dle své vůle užívati hledí.)

Každá **bolesť** k srdci. *R.* Всякая болѣзнь къ сердцу.

Srdce nezaboli, oko nezapláče. *S.* Докъ срдце не заболи, не може око заплакати.

Kde bolesť, tu práce. *Č.*

Co koho bolí, o tom i řeč volí. *P.* Co kogo boli, o tém mówić woli.

Slza světlá, ale oči kalí. *Č.* — *R.* Слеза жидка, да ѣдка.

Kde hoře, tu i slzy. *R.* Гдѣ горе, тутъ и слезы.

Hoře neztrávíš vskoře. *R.* Горе не изживешь скоро.

Hoře lýčím podpásáno. *R.* Горе лыкомъ подпоясано.

Zle žiti v nouzi, ale hůře v hoři. *R.* Лихо жить въ нуждѣ, а въ горѣ и того хуже.

---

*) *Lat.* Quercu jacente omnes eunt petitum ligna. — Arbore dejecta ligna quivis colligit. *Syrus*

Jedna bída za druhou. — Jedna těžkost druhou stíhá. — Bída se s bídou potkává. *Č.*

Hoře za hořem, bídy za bídami. *R.* Горе по горю, бѣды по бѣдамъ.

Upil se bídami, a ochmelil se slzami. *R.* Упился бѣдами, а охмѣлился слезами.

Až v hrobě budeš, pak hoře zbudeš. *R.* Гдѣ глаза окинутъ, тутъ жаль покинуть.

Plač ku bohu, a slzy voda. *R.* a *Mr.* Плачься богу, а слезы вода.

Ne tak (bojím se) bohatého pychu, jako chudobného vzdychu. *R.* Не боюсь богатыхъ грозъ, боюсь убогихъ слёзъ. (Též o svědomí mûž býti rozuměno.)

Železo rez sžírá, a srdce hoře svírá. *R.* Желѣзо ржа съѣдаетъ, а сердце печаль погубляетъ.

Zřídka která žalost na dobré vyjde. *Ch.* Redko koja žála na dobro izide.

Ač péče neumoří, vždy zdraví podboří. *R.* Печаль не уморитъ, а здоровье повредитъ.

Červ šlapaný se svíjí. *Č.* — *DLuž.* Hužeńc se kśuži, gaž won teptany (tłocony) hordujo. *P.* I biedna mucha odejmuje się.

I robáček piskne, někdo-li ho tiskne. *P.* I robak piśnie, gdy go przyciśnie.

Den mrká nocí, a člověk žalostí. *R.* День меркнетъ ночью, а человѣкъ печалью.

Co den, to radost, ale slz neubývá. *R.* Что день, то радость, а слезъ не убываетъ.

Dokud žil děd, nebývalo běd, a na nás vnuky shrnuly se muky. *R.* Жили дѣды, не видали бѣды, а дожили внуки, натерпѣлись муки.

Běd a péčí čerti napekli. *R.* Бѣды да печали черти накачали. Anebo: Не было печали, да черти накачали.

Čím dále, vždy hůře, jak ona bába řekla. *Č.* — *P.* Dawno tak baba rzekła, co daléj, to gorzéj. — Baba lecąc se wschodu wołała: Co daléj, to gorzéj.

Sokol s místa a vrána na místo. *R.* Соколъ съ мѣста а ворона на мѣсто. (Sokol u Rusův jest podobenstvím člověka zdravého, sličného, bohatého; vrána zas neúhledného, chudého, lakomého. Tak poštovští pacholci přijíždějíce k místu, dávají sobě těmito slovy věděti, jak štědrá jest cestující osoba. Volá-li: sokol! tehdy znamením to jest dobrého spropitného; pakli ale: vorona! sedí obyčejně skrblík ve voze.

Co nás mrzí, to se nás drží, a co jest milo nám, to nechce k nám. *Č.*

Netolikero smrtí, kolikero utrpení. *R.* Не столько смертей, сколько скорбей.

I bez pepře doráží k srdci. *R.* И безъ перца дойдетъ до сердца.

Proto slepý i pláče, že zbla nevidí. *R.* О томъ слѣпъ и плачетъ, что зги не видитъ.

Bídu tříti, kamenné srdce míti. *R.* Бѣды терпѣти, каменное сердце имѣти.

Jsem-li vesel, všickni vidí, a jak se soužím, nikdo nevidí. *R.* Всѣ видятъ, какъ веселюсь, а того не видятъ, какъ крушусь.

Lépe vodu píti v radosti, nežli med v žalosti. *R.* Лучше воду пить въ радости, нежели медъ въ кручинѣ.

Raději chléb s vodou, nežli koláč s bídou. *R.* Лучше воду пить въ радости, нежели пирогъ съ бѣдою.

Nač mezi lidi po zármutek, ano doma pláčí. *R.* За чѣмъ въ люди по печаль, когда дома плачутъ.

Daleké průvody, zbytečné slzy. *R.* Дальніе проводы, лишнія слезы.

Loučení s milými smrti se rovná. *P.* Rozstanie s miłymi śmierci się rowna.

Co máme, nevíme, až když ztratíme. *P.* Nieznamy, co mamy, aż postradamy. *S.* Имашь ме, не знашь ме, изгубишь ме, познашь ме.

Dokud u mne nacházel, i v noci přicházel; a teď co jsem chudý, neví ani ve dne kudy. *Č.*

Odkud jsem se nadál, že mne slunce ohřeje, odtud na

mne mrazy bijí. *S.* Одкудъ самъ се надао, да ме сунце огрie, одонудъ ме ледъ бiе.

Kdo s koho, ten toho. *Č.*

Kdo koho vidí, ten toho šidí. *Č.*

Z cizí kůže dobře jest široký řemen krájeti. *Č.*

Z cizího (panského) krev neteče. *Č.* — *P.* Cudzego nie żal. *R.* Изъ чужаго мѣшка платить легко.

Cizí ucho jako plsť. (Cizié rúcho jako plsť dráti. *Flaška.*) (Řezati snadno, ježto nebolí. Též ku právu se vztahuje: Jinak naše, jinak cizí pře chceme, aby byla souzena.) *Č.*

Každému své hoře (křivda) hořké a příkré. *R.* Всякому своя обида горька и не сносна.

Nebolí ho srdce pro něho; nerodilať jich jedna matka. *S.* Не боли га срдце за њимъ; єръ нхъ нiе єдна майка родила.

Má bolesť, tvůj smích. — Vám je do šmíchu, ale nám pohříchu! *Č.* — *P.* Komu do śmiechu, a drugiemu do zdechu. Co jednemu śmiech, to drugiemu płacz na tém świecie. *R.* Тебѣ смѣшно, а мнѣ къ сердцу дошло. *S.* Єднымъ до зубá, а другимъ до сузá. (Jedněm do zubení, druhým do slzení.)

Cizí hoře lidem smích. *Č.* — *HLuž.* Nječeje horjo, nječeji smjech.

Šibřinky z cizí klisinky; a což až tvá zdechne? *Mr.* Смѣшкы зъ чужои кишкы (кочкy), а якъ твоя здохне?

Kdo má škodu, o posměch se nestarej. *Č.* — *P.* Czyja szkoda, tego i grzech.

Vaši hrají, a naši lkají. *S.* Ваши играю, а наши рыдаю.

Vy zpíváte, a nás krvavé polévají. *S.* Вы пѣвате, а нама крваве (сузе) политћу.

Kočce hříčka, a myšce slzička. *R.* Кошкѣ игрушки, а мышкѣ слезки. (Zábavy velikých jak mnoho stojí slz chudého lidu!) *)

Tvůj meč, a má hlava! *R.* Твой мечъ, а моя голова.

---

*) *Něm.* Der Katzen Scherz iſt der Mäuſe Tod.

Do pekla hluboko, do nebe vysoko. — Král daleko, bůh vysoko, pravdy a spravedlnosti v světě málo. — Bůh vysoko, král daleko, pravda v koutě (a nebeského soudu k poslednímu dni dlouho čekati.) *Č.* — *P.* Bóg wysoko, król (przyjaciel) daleko. *R. Mr.* a *S.* До бога высоко, до царя далеко. Богъ высоко, а царь далеко. (Přísloví toto užívané u veliké nouzi a nesnázi vždy nějaké chýlení se k zoufalosti vyráží. Někteří též ten smysl v ně kladou, že každé provinění, třebať později, předce pomštěno bývá.) *)

A byť o zem se biti, není se kam díti: do nebe vysoko, do vody hluboko. *R.* Сколько ни вертѣться, да не куда дѣться: на небо высоко, а въ воду глубоко.

Země tvrda, a nebe vysoko. *S.* Земля тврда, а небо высоко.

Do nebe křídel není, a do země cesta blízka. *R.* На небо крылъ нѣтъ, а въ землю путь близокъ.

Zármutkem pole neoseješ, a slzami nepřítele rozesměješ. *R.* Кручиною поля не изъѣздишь, а недруга слезами утѣшишь. Anebo: Слезою моря не наполнишь, а кручиною поля не изъѣздишь. (Zde nepomůže žádné bědování; tak osud neuprositelný velí.)

Méně bolí, co v oči nekůle. *Č.* — *P.* Mniéj to boli, co w oczy niekole. Pročež:

Nejlépe v svět očima, a dáti želi pole. *P.* Najlepiéj w świat s oczyma, potrzeba dać pole żalowi.

Čeho oko nevidí, toho srdce neželí (toho srdci méně žel). *Č.* — *P.* Czego oczy niewidzą, tego sercu nie żal. (Též arabsky: Kde oko nevidí, srdce se nekormoutí.)

Povol bolesti; poleží a umře. *R.* Дай болю волю, полежавъ да умретъ.

Když se silně mračívá, lehko pršívá. *Ch.* Kad se jako oblači, lehko i deždji.

Pláč ženský meč; mrzký muži pláč. *Č.*

---

*) *Čud.* Jummal körge, kuningas kaugel.

Jak dlouho na očích, tak dlouho na mysli. — S očí, z mysli. Co sejde s očí, to vyjde ze srdce. Jak daleko s očí sejdu, tak mdlou lásku v srdci najdu. *Č.* — *P.* Co z oczu, to i z serca (z myśli). *R.* Далеко изъ очей, далеко изъ сердца. *S.* Далеко одъ очію, далеко одъ срдца. Anebo: Изванъ очію, изванъ памети. *)

Zdravý nemocnému nevěří. *S.* Здравъ болесну не вѣрує.

Sytý lačnému nerozumí. *Č.* — *P.* Syty głodnego nierozumié. **)

Kdo sám nezkusil, jinému nerozumí. *P.* Kto czego sam niedoznał, drugiemu niezrozumie. Anebo: Kto sam kiedy doznał złego, użali się wnet nędznego.

V kalné oči písku nepřisypuj. *R.* Въ мутные глаза да песокъ сыплешь!

Mokrá půda vody nepotřebuje. *Č.*

Nepřilívej louže k blátu. (Nečiň zlé ještě horším; zvláště pak nezarmucuj více ještě zarmoucených, sváry nemnož atd.) *Č.*

Uvazuj s pláčem, a rozvazuj skokem. *R.* Увязывай плачучи, а развязывай скачучи.

Ani had svých střev nesežírá. *R.* И змѣя своихъ черевъ не ѣстъ. (Horší jsou tedy, kdož nad vlastí a bližním zradí. — Může ale snad také v tom smyslu bráno býti, že každého bůh sytí a před hladem ostříhá.)

Srdce svého nejez; prsténku úzkého nenos. (Nestarej se nemírně; zármutku k srdci nepřipouštěj; všechnu svou lásku na předmět pomíjející nezavěšuj.) *Č.*

Kdo se stará, brzo se sstará. *Č.*

Péče šediví. *S.* Брига сѣди. A zas: Od péče vlasy šedivé, bez starostí bloud žive. *Il.* Skerban spravlja sѣde vlase, pokojom se ludak pase.

---

*) *Lat.* Quantum oculis, animo tam procul ibit amor. (Propert.) *Šp.* Quan lexos del ojo, tan lexos del coraçon. *Fr.* Loin des yeux, loin du coeur. *Piem.* Lontàn daj cui, lontàn dal cheur. *Angl.* Out of sight, out of mind. *Něm.* Aus den Augen, aus dem Sinne.

**) *Lit.* Sotus alkaną ne pažysi.

Ledajaká péče — a sen s očí uteče. *Mr.* Сяка така напасть, та спати не дасть.

Sladký sen bezstarostnému. *R.* Безпечальному сонъ сладокъ.

Muž nepřede, a bez košile nechodí; a bába ač přede, předce dvou nenosí. *R.* Мужикъ не прядетъ, а безъ рубашки не ходитъ; а баба и прядетъ, да не по двѣ носитъ.

Klopoty nejlépe zapiti. *Č.* — *P.* Na frasunek dobry trunek.

Kdo se péčemi nestěžuje, ten pěkně a dlouho žije. *P.* Kto się nierad frasuje, pięknie i długo żyje.

V každém stavu najdeš davu. *Č.*

Všudy práce, všudy kříž, všudy jest nějaká tíž. *Č.*

Každý svou (nějakou) píseň hude. *Č.*

Ne všecko pížmem a kadidlem voní. *Č.*

I kněžský kníže má své kříže. *Č.* — *R.* И у соборныхъ поповъ много клоповъ (stěnic).

I tudy pálí, i tamo bolí. *Mr.* И туда горяче, и сюда боляче.

Není růže bez trnu. *Il.* Svaka ruža ima draču.

Není každý vesel, kdo zpívá. *P.* Nie każdy wesoł, co śpiewa. *Ch.* Ni vsaki vesel, koi pleše.

Každý má svého mole, jenž ho hryze. *P.* Każdy ma swego mola, co go gryzie. Każdy ma swoje rupie. *HLuž.* Kóždy ma swojeho kraholca (krahulce). *Ch.* Vsaki svóga kríža ima. *)

Každý má svoje hory. *HLuž.* Kóždy ma swoje hory.

Každý ví, co má za lubem. *Č.*

Každý nejlépe ví, co nese (kde ho bolí, svrbí a kouše). *Č.* **)

Jeden neví, co druhého v škorni hněte. — Neví žádný, kde ho střevíc hněte, než ten, kdo v něm chodí. *Č.* — *P.* Piękny trzewik widzisz, a niewiész, gdzie mię ciśnie. *Mr.* Нихто не знае, чій чобитъ мулить. *S.* Дѣ кога тишти, то онъ найболѣ

*) *Něm.* Jeder hat ſeinen Wurm.

**) *Angl.* None knows the weight of another's burden.

знаде. *Ch.* Vsaki zna, gde ga čižma tišči. *Kr.* Vsak vé, kjer ga črével žúli. *)

Komu prase zahyne, tomu dlouho v uších kvičí. *P.* Komu prosię zginie, temu w uszy piszczy.

Ví Parchom, že na pravou nohu chrom. *R.* Знаетъ Пархомъ, что на правую хромъ.

Kde koho bolí, tam i ruka sáhá. Kde koho svrbí, tam se i češe. *P.* Gdzie kogo dolega, tam i ręka sięga. *S.* Дѣ кога боли, ондѣ се и пипа. Дѣ кога сврби, ондѣ се и чеше.

Kdo chce vejce míti, nech si kdákání líbiti. *Ch.* Koi hoće imét jajce, kokodanje mora terpét.

Musí se dým pro teplo trpěti. *Č.* — *R.* Любить тепло и дымъ терпѣть. *S.* Докъ се човекъ дыма не надыми, не може се ватре нагрѣяти. *Il.* Ko se dima ne nadimi, on se ognja ne nagrija.

U oken světlo, u kamen teplo. (Všude něco dobrého i zlého. Komenský však vykládá: Drž se příjmův. Zdaž ten zde smysl, nenahlížím.)

Každá švestka svou pecku má, a pecka jádro. *Č.*

Kde mráz nekouše, tam kouše hmyz. — Kde není chlad, tam ovad. *R.* Гдѣ не холодно, тутъ и оводно.

Půl světa skáče, a půl pláče. *Mr.* Половина свѣта скаче, а половина плаче.

Na moři vlnobití, na poušti zvěř, a po světě bída a svízel. *R.* Въ морѣ потопъ, въ пустыняхъ звѣри, а въ мірѣ бѣды да напасти.

Plavce topí moře, a nás zasypuje hoře. *R.* Морскихъ топитъ море, а сухопутныхъ крушитъ горе.

Není toho kostelíčku, aby čert při něm své kapličky neměl. *Č.*

Hlad je nepřítel. *HLuž.* Łód je njepśećel.

Přetěžká věc prázdné břicho. *S.* Одъ гладна трбуха нема горье неволье.

**) *Angl.* None knows where the shoe wrings so well, as he that wears it. *Něm.* Es weiß Niemand, wo der Schuh drückt, denn der ihn anhat. *Čud.* Igga omma king wa-utab omma jalga.

Těžká bolesť, když se chce jísti; ještě těžší, když jedí a nedají. *P.* Ciężka boleść, gdy się chce jeść; jeszcze cięższa, kiedy jedzą a niedadzą.

Hlad není soused, aby od něho ujíti mohl. *R.* Голодъ не сосѣдъ; отъ него не уйдешь.

Hlad není strýc, a břicho není úborek. *R.* Голодъ не тетка, а брюхо не лукошко.

Břicho nevděčník, starého dobrodiní nepomní. *R.* Брюхо злодѣй, стараго добра не помнитъ.

Žaludek není kůže ovčí (ale vlčí). *R.* Желудокъ не овчина.

Břicho jsou nejlepší hodiny. *S.* Трбухъ є найболій сахатъ.

Hlad a žízeň přírocí žádného nezná. *Č.*

Hladovému vždy poledne. *Č.* — *P.* Głodnemu zawsze południe.

Břicho neslyší. — Hladové břicho uší nemá. *Č.* — *P.* Brzuch niesłyszy. *R.* У брюха нѣтъ ни ушей ни уха. *S.* Трбухъ нема ушію. *)

Břicho neuprositelná věc. *Č.*

Břicho nerozumí žertům. *S.* Трбухъ не зна за шалу.

Žaludek je pouhé hovado. *Č.*

Hlad se nedá slovy utišiti. — Hladovité břicho nedá se slovy ani pěknou řečí spokojiti. *Č.* — *P.* Głodnego żołądka bajką niezabawić, racyą nieodbyć. **)

Hladovému chléb na mysli. *Č.* — *R.* Голодному хлѣбъ на умѣ. *Mr.* Голодній кумѣ хлѣбъ на умѣ. *P.* Głodnemu chleb na myśli. (Druhdy se užívá též jako: Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá.)

Dluh kormoutí, a hlad krade. *Mr.* Довгъ мутить, а голодъ крадеть.

---

*) *Ř.* Ἡ γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα. — Ὡς κάκιστον θηρίον ἐστι γαστήρ! *Fr.* Le ventre n' a point d' oreilles. *Angl.* A hungry belly has no ears. *Něm.* Dem Hungrigen hilft keine Predigt. Der Bauch hat keine Ohren.

**) *Něm.* Der Bauch läßt ſich mit Worten nicht abſpeiſen.

I patriarch hladový chleba ukradne. *R.* Голодной и патріархъ хлѣба украдетъ. *S.* Гладанъ и патріярхъ хлѣба ће украсти.

Hladový nebojí se kyje. *P.* Głodny kija się nieboji.*)

Hlad se šibenice nebojí. *Č.*

Zlá smrť hladem umříti. *S.* Зла є смрть одъ глади умрѣти.

Hlad všechno ztráví. *Č.*

Hlad je nejlepší kuchař. *Č.* — *P.* Głód stanie za kuchmistrza. *Ch.* Gladen želudec dober sokač.**)

Dobrá psu moucha, chlapovi řepa. *Č.* — *Mr.* Добра псу муха.

Lačnému všecko k chuti. *Č.*

Lačný i těsto sní (nouze ke všemu připudí). *Č.*

Hladovému i ovesný chléb chutná. *Mr.* Голодному и овсяникъ добрый. *Blh.* Гладенъ человѣкъ и сухъ хлѣбъ ѣде.***)

Dokud má medvěd hnilice, nebojí se hladu. *S.* Докъ є медѣду гньилыехъ крушака, не бои се глади.

Na bílý chléb máslo, na černý hlad. *Č.*

Mlsný jen když oblízne, hladový jen když se nají. *Č.*

Cokoliv — jen když je v živá ústa. *S.* Да є штогодъ у жива уста.

Nejlepší to novinka, když zvoní hladovému hodinka. (Když poledne zvoní, říkávají žertem, že zvoní hladovému umíráčkem.) *Č.* — *P.* Dobra powieść, gdy mówią jeść. *R.* Добрая вѣсть, коли говорятъ пора ѣсть.

Dobré to zuby, které zelnou polívku jedí. *Mr.* Добры зубы, що кысиль ѣдятъ.

Hladovému svátu i plaňata chutnají. *S.* Гладну свату и дивляке у сласть иду. Anebo: Гладну човеку сладке су и дивляке.

Dobré žernovy všecko zmelí. *R.* Добрые жернова все мелютъ. *Mr.* На добрый камень що не скынь, то все змеле.

---

*) *Lat.* Asinus esuriens fustem negligit. *Stfr.* Un asne affamé ne se soucie pas des coups.

**) *Něm.* Hunger iſt der beſte Koch, (die beſte Würze).

***) *Šp.* A hambre no ay mal pan. (Hladu není žádný chléb špatný.)

Když se kdo vypostí, v ničem není kostí. *P.* Gdy się kto przepości, ni w czém niemasz kości.

Dobrý (hladový) žaludek tuhou buchtu snese. *Č.*

Máš-li chléb a vodu, nemáš hladu. *Mr.* Коли хлѣбъ та й вода, то нема голода.

Dobrý chléb, kdy koláčův není. *P.* Dobry chleb, gdy kolacza niemasz.

Není ta kráva hladova, která má pod nohami slámu. *Mr.* Не голодна корова, коли пидъ ногами солома.

Kdo dobře zažívá, netřeba mu soli. *Č.*

Není-li vína, dobréť i pivo. *S.* Гди нема вина, онда є добро и пиво.

Žíznivý kůň u vodě si nevybírá. *S.* Жеданъ конь воде не пробира.

Sytý vody doteče. (Ne tak zle o nápoj, jako o jídlo.) *Č.*

Syta-li myš, hořka jí mouka. *P.* I mysz kiedy się mąki objé, tedy się jéj gorzka widzi. *R.* Мышь сыта, мука горька.*)

Břicho hlavu krmí. *R.* Брюхо голову кормитъ. (Hlad naučí.)

Hlad důvtipný. *P.* Głod dowcipny.

Když člověk vyhladoví, jak chleba dostati, břicho mu poví. *R.* Когда проголодаешся, то какъ хлѣба достать, догадаешься.

Hlad výmluvnosti učí. *R.* Голодъ научитъ говорить. Aneb: Пройметъ голодъ, проявится и голосъ.

Hlad učí dělati. *Ch.* Glad vuči delati.

Hlad k domu přihání. *P.* Głod do domu przypędzi.

Hlad žene do světa. *R.* Голодъ въ міръ гонитъ.

Hlad vlka žene z lesa. *S.* Гладъ и куряка изъ шуме ишћера. **)

Hladové oko nespává. *S.* Гладно око неспава. A opět: Liška hladová dříme. *P.* Lis głodny drzymie. (Hladovému klesá mysl.)

---

*) *Dán.* Naar Muuſen er mät, ſaa er Meelet beeſt. *Něm.* Wenn die Maus ſatt iſt, ſchmeckt das Mehl bitter.

**) *Fr.* La faim chasse le loup du bois.

Hladové slepici o prosu se snívá. *Mr.* Голодній куриць просо снится.

Psu hladovému všecky dobré kousky ve snu na oči lezou. *S.* Кадъ є пасъ гладанъ, све му комадье у сну на очи изилазу. Anebo: Гладанъ пасъ о комаду саня.

Kdo pustí hlad do břicha pro groš, ani za dva ho nevyžene. *Č.*

Hladoví se i o mouchu svadí. *P.* Głodnych i mucha powadzi.

Hlad je nestyda. Hlad oči zaprodal. *Č.* — *Ch.* Glad oči nema. — Pri gladu sram za tram.

A co styd, jen když jsem syt. *R.* Хоть стыдно, да сытно. (Nestydové říkají.) *)

Lépe jest se po hrubešsku najísti, než zdvořile hladem mříti. *Č.*

Co se stalo, odestati se nemůže. *Č.* — *P.* Co się stało, rozstać się niemoże.**)

Co tam, to tam, o to hlavy nelam. — Co preč, to tam, co tam, to buď preč. — Co napřed, to napřed. *Č.* — *P.* Co zginęło, zginęło. Co minęło, już się niewróci.

Co bylo, a není, na to žid nepůjčí. *Č.* — *S.* За оно, што є было, не да Чивутинъ ни динара.

Co bylo v loni, nikdo nedohoní. *Č.*

Co bylo, to za větrem po vodě uplynulo. *Mr.* Що було, то за вѣтромъ по водѣ поплыло.

Co vypito, to vylito, vše jedno. *R.* Что выпито, то вылито, все равно.

Co s vozu spadlo, jakby propadlo. *Mr.* Що зъ воза впало, то вже пропало.

Nezpomínej toho, co už pominulo. Lonských sliv nepřipomínej. Lonského sněhu nevzpomínej. *Č.*

K věcem stalým nejlépe jest nemnoho říkati. *Č.*

---

*) *Ř.* *Κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον.* (Lucrum praestat pudori.)

**) *L.* Facta infecta fieri nequeunt. (Terent.)

Minulé věci nepykej, nepodobné nevěř, a čeho míti nemůžeš, nežádej. *Č.*

Čeho nelze vrátiti, raděj z mysli pustiti. *R.* Чего не можно возвратить, то лучше позабыть.

Pusť po vodě led se sněhem. *Č.*

Kdo pláče pro dobro zmizelé, bez očí zůstává. *Blh.* Който плачи за доброто, той безъ очи остава.

Co ztraceno, mudrováním se nevrátí. *P.* Niewzkrzesi racya zguby.

Mrtvým sokolem ani vran nelovívají. *R.* Мертвымъ соколомъ не ловятъ и воронъ.

Za sakem těžko loviti. *Č.*

Čeho nelze předělati, darmo na to žehrati. *Č.*

Tluc hlavu o zeď, co si vytlučeš? *Č.* — *P.* Trudno muru głową przebić. *)

Nebije se nikdo sám jinam, leč u hlavu. *Mr.* Не де и бьешься, якъ у голову.

Co zpomůže vodu bíti. *Č.*

Tobě k vůli vůl se neotelí. *Ch.* Zbog tebe ne bude legel vol teličev.

Ráno by ptáček zpíval, škoda, že ho kočka snědla. *R.* Рано бъ птичка запѣла, жаль, что кошка съѣла.

Mívala vrána krásné kočáry, a nyní není ani káry. *R.* Бывали у вороны большія хоромы, а нынѣ и кола нѣтъ.

Koně hledati, kdy čas se potýkati. *P.* W ten czas konia szukać, kiedy się czas potykać.

Pozdě klec zavírati, když ptáci vylétali. *Č.*

Pozdě závory dělati, když koně vyvedli. — Co platno chléva zavírati, když krávy pokradli (když krávu vlk sežral). *Č.* **) V. Pořek. Pozdě.

Mrtvého hrob nevracuje.. *Mr.* Мертвого зъ гроба не вертаютъ. (Říká se též o snědené věci, neb o daru, žádá-li jej kdo nazpět.)

*) *Lit.* Bau musza galwa in akmenin? (Zdaž prorazí hlava kámen?)

**) *Lat.* Quid juvat amisso claudere septa grege. *Fr.* Il n' est pas temps de fermer l' etable, quand les chevaux sont pris. *Angl.* When the steed is stolen, to shut the stable-door.

Mrtvému koni pozdě oves opálati. *Č.* — *P.* Dopiero owsa, kiedy chce do psa. (Teprv ovsa, kdy chce do psa.)

Co platna tučná topinka, ano zubův není. *Č.* *)

Bycha, bys se běžením přetrhl, neuhoníš. — Pozdě bycha honí, ano pan Útrata už ujel na koni. *Č.*

Kdyby nebylo kdyby, nebylo by chyby. Kdyby kdyby nebylo, všecko by dobře bylo. *Č.* — *P.* By nie *ale*, było by wszystko wcale.

Kdyby měla paní teta vousy, byla by panem strýcem. *Č.* — *P.* Gdyby ciotunia miała wąsy, była by wujaszkiem.

Kdybysme měli tolik mouky, kolik nemáme másla, napekli bysme celému světu buchet. *Č.*

Kdybych měl, co nemám, mohl bych, co nemohu. *HLuž.* Hdy bych mjeł, hač nimam, dha bych móhł, hač njemóžu.

Bys byl sedl, kdy jsi sedlal, byl bys dobře dojel. *Ch.* Da si zasel, kad si sedlal, bil bi dobro došel.

Ukus se nyní v loket, dosáhneš-li. *R.* Теперь кусай локти, да не достанешь.

Koně uzdou udržíš, ale co sám zle spravíš, toho nenavrátíš. *R.* Коня уздою удержишь, а что самъ сдѣлаешь худо, не возворотишь.

Pozdě želíš, nevyželíš. *Č.* — *HLuž.* Kajawki su njewróćawki. (Quasi: Litovavky jsou nevracavky.)

Po účinku zlá rada. *Č.* **)

Pustil-li jsi se hřívy, za ocas se neudržíš. *R.* За хвостъ не удержаться, коли за гриву не удержался (коли гриву упустилъ).

Po radě bývají páni moudřejší. — Radní páni jsou moudřejší, když jdou z radnice, než když jdou nahoru. — Páni, když ze sněmu jdou, bývají moudřejší. *Č.*

Moudrý Polák po škodě. V. Národopisná př.

Dobrý rozum po škodě, lepší před škodou. *P.* Dobry rozum po szkodzie, lepszy przed szkodą.

Бодеј byl ten rozum před soudem, který bývá po soudě! *S.* Да є паметь до суда, као одъ суда.

*) *Fr.* Le pain lui viendra, quand il n' aura plus de dents.

**) *Angl.* When a thing is done, advice comes too late.

Bodej měl cikán ten rozum před účinkem, co mívá sedlák po účinku. *Mr.* Якъ бы у цыгана той розумъ напередъ, що въ мужика на въ писля!

Zadní rozum bez předního, co kolo bez nápravy. *R.* Задній умъ безъ передняго, что колесо безъ оси.

Ranní ptáček zobáček protírá, a pozdní oči prodírá. *R.* Ранняя птичка носокъ прочищаетъ, а поздняя глаза продираетъ. *Mr.* Рання птичка ротикъ прочища, а пиздня протира.

Mnohý mudr nebývá, až vepsí bývá. (Mnohý stonek teprv setne, když se ubodne oň, kámen s cesty svrže, uraziv se oň. St.) *Č.*

Pes neví o nebezpečenství, dokud se mu do uší nenalévá. *Ch.* Cúcek ne zna za pogibel, dok mu se vúha ne zalévaju.

Kdo se ošidil, nedraho koupil, ví-li jak po druhé. *Č.*

Zlé příhody brání od škody. *P.* Przeszłe przygody bronią od szkody. — Przeszłe przypadki stoją za świadki.

Koho had uštknul, i ještěrky (hlísty) se bojí. *Hal.* Коro гадъ укусивъ, и глисты боится. *Il.* Koga je zmija upekla, i gušterice se boji. *S.* Кога су змиє клале, и штера (гуштеры) се бои. *Ch.* Koga kača vpiči, i guščera se boji. *Kr.* Kogar káča piči, se zvite vervi bojí. (Koho had uštknul, stočeného provazu se bojí.)

Koho kaše spálila, ten i na podmáslí fouká. — Каждý dme na vodu, když ho úkrop spařil. *Č.* — *P.* Kto się na mleku sparzy, na zimną wodę dmucha. Kto się na gorącém sparzył, i na zimne dmucha. *R.* Кто на молокѣ ожегся, тотъ и на воду дуетъ. Aneb: Разъ опекся, въ другой не лизнетъ. *Mr.* Хто ся разъ окропомъ спарить, той на студену воду дуе. *S.* Ко се єданъ путъ ожеже, и на хладно пуше. Aneb: Жеженъ кашу хлади. *Ch.* Koi se na vrúćem opeče, na merzlo rad puše.*)

Opařený kohout i před deštěm utíká. *Blh.* Попаренъ пѣтель и отъ дъждъ бѣга.

---

*) *Νονοῦ. Ὅποιος καίει μὲ τὸ ζεστὸ, φυσάει καὶ τὸ κρυὸν.*

Polekaná vrána i křoví se bojí. *R.* Пуганая ворона и куста боится.

Bitému psu jedno hůl ukaž. *Č.* — *P.* Bitemu psu dosyć kij pokazać. *R.* Битому псу хотя плеть покажи. *Mr.* Битый песъ боится тѣни.

Když popláče, od srdce odlehne. *Č.*

Ač jsi mi zmařil plesy, nemůžeš mi odníti pláče. *S.* Ако си ми узео пѣванье, не можешь плаканье. (I v slzách útěcha.)

I bolesť má svou radost. *Č.*

Nic není zlého bez dobrého. *R.* Нѣтъ худа безъ добра.

Vystřel radost, zabiješ žalost. *Č.*

Dnes žalost, zejtra radost. *Č.*

Vem vítr žalost! *Č.* — *S.* Пусти у вѣтаръ. *R.* Ахъ, да рукою махъ.

Slza vysychá. *Č.*

Časem břímě pouleví. *P.* Ulży się za czasem ciężar.

Jeden den není svět. *Č.*

Však není ještě všem dním večer. *Č.*

Co se jednou nezdařilo, můž se po druhé zdařiti. *Č.*

Čas raní, čas hojí. *Il.* Vrěme ráni, aľ i léči.

Růže při trní se rodí, radost po žalosti chodí. *Č.*

Čas růže přináší. *Č.* *)

Ožel radosti, ožel i žalosti. *Č.*

Ani radost věčna, ani žalost bezkonečna. *R.* Ни радость вѣчна, ни печаль безконечна.

Pláč za pláčem, a bude i tomu konec. *R.* Сколько ни плакать, а быть перестать.

Jen poshověj, i zlý čas mine svým časem. *Č.* — *S.* Врѣме врѣменомъ валя да проѣе.

Zima zimou přejde. *S.* Зима зимомъ проѣе.

Sejde sníh, sejde i stopa. *R.* Снѣгу нѣтъ, и слѣду нѣтъ.

Buď jak buď, vždyť nějak bude. *Č.*

Nic to pro to, přijde léto, vyschne bláto. *Č.*

---

*) *Něm.* Die Zeit bringt Rosen.

Pobudu, zas nabudu. *Č.* — *R.* Поживу, наживу. Říká se při ztenčeném neb ztraceném jmění. — Dá-li pán bůh zdraví, budou rukávy novy. *Č.*

Zas dobře bude, až zlé pomine. *P.* Będzie dobrze, gdy złe ominie.

Zlého se sprostíš, a i smutku se zhostíš. *R.* Лихо избудешь, всю кручину забудешь.

Dá bůh hody, zapomeneš na nehody. *R.* Даетъ богъ волю, забудешь и неволю.

Po svádě milejší shoda, po vojně chutnější pokoj, po hořkém líbější sladkost. *P.* Po zwadzie lepsza zgoda, po wojnie smaczniejszy pokój, po gorzkiém cukrowniejsza słodycz.

Vzpomínati mílo, co před tím trápilo. *P.* Wspominać miło, co przed tym trapiło. *)

Dokudkoliv žíti, vší touhy nelze zbyti. *Č.* — *R.* Сколько ни жить, а обо всемъ не перетужить.

Mrtvý bez hrobu, a živý bez místa nezůstává. *R.* Мертвый безъ могилы, а живый безъ мѣста не будетъ.

Dal bůh němému řeči, a nahému ulici. *R.* Далъ богъ нѣмому рѣчи, а нагому улицу.

Nemá neděle sedm pátků. *R.* На одной недѣлѣ семь пятницъ не живетъ.

Teciž voda, kudy dříve tekla; taktě naše milá matka řekla. *Il.* Teć će voda, kud je prije tekla; štono naša mila majka rekla.

I dříve jsou statní lidé v nesnázích bývali. *Il.* I prije su junaci u nevolje upali.

Zajíc utíká před liškou, a žába před zajícem. *R.* Заяцъ отъ лисицы, а лягушка отъ зайца бѣжитъ. (Není náš stav nejhorší, jiní jsou ještě v horším položení.)

Neraduj se, najdeš-li; neplač, ztratíš-li. *R.* Не радуйся нашедъ, не плачь потерявъ. *Mr.* Найшовъ не радуйся, а якъ и загубишь, то не тужи. Anebo: Найшовъ чернець клабукъ не скаче, а загубивъ не плаче.

---

*) *L.* Dulcis malorum praeteritorum memoria. *Syrus.*

Nebylo nám souzeno, protoť nás minulo. *R.* Не наше было, не къ намъ пришло.

Nezdaří-li se po prvé, podaří se po druhé. *Ch.* Ak se pervić ne zgodi, mor't se drugóć zgodi.

Odpadne jeden květ, nastane jiných pět. *Č.*

Straka ze kře, a dvě v keř. *P.* Sroka ze krza a dwie w kierz. *R.* Одна сорока съ плота, а десять на плотъ. (Není mi na něm, u př. úředníku, čeledínu, mnoho záleženo, nepřirostl mi k srdci, najdu zaň deset jiných. Též v tomto smyslu: Sotva jsem jednu práci odbyl, více jiných na mne čeká.)

Nebude-li Ančička, bude jiná děvčička. *Mr.* Не буде Галя, буде другая.

Kdy žalost vrchu dostupuje, už se radost ohlašuje. *Kr.* Kadar žalost do varha perkipi, se vesele že glasí.

Nevíš, co večer s sebou přinese. *Č.*

Večer pláč, a zjitra radost. *R.* Вечеръ плачъ, а заутро радость.

Po nečase čas bývá. — Po bouři bývá jasno, a po jasnu mračno. *Č.* — *R.* Изъ тучи дождь, а за тучей умывается (наряжается, изготовляется) красное солнышко.

Po dešti slunce jasněji svítí. *Ch.* Za deždjom je sunce jasnèje. — Po zimě teplo, po dešti slunce. *S.* Иза зиме топло, иза кише сунце.

Budeť i na naší ulici svátek. *R.* Будетъ и на нашей улицѣ праздникъ. *Mr.* Буде и на нашій вулицѣ праздникъ. Anebo: Буде и на нашему тыждню свято. *Bělor.* Будзець и на нашей вулици кермашъ.*)

Zasvítíť kdys slunce i před našimi vraty. *P.* Będzie też słońce przed naszymi wroty. *R.* Взойдетъ солнце и передъ нашими воротами. — Взойдетъ либо солнце и къ намъ на дворъ. *Mr.* Ужежъ и надъ моими воритьми зійде сонце. — И намъ колись сонце зійде. *Il.* Sinut će sunašce i pred naša vrata. *Ch.* Svehne i meni kadteda sunce. *S.* Доћи ће сунце

*) *Šp.* Algun dia sera la fiesta de nuestra aldea.

и предъ наша врата. — Да ако и мени кадъ сване. (Snad i mně někdy se rozední.)

Poteče kdys voda i na můj mlýn. *S.* Протечи ће вода и на мою воденицу.

Ještě všecky dni nezapadly. (Není po naději veta.) *Č.*

Není světlo jenom v oknách, za okny ho ještě více. *R.* Не только свѣта, что въ окнѣ, а за окномъ его еще больше. *Mr.* Не тилько свѣта, що у викнѣ (въ вокнѣ).

Přijde i ta doba, že nám nepřekazí zloba. *R.* Будетъ и то, что и намъ не помѣшаетъ никто.

Naděje má hluboké dno. *Č.*

Naděje v práci potěcha. *P.* Nadzieja w pracy uciecha.

Štěstí brzo opouští, ale dobrá naděje nikdy. *R.* Счастье скоро оставитъ, а добрая надежда никогда.

Člověk, co žádá, to doufá (to věří). *Č.*

Straka v šatech, i vrána v šatech, budou šaty i na našich bratech. *R.* Сорока (князья) въ платьѣ, и ворона (бояре) въ платьѣ, будетъ платье и на нашей братьѣ.

Netrať naděje, když se zle děje. *Č.*

Doufej, nezoufej, bůh tvůj s tebou. *Č.*

Měj ty naději v boze, a chléb pro tě v voze. *Mr.* Надѣя у бозѣ, тай товаръ у возѣ.

Dokud člověk ústy zívá, nech všeho naději mívá. *Č.* — *P.* Póki jedno człowiek ziewa, wszystkiego się niech spodziewa.

Doufej směle, dokud duše v těle. *P.* Spodziewaj się śmiele, póki dusza w ciele. *)

Nemocný doufá uzdravení až do smrti. *R.* Болящій здоровья уповаетъ даже до смерти. *S.* Докле є душа у болестнику, све се добро надамо.

Vždycky se neděje, jak se kdo naděje. *Č.*

Naděje dobré snídaní, ale zlá večeře. *Č.* **)

V cizí naději hrachu nevař (nemáš-li doma slanin). *Č.*

---

*) *Angl.* While there is life, there is hope. *Dán.* Saa længe der er Liv, er der Haab.

**) *Angl.* Hope is a good breakfast, but a bad supper.

Cizími saněmi nejezdi. *R.* Въ чужія сани не садись.

Kdo jest na lidské zbytky živ, zbohatne-li, bude div. Anebo: Kdo jest trošty živ, bude-li bohat, bude div. *Č.* — *P.* Kto nadzieją żyw, wskora-li, będzie wielki dziw.

V naději mnoha mála se nespouštěj. *P.* W nadzieję wiela mała nieopuszczaj.

V cizí kaši doufej, máš-li svou v peci. *R.* На чужую кашу надѣйся, а своя бъ въ печи была.

Bos chodívá, komu celá ves boty kupuje. *Č.* — *S.* Коме вашаръ капу купує, онъ гологлавъ иде.

Spoléhej na se a na svého koně. *S.* Уздай се у се и у своє клюсе.

Sám dělej, přátel nečekej. *P.* Sam działaj, przyjaciół nieczekaj.

Sám sobě troufej, v cizí kapsu (oběd) nedoufej. *R.* Не надѣйся Романъ на чужой карманъ. Не надѣйся дѣдъ на чужой обѣдъ.

Něčí — běží; co držíš, to tvoje. *Blh.* Чигаво бѣгаво; който го има, негово.

Přijdou, přijdou lepší časové — ale kdo se jich dočká! *Č.* — *P.* Będzie, będzie, a niewiedzieć kiedy. — Bude štěsti, ale dlouho čekati. *R.* Будетъ путь, да долго ждать.

Bylo nám dobře — jen že tomu dávno; a bude zase — dočkáme-li se. *R.* Было добро, да давно; а будетъ впередъ, да долго ждать.

Bude dobře, až zlé vaz zlomí. *P.* Będzie dobrze, kiedy złe szyję złamie.

Den za dnem, přijde i Jiřího den; jenom že mnoho neděl dotud. *S.* Данъ по данъ, пакъ ће доћи и Ђурђевъ данъ; аль є млого недѣля, баба говорила. — Бытће гаће, али не знамъ, кадъ ће. (Budou gatě, ale nevím kdy.)

Prvé než tráva zroste, až kůň umře. *Č.* *)

---

*) *Angl.* While the grass grows, the steed starves. *Dán.* Medens Græsset groer, dör Hoffemoer. *Něm.* Das Pferd ſtirbt oft, ehe das Gras wächſt.

Nezdechni, můj oslíku, až ti tráva naroste. *S.* Не липши, магарче, докъ трава нарасте.

Než slunce vyjde, rosa oči vypije. *Mr.* Поки сонце зійде, роса очи выѣсть.

Blázna i naděje obohatí. *Mr.* Дурень и думкою богатѣе.

Kdo stín lapá, prázdnou hrst mívá. *HLuž.* Štóž za wotsćen pšima, ničo w horsći nima. *DLuž.* Chtož za scenju pšima, ten njama nic garsći.

Lehké mysli na větru staví, a takové zámky též vítr svalí. *P.* Lekkie rozumy na powietrzu budują; wiatr też to obala.

VII.

Mysl — rozum — vtip. Moudrost — zpozdilost — bláznovství. Učení a umění. Řemeslo. Zvyk — přirozená povaha.

Hlava všeho počátek. *R.* Голова всему начало.

Hlava bez rozumu pivní kotel. *R.* Безъ ума голова пивной котелъ.

Hlava řídí, hlava táhne. *Blh.* Глава правн, глава тегли.

Mysl soudí, vůle volí. *Č.*

Rozum kraluje, rozum pastuchuje. *Blh.* Умъ царува, умъ говедарува.

Rozum kraluje, a zvíře jen pamatuje. *S.* Умъ царуе, а наметь имаю и све животиње. (Um a paměť i zvířata mají.)

Oko hledí daleko, a mysl ještě dále. *R.* Око видитъ далеко, а мысль еще дальше.

Moře neunese, co rozum zamyslí. *S.* Више умъ замисли, него море понесе.

Paměť bydlí v těle, mysl v čele (rozum v hlavě), a žádost v srdci. *R.* Есть память въ тѣлѣ, мысль во лбу, а хотѣніе въ сердцѣ. (Obecný lid ruský má za to, že duše na devíti háčkách v člověku jest zavěšena, jichžto při smrti poznenáhla se spouští.)

Rozumu nikdy nazbyt. *Č.*

Jest rozum nad rozum. *Č.*

Vlastní rozum král v hlavě. *R.* Свой умъ царь въ головѣ.

Každý žije o svém umě (jak rozumí). *R.* Всякъ своимъ умомъ живетъ.

Nezrodila nás jedna matka. *Č.—P.* Nie jedna nas matka porodziła. Každý má jiné rozumy, jiné náhledy; a pročež

Co hlava, to rozum. *Č.* — *P.* Co głowa, to rozum. *R.* Что голова, то разумъ. *Mr.* Що голова, то розумъ.

Kolik hlav, tolik i smyslův. — Kolik děr, tolik syslův, kolik hlav, tolik smyslův. *Č.* — *R.* Сколько головъ, столько и умовъ (охотъ). *Kr.* Kolikor glav, toliko misel. Protož těžko ve velkých shromážděních nadíti se stejného smýšlení a všech jako pod jeden klobouk přivesti. Též mnohohlavé panování za nic nestojí. Srbové vypravují tento případný příběh: Němec jeden jda s vrchu a nesa koš zelných hlávek chtěl sobě tím ulehčiti, že je vysypal, aby se samy dolů kotálely; ale práce jeho byla pak mnohem větší, když je po rozličných koncích shledávati musel. Tu prý teprv mu ono přísloví: Kolik hlav, tolik smyslův, na mysl připadlo.*) V jiných proměnách zní uvedené zde přísloví i takto:

Kolik hlav, tolik kloboukův (rozumův). *Č.* — *P.* Każda głowa ma swoję czapkę. *R.* Что голова, то шапка. — *P.* Każdy dudek ma swój czubek. (Każda głowka ma swój rozum). *HLuž.* Hač hłojička, da wašničko. *R.* Что голова, то норовъ (mrav, zvyk). Сколько диръ, столько и сусликовъ. (Гдѣ дира, тутъ и сусликъ). *Mr.* Що городъ, то норовъ, що голова, то розумъ. — Každá osoba na svůj způsob. *S.* Колико люди, толико ћуди. *Ch.* Kuliko ljudih, tuliko ćudih. *Kr.* Kólko ljúdi, tólko čúdi. — Kolik pánkův, tolik žbánkův. *P.* Co dzbanek, to panek. — Kolik brad, tolik rad. — Kolik chytrcov, tolik mudrcov a j. v.

Jeden rozum dobrý, ale dva jsou lepší. *R.* Умъ хорошо, а два лучше. (Sr. Více očí, více vidí.)

Lepší s náprstek rozumu přirozeného, nežli čber přiučeného. *Č.* — *S.* Боля є унча ума, него сто баданя мозга.**)

Důmysl lepší než rozum. *R.* Догадка лучше разума.

Vtipu třeba časem, ale rozumu vždycky. *P.* Dowcip czasem potrzebny, ale rozum zawsze.

---

*) *L.* Quot capita, tot sententiae (sensus). *Fr.* Autant de personnes, autant d' avis. *Flam.* Also menich hooft, so menighen sin. *Dán.* Saa mange Hoveder, saa mange Sind. *Něm.* So viel Köpfe, so viel Sinne.

**) *Angl.* An ounce of mother-wit is worth a pound of clergy.

Rozum jest rodu sedlského, a vtip panského. *Č.* — *R.* Умъ крестьянской, а замыслы боярскіе.

Um bez rozumu málo platen. *R.* Умъ безъ разума бѣда. Um zapadá za rozum. *R.* Умъ заходитъ за разумъ. (Uměti něco a rozuměti tomu, jest dvojí; jedno bez druhého nevede k cíli. Um vždy té cesty se drží, na niž uveden; před rozumem tisícero cest se rozkládá k volení po libosti. Aby uměl pravou voliti, třeba nejen náuky, a mnohem více cvičení, rozjímání a zkušenosti. Tudy i mládež naše česká z německých škol ledacos umí, ale máločemu rozumí — z přirozených příčin.)

Nedozrálý rozůmek jako jarní sněžek. *R.* Недозрѣлой (молоденькой) умокъ, что весенній ледокъ.

Co brzy zrá, brzy dozrá (jak o jiném, tak zvláště o rozumu). *Č.*

Kdo v třidcátém roce bez rozumu, a v čtyřidcátém nebohat, tomu nelze čeho se dočekat. *R.* Кто въ тридцать лѣтъ не умѣнъ а въ сорокъ не богатъ, тому не чего ждать. *P.* Kto w dwudziestu leciech za łeb niepójdzie, do śmierci niepójdzie.

Rozum miluje prostoru. *R.* Умъ любитъ просторъ. — Prostora umu a duši zvůle. *R.* Просторъ уму и разгулъ душѣ. (Neobmezovati censurou myšlení, netísniti svědomí lidskými vynálezky.)

Mysl projde všudy. *Č.*

Živý o živém i myslí. *R.* Живой живое и думаетъ. (Mrtvé formy rozumu protivny.)

Rozum řeči okrasa. *P.* Rozum okrasa rzeczy.

Domácí chléb, plátno a rozum nejlepší. *Č.*

Kde vládne síla, tam rozumu mohyla. *R.* Гдѣ сила, тамъ уму могила.

Síla bez rozumu sama se kazí (maří). *P.* Siła bez rozumu sama się kazi.

Raděj rozumem než sochorem. *Č.* — *P.* Lepiéj rozumem niż tłumem. — Důvodem, pane bratře, ne rohem. *P.* Racyami, nie rogami. — Zkus dříve slovy, než dopadneš hlavy. *P.* Pokuś pierwéj słowy, niż sięgniesz do głowy. *S.* Болѣ в съ памятью, него са снагомъ. (Při rozepřích.)

Komu pán bůh nedal, kovář neukuje. *Č.* — *P.* Komu bóg rozumu niedał, kowal mu go nieukuje. *S.* Коме богъ нiе разума (спеће) дао, ономе є ковачъ не може сковати.

Komu není shůry dáno, v apatice nekoupí. — Kdo od přirození hloupý, v apatice rozumu nekoupí. *Č.*

Volům kroky a jelenům skoky. (Jiný jest způsob všedních rozumův, jiný zas bystrých a vtipných hlav.) *Č.*

Rozum bůh s krásou nespolčil. *P.* Rozumu bóg do krasy (urody) nieprzywiązał. *Hal.* Бигъ до уроды розуму не привязавъ. — Škoda krásy, kde rozumu není. *P.* Szkoda krasy, gdzie rozumu pusto.

Rozumem štěstí i přirozené vady opravíš. *P.* Rozumem szczęścia i przyrodzenia poprawić.

Cizím rozumem nežij. *R.* Чужимъ умомъ не живи. (Nenechávej vždy jiných za sebe mysliti; nesedej na svůj rozum.)

Rozumem každý se spravuj, neslušného se varuj. *Č.*

Drž se rozumu, a projdeš celý svět. *Č.*

Lidí poslouchej, a svůj rozum měj. *Mr.* Людей слухай, а свiй розумъ май.

Přijímej cizí zdání, a drž se svého uznání. *P.* Każdego zdanie przyjmuj, a swego się rozumu trzymaj.

Málo ten v světě spraví, kdo vše na svou hlavu staví. *Č.* — *P.* Co się na rozum vydają, radzi tacy upadają.

S rozumem dobře kupčiti, a bez rozumu se mučiti. *R.* Умомъ торговать, а безъ ума горевать.

Bez rozumu kupčení z peněz se loupení. *R.* Безъ ума торговать, только деньги терять.

Jak si kdo v mysli baje, tak mu též všecko hraje. *P.* Jak sobie kto w głowie uknuje, tak mu wszystko smakuje.

Nač člověk ve dne myslívá, to se mu i v noci snívá. *R.* Что на умѣ думается, то и во снѣ видится. *Mr.* Що на яву бредется, то и во снѣ ведется. *S.* Што ко мысли, о ономъ и саня (оно и снива).

O nemožných věcech mysliti, samoděk sebe šáliti. *Č.* — *HLuž.* Myslje tejž ludźi zjebaja.

Podlé rozumu i tvá mošna bude. *R.* По своему уму носить будетъ суму.

Dle šatu vítají, dle rozumu provázejí. *R.* По платью встрѣчаютъ, а по уму провожаютъ.

Koho pán bůh potrestati chce, nejprv mu rozum vezme. *P.* Pan bóg najprzód rozum odejmie, kiedy chce skarać. Anebo: Kogo bóg pokarać chce, zdrową mu radę odbiera. *Mr.* Кого богъ хоче наказати, то перше розумъ вднимє. *S.* Кадъ кога хоће богъ да казни, најпре му паметь узме. *)

Rozum s lety roste. *Č.* — *P.* Rozum s laty przybywa. — Mądrość przychodzi i rośćie s laty; acz nie każdy jest mądry brodaty. — Codzień człowiek mędrszy. *Hal.* Чоловѣкъ що день то мудрохень.

Čas a příhoda rozumu škola. *R.* Время и случай разумъ подаютъ. — Zkušenost dává rozum. *Č.* — *P.* Z doświadczenia rozum się mnoży.

Nač mu brada, když k ničemu hlava. *Blh.* Що му е брадата, кога му не е въ главѣтѣ.

Brada nečiní mudrce. — Bradou dává se znáti kozel, a ne mudrc. *Ch.* Brada kaže jarca, ne pako mudroznanca. Častoť se stává, že: Brada narostla, a rozumu nepřinesla. *R.* Борода выросла, а ума не вынесла. *S.* Брада нарасла, а памети не донѣла.

Domům a statkům se počítají léta, a moudrý člověk vždy jest mlad. *Il.* Kućam se i baštinam ištu godišta, a mudar čověk sveg je mlad.

Není starý, ale mnoho pamatuje. (Rozumný, zkušený.) *Č.*

Neptej se starého, ptej se zkušeného. *P.* Niepytaj starego, pytaj bywałego. *R.* Не спрашивай стараго, спрашивай бывалаго. *Mr.* Не пытай старого, а пытай бувалого. *Blh.* Не пытай старо, ами страдало.

Vší **moudrosti** počátek. (Nikdo se moudrým nenarodil.) *Č.*

---

*) *Lat.* Deus, quem punire vult, dementat.

Moudrost miluje tvrdé lože. *P.* Mądrość rada ma twarde łoże. (Rozkoš protivna moudrosti.)

Kdo neumí sebe skrýti, ten nemůže moudrým býti. *R.* Кто не умѣетъ себя скрыть, тотъ не можетъ мудрымъ быть. Naproti tomu zas

Moudrost tajená, nemoudrost. *P.* Mądrość skryta, głupstwo.

Mlčí-li jazyk, jest rozum bez platnosti. *P.* Kiedy język milczy, rozum ni zacz niestoji.

Z palce obra poznáme. *Č.*

Moudrý nepodléhá příhodě. Nad moudrým hvězdy nepanují. *P.* Mądry szczęściu niepodlega. Mądrym gwiazdy nierządzą.

Moudrý jest i bohu svat. *R.* Умница и у бога святъ.

Na moudrých lidech svět (světlo) stojí, a na bláznech tma. *R.* Умницами свѣтъ стоитъ, а дураками тма.

Moudrý horu lomí, a hlupce hora. *S.* Вѣштъ гору ломи, а невѣшта гора.

Moudrému napověz, hloupému dolož (vylož). — Chytrému napověz, hloupému dopověz. — Napověz moudrému, dovtípí se všemu. *Č.* — *P.* Mądrego nie wiele trzeba uczyć. Mądréj głowie dość na słowie. Mądremu nie wiele trzeba mówić. Mądremu dosyć namienić. *)

Na chytrého mrkni, hloupého trkni. *Č.*

Moudré hlavě dosti jednoho oka. *Il.* Mudroj glavi jedno oko dosta.

Moudrý bez hádání uhodne. Moudrý zá hadače stojí. *P.* Mądry bez wrożka zgadnie. Mądry za wrożka stoji.

Chytrost nejsou žádné čáry. *Č.* — *S.* Хитрость ніе никаква обсѣна.

Největší moudrost znáti sebe samého. *Č.* — *R.* Большая мудрость самаго себя знать. *P.* Mądrość największa każdego, znać dobrze siebię samego, a niemasz nic trudniejszego.

Moudrým ten se darmo zove, kdo neumí radit sobě. *P.* Mądrym się ten darmo zowie, co nieumie radzić sobie.

---

*) *Angl.* A word is enough to the wise.

Ztěžka jiným rozum spraví, kdo se sám v něm neustaví. *R.* Кто собою не управитъ, тотъ и другаго на разумъ не наставитъ.

Není ten moudrý, kdo mnoho ví, ale ten, kdo ví, co třeba. *P.* Nie kto siła umie, ale kto co potrzeba, mądry.

Pád, příhoda bláznivého, jestiť výstraha moudrého. Blaze tomu, kdo se cizím neštěstím kaje. *Č.* *)

Moudrý nezavírá všeho na jedné hlavě. *Č.*

Moudrý neodsoudí, a hloupý nerozsoudí. *R.* Умной не осудитъ, а глупой не разсудитъ.

Živá hlava klobouku dobude (najde klobouček). *Č.* — *S.* Докъ є главе, бытье капа. (Též o naději ztracené jmění zas nabyti.) **)

Dobrá hlava sto hlav krmí. *R.* Добрая голова сто головъ кормитъ.

Na dobrou hlavu sto ruk. *R.* Въ добрую голову сто рукъ.

Moudřejšímu díl dvojí. *Il.* Tko umije, tomu dvije.

Hloupý hledá místa, a moudrého i v koutě najdou. *R.* Глупой ищетъ мѣста, а разумнаго и въ углу видно. Naproti tomu zas: *P.* Nie miejsce szuka głowy, ale głowa miejsca. (Ne místo hlavy, ale hlava místo hledá.)

S hloupým v karty, s moudrým v žerty. *P.* S głupim w karty, s mądrym w żarty.

S moudrými se raď, a s bláznem se o palici nevaď. *Č.*

Moudřejší ustoupí. Rozumnější ustupnější. *Č.* — *Ch.* Spametnéji bedastemu vsigdar prepušča.

Louteník hráti nezačne, až dudy umlknou. *P.* Lutnista grać niezacznie, aż gajda umilknie. (Moudrý nemluví, leč hloupý aneb tlachavý přestal.)

Zle koni, kolem něhož osli hýkají. *Ch.* Težko konju, okol koga se osli ričeju.

Čím hloupější, tím drzejší, a čím moudřejší, tím nesmělejší. *P.* Jim kto głupszy, tym śmielszy, a jim mędrszy, tym bojaźliwszy.

*) *L.* Ex vitio alterius sapiens emendat suum. *Syrus.*

**) *Něm.* Wer einen Kopf hat, dem fehlt kein Hut.

Koně řídíme uzdou, a lidi moudrou mluvou. *P.* Konie rządzimy wodzami, ludzie mądrymi mowami.

Dejž bůh s moudrým i najíti i ztratiti. *R.* Дай богъ съ умнымъ и найтить и потерять.

Raděj s moudrým plakati, nežli s bláznem zpívati. *S.* Волимъ съ мудрымъ плакати, него съ лудымъ пѣвати.

Co se rychle vznítí, nedlouho to svítí. *P.* Co się rychło wznieci, nie długo to świeci. (Před lety rozum netrvalý, což i o bohatství, moci, slávě a j. platí.)

Brzomoudrý (též mnohomoudrý) nedobře mudruje. *Č.*

Mudráček jest lapáček. *Č.*

Kdo jest přes míru moudrý (přeučený), za blázna se považuje. *Ch.* Koi je preveć spameten, za bedaka se dèrži. — Příliš moudrý, poloviční blázen. *HLuž.* Štóž je jara mudry, tón je pół njemdry.

Lidé i pro rozum přicházejí o rozum. *R.* Люди и отъ ума сходятъ съ ума.

Nekázal pán bůh blázniti. (Učinil nás k obrazu svému; moudře sobě veďme.) *Č.*

V každém mudrci dosti sprostoty. *R.* Во всякомъ мудрецѣ довольно простоты.

Co mudrc mudroval, hloupý hrad opanoval. *S.* Докле мудрый мудроваше, лудыйзи градъ примише.

Než se mudrc namudroval, sprosták si peněz nachoval. *S.* Докъ се мудрый намудроваше, лудый се наживоваше.

Moudrý o málo (o malou věc) se neoklamá. — Když moudrý chybí, notně chybí. *Č.* — *P.* Każdy mądry znacznie ma upaść. *S.* Кадъ ученъ посрне, врло посрне. *)

Bláto bez břehův, a **blázen** bez ohrady. *Č.*

S bláznem ani pán bůh nic nepořídí. *R.* Въ дуракѣ и богъ неволенъ. *Hal.* Дурневи и бигъ не противится.

Hlupcova hlava — ani kam co dáti, ani kde co vzíti — holé stěny bez hospodáře. *R.* У глупцовъ голова ни дать ни взять, голыя стѣны безъ хозяина.

*) *Novoř.* Ὁ φρόνιμος ἂν γελασθῇ ὀλιγον δὲν γελιέται. *Lot.* Gudram gudra nelaime (moudrému moudrého neštěstí; už to za něco stojí).

Hlavička jako makovička, a rozumu jakby naplval. *P.* Głowka by makowka, a rozumu by napłwał.

Cizí blázen smích, a svůj styd. *R.* Чужой дуракъ смѣхъ, а свой стыдъ.

Opilý se prospí, ale blázen nikdy. *R.* Пьянъ проспится, а дуракъ никогда. *Mr.* Пьяница проспиться, а дурень николи.

Děravého měchu nenadmeš a hlupce nepoučíš. *R.* Дыроваго мѣха не надуть а безумнаго не научить.

Darmo blázna učiti a mrtvého léčiti. *R.* Дурака учить, что мертваго лѣчить.

Kdo od přirození hloupý, v Paříži rozumu nekoupí. *Č.* — *P.* Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu rozumu niekupi. *Hal.* Дурный и въ Кыевѣ не купить розуму.

By vedl osla do Paříže, komoň z něho nebude. *Č.* — *S.* Магарца одведи и на Іерусалимъ, онъ ће опетъ быти магарацъ. *)

Ani v Paříži nedělají z ovsa rýži. *P.* Ani w Paryżu nierobią z owsa ryżu.

Janek do Prahy, Janek z Prahy. *Č.* — *Ch.* Martin v Zagreb, Martin iz Zagreba. *P.* Stanisław z jizby, Stanisław do jizby.

Hus za moře, hus domů. *Č.* **)

Kavka kamkoli letí, černá vždy býti chce. *Č.* — *P.* Sroka zawsze pstra zostaje, w które kolwiek leci kraje. (Též tak, že zlá povaha změnou místa nehned se napraviti dá.)

Vyjel teletem, volem se vrátil. *P.* Pojechał cielęciem, wołem się wrócił.

Vola by přes všecken svět zvodil, nebude než vůl. *Č.*

Nes česnek kam chceš, česnek i bude. Vezl na trh cibuli, zase přivezl ošlejch. *Č.*

Bláznu cep. Na blázna kyj. *Č.*

Blázen nebojí se kříže, ale kyje. *R.* Дуракъ не боится креста, а боится песта.

Blázna i v kostele tepou. *Mr.* Дурня и въ церкви бьють.

*) *Fr.* Qui fou va à Rome, fou en revient. *Něm.* Ein Eſel bleibt ein Eſel, käme er auch gen Rom.

**) *Něm.* Fliegt eine Gans übers Meer, ſo kömmt ein Gagag wieder her.

Kdo se nechce vtípiti, musíme ho hnípiti. *Č.*

Blázny sluší palicí holiti. *Č.* *)

Škoda pěsti na blázna. *R.* Жаль кулака, да бить дурака.

Blázen sobě neusrozumí (nebývá moudrý), leč kyjem zbit bude (leč ho uperou). Totiž až se svou škodou. *Č.*

Blázen teprv rozumí, když se stane. *Č.*

Kdož by se divil, že blázen se urodil. *R.* Не чему дивиться, когда дуракъ родится.

Netřeba hloupých síti, sami se rodí. *P.* Nie trzeba głupich siać, sami się rodzą. *R.* Дураковъ ни орютъ, ни сѣютъ, а сами родятся. (Už ve 12. století přichází.) *Mr.* Дурня не сѣютъ, самъ родиться. **)

Blázna netřeba lucernou hledati. *S.* Лудъ се са свѣћомъ не тражи. *P.* Błaznów wszędzie pełno.

Bláznův rozmanitost veliká. *Č.* — *S.* Будалаштина є различна.

Každý blázen ve svém kroji. *P.* Każdy błazen swojim strojem.

Bláznu sluší každá čepice. *Č.* — *R.* По Сенькѣ шапка.

Snadno blázniti, když rozumu není. *Č.*

Čest hloupému prokaž, kde má sednouti, ukaž (aby snad první místo neujal). *R.* Дадутъ дураку честь, такъ не знаетъ гдѣ и сѣсть. Podobné jest, nemýlím-li se, i toto maľoruské: На покутѣ коли не пипъ, то кутя, або дурень безъ путя, t. j. Na čestném místě (kout, kde oltářík se svatými obrazy) není-li pop, tedy kutě (kaše z rýže nemastná, vykládaná velkými rozínkami, která se po pohřbu duchovním předkládá) anebo troup ničemný. Mnohoť si pošetilí lidé na tom zakládají, kde jim seděti.

Posaď blázna vysoko, bude nohama klátiti (kopati). *Il.* Stavi luda na visoko, da nogama maše.

Hloupá hloupému i radost. *P.* Głupia głupiemu i radość.

---

*) *L.* Phryx plagis emendatur. *Angl.* Fools must be loused with clubs. *Něm.* Narren muß man mit Kolben lausen.

**) *Čud.* Ei hullo künta egga külwata, kül se sünnib muido. (Blázen se neoře ani nesije, sám od sebe se vyskytne.)

Komu vila (blázen) mil, nikdy moudrý nebyl. *P.* Komu wiła mił, nigdy mądry niebył.

Blázen není nikomu mil, a bláznu ledakdo. *S.* Лудъ ніє никомъ міо, а луду є сватко.

Pohádky babské, a bláznu i ty se líbí. *R.* Басни бабьи, а дуракъ то и любитъ.

Bláznu i dřevěný peníz dobrý. *Č.* (Ačkoliv r. 1849 i neblázni museli místem dřevěné peníze za měď bráti.)

Slepé slepici vše zrní pšenice. *R.* Слѣпой курицѣ все пшеница. (Také o chudém, jemuž každý dar vzácen.)

Bláznům jak se mele, tak se mele, leda se rumplovalo. — Hloupému leda hučelo, jen když sláma do huby neleze. *Č.*

Kozel bláznu po rozumě, že ho nemá, nelituje. *Č.*

Den prošel, lehne na postel; až se rozední, zas vstane a pojí. *R.* День прошелъ, такъ и спать пошелъ; день разсвѣлъ, всталъ да поѣлъ. (Nač nad tyto věci moudrosti a rozumu třeba.)

Slabý duch nic nevytvoří, a jen čas na zdařbůh moří. *R.* Умъ слабой не желаетъ науки, а хочетъ вѣкъ прожить безъ скуки.

Vůl kování nepotřebuje. (A kdo chce volem zůstati, netřeba mu z ostra nastupovati.) *Č.*

Kde hlupcův rodina, tu i jejich otčina. *R.* Гдѣ дураковъ семья, тутъ своя земля.

Blázen s bláznem chodí, a oba nikam se nehodí. *R.* Дуракъ съ дуракомъ сходился, а оба никуда не годился.

Blázen na bláznu jede, a bláznem pohání. *R.* Дуракъ на дуракѣ ѣдетъ, а дурокомъ погоняетъ.

Blázen blázna neporazí, buď ti mladý nebo starý. *Č.*

Dva blázni svobodni. *Č.*

Blázen každého za blázna soudí. *Č.*

Jeden blázen deset jiných nadělá. *Č.* — *Kr.* En sam norèc deset drugih napravi.

Když se jedna hus napije, pijí jiné všecky. *Č.*

Blázen píská, blázen hrá (skáče), a kdo se naň dívá, sám

rozumu nemá. *Blh.* Лудъ свири, лудъ играе, който гледа, умъ нѣма.

Ač co s bláznem kdy ulovíš (uhoníš), ale ne rovně s ním rozdělíš. (Mastičk.) *Č.*

Kdo se spolčil s bláznem, rozpolčil se s rozumem. *Č.* — *Mr.* Звяжися зъ дурнемъ, та й самъ дурнемъ будешь.

Hloupému se ukloň a svatému pokloň. *S.* Уклони се луда као и света. Anebo: Покори се махниту као и свету.

Blázen blázna učí, a oba nesmyslí. *R.* Дуракъ дурака учитъ, а оба не смыслятъ.

Mrzi se blázen na rozumného, a opilec na střízlivého. *S.* Лудъ на разумна, а піянацъ на трезвенна мрзи.

Kdyby šlo po sovím, nebylo by nikdy dne. *Il.* Da je do sove, nebi bilo nikada dana.

Hlupec smíšek anebo tintíšek (marný). *Č.* — *S.* Будале се много смѣю.

Hloupost závidí bohatému a směje se chudému. *S.* Глупость завиди богатомъ а смѣе се бѣдномъ.

Blázen se o málo nepokusí. *Č.*

Běda světu, zachce-li se bláznu býti hrdinou. *Il.* Jaoh světu, kad se ludo pojunači.

Hlupcům nikdy nejde do hory, a vždy jen s kopce. *Mr.* Дурневи нема горы, а все низъ.

Kaž hloupému bíti čelem před bohem, a on hlavu si rozbije. *Mr.* Заставь дурного богу молитися, то винъ и лобъ пробье.

Zámky pro blázny, pro moudrého pečeť. *R.* Замокъ для дурака, а печать для умнаго.

Není dobře vejce bláznu svěřiti. *Č.*

Pošli hloupého, a za ním druhého. *Mr.* Пошли дурного, а за нимъ другого.

Hloupý unesnadí, ale neporadí. *P.* Głupi zamiesza, nieporadzi.

Jeden blázen druhdy patero moudrých svadí. *R.* Одинъ дуракъ, а умныхъ пятерыхъ ссоритъ.

Co jeden hlupák zkazí, tisíc moudrých nenapraví. *P.* Jeden głupi zepsuje, tysiąc mądrych nienaprawi. *S.* Што єданъ лудъ замрси, сто мудрыхъ не могу размрсити. *Ch.* Več more jeden bedak tajiti, neg sto zpametneh dokazati.

Jeden blázen hodí kámen v vodu, ale deset moudrých ho nevytáhne. *R.* Одинъ дуракъ камень въ воду броситъ, а умныхъ десять не вытащатъ. *S.* Што єданъ лудъ баци каменъ у бунаръ, деветъ паметныхъ не могу га извадити. *P.* Jedna baba kamień do studnie wwali, a dziesięć go chłopów niedobędzie. *)

Co hloupý zaváže, moudrý nebrzo rozváže. *R.* Глупой завяжетъ, а умный не скоро развяжетъ.

Co jeden hloupý koupí, ani sto rozumných neprodá. *S.* Што єданъ лудъ купи, сто паметніехъ не може продати.

Zle nohám pod bláznovskou hlavou. *S.* Тежко ногама подъ лудомъ главомъ. *Mr.* За дурною головою та ногамъ лихо.

Zle každé dílo spraveno, když osla za správce voleno. *Il.* Зло је упућен svaki posao, opravitelj gdi je osao.

Hloupost horší než zlodějství. *R.* Простота хуже воровства.

Nouze s hloupostí sousedí. *R.* Бѣда глупости сосѣдъ.

Všude na blázna kapr. *P.* Wszędzie na błaznów kapie.

Bláznovská síla brzo slabne. *S.* Будаласта снага брзо малакше.

Na vše kýchání pozdravu se nedořikáš, a od blázna prospěchu se nedočkáš. *R.* На всякое чиханье не наздравствуешься, а на дурака добра не напасешься. (Sr. též: Kleveta.)

Z motovidla nebude šíp. *Č.*

Ze slámy nebude než sekanina, a z prkna drlina. *Č.*

Sláma nehodí se než do chomouta, a kroupy do jelita. *Č.*

Ne každému dřevu dostane se býti fládrem. — Z bukového dřeva neuděláš fládrové lžíce. *Č.*

Ne z každého dřeva neb kamene sv. Václav. *Č.* — *S.* Изъ свакогъ паня не може се светацъ изтесати. Ač tomu na

*) *Νονοῦ. Ἕνας ζουρλὸς ῥίχνει τὴν πέτραν εἰς τὸ πηγάδι, καὶ ἑκατὸν φρονιμοὶ δὲν τὴν ἐγάζουν.* Též Arabům známo.

odpor zní zas jiné přísloví takto: Z jednoho dřeva socha i lopata. *R.* Изъ одного дерева икона и лопата. *S.* Изъ єдногъ древета икона и лопата.

Oblec poleno, dej mu i jmeno, nebude člověk. *Hal.* Прибери пня, дай му имя, не буде зъ него чоловѣкъ. A zas: Oblec sochor, i sochor hezký bude. *R.* Наряди пня, и пень хорошъ будетъ. (Sr. Göthe: Kleid' eine Säule, sie sieht wie eine Fräule.) Z obojího však se jeví, že šat a zevnitřní okrasy nepřidávají člověku ceny.

Mnoho té země, z níž hrncové býti mohou, ale málo té, z níž zlato berou. *Č.*

Ne z každého žáka bude kněz. *Č.* — *P.* Nie z każdego żaka bywa ksiądz. *R.* Не всѣмъ черницамъ въ игуменахъ быть.

Ze zápratku kuřete míti nemůžete. *Č.*

Byť sova pod nebesa létala, sokolem nikdy nebude. *P.* Sowa choć by pod niebiosa latała, sokołem nigdy niebędzie.

By slavík jak krásně zpíval, předce vrabce nenaučí. *P.* By słowik najmiléj śpiewał, przedsię wróbla niewyuczy.

Krásný páv peřím a člověk učením. *R.* Красна пава перьемъ а чловѣкъ ученьемъ.

Umělost světlo, a neumělost tma. *R.* Ученье свѣтъ, а неученье тма. Ученье красота, а неученье сухота. (Učenost ozdoba, neučenost hanoba.)

Umění chleba nejí, aniž pod ním nohy klesají. *Č.*

Umění (řemeslo) plece netíží, a s ním blaze. *R.* Ремесла за плечами не носятъ, а съ нимъ добро.

Umění v štěstí okrasa a v neštěstí útočiště. *R.* Ученье въ счастьѣ красота а въ несчастьѣ убѣжище.

Neznámost činí nemilost. — Neznámost jest nevděčný host. *Č.*

Učiň mě vševědem, učiním tě boháčem. *P.* Uczyń mię wieszczym, a uczynię cię bogatym.

Lépe něco znáti, než mnoho míti. *Č.* — *S.* Болѣ є умѣти, него имати. *)

*) *Šp.* Mas vale saber que aver.

Uč se, půjdeš za hudce. *C.*

Neučená hlava na kněžstvo se nesvětí. *R.* Не учась въ попы не ставятъ.

Každé umění hodí se svým časem. *P.* Każde umieć przyda się na kiedy.

Dej bože všecko uměti, ale ne všeho zkoušeti. *P.* Daj boże wszystko umieć, a nie wszystkiego używać. *Hal.* Добро все умѣти, а не все робити.

Dobře tomu kováři, jenž na obě ruce kuje. *Hal.* Добре тому ковалеви, йже на обѣ руки куе.

Čím výše vystoupíš, tím širší rozhled. *Č.* — *HLuž.* Wuše stupaš, dale widźiš.

Umělý plavec neutone. *R.* Искусной плаватель не утонетъ.

Lepší znání s pochybou, než neznání s oblibou. *S.* Болѣ є знано съ маномъ, него незнано съ хваломъ.

Co neumíme, na to nevražíme. — Co neznáme, na to nedbáme. *Ch.* Za kaj se nezna, za tem se nehlepi. *)

Naplivať do knih, když neznám slova z nich. *R.* Наплевать въ тетрадь, когда словъ не знать.

Svině když kaliště mají, na čistou vodu nedbají.

Apatéka hnojkovi smrdí. *P.* Apteka gnojkowi śmierdzi.

Zlé jest v karty hráti a trumfy neznati. *R.* Худо въ карты играть, да козырей не знать.

Pěj radši dobře po stehlíku, nežli špatně po slavíku. *R.* Пой лучше хорошо щегленкомъ, чѣмъ дурно соловьемъ.

Co neumíš, nech toho, nedávej se do toho. *Č.*

Lepší neuk, než nedouk. — Lepší prosták povolný, než mudráček svévolný. *P.* Lepszy prostak powolny, niż mędrek swawolny. — Učený nedoučený horší než sprosták. *Hal.* Ученый не доученый гирше якъ простакъ.

Kdo co neviděl, neumí to dobře malovati; kdo co nezkusil, neumí o tom povídati. *Č.*

Tolik známe, co v paměti chováme. *S.* Оволико знамо, колико у памети имамо.

---

*) *L.* Scientia non habet osorem nisi ignorantem.

Učení kořen hořký, ale plod sladký. *R.* Ученья корень горекъ, да плодъ сладокъ.

Cvičení a zkušení dává umění. — Trápení dává rozum, zkušení umění. *Č.*

Bez muky není náuky. Dokud se nenamučí, dotud se nenaučí. *S.* Безъ муке нема науке. Докъ се не намучи, донде се не научи. *R.* Пойти въ науку, терпѣть и муку.

Učedlník — mučedlník. *Č.* — Co mučí, to učí. *S.* Што мучи, учи. — Kdo mnoho zkusil, mohl ledacos pozorovati. *Il.* Tko je mnogo patio, mogao je štogod i zapaziti.

Rozum se cvičením brousí. — Častější cvičení, jistější prospěch. — Mistr Cvik. *Č.* *)

Kdo chce uhlazeným býti, musí něco zkusiti. *P.* Kto chce być gładkim, trzeba przycierpieć.

Kdo chce co vědèti a znáti, musí se na to pilně ptáti. *Č.*

Kdo chce mnoho znáti, nesmí mnoho spáti. *R.* Кто хочетъ много знать, надобно мало спать.

Ráno učí se sladko. *Č.*

Jitro jest bystřejší (moudřejší) večera. *R.* Утро вечера мудренѣе.

Syté břicho nepovolné k učení. *R.* Сытое брюхо къ ученью туго. A proto také: Břich tlustý, leb pustý. *P.* Brzuch tłusty, łeb pusty. **)

Kdo se z mládí čemu naučí, k stáru jak by to našel. *Č.*

Kdo se v mládí učil leda, bude volať v stáří: běda! *Č.*

Žádný učený s nebe nespadl. — Nikdo se nenarodil mudrcem. *Č.* ***)

Um za mořem, a smrť za pasem. *R.* Умъ за моремъ, а смерть за воротемъ. — *S.* Умъ за моремъ, а смрть за вратомъ. — Rozum náš za horami, a smrť za zády. *R.* Умъ нашъ (дума наша) за горами, а смерть за плечами. *Mr.* Думка за горами, а смерть за плечами. Tolik co latinské: Ars longa, vita brevis.

---

*) *Něm.* Uibung macht den Meiſter.

**) *Ř.* *Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει.* Sv. Jeron.

***) *Čud.* Ei ükski sünni targaks,

Věčně žíti, věčně se učiti. *R.* Вѣкъ живи, вѣкъ учись. *Mr.* Вѣкъ живи и вѣкъ вчись (а умрешь дурнемъ).

Dobrý kněz vždy se učí. *S.* Добаръ попъ до смрти се учи.

Kdo nikdy zle, nikdy dobře. *Č.*

Průbička — chybička. *Č.*

První výklad nebezpečen. *Č.*

Tkadlec od kazu začíná. Каждý учедлник од кazu se učí. *Č.* — *Ch.* Po kvaru se človek vučí. Ale i toto platí: Kažení jest špatné umění.

I starý tkadlec někdy přízi zmate. *Č.* — (*R.* Бываетъ и на старуху проруха.)

I mistr tesař se utne. *Č.*

I největším mistrům umění chybuje. *Č.*

I staří lidé se divívají (nevědí o mnohém). *Č.* *)

Snadno v pustém lese hvízdati. *Č.*

Mezi slepými jednooký (šilhavý) král jest. *Č.* — *R.* У слѣпыхъ и кривой — король. Въ царствѣ слѣпыхъ кривой — царь. **) — Kde lidí není, i peciválkové slynou. *R.* На безлюдьи и сидни въ честь.

V nerybných krajích i rak za rybu platí. *R.* У безрыбья и ракъ рыба. Též takto: На безрыбьи и ракъ рыба, на безлюдьи и Ѳома дворянинъ.

Někdy i Kuba dobře mluví. *Č.*

Někdy i slepý podkovu nalezne — aspoň když v ni nohou zavadí. *Č.* — *S.* Дѣшто и слѣпацъ напипа (namaká).

Když pán bůh dopustí, i motyka spustí. *Č.* — *P.* Kiedy bóg dopuści, samo olstro spuści.

I slepá slepice někdy na zrnko trefí. *Č.* — *Hal.* И слѣпа курка найде даколи зернья. ***)

---

*) *Lot.* Ir wezzi laudis brihnijahs.

**) *Ř.* Ἐν τοῖς τόποις τῶν τυφλῶν λάμων βασιλεύς. *L.* Inter coecos regnat strabus. Též srabsky: Jednooký okrasa v zemi slepců.

***) *Dán.* En blind Høne finder ogsaa et Korn. *Něm.* Eine blinde Henne kann auch ein Korn finden.

Zadním kozám snáze než přední, any mají zrcadlka před sebou. *Č.* (Vtip tento, jak se zdá, připadá ostře i na takové učené, již druhdy o prvenství vynálezku nějakého se hádávají.)

Dobrý to sýr; škoda ho, že psí koží ovinut. *S.* Добаръ сыръ, него штета, што є у пасьой кожи (мѣшини). O člověku dobře učeném, ale zle zvedeném.

Čtení cesta k umění. *P.* Czytanie do nauki droga.

Žák, který se bez knih učí, ten se mnoho nenaučí. *Č.* — *P.* Wodę czerpa przetakiem, kto bez ksiąg chce być żakiem.*)

Bez nádobí zle se robí. *S.* Безъ халата нема заната.

Kniha za mistra stojí. *P.* Księga za mistrza stoji. A zase: Lepší mistr než kniha. *P.* Lepszy mistrz niż księga. Zvláště když i následující přísloví se přidá:

Byl jeden mnich, měl mnoho knih, a nic nevěděl z nich. *Č.*

Každý pop ve své knize nejzběhlejší. *S.* Свакій попъ у своіой є книзи вѣштъ.

Umění i kozy pase: pět jich zahání, tři přihání (žertovně). *Blh.* Майстрія козы пасе, пять закарва, три докарва.

Mistr mistru nerad ukazuje. *Mr.* Майстеръ майстеру не укажчикъ.

Když učeného učíš, zbůhdarma ho kazíš (t. toho, kdo něčemu lépe než ty rozuměti chce). *R.* Ученаго учить, лишь только портить.

Neuč rybu plavati a ptáka létati. *Č.* — *R.* Не учи рыбу плавать. Не учи плавать щуку; щука знаетъ всю науку.

Starého zajíce netřeba učit do zelí chodit. *HLuž.* Stareho zajaca njetrjebaš wučić do kału khodźić.

Už vejce moudřejší než kuře. — Kuře chce už moudřejší býti než slepice. — Kuře učí slepici. *Č.* — *HLuž.* Jejo je mudriše kaj kokoš. *P.* Mędrsze jajca niż kokoszy. *R.* Яйца курицу учатъ. *Ch.* Jajce hoće već znati neg kokoš. *Kr.* Jajce več kot puta vé.**)

---

*) *L.* Haurit aquam cribro, qui vult discere sine libro.

**) *Dán.* Ægget vil lære Hønen. *Něm.* Das Ei will klüger sein als die Henne. *Čud.* Munna on targem kui kanna.

Holoplusk (holobrad) učí bradáče. *Č.*

Co kdo dobře umí, tím se rád baví. *P.* Co kto dobrze umie, tym się rad bawi.

Co proniknеš, tím vyniknеš. *P.* W czem kto przodkuje, tym się i popisuje.

Plavce na suchu, jezdce bez koně nepoznáš. *P.* Żeglarza na suchém, jezdca niepoznasz bez konia.

Čím kdo učenější, tím bývá nadutější. *P.* Jim kto uczeńszy, tym bywa nadętszy. (Známost nadýmá. 1. Kor. 8, 1.)

Neskákej dílu do řeči. (Říká se, když kdo sám svou práci chválí.) *Č.* — Řemeslníka dílo ukáže. *S.* Занатлію посао показује.

Ne tak draho, co z čistého zlata, jako co od výborného mistra. *R.* Не такъ дорого, что краснаго золота: то дорого, что добраго мастера.

Po nádobí řemeslníka poznáš. *P.* Po snaści rzemieśnika poznać.

Dílo se mistra bojí. (Kdo čemu rozumí, ten hned na pravé uhodí.) *R.* Дѣло мастера боится. *Mr.* Усякѣ дѣло майстера боиться.

Každé věci (každému dílu) svůj způsob. *Č.*

Jinak se pluje po moři, a jinak po řekách. *S.* Другоячіе се ходи по мору, а другоячіе по рѣкама.

Řemeslo zlaté dno.*) — Řemeslo pán, tuť vždy živý peníz. *Č.*

Řemeslo pravé křídlo. *S.* Занатъ є човеку десно крило. — Řemeslo jistá obživa. *S.* Занатъ є у неволи храна.

Řemeslo jde fortelem. *Č.***)

Všeliké řemeslo svou psotu nese. *Č.*

I to jest řemeslo, kdo umí udělati veslo. *R.* И то ремесло, кто умѣетъ сдѣлать весло.

Když neumíš řemesla, musíš dělat povřísla. *Č.*

---

*) *Něm.* Handwerk hat einen goldenen Boden.

**) *Něm.* Vortheil treibt das Handwerk.

Co dobře umíš, toho se drž. *P.* Co kto dobrze umie, tego się niech ujmie.

Když jsi se zrodil kuchařem, nechtěj býti řezbářem. *P.* Urodziłeś się kucharzem, niechciéj być malarzem.

Nemudruj švec přes kopyto. *Č.**)

Počítej vojáku rány, a ty pastucho berany. *R.* Считай воинъ раны, а пастухъ бараны.

Kdo je všudy, nikdež není. — Kdo ve všech ulicích bydlí, zle bydlí. *Č.*

Pes dvojích vrat mívá hlad. (O dvojím řemesle, dvojí službě, o držení s obojí stranou.) *Č.* — *Blh.* Кучето, кога пази двѣ варта, гладно остава.

Kdo dva zajíce honí, žádného nechytí. — Kdo na dva zajíce štve, někdy popadne jednoho, a mnohokráte žádného. *Č.* — *R.* За двумя зайцами гонять, ни одного не поймать.**)

Z mnoha řemesel nejjistší žebrota. Devaterć řemeslo, desátá žebrota. Kdo nejvíce řemesel umí, nejspíše vepsí bývá. *Č.* — *HLuž.* Dźewjeć rjemesłow, dźesaty sljepc (žebrák). *P.* Siedm rzemiosł czternaście nieszczęścia.***)

Dělníku půlzlatník a dozorci celý. *R.* Дѣлавщику полтина а нарядчику рубль.

Já rožeň, jiný pečenku. On drží pečeni, a my rožeň. *Č.* (O kupcích, na než řemeslníci dělají co na zlou horu. Červ.)

Jedni hnízdo shazovali, a druzí ptáčky sbírali. *Č.*

Řemeslník jest otrokem toho, komu pracuje. *P.* Rzemieśnik niewolnik u tego, komu robi.

Ras po rasu nerad dře. (Když řemeslník se přivolává k opravování anebo k dodělávání čehos po jiném.) *Č.*

Jaký tovaryš, takové srdce. *Č.* (Béře se buď v prostém smyslu o rozdílu povah lidských dle řemesel, u př. jiné jest

---

*) *L.* Ne sutor ultra crepidam.

**) *Ř.* Ὁ δύο πτῶκας διώκων, οὐδέτερον καταλαμβάνει. *L.* Duos insequens lepores neutrum capit.

***) *Něm.* Vierzehn Handwerke, fünfzehn Unglücke. — Er kann viel Handwerke, aber Betteln iſt das beſte. *Čud.* Wiis ammetit, kuus nälja. (Pět řemesel, šestý hlad.)

srdce kováři, řezníku, jiné krejčímu atd., aneb připadá na latinské: Noscitur ex socio.

Kdo nerozumí kování, nech mi kleští (kladiva) nehaní. *Mr.* Коли не коваль, то и клещивъ (молотка) не погань.

Snáze cizí dílo tupiti, nežli lépe spraviti. *Ch.* Лекше је ludsko délo kuditi, kak bolše napraviti.

U každého **obyčej** (zvyk) svůj. *R.* У всякаго обычай свой. *)

Každý hoví mravu svému. *R.* Всякъ своему нраву работаетъ.

Nenajdeš trávu k poznání cizího mravu. *R.* Нѣтъ такихъ травъ, чтобы знать чужой нравъ.

Každý mládek má svůj spádek. *Č.* — *R.* Всякой молодецъ на свой образецъ. (Sr. Přísl. 22, 6. Mládenec podlé cesty své, také když sstará, neodstoupí od ní.)

Zvyk (zvyklost, obyčej) jest druhé přirození, (kteréž se těžce vykoření). *Č.* **) — *P.* Nałog jest druga natura. Nałog łamie przyrodzenie.

Zvyk se rád mění, když duše v těle není. *Č.*

Obyčej změní, kdo se nelení. *P.* Nałog odmieni, kto się nieleni.

Co hanba a hřích, i to vešlo v zvyk. *R.* Что стыдно и грѣшно, и то въ обычай вошло.

Při zlém návyku ctnosť nemá vzniku. *Č.* — *P.* Ze złego nałogu trudno ku bogu.

Zvyk není kůlna, abys hned přestavil. *R.* Обычай не клѣтка, не переставишь.

Zlému jako dobrému člověk přivyká. *S.* Зли се човекъ привыкне кано и добру.

Zvyk má železnou košili. *Kr.* Navada ima železno srajco.

Jedna muka náuka (zvykání), a dvě muky oduka (odvykání). *S.* Єдна мука наука, двіе муке одука.

---

*) *Lat.* Suus cuique mos est.

**) *L.* Consuetudo altera natura. Arabové pak praví: Zvyk páté přirození.

Táhne se žilka, kam byla navykla. *P.* Ciągnie się żyła, gdzie się nałożyła.

Voda kudy jednou tekla, poteče opět. *S.* Вода куда є єданъ путъ текла, опетъ ће протећи.

Nenechá žebroty, komu se hůl v rukou ohřála. *Kr.* Ne neha beračiti, komur se palica v' rokah ogréje.

Navykl pop na vařený bob; snědl se bob, odvykl pop. *Blh.* Научи ся попъ на варенъ бобъ; свърши ся бобъ, отучи ся попъ.

Starý vozataj rád poslouchá, když kdo bičem praská. *P.* Stary furman rad słucha, kiedy kto biczem trzaska.

Zuvířelé dřevo těžko se zpřímí (t. zvyk zastaralý). *Č.*

Jaký zvyk míval býk, tak řve také vůl. *Hal.* На що быкъ навыкъ, то и воломъ рычить.

Čemu kdo zvykl, není obtížno. *Č.* — *P.* Nałog ułacnia trudności.

Rohy jelenu nejsou těžky. *Č.*

Čikánovy (kovářovy) děti nebojí se jisker. *Č.* — *S.* Циганска дѣца одъ варницá се не плаше. *)

Kočičí oči nebojí se dýmu. *Č.* — *R.* Кошечьи глаза дыму не боятся.

Zeptej se husi, zdali ji zábne v nohy. *R.* Спроси у гуся, не зябнутъ ли его ноги.

Sokol se hvozdu nediví. *R.* Соколу лѣсъ не въ диво.

Vlku zima v obyčeji. — Brouku díra v obyčeji. *R.* Волку зима за обычай. Жуку нора за обычай.

Zmek močidla nezůstane, ani žába. Žába vždy najde močidlo. Žába nepřejde od močidla. *Č.*

Kdo co má od přirození, těžce se to při něm změní. *Č.*

S čím kdo vyrostl, to mu i přirostlo. — *Il.* Како тко никне, тако и бикне. *S.* Што се съ кимъ родило, одъ онога се не одучи.

---

*) *Lat.* Scintillae non fabrorum terrent filios. *(Syrus.)* *Něm.* Schmiedskinder sind der Funken gewohnt.

Šedin dožil, a starých zvykův neodložil. *Il.* Ostario, a ćudi ne ostavio.

Kam se dřevo kloní, tam i padá. *Kr.* Kamor se drevo sloni, tje pade.

Co kolébka vyhoupala, to motyka zakopala. *S.* Што колевка залюляла, то мотыка закопала. *R.* Каковъ въ колыбелкѣ, таковъ и въ могилку.

Hrbatého hrob opraví. *Mr.* Горбатого могила справить.

Co se lysé zrodí, lysé zhyne. Lysé hříbě i koněm lysým bude. *P.* Co się łyso urodzi, łyso zginie. Łyse źrzebię i koniem łysym będzie. *Hal.* Що ся лысо уродить, лысо й згыне. *Kr.* Lisastimu konju se lisa ne zbriše.

Nepomůže havranu mýdlo, ani mrtvému kadidlo. *P.* Niepomoże krukowi mydło, ani umarłemu kadzidło. *R.* Чернаго кобеля (psa) не вымоешь до бѣла.

Kavka by se na sněhu válela, nezbělí. — Kavka, kamžkoli letí, černa vždy býti chce. — Kavka, leť kam leť, vždy jest kavkou. *Č.*

Kdo se narodil vlkem, tomu liškou nebýti. *R.* Кто родился волкомъ, тому лисицей не бывать.

Sova v sokola se nezvrhne. *P.* Sowa nieodradza się w sokoła.

Kočka myší nenechá, liška slepic a vlk ovec. *Č.*

Kočce o myších se snívá. *Č.*

Straka svých skokův nechati nemůže. *Č.* *)

Liška srst změní, ale obyčejův nezmění. Anebo: Liška chlupy, a ne své přirozené vášně změní. — Vlk změní srst, ale ne povahu. *Č.* — *R.* Волкъ всякой годъ линяетъ, а нравъ не перемѣняетъ. *S.* Курякъ ако и длаку промѣни, ћуди не мѣня. Anebo: Курякъ длаку мѣня, а ћуди никадъ. **)

---

*) *L.* Pica saltus suos dissimulare non potest. *Lit.* Warna (szarka) be szokszczojimo ne stow. *Něm.* Die Aelſter (Atzel) läßt das Hüpfen nicht.

**) *Šp.* El pelo muda el raposo, mas el natural no despoja. *Vl.* Il lupo cangia il pelo, ma non il vizio. *Piem.* La volp përd el peil, ma nen el visi. *Něm.* Der Fuchs verändert den Balg wohl, aber den alten Sinn nicht. *Čud.* Hunt heidab kül karwa, agga mitte wisi.

Vlka v pluh, a on k čertu v luh. *Mr.* Вовка въ плугъ, а винъ къ чорту въ лугъ.

Věčně vlkem orati nebudeš, an rohův nemá. *Č.*

Vlčí nátura do lesa se táhne. *P.* Wilcza natura do lasa ciągnie. (Natura wilka wiedzie do lasa.) *R.* Натура волка къ лѣсу гонитъ. *Hal.* Натура вовка тягне до лѣса. *Bělor.* Вовчая натура у лѣсъ цягнець.

Krm vlka jak chceš, on vždy k lesu hledí. *R.* Какъ волка ни корми, а онъ все къ лѣсу глядитъ. *Mr.* Вовка якъ ни годуй, а винъ въ лѣсъ дивиться. — Užívá se též o čeledínu, úředníku atd. vždy nespokojeném s bydlem svým. Petr Veliký míval v ústech přísloví toto, když cizozemci, jež do úřadův a služeb byl povolával, naplnivše si kapsy ruským zlatem, zase po svých táhli.

VIII.

Domov — vlasť — světoobčanství. Přátelství — nepřátelství. Láska — nenávisť — přízeň velkých. Své každému milé.

Všude dobře, **doma** nejlépe. *Č.* — *P.* Wszędzie dobrze, a doma najlepiéj. Aneb: Dobrze wszędy, lepiéj w domu niżli kędy. *Hal.* Всюда добре, дома найлѣпше. *Ch.* Vsigde je dobro, ali doma je najbolje. *S.* Свагдѣ є добро, ал' кодъ куће најболѣ.*) Jak o domácím bytu, tak o celé vlasti platí. Pomněti sluší na Dalemilova slova: Túhať jest každému mezi cizími; smutný utěší se známými.

Milé doma. Není nad domov. *P.* Miłe doma. Niemasz jako doma.

Při peci dobré věci. *Č.*

Hezky na Donu, ale doma lépe. *R.* Донъ хорошъ, а дома лучше. Донъ, Донъ, а лучше домъ.

Lepší doma krajíc chleba, než v cizině kráva celá. *Č.*

Má **otčina**, nejlepší hostina. *P.* Jaką taką ojczyznę wolą ludzie, niż wyborną gościnę.

Chval cizinu, ale zůstávej doma. *HLuž.* Khwalće wonkach, bydźće nutskach.

Bez veliké příčiny nehledej jiné otčiny. *P.* Bez przyczyny nieszukaj jinszéj dziedziny.

Otcovské země odumři, ale neodcházej. *R.* Съ родительской земли умри, да не сходи.

---

*) *Angl.* East, West, at home is best. *Hol.* Oost, west, t'huis best. *Něm.* Often Weſten, zu Haus am beſten.

Kde se kdo zrodí, tam se i hodí. *Č.* — *R.* Гдѣ кто родится, тамъ и годится.

Kde se kdo nesil, tu mu nevzjíti. Kde kdo vznikne, tu také zvykne. *S.* Дѣ се ко не сіе, нека се не ниче. Дѣ ко никне, ту се и обыкне.

Kde sosna vzrostla, tam ona i krásna. *R.* Гдѣ сосна взросла, тамъ она и красна.

Kde jest peníz bit, tam nejvíc platí. *Č.* — *HLuž.* Penjez tam najwjacy płaći, dźež je bity. *S.* Сребро дѣ се куе, ондѣ му є и цѣна.

V cizím kraji i sokola za vránu mají. *R.* На чужой сторонѣ и сокола зовутъ вороною.

Kde se kdo zlíhne, tam se i tíhne. *Č.*

Svá vlast každému nejmilejší, a mně má. *Č.* — *P.* Ojczyzna swoja każdemu najmilsza.

Každý pták miluje své hnízdo (své hnízdo chválí). *Č.* — *Blh.* Всякая лѣствица (lastovka) хвали своето си гнѣздо. *) (Viz na konci čísla tohoto.)

Proti své krvi bojuje, kdo svůj národ nemiluje. *Č.*

Nechvalitebný pták, který trousí do svého hnízda. Anebo: Každý pták své hnízdo chválí; a špatný, který se do něho vyneřádí. Každý pták zlý, co do svého hnízda nečistí. *Č.* — *P.* Zły (brzydki) to ptak, co swoje gniazdo szpeci (plugawi, paskudzi). *R.* Глупа та птица, которой гнѣздо свое немило. *Hal.* Добра птица свого гнѣзда не каляе. *S.* Рђава є птица, коя у своє гнѣздо тори. **)

Bodejž toho nikdy více neslýcháno, že národní krví kopí oblíváno. *Mr.* Того зъ роду не чували, що ридною кровью списы обливали.

---

*) *Fr.* A chaque oiseau son nid paroît beau. (Starofr. A chascun oisel ses nis li est biaux.)

**) *Šp.* Aquella ave es mala, que en su nido caga. *Angl.* It is an ill bird, that fouls her own nest. *Něm.* Es muß ein böſer Vogel ſein, der in ſein eigenes Neſt thut. *Čud.* Se on waene lind, kes omma sulge ei kanna. (Špatný pták, který své peří nenosí.)

Kde krajan nemiloval krajana, má cizozemce za pána. *Il.* Tko nedèrži brata za brata, on će tudjina za gospodara.

Nechtěj žíti sám pro sebe; nezrodilť jsi se sám od sebe. *P.* Człowiek się nie dla siebie tylko rodzi, żyć mu też tylko sobie się niegodzi. — Sam żaden nie swój.

Živ buď vlasti, přátelům, vzdají čest tvým popelům. *P.* Żyj ojczyznie, przyjaciołom, oddadzą cześć twym popiołom.

Smrť pro vlasť mila a pochvalna. *P.* Śmierć dla ojczyzny miła i chwalebna.

Vřeť každému srdce po jazyku svém. Dal. A týž na jiném místě: Tomuť vy (vás) učí ženská hlava, kde jeden jazyk, tu jeho sláva.

Kdo se za vlastní řeč stydí, hoden potupy všech lidí. *Č.*

Čítať dávné jazyky a cizím rozuměť, dobře jest, než mateřský třeba napřed uměť. *Č.*

Kde byt tvůj, tím i ty sluj. *R.* Гдѣ жить, тѣмъ и слыть.

Jaký kde kroj, tak se stroj. Jak ti hrají, tak skákej. *S.* Како свирачъ свира, онако ваља играти. Aneb: У какво коло дођешь, онако и играй. *Blh.* Както ти свирѣтъ, туй играй. На каквото хоро ся хванешь, туй требва да играешь.

Tu pij vodu, po níž ploveš. *R.* По которой водѣ плыть, ту и воду пить.

U nás žiješ, našim bohům se modli. *R.* Гдѣ жить, тѣмъ богамъ и молиться.

Každý zemšťan zemšťanu krajan. *R.* Всякой мірянинъ мірянину семьянинъ.

Všudy jest země Páně. *Č.*

Každá krajina člověku otčina. *R.* Всякая страна человѣку отечество.

Rybám moře, ptactvu povětří, a člověku šírý svět za vlasť. *R.* Рыбамъ море, птицамъ воздухъ, а человѣку отчизна вселенной кругъ.

Všude chléb s dvěma kurkama pečený. Všudytě chléb jísti. *Č.* — *Kr.* Koder solnce teče, se kruh peče. *Ch.* Kud sunce

teče, kruh se peče. Kud god sunce hodi, kruh rodi. Vsigde se more kruh jésti.

Ryba hledá kde hlouběji, a člověk kde mu živnèji. *R.* Рыба ищетъ, гдѣ глубше, а человѣкъ гдѣ лучше. *Mr.* Рыба шука де глыбже, а чоловѣкъ де лучше.

Tam domov, kde dobře. Tam vlasť, kde se dobře máš. *P.* Tam dom, gdzie dobrze. Gdzie dobrze, tam i ojczyzna. *R.* Тамъ отечество (добро), гдѣ хлѣба довольно. *S.* Дѣ намъ є добро, ондѣ и домовина. *Ch.* Gde dobro, onde domovina.*)

Třeba v Ordě, jen když dobře. *R.* Жилъ бы и въ Ордѣ, только бъ въ добрѣ. *Mr.* Хочъ въ Ордѣ, та въ добрѣ.

Chceš-li cti nabyti, nesmíš na jednom místě žíti. *R.* Кто хочетъ искать чести, тотъ не живи на одномъ мѣстѣ. Дома житъ, чина не нажить.

Ve vlasti nenajde hudec přítele. *Č.*

Upřímný **přítel** za bratra. *R.* Друзья прямые что братья родные.

Dobrý přítel zlato převažuje. *Č.*

Přítel a bratr veliké slovo; nehned se jich dostane. *R.* Другъ и братъ великое дѣло; не скоро его добудешь.

Ten mi brat, kdo štěstí mému rád. *S.* Онай ми є братъ, кой ми є добру радъ.

Odnáší-li mi kůzle bratr, mám ho za vlka: přináší-li mi kůzle vlk, mám ho za bratra. *Il.* Ako mi brat kozle odnosi, ono mi je vuk: ako mi vuk kozle donosi, ono mi je brat.

Dvá, tří věrní přátelé, jedna duše v rozdílném těle. *P.* Dwa, trzej wierni przyjaciele, jedna dusza w różném ciele.

Přítel příteli bůh (ochrance, pomocník, útěcha). *Č.*

Rovnost přátely činí. *Č.*

Těžká shoda, s ohněm voda. *P.* Trudna zgoda, s ogniem woda.

---

*) *Lat.* Ubi bene, ibi patria. Patria est, ubicunque bene est. Za pravdivost tohoto po celém světě známého přísloví nech odpovídá vlastimilovný Cicero a s ním veškerá římská i řecká dávnověkost.

Různí-li se obyčeje, nebudou přátelé. *R.* Не сойдутся обычьи, не будутъ друзья. — Přízeň tam se v srdce seje, kde jsou stejné obyčeje. *P.* Przyjaźń się tam mocna staje, gdzie podobne obyczaje.

Vol přítele po své mysli (podlé mravu svého). *R.* Избирай друга по своему нраву. *S.* Избирай друга по своіой ћуди.

Lepší známost (přítel) než rodina. *Č.*

Přátelství a láska velikého počtu nemilují. *P.* Przyjacielstwo a miłość wielkiéj liczby nielubi.

Lepší přátelstvo než peníze. *Č.* — *R.* Другъ денегъ дороже. Доброе братство милѣй богатства. *)

Nezakládej si mnoho na stu zlatých, zakládej na stu přátelích. *R.* Не держи сто рублевъ, держи сто друговъ.

Přátel mnoho, pokladův mnoho. *P.* Przyjaciół wiele, bogactw (skarbów) wiele.

Přátel mnoho míti neškodí; jestli ne ten, onen se hodí. *P.* Przyjaciół wiele mieć nieszkodzi; jeśliże nie ten, ów ci dogodzi.

Míti přátel zásobu není na škodu. *R.* Друзей имѣть убытка нѣтъ. *S.* Побратци су пробытачни.

Člověk na jednom bohu, ale ne na jednom příteli dosti má. *Č.* — *R.* Богъ одинъ довлѣетъ, другъ одинъ малѣетъ. **)

Čí jsou mnozí, toho jsou i bozi. *S.* Чиі су млози, онога и бози.

Své přátely množ, a otcových si važ. *R.* Своихъ друзей наживай, а отцовыхъ не теряй.

Pro přítele nového nespouštěj se starého. *P.* Dla przyjaciela nowego nieopuszczaj starego. ***)

Přítel nebuď ti co kvítek, který potud milý, pokud čerstvý. *P.* Przyjaciel niema być jako kwiatek, który póki świeży, póty miły.

---

*) *Šp.* Aquellos son ricos, que tienen amigos. *Angl.* A friend in the way is better than a penny in the purse.

**) *Angl.* One God, no more, but friends good store. *Něm.* Man gelebt eines Gottes, aber nicht eines Menschen.

***) *Ř. Νέους φίλους ποιῶν τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. L.* Si novos parabis amicos, veterum ne obliviscere. *Syrus.*

Přítel starý lepší než dva noví. *R.* Старый другъ лучше новыхъ двухъ.

Starý přítel nejlepší. Starý přítel i staré víno nejlepší. *Č.* — *S.* Старогъ вина и старогъ пріятеля држи се. — (Staro uglje i vino dobre su dvje stvari, nu prijatelj nad ino najbolji je stari. Nik. Dimitri.)

Drž se nové cesty a starého přítele. *S.* Држъ се нова пута, стара пріятеля.

Přítel každému, jistě žádnému. *Č.* — *R.* Всѣмъ братъ, никому не братъ. *)

Nezkoušený za přítele, zkoušený za dva. *R.* Не извѣданъ, другъ, а извѣданъ, два.

Hedbávnou rukou přítele vybírej, a drž železnou. *P.* Przyjaciela jedwabną ręką obieraj, a żelazną trzymaj.

Přítele hledej bedlivě, a našed chraň starostlivě. *R.* Друга прилежно ищи, а нашедъ береги.

Nežli s kým v přátelství vstoupíš, potřebí jest s ním dříve prostici soli ztráviti. *Č.* Anebo: Žádnému nedůvěř, leč s kým prostici soli ztrávíš. *P.* Beczkę soli zjeść trzeba s człowiekiem, zanim się go pozna dobrze. *S.* Човекъ човека не може познати, докъ съ њиме врећу брашна не изђ (не изђе онолико соли, колико у зубима може одићи). **)

Svět se točí jako kolo; měj přítele, ale věziž koho. *Č.*

Přítele poznáš tím pravého, miluje-li tebe víc, než co tvého. *P.* Przyjaciela ty ztąd poznasz prawego, jeśli miłuje ciebię, nie co twego.

Nehraď se plotem, ale hraď se přátely. *Č.*

Málo dbej o poklady, máš-li přátel ohrady. *P.* Niedbaj nic o skarbów wiele, gdy masz wierne przyjaciele.

---

*) *L.* Multis amicus, nulli amicus. *Šp.* Amigo de todos y de ninguno, todo es uno. *Fr.* Ami de plusiers, ami de personne.

**) *L.* Salis absumendus modius, priusquam habeas fidem. *(Syrus.)* *Fr.* Pour bien connoître un homme, il faut avoir mangé un minot de sel avec lui. *Angl.* Before you make a friend, eat a bushel o salt with him.

Přátelská láska lepší kamenných hradeb. *R.* Любовь братская лучше каменныхъ стѣнъ.

Dokud bůh a dobří přátelé, ničeho se báti netřeba. *S.* Докъ є бога и добрыхъ пріятеля, донде се ништа не ваља бояти.

Dej mi pravého přítele, a při něm mi třeba oči vykol. *S.* Дай ми пріятеля, па ми съ њимъ и очи извади.

V nouzi a potřebě přítele poznati. *Č.*

Bez nehod přítele nepoznáš. *R.* Друга въ вѣрности безъ бѣды не узнаешь.

Neštěstí ukazuje, kdo pravdivě miluje. *P.* Nieszczęście pokazuje, kto prawdziwie miłuje. — Przygoda pewna przyjacioł i nieprzyjacioł proba.*)

Oheň zlato, nouze přítele (zkouší). *Č.* — *S.* Пріятель се у нуђи познае, као злато у ватри.

Přítele poznáš ve vojně a v nouzi. *R.* Другъ познается при рати да при бѣдѣ.

Přítel zkušený a meč broušený v potřebách každý jest peněz hodný. *Č.*

Bez družstvi není dobrodružstvi (hrdinství). *S.* Безъ дружтва нема юнаштва.

Zlý rok ohlíží se po úrodě, a člověk po přátelích v nehodě. *S.* Зло годиште рода ште, а неволя пријатеља.

Zlý v neštěstí nenajde přítele. *P.* Zły w przygodzie przyjaciela nieznajdzie.

Přítele v nouzi neodstupuj, ale podporuj. *P.* Przyjaciela w nieszczęściu nieodstępuj, ale ratuj.

Kdo přítele miluje, ten svého nelituje. *R.* Друга любить, себя не щадить. — Друга имѣть, себя не жалѣть.

Příteli přej, a nepřítele nehněvej. *R.* Другу дружи, а недруга не гнѣви. Anebo: Другу дружи, а другому (недругу) не груби (не мсти).

---

*) *L.* Ipsae amicos res opimae pariunt, adversae eprobant. *Syrus.* Tempore felici non cognoscuntur amici; sorte patet misera, quae sit dilectio vera. *Fr.* L'adversité et les perils demontrent les vrais amis. *Angl.* A friend is never known but in time of need. *Dán.* En Ven i Nöden er Guld värd.

Příteli činiti dobře hleď, a nepřítele na dobrou cestu veď. *R.* Другу дѣлай добро, а недруга въ добро-жъ приводи.

Učiniv příteli dobro, naděj se téhož. *R.* Сдѣлавъ другу добро, и себѣ жди добра.

Příteli k pomoci třeba o půlnoci. *Č.* — *P.* Przyjacielowi zawsze dogadzaj, by i w północy k niemu wychadzaj.

Přátelské služby se neúčtují. *Č.* — *P.* Przyjacielska posługa nagrody niepotrzebuje.

Od věrného přítele necouvej, a vždy v něho doufej. *R.* Отъ вѣрнаго друга не отлучайся, а всегда на него надѣйся.

Nedůvěra přátelství otrava. *Ch.* Sumljivost priatelstva čemer.

Musíš všem dobré přáti, chceš-li přítele získati. *R.* Всѣмъ надобно желать, чтобы друга сыскать.

Příteli poroučeti se zbytečno. *P.* Przyjaciel do przyjaciela zalet niepotrzebuje.

Přítele svého vady znej, však ho v nenávisti neměj. (Nebudeš míti přítele, budeš-li vše na zlatých vážkách odvažovati; dobré-li jest povahy v podstatných věcech, z vedlejších i zde musíš mnohé prominouti a jiné svinouti, jakoby neviděl.) *Č.* *)

Přítele tajně napomínej, a zjevně chval. *Č.* — *P.* Przyjaciela jawnie chwal, tajemnie napominaj. *S.* Друга тайно савѣтуй, а явно фали. **)

Kdo tě napomíná, měj ho za přítele. *Ch.* Ki te opomina, za priatela ga dèrži.

I v přátelství míra dobra. *Č.*

Přítelem buď po oltář (pokud svědomí dopouští). *Č.*

U přátel řídko bývej. *Č.*

Bodejž nemíti přítele, jejž třeba pořád dobřiti, a sluhy, který často odprošuje. *P.* Bogdaj niemieć przyjaciela, s którym się zawsze jednać, a sługi, który często przeprasza.

---

*) *L.* Amici vitia (mores) noveris, non oderis. *Syrus.*

**) *L.* Secreto amicos admone, lauda palam. *Syrus.*

Z tykve nebude nádoba, a z vrtkavé mysli přítel. *S.* Ни у тыкви суда, ни у непостояну друга.

Lepší ostrý nepřítel, než měkký přítel. *P.* Lepiéj mieć ostrego nieprzyjaciela, niż miękkiego przyjaciela.

Lepší moudrý nepřítel, než hloupý přítel. *Il.* Bolje je mudar neprijatelj, negli lud prijatelj. *)

Není dobře s bláznem se přáteliti. *Č.* — *S.* Ако є петко лудъ, не буди му другъ.

Přítel jest, kdo pravdu mluví, ne kdo pochlebuje. *P.* Przyjaciel jest, co prawdę mówi, nie co pochlebia.

Lepší jest zjevný nepřítel, nežli úlisný přítel. *Ch.* Bolši je odpert nepriatel, neg zkazlivi priatel.

Přítele s tákavou hlavou ubíhej, s přímým čelem objímej. (Nemiluj potakače, ale pravdu ti mluvícího.) *R.* Не люби друга потаковщика, люби встрѣчника.

Přítele vždy ušetřuj, a z něho nikdy nežertuj. *P.* Przyjaciela sobie szanuj, a z niego lekce nieżartuj. **)

Vtipem (žertem) mnohý přítele pozbyl, ale nikdo nenabyl. *Č.*

V přízeň a víru šaška nepřijímej. *R.* Въ дружбу и вѣрность шута не принимай. — Шутъ въ дружбу не годится. (Viz též: Žerty.)

Blízko žije přátelství od nepřátelství. *R.* Дружба отъ недружбы близко живутъ.

Chleba nelámej! (t. v přátelství buď stálý a svévolně ho neruš). *Č.*

Uletěl (vynikl) pták z klece; nečekej, by se vrátil. (O přátelství na zmatek přivedeném.)

Hněv přátelský krátký, netrvalý. *P.* Przyjacielski gniew krótki, nieprawdziwy.

Od přítele i rány milé. *Č.*

Nestrkej prstu, kde se dvéře svírají. *Č.* — Neroď prstu mezi dvéře a podvoj klásti. Dal. — *P.* Niewtykaj palca miedzy

*) *Novoř.* Κάλλιον ἕνας φρόνιμος ἐχθρός παρὰ ἕναν ζουρλὸν φίλον *Angl.* Better a wise enemy, than a foolish friend.

**) *L.* Amicum laedere ne joco quidem licet. *Syrus.*

drzwi, bo się uskrzyniesz. *Mr.* Межъ двери пальця не клади.*) (Mezi přátely rozhněvané se nemíchej, aniž je ještě více podpaluj proti sobě; snadnoť se opět mohou udobřiti, a tu s obou stran jich hněv padne na tebe.)

Svoji se psi hryzte, a cizí nepřistupujte. Dalem. — *R.* Свои собаки грыжутся, чужая (а третья) не приставай. — Podobné jest: Domácí psi nedávno se hryzli, a už se líží. *P.* Domowe psy dopiéro się kąsały, a zaraz się liżą. Anebo: Domowe psy choć się kąsają, wilka ujrzawszy nań się rzucają.

Svůj není svůj; proto nelez do našeho hrachu. *Mr.* Свій не свій, а у нашъ горохъ не лѣзь.

Za štěstím jdou přátelé. *P.* Przyjaciele za szczęściem jidą. Varuj se přítele tvého štěstí. *Č.*

Šťastnému umírá nepřítel, a nešťastnému přítel. *R.* У счастливаго умираетъ недругъ, а у безсчастнаго другъ.

Kdo si nohu vyvine, i nejmilejší ho pomine. *P.* Komu się noga wywinie, i najmilszy go pominie.

V nouzi přátel snadno padesát na lot se vejde. *Ch.* Priatelov vu sili petdeset lehko stane na lot. — Tak i v Písmě: Bohatství přidávají přátel velmi mnoho: od chudého pak i ti, které měl, se odlučují. Př. 19, 4.

Přátel u boháčův jako plev okolo zrní. *R.* Друзей у богатыхъ, что мякины около зерна.**)

Zbožný (bohatý, zbožím oplývající) má přátely, hubenému (nuzněmu) jich třeba. (Flaška.)

Kdož má koláč, ten i družbu nalezne. *Č.* — *R.* Есть пирожокъ, есть и дружокъ.

Máš-li chléb, zuby se najdou. *R.* Былъ бы хлѣбъ, а зубы сыщутся.

Máš-li cinkače, najdeš i posluchače. *Mr.* Абы були побрязкачи, то будутъ и послухачи.

Dej mi bože plačidruha, zpěvodruha sám si najdu. *S.* Дай мени плачидруга, а пѣводруга є ласно найти.

---

*) *Fr.* Ne mettez point le doigt entre l'enclume et le marteau.

**) *L.* Amici divitum paleae sunt circa granum. *Varrón. Sent.*

Snáze jest o společníka, než o pomocníka. *Č.* — *P.* Do dobrego mienia trudno o pomocnika.

Na dobrou polévku najdou se ti hosté. *S.* Докъ є чорбе, доста чорболока.

Kde teplá kuchyně, teplí přátelé. — Kdež jest mastná kuchyně, tu much sletí se velmi mnoho. *Č.* — *S.* Кадъ се ђде и ниє, онда є доста пріятелй.

Prázdná ruka ubíjí přítele. — Prázdná kapsa otravuje přítele. *S.* Празна рука (празанъ жепъ) убія друга.

Přátel hned dosti nabudeš, když nic nebera hojně dávati budeš. *P.* Przyjaciół wnet dość nabędziesz, jeśli nic niebrać, wiele dawać będziesz.

Přestaneš-li líti, přestane téci. *Č.* (Přestaň jim jen rakův za ňádra sypati, shledáš, jací to byli přátelé. Červ.)

Přítel — mítel, a groš víra. — Nyní přítel, z kapsy zmýtel. *Č.*

Přátelé rádi pomáhají — ale z kapsy. *Č.* — *R.* Всѣ помогаютъ, а изъ кармана таскаютъ.

Jmenuje se přítelem, a jde na mne fortelem. *Č.* — *R.* Называетъ другомъ, а обираетъ кругомъ.

Rádi se mějme, a každý o svůj měšec dbejme. *Č.* — *R.* Люби Ивана, а береги кармана.

Pokud měšce, potud přítele. *Č.*

Přítel měšec, a rodina pán bůh. *Č.* — *P.* Pan bóg a mieszek to przyjaciel prawy; a ludzka przyjaźń tylko dla zabawy.

Přátel mnoho, ale upřímných málo. *R.* Друзей много, да прямыхъ мало.

Líto přítele, ale ne jako sebe. *R.* Жаль друга, да не какъ себя.

Přítel jest dobrá věc; ale běda, kdo jich mnoho potřebuje. *Č.*

Lépe míti sto přátel, než jednoho nepřítele. *Č.*

Mysli často na přítele, ale častěji na nepřítele. *Č.*

Nepřítele i nejšpatnějšího za málo nevaž. *P.* Nieprzyjacielem by najpodlejszym gardzić nietrzeba.

Neměj nikdy nepřítele za ovci, a vždy za vlka. *R.* Не ставь недруга овцою, а ставь его волкомъ.

Ze starého nepřítele nebude nový přítel. *S.* У старомъ душманину нема новогъ пріятеля.

Mířené přátelství jak v březnu led. *P.* Pojednana przyjaźń jak marcowy lód.

Nepřítel smířený a břeh podemlený. *Č.* — *P.* Brzegowi poderwanemu nigdy niedufaj.

Řídko dobré maso dvakrát vařené, a přítel dvakrát smířený. *Č.*

Žid křtěný, vlk skrocený, to je nepřítel smířený. *Č.* — *P.* Miecz zkowany (meč swařovaný), wilk chowany, przyjaciel jednany, żyd chrzczony — nie pewny. *R.* Волкъ кормленой, жидъ крещеной, а недругъ примиреной (ненадежны).

Schvácený kůň, nalomený luk, usmířený přítel vždy jsou nejisti. *R.* Надсаженой конь, надломленой лукъ, да замиреной другъ — всегда ненадежны.

Mrtvý pes nekouše. *Č.* — *R.* Мертвая собака не кусаетъ. *Ch.* Od cucka vparjenoga ni se več bojati. *)

Snadnější smrť, když zároveň s nepřítelem. *P.* S nieprzyjacielem umrzeć nie żal.

Lepší u přítele do úst vody, než u nepřítele velké hody. *R.* У друга пить воды лучше непріятельскаго меду.

Přítel příteli hrad staví, a nepřítel nepříteli rakev teše. *R.* Другъ другу теремъ строитъ, а недругъ недругу гробъ тешетъ.

Žehnej vlkům na zuby, a též za šuby. *Č.* (Zazn. r. 1473.)

Nepříteli třebať jen čapka slítla. *R.* Съ недруга хоть шапка долой. (Potká-li nepřítele nějaké náramné neštěstí, musilť by vší dobroty prázen býti, kdo by se i tu ještě radovati mohl. A však naproti tomu taková jest povaha srdce lidského, že i ten nejdobromyslnější ne bez jakési líbosti

*) *R.* Νεκρὸς οὐ δάκνει.

slyší o menších škodách a ústrčkách nepřítele svého, a obyčejně i větší je spatřuje, než v samém skutku bývají.)

V nepříteli střela jako kopí. *R.* Въ недругѣ стрѣла какъ копье.

Kde **láska**, tu i bůh; kde závisť, tu zlý duch. *Č.* — *R.* Гдѣ любовь, тутъ и богъ.

Láska prsten, a prsten bez konce. *R.* Любовь кольцо, а у кольца нѣтъ конца.

Pro lásku není žádného pravidla ani zákona. *Č.* — *R.* На любовь (милость) образца нѣтъ. *)

První předchůdcové v lásce oči. *Č.*

Co si kdo neváží, po tom srdce nebaží. *Ch.* Komu ni za kaj, za ono mu nit sèrce netuži.

Co není hezké očím, není hezké i ústům. *S.* Што ніе лѣпо гледати, ніе лѣпо ни любити.

Láska jako slza rodí se v očích a padá k srdci. *Č.*

Kde srdce leží, tam i oko běží. *R.* Гдѣ сердце лежитъ, тутъ и око бѣжитъ.

Řídké vídání, hotové neznání. *P.* Nieczęste widanie, gotowe nieznanie.

Kde milost tu oči, kde bolesť tu ruka, a (dle Písma) kde poklad tu srdce. *Č.* — *P.* Gdzie miło tam oczy, gdzie boli tam ręce. Aneb: Ruka kde bolí, oko kde volí. *P.* Ręka gdzie boli, oko gdzie gwoli. *R.* Гдѣ больно тамъ рука, а гдѣ мило тамъ глаза. **)

Láska má tři jazyky. *Ch.* Ljubav ima tri jezike. (Nemnoho zamlčí.)

V čem kdo zalíbení mívá, hned mu na jazyku bývá. Co kdo rád mívá, o tom se mu i snívá. Co kdo rád má, o tom se mu i zdá. *Č.* — *P.* Co kto miłuje, o tém rad rokuje. Co kto miłuje, to i we snie czuje.

---

*) *Fr.* Il n'y a pas de règle pour la grâce.

**) *Ř.* Ὅπου τὶς ἀλγεῖ, κεῖσε την χεῖρ' ἔχει. *L.* Ubi quis dolet, ibidem et manum habet. *Čud.* Kus haige on, seäl on kässi; kus arm on, seäl on silm. (Kde svrbí, škrabe se; kde mílo, hledí se.)

Co na srdci, to na jazyku. *Č.* — *P.* Co na sercu, to i na języku. *Ch.* Kaj na serdcu, to na jeziku. (Také o upřímných, nešalebných lidech, mimo to i o nemlčelivých.)

Nemůže se šídlo v pytli tajiti. — Šídlo se z měcha ukazuje. *Č.* (Platí jak o lásce, tak též o rozumu, bláznovství, marnosti a jiných ducha sklonnostech.) *P.* Nie zataji się szydło w worze (w miechu). *Mr.* Не втаиться шило у мѣшку. *S.* Опаси се не могу сакрыти.

Co v srdci nosíme, o to se bojíme. *Č.* — *P.* Czego bardzo pragniemy, o to się bardzo bojimy.

Láska lásku rodí (budí). *Č.* — *P.* Miłość z miłości się rodzi. *)

Láska z obcování zrůst béře. *P.* Miłość z obcowania roście.

Jedno srdce druhého se týká. — Jedno srdce druhému rozumí. *Č.*

Duch ducha poznává, a srdce srdci návěští dává. *R.* Душа душу знаетъ, а сердце сердцу вѣсть подаетъ.

Kdo miluje, usiluje. — Bez pilnosti není přichylnosti. *Č.* — *R.* Была бы охота, найдешь доброхота.

Co ze srdce nejde, v srdci se neujme. *Č.* — *Ch.* Kaj iz serdca ne izhadja, k serdcu ne dohadja. *Kr.* Kar iz serdca ne prijde, se serdca ne prijme. **)

Kyselým se nesolí, sladkým se sladí. *R.* Кислымъ не солятъ, сладкимъ солодятъ.

Lásky nevyhrozíš. *P.* Miłości niewygrozisz.

K lásce nepřinutíš ani prosbou ani hrozbou. *Č.* — *P.* Niewyfukasz na mnie tego, abym cię miał za miłego. ***)

Bezděčná milost a vytřená červenost (vše jedno). *Č.* — Nucená láska a spravovaná krása za nic nestojí. *HLuž.* Twungowana lubosć a poredžana rjanosć njetyje.

Strach zapuzuje lásku. *R.* Всякъ страхъ изгоняетъ любовь.

---

*) *Fr.* Amour veut amour. *Angl.* Love worketh love. *Korn.* Karenza whelas karenza.

**) *Něm.* Was vom Herzen kommt, geht wieder zum Herzen.

***) *L.* Amor extorqueri non pote, elabi pote. *Syrus.*

Láska s strachem neostojí; nemiluje, kdo se bojí. *P.* Miłość z bojaźnią niestoji; niemiłuje, kto się boji. *)

Strach snadno na mne pustíš, ale milovati nepřinutíš. *R.* Бояться себя заставишь, а любить не принудишь.

Láska nejlepší ochrance říše. *R.* Любовь хранитель государства.

Lásce netřeba ukazovati prstem. *Č.* (Milostiť jest prstem neukázati. Štítný.)

Není učitele nad lásku. *P.* Niemasz mistrza nad miłość.

Koho milují, toho také poslouchají. *R.* Кого любятъ, того и слушаютъ.

Věrná láska nezbytý host. *P.* Wierna miłość niezbyty gość.

Láska vše sladí, všemu učí, ke všemu ponukne, vše přemáhá. *P.* Miłość wszystko słodzi, wszystkiego nauczy, powab do wszystkiego.

Sladkého do syta se nenajíš, a milého nikdy nenavolíš. *R.* Сладкаго до сыта не наѣшься, а съ милымъ до вѣку не наживешься.

Pro milého nic těžkého (pro milou tou měrou). *Č.* — *P.* Miłującemu nic nie ciężko.

Pro mého milého nelituji ani mnohého. *R.* Не жаль для милаго потерять и многаго.

Pro mého milouška i naušničku s úška. *R.* Для милаго дружка и сережка съ ушка.

Žena se za milým neunaviš se. *R.* Въ слѣдъ за милымъ не нагоняешься.

Jak koho rádi máme, po ztrátě poznáváme. *P.* Co najbardziéj miłujesz, straciwszy bardziéj poczujesz.

Máš mě, nedbáš mne; ztratíš mě, poznáš mě. *Č.*

Raději s milým nevídati se, nežli hned zase loučiti se. *R.* Лучше съ милымъ не видаться, нежели скоро разстаться.

Co do světa celého, kde není milého. *R.* Немилъ и свѣтъ, когда милаго нѣтъ.

Láska nemoc, a zdraví se nechce. *Č.* — I boli i lahodí. *P.* I gwoli i boli.

*) *L.* Amor misceri cum timore non potest. *Syrus.*

Láska jest plna i medu i jedu. *Il.* Ljubav je puna meda i jeda.

Láska moří, láska rozkoš tvoří. *Il.* Ljubav mori, ljubav sladost tvori.

Láska jako růže není bez trnův. *Č.*

Milý není zlosyn, ale vysuší do kostí. *R.* Милой не злодѣй, а изсушитъ до костей.

Ten mě souží, po kom mé srdce nejvic touží. *R.* Отъ того терплю, кого больше всѣхъ люблю.

Láska slepá zběduje i popa. *R.* Любовь слѣпа доведетъ до бѣды и попа.

Toho pán bůh ovšem těžce káře, komu dal horké srdce a nehezké tváře. *P.* Tego pan bóg nie pomału treskce, komu dał szpetną twarz a miłosne serce.

Prudký milenec, jistý šílenec (ztřeštěnec). *P.* Kto miłuje rzewnie, ten szaleje pewnie.

Láska náhlá nebývá stálá. *Ć.* — *S.* Сасма излишня любавь рѣдко є постояна.

Kde není pravé lásky, není také víry. *Ch.* Kade ni istinske ljubavi, ni nit prave vérnosti.*)

Kde láska nelicoměrná, tu naděje věrná. *R.* Гдѣ любовь нелицемѣрная, тутъ надежда вѣрная.

Upřímnost stará ctnosť. *Č.*

Kde upřímná láska, tam andělův na sta; a kde šalba, tam najdeš ďábla. *R.* Гдѣ просто, тамъ ангеловъ со сто; а гдѣ хитро, тамъ ни одного.

Chceš-li míti stálou lásku, drž ji na trojím provázku. *Ć.*

Věrná láska, sanice a krahulčí lovy netrvaji dlouho. Polské toto přísloví s rozličnými proměnami se vyskýtá: Wierna miłość, sanna droga, krogulcze pole, nietrwałe. Młoda rada, marcova pogoda, niewieścia łaska — jednakowo stateczne. Gust kobiét, łaska pańska, pogody jesienne — wszystko to odmienne.

---

*) *L.* Ubi amor, ibi fides. *Fr.* Là ou il y a de l'amour, il y a de la foi.

Co kdo miluje, za poklad mu stojí. *Č.* — *S.* Што ко милуе, оно му е и драго.

Není blaho stříbro ani zlato, ale blaho jest, co komu mílo. *S.* Није благо ни сребро ни злато, већ е благо, што е коме драго.

Ne-to dobré, co dobré; abrž co se komu líbí. *P.* Nie to dobre, co dobre; ale to co się komu podoba. *)

Tam plachá mysl paluje, kde sobě kdo v čem libuje. *P.* Tam wiedzie myśl płocha, gdzie się kto w czem kocha.

Ne ten milý, kdo krásný; ale ten krásný, kdo milý. *R.* Не по хорошу милъ, а по милому хорошъ. Въ миломъ нѣтъ постылаго, а въ постыломъ нѣтъ милаго. — Kdo milý, ten i hezký. *Č.* — *Hal.* Хто миленъ, той красенъ.

Kdo komu miloučký, i neumyt běloučký. *R.* Кто кому миленекъ, и неумытъ бѣленекъ.

Kdo koho miluje, vad jeho nepozoruje. *P.* Kto kogo miłuje, wad jego nieczuje.

Co kdo kochá, to mu mílo, a byť na půl hnilé bylo. *P.* Co kto lubi, to mu miło, choć na poły zgniło. *Hal.* Що кому мило, то мило, хочъ бы и половина зогнило.

Zavrtal se červ do ředkve, a jemu se řepa zdála. *S.* Завукао се црвъ у роткву, а до њга рѣпа.

Hezký můj milý, třeba měl kabát bílý (jako voják). *R.* Хорошъ мой миленькой въ однорядочкѣ синенькой.

Hezké děvče Ančička, když chválí matka a babička. *R.* Хороша дочь Анпушка, коли хвалятъ ее мать да бабушка.

Milost z lidí blázny činí. *Č.*

Co líbost plodí, to často škodí. *Č.* — *Slc.* Čo kto lubí, to ho hubí. *P.* W czem się kochamy, to nam często szkodzi.

Co ochablo, neochladlo. *Č.* — *S.* Што омлѣ, не омрзну.

Stará láska nehasne (nezarzaví, Varv. 1613). *Č.* — *R.* Старая любовь не скоро пресѣкается. **)

*) *Piem.* L'è nen bel lö ch' l'è bel, l'è bel lö ch'a pias. *Vl.* Non è bello quel' ch'è bello, ma è bello quel' che piace.

**) *Dán.* Gammel Kjärlighed ruſter iffe. *Něm.* Alte Liebe roſtet nicht. *Čud.* Wanna arm ei kustu.

Kde hněv, tu i milost. *R.* Гдѣ любовь, тутъ и вражда бываетъ. *Ch.* Gde je serda, je i milosća.

Milí se hněvají, ne aby hřešili, ale by se těšili (jen pro změnu). *R.* Милые бранятся, только тѣшатся.

Mladí se z hněvu těší, a staří běsí. *R.* Молодые дерутся, тѣшатся, а старые дерутся, бѣсятся.

Napřed se koušeme, potom se lížeme. *S.* Ако се не накусасмо, не нализасмо се.

Příliš sladká omáčka brzo se vymáčí. *HLuž.* Dyž je juška jara słodka, da so rady borzy wutunka.

Láska bez žehrání, jako Polák bez vousův. *P.* Miłość bez zazdrości, to jak Polak bez wąsa. (Za našich časův přísloví to ovšem svou sílu ztratilo.)

Když sněhu napadá, cestička zapadá. *HLuž.* Dyž snjeh nańdźe, sćežka so zańdźe. (Konec navštěvování, když láska vychladla.)

Kmotra nemila, i komnata nemila. *R.* Кума немила, и гостиница немила (постыла).

Milý dům, nejlepší dům. *Č.*

Miluj mě za černa, za bíla se tě neprosím (t. miluj mě v neštěstí). *Mr.* Люби мене въ чернѣ, а въ бѣлимъ чортъ тебе просить.

Kde hladno, tu chladno. *R.* Гдѣ голодно, тутъ и холодно. Кто голоденъ, тотъ и холоденъ. *S.* Дѣ є гладно, ту є и хладно.

Zlá láska o hladu. *P.* Zła miłość o głodzie.

Také kůň hledě na koně, nejí-li, schne. *P.* I koń na konia patrząc, kiedy niejé, tedy schnie. (Od patření se nenasytíš.)

Po milosti chce se jísti. *Č.*

Kde láska, tu radost; kde nouze, tu žalost. *Č.* (Viz též Manželství.)

Ráda paní Nouze do Svárova zajíždí. *Č.* — *P.* Przyjechała Nędza do Swarzędza.

Když jde nouze do domu, jde láska z domu. *Č.* — Podobné *HLuž.* Dyž nuza (khudoba) s durjemi do-jstwy dźe,

dha pśećeljo s wokńami wón skakaju. (Když jde nouze dveřmi do domu, skáčí přátelé okny ven.) *)

Láskou se sluha nezasytí. *P.* Łaską syt sługa niebędzie. Łaska pańska bez datku nic nieważy.

Kdo slouží z lásky, má měšec plaský. *P.* Kto służy z łaski, ma mieszek płaski. *Hal.* Хто служить зъ ласки, того мѣшокъ пласкый (тому милосердіемъ платять — tomu se milosrdenstvím platí).

Láska miluje tmu. *Č.*

Noc, láska a víno všecko pouštějí mimo. *Č.*

Láska vojákova jak jarní led. *R.* Любовь солдатская (холостаго) какъ вешній ледъ.

Dobře panně, dokud klamá! *Č.*

Holka bez hocha, ryba bez vody. *Č.* — *R.* Живетъ дѣвка за парнемъ. *Mr.* Живе дѣвка за парубкомъ, якъ рыбка за водою.

Dcera zle se hodí matce k námluvám. *R.* Дочь матери въ сводни не годится.

Hubička neudělá Kubíčka. *Č.* — Hubička neleze za ňádra. *R.* Поцѣлуй въ пазуху не лѣзетъ.

Cizího muže políbíš, sebe zahubíš. *R.* Чужаго мужа полюбить, себя погубить.

Studené ruce, upřímné srdce. *Č.* **)

Nekouzlený muž, jako nesolený hrách. (Tomáš ze Štítného praví: Ne tak jako šeredné ženy na svých mužích hledají milosti ďábelskú moci, ježto řiekají: Nekúzlený muž, jako nesolený hrách; ale dobrá žena přitáhne k sobě muže vášněmi dobrými.)

Kdo psy a kočky miluje, od toho požehnání mine. *Č.*

Kde dva psi kost jednu hryzou, brzo se sperou. *Kr.* Če dva psa eno kost glodata, se skoljeta. (Jak o frejích, tak i o jiném o svůj zisk se ucházení.) ***)

---

*) *Angl.* When poverty comes in at the doors, love leaps out at the windows.

**) *Fr.* Froides mains, chaudes amours.

***) *Něm.* Zwei Hunde an einem Knochen vertragen ſich ſelten.

Kdo koho nemiluje, zřídka ho vychvaluje. *Č.*

Láska po sobě svornost vodí, a z **nenávisti** vražda se rodí. *R.* Любовь согласіе водитъ, а отъ ненависти вражда изходитъ.

Raději se z daleka milovati, nežli z blízka nenáviděti. *S.* Болѣ се изъ далека любити, него изъ близа мрзити.

Raději se bíti s hrdinou, nežli se líbati s chadimou. *S.* Болѣ се съ юнакомъ бити, него са рђомъ любити.

Co ze srdce vyvrženo, toho srdci není žel. *P.* Co się raz z serca wyrzuci, to utracić niezasmuci.

Nedbám na měsíc (ani na hvězdy), když mi slunce svítí. Komu slunce svítí, co mu do měsíce? *Č.* — *P.* Nietrwam (niedbam) o gwiazdy, kiedy księżyc świeci. — Hej, když mi jen měsíc svítí, snadno hvězdy kolem pobiji. *Mr.* Абы на мене мѣсяць свѣтивъ, а я звѣзды коломъ побью. *S.* Нека мени сунце сяе, а звѣзде ако ће све поцркати.

Komu pán bůh, tomu všickni svatí, (komu biřic, tomu všickni kati). *Č.* Už u Štítného: Komuž buoh, tomu i všichni světí. — *Ch.* Komu bog, tomu svetci. *S.* Коме богъ, оному и сви светци.*)

Bohu služ, svatých nehněvej. *P.* Bogu służ, świętych niegniewaj.

Skrze svaté k bohu, skrz dobré lidi k pánu. *Mr.* Черезъ святыхъ до бога, черезъ добрыхъ людій до пана.

Na koho opat (laskav), na toho i bratří. *R.* На кого игуменъ, на того и братья.

Panská láska po prah (co nohy nevytáhneš). *Mr.* Паньска ласка до порога.

Kdo si panskou lásku chválí, čímsi nejistým se šálí. *P.* Kto łaskę pańską szacuje, coś w sobie niepewnego czuje.

Panská láska jak zaječí chvost krátká. — Panská láska roste na zaječím chvostě. *Č.*

Panská láska honí na strakatém (měňavém) koni. *P.* Łaska pańska na pstrém koniu jeździ.

---

*) *Něm.* Wem Gott wohl will, dem will Sankt Peter nicht übel.

Panská milost a víno v konvi dřevěné přes noc zvětrají. *Č.*

Láska velkých pánův jest lehčí než mech, a hněv jejich těžší než olovo. *P.* Łaska wielkich panów lżejsza niż mech, a gniéw jich cięższy nad ołów.

Panskému smíchu a jasnému nebi nikdy nevěř; chvilkou se změní. *S.* Господскоме смѣху и ведру небу не валя вѣровати; еръ се за часъ промѣни.

Panská kuchyně každému nesvědčí. *HLuž.* Bohatych kucheń kóždemu njetyje.

Cizí chléb mívá rohy, dokud nevstoupí černá kráva na nohy. *Č.*

Panské služby jsou kulovaté. *HLuž.* Knjejskje służby su kulojte.

Milost panská bez štědroty nech se klidí za ploty. *Č.* — *P.* Łaska pańska bez datku nic niejest.

Dvorské štěstí na teničké pavučině visí. *Č.*

Dvořenin v lásce panské jako kocour na ledě, a ještě v ořechových střevíčkách. *Č.*

Není široké nohy u dvora. *Č.* (Jest tu nyní na milosti, a vezma žalost půjde pryč. Červ.)

Milá kytle, nedeř se; však milost panská nedědí. *Č.*

Jeden miláček, a druhý mrzáček. — Jak jest kdo miláčkem, tak býti může mrzáčkem. *Č.*

Každému **svoje se líbí.** *HLuž.* Kóždy swoje lubuje. *Ch.* Vsakomu svoje po volje je najbolje. Vsaki se svojemu raduje.

Můj krám jest nejpěknější. *Č.* — *P.* Każdemu swoje najpiękniejsze.

Cizí i lepší mrzí, a své i horší těší. *R.* Чужое и хорошое постыло, а свое и худо да мило. *S.* Ако е и зло, мое е.

Každému jeho vlastní dílo nejlepší. *Č.*

Každému své i nemyté bílo. *R.* Всякому свое немытое бѣло.

Každému jest jeho měšec míl, a mně můj. *Č.*

Každá liška svůj ocas chválí. Każdá liška swou vlastní kůži chválí, a blázen cepy. *Č.* — *P.* Każda liszka swój ogon chwali. *Hal.* Кожда лисиця свій хвостикъ хвалить.

Každý cikán chválí svého koně. *S.* Свакій циганинъ свога коня фали. *Ch.* Vsaki cigan svoju kobilu hvali.

Každý žebrák svou mošnu chválí. *Kr.* Vsak berač svojo mavho hvali.

Rychlejší můj oslík než cizí komoň. *S.* Брже є нѣгово магаре, него другога хатъ.

Svá vlastní jeskyňka lepší než Sinajská hora. *R.* Свой вертепъ лучше Синайской горы.

Ač mám jen malý hrádek, ale jsem já v něm hradní. *S.* И ако є мой малый градацъ, али самь я у нѣму диздарацъ.

Kněžna krásna, hraběnka krásna; ale není nesličná i naše sestra. *R.* Княгиня хороша, и барыня хороша; а живетъ красна и наша сестра.

IX.

Pravidla opatrnosti. Vůbec a zvláště, prohlížejíc k jistotě a bezpečnosti. Kvapiti rádno i nerádno. Uchopení příležitosti. Povaha času a spravování se jím. Malým nepohrdej. Soud dle zevnitřnosti a postavy. Cizího si nevšímati. Dluh — půjčka — pořádnost.

Opatrnosti nikdy nezbývá. *Č.*

Bez opatrnosti i moudrost slepa. *Č.*

Napřed bezpečně, potom srdečně. *Č.* — *P.* Lepiéj bezpiecznie, niż serdecznie.

S každým pěkně, s nemnohými důvěrně. *Č.*

Nezapomeň hrušky v popele. (Dříve rozvaž, potom k jednání přistup.) *Č.* — *P.* Niezapomni gruszki w popiele. Jinak p. pořekadlo: Niezależy ten na starość gruszki w popiele — znamená: bude z něho cosi řádného.

V každé věci hleď konce. *P.* W każdéj rzeczy patrz końca.

Opatrného bůh opatruje. *P.* Strzeżonego bóg strzeże, (chcącego zginąć nikt nieustrzeże). *R.* Береженаго богъ бережетъ. *Mr.* Береженого бигъ береже. *S.* Докъ се човекъ чува, и богъ га чува.

Varování lepší než čarování. *Mr.* Береженье лучше вороженья.

Ostražného koně lítá zvěř neroztrhá. *R.* Осторожнаго коня и звѣрь не беретъ.

Kdo se střeže, zřídka se ožže. *R.* Кто всегда бережется, тотъ никогда не ожжется.

Kdo se nestřeže, snadno zabřede. *Ch.* Koi nepazi, lehko zagazi.

Jsa na svobodě mysli o příhodě. *P.* Gdyś na swobodzie, myśl o przygodzie.

Kdež mníš všecku svú péči složе, chovaj se tu vlka z ovčí kože. Anebo: Kdež se mníš v čisté trávě sada, varuj se lítého hada. Flaška.

Při čem kdo mní, že dobře stojí, toho nechať se nejvíc bojí. *S.* Ода шта се човекъ мало бои, одъ онога некъ се врло чува.

Běd se každý chraň, nežli přijdou naň. *R.* Берегись отъ бѣдъ, пока ихъ нѣтъ.

Tak dělej, ať nevelmi buchne. (Tiše a nepatrně proveď svou.) *Č.*

Nevychyluj se ku předu, nezůstávej též pozadu, středku se drž. *Hal.* Впередъ не выхапайся, зъ заду не зоставайся, середины тримайся.

Dvá rada, tří zrada. Kde dvá tu rada, kde tří tu zrada. (V. Rada.)

Zrada z kouta číhá ráda. *P.* Zdrada w kącie siedzi rada.

Kdo z kouta měří, jistěji udeří. *Č.*

V poli šipka není šípek. *R.* Въ полѣ стрѣлка не бездѣлка.

Kdo hrozí, vystříhá. *Č.* — *P.* Kto grozi, przestrzega. (Kdo vystříhá, jest milostivý nepřítel.)

Chromý se vyčkati musí. *P.* Chromego czekać trzeba. (Nevěř hned všemu, a jednej s rozvahou.)

Z nehezkých rukou nehádej. *R.* Не ворожи, когда руки не хороши. (Za zvěstovatele nemilých zpráv se nevydávej.)

U samých hranic není dobře chalupu stavěti. *R.* Близь границы не должно строить свѣтлицы.

Na jednu loď neklaď své všecko zboží. *S.* На єдну ладью немой све товарити.

Nepouštěj se bez vesla na moře. *Č.*

Neokusiv brodu, nepouštěj se u vodu. *R.* Не отвѣдавъ (не спросивъ) броду, не суйся въ воду. *Mr.* Не спытавшись броду, не сунься въ воду.

Koupej se drže se břehu. *Č.* (Kúp se břehu se drže. Fl.)

Podemlenému břehu nevěř. *Č.*

Do pláče se hádej, jenom se nezakládej. *R.* Спорь до слезъ, а объ закладъ не бейся.

Na výhru nehleď; dbej jenom, abys neprohrál, a vyhráš. *P.* Na wygraną niezapatruj się, ale dbaj o pewną nieprzegraną, a wygrasz.

I nalezené přepočítati třeba. *P.* I nalazszy trzeba zliczyć.

Peněz bez přepočtení nebeř, ženy nikomu nesvěř. *Č.*

Kde ti zima, drž tam plášť. *Č.* — Jaký vítr věje, podlé toho se oděj. *Ch.* Kak veter puše, tak se ogerni. — Šetř, odkud vítr, nezmokneš. *P.* Patrz, zkąd wiatr wieje, tedy cię dészcz niezleje.

Když jdeš k vlku na hody, měj psa s sebou. *Il.* Kad ideš u vuka na pir, vodi psa uza se. *S.* Кадъ идешь вуку на часть, поведи пса уза се.

Tma lidi její, ale povaluje. *HLuž.* Ćma ludźi njeje, ale spowala.

Vyhni trkavému kozlovi. *Č.* — Bode-li, jdi z cesty. *HLuž.* Bodu-li, da dźi z puća.

Nežeň se, psíku, po vlčí stopě; ohlédne se, sní tě. *R.* Не ступай собака въ волчій слѣдъ; оглянется, съѣстъ.

Tím lidé nehrají, od čeho umírají. *R.* Тѣмъ не играютъ, отъ чего умираютъ.

Nemáš zahrádky hlav, aby ztratě jednu vzal na sebe druhou. *Č.*

Proto jest štika v řece, aby karasi nedřímali. *R.* Для того щука въ рѣкѣ, чтобъ караси не дремали. *Mr.* На то щука въ морѣ, щобъ карасъ не дрѣмавъ.

Není dobře toho hněvati, koho zítra musíš odprošovati. *P.* Niegniewaj tego dzisiaj, kogo jutro masz przepraszać. *S.* Кога е молити, не валя га срдити.

Kdo máš skleněnou duši, neházej na jiného kamenem. *Hal.* Хто скляный духъ мае, най на чужого каменемъ не кыдае.

Dluh má nohy, pole oči, les uši; na ty tři věci pozor míti sluší. Aneb: Pole má oči, les uši; chovej se všude, jak

sluší. *Č.* — *HLuž.* Polo ma woči, a kjerk ma wuši. *DLuž.* Poljo ma woci, a bloto ma huši. Aneb: Pl.ń ma woci, a keř ma huši. *S.* И дуваръ уши има. (I zeď má uši.) *Blh.* Зидъ има уши, а плетъ има очи. *)

Mnoho jest v světě očí. (Mnoho soudcí a pozorovatelův.) *Č.*

Co vidí čtyři oči, vidí i dvadcet čtyři. *S.* Што виде четыри ока, видѣти ће и двадесеть и четыри.

Co se neučiní, nezví se. *Kr.* Kar se ne stori, se ne zvé.

Vyjde dílo na bílo. *S.* Дође дѣло на видѣло.

Nic se tak tence upříсti nemůže, aby toho lidé při slunci spatřiti nemohli. *Č.* **)

Ač krtek pod zemí chodí, předce se ukryti nemůže. *S.* Кртица исподъ земле иде, пакъ опеть не може да се сакрые.

Sysel dosti chytré zvíře, prozradí se předce v díře.

Z malého oblaku velký déšť. *P.* Z małéj burze wielki dészcz.

Z malé jiskry velký oheň. Kdo chce v domu škody zbýti, nedej jiskře ohněm býti. Dobře v čas jiskru uhasiti. *Č.* — *P.* Mała jiskierka wielkie požogi wznieca. *R.* Малая искра города пожигаетъ, а сама прежде всѣхъ погибаетъ. *Ch.* Iz iskre male vnogo krat veliki ogenj nastaje. *Kr.* Iz majhine iskre velik ogenj postane. ***)

Malý oheň velký les spálí. *Č.* — Od malé jiskry les šmahem polehl. *R.* Отъ малой искры сыръ боръ загоряется.

Moskva shořela od grošové svíčky. *R.* Москва сгорѣла отъ копѣечной свѣчки.

Když u sousedův hoří, odstav svého. *Č.* — *S.* Ако комшийнска кућа гори, пази на свою.

Sousedská pohroma, tobě výstraha. *P.* Sąsiedska trwoga, twoja przestroga.

Ovci střihou, koze řit lupá. *Č.* — Овечку стригутъ, а другая того-же жди.

*) *Angl.* Fields have eyes, and woods have ears. Též arab.: Zdi mají uši.

**) *Šp.* De pequeña centella gran hoguera.

***) *Něm.* Nichts iſt ſo fein geſponnen, das nicht kömmt an die Sonnen.

Přehlídnutá — prohraná. *Č.*

Dobře z předu i z zadu oči míti. *Č.*

Vozem ku předu, a očima do zadu. *R.* Возомъ впередъ, окомъ назадъ.

Oči sluší v týle míti. *Č.*

Viz za se, před sebou uzříš. *Č.*

Kdo do nebe hledí a po zemi chodí, snadno se uhodí. *Č.*

Hleď pod nohy; nenajdeš-li čeho, aspoň si hlavy nepotlučeš. *R.* Гляди подъ ноги; хотя чего не найдешь, такъ голову не разобьешь.

Víra za moře zaletěla. *Č.*

Víra daná často napravuje víru. *P.* Wiara dana wiarę często naprawuje.

Nedůvěra i věrného kazí. *P.* Niedowiarstwo wiernego zepsuje. A staří Čechové (15. stol.) říkali: Viera vieře pomáhá.

Pokud ti věří, potud ti naměří. *P.* Jileć wierzą, tyleć namierzą.

Dvě ryby se na jednom ohni pekly, a jedna druhé nevěřila. *S.* Двѣ се рыбе на єдной ватри пекле, пакъ єдна другой не вѣровала.

Kdo ví, co v hrnci vře, když jest pod pokličkou? (Kdo ví, co se v čím srdci neb tajných radách kuje?) *Č.*

Čert mu věř, jest to zvěř: nepokouše-li, zleká. *Mr.* Чортъ ёму вѣрь, то звѣрь: не вкусить, такъ зляка.

Nedověřovati jest opatrnost. Není to nevěřiti, ale k víře dohlídati. *Č.*

Věř, ale komu viz (věz). *HLuž.* Wjer', ale hladaj komu. *DLuž.* Wjer', alje pśigljeduj, komu wjeriš.

Kdo lehce věří, snadno pochybí. *Č.*

Kdo se dověří, nejsnáze jest toho oklamati. Kdo k věření snadný, snadný k oklamání. *Č.*

Kdo lehce uvěří, hned se v leb udeří. *P.* Kto łatwie uwierzy, wnet się w łeb uderzy.

Lichá v lidech povaha, nevěřiž každému. *Č.*

I slunce se někdy dvojí, a tam se ukazuje, kde ho není. *Č.*

Zpronevěřilému nevěř. *Č.* *)

Nekaždému věře zavírej pevně dvéře. *R.* Не всякому вѣрь, запирай крѣпче дверь.

Nevěř nikomu, nikdo tě nezradí. *Hal.* Не вѣрь никому, нихто тя не зрадить.

Nevěř nikomu, jenom bohu a sobě trochu. *Hal.* Не вѣрь никому, тилько богу и собѣ трошкы. Anebo: Нема въ никѣмъ правды, тилько въ бозѣ и въ менѣ трошкы.

Zároveň zle jest i všechněm věřiti, i nikomu. *P.* Zarównie złe i wszystkim wierzyć, i nikomu.

Hleď, aby nikdo nezvěděl, ani sýc ani sova. *Mr.* Гляди-жъ, щобъ нихто не знавъ, ни сычь ни сова.

Nesvěřuj se nikomu, kdy o požitek běží. *P.* Niezwierzaj się nikomu, gdy o pożytek jidzie.

Víc chci čtyřem kolám věřiti, než čtyřem nohám koňským. *Č.*

Nevěř koňským nohám, šeptané pověsti a kupeckému lísání. *P.* Końskim nogom, szeptanéj powieści, kupieckim zalotom niewierz.

Cizímu psu, cizímu koni a cizí ženě nikdy nevěř. *P.* Cudzemu psu, cudzemu koniowi i cudzéj żonie niedowierzaj.

S koněm nehraj, ženě se nepoddávej, penize sám schovej, chceš-li ujíti škody. *P.* S koniem niegraj, niewieście nieulegaj, pieniądze sam chowaj, chcesz-li być bez szkody. *Hal.* Съ конемъ не грай, невѣстѣ не улѣгай, грошей самъ ховай, коли не хочешь шкоды мати.

Nepřistupuj ke koni u stáda, k hospodyni, když chléb sází, a k pánu, když rozhněván. *P.* Na konia u stada, na niewiastę, gdy chleb sadza, na pana, gdy się gniewa, nienacieraj.

Ručnici a koni není co věřiti. *S.* Пушци и коню не валя вѣровати. (Zbraň selže, a kůň spustí mimo naději.)

Koně nebij, sluhy netup, ženy nepopouzej, mají-li požitečni býti. *P.* Konia niebij, sługi nielży, żony niedrażni, chcesz-li mieć z nich statek.

---

*) *Lat.* Cave illum semper, qui tibi imposuit semel. *Syrus.*

Čtyři věci vždy jsou hojnější, nežli myslíme: naše léta, naše dluhy, naši nepřátelé, a naše chyby. *Ch.* Četvera su vsigdar obilneša, nego mislimo: naša leta, naši dugi, naši nepriateli, i naše falinge.

Na penězích, opatrnosti a víře vždycky spíš při počtu se nedostává, nežli nadbývá. *Č.*

Bez oprati na vůz, bez vesla na vodu, bez ostruh na koně se nesaď. *P.* Bez lejca na wóz, bez wiosła na wodę, bez ostrog na konia niewsiadaj.

Cti hory, mosty, chceš-li míti celé kosti. *P.* Czci góry, mosty, chcesz-li mieć grzbiet prosty. *Mr.* Шануй горы, мосты, будуть цѣлы кости.

V horku vez plášť s sebou, v dešti sám pojede. *R.* Епанчу повези ведромъ, а въ ненастье и сама ѣдетъ. — Když pěkný čas, nes s sebou plášť, a když deštivo, čiň co ti libo. *S.* Кадъ е лѣпо врѣме, япундже понеси са собомъ, а на зломе чини шта ти драго.

Dobře jest si zajíti a zdrávě domů dojíti. *S.* Болѣ е и заћи, а здраво дома доћи.

Lépe jest se s cesty vrátiti, nežli špatnou cestou do konce jíti. *S.* Болѣ се и одъ пута повратити, него рђавымъ путемъ до края ићи.

Kdo nemá v hlavě, musí míti v nohou, (a druhdy také v měšci.) *Č.* — *Kr.* Kdor nejma ve glavi, mora v' petah imeti. *Ch.* Koi nema v glavi, mora v petah imati.

Z velkého města nikdy na noc nevyjížděj. *P.* Z wielkiego miasta nigdy ku nocy niewyjeżdżaj.

Před vyjitím z domu dobře jest se najísti, a před vyjitím z lesa životů polehčiti. *P.* Z domu niejadszy, a z lasa niewyfejdawszy się niewyjeżdżaj.

Jedeš-li kam na den, beř chleba na týden. *R.* Ѣдешь на день, бери хлѣба на недѣлю.

Chudobná to myš, co jen jednu díru má. Myš jest malé zvíře, a nevěří jedné díře. *Č.* — *P.* Nie jednę dziurę mysz (królik) ma do jamy. *R.* Худа та мышь, которая одну лазею

знаетъ. Anebo: Мышь не въ одну нору ходитъ. *Ch.* Zločest myš, koi samo jednu luknju ima. *)

Ne na vše trhnouti, co chce sednouti. *Č.*

Na ptáky lepem, ne cepem. — Na ptáky jdi s lepem, a ne se střepem. — Kdo chce ptáky lapati, musí pěkně pískati, a ne bičem práskati. *Ch.* Koi kani pticu vloviti, nesme z bičem pucati, nego povoljno piskati.

Někdy i čertu svíci zažeháme. *Č.* — *Hal.* И чортови треба часомъ свѣчку запалити. *S.* Добро є и дяволу свѣћу запалити.

Dobré jest i v pekle míti přítele. *S.* Добро є и у паклу имат' пріятеля.

Kde krátko, nastav. (Kde moc, síla tvá nestačuje, nastavuj vtipem, rozumem.) *Č.*

Kde vlčiny nestačí, liščiny nasaditi. — Kde kůže lvová platna býti nechce, liščí břevno podkládej. — Kde nemůže lvová kůže projíti, tu sluší kůže liščí přičiniti. *Č.* — *P.* Gdzie wilczéj skóry niestaje, lisiéj nadstawić. *Hal.* Де не стае вовчои скиры, надставь лиса. *S.* Ако лавска кожа ніє довольна, а оно и лисичью валя надшити. **)

Neprodávej kůži, nežlis medvěda zabil. — Už kůži prodáváš, a vlk ještě v lese (za humny). *Č.* — *P.* Niedźwiedź v lesie, a ty skórę jego przedajesz. *R.* Медвѣдя (волка) не убилъ, а кожу запродалъ. *Kr.* Ne prodajaj kože, dokler medved v' berlogi tiči. ***)

Ještě vlka nezabili, a už mu na kůži pili. — Není zisk na medvědí kůži píti. *Č.* (Znamená: Nejistou naději se kojiti. Pro nejisté jistého se spouštěti, u př. v naději dědictví statek

---

*) *Fr.* Souris qui n' a qu' un trou, est bientôt prise. *Angl.* A mouse that has but one hole, is soon caught. *Dán.* Det er en daarlig Muus, der ikke har mere end eet Hul. *Něm.* Eine ſchlechte Maus, die nur ein Loch weiß.

**) *Angl.* To patch a fox's tail to a lion's skin. *Něm.* Den Fuchs ſpielen, wenn der Löwe nicht ausreicht. (Quod nequis Marte utere arte.) Přísloví od Lysandra užívané.

***) *Lit.* Meszka girroj', o skura jau rieža. *Angl.* Sell not the bear's skin, before you have caught the bear. *Něm.* Man muß die Bärenhaut nicht eher verkaufen, als bis der Bär geſtochen iſt.

promrhati. Vybrati peníze, než dílo odvedeno, a t. d.) — *P.* Niepij na żywego niedźwiedzia skórę. Na niedźwiedzią skórę pije, a niedźwiedź jeszcze w lesie. — Jeszcze skóra na baranie, a już rzeźnik pije na nię.

Zajíc (ptáci) v lese, a on rožeň strouže. *Č.* — *P.* Ptacy jeszcze w lesie (w polu), a on już roženki struże. *Ch.* Raženj pred pečenkum dela. *S.* Зецъ у шуми, а онъ ражань гради. *)

Nezabiv medvěda, neslibuj kože. *R.* Не убивъ медвѣдя, не сулить кожи. Anebo: Не сули шкуры, не затравивъ звѣря.

Neslibuj jeřába v nebi, dej raději síkoru v ruce. *R.* Не сули журавля въ небѣ, а дай синицу въ рукѣ. *Mr.* Не сули журавля у небѣ, дай синицю у руцѣ.

Lepší síkora v ruce, než slavík v lese (jeřáb pod nebem). *R.* Синица въ рукахъ лучше соловья въ лѣсѣ (журавля въ небѣ.) *Mr.* Лучше синиця въ жмени, якъ журавель въ небѣ. **)

Lepší vrabec v rukou, nežli orel v povětří. *Č.*

Lepší vrabec v hrsti, nežli zajíc v chrasti (než jeřábek v lese — nežli čáp na střeše). *Č.* — *HLuž.* Wróbel rucy je lepši, hač hołb na tsješi. *P.* Lepszy wróbel w ręku, jak cietrzew na sęku. *Hal.* Лучшій нынѣ горобець, якъ завтря голубець. ***)

Lepší holub v ruce, než jeřábek na střeše. *Č.*

Lepší pták v ruce, než dva letíce. *Č.*

Lepší vrána v pytli jedna, než na vrbě tři. *Č.*

Lepší bažant na míse, než když létá po dvoře. *Č.*

---

*) *Lit.* Wowěrě ant szakkôs, o jau jeszmą droži. Veverka na stromě, a už rožeň stroužeš.

**) *Lot.* Labbak tihle rohkâ, ne kà meddenis kohkâ. (Lepší síkora v ruce, než tetřev na stromě.) Též arabsky: Tisíc jeřábův v povětří nestojí za jednoho vrabce v ruce.

***) *Lit.* Gerrésnis žwirblis rankoj', nekaip elnís girroj'. *Šp.* Mas vale paraxo en la mano, que buitre balando. *Angl.* One bird in the hand (cage) is worth two in the bush. *Něm.* Beſſer ein Vogel in der Hand als zehn auf dem Dache.

Jistší pták na talíři pečený, nežli dva u povětří vznešení. *Č.*

Lepší dnes vejce, než zítra slepice. *S.* Болѣ е данасъ яе, него сютра кокошь. *)

Lepší dnes kuře, než na léto slepice. *Ch.* Rajši denes pišće, nego k letu kokoš.

Milejší dnes pečený skřivan, než zítra kura. *S.* Волимъ данасъ печену шеву него сютра кокошь.

Lepší dnes kus, než zítra hus. *Č.*

Nekrájej hned kus, když ti slíbí hus. *P.* Nie wnet jeść, kiedy rzeką gęś.

Lepší vejce uchráněné, nežli vůl snědený. *Kr.* Boljši je hranjeno jajce, kot sneden vol.

Její se každý pták, který letí. *S.* Не ѣде се свака птица, коя лети.

Ne toho pták, kdo ho šklube, ale kdo ho jí. *Č.*

Ne každý, kdož mrkev strouhá, také ji jídá. *Č.*

Nesluší za vrabcem vejci házeti. *Č.*

Hleď, by dosáhaje vína nerozlil piva. — Žádaje medu rozléš pivo. *Č.*

Nedávej kůň za píšťalu, ani vola za ptáka. *Č.*

Groš v domě lepší než zlatý na cestách. *R.* Домашняя гривна лучше заѣзжаго рубля.

Nespouštěj se silnice pro nejistou pěšinku. *Č.* — *P.* Dla ścieżki gościńca nieopuszczaj. Dzierżąc się gościńca niezbłądzisz. *Hal.* Для стезкы не минай гостинця.

Lepší jest chvála bohu, než dá-li (požehnej) pán bůh. *Č.* — *P.* Lepsze jedno chwała bogu, niżli dwoje da-li bóg.

Lepší jest drž ho, než chyť ho. *Kr.* Boljše je derži ga, kot lovi ga. — Podobné jest *P.* Lepszy harap! niż hu lala! (Prvním se psi spokojují, když zvěř padla, druhým se štvou).

Lepší jest míti, nežli chtíti. *Č.*

---

*) *Novoř.* Κάλλιον τὸ σημερινὸν ἀυγὸν παρὰ τὴν ἀυριανὴν κόταν. *Piem.* L'é mei un euv ençheui, ch' una galina dimàn. *Angl.* An egg is better to day, than a pullet to morrow. *Něm.* Lieber heute ein Ei, als morgen ihrer drei.

Až dá, potom ná. *Č.* — *S.* Дай, най. (Z ručky do ručky.)

Víra naději nic nepůjčuje. — Věřím, co v rukou držím. *Č.*

Pro naději mnoha mála se nespouštěj. *Č.* — *P.* Pewnego dla niepewnego nieopuszczaj.

Lepší hrst pravdy (jistoty), než pytel naděje. *Č.* — *P.* Lepsza trocha pewnego, niż wiele niepewnego.

Co oko vidí, na tom se srdce nezklamá. *Č.*

Lepší míra nežli víra. *P.* Lepsza miara, niżli wiara.*)

Lepší vědění než hádání. *P.* Lepiéj wiedzieć, niż mniemać.

Více věř svým očím, nežli cizím řečem. *S.* Болѣ вѣруй своимъ очима, него туѣимъ рѣчма.

Lepší jedno dnes, než dvoje zítra. *Č.* — *Slc.* Lepší bol, něž něbol.

Lepší málo než nic. *Č.* — *S.* Болѣ є ништа него ништа.**)

Lépe si přispíšiti, nežli se opozditi. *P.* Lepiéj poprzedzić, niż pośledzić.

Kdo si popíli, ten se nezmýlí. *P.* Kto pili, niezmyli.

Pozdě přicházející kosti jídající. *Č.****)

Kdo nespěšně chodí, sám sobě škodí. *P.* Kto nie rychło chodzi, sam sobie szkodzi. (V. Lenost.)

Kdo záhy seje, záhy žne. *Kr.* Kdor zgodaj séje, zgodaj žanje. *Ch.* Koi zagod seje, zagod ženje.

Toho jsú ptačenci, ktož je prvé vybéře. Flaška.

Kdo dříve pro nevěstu, toho je nevěsta. *S.* Ко пије дѣвойци, онога є дѣвойка.

Čí kůň rychlejší, ten děvče unáší. *Ch.* Čiji je berzeši koń, toga je i divojka.

Lépe pozdě, nežli nikdy. *R.* Лучше поздно, чѣмъ никогда. †)

---

*) *Lit.* Geraus miera, nekaip wiera.

**) *Angl.* Better ought than nought. *Dán.* Bedre noget, end intet. *Něm.* Beſſer Ichts (Etwas), denn gar Nichts.

***) *L.* Sero venientibus ossa.

†) *L.* Praestat sero, quam nunquam.

Vyčkání málo komu uškodilo; ale nedočkavost bez počtu lidi zavedla. *P.* Zwłoka rzadko kogo uszkodziła, a skwapliwość zawiodła bez liczby.

Lépe dočekati, nežli se ukvapiti. *HLuž.* Ljepje je dočakać, hač pokhwatać.

Kvap není dobrý rádce. *Č.*

Kvapky mívají hapky. *Č.*

Spěch brzo umírá. *Č.*

Dobré jest počkej. — Lepší počkej než bych. *Č.*

Drženou dělej. (Zvolna náhli.) *Č.*

Nevždycky sluší kvapiti. *Č.*

Bezpečněji krokem, než skokem. *Č.*

Spěchej, ale nepomať si nohy. *Č.*

Jestli příliš kvapíš, snadně ježka lapíš. *Č.*

Kdo spěší, lidi (čerta) směší. *Č.* — *Mr.* Хто спѣшить, людей смѣшить. *S.* Хитя в вражій (дьяволскій) посао.

Kvapný změte, nevyplete. *Č.* — *P.* Gorący pomiesza, niepomoże.

Ukvapilého i stůl trkne. *Č.*

Kvapnému rostou boule na břiše (na čele), lenochovi na hřbetě. *P.* Rączemu guz na brzuchu rośnie, a leniwemu na grzbiecie.

Prudký se kolikráte překotí, až ho i váhavý dohoní. *S.* Брзъ се много путá преметне, па га и тромъ стигне.

Spěšné dílo nebývá dobré (kalé — stálé — trvanlivé — nerado se daří). — Spěšná práce nad výdělkem pláče. — K dobré věci přináleží chvíle. *Č.* *)

Dílo kvapné není platné. Náhlá robota nikdy dobra nebývá. *Č.* — *P.* Kto działa skoro, niebywa mu sporo. *Mr.* Кто скоро робить, той слѣпыхъ родить.

Spěšné dílo z rukou padá. *P.* Prędka robota z ręku pada.

Co se prudce staví, rádo se boří. *Č.*

Nenáhli, ale táhni; nenásilně, ale pilně. *R.* Не скоро, да споро; не ворово, да здорово.

---

*) *Něm.* Gut Ding braucht Weile.

Znenáhla dělaje víc uděláš. *Č.*

Přemysli dobře, začni rychle, konej pilně. *P.* Długo się namyślaj, a prędko wykonaj. *R.* Внятно разсудить, скоро начать, прилѣжно производить. *)

Kdo se příliš namáhá, brzo nemáhá. Příliš chvátáš, brzo ustaneš. *P.* Kto się bardzo sili, prędko ustać musi (się wysili). *HLuž.* Bólje khwataš, menje móžeš. Viz též Práce.

Pomalu dále ujdeš. *Č.* — *P.* Powoli (pomału) jidąc daléj zajdziesz. Anebo: Kto najpomaléj, ten zajdzie daléj. *R.* Тише ѣдешь, далѣ будешь. *Ch.* Koi polekše ide, dalje zajde.

Bystrý kůň brzo se unaví. *R.* Быстрая лошадь скоро устанетъ.

Nenáhli se v jízdě, krm koně. *R.* Не спѣши ѣздою, корми коня.

Záhy sedlej, a později sedej. *HLuž.* Zahje sedłować, a pozdźe rajtować.

Spravuj vůz, než se kola rozběhnou. *Č.*

Lepší jedna rozmyšlená, než sto učiněných. *S.* Боля е една размышлѣна, него стотина учинѣныехъ.

Nerozmluviv s hlavou nechvátej rukama. *Mr.* Не поговоривши съ головою не бери руками.

Bez míry ani trepky neupleteš. *R.* Безъ мѣры и лаптя не сплетешь.

Desetkrát měř, a jednou řež. *C.* — *Hal.* Десять разивъ мѣрь, а разъ рѣжь (утни). *Mr.* Тричи змѣряй, а разъ видрѣжь. *R.* Десятью примѣряй, однажды отрѣжь. *S.* Два пута мѣри, а трећи кроји. — Napřed měřiti, potom krojiti. *S.* Болѣ е омѣрити, па кроити.

Kroj nový kabát, a k starému přiměřuj. *R.* Кроій кафтанъ, а къ старому примѣривай.

Dále položíš, blíže najdeš. *R.* Подальше положишь, поближе возьмешь.

Přijď raději pozdě na hody, než záhy k svárům. *Il.* Bolje je doći kasno na gosbu, nego zaran na kavgu.

*) *L.* Diu deliberandum, statuendum est semel. *Syrus.*

Kdo kvapně orteluje, obyčejně po účinku lituje. *Č.* *)

Jdi rychlým krokem, dohoníš bídu; jdi zvolna, dohoní bída tebe. *P.* Jidź powoli, a bieda cię dogoni; jidź prędko, a dogonisz biedę.

Za mízy jest lýčí dříti. Když se lyka derou (dokud mízka), tu na ně i s dětmi. *Č.* — *P.* Kiedy się łyka drą, w ten czas je drzy. Wtedy trzeba drzéć łyka, kiedy się dają. *Mr.* Тогды дери лыка (лубья), якъ деруться. *Hal.* Тогды дри лыко, коли ся дре.

Růže trhají, když květou. *Slc.* Vtedy róže trhajú, keď kvitnú.

Když hrušky zrají, tehdáž se česati (třásti) mají. *Č.*

Za času sluší jahody sbírati, višně trhati, a svým časem i hrušky česati. *Č.*

Za cesty drev utrhnouti. (Dokudž toho čas, dotud toho hleď.) *Č.*

Horké železo nejlépe se kuje. Dokud železo řeřavé (žhavé), kuj. *Č.* — *R.* Куй желѣзо, пока горячо (когда кипитъ). *Ch.* Dok je goruće, nek se železo tuče. *S.* Вруће се гвожђе куе. Гвожђе валя ковати, докъ е вруће. *Blh.* Желѣзото ся прибива, догдѣ е топло. **)

Čas kaši vařiti, dokud dříví hoří. *R.* Когда дрова горятъ, тогда и кашу варятъ.

Mlať, dokud se mlátí; mluv, dokud poslouchají. *R.* Молоти, пока молотится; говори, пока слушаютъ.

Mel, dokud vodu máš. *Il.* Dok imaš vodu, meli.

Vodu, která uplynula, mlynáři nepouštějí na mlýn. *Č.* ***)

Když med, ber lžíci hned. *Mr.* Коли медъ, то и ложкою.

---

*) *L.* Ad poenitendum properat, cito qui judicat. *Syrus.*

**) *L.* Ferrum dum in igne candet, cudendum est tibi (tundi debet). *Šp.* Quando el hierro está encendido, entonces ha de ser batido. *Piem.* Bate 'l fer mentre ch' l' è caud. *Fr.* Il faut battre le fer, tandis qu' il est chaud. *Angl.* Strike, while the iron is hot. *Dán.* Man maae ſmedde Jernet, medens det er varmt. *Něm.* Schmiede das Eiſen, weil es heiß iſt.

***) *Šp.* Con agua passada no muele molino.

Dokud zuby máš, najez se chleba. Za zubův se chleba najísti. *Č.*

Kdo za stolem jídlo zmešká, bohu ho není žel (t. kdo pěkné příležitosti samoděk promeškal). *Č.*

Co se prolilo, tím se nedolévá. *R.* Пролитое полно не бываетъ.

Dával pán bůh poklad, proč jsi neuměl brát! *R.* Давалъ богъ кладъ, да не умѣли взять.

Chytej, Tomši, dokud na pomči. *P.* Łapaj, Tomku, póki na pomku. — Teď holube zrno! *Č.*

Po jarmarku zlý trh. *P.* Po jarmarku zły targ. *Hal.* По ярмарцѣ лихый торгъ.

Kupuj, dokud trh. *Ch.* Kupuj, dok senjem terpi.

Kdo jednou ptáka z ruky pustí, na střeše ho těžko lapati. (Též o zmrhaném přátelství.) *Č.*

Upustíce za rohy úsilno jest za ocas chvátati. *Č.* — *S.* Ако не ухвати за главу, за репъ никадъ. (Viz Hospodářství.)

Žeň bývá jednou za rok. *Č.*

Dvakráte za rok léto nebývá. *R.* Дважды въ годъ лѣто не бываетъ. *Mr.* Двичи лѣта не бувае.

Zmeškav léto, pozdě do lesa na maliny. *R.* Спустя лѣто (пору), въ лѣсъ по малину не ходятъ.

Co dnes propustíš, zítra nedohoníš. *P.* Co dziś opuścisz, jutro niedogonisz. *Hal.* Що днесь утече, то завтря не зловишь.

Kdo má k čemu příhodný čas, nechť na jiný nečeká zas. *Č.*

Kdo maje čas času čeká, tratí čas. *P.* Kto ma czas, a czasu czeka, czas traci.

Co se upeče, to ukroj. *P.* Co się upiecze, to ukroj. (Použij toho, co se samo naskytuje.) Což se dopeká, to krájej. *Č.*

S časem se srovnávej. *Č.* — *Ch.* Morat se po vrémenu ravnati.

Každý čas má svůj čas. — Každá věc má svůj čas. *Č.* — *Ch.* Vse ima vréme svoje. *Blh.* Всякое нѣщо ма времето си.

Čas na nikoho nečeká. *S.* Врѣме ни за кимъ не чека.

I zpěvu čas, i modlitbě svá chvile. *R.* Пѣнію время, молитвѣ часъ.

V kostele se modliti a v lázni zdrávo jest se mýti, na trhu potřebí kupovati a tobolky chovati. Flaška.

Do kostela jíti a se nemodliti, do hospody jíti a netancovati, raději doma zůstati. *Č.*

Všecky věci čas mění. — Časem vše zapadá. *Č.* — *P.* S laty wszystko ustaje.

Jedno vzchází, druhé zachází. *P.* Jedno wzchodzi, drugie zachodzi.

Čas hrady staví, čas je zas odstaví (ztráví). *S.* Врѣме градъ гради, па га врѣме и разгради. Anebo jak v písni stojí: I Kotarské čas věže vystavěl, čas je stavěl, čas je rozdrobuje. Врѣме гради низъ Котара куле, врѣме гради, врѣме разграђује.

Co hodina, to novina. *Č.*

Čas rychle uchází. Plynou léta. *Č.* — *R.* Всякое время переходчиво.

Čas platí, čas tratí. *Č.*

Časem vše přijde. Čas nejlépe poradí. *Č.* *)

Co rozum nedává, čas přináší. *Č.*

Druhý den vždycky moudřejší. *Č.*

Co bylo, viděli jsme, a co bude, uvidíme. *R.* Что было, то видѣли, а что будетъ, увидимъ. *Mr.* Що було, то бачили, а що буде, то побачимъ.

Živí se všeho dočekají, a mrtví doleží. *Č.*

Čas děd, ale s kosou. (Ač pozdě, předce mstí.) *Č.*

Ztracený čas nikdy se nevrátí. *Č.* — *P.* Czas utracony nigdy się niewróci.

Jiná doba, jiná mdloba. *Č.* — Čas své břímě nosí. *S.* Друго врѣме, друга брига. Врѣме носи свое брѣме.

Jiné doby, jiné způsoby. *Il.* Druga doba, druge ćudi.

Nečeše hřeben hlavu, čas češe. *R.* Не гребень голову чешетъ — время.

Všeho do času, pán bůh na věky. *Č.*

---

*) Consultor homini tempus utilissimus. *Syrus.* *Čud.* Aeg annab hea nou. (Čas dává dobrou radu.)

Odtud až potud. — Nebude po čertově vůli, dotud toho bude až potud. *Č.*

Štípají komáři do času. *R.* Кусаютъ комары до поры.

Dotud vlk nosí (vláčí), až samého ponesou. (V. Zloděj.)

Dotud se s vědérkem k studnici chodí: až mu se obroučeк opukne. Tak dlouho žbán do studně chodí, až se roztluče (rozbije). Dotud se žbánkem na vodu chodí, až se ucho utrhne. *Č.* (Pozdě se žbánkem po vodu, ano se hřídlo utrhlo. Fl.) — *P.* Do czasu dzbanek wodę nosi. Do czasu dzban wodę nosi, aż się ucho urwie. *R.* Повадится кувшинъ по воду ходить, тамъ ему и голову сломить. *Mr.* Повадиться кухоль (горщокъ) по воду ходити, покы ухо ёму зломлятъ (тамъ ёму и голову поломити). Aneb: Шути глечичокъ, покы ушко видирвется. *Ch.* Vèrč ide tak dugo na zdenec, doklam se potere. *) — Přísloví tohoto smysl vůbec ten jest, že vše do jistého jen času má své trvání; zvláště pak vztahuje se v mravním ohledu na ty, kdož nebezpečenství milují a příležitosti k hříchu se nevarují; tudy hlavně se ho užívá o zlodějích, marnotratnících, nepočestných ženkách atd.

Dotud něco praští, až se přelomí. *Č.*

Tak dlouho mnicha taháme za kápi, až se na nás obotří. *Č.*

Čas se **vyčkati** musí. *Č.*

Dočkej času, co hus klasu. *Č.*

Nechval den na vzchodu slunce (dříve večera). Červ. **)

Měsíce při nastání nechval. *Č.*

Často pod večer pláče, kdo se smál z rána. *S.* Често у вече плаче, кои се изъ ютра сміяо.

---

*) *Vl.* Tante volte al pozzo va la secchia, ch' ella vi lascia l' orecchia. *Piem.* La sía va tante völte al pos, finch' ai resta. *Fr.* Tant va le pot à l' eau, qu' il brise. Tant va la cruche à l' eau, qu' enfin elle se casse. *Angl.* Oft goes the pitcher to the well, but at last comes broken home. *Dán.* Kruken gaaer saa länge til Gilde, til den kommer örelös hjem. *Staroſlam.* Also lanck gaet die kruick to water, dan si brickt. *Něm.* Der Krug geht ſo lange zum Brunnen, bis der Henkel bricht. *Dolnoněm.* De Putt geit ſo lange to Water, bet he brickt.

**) *Lit.* Ne girk pirm wakaro dieną.

Večer ukáže, jaký den byl. *R.* Вечеръ покажетъ, каковъ день былъ.

Čas vše na jevo vynáší. *Č.* — *Ch.* Vreme vse odkriva.

Pěkný, jenom jestli nepolíná. *R.* Хорошъ, естьли не полинаетъ.

Nevyjížděj v pole před svaty; nebuď moudrý před lety. *P.* Niewyjeżdżaj w pole przed swaty; niebądź mądrym przed laty.

Nechval kmotře hodův, až z nich pojedeš se cti domův. *Č.* — *P.* Nieśpiewaj, aże z god pojedziesz.

Netáhni, ještěs nevyhrál. *Č.*

Nevýskej, ještěs nepřeskočil. Neříkej huj (hopsa), až přeskočíš. Hop! za příkopem. *Č.* — *P.* Niemów hup (hoc), aż przeskoczysz. (Nie nóć tryumfu przed bitwą.) *Hal.* Не кажи гоцъ, покы не перескочишь. *Mr.* Тогды скажешь гуцъ, якъ перескочишь. *Ch.* Ne reči hop, dok prek grabe ne skočiš.

Na konci kyják bývá. *Č.*

Před nevodem (sakem) ryb nelov. *Č.* — *P.* Przed niewodem ryby łowisz. *Mr.* Попередъ невода не лови рыбы. Aneb: Напередъ невода рыбою не хвались. (Jindy též v ten smysl jako svrchu: Ještě vlka nezabili, už na jeho kůži pili, t. j. utráceti z toho, co ještě nevyděláno.)

Nešklub ptáka, než ho lapíš. *Č.*

Neklať hrušek, až dozrají. — Zralou hrušku snáze střásti. *Č.*

Když jablka uzrají, sama sprší. *Č.* — *Kr.* Zrélo jabelko samo pade.

Zralé zrní samo se z klasu sype. *Č.* — *HLuž.* Zrališe žito lóžo so roni.

Čemu to píchati, co samo se provalí. *Č.*

S jarem samo se ukáže. *R.* Весна все покажетъ. — Jsou-li růže, pokvětou. *Mr.* Коли рожи, росцвѣтуть. *)

Jindy zajíc v tom důlku leží, kde se ho nejméně nadáš. *S.* Млого путá зецъ у онаковомъ джубуну лежи, гдѣ небы нико ни помыслiо.

*) *Piem.* S'a sarán reuse, fioriran. *Něm.* Sind's Roſen, nun ſie werden blühn. (Göthe.)

Ne vše doma máš, také lidí potřebuješ. *Č.*

Třeba se dnes nedohonili: zítra se potkáme. *S.* Ако га не могу стићи, а оно ћемо се баремъ сусрести.

Přijde kmotr na oběd, a lžíce nebude. *Hal.* Прійде кумець на обѣдець, а лыжкы не буде.

Přijde koza k vozu. *P.* Przyjdzie koza do woza. *Mr.* Прійде коза до воза.

Nescházejí se hory s horami, ale lidé s lidmi. *Č.* — *R.* Гора съ горой не сойдется, а человѣкъ съ человѣкомъ (горшокъ съ горшкомъ) столкнутся. *S.* Брдо съ брдомъ не може се састати, а живи се люди састану (човѣкъ съ човекомъ се састане). *)

Sejde se voda s vodou, a člověk s člověkem. *Hal.* Вода съ водою зійдется, а чоловѣкъ съ чоловѣкомъ.

Jest malý, ale zralý. Malý, ale sporý. Starý, ale jarý. *Č.* — *R.* Малъ да удалъ. Не великъ да туго набитъ. Маленекъ да умненекъ.

Krátké jest plemenné, a malá sikorka nejvíc vylihá. *Č.*

Malý slavík, ale hlas veliký. *R.* Малъ соловей, да голосъ великъ.

Lastovčin zobáček krátký, ale sladký. *R.* Ласточкинъ ротокъ коротокъ, да сладокъ.

Neveliký cvrček, ale silně zvučí. *R.* Невеликъ сверчокъ, да громко поетъ.

Perla malé zrnko, a před pány se klade. *S.* Биссеръ е зрно мален, али предъ господу излази.

Malý dukát, ale drahý. *R.* Малъ золотникъ, да дорогъ.

Trní vydává růžičku, skořípka drahou perličku. *Č.*

Planá hruška také ovoce. *Č.*

I kozí srst k stánku obětováno. *Č.*

Ačtě šlechtic drobný, jest předce dobrého rodu. *P.* Choć

---

*) *Ř.* Ὄρος ὄρει οὐ μίγνυται. *Šp.* Topanse los hombres, y no los montes. *Angl.* Friends may meet, but mountains never greet. *Dán.* Bierge og Dale möbes ikke, men vel Mennisker. *Něm.* Berg und Thal kommen nicht zusammen, aber Menschen.

szlachcic drobny, jest porody dobréj. *R.* Хотя шляхтичъ дробной, да породы доброй.

Z dětí bývají lidé. *S.* Одъ ђеце људи бываю.

Z proutku veliký strom bývá. *S.* Одъ прута быва велико дрво.

Žádná kráva není, by telátkem nebyla. *Č.*

Dorostouť někdy štěncům (štěňátkům) zuby. — Také kozlátkům rohy dorostají. *Č.* — *P.* Urosną wilczkowi zęby. (Co v něm vězí, za krátký čas poznáš.)

Malí lidé také se umějí hněvati. *Č.*

I kuře má srdce (žluč). *R.* И у курицы сердце есть.

I moucha se brání a štípe. *P.* I biedna mucha się odejmuje i ukąsi. I mucha ma żółć w sobie.

Ano i mravenec umí se hněvati. *Č.* *)

Neveliký ptáček, ale ostrý drápek. *R.* Невеличка птичка, да ноготокъ остеръ.

Ještěrka malička, ale má zuby ostré. *Mr.* Ящирка маленька, та зубы гостри.

Malá jehlička, a píchnutí bolí. *R.* Иголка маленька, да больно уколетъ.

I to zuby, co zelnou polívku jídají. *R.* И то зубы, что кисель ѣдятъ.

Nikým zhrzeti se nehodí; i nejničemnější uškodí. *P.* Gardzić się nikim niegodzi; i najpodlejszy zaszkodzi.

Častokráte psíček malý velikého vepře svalí. *Č.*

Udatný Alexander, a od špatného chlapa zhynul. *R.* Александръ храбръ, а отъ худаго умеръ.

Oko do srdce okno. *Č.* — *P.* Oko do serca okno.

Tvář mysli zrcadlo; vydá hned, co tam padlo. *P.* Twarz (oko) umysłu zwierciadło; wyda wnet, co tam padło. *Ch.* Zercalo jesu oči, koje kažú serdca moći.

Hned se vydá tváří, co se v srdci vaří. *P.* Twarz łacno wynurzy, co się w sercu burzy. **)

---

*) *Šp.* Cada hormiga tiene su ira.

**) *Šp.* En la frente y en los ojos se lee la letra del corazon. *Angl.* In the fore-head and the eye the index of the mind does lie.

Z tváři mysl září. *Č.*

Každá tvář na jevě. *R.* Вся рожа наружѣ.

Obličej jest člověka zrádce. *Č.*

Tvářka není lhářka. *Č.*

Ze šatu se vidí obyčeje lidí. *P.* Szata vydaje człeka obyczaje.

Jak tě vidí, tak tě za to mají. Jak tě vidí, tak tě píší. *Č.* — *P.* Jak cię widzą, tak cię piszą.

Podlé srsti psu jméno. *R.* По шерсти собакѣ имя дано. По шерсти собачкѣ кличка дана.

Jaký oděv, taková čest. Jaké odění, takové uctění. *Č.* — Jakie odzienie, takie raczenie.

Po zpěvu (letu, peří) pták poznán bývá. *Č.* — *P.* Znać ptaka po pierzu. *R.* Знать птицу по полету. *Kr.* Ptiča po perji poznaš. *Ch.* Pozna se ptica po perju. Pticu je poznati iz popévke. *S.* По гласу птица, а по шапахъ (po tlapách) се лавъ познае.*)

Ptáka poznáš po peří, vlka po srsti, a člověka po řeči, kroji a chodu. *Č.*

Sokola poznáš po letu, a statného mládence po chodu. *R.* Знать сокола по полету, а добра молодца по походкѣ. *S.* Зна се соко по полету, честанъ младиħь по ходаню.

Znáti páva po peří (vránu po letu, — straku po ocase). *R.* Знать паву по перью — ворону (сову) по полету — сороку по хвосту. *Hal.* Пизнати ворону по пирью.

Lva a medvěda po pazouru poznáš. *Č.*

Znám vlka po srsti neb po pazouřích. Vlčka po chodu poznáš. *Č.*

Lišku po ocase, lva a medvěda po pazouřích poznáš. *Č.* — *Ch.* Pozna se lésica po repu.

Berana po rounu poznáš. *Č.*

Suď z podstaty, a ne z pohledu. *P.* Ważyć trzeba rzeczy, nie z pozoru sądzić. — Nehleď na postavu, ale na podstatu. *P.* Niepatrz na postawę, ale na człowieka sprawę.

---

*) *Něm.* An den Federn kennt man den Vogel.

Kde kabát šerkový, ne hned i chlap takový: však pán všecken rozum nesnědl. *R.* На мужикѣ кафтанъ (зипунъ) хоть сѣръ, а умъ не кто съѣлъ.

Často v haleně chatrné najdeš rozumy jadrné. *P.* Podczas w podłéj sukmanie najdzie się pańskie zdanie.

I pod ošumělým kloboukem moudrá hlava bývá. *Č.*

Může se i v bídné chatrči veliký muž urodili. (Žižka pod dubem.) *S.* Може се и у земуници великій мужъ родити.

I v mladých druhdy létech starý rozum bývá. *P.* W młodych leciech stary bywa rozum.

Ačtě hol, ale je sokol. *S.* Ако є и голъ, али є соколъ.

Chlap se jako oves korcem neměří. *P.* Korcem chłopa niemierz. Niemierzą chłopa w korzec jako owies.

Kůň se nechválí srstí, ale rychlostí. *S.* Конь се крозъ длаку не хвали, него крозъ брзину.

Neleží v tom síla, kobyla-li siva; ale jak táhne. *Mr.* Не въ тимъ сила, що кобыла сива; а якъ вона везе.

Sokol peřím létá, a ne masem. *Il.* Soko perjem leti, a ne mesom.

Nehleď na kůru, ale na dřeň. *Blh.* Не гледай кораћтаћ, ами средћтаћ.

Veliký dub a doupnatý, malý a houževnatý. *Mr.* Великый дубъ та дупнастый, а маленькый та натоптаный.

Křivé dříví, ale rovně hoří. *R.* Кривы дрова, да прямо горятъ.

Buď si voda kalná, jen když se mele. *Č.*

Ač je černý, není předc ďábel. Ač jsme černi, nejsme cikáni. *S.* Ако є и црнъ, ніе дьяволъ. Ако смо и црни, нисмо цигани.

Zajíc dlouhé uši má, a není oslem. Kozel dlouhou bradu má, a není mudrcem. *Č.*

Na černém poli pšenička se rodí. — I černá půda bílé žito rodí. *S.* У црной земли бѣло жито роди.

I černá slepice bílá vejce nese. *Č.* — *P.* I czarna kokosz białe jajca niesie. *Ch.* I černa kokoš nese béla jajca.

Také černá kráva bílé mléko dává. *Č.* — *Ch.* I černa krava ima bélo mleko. *Kr.* Černa krava ima vsej bélo mléko *S.* Ако є и црна крава, бѣло млѣко дае.

V škaredém sudě můž také býti dobré víno. *Č.*

Na pohled orel, a rozum tetřeví. *R.* Видомъ орелъ, а умомъ тетеревъ. — Od pohledu sokol, a po hlasu vrána.

Nech se jak chce uhladí sova, předc neostojí podlé sokola. *P.* Niech się najbardziéj wysmuknie sowa, przecię niedojdzie sokoła.

Není vše vlk, co šerou barvu má. *R.* Не все то волкъ, что сѣро. *Mr.* Не усе вовкъ, що сѣре.

Ne každý oráč, kdo se kleče drží. *Č.*

Ne každý plecháč farář. *P.* Nie każdy łysy pleban.

Daleko kusému do zajíce. *P.* Daleko kęsy zająca. *Mr.* Далеко куцому до зайця. (Nedosti na tom, jsou-li oba kusí, ale jsou-li stejně rychlí.)

Strč na svini i zlatohlav, předce sviní zůstane. *Č.*

Osel i ve lví kůži po hlasu se pozná. *R.* Осла и во львиной кожѣ по крику узнаютъ.

Panoše je panoše, třeba neměl ani groše; a osel je osel, byť i zlatý dek nosil. *S.* Беговацъ (begûv služebník) є беговацъ, ако неће имати ни новáцъ; а магарацъ є магарацъ, ако ће имати и златанъ покровацъ.

Uzda pozlacená nečiní lepšího koně. *Č.*

Šat nedělá muže. *Č.* — *P.* Suknia człowieka nierobi.

Kápě nedělá mnicha, ani ornát biskupa. *S.* Паса не чини калуђера, ни мантія владыку. *)

Není všecka latina slovo boží. *Č.*

Není všecko zlato, co se blyští (třpytí). Ne vše zlato, co se svítí; ne vše svato, co se vidí. *Č.* — *DLuž.* Wono nějo 'šo zloto, co se blyskoce. *P.* Nie wszystko złoto, co się świeci. *R.* Не все то золото, что блеститъ. *Mr.* Не все то

*) *Piem.* L' abit fa nen el mönaco.

золото, що блестить (ся свѣтить). *Ch.* Ni vse zlato, kaj se svéti. *S.* Ніе све злато, што се сія (блиста).*)

Ne vše krása, co se líčí. *Č.*

Dobré stříbro, ale zlato lepší. *R.* Добро серебро, а золото лучше.

Lepší zlato obnošené, nežli stříbro vyhlazené. *S.* Лепше є злато и попоношено (Болѣ злато и поиздерато), него сребро изнова ковано.

Lepší libra zlata, než centnéř olova. *P.* Lepszy funt złota, niż centnar ołowiu.

Lepší stará mísa plná, nežli nová holá. *Č.*

Kancovy kly nejsou slonová kosť. *Č.*

Tiché vody břehy podmývají. Tichá voda břehy podmílá (ryje, podrývá), prudká před se běží. Tichá voda bývá hluboka. *Č.* — *P.* Cicha woda brzegi podbiera (rwie, podrywa). *R.* Тиха вода берега подмываетъ. *Mr.* Тиха вода гребли рве. *Hal.* Тиха вода берегы ломить, а быстра тамуе. *Kr.* Tihe vode globoko derejo (na globoko koplejo). *Ch.* Tiha voda breg podjeda. *S.* Тиха вода бреге пере. Aneb: Тія вода брѣгъ рони. *Blh.* Отъ тихата вода да ся боишь.**)

V tiché tůni čerti rejdí. *R.* Въ тихомъ омутѣ (болотѣ) черти водятся.

Pes, který velmi štěká, nerad kouše. Pes bázlivý víc štěká než kouše. Pes horší, co mlčkem kouše. *Č.* — *P.* Pies, co bardzo szczeka, niebardzo kąsa. Pies gorszy, co milczkiem kąsa. Nie każdy kąsa, co wąsem trząsa. *R.* Не бойся той собаки, которая лаетъ (брешетъ), а бойся той, которая изподтиха кусаетъ. *Mr.* Не бійся тій собакы, що брешо. *S.* Одъ подмукла псета чувай се.***)

---

*) *Šp.* No es todo oro lo que reluze. *Piem.* Tut lö, ch' a lus, l'è nen tut ör. *Fr.* Tout se qui reluit n' est pas or. *Angl.* All is not gold that glisters. *Něm.* Nicht alles iſt Gold, was glänzt.

**) *Angl.* Still waters have deep bottoms. *Dán.* Stille Vande have dybe Grunde. *Něm.* Stille Wäſſer ſind tief (betrüglich).

***) *Šp.* Ladreme el perro y no me muerda. De hombre que no habla, y de can que no ladra. (Střez se člověka, který nemluví, a psa,

Moroutná svině hluboko zemi ryje. *P.* Ponura świnia głęboko w ziemi ryje.

Znamenaného se varuj. Znamenaný jest, střez se ho. Pán bůh tě darmo neznamenal. *Č.* — *P.* Cechowanych się strzeż. *)

Každá šelma svůj cejch má. *Č.*

Uchovej bože od lysého, rzavého a křivonosého. *R.* Избави насъ боже отъ лыса, рыжа и кривоноса.

Hleď se rezouna a šilhouna. *S.* Рыђа и разрока чувай се.

Nenadarmo tys se šilhavým (chromým, hrbatým atd.) narodil. *P.* Nie darmo się ty zezowatym (chromym, garbatym) urodził.

Ryšavá barva nevěrna. (Každý rzavý jest nevěren. Stará píseň. Čas. Mus. 1827.)

Ryšavý, zřídka dobrý; pak-li dobrý, hodně dobrý. *S.* Рыђь човекъ рѣдко добаръ, и ако добаръ, врло є добаръ. **)

Kadeřavý vrch (vlasy), vrtkavá mysl. *Č.* — *P.* Kędzierzawe włosy, wichrowate myśli.

Kdo má srostlé obočí, bývá určivý (uhrančlivý). *Č.*

Špičatý nůsek rád podrývá. *Č.* (Ktož s končitým nosem chodí, blekot jest a sváry plodí. Stará pís. Č. M. 1827.)

Kdybys byl co dobrého, neměl bys hřbetu křivého. *P.* Byś ty był co dobrego, niemiał byś grzbieta krzywego.

Kulhavý čert nejhorší. *HLuž.* Khromy čert je najhorši.

Kulhaví, chromí — největší hromy. *Č.*

Prstem mluví, okem mhourá, nohou dupá: varuj se. *Č.*

Pověděl Pech: **Svého hleď, cizího nech.** (Pověděla žena Pechova: Ten nic nemá, kdo svého nechová.) *Č.*

Zvon klepá: Svým ne cizím! svým ne cizím! *S.* Звоно куца: ко за чимъ! ко за чимъ!

Nepleť se do cizího lýčí. *Mr.* Не мѣшайся межъ чужи лыка.

---

který neštěká.) *Fr.* Chien qui aboie, ne mord pas. *Něm.* Hunde, die viel bellen, beißen nicht. *Čud.* Ei se koer hammusta kes iggal aial augub. (Arab. Pes štěkavý nekouše.)

*) *L.* A signatis caveto.

**) *L.* Rufus homo raro bonus; quando bouus, valde bonus.

Umeť nejprvé před svými. Každý ať před svou síní (před svým domem) mete. *Č.* — *P.* Pierwéj trzeba przed swoją sienią umieść. Gdy każdy przed swym domem umiecie, wszystko miasto chędogie będzie. *Ch.* Vsaki naj pred svojum hižum pometa. *Kr.* Pred svojo hišo pometaj. *)

Co se tě netýče, nestrkej rýče. *Č.*

Kde tě nesvrbí, nedrbej, abys příčesův neudělal. Kde nesvrbí, nedrbej, a psem, když chce spáti, za ocas netrhej. *Č.* — *Ch.* Gde te neserbi, ne češi se.

Nehas, když tě nepálí. Co koho nepálí, toho nehas. *Č.* — *P.* Nieodgrzebaj (niegaś), kiedy cię nieugara. *Kr.* Kar ne peče, ne pihaj; kar ne gori, ne gasi. *Ch.* Ne puši, gde te ne peče.

Nejprvé svou stříšku přikrýti sluší. *Č.* — *R.* Чужую кровлю кроешь, а своя бы не текла. (Rozumí se též o nevhodné dobročinnosti.) *S.* Туђу куђу диже, а свою обара. (Cizí chalupu staví, a svá na spadnutí.) *Il.* Od budale stoji niže, rěč je kod nas stara, koi tudju kuću diže, a svoju obara.

Cizím krovem nehýbej. *Č.*

Cizí proso oháníš, a tvé vrabci zobou. *Č.* — *P.* Cudzą pszenicę ogania, a jego wroble piją.

Nebuď do každého hrnce vařečka. *Č.*

Uč své děti doma kaši jísti. *Č.*

Na cizí radu nechoď; počkej, až pozvou. *R.* На совѣтъ чужой не ходи; пока позовутъ, погоди (подожди). **)

Každý Matěj o svoje péči měj. *R.* Всякъ Еремей про себя разумѣй. *Mr.* Всякый Іеремій про себѣ розумѣй.

Spravuj se sám, nech lidí na pokoji. — Sprav své doma, neskreslujíc cizího. *Č.*

Co komu po tom, že kmotra seděla s kmotrem. *R.* Что кому дѣла, что кума съ кумомъ сидѣла.

---

*) *Fr.* Si chacun balie devant sa porte, toute la ville sera nette. *Angl.* Sweep before your own door. *Něm.* Jeder fege vor seiner Thür.

**) *L.* Ad consilium ne accesseris, antequam vocaris, *Cic.*

Člověk není čáp, aby svět čistil. *P.* Człowiek nie bocian, ażeby świat czyścił.

Nech kobyla hlavu si láme, že má velkou: co nám do toho? *Mr.* Нехай журиться кобыла, що въ ii голова велика: а намъ чого?

Sedím u peci a hřeji pleci, i nemíchám se v cizí věci. *R.* Сижу подлѣ печи, да грѣю плечи, а не пристаю къ чужой рѣчи.

Cizího jídla nesol. *Blh.* Въ чуждѣ манджѣ не турай соль.

Kde dva se perou, třetí nepřistupuj. *Mr.* Где два бьются, третій не мѣшайся.

Jiné kaše (podkasává), a sám se plíhá. *Č.*

Jinde toho hledá, co doma nazbyt má. *Č.*

Cizí vidíš pod lesem, a své nevidíš pod nosem. *P.* Cudze się widzi pod lasem, a swego się niewidzi pod nosem. *Hal.* Чуже видишь пидъ лѣсомъ, та своего не видишь пидъ носомъ.

Nahlédni do svých sám ňader. *Č.* — *Slc.* Sáhni za svú pazuchu. — Ukus se sám (t. pohleď také na sebe).

Nahlédni do své kuchyně, a poznáš, čehoť se nedostává. *Č.*

Kdo popředu v cizí nahlédá mošničku, ten také ať svou nazad potřese trošíčku. — Cokoli na jiném hyzdíš, i ve své mošně najdeš, budeš-li hledati. *Č.*

Kdo se chce kulhavému smáti, musí sám rovně státi. *Č.* *)

Vodnotelný haní toho, komu prst tloustne, a sám svého břicha zapomněl. *Č.*

Tři věci žádného nepřinášejí úžitku: cizí peníze počítati, cizího psa krmiti, cizí ženu objímati. *P.* Trzy rzeczy żadnego nieprzynoszą pożytku: cudze pieniądze liczyć, cudzego psa karmić, i cudzą żonę lubować. — Cudze pieniądze licząc nikt się niezbogaci.

Cizími užitky neztučníš. *R.* Отъ чужихъ пожитковъ не нажить.

---

*) *L.* Qui claudum subsanare vult, rectus incedat oportet. *Fr.* Qui veut guerir un boiteux, il faut qu' il marche droit.

Dluh není bratr. *Č.* *) — Dluh zlý druh. *S.* Дугъ є зао другъ.

Dluh z mísy jídá. *Č.*

Na dluh nic draho není. *Č.*

Dluh nosí lež na zádech. *Č.* — Kdo se dlužívá, nerad slovo držívá. *P.* Kto się rad dłuży, nierad słowa trzyma.

Dluh bývá čím dál vždy mladší. *Č.*

Dluh neplacen, hřích neodpuštěn. *S.* Дугъ неплаћенъ, грѣхъ непроштенъ.

Když dům shoří, dluh na komín vyletí. *S.* Ако кућа изгори, дугъ на оджакъ излети.

Úroky mají bystré kroky. *Č.*

Kdě dlužoba, tam chudoba. *Slc.*

Maje než dlužen málo víc, pojedeš do Drbalovic. *Č.*

Kdo dluh dluhem platí, ten klín klínem vyráží. *Č.*

Cizí peníze příměří nemívají. *Č.*

Nedluž se u Zakusila, oplatíš zase u Musila. *Č.*

Sladce spí, kdo bez dluhův. *Ch.* Mirno počiva, koi dùga nima.

Dluhy sen zapuzují, a i pány burcují. *R.* Долги сонъ разрываютъ, и вельможи отъ того не досыпаютъ.

Nepůjde ti k duhu, dáš-li jísti s sebou dluhu. *HLuž.* Tam njeje dušnje, dźež so dółh (daň) sobu za blido syda.

Kdo v dluhy zabředl, nebývá bez hostí (ovšem ne tuze milých). *Č.*

Kdo se nedluží, život prodlouží. *P.* Kto się niedłuży, żywot swój przedłuży.

Na dluženém koni nedobře se jezdí. *Mr.* На позиченіи кобылѣ не далеко поѣдешь. (*R.* На лѣченой кобылкѣ не долго наѣздишь.)

Půjčka po oplátce krásna. *R.* Хороши займы съ отдачею. Anebo: Долгъ платежемъ красенъ.

Dobrý dlužník cizího měšce hospodář. *Il.* Dužnik dobar tudjemu tobolcu gospodar.

---

*) *Lot.* Parrads nawa brahlis.

Nepláce statku opláče. *Č.*

Kdo dluhy splácí, tomu statek roste. *Ch.* Koi duge splaća, pobolšava svoj imetek.*)

Dluh odbytý, hlava zmyta. *Č.* — *R.* Заплатишь долгъ скорѣе, такъ будешь повеселѣе.

Ze zlého dluhu dobra i sláma vzieti. Flaška.

Od zlého dlužníka i plévy beř. Od zlého dlužníka i koza bez mlíka. *P.* Od złego dłużnika i plewy bierz. *Hal.* Видъ лихого довжника и полову бери. *Il.* Od zla dužnika i koza brez mlika. *S.* Одъ зла дужника и козу безъ ярета. (bez kůzlete, t. bez úroků).**)

Půjčka jde vždycky s pláčem domů. *Č.*

Půjčka domů klecá. *HLuž.* Požčawki rady klacawki domoj khodža. — Naopak o lichvářích a jiných nuzitelích lidu: Za půjčené plévy čistou pšenici dávej. *HLuž.* Ja sym pluwy požčował, a čistu pšeńcu dyrbju zas dać.

Od vracení hlava bolí: *P.* Od wracania boli głowa.

Mluv ty vždy o dluhu, jen když mi jde k duhu. *Č.* — (*P.* Mów ty, mów, kiedy ja zdrów.)

Zaplať pán bůh za buchty, za kapustu odpustte (neoplatím.) *Č.*

Když jsi pil, plať, s šenkýřkou se nevaď. *Č.*

Napiš na trám, vezmeš, až dám. (Šenkýřům píšícím na trám, co se u nich na dluh propilo.) *Č.*

Když hospodský na křídu dává, tu mnohý skáče; ale maje platiti ošívá se a pláče. *Hal.* Коли арендарь на боргъ горѣвку дае, не оденъ скаче, а якъ прійде платити, то не оденъ плаче.

Dlužník vesele béře, ale smutně vrací. *P.* Dłużnik vesoło bierze, a smutno oddaje. *Hal.* Довжникъ весело бере, а смутно виддае.

Dlužník když žádá, pýří se, a když má oplatiti, bledne. *P.* Dłużnik pożyczając rumiany, oddać mając blady.

*) *Dolnoněm.* De ſyne Schulden betalet, betert ſyn Good.

**) *Novoř.* Ἀπὸ κακὸν χρεωφειλέτην καὶ σακκὶ ἄχυρα καλὸ εἶναι. *Fr.* De mauvaise paye foin et paille.

Dokud prosí, zlatá slova nosí; a před plácí záda obrací. *Kr.* Dokler prosi, zlate usta nosi; kadar vrača, herbet obrača. *S.* Докле проси, златна уста носи; а кадъ враћа, плећа обраћа.

Dal jsi rukama, vyběhej nohama. *P.* Dawszy rękoma, biegaj nogoma. *Mr.* Виддай руками, та не выходишь и ногами. *Il.* Zajemnik dava rukami, shodjava nogami. *S.* Подай рукама, па тражи ногама.

Chceš-li přítele ztratiti, půjč mu peníze. *Č.* — *P.* Chcesz-li przyjaciela stracić, pieniędzy mu pożycz. *Hal.* Коли хочешь пріятеля позбутися, то му позичь грошей.*)

Příliš to draho, za peníze nepřítele koupiti. *Č.*

Půjčka činí přátely, upomenutí nepřátely. *Ch.* Posuditi čini priatele, terjati nepriatele. *P.* Pożyczek z przyjaciela czyni nieprzyjaciela.

S přítelem zřídka slovem, a rukou nikdy. *P.* S przyjacielem słowkiem rzadko, a ręczką nigdy. (Neslib, nepůjčuj, neruč.)

Nepůjčíš-li, hněvu na týden: půjčíš-li, na rok. — Čím komu víc půjčuješ, víc hněvu míti budeš. *Č.* — *P.* Niepożycz, tydzień gniewu: pożycz, cały rok.

Lepší první ostuda, než poslední. (Lépe záhy toho odbyti, koho se pro jeho nezbednost bojíš, byť i s nějakou nevolí bylo.) *Č.* — *R.* Первая брань лучше послѣдней. Anebo: Не дать взаймы (въ долгъ) остуда на время, а дать ссора на вѣки.

By bylo v půjčkách co dobrého, půjčovaly by se i ženy. *Il.* Da su dobri zajmi, i žene bi se zajmovale.

Koně do pole nepůjčuj, a vzav na úvěrek jiným nesvěřuj. *P.* Konia na pole niepożyczaj, na borg biorąc drugim niedawaj.

Koně, ženu a flintu nikdy nepůjčuj. *Č.*

Neplatí bohatý, ale vinovatý. *P.* Niepłaci bogaty, jedno winowaty. *Hal.* Не платить богатый, але виноватый.

Přátelé buďme, dluhy si platme. *Č.*

---

*) *Angl.* If you would make an enemy, lend a man money.

Milujme se jako bratří, a počítejme se (hleďme svého) jako židé. *P.* Kochajmy się jak bracia, a rachujmy się jak żydzi. Anebo: Miłujmy się jako bracia, a patrzmy swego jako żydzi. *Hal.* Любимося якъ братья, а рахуймося якъ жиди.

Co mého, to vrať, a se svým jak chceš. *R.* Отдай мое, а съ своимъ какъ хочешь.

Správní lidé neklátí se se stromův co plané hrušky. — Správní lidé neberou se ledakdes co hřibové. *Č.*

Častý počet přátely činí. — Častá pořádnost dobré přátely činí. *Č.*

Častý počet, dlouhá láska. *S.* Честъ рачунъ, дуга любавь.

Počtováním přátelství netrpí ujmy. *R.* Въ счетѣ дружба не теряется.

Nepořádnému člověku nelze dožiti šťastného věku. *R.* Безпорядочный человѣкъ не проживетъ въ добрѣ вѣкъ.

Zvykej pořádku, ujdeš zmatku na statku. *HLuž.* Bydź zrjadny, da njebudźeš nihdy žadny.

X.

Svět — člověk. Svoboda — vůle — mušenost — moc — přestávání na svém. Chyba. Rada. Nelze všem se zachovati. Prohlížení k užitku. Cestování. — Směs.

Svět ten všech lidí domov. *R.* Свѣтъ сей домъ всѣхъ людей.

Všudy svět, velký svět, široký a dlouhý svět. *Č.*

Ve světě vše jest. въ мирѣ вьсѣ сѫть.

Svět, koho těší, klame. *P.* Świat gdy kogo cieszy, zdradza.

Svět neomrzí. *R.* Свѣть не надокучитъ.

Svět každému mil, ale přijde rozloučiti se s ním. *R.* Сей свѣтъ милъ, да разстаться съ нимъ.

Svět na vůli dán. *R.* Сей свѣтъ на волю данъ.

Ó časy! ó léta nynějšího světa! *R.* Время и лѣта нынѣшняго свѣта! (O tempora! o mores!)

Svět nic není než změť. *Č.*

Svět se mění, a my v něm. *Č.*

Kolikrátkoliv v světě se ukáži, po každé něčím se nakazím. *P.* Jilekroć się na świat ukażę, tylekroć się w czém nakażę. *)

Člověk člověku bůh i ďábel. *Č.* — *P.* Człowiek człowiekowi czasem miasto boga, czasem też miasto wilka. Człowiek człowiekowi zdrowie (żywot, zguba).

---

*) *L.* Nunquam mores, quos extuli, refero. *Sen.* Quoties inter homines fui, minor homo redii. *Thom. a Kemp.*

Ryba rybou, pták ptákem, a člověk člověkem žije. *P.* Ryba rybą, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żywie. *Hal.* Рыба рыбою живе, а люде людьми. (Homo homini lupus.)

Strom se podpírá o strom, a člověk o člověka. *S.* Дрво се на дрво наслања, а човекъ на човека.

Nepodobna hvězda hvězdě a člověk člověku. *S.* Звѣзда одъ звѣзде а човекъ одъ човека разликує.

Člověk časem se mění. *Č.*

Jaký věk, taký i člověk. *R.* Каковы вѣки, таковы и человѣки.

Člověk po světě, jak včela po květě. *Il.* Čovjek po svjetu, kao pčela po cvjetu.

Člověk všady má své vady. *S.* Нема човека безъ порока. — Lidé jsou lidé.

Všecko se lidmi přemůže. *Č.*

Bez rozumné **svobody** nemá život lahody. *Č.*

Bez vrozené svobody, jako ryba bez vody. *Il.* Brez prirodne slobode, kano riba brez vode.

Svobodná mysl jediná člověku rozkoš. *P.* Wolna myśl jedyna rozkosz u człowieka.

Svoboda nade všecko (nad zlato). *R.* Вольность всего лучше. *S.* Слобода надъ злато.

Kdo žije svobodně, spává lahodně. *R.* Кто живетъ на волѣ, тотъ спитъ болѣ.

Svoboda pěkná věc, není na ni v světě klec. *Č.*

Lepší kleci les. *Č.*

Stříbrná klec, a zlatá svoboda. *Č.* — *R.* Воля птичкѣ лучше золотой клѣтки.

Těžkoť i ve zlaté kleci slavíku; zdravěji mu po zeleném lesíku. *R.* Не надобна соловью золотая клѣтка; лучше ему зеленая вѣтка.

Blaže hajdúkovi po horách; tamtě sproštěn much i ovadu, ač mu druhdy býti o hladu. *S.* Добро є хайдуку у лугу; нить га колю мухе ни овади, већ му є помучно одъ глади.

V poli vůle. *R.* Въ полѣ воля. *Mr.* У полѣ двѣ воли.

Svobodnému vůle, a jdoucímu cesta. Anebo: Volnému vůle, spasenému ráj. *R.* Вольному воля, а ходячему путь. Вольному воля, спасеному (žertem: пьяному) рай.

Co platen meč, když ruce v poutech. *Č.*

Nevolník má jazyk volný. *P.* Niewolnik ma język wolny.

Ovci se chce soli, a sedláku svobody. *R.* Лакома овца къ соли, а холопъ къ волѣ.

Nesvoboda učí svobodě. *P.* Niewolność wolności uczy. *R.* Волю неволя учитъ.

Zvůle kazí, a nezvole učí. *R.* Воля портитъ, а неволя учитъ. Воля и добра мужа портитъ. *P.* Swawola każdego zepsuje. (Odtud i Komenský vzal: Svá vůle každého zepsuje, jakož i některá jiná přísloví z polštiny vážil.)

Svá vůle v pekle hoří. *Č.*

Dej duši vůli, nebude chtění konce. *R.* Дай душѣ волю, захочетъ и болѣ.

Dej srdci zvůli, zavede tě v nezvoli. *R.* Дай сердцу волю, заведетъ тебя въ неволю.

Přílišná zvůle, hotová poroba. *R.* Лишняя воля заноситъ въ неволю. (Z dějepisu slovanského třeba jen na svobodnou obec Novohradskou a na říši Polskou poukázati.)

Mnoho se chce, ale nemůže se vše. *R.* Много хочется, да не все сможется.

Kdo své vůle nepřemůže, ten šťasten býti nemůže. *R.* Кто воли своей не переможетъ, тотъ и счастливъ быть не можетъ.

Žije vlk po vůli, ale vyje přes vůli. *R.* Волкъ-та на волѣ, да и воетъ доволѣ.

Sama Mařka tím vinna, že hosta na postel pustila. *S.* Сама є Мара томе крива, коя є госта на креветъ пустила.

Dobrá vůle stojí za skutek. *P.* Dobra wola za uczynek stoji.

Jak se komu líbí, jednomu trnky, druhému slívy. *Č.* — *Slc.* Komu sa ako lúbi, komu kapusta, komu hlúby.

Jeden má rád popa, druhý popovou; zas jiný popovu dcerku a třeba i služku. (Jak čí chuť anebo zisk.) *Mr.* Иншій

любить попа, иншій попадю, а хто и попову дочку, або и наймичку.

Kdo čemu chce, dá se jedním vlasem přitáhnouti. *Č.*

Chtícímu nic není za těžko, nechtícímu všecko. *P.* Chcącemu nic nie trudno, niechcącemu wszystko.

K čemu chuť, k tomu láska. *Č.*

Těžkost ustoupí, když vůle (chuť) přistoupí. *P.* Trudność ustąpi, gdy wola przystąpi.

Kdo po čem dychtí, potkává se s tím. *Č.*

Kdo k čemu má chuť, najde toho dosti. (A jak Göthe praví: Po čem z mládi bažíme, v stáří hojně docházíme.)

Kdo odkládá, míti nechce. *P.* Kto odwłacza, mieć niechce.

Bez ochoty zlé roboty. *Č.* — *P.* Bez ochoty niespore roboty. — Hůře jest, když se nechce, než když se nemůže. *Hal.* Коли ся не хоче, то гирше якъ коли ся не може.

Kdo nemá chuti, snadno vykrútí. *Č.* — *P.* Kto niema chęci, wié jak wykręci. *Slc.* Kdo němá vóli, všecko ho bolí.

Těžko toho voditi, kdo sám nechce choditi. *P.* Trudno tego wodzić, co sam niechce chodzić.

Osla na most těžko bezděk hnáti. *Č.* — (Ženeš jako osla na most, an vždy s mostu. Flaška.)

Bezděčnými chrty řídko zajíce uštveš. *Č.* *)

Nerada by koza do trhu, ale musí. (Nerada by kozka na trh. Červ.) *Č.* — *P.* Nie rada koza na targ, ale musi. *Mr.* Не хоче коза на торгъ, та ведуть.

Nerady slepice na svatbu, ale musí. *P.* Nie rady kury na wesele, ale muszą. *R.* Рада бы курочка въ пиръ не шла, да за хохолъ тащатъ. *Mr.* Не хочуть куры на весилье, та ихъ несуть. *Hal.* Не рада коза торгу а куры весилю, та мусять.

Mušení veliká a těžká věc. *Č.*

Pan Musil jest veliký pán. — Mus je sukovitý kus. *Č.* — *P.* Mus ma swe oseki. — Čeští školmistři též říkávali: Oportet jest tvrdý nebozez.

Musil jest nejlepší učitel. *P.* Mus najlepszy bywa nauczyciel.

---

*) *Něm.* Mit gezwungenen Hunden iſt übel jagen.

Mus žádné výmluvy nepřijímá. *P.* Przeciwko *musisz* niemasz wymowki.

Raděj po dobrém, nežli po zlém. *Č.* — *P.* Lepiéj po woli, niż po niewoli.

Moudrá i v tom se hlava pozná, že co musí, z dobré vůle koná. *P.* Mądréj to głowy przymioty, co musisz, to czynić z cnoty. *Ch.* Včinit je večput iz potrěboće krepost.

Moc železo láme. *Č.*

Síla kola lomí. *Kr.* Sila kola lomi. *Ch.* Sila kola tere.

Cvik cviku uhýbá. (Jest moc nad moc.) *Č.*

Do skály stříleli, střely mařiti. *R.* Въ камень стрѣлять, только стрѣлы терять.

Zdi hlavou neprorazíš. *Č.*

Darmo proti vodě plovati. *Č.* — *P.* Trudno przeciwko wodzie pływać.

Tam vůz musí, kam se koně naprou. *P.* Tam wóz musi, gdzie się konie naprą.

Na hrot máchati, s rohatým se trkati. *Hal.* На рожень махати, съ рогатымъ боротись.

Těžko bezrohému s rohatým se bůsti. *S.* Тежко є шуту съ рогатымъ бости се.

Dosti má, kdo na svém přestává. *Č.*

Chléb s solí, s dobrou volí. *Č.*

Neteče-li, ale vždy ukane. *Č.*

Nedbám o velký hrnec, když se z malého najím. *P.* Niedbam o wielki garniec, kiedy się z małego najém.

Tak žij, jak samo běží. *R.* Жить, какъ набѣжитъ. *Mr.* Треба жить, якъ набѣжить.

Co na jednom schází, druhým se nahradí. *P.* Co na jedném zeszło, drugim się nagradza.

Medvěd tlapu sse, a tím celou zimu syt žije. *R.* Медвѣдь одну лапу сосетъ, да всю зиму сытъ живетъ. (Lid za to má, že medvěd přespávaje zimu časem jenom tuk z tlapy sse a tím se živí; pročež také tlapy jeho na podzim jsou tlusté a těžké, na jaro zas lehké a vychudlé.)

Kdo nic nového nevidal, ten i starému rád. *R.* Кто новины не видалъ, тотъ и ветошкѣ радъ.

Na malém mlátku také se mnoho za rok vymláti. *Č.*

Ani sokol výše než slunce nelétá. *R.* Соколъ выше солнца не летаетъ.

Výše lbu oči nerostou. *R.* Выше лба очи не ростутъ. (Ne vše, co oči vidí a chtějí, ale co rozum za dobré uznává).

Kdo málem spokojen, ten v paměti u boha. *R.* Кто малымъ доволенъ, тотъ у бога не забытъ.

Svatá spokojenosti, s tebou všeho dosti! *Hal.* Святый спокою, гараздъ съ тобою.

Chtěj jak nejlépe, a přestaň na tom, co může býti. *P.* Chciéj jak najlepiéj, a przestań na tém, co może być.

Nemůžeš-li v čem předkovati, není nejhorší i druhovati. *P.* Kto w czém niemoże przodkować, niepoślednia i wtorkować.

Nemáš-li tabule, zacpej věchtem. *P.* Gdy szyby niemasz, choć wiechciem okno zatkaj. (Nemoha dostati čeho nejlepšího, hleď, aby aspoň nejhorším za vděk přijíti nemusil.)

Měkce spal, kdo na lavici celou noc přespal. *P.* Miękko spał, kto na ławie całą noc przespał.*)

Sladké vyspání — pěst pod hlavu a pasem se přikrýti. *P.* Słodkie wyspanie pięść pod głowę a pasem się odziawszy.

Čím lépe se kdo má, tím více si žádá. *HLuž.* Čim ljepe so komu dźe, čim ljepe sej žada. Aneb: Ljepe so maš, a ljepe sej žadaš.

Kůň žádá jho, a vůl sedlo. *Č.*

Vrtké mysli i dobré se znechutí. *P.* Niestatecznemu umysłowi i dobre się zprzykrzy.

Ač horší, jen když jiné. *Mr.* Хочъ гирше, та иньше.

Kde nás není, tam dobře. *R.* Гдѣ насъ нѣтъ, тамъ и хорошо.

Bez chyby nikdo není. — Nikdo neni bez *ale*. *Č.* — *Ch.* Nigdo ni prez kakve takve neprilike.

Každý má své škraloupy. *Č.*

---

*) *L.* Bene dormit, qui non sentit, quam male dormiat. *Syrus.*

Všickni z jedné vody a na jedněch lávkách pěřeme. *Č.*

Všickni jsme z krve a z masa. *Ch.* Vsi smo z kervi i mesa.

I vlas má svůj stín. *Č.* — *P.* I włos ma swój cień. *)

Hřích a bída na kohož nečíhá? *R.* Грѣхъ да бѣда на кого не живетъ?

Nejmoudřejší může chybiti. *Ch.* Najpametnéji faleti more.

I dobrému kocourovi myš někdy uklouzne. *Ch.* I dobroj mački zna miš vujti.

Každý má své vady; ale při kom se vidí, tomu se smějí. *Blh.* Всякой има погрѣшкѫ; нѫ ва кого то ся види, нему ся смѣѭтъ хората.

Bělmo babě na oku, proto i nevidí. *S.* Бѣло баби на оку, па не види. (Říká se, když někdo vadu na čem omlouvá a za nepatrnou vyhlašuje.)

Nikdo svých chyb nevidí. *P.* Żaden do siebię swéj wady niebaczy.

Každá **rada** po rozumu hezka. *R.* Всякой совѣтъ по разуму хорошъ.

Porada dům neboří. *S.* Договоръ куће не обара.

Dobrý rádce za boha. *Č.*

Chceš-li býti bez vady, nepočínej nic bez rady. *P.* Chcesz być bez wady, niepoczynaj nic bez rady.

S každým se raď, a jednoho slyš. *P.* Wszystkich się radź, a jednego słuchaj.

S druhým se raď, a svého hleď. *Hal.* Радься другого, а смотри свого.

Více svěc, více světla. (Více-li rádců, více rady; nepřijde-li na něco jeden, přijde druhý.) *Č.*

Ve dvou rada, ve třech zrada. *Č.*

Pán každý dobrou radou stojí. *P.* Pan każdy dobrą radą stoji.

Staré chrámy dobré zvony mají. (Staří lidé dobře radívají.) *Č.*

---

*) *Něm.* Jedes Haar hat seinen Schatten.

Slepého na cestu a blázna o radu se neptej. *S.* Слѣпца за путь а будалу за савѣтъ не валя пытати.

Špatně se slepice poradí s liškou. *Č.*

Snadno jest zdravému raditi nemocnému. *S.* Ласно є здравому болеснога савѣтовати.*)

Nejsnáze rokovati o tom, co už minulo. *P.* Najłatwiéj o tém rokować, co już pominęło.

V cizí bídě i bobem poradím, a vlastní se ani rozumem nezbavím. *R.* Чужую бѣду бобами (на водѣ) разведу, а къ своей бѣдѣ ума не приложу. (V položení nesnadném obyčejno bílými a černými boby hádati a dle toho raditi.)

Bez rady nic nečiň, a po účinku nepykneš. *Č.*

Po účinku zlá rada. *Č.* **)

Komu nelze raditi, tomu nelze pomoci. *Č.* — *Ch.* Ki si neda dopovédati, ni mu moći pomoći. ***)

Zlá rada, hotové neštěstí. *P.* Gotowe nieszczęście zła porada.

Zlá rada vlastního pána bije. Zlá rada rádci nejhorší. *Č.*†)

Co smíš raditi, směj sám činiti. *Č.*

Co radíš jinému, přej sobě samému. *P.* Co radzisz drugiemu, życz sobie samému.

Všem zachovati se nemožnost. *P.* Dogodzić wszystkim niepodobno (trudno). ††)

Nenarodil se ten, kdo by se líbil všem. — Není nalezen člověk ten, jenž by se líbil (zachoval) lidem všem. — Ještě nebyl v světě ten rod, jenž by trefil každému v hod. *Č.* — *Ch.* Ni se jošče na svét rodil, koi bi svakomu ugodil.

Nikdo nemůže celému světu koláčův napeci. *S.* Нико не може цѣломъ свѣту колача намѣсити. *Il.* Ko bi svemu svjetu pogaču namjesio?

*) Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus. *Terent.*

**) *Angl.* When a thing is done, advise comes too late. *Něm.* Nach der That böser Rath.

***) *Angl.* He that will not be counsell'd, cannot be help'd. *Něm.* Wem nicht zu rathen iſt, dem iſt nicht zu helfen.

†) *L.* Malum consilium consultori est pessimum. *Syrus.*

††) *Angl.* One cannot please every one.

Ani bůh nemůž všechněm vyhověti. — Ani pán bůh se všem nezachová. *Č.* — *P.* Pan bóg ludziom niedogodzi, a cóż człowiek? *S.* Ни богъ не може свакомъ да угоди.

Kdo u cesty staví, mnoho správcův (spravovatelův) mívá. Kdo staví na obecné cestě, nalezne oprávcův dvě stě. *C.* — *Ch.* Koi pri putu zidje, vnogo ima mestrov.*)

I bohu svíčku, i čertu oharek. (O tom, kdo všem se chce stranám zachovati.) *Č.*

Kdo se chce zalíbiti každému, nezalíbí se žádnému. *Č.***)

Bez dolu nebude hráz, a zisk bez nákladu. *P.* Bez dołu grobla, bez nakładu zysk niebędzie.

Kde se tisíce vydělají, mohou se sta obětovati. *S.* Дѣ се хиляда добіе, стотина се може поклонити.

Lépe na bavlně získati kopu, nežli věrdunk na hedvábí. *Č.* (R. 1396.)

Lépe vydělati na mlátě (blátě), nežli prodělati na zlatě. *Č.* — *S.* Болѣ є на мекињама добыти, него на злату штетовати. (Též Arabům známo: Lépe na blátě získati, než na pížmě škodovati.)

A třeba písek, jen když by solil. *R.* Хотя бы песокъ, только бы солилъ.

Třebať i pes, by jen vejce nesl. *R.* Хотя бы песъ (чертъ), только бъ яйца несъ.

Čuba se nenosí pro krásu, ale pro teplo. *R.* Шубу носятъ не для красоты, а для теплоты.

Chlub se bába strůjem, a kráva dójem. *R.* Красна баба повоемъ, а корова удоемъ.

Ač nehezky skrojen, ale pevně ušit. *R.* Не ладно скроенъ, да крѣпко сшитъ.

Čiň co čiň (pomoz co pomoz), jen když jest k platnosti. *Č.*

By nám kobylka zbraň vezla, a my rádi za ní pěšky. *R.* Намъ бы лошадка ружье везла, а мы бъ за ней и пѣши шли.

Jezdce švec pozdraví, pěšímu se pokloní. *Č.*

---

*) *L.* Qui struit in calle, multos habet ille magistros.

**) *Šp.* Quien haze por comun, haze por ningun.

Nemůže-li kovati, ale pomáhá dýmati. (Vždy k něčemu platen.) *Č.*

Chléb na cestě netiží. *P.* Chléb w drodze niecięży.

Netíží rohy jelenu, ani křídla ptáku, ani oves koni. *P.* Nieciężą rogi jeleniowi, ani skrzydła ptakowi, ani owies koniowi.

Datlovi svůj nos nepřekáží. *P.* Dzięciołowi swój nos niewadzi.

Lepší malý zisk, než veliká škoda. (Lepší zištěk, než škodka.) *Č.*

Lepší škodka než škoda. *P.* Lepsza szkodka niżli szkoda.

Lépe jest býti zbitu, než do smrti ubitu. *S.* Болѣ є быти и избієну, него посве убієну. Anebo: Болѣ є и раненъ него убієнъ.

Na **cestu** nepospíchej, dříve rozpočítej. *R.* Ѣхать въ путь не спѣши, а прежде деньги припаси.

Peněz a opatrnosti na cestě nikdy nezbývá. *Č.* — *R.* Когда ѣдешь въ путь, остороженъ будь.

Napřed se nebe ptej, potom se v cestu dej. *R.* Погоди въ дорогу сбираться, пока вѣтры перемѣнятся.

Pocestnému cesta nestojí. *R.* Дорожному путь не стоитъ.

Veselý na cestě tovařiš za dobrý kočár stojí. *Č.*

Cizina rozum ostří. *R.* Чужая сторона прибавитъ ума. *P.* Kto obcych krajów co zwiedzi, domaki w rozum uprzedzi. — Doma se vychová tele. *Č.*

Chválí cizí krajiny, a sám ani krok z dědiny. *R.* Хвалитъ чужую сторону, а самъ ни на ногу.

Proměna krajův nezlepší mravův. *P.* Odmiana dalekich krajów, niepoprawi obyczajów.

Není na světě té strany, kde bys zléčil duše rány. *P.* Miejsc rozmajite odmiany nieuleczą dusznéj rany.

Kdekoliv budeš, sebe nikde nezbudeš. *P.* Gdziekolwiek jedno będziesz, siebię nigdzie niepozbędziesz.

Dalcko šel, a dobra nenašel. *R.* Далеко шелъ, а добра не нашелъ.

Kde se polepšíš, tu si polepšíš. *Č.*

Tulák mnoho světa zrejdí, a bratra nikde nenajde. *P.* Biegun wiele zwiedzi świata, a nigdzie nienajdzie brata.

Všude byl, a nikde neobstál. *Č.*

Tulák nikde místa nezahřeje. *Č.* — *Ch.* Koi zmir putuje, nigde nestopi města.

Kdo doma sedí, ten se zlé příhody schodí. *Č.*

Co se na jiných nelíbí, na sobě netrp. *P.* Coć się w drugich niepodoba, w sobie niecierp.

Jinak smýšlejí lidé o nás, než my o sobě. *P.* Jinaczéj ludzie o nas rozumieją, niż my o sobie.

Každý se rodí, ale nekaždý mezi lidi se hodí. *R.* Всякой родится, да не всякъ въ люди годится.

Nehodí se každá obuv na jednu nohu. *Č.* *)

Kdo nedoslechá, nech se domyslí. *Č.*

Buď všímavý, ale ne zvědavý. *R.* Будь примѣтливъ, да не будь извѣтливъ.

Kdo za dveřmi poslouchá, sám o sobě slýchá. *Č.*

Zlá tam odtucha, kde šepcí do ucha. *P.* Zła tam otucha, gdzie szepcą do ucha.

Neběž jako divý, ostýchej se lidí. *Č.*

Šaty dělají lidi a hadry (kloci) vši. *Č.*

Jda s lidmi nepředbíhej, ani v stranu nepobíhej. *Mr.* Попереди людей не бѣжи, а видъ людей не одиставай.

K hostině ani první nebuď, ani poslední. *P.* Na ucztę niebądź pierwszym, ani ostatnim.

Do domu před hostem, z domu za hostem. *P.* W dom przed gościem, z domu za gościem.

Jez, co ti dají a odpovídej, když se ptají. *Č.* — *R.* Что поставятъ, то и кушай, а хозяина въ домѣ слушай.

Chléb-sůl jez, a čiň, co káže kněz. *R.* Хлѣбъ-соль кушай, а добрыхъ людей слушай. — Кто добрыхъ людей слушаетъ, тотъ слаще кушаетъ.

---

*) *L.* Non omni eundem calceum induas pedi. *Syrus.*

Rády by oči jedly, ale huba nemůže. *Č.* — Оči видí, ale зубы небероu. *R.* Глазъ видитъ, да зубъ нейметъ.

Oči jsou nesytá věc. *Č.*

Oči jsou podvodnice. *S.* Очи су варалице.

Čím oko napaseš, tím břicha nenakrmíš. *Hal.* Чимъ око напасешь, тимъ черева не нагодуешь. *P.* Patrzyć a niezażyć mała obrada.

Rosti psům tráva, když má kobylka zdechla. *Hal.* Расти псу трава, коли мого коня нема.

I kočka na biskupa hledí. *Kr.* I maček biskupa gledi.

Jedno oko, ale vidí daleko. *R.* Одно око, да видитъ далеко.

Pozná se po očích, kdo chodí po nocích. *R.* Знать по очамъ, кто ходитъ по ночамъ.

Veselé srdce s kužele přede. *Il.* Veselo sèrdce kudjelju prede.

Kdo náchylen k smíchu, náchylen také k pláči. *S.* Кои су на смѣй склонны, они и на плачъ.

Na velký smích rád následuje pláč. *Ch.* Za sméhom velikem sledi rado plač.

Krátká veselòst dlouhou často činí žalost. *Ch.* Kratko veselje dugo većput čini terpljenje. — Radost seješ, hoře žneš. *R.* Радость сѣешь, горе жнешь.

Zpívá kohoutek, těší ho živůtek. *R.* Поетъ кочетокъ, вѣсть подаетъ про милой животокъ.

Labuť pod oblaky, motýlek jedva nad zemí — každému své určení. *R.* Лебедь по поднебесью, мотылекъ надъ землей чуть — псякому свой путь.

Kdyby jinoch věděl, starec mohl, lenoch chtěl: ničeho by se v světě nedostávalo. *Ch.* Dabi mladenec znal, starec mogel, lenjak hotel: nikaj dobra nebi bilo zapušćeno.

Ten mlád jest, kdo zdráv; ten bohat, kdo bez viny; ten vesel, kdo si hlavy neláme a s bohem se těší. *P.* Ten młody, co zdrów; ten bogaty, co niewinien; ten wesoł, co nieuważa a bogiem się cieszy.

Děti povídají, co činí; staří, co jsou činili; blázni, co by činiti měli; stateční, co by rádi činili; rozumní, co činiti

sluší. *Ch.* Dětca povédaju, kaj činiju; stari, kaj su včinili; bedaki, kaj bi včiniti morali; serdčeni, kaj bi včiniti radi; pametni, kaj je činiti.

Slovo vyřčené, dědictví ztracené, čas jenž pomine, s vodou co uplyne — nikdy se nenavrátí. *P.* Słowo wyrzeczone, dziedzictwo ztracone, i czas który minie, s wodą co upłynie — nigdy się niezwracają.

Velké bohatství, věrná láska, těžká nemoc a raněné svědomí utajiti se nedají. *P.* Wielkie bogactwo, wierna miłość, ciężka choroba i zranione sumnienie niemogą być zatajone.

Jsi-li hřib, lez do krosny (do koše s tebou). *P.* Jeśli grzyb, leźże w kozub. *R.* Нарекшись груздемъ, лѣзть въ кузовъ. *Mr.* Коли назвався грибомъ, то лѣзь у кузувъ.

Jeden žid nedělá jarmark. *Ch.* Jeden židov nečini senjma.

Jedna lastovka nedělá jara. Bez jedné lastovičky léto bude. *Č.* — *P.* Jedna jaskółka nieprzynosi wiosny. Anebo: Jedna jaskółka nieprzynosi lata, i jedna miasta nieuczyni chata. *Hal.* Една ластивка не робить весны. *R.* Одна ласточка весны не дѣлаетъ (не чинитъ). *Ch.* Jedna lastovica ne čini protuletja. *S.* Єдна ласта не чини пролѣћа. *Blh.* Съ єднѫ лѣствицѫ пролѣть не става. *)

Jeden strom nedělá háj. *Č.* — *Slc.* Jedno drevo nenie hora. — Pro jeden kmen les se nesvalí. *HLuž.* Jeneho štoma dla hola njepanje.

O den se léto neopozdí. *P.* Dniem lato nie późne.

Bez jednoho člověka můž dobře trh býti. *S.* Безъ єдногъ човека може быти вашаръ.

Kdo se psa a chlapce neujme, ten také o ženu se nezastane. *P.* Kto się o psa i o chłopca nieweźmie, nieweźmie się i o żonę.

Nejednomu mysl na koně, a paty u popele. *Č.*

Špatná jízda za dobrou chůzi nestojí. *Č.* — *S.* naopak: Болѣ є и на найрђавіємъ коню яхати, него пѣшице ићи.

*) *L.* Una hirundo non facit ver. *Šp.* Una golondrina no haze verano. *Angl.* One swallow makes no summer. *Něm.* Eine Schwalbe macht keinen Sommer. *Čud.* Ei üks päsoke te suit.

V chomoutě kobyla táhne co síla. *R.* Лошадь въ хомутѣ везетъ по могутѣ.

By kůň o své síle věděl, nikdo by na něm neoseděl. *P.* By koń o swéj sile wiedział, żaden by pewno na niem nieusiedział.

Když vůz namažeš, jak bys třetího koně připřáhl. *P.* Kiedy wóz nasmarujesz, jako byś trzeciego konia przyprzągł.

Když na medvěda žalud padne, bručí; a když ho větev udeří, mlčkem se klidí. (Člověk v malých nesnázích často hůře si vede, než když ho potká veliké neštěstí.) *P.* Kiedy niedźwiedzia uderzy gałąź, tedy ryknie; a kiedy go drzewo przywali, tedy milczy. Anebo: Niedźwiedź srogo na żołądź ryka; gdy gałąź spadnie, milczkiem umyka.*)

Palec-li mu skřivíš, křičí; a dáš mu pěstí za ucho, mlčí. *Mr.* Палець скривишь, кричить: кулакомъ морскнешь, мовчить.

Ani lesu neposekej, ani bez dříví domů nechoď. *Il.* Ni gore posjeci, ni bez dàrvah doma dodji. *S.* Ни горе све посѣци, ни безъ дрвá дома доћи.

Kdo se vrabcův bojí, nech prosa nesije. *S.* Ко се бои врабацá, нéкъ не сѣє проє. Polák zas dí: Dla ptastwa niesiać głupstwo albo lenistwo.

Jiným se divili, a sami se na ledu prolomili. *R.* Другимъ дивились, а сами на льду обломились.

Zapřáhl přímo, ale jel křivo. *R.* Запрягъ прямо, а поѣхалъ криво.

Těžko nesl, a domů nedonesl. *R.* Тяжело понесъ, а домой не принесъ. — Ode mne odvedl, a k sobě nepřivedl. *R.* Отъ меня отвелъ, а къ себѣ не привелъ.

Mířil na vránu, a trefil krávu. Mířil na orla, a trefil vola. *R.* Мѣтилъ въ ворону, а попалъ въ корову. *Mr.* Цѣливъ въ орла, та попавъ въ вола. Co do smyslu podobné jest *Slc.* Zmeriv na něprjatělóv, praščil prjatělóv.

Potkal s radostí a sprovodil s žalostí. *R.* Встрѣтилъ съ радостью, а проводилъ съ жалостью.

---

*) *Lit.* Meszka gille užgauta baubja, szaká prislěgta tyl.

Vysoko podňal, a nízko pustil. *R.* Высоко поднялъ, да низко опустилъ.

Koupil boty, a nepozbyl bosoty. *R.* Купилъ сапоги, да не избылъ босоты.

Hotovil saně, a koně ty tam. *R.* Готовилъ (цѣлилъ) сани, а лошади пропали.

Časem s kvasem, a jindy s vodou. *R.* Часомъ съ квасомъ, а порою съ водою.

Ve dne mračný, v noci jasný. *Č.* — *R.* Поутру бѣсится, а по вечерамъ нѣжится.

Dobře chmeli, když se tyčky drží. *P.* Dobrze chmielowi, gdy się tyki trzyma.

S pomocí řeky plynou. *P.* S pomocą rzeki płyną.

Kde vrba, tam i voda. *Mr.* Где верба, тамъ и вода.

Sítí se vodou syti. *HLuž.* Brunka so rady wodźi tunka.

Špatné léto, když slunce není. *R.* Худо лѣто, когда солнца нѣтъ.

Na své ovoce může kdy kdo chce. *S.* У своє воће кадъ ко хоће.

Zlá obrana sově vrána. *R.* Ворона совѣ не оборона.

Neptej se u kočky po koblihách a u psa po koláčích. *R.* Не спрашивай у кошки лепешки а у собаки блина.

Bez konce potřeba, když je víno (pivo), není chleba. *Č.*

Kdo nechce slyšeti, musí číti. *DLuž.* Chtož ňoco słušaš, ten dej cuś.*)

Liška hřeje, kuna chladí, sobol zdobí, beran vši plodí. *P.* Lis grzeje, kuna chłodzi, sobol zdobi, baran wszy płodzi.

Krátká modlitba, dlouhá klobáska. *Č.*

Na dožádání nejlépe jest housku koupiti; neboť nelíbí-li se, sám sníst můžeš. *P.* Dla przyjaciela najlepiéj kukielkę kupić; bo jeśli mu się niepodoba, tedy ją sam zjész.

Z písně ani slova nevynech. *R.* Изъ пѣсни слова не выкинешь. *Mr.* Зъ пѣсни слова не выкыдается.

Žij bez hluku, a přilož ku psaní ruku. *R.* Живи въ тиши, а къ намъ грамотки пиши.

*) *Něm.* Wer nicht hören will, muß fühlen.

XI.

Zdraví. Střídmost — správa života — potravy a nápoje. Nemoc — lékařství. Krása. Mladost — starost. Smrť. Začátek — konec.

Zdraví hlava všeho. *R.* Здоровье всему голова.

Bez zdraví není bohatství. *S.* Безъ здравля нема богатства. *)

Zdraví na všecko vystačí. *Č.* — *S.* Живъ (здравъ) ће човекъ све учинити.

Člověk pro zdraví všecko váží. *P.* Wszystko człek dla zdrowia waży.

Ostříhej zdraví pod starost. *R.* Береги здоровье подъ старость. (V. Česť.)

Zdravý nemocnému nevěří. *Č.* — Zdravému vše zdrávo. *R.* Здоровому все здорово.

Co máš, ne tvoje, i zdraví na dvoje (nejisté). *Č.*

Třeba chaloupka tmavá (jedlová), jen když duše zdráva. *R.* Хоть изба елова, да душа здорова.

Zdraví od srdce, a nemoc k srdci. (Dobré svědomí, veselá mysl, spokojenost, nepoddávání se vášním a náruživostem jest počátek zdraví; nemoc odevšad zas přijíti mohouc vždy k srdci míří. Jak mnoho v nemnohých tu slovech obsaženo! Srdce tu považováno jako chranitel zdraví, jako střed života, vypouštějící ze sebe paprsky ke všemu tělu, kdežto zas jako z obvodu ke středu choroby se tisknou.) *Č.*

Srdce má uši. *R.* У сердца есть уши. (V obecné mluvě uši znamenají tolik co síně, atria cordis, auriculae. Příslovím

*) *Angl.* Health is above wealth.

pak tímto chce se říci, že srdci jakýsi zvláštní útlý cit dán jest a jako ostřejší než v samo ucho sluch v ně vložen, kterým rychle vnímá a opovídá vše, co životu našemu prospěšno neb škodlivo.) Podobné jest:

V duši míra. *R.* Душа мѣра. (Co a pokud zdraví a žití našemu přiměřeno, a kdy z míry se vykračuje, k poznání tomu netřeba hluboké moudrosti, anoť sám přirozený cit, chceme-li jen dbáti, dostatečně to ohlašuje, a tudy sama životní moc neboli duše míru udává.)

Přirození na mále přestává. *Ch.* Narava je z malem zadovoljna. *)

Prostě-li žiješ, sta let dožiješ. *R.* Живи просто, проживешь лѣтъ со сто.

Živ buď s rozumem, obejdeš se bez lékařův. *R.* Живи съ разумомъ, а лѣкарокъ не надобно.

Zvolna-li jedeš, dále dojedeš. *R.* Тише ѣдешь, далѣ будешь.

Máš dar boží, střídmě požij. *P.* Dańci bóg dary, używaj miary.

Střídmost se při hojnosti poznává, a ne v nouzi. *P.* Skromność w dostatku poznać, nie w nędzy.

Nedobírej do dna. — Sladkosti se nedobírej až do hořkosti. *P.* Niedobieraj do dna. Słodkości niedobieraj do gorzkości.

Rozkoše mírně užívej. *P.* Rozkoszy skromno zażywaj.

Čím pohráváš, tím se ukoleš. *R.* Чѣмъ поиграешь, тѣмъ и зашибешься.

Veselá mysl půl zdraví. (Žertem se druhdy k tomu rýmuje: Celé tele půl krávy. Anebo: Nemoc holé nezdraví.) *Č.* — *Kr.* a *Ch.* Dobra misel pol zdravja. — Staré přísloví tak praví, že dobrá mysl půl zdraví.

Na lékaře nemyslí, kdo jest veselé mysli. *Č.*

Nezlob se, aby játrám neublížil (aby žluč nepukla). *R.* Не сердись, печень лопнетъ.

---

*) *L.* Natura paucis contenta.

Čistota půl zdraví. (Místem zas říkají: Muzika půl zdraví.) *Č.* — *S.* Чистота половина спасенья. *)

Třeba chudobně, jen když čistotně. *P.* Choć ubogo, byle chędogo.

Sám sebe bije, kdo nečistě žije. *R.* Сама себя раба бьетъ, что нечисто ведетъ.

Nemůže každý stkvostný oděv míti; ale čistě může každý choditi. *Il.* Ne może svaki lěpu oděću imati; ale svaki może čist biti.

Kůň, panna a víno veliké čistoty potřebují. *P.* Koń, panna i wino wielkiego ochędostwa potrzebują.

Nebeř v ruce šerědu, nezprzňuj pohledu. *Mr.* Не займай гыда, не каляй свого вида.

Mnoho **jídel**, mnoho nemocí. *C.*

Kde **pití** a hody, tam i choroby. *R.* Гдѣ пиры да чаи, тамъ и немочи.

Kam střídmost nechodí, tam chodí lékař. *Č.*

Mlád hlodej kosti, a stár kaši jez. *R.* Молодъ кости гложи, а старъ кашу ѣжь.

Půst nikoho neumořil. *R.* Никто съ поста не умиралъ. — Známo jest, jak mnoho předkové naši na posty drželi, a jak přísně Rusové posavád je zachovávají, zvláště v pátek a ve středu, nábožnější i v pondělí. Na to naráží i následující národní pohádka: Полдуба сухаго, полдуба сыраго, да макушка золотая. Půl dubu suchého, půl dubu syrého, a vrcholek (*neděle*) zlatý.

Jez do polosyta, pij do polopita, vyjdou ti na plno léta. *R.* Ѣжь въ полсыта, пей въ полпьяна, проживешь вѣкъ до полна.

Pracujíce jezte více. *R.* Кто свѣжъ, тотъ побольше ѣжь.

Hladové břicho lehčí, a syté lepší. *R.* Не ѣвши легче, а поѣвши лучше.

Ponoukej ruce k dílu, a ne hubu k jídlu. *Č.*

---

*) *Fr.* Netteté nourrit la santé.

Hubě nikdy nevěř. *Č.* — *P.* Nietrzeba gębie wierzyć. (Os est impostor.)

Nejez na sádlo, ale na sílu. *R.* Не до жиру, а быть бы живу.

Nemnoho jídej, ne všecko zvídej (málo jídej, moc nezvídej), budeš dlouho živ. *Č.* — *Mr.* Та не пытай, а то старый будешь. — Ne všeho zvídej, budeš dlouho mlád. Červ.

Neví člověk, po čem ztloustne. *Č.*

Co sytí, sílí. *Ch.* Od česa sit, od toga debel.

Plíce krm větrem, žaludek zemí, kůži vodou, srdce ohněm — a dobřeť bude. (Miluj čerstvé povětří; živ se tím, co tvá země dává, a zvláště rostlinami; myj se často, a buď veselé, laskavé a nábožné mysli.) *Č.*

Hlad netrpí mrazu. Aneb: Chlad nepřítel hladu. *R.* Холоду не терпитъ голодъ. (Při lačném životě nedobře jest ve mhlavé a studené povětří vycházeti.)

Kdo sladko jídá, nesladko spává. *R.* Сладко ѣстся, плохо спится.

Kdo chce spáti sladce, nech večeří krátce. — Krátká večeře, lehká noc. *Č.* — Krátká večeře, dlouhý život. *S.* Кратка вечера, дугій животъ.

Domácí večeře nejlépe svědčí. *Il.* Domaća večera najbolje probude.

Je-li jasno, záhy vstávej; pakli mračno, déle spávej. *Č.*

Na lože o deváté, s lože o páté. *Ch.* Ob devet na krevet, ob pete na pète.

Co neuspíš před půlnocí, po půlnoci nedospíš. *Č.*

Hodina před půlnocí lepší, než dvě po půlnoci. *Č.* *)

Dobré vyspání stojí za snídaní. *Č.* — Polák zas něco hruběji praví: Spokojne wyfejdanie stoji za śniadanie.

Kde se nocí nekladeš, budeš dvěma. Flaška.

Neslané jídati, co nemilého líbati. *R.* Не солоно хлебать, что немилаго цѣловать.

---

*) *Angl.* One hour's sleep before midnight is worth two hours after.

Bez soli není sladko, bez chleba není syto. *R.* Безъ соли не сладко, безъ хлѣба не сытно.

Bez chleba polovice oběda. *R.* Безъ хлѣба половина обѣда.

Měkký chléb kapsu vyjídá. *Č.*

Koláč sě brzo přejí, ale chléb nikdy. *R.* Калачъ скоро пріѣстся, а хлѣбъ никогда. Съ калача сытъ не будешь.

Chléb, boží dárek, sytí a sílí. *Č.* — *R.* Съ чегожъ человѣкъ сытъ и крѣпокъ, какъ не съ хлѣба?

Chléb a voda, sedlská ztrava. *R.* Хлѣбъ да вода, крестьянская (козацкая) ѣда.

Do syta chleba, peněz co třeba, šatstva co unesu. *R.* Хлѣба съ душу, денегъ съ нужу, платья съ ношу.

Chlebíček náš tatíček, kaše matka naše. *R.* Хлѣбъ нашъ батюшка, а каша матушка.

Kaše, matička (útěcha) naše. *Č.* — *P.* Kasza wysługa nasza. *R.* Каша мать наша.

Koláč grunt všeho. *P.* Kołacz grunt wszystkiego.

Bez koláčův není svatby. *P.* Bez kołaczy nie wesele.

Krásný toul střelami, a oběd buchtami. Anebo: Řeku krásí břehy, a oběd buchty. *R.* Колчанъ пригожъ стрѣлами, а обѣдъ пирогами. Красна рѣка берегами, а обѣдъ пирогами.

Vejce dnešní, chléb včerejší, tele šestinedělní, a víno lonské. *Č.* — *P.* Jaje dzisiejsze, chléb wczorajszy, cielę sześćniedzielne, a wino łońskie najlepsze. *)

Máslo kraví jez pro zdraví. *R.* Масло коровье кушай на здоровье.

Máslo před obědem zlato, po obědě stříbro, a po večeři olovo. *P.* Masło przed obiadem złoto, po obiedzie srébro, a po wieczerzy ołów.

Máslo k snídaní od zlých par chrání. *Č.*

Splákej mléko z útroby, chceš-li ujíti choroby. *P.* Spłocz mléko z wątroby, chcesz-li ujść choroby.

---

*) *L.* Ovum unius horae, panis unius diei, vitulus unius mensis, vinum unius anni.

Není lepší zvěřiny jako naše husička: dobré peří, dobrý prach, nehaň mi též masíčka. *P.* Niemasz lepszéj źwierzyny jako nasza gąska: dobre piórko, dobry mech, niegań mi i miąska.

Jeřábek panský pták, ale chlapská potrava. *P.* Jerząbek pański ptak, a chłopska potrawa.

Uzený slanec a nadívaný rak činí dobrý zrak. *Č.*

Ředkev všecko ztráví, a sama žaludek zalehne. *Č.* — *R.* Чеснокъ и рѣдька на животѣ крѣпко.

Nejez ředkve, až se zpotí; nepij, až ji ztrávíš. *P.* Niejedź rzodkwie, aż się zapoci; niepij po niéj, aż się przewroci.

Cibule sedmero neduhův léčí; česnek jich sedmero přivodí. *R.* Лукъ семь недуговъ лѣчитъ; чеснокъ семь недуговъ наводитъ.

Česnek třikráte přesazovaný v jed přechází. *P.* Czosnek trzy kroć przesadzony obraca się w truciznę.

Pívej pivo s bedrníkem, jídej úkrop s česnekem, budeš dlouho živ. (Lid má za to, že bedrník před čarami ochraňuje.) *Č.*

Na maso pivo, na zelí voda. *Č.*

Kyselo (kvasná polévka) břichu (neb zubům) neublíží. *R.* Киселемъ брюха не испортишь. Кисель зубамъ не порча.

I špatný kvas (nápoj z řídkého těsta vařený a vykvašený) lepší než dobrá voda. *R.* И худой квасъ лучше хорошей воды.

Nech piva, pij vodu; nečiň kapse (hlavě) škodu. *Č.* — *Hal.* Добра вода, бо не мутить ума.

Blahoslavená voda rozumu nekalí. *Hal.* Блаженная вода не мутяща ума.

Dokud člověk zdráv, i voda mu sladka. *S.* Докъ є човекъ здравъ и вода му є сладка.

Voda mladým, víno starým. *Č.*

Nepřidávej k slámě ohně. (Nedávej mládeži rozpalujících nápojův.) — Kde sláma a oheň blízko sebe, rádo se chytá.

Nepřilévej horkého k teplému, nedávej vína mladému.

Sklenka vína mysli přidá. *R.* Чарка вина прибавитъ ума.

Bolest lékaře hledá. *R.* Боль врача ищетъ.

Nemocnému vše hořko. *Č.* — *R.* Больному все горько.

Bolesť mlčeti nedá. *Č.*

Nemá **nemoc** jazyku, a předc mluví. *R.* Боль безъ языка, а сказывается.

Nelichoť nemoci; lépe pochodíš, když vše vypovíš. *R.* Не льсти въ болѣзни; больше сляжешь, все скажешь.

Neptej se lékaře, ale nemocného, kde ho bolí. *P.* Nie doktora pytaj, chorego pytaj, gdzie go boli.

Nemoc nepěstuje. *Č.*

Nemoc člověka nekrásí. *R.* Болѣзнь человѣка не краситъ.

Nemoc neumoří-li, ale zkazí. *Č.*

Dnes člověk, žeby skály lámal, a zítra by ho větřík povalil. *Č.* — Dnes člověk pevnější kamene, a zítra vody slabší. *R.* Утвердится человѣкъ крѣпче камня, а ослабнетъ слабѣе воды.

Tělo stárne, neduhy mladnou. *Č.* *)

Nemoc na koni přijíždí a pěšky odchází. *Č.* **)

Nemoc po librách přichází, a po lotech odchází. *R.* Болѣзнь входитъ пудами, а выходитъ золотниками. *S.* На литре уходи, на драхме исходи.

Chuti nemocného nevěř. *R.* Больному въ ѣдѣ не вѣрь.

Není horšího člověka nad toho, kdo z nemoci povstává. *P.* Niemasz gorszego człowieka nad tego, który z choroby powstanie.

Nemocného břicho bývá důmyslnější než doktorská hlava. *R.* Больнаго брюхо умнѣе докторской головы. (Když nemocnému, majícímu chuť na některé jídlo, požívání jeho se zrazuje.)

Dobrá to nemoc, která dá pojísti. *Ć.* — *Slc.* Já som chorý, jém jak bars ktorý.

Panská nemoc, chudobného zdraví. *Č.* — *P.* Pańska choroba, ubogiego zdrowie. *Blk.* Неговата болесть, моето здравие.

---

*) *Čud.* Junimenne lähhäb wannemaks, tõbbi lähhäb noremaks.

**) *Lit.* Ligga raita atjoj', pészczia atstoj'.

Kde pán už v posteli, sluha ještě veselý. *Č.*

Chudý nemoci hledá, a k bohatému samy se hrnou. *R.* Нищій болѣзней ищетъ, а къ богатому онѣ сами бѣгутъ.

Časté stonky, jisté zvonky. *Č.*

Dlouhá nemoc, hotová smrť. *S.* Дуга болесть смрть готова.

Horší odval, nežli poval. *S.* Горя є одвала, него повала. (Po povstání poznovu upadnouti v nemoc horší jest, než první rozstonání.)

Bez příčiny ani vřed se nevykydne. *R.* Даромъ и чирей не сядетъ.

Kašel ze sucha špatná odtucha. *Č.* — *Ch.* Kašelj suhi smert nazvéstša. *)

Nejvíce na světě **lékařův**. *P.* Najwięcéj doktorów na świecie.

Lékař léčí, bůh uzdravuje. *Č.* **)

Dobrému lékaři potřebí orlových očí, ženských rukou a lvího srdce. *S.* Добаръ лѣкарь мора имати орлове очи, руке женске и срдце лавско. (Nezdá se býti domácí.)

Každému lékaři troji tvářnost: když přijde, milý jako anděl; když uléčí, dobrý jako bůh; a když plat žádá, zlý jako ďábel. *P.* Każdy doktor ma trzy postawy na sobie: kiedy przyjdzie, miły jak anioł; kiedy uleczy, dobry jak bóg; kiedy się nagrody upomina, zły jak diabeł.

Lékařové léčí, a nemocní pláčí. *R.* Аптекари лѣчатъ, а хворые кричатъ.

Kdo se lékařům svěří, ať peněz neželí. *R.* Лѣкарямъ предаться, деньгами не жаться.

O té duši veta, která po lékařích létá. *R.* Та душа не жива, что по лѣкарямъ пошла. (Neradno měniti lékaře bez důležité příčiny.)

Mnoho lékařův, hotová smrť. — Mnozí doktoři císaře umoří (a mnozí kuchaři polévky nedovaří). *Č.* — *P.* Lekarzów wiele umorzą chorego śmiele.

*) *Angl.* A dry cough is the trumpeter of death.

**) *Angl.* God heals, and the physician has the thanks.

Nedospělý lékař, hotový záhubce. *Č.*

Běda té slepici, na kteréž se jestřáb učí. *Č.* — *P.* Biada téj kokoszy, na któréj jastrzębia zaprawują. (Červenka k tomu poznamenal: O nových lékařích, z nichž každý ponč má nejprvé tři hřbitovy zhrbatiti, a potom teprva dobrým a zkušeným býti.) — Běda kohoutu, na kterého jestřába pouštějí.

Nežli doktor jednoho uléčí, deset jich umoří. *P.* Nim doktor jednego uleczy, dziesiąci jich umorzy. (Zde připomenouti sluší, že jak u Čechův, tak také u Polákův špatným a nezkušeným lékařům přezdívka se dává: Doktor punčoška — doktor pończoszka. Viz Wojcickiego Przysł. I. str. 211.).

Lékař jest poctivý kat. (Lomnický.)

Když nemocný dědice za lékaře béře, ten se jistě na on svět záhy odebeře. *P.* Chory dziedzica co lekarza bierze, ten się na on świat prędko wybierze. *)

Nečekej z léků dlouhého věku. *R.* Аптека не на два вѣка. И добрая аптека убавитъ вѣка.

Na léčeném koni nemnoho ujedeš. *R.* На лѣченой лошадкѣ не много уѣдешь.

Lepší malá pomoc, než velká nemoc. *Č.*

Každá nemoc má svůj lék, jen že ho lidé vždy nevědí. *S.* Свака болесть има свой лѣкъ, али га люди не знаду.

Čím sobě ublížil, tím se leč. *R.* Чѣмъ ушибся, тѣмъ и лѣчись. (Základní pravidlo homeopatův tedy i lidu známo, který oznobený úd tře sněhem, popálený přidržuje k ohni, na krvácející ránu tudíž sekeru klade, boule klíčem neb nožem zatlačuje a t. d.)

V hlavě šum, v kostech lom, třesení na srdci, hledej pomoci. *P.* W głowie szum, w kościach łom, na sercu (w mieszku) trwoga, ratuj dla boga.

Když se hlava klepe, jdi spat, jest nejlépe. *Č.*

Nemá se klásti, kdo chce nemoc střásti. *R.* Тому не надобно ложиться, кто хочетъ отъ болѣзни свободиться. (Škodlivý zhusta předsudek obecného lidu, majícího za to,

*) *R.* Ἄφρων ὁ νόσιμος κληρονόμον ἀλθέα γράφων.

že lépe jest nemoc rozchoditi [сносить на ногахъ], než bez prodlení na lože se ukládati, když nemoc naslupuje.)

Co kůň a vlk skousají, nerado se hojí. (Srnec přísloví tomuto také smysl ten podkládá, že přetěžké jest napravení člověka ve zlých společnostech zkaženého.) *Č.* *)

Krev pustiti, hřebík v rakev vraziti. *R.* Руду (кровь) пустить, гвоздь въ гробъ вколотить.

Krev není voda, a jest vojenské lékařství. *P.* Krew nie woda, wojenne lekarstwo.

Nemoc má stero cest do těla, a tři z těla: horem, dolem a koží. *Č.*

Lázeň druhá matka. *R.* Баня вторая мать. (Obzvláště Rusům lázně, jako oni je strojí a užívají, zdraví nejvýš prospěšny jsou a tudy i lékárny větším dílem nahrazují.)

Pára kostí neláme. (Ovšem lámání v kostech parou se léčí.) *R.* Паръ костей не ломитъ.

Vítr otec, a voda matka. *P.* Wiatr ojciec, a woda matka.

Nejlacinější lék voda — kdo mu rozumí. *Č.* (Zvláštní důvěra slovanského lidu k léčitelné moci vodní jeví se nejlépe v šetrnosti jeho k čistým pramenům a studánkám. Odtud ono množství Dobrých vod, Svatých vod po všech končinách slovanských, jež nábožná mysl větším dílem i nějakou kapličkou přiozdobila.)

Bedrník v moru lík. *Hal.* Якъ будешь мати бидричъ, то ти не зробить повѣтрie ничь.

By voměje a kozliku (odolenu) nebylo, jako pán by povětří chodilo. *Hal.* Жебы не тоя и не одолянъ, то бы повѣтрie ходило якъ панъ.

Nezpomohlo babě ani kouření. *Č.* — *Mr.* Не поможе бабѣ й кадило, коли бабу сказило. (Zaklínání nemocí, hledání u bab a rasův pomoci, nošení jistých amuletův, požírání zvláště v zimnicích cedulek neb kůrek tajemnými písmeny popsaných a mnoho jiných sympatických a pověrečných prostředkův čím dál tím více i u nejsprostších osob přichází na

*) *Něm.* Was Pfaffen und Wölfe beißen, iſt ſchwer zu heilen.

štěstí v nevážnost a zapomenutí. Nakuřování však posud a mnohdy s prospěchem se koná.)

Na živém se vše zahojí. *R.* На живомъ все заживетъ.

Živá kost masem obroste. Jen když jsou kosti, maso bude. *R.* Живая кость мясомъ обростетъ. Были бъ кости, а мясо будетъ.

Kde jsou dni, tu jsou i léky. *S.* Гдѣ су данци, ту су и лѣци.

Krása — očím pastva, a duši vazba. *Č.*

Co krásné, to každému milé. *S.* Лѣпо є свакому мило. *R.* Кто гладенекъ, тотъ и миленекъ.

Na pěkný kvítek i včela letí. — Ku kvítí včela letí, a na krásu člověk hledí. *R.* На хорошій цвѣтокъ и пчелка летитъ. На цвѣтъ пчелка летитъ, а на пріятство человѣкъ глядитъ.

Dokud růže voní, každý stojí o ni. *S.* Докле ружица мирише, дотле свакъ є бегениште.

V kráse stálosti není. *S.* Лѣпота ніе ствaрь постояна.

Krása — řása. *Č.*

Všecky krásné dívky šijí zlatem. *R.* Всѣ красныя дѣвки золотомъ шьютъ.

Na krásném pazdeří rádi psi léhají. (Krása bez ctnosti nebezpečný dar.) *Č.*

Čisté (pěkné) tváři málo vody třeba. *S.* Чисту образу мало воде треба.

Netřeba tomu plachty, co i v zástěrce hezké. *Mr.* Не треба плахты, що и въ запасцѣ гарно.

Pěkný vousek najde sobě kousek. *R.* Хорошій усокъ найдетъ себѣ кусокъ.

Co je hezké, není těžké. *Č.* (Plato naopak tvrdí.)

V čem není skladu, v tom není i ladu. *R.* Что не складно, то и не ладно.

Krása bez příjemnosti nepřivábí mnoho hostí. *P.* Uroda bez przyjemności nieprzyciągnie wiele gości.

Co dobré, to také pěkné, co zlé, to ohyzdné. *P.* Co dobre, to i piękne, co złe, to i szpetne.

Ctnosť a pěknost jest milá společnost. *Č.*

I člověk nehezký dědic nebeský. *Mr.* Человѣкъ негожій — человѣкъ божій.

Pěkní rádi bývají hrdi. *Č.*

Škoda krásy, kde rozumu není. *Č.* — *P.* Szkoda krasy, gdzie rozumu niemasz.

Hlavička jak makovička, a rozum na poušti. *P.* Głowka jako makowka, a rozumu pusto. (Urody dość, rozumu ni kąska.)

Krásný jak makový květ, a hloupý jak vyhořelý pařez. *R.* Красенъ какъ маковъ цвѣтъ, а глупъ какъ горѣлой пень.

Zevnitř lepý, uvnitř slepý. *Kr.* Zunej lep, znotrej slep.

Po tmě každá kráva černa. *Č.* — *P.* Każdy kot w nocy czarny. *R.* Ночью всѣ кошки черны. *Kr.* Vse mačke so po noči černe. Anebo: Po noči je vsaka krava mavra. (Tma činí všecky předměty stejné. Zvláště pak žertem těšívá se ten, komu nevelmi hezké ženy se dostalo.) *)

Mladost — radost. Mladost — nerozum. *Č.* — *HLuž.* Młodosć — tornosć. *Hal.* Молодый — дурный. *Ch.* Mladost — norost, starost — žalost. *S.* Младость є лудость. Младо — лудо. *Kr.* Mladost je norost. **)

Mladý chlap — půl zemana. *HLuž.* Młody hólc poł zemjana.

Každé pachole plno svévole. *R.* Всякая молодость рѣзвости полна.

Zlaté časy — mladá léta! *R.* Золотое время молодыя лѣта!

Mladost výší, starost hrbí. *Č.*

Mladým náleží budoucnost. *S.* Младъ се нада напредку.

Mladost má široký rozhled. *P.* Młodość przestronno patrzy.

Špatná věc, která děti netěší. *Č.* — Děti dětinství těší. *S.* Дѣца дѣтиньство своє проводе.

---

*) *Fr.* La nuit tous chats sont gris. *Něm.* Bei der Nacht ſind alle Katzen ſchwarz. (Lucerna sublata nihil discriminis inter mulieres.)

**) Podobné rýmy jsou: *L.* Juventus — ventus. *Něm.* Jugend hat nicht Tugend.

Kobyla běhá za dílem, a hříbě bez díla. *Mr.* Кобыла бѣгае за дѣломъ, а лоша безъ дѣла. (Mládež bez účelu jedná.)

Mladík a psík nedělá si mnoho ze zacházky. *HLuž.* Młodemu hólcej a hawakej je jenak wokoło zańć.

Mladík jako orlík, a rozum tetřeví. *R.* Молодецъ что орелъ, а ума что у тетерева.

Nov měsíc nesvítí celou noc. *R.* Молодъ мѣсяцъ не всю ночь свѣтитъ.

Pivo mladé čep vyráží. *Č.*

Bujnost mládeže netrpí otěže. *P.* Młodość bujna do rządu trudna.

Mladému všude rovno. *Č.*

Mladému nebe kotlem se vidí. *P.* Młodemu niebo kotłem się widzi.

Zelený hrozen není sladký, a mladý člověk není stálý. *R.* Зеленъ виноградъ не сладокъ, а младъ человѣкъ не крѣпокъ. *S.* Зеленъ гроздъ ніе сладакъ, а младъ човекъ ніе крѣпакъ.

Mladý ze všeho vyroste. (Míní se o nemoci, navyklostech, nouzi a j.) *Č.*

Mladý se má i na ledě zahřáti. *Č.*

Co starší, to pravější, a co mladší, to dražší. *R.* Что старѣе, то правѣе, а что моложе, то дороже.

Slunce jest milejší, když vychází, než když zachází. *Č.*

I z mladé hlavy soud pravý. A naopak: Hlava šedivá, a rozum v háji. *Č.*

Mladý na léta, starý na rozum. Mladá léta, rozum starý. *P.* Młode lata, rozum stary. (O tom Wojcicki Przysł. II. str. 110 následující zajímavou událost zaznamenal: Ondřej Tęczyński když maje let sedmnácte jednou u přítomnosti krále neslušný návrh bradatých senátorův byl pohaněl, činili si smích z něho jako z holobrádka. Na jiné potom sezení když zas jíti měl, připravil sobě bradu a vousy, a když na něho při poradě došlo, za bradu se vzav vece: Brado, mluv! Což když několikráte opakoval, odhodil s pohrdnutím vousy strojené, a tak vážně a důkladně mluviti počal, až všickni nemálo se

podivili. „Mladá léta, rozum starý!“ odevšad radní volali, jednomyslně žádajíce, aby napotom mezi nimi sedával.)

Mladým dělati, mužům říditi, starým přísluší se modliti. *P.* Młodym robić, mężom rządzić, starym modlić się przystoji.

Užívej světa, dokud hoví léta. *Č.* — *P.* Używaj świata, póki służą lata. Za młodu świata użyć.

Přebuď z dobré vůle v hoři za mládi, a nebudeš na starost bezděky vepsí. *Č.*

Mlád jsa pamatuj, že stár budeš. *P.* Młodym będąc pamiętaj, że starym będziesz.

Mladý nabývej, starý užívej. *Č.* — *P.* Młody nabywaj, stary zażywaj (odpoczywaj). *S.* Ко є радъ да у старости одпочине, у младости валя да се труди.*)

Buď za mládi starcem, abys byl ve starosti mládencem. *Č.* — *S.* Ко хоће у старость да буде младъ, валя у младость да буде старъ. — У младости старчићь, а у старости младићь.**)

Čím se mladý příliš veselí, na starost toho poželí. *R.* Въ чемъ молодъ похвалится, въ томъ старъ покается.

Jsi-li mladý, užij té rady, ctnostně se chovej. *Č.*

Člověk jeví už v mladosti, jaký chce býti v starosti. *Kr.* Človek kaže že v' mladosti, kar hoče biti v' starosti. *R.* Какому быть въ старости, молоды лѣта объявляютъ. *P.* Jaki kto z młodu, taki na starość.

Dobré podletí brzo se pozná. *Il.* Dobro se proljetje iz rana poznaje.

Z mládi se trn ostří. *Č.* — *P.* Za młodu się tarnek ostrzy. *Ch.* Iz mala se pozna tern, koji će bosti.***)

Co má býti kopřivou, záhy pálí. Anebo: Co se kopřivou býti strojí, hned z země lezouc pálí. *Č.* — *Ch.* Zagod

*) *Fr.* Il faut acquerir en jeunesse, pour reposer en vieillesse.

**) *Angl.* They who would be young, when they are old, must be old, when they are young.

***) *Piem.* La spina ch' a dev ponse, pons bonóra. *Angl.* It early pricks, that will be a thorn.

začme žgati, kaj kopriva ima ostati. *Kr.* Zgodej začne žgati, kar kopriva ima ostati.*)

Čemu kdo z mládí přivykne, to i v stáří k němu lípne. *Č.* — *HLuž.* Kaž so njechtó wo małosći nawuči, tak so potom na stare dny zadźerži. *DLuž.* Kak se jeden wot mladosći naloži, tak se potom na stare dni žarži. **)

Co kolébka kolébala, to motyka zakopala. *S.* Што колевка залюляла, то мотыка закопала. *R.* Каковъ въ колыбелку, таковъ и въ могилку.

Starost není radost — krásné dni ty tam. *R.* Старость не радость, не красные дни. *Mr.* Старисть не радисть. *Hul.* Молодисть — буйнисть, а старисть не радисть.

Starost — žalost, po zadu hrc prc. *Č.* — *Ch.* Starost — žalost.

Co staré, to nemilé. *Č.*

Starý nevrlý. *Č.*

Staroba — choroba. *Č.* — *P.* Sama starość stoji za chorobę.

Přijde starost, nastane slabost. *R.* Прійдетъ старость, будетъ слабость. Anebo: Старость приходитъ не съ радостью, но съ слабостью. *S.* Старость є сама по себи болесть. ***)

K starosti i chromá přiklece. *Č.*

Na starost dva hrby. *P.* Na starość dwa garby.

Sto bab — sto nemocí. *R.* Сто бабъ — сто немочей.

O bídna starosti! což pod tebou bolí kosti. *P.* Biedna starości! nosząc cię bolą kości.

Přibývání věku, ubývání života. *Č.*

Starost žádná bylina nepřeroste. *Č.*

Letům ani cválem neutečeš. *R.* Грунью лѣтъ не избѣгать.

Na starého lejna lezou. *P.* Na starego łajna lazą.

Šediny, hrobové květiny. *Č.* †)

---

*) *L.* Urit mature, quod vult urtica manere. *Staroněm.* Es brenne fruo, das zeiner nesselen werden soll.

**) *Čud.* Se wiis mis norelt öppib, se wanalt peab.

***) *L.* Senectus ipsa morbus.

†) *Angl.* Gray hairs are death's blossoms.

Kůň jest jednou hříbětem, člověk dvakrát dítětem. *Č.* — *S.* Стари люди поготову дѣца. *)

Mladí rádi sobě let přičítají, a staří ujímají. *P.* Młodzi radzi sobie lat przyczyniają, a starzy ujmują.

Bídná starosti, všickni tě žádáme; a když k nám přijdeš, předce naříkáme. *P.* Biedna starości, wszyscy cię żądamy; a kiedy przyjdziesz, to zaś narzekamy.

Babí zahrádka dlouho netrvá. *R.* Бабѣ огородъ не долголѣтенъ.

Skřípavý (vrzavý) strom déle v lese stává. *P.* Drzewo, które skrzypi, dłużéj w lesie stoji. *Mr.* Скрипуче дерево на свѣтѣ довго живе.

Ne tak starostí šedivějí vlasy, jako starostmi. *Č.* — *R.* Не годами люди старѣютъ, горемъ. *Kr.* Velike skerbi zgodej lase vbélijo.

Starobylost s mozkem. *R.* Старина съ мозгомъ.

Ne tak let jako obyčejův šedivost ctihodna. *P.* Nie lat, ale obyczajów sędziwość poważna.

Kde starších správa, tam řád ostává. *Č.*

Drž se starých rady, nedojdeš brzo vady. *Č.*

Nedobře jest za starým do hory lézti, ale dobře ho poslouchati. *S.* За старымъ узъ брдо не валя ићи, а добро га е послушати.

Starších i v Tatařích mají ve cti. *R.* Старшихъ и въ ордѣ почитаютъ. *Ch.* Starost je poštenja vredna.

Znáti víno po octě. *P.* Znać wino po occie. (Starost obraz mladosti.)

Když mléko za nic nestálo, jakže syrovátka? *Mr.* Коли не було на молоцѣ, а вже на сыроватцѣ! *Hal.* Коли нема на молоцѣ, то и на сырватцѣ не буде.

Starý vlk psům zábava. *Il.* Star vuk pasija maskara.

Starý pes, starý rektor (učitel). *Č.*

Na mladém koni ku kvasu, a na ztahaném ku rasu. *R.* На молодой лошадкѣ ко дорогѣ, а на старой въ сторону.

---

*) *Angl.* Old men are twice children.

Starý kůň k hnoji, ač před tím sloužil k boji. *P.* Młody koń do boju, a stary do gnoju.

Neposmívej se starému; sám budeš stár (neoběsí-li tě před časem). *Č.* — *R.* Не смѣйся надъ старымъ; самъ будешь старъ.

Babí plemeno chytré. *P.* Babi narod chytry.

Čert starý, a proto dobrý není. *Č.* — *P.* Dla tego diabeł mądry, że stary.

V staré peci ďábel topí. *P.* W starém piecu diabeł pali. *Hal.* Въ старій печи дѣдько топить.

S babou i čert soud prohrál. *Hal.* Съ бабою и дѣдько справу пройгравъ.

V dvou babách vězí tři čerti. — Baba jest třikrát horší nežli čert. *Č.*

Kde baba, tu netřeba čerta. *R.* Гдѣ баба (попъ), тутъ не надобенъ чертъ.

Kam ďábel nemůže, tam babu pošle. — Kde sám čert nestačí, tam starou babu strčí (nastraží). — Co nemůž ďábel dovesti, to baba vše hledí svésti. *Č.* — *P.* Gdzie diabeł niemoże, tam babę poszle. *Mr.* Гдѣ чортъ не сможе, туда бабу пошле. *Hal.* Де чортъ нищо скурати не може, тамъ бабу пишле. *S.* Гдѣ дьяво не може што свршити, ондѣ бабу пошаље.*)

Baba a čert z téhož příbuzenstva. *Hal.* Баба а чортъ, то собѣ ридня.

Nesluší starci na vojnu a na freje choditi. *S.* Подъ старость войничина и ашикованье ружна є стварь.

Ačtě kůň zchvácený, nezapomněl předce řehtati. *S.* Ако є богъ узео коню ноге, ніе ньисакъ. (Když stařec necudné řeči vede.)

Sám smích ze sebe tropí, když starý peníze kopí. *R.* Надобно смѣяться, что старые къ богатству льстятся.

Smrť konec všemu. *Č.* — Smrť proměna všeho. *P.* Śmierć koniec wszystkiemu. Śmierć wszystko odmienia.

---

*) *Dán.* Hvor Fanden ikke kommer selv, der sender han en Djævle.

Zvon volá: kdo za kým! kdo za kým! *Il.* Zvono kuca: ko za kim! ko za kim!

Dnes jsme zde, a zítra kde! *Č.* — *S.* Данасъ єсмо, а сютра нієсмо.

Člověk dnes, a zítra černá země (prach a popel). *S.* Данасъ човекъ, сютра црна земля.

Přední zadnímu most. *R.* Передній заднему мостъ. (V životě i v náukách.)

Člověk na světě okolo smrti se plete. *Č.*

Člověk jest co pára nad hrncem, (co na dešťové vodě bublinky). *Č.*

Doba za dobou, a k smrti blíže. *R.* Часъ отъ часу, а къ смерти ближе.

Den za dnem, a léto za létem. *Č.* — *S.* Данъ по данъ, докъ и смрть за вратъ.

Rok má krok, a život v patách smrť. *Č.*

Když počnou v hrdle hudci hráti, smrť stojí v hlavách. *Ch.* Kad počmeju v gerlu gudci igrati, za vratom je smert.

Mnoho let, a mnohých neviděť. *R.* Много лѣтъ, а многихъ нѣтъ.

I ten čas nastane, kde i nás nestane. *R.* И то-то будетъ, что и насъ не будетъ. *Hal.* Мруть люде, и намъ то буде.

Žil dlouho, a umřel skoro. *R.* Жилъ долго, а умеръ скоро.

Smrť cestu najde. *R.* Смерть дорогу сыщетъ.

Zdravý nemoci, a nemocný smrti se naděj. *P.* Zdrowy choroby, a chory ma się spodziewać śmierci.

Se smrtí nikdo bratrstva nepil. *Č.*

S každým smrť tancovati bude. *Č.*

Každý se černého pátku dočeká. *S.* Сваком ће доћи по єданъ црнъ петакъ.

Každý smrti daň zaplatí. *Č.* — *R.* Смерть окладное дѣло.

Co se narodilo, umříti musí. *P.* Co się urodziło, umrzeć musi.

Rakev každého změří. *P.* Trumna każdego najpewniejsza miara.

V hrob se i největší vměstná. *P.* Grob i największego zmierzy (obejmie).

Dvakráte mladým nebýti, a smrti nijak nezbyti. *R.* Два раза молодому не быть, а смерти не отбыть. Anebo: Сколько ни жить, а смерти не отбыть.

Běž jak běž, smrti neumkneš. *R.* Бѣгать, смерти не убѣгать.

Smrť ani křížem odžehnáš, ani odmodlíš. *Hal.* Видъ смерти ани видхреститися, ани видмолятися.

Smrti se nevykoupíš. *Č.* — *S.* Одъ смрти се не одкупишь.

Jednou máti rodila, jednou umříti třeba. *Hal.* Разъ мати родила, разъ гынути треба.

Vrť se jak vrť, nic na to nedá smrť. *P.* Śmierci żaden się niewywierci. *R.* Круть верть, въ черепочкѣ смерть. *Mr.* Хочь верти не верти, а треба вмирати. *Bělor.* Круци, вярци и надо умярци.

Smrť vždycky za pasem vězí. *Č.* — *R.* Смерть всегда за плечами.

Pro smrť není léku (dodává se druhdy: by člověk snědl apateku). — Proti smrti není léku, a proti Moreně není kořene. *Č.* — *Hal.* На смерть нема зилья. *R.* Отъ смерти нѣтъ лѣкарства. *S.* Одъ смрти нема лѣка.

Proti smrti radě neroste koření v zahradě. *Č.* — *P.* Niepomogą zioła, kiedy rozkaże wsiadać goła. *Ch.* Nemaju trave verti proti smerti. *)

Smrť jest hořký trafik. *Č.*

Smrť všecky v jeden snopek váže. *Č.*

Starý musí, mladý může. *Č.* — *P.* Młody może umrzeć, a stary musi. Anebo: Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć niemoże. *Ch.* Stari mora, mladi more vumreti. *S.* Младъ може, а старъ мора умрети. **)

---

*) *L.* Contra vim mortis non est medicamen in hortis. *Šp.* A la muerte no ay cosa fuerte. *Lit.* Niera žolů pro smerti. *Něm.* Für den Tod iſt kein Kraut gewachſen. *Čud.* Polle surma wasto egga rohto, egga ohto.

**) *Dán.* Unge funne dõe, Gamle ſkulle dõe.

Smrť nehledí, kdo starý, kdo mladý. *S.* Смрть не пази ни старо, ни младо.

Smrť nevybírá, béře napořád. *Č.*

Smrť má kosu, a ne sekeru. Smrť staré pokosí, mladé postřílí. *Kr.* Smert ima koso, ne sekiro. Smert stare pokosi, mlade postrelja.

Smrť nehledí na zuby. *P.* Śmierć niepatrzy w zęby. *)

Starý má smrť před očima, mladý za zády. *HLuž.* Stary ma smjerć před woblečom, młody pak za khribjetom.

Více telat v jatkách bývá, než starých volův. *Č.* — *S.* Више є ягнећихъ кожá на пазару, него овчіихъ.

Kudy měšťané, tudy i dvořané. *R.* Куда міряне, туда и дворяне.

Ten v zlatohlavě, onen v damašku; a my po prostu — po tomže mostu. *R.* Кто въ камкѣ, кто въ парчѣ; а мы въ холсту по тому же мосту.

Nic nepomůže malované lůže. *P.* Niepomoże malowane łoże.

Smrť nešetří plemene, na Němce i Čecha zpomene. *R.* Смерть не разбираетъ чина, а ведетъ равно и Русака и Нѣмчина. (Nic naplat, že se Němec z onačejšího bláta býti domýšlí.)

Také hrobař do hrobu musí. *Č.*

Kde svatby, tu i pohřby. *R.* Гдѣ вѣнчаютъ, тутъ и погребаютъ.

Smrť sobě příčinu najde. *Č.* — Žádná smrť není bez příčiny. *P.* Żadna śmierć niejest bez przyczyny. **)

Jedním se způsobem rodíme, a tisícerým umíráme. *P.* Jeden jest sposób urodzenia, a tysiąc zginienia. *S.* Єднимъ се начиномъ радямо, а хиляду начин'ма умирамо. ***)

Kdyby lidé nemřeli, koně se nedřeli, dávno by svět potřeli. *Kr.* Ako bi ludje ne merli, se konje ne derli, bi davno svét poderli.

---

*) *Lit.* Giltinė ne weizd dantů.

**) *L.* Mors aliquam causam semper habere solet.

***) *L.* Una est nascendi, moriendi mille figurae.

Mrtvého už zuby nebolí. *S.* Мртвога већь зубы не боледу.

Pláč nepomůže, když smrť přišla. *R.* Жалѣть не помочь, когда смерть пришла.

Prutem do hrobu nevženeš, a z hrobu koláčem nevyvábíš. *R.* Лозою въ могилу не вгонишь, а изъ могилы колачомъ не выманишь.

Ani vůl dvěma smrťma neumírá. *Č.*

S lidmi i smrť mila. *P.* S ludźmi i śmierć miła. *R.* На людяхъ и смерть красна.

Smrť, co lepší, béře. *P.* Śmierć, co lepsze, bierze.

Smrť každému zlému lék. *S.* Свакоме злу смрть є лѣкъ.

Mysli na smrť; hrob každému hotov. *R.* Думай о смерти; гробъ всякому готовъ.

Hrob a pohřeb zbytečná starost. *P.* Grob i pogrzeb niepotrzebne staranie. *R.* Всякая земля мертву гробъ. Anebo: Всякому мертву земля гробъ.

Mrtvý necítí, kde a jak leží. *P.* Umarły nieczuje, gdzie i jako leży.

Živý nezůstává bez místa, a mrtvý bez hrobu. *R.* Живой не безъ мѣста, а мертвой не безъ могилы.

Mrtvému země se nekoupí, ani kdo s něho kůži sloupi. *R.* Мертвому земли не купить, а кожи съ него не слупить.

Nazí jsme na ten svět přišli, nazí s něho zas půjdeme. *Č.* — *S.* Наги смо на овай свѣтъ дошли, наги ћемо съ њега и отићи.

Život bohatství dává, a smrť vše odnímá. *R.* Животъ богатство даетъ, а смерть все отберетъ.

Smrť všecko rovná. *P.* Śmierć wszystko rowna.

Po smrti král i sedlák panuje. *Č.*

Pán se na sluhu za života ježí, a po smrti v kostnici zároveň s ním leží. *P.* Pan się na sługę za żywota jeży, po śmierci równo s nim w kośnicy leży.

Jaký život, taková smrť. (Smrť životu podobna.) *Č.* — *P.* Jakie życie, taka śmierć. Jak żył, tak skończył, *Hal.* Яке житье, така й смерть. *Ch.* Kakvo živlenje, takva smert.

Kr. Kakoršno življenje, taka smert. *S.* Какавъ животъ, онака и смрть.*)

Jaké chování, takové skonání. *Č.*

Ze zlého živobytí není dobrého vyjití. *Č.*

Psu psí smrť. *Mr.* Собацѣ собача смерть.

Čertu sloužil, čert ho vzal. *Č.*

Smrť ukáže, co kdo má. *P.* Śmierć pokaże, co kto ma. *R.* Животы смерть окажетъ.

Smrť otvírá, co živý zavírá. *P.* Śmierć otwiera, co żywy zawiera.

Smrť oči, hubu zavírá; truhly bez klíče otvírá. *P.* Śmierć oczy, gębę zawiera; skrzynię i bez klucza otwiera.

Pořízení umrlého, zrcadlo živého. *P.* Testament umarłego, zwierciadło żywego.

Opatři se, pokud žiješ, od dědicův neutyješ. *P.* Opatruj się, póki żyjesz, od dziedzica nieutyjesz.

Nepomůže mrtvému kadidlo. *P.* Niepomoże umarłemu kadzidło.

Dle odkazu smutek se řídí. *Č.*

Když dědic pláče, v srdci se směje. *Č.* **)

Při tučné kosti psi se rádi svadí. *Ch.* Pri mastni kosti cucki se rado posvade.

Život se smrti bojí. *R.* Животъ смерти боится.

Boj se, neboj se, den smrti tě nemine. *R.* Бойся, не бойся, а року не миновать.

Smrti-li se bojíš, za život nestojíš. *R.* Бояться смерти, на свѣтѣ не жить.

Komu se umříti nechce, tomu se žádná smrť nelibí. *P.* Komu się umrzeć niechce, żadna mu się śmierć niespodoba. (Aesopo suspendendo nulla arbor placuit.)

Žíti — sebe mučiti; předc nechce se umříti. *R.* Жить — мучиться, а умереть не хочется.

---

*) *L.* Qualis vita, mors est ita. *Fr.* Telle vie, telle fin. *Angl.* The end is answerable to one's life. *Něm.* Wie gelebt, ſo geſtorben.

**) *L.* Heredis fletus sub persona risus est. *Syrus.*

Smrť v trampotách vzýváme, a když přijde, zavíráme. *P.* Śmierci w kłopotach wzywamy, a gdy przyjdzie, zawieramy.

Předviděná smrť strašna. *Mr.* Видюща смерть страшна.

Komu bůh neurčil smrti, ten se i z hrobu vyvrtí. *P.* Komu bóg nieobiecał śmierci, ten się i z grobu wywierci.

Když pán bůh nekáže smrti, ani od čerta neumřeš. *Mr.* Коли бигъ не дастъ смерти, то и видъ бѣса не умерти.

Kdo dobré strojí, smrti se nebojí. *P.* Kto dobrze robi, śmierci się nieboji.

Lépe poctivě umříti, než potupně živu býti. *Č.* — Lepší smrť než hanebný život. *R.* Лучше смерть нежели позорный животъ. *)

Ctnostný život, dlouhý život. *Ch.* Pravičen žitek, dug žitek.

Abys nehřešil, často na smrť pamatuj. *S.* Ако хоћешь да не грѣшишь, често се смрти сѣћай.

Netřeba smrti se báti, ale zlých skutkův se vystříhati. *R.* Не надобно смерти бояться; надобно злыхъ дѣлъ опасаться.

Po smrti času nebude. *Č.*

Dej bože spolu žíti a spolu umříti. *R.* Жить вмѣстѣ и умереть вмѣстѣ. (Přání milujících.)

Hořký to pohřeb, když žena muže do hrobu skládá. *R.* Горькія похороны, когда жена мужа хоронитъ.

Škoda a smrť nejdříve se ožení. *S.* Штета и смрть најпредѣ се прегоре.

Lépe jest v cizině desetkrát umříti, nežli doma jednou. *S.* Болѣ є на путу десетъ путá умрѣти, него кодъ куће єданъ путъ. (Poněvadž mnohý, o němž se pravilo, že v cizině umřel, konečně se navrátil.)

Lenivého se došleš, ospalého dobudíš, ale mrtvého se nedovoláš. *R.* Лѣниваго дошлешься, сонливаго добудишься, а мертваго не докличешься.

Když člověk umře, dá se o něm ledacos mluviti. *S.* Кадъ човекъ умре, онда є ласно за њимъ свашта говорити.

*) *R.* *Κρεῖσσων θανεῖν ἢ ζῆν ἀισχρῶς.* *L.* Honestam mortem vitae turpi praefero. *Syrus.*

O mrtvém buď dobré, anebo nic. *S.* За мртвымъ или добро, или ништа.

Každý **začátek** těžký (tvrdý). *Č.* — *Ch.* Vsaki početek je težek. *)

Nejtíž se vzchopiti. *P.* Najcięžéj się ochynąć (ostraszyć). Najcięžéj począć.

Práh u domu nejvyšší hora. *Il.* Prag od kuće najviše bàrdo.

První písničky pění nebývá bez zapýření. *R.* Первую пѣсенку зардѣвшись спѣть.

Přední kola kůň táhne, a zadní sama běží. *R.* Переднія колеса лошадь везетъ, а заднія сами катятся.

Dobrý počátek, půl práce. *Č.* — *P.* Początek dobry, połowica roboty. Początek większy jest, niż połowica wszystkiego. **) — (Viz Práce.)

Hned na začátku hleď získati pochvalu. *Č.* — *P.* Na początku się trzeba popisać.

Začátek dobrý konec mívá podobný. *S.* Добаръ почетакъ, добаръ исходъ. Зао почетакъ, зао и свршетакъ.

Jedno nemotorně pustíce, půjde toho více. *Č.*

Cos ty zpříčil, to jiný zhmoždí a dolomí. *Č.*

První kus hlava všeho. *Mr.* Первый кусъ усему голова.

Na čepě víno dobré. *Č.*

Za nova pivo kyše, než se ustojí. (Přílišná z počátku horlivost dále chladne.) *Č.*

Kde studánka, voda jest chutnější. *Č.*

V novém obydlí veselost sídlí. *R.* На новосельѣ всегда живетъ веселье.

Čím dále v les, tím více dřev. *Č.* — *P.* Jim daléj w las, tym więcéj drew. *R.* Далѣе въ лѣсъ, больше дровъ. *Mr.* Дальше въ лѣсъ, больше дровъ. (V rozličném smyslu se béře, jako: Těžkosti s prací rostou, zvláště při učených bádáních. Jedna chyba, jedna pře, jedna nehoda množství jiných za sebou obyčejně táhne. Dato uno absurdo sequuntur infinita.)

*) *Něm.* Jeder Anfang iſt ſchwer. *Čud.* Keik hakkatus rasko.

**) *Šp.* Buen principio la mitad es hecho. *Angl.* Well begun is half done.

Konec dílo chválí (krásí). *Č.* — *R.* Конецъ дѣло вѣнчаетъ. *Mr.* Конець дѣло рѣшае. *Hal.* Конець дѣло хвалить. *S.* Конацъ дѣло краси. *)

Účinek chválí mistra. *Č.*

K posledu se chvála činí. *Č.*

Jaká jest věc, dává znáti konec. Kde jest dobrý konec, dobrá jest celá věc. *Č.*

Začátek hezký, třeba jenom ještě konce. *Č.* — *R.* Начало благо, а конецъ потребенъ.

Lépe jest nepočínati, než počna nedokonati. *Č.* — *S.* Болѣ є не почети, него не дочети. **)

Dobře počíti dobré jest; ale dobře skončiti větší čest. *S.* Добро почети добро є; али добро савршити іошть болѣ.***)

Ne tomu sláva, kdo počne, ale kdo dokoná. *P.* Nie ten co pocznie, ale co dokona, sławę otrzyma.

Kde není začátku, není i konce. *Il.* Gdě nema počétka, nema ni svèršetka.

Žádná píseň tak dlouhá není, aby jí nebylo konce. I ta nejdelší písnička má svůj konec. *Č.* — *R.* Сколько ни пѣть, а аминемъ вершить.

Není tak dlouhé niti, by se jí nedoviti. *R.* Сколько веревки ни вить, а концу быть.

Není květu bez odkvětu. *R.* Сколько цвѣту ни цвѣсть, а быть опадать.

Bez chvostu (konce) ani ředkev se nerodí. *R.* Безъ хвоста не родится и рѣдка (огурецъ).

Stůj dokud stůj, předc vezmeš konec svůj. *Č.*

Medvěd lehl, lehla i hra. — Medvěd zdechl, tedy dudy o zem. *R.* Легъ медвѣдь, и игра легла. *P.* Niedźwiedź zdechł, dudy o ziemię. (Der Spaß hat ein End.)

---

*) *L.* Finis coronat opus.

**) *Angl.* It is better never to begin, than never to make an end.

***) *Angl.* Good to begin well, better to end well.

XII.

Mocnář — vláda. Dvorská služba. Stav panský. Poddanost. Sedlák. Kupec — obchody — koupě. O některých řemeslech a živnostech. Stav duchovní.

Bez krále není zákona. *R.* Ни царя, ни закона.

Kde hlavy není, řádu nenajdeš. *P.* Gdzie głowy niemasz, rządu niepytaj.

Ovce bez pastýře nečiní stádo. *R.* Овцы безъ пастуха не стадо.

Jeden řídí, mnozí táhnou. *Blh.* Единъ направля, много теглѧтъ.

Jedno slunce dosti na nebi. *Č.* — *P.* Jedno słońce dość (dosyć) na niebie.*)

Slunce jedno za všecky hvězdy stojí. *Č.*

Jeden dům dvou pánův netrpí. *Č.*

Běda mužům, kde žena vládne. (Gore mužem, jimže žena vlade. Soud Líbuš.) *Č.*

Řádu nemnoho, kde pánův mnoho. *P.* Rządu nie wiele, gdzie panów wiele.

Kde jich mnoho velí, tam se mysli dělí. — *P.* Gdzie jich wiele rządzi, tam się często błądzi.

Kde mnoho správcův lodních, tam se loď rozbije (jde na dno). *Il.* Gdje vele dumenarâ (naučerâ = *ναύκληρος*) bàrzo se brod razbije.

---

*) *L.* Mundus non capit duos soles. Alexandri M.

Kůň dvou pánův hubenec. *P.* Dwóch panów koń zawsze chudy. *)

Jedna ovečka, a sedm pastuchův. *R.* У одной овечки да семь пастуховъ. (Úsměšek nad republickou správou.)

Zle nohoum pod nemoudrou hlavou. *S.* Тежко ногама подъ лудомъ главомъ.

V nohou blud, kdy v hlavě neřád. *P.* W nogach błąd, gdy w głowie nierząd.

Láska a vláda (lože a koruna) netrpí spolku. *P.* Kochanie i panowanie niecierpi (niepozwala) towarzystwa. *S.* Круна и постеля ортака (друга) не трпе. **)

Dvě hlavy beraní v jeden kotel nelezou. *R.* Двѣ бараньи головы въ одинъ котелъ не лезутъ.

Dva kohouti na jednom smetišti nesrovnají se. — Dvě kuchařky v kuchyni, dva kohouti na smetišti. *Č.* — *Hal.* Два когуты, два дымы и двѣ господынѣ николи ся не згодять.

Dva medvědi v jednom brlohu se neshodnou. *R.* Два медвѣдя въ одномъ берлогѣ не ужившутся. *P.* Dwa kaci v jednom miasteczku się niepożywią.

Cizí kůň má tvrdý hřbet. (O cizím panovníku, cizí vrchnosti.) *Č.*

Domáci veš nekouše tak jako cizí. *Ch.* Domaća vùš ne grize tak kak stranska. (Domácí vláda netíží tak jako cizozemská.)

Svůj pán zbije, svůj pán nahradí. *Mr.* Свій панъ побье и пожалуе.

Kdekoliv tobě žíti, hleď svému králi sloužiti. *R.* Гдѣ ни жить, а одному царю служить. (Sotva jest pod sluncem druhý národ, který by ve všech případech na jevo dával takovou neobmezenou oddanost a hlubokou uctivost k mocnáři svému, jako to ruský činí: o čemž kdybychom odjinud dosti světlých

*) *Lit.* Bendras arklys wissados lèsas.

**) *Lat.* Thronus et thorus socium non patiuntur. Nec regna socium ferre, nec taedae sciunt. *Šp.* Mandar no quiere par. *Vl.* Amor e signoria no vogliono compagnia. *Fr.* Jamais amour et seigneurie ne se tiendrent compagnie. *Angl.* Love and lordship like no fellowship.

neměli důkazův, dostatečně i uvedená zde přísloví by nás přesvědčiti musila. Po bohu Rus na světě vezdejším nic nezná slavnějšího, nic velebnějšího, nic mocnějšího nad cara a pána svého, a stoje pod vedením této hlavy, ovšem co služný úd velikého těla, sám sebe tudy povyšuje v mysli. Jaké závěrky ze smýšlení a pocitu takového se činiti dají, ano co dále z toho svým časem plynouti musí, důmyslnému čtenáři zde předstírati netřeba. Nebude-li tento národ první na světě, kterýž?)

Vše jest boží a mocnářovo. *R.* Все божіе да государево.

Bůh nad duší, car nad tělem. *R.* Рускіе душею божіи а тѣломъ государевы.

Vůle boží, soud carův. *R.* Воля божья, судъ царевъ.

Na koho bůh milostiv, na toho i car laskav. *R.* Кого милуетъ богъ, того жалуетъ и царь.

Mocnou ruku bůh soudí. *R.* Сильная рука богу судить.

Bez krve bůh, bez rodu car. *R.* Безкровенъ богъ, безроденъ царь. (Žádných osob přijímati ani na koho se ohlížeti nemá, stoje sám jediný v důstojenství svém.)

Car rozkazuje, a bůh pravou cestu ukazuje. *R.* Царь повелѣваетъ, а богъ на истинной путь направляетъ.

Car myslí, a národ se dozví. *R.* Царь думаетъ, а народъ вѣдаетъ.

Cara nekaždý vidí, ale každý zaň se modlí. *R.* Царя не всякъ видитъ, да всякъ за него молитъ.

Kde car, tu také Orda. *R.* Гдѣ царь, тутъ и Орда. Co do smyslu podobná jsou: *P.* Gdzie papież, tam Rzym. *L.* Roma est, ubi imperator est.

Mocnářstvo bez hrůzy, to kůň bez uzdy. *R.* Царство безъ грозы, конь безъ узды.

Zhřeší-li národ, car uprosí, ale zhřeší-li car, národ neuprosí. *R.* Народъ согрѣшитъ, царь умолитъ, а царь согрѣшитъ, народъ не умолитъ.

Kladivo bije, kovadlina drží, až se jedno o druhé rozrazí. *Č.*

Kde se tlačí, tam se odtlačuje. *Č.* — *Il.* Pritisnuto jače sve na više skače. (Co se silně tlačí, skáče vzhůru.)

Ne králům království, ale králové království jsou dáni. *P.* Nie królom królestwa, ale króle królestwom dani.

Páni daleko sáhají. *Č.* — Páni (králové) daleko vidí a slyší. *P.* Panowie i królowie daleko widzą, wiele słyszą. *Ch.* Velikaši imaju duge ruke i velika vuha. *S.* У кралевá су дуге руке. — Цареви многе уши и очи имаду. *)

Carův hněv, posel smrti. *R.* Царской (царевъ) гнѣвъ, посолъ смерти.

Blízko cara, blízko smrti. *R.* Близь царя, близь смерти. Obojí přísloví povstalo nepochybně za časův mongolských anebo Jana Hrozného, a později druhé toto proměněno takto: Близь царя, близь чести (cti).

Car není oheň, ale spáliš se chodě okolo něho. *R.* Царь не огонь; а ходя около него опалишься.

Daleko od ohně, daleko od popálení. — Od ohně vzdálený nebývá pálený. (Jinak též o varováni se příležitosti ke zlému.) *Č.*

S pánem a s dvorem jak s ohněm: z blízka se spáliš, z daleka neohřeješ. *P.* S panem a s dworem jak s ogniem: z blizka się sparzysz, z daleka niezagrzejesz.

S dvorem jak s ohněm: ani nebývej příliš daleko, ani příliš blízko. *S.* Кодъ двора као кодъ ватре валя быти ни сасма далеко, ни сасма близу.

Dvorský život, stkvělé otroctví. *P.* Dworski żywot, świetna niewola (nędza). *R.* Дворянская служба, красная нужда.

Dvořenin bez pout otrok. *P.* Kto przy dworze, bez pęta niewolnik.

Život dvorský sladkohořký. *P.* Żywot dworski słodkogorzki.

Dlouho při dvoře, dlouho v pekle. *Č.*

---

*) *L.* An nescis, longas regibus esse manus? *Ovid.* *Fr.* Les rois on les mains longues. *Angl.* Kings have long hands. *Něm.* Große Herren haben lange Hände.

Raději chci sto mil jíti, než bezděk u dvora býti. *Č.*

Dobrá polívka při dvoře, než vysoko skákati. *Č.*

Široká vrata ke dvoru, úzká nazpět. *P.* Szerokie wrota do dworu, ale wązkie ze dworu.

U dvoru dvorně, ale doma výborně. *P.* U dworu dwornie, a doma wybornie.

Šlechtic slouží u dvoru, a doma mu kyj roste. *P.* Szlachcic u dworu służy, a doma mu kij roście.

Blaze tomu při dvoře, komu doma pluh oře. *P.* Błogo temu przy dworze, komu doma pług orze.

Vždy u dvora deset na jednoho slouží. *P.* Zawsze u dworu dziesięć na jednego służy.

Na velkém dvoře hojnost všeho, jenom čekati třeba. *P.* U wielkiego dworu będzie wszystkiego s potrzebę, tylko trzeba poczekać.

Ctnost a pokora nemá místa u dvora. *Č.* — *P.* Cnota, pokora niema miejsca u dvora. Aneb: Prawda, szczérość a pokora niemiewa miejsca u dwora. Jinak též takto: Ctnost si nohu zlámala, pravdě dno vypadlo, a srdce upřímnosti u dvora vychladlo. *P.* Cnota nogę złamała, z prawdy dno wypadło, a szczérości u dworu już bardzo nadbladło.

Starý dvořák, hotový žebrák. *Č.*

Komuž odpuštěnie od dvora dadié, na toho vrány kváčí. *Č.*

Jaký chán, taková Orda. *R.* Каковъ ханъ (царь), такова Орда. *)

Jaký císař, takový písař. — Jaký král, taký kraj. *Č.*

Jací páni, takoví poddaní. *Č.*

Jak se hude, tak se pleše. *Ch.* Kak se guda, tak se pleše.

Za příkladem svého krále jde obec i děti malé. Za příkladem své vrchnosti jdou domácí také hosti. *Č.* — *P.* Poddany jidzie za pany.

Pán příkladný poddaným živé právo. *Č.*

Od hlavy ryba smrdí. *Č.* — *R.* Рыба съ головы гніетъ.

---

*) *L.* Qualis rex, talis grex.

Hal. Видъ головы рыба смердить. *S.* Съ главе рыба смрди. *Ch.* Riba od glave smerdi. *Blh.* Рыбата отъ ушитѣ воняе. *)

Kdyby opat kostek u sebe nenosil, mniší by v ně nehráli. *P.* Kiedy by opat kostek przy sobie nienosił, tedy by mnisi w nie niegrali.

Opat za kalíšek, a bratří za žbánky. *R.* Игуменъ за чарку, а братья за ковши. *Mr.* Коли игуменъ за чарку, то братія за ковши (за кварту).

Kdo nikdy nebyl poddaným, řídko bývá dobrým pánem. *P.* Kto nigdy niebył poddanym, rzadko bywa dobrym panem. Nehrubě pravda; tak též i *Slc.* Kdo něví trpeť, něví panuvať.

Pán stojí poddanými, a poddaní pánem. *P.* Pan poddanymi, a poddani panem stoją.

Pán dobrý stojí za otce. *P.* Pan dobry za ojca stoji.

Pán má býti štít dobrým, a zlým kladivo. Štítný.

Pán dobrý a pastýř dobrý v povahách jsou sobě rovni. *Č.*

Dobrý pastýř ovce střiže, ale kůže nesdírá. *R.* Добраго пастыря дѣло овецъ стричь смѣло, а кожи не драть. *S.* Доброга є пастыра овце стрићи, а не дерати. **)

Kupecký život tlustý, ale krátký; a zemanský tenký, ale dlouhý. *R.* Посадскіе животы толсты, да коротки; а дворянскіе тонки, да долги.

Kdo s pány pobývá, v rozum prospívá. *R.* Съ боярами знаться, ума набраться.

Velký pán ne všeho si všímá. *P.* Wielkiemu panu nie wszystko trzeba baczyć. (Má býti velkomyslný.)

Kdo knížetem zlým, do louže s ním. *R.* Коли худъ князь, такъ въ грязь.

Šlechtic ve své opleti vyrovná se knížeti. *P.* Szlachcic na zagrodzie równa się wojewodzie. (Nejchudší šlechtic neb zemánek polský stejných práv a výsad požíval s nejvyšším panstvem, maje i hlas při volení krále i naději dosíci královského žezla. Oplef = plotem ohrazený dvorec. Sr. Jungm. Slovn.)

*) *Novoř.* Ἀπὸ τὸ κεφάλι βρωμάει τὸ ψάρι.

**) *L.* Boni pastoris est tondere, non deglubere oves.

Na orlím hnízdě i sova zorlí. *P.* Na orłowém gnieździe zorleje i sowa.

Pán bez sluhy, kníže bez země, otec bez dětstva, zeman bez kmetstva. *P.* Pan bez sługi, książę bez ziemie, ojciec bez dzieci, ziemianin bez kmieci.

Řeka bez potokův nic není. (Tak i panstvo bez poddaných). *Hal.* Добре рѣцѣ съ потоками.

Až budeš pánem, dostaneš všecko darem. *Mr.* Якъ будешь паномъ, то все будешь мати даромъ.

S větrem a pánem daremný zápas. *Č.*

Slaba rosa proti mrazu. (Těžko zápasiti, souditi se chudému s bohatým, poddanému s vrchností.) *Č.* V. Právo.

Nevzchápej se na medvěda, kocourku. *P.* Niemiec się (nieporywaj się) kotku na niedźwiedzia.

Kdo nad sebou seká, třísky mu do očí letí. *Ch.* Ko verh sebe séče, tresče mu vu oči leti.

Kdo na hvězdy laje, tomu zuby vypadají. *Il.* Ko na zvězde laje, izpast će mu zubi.

Co pán prosí, to býti musí. — Co pán prosi, ves musi. *Č.*

Panská prosba rozkazu horší. *P.* Pańska prośba gorsza niż rozkazanie. *Hal.* Просьба паньска ривно съ наказомъ ходить. *S.* Велике господе молба по готову заповѣсть.

Skákej, vraže, jak pán káže. *Mr.* Скачи (робн), враже, якъ панъ каже.

Každý pán svou milost chválí, a naši službu za nic váží. *R.* Всякой бояринъ свою милость хвалитъ, а нашу услугу ни во что ставитъ.

Když pán nadchází sprostého, jistě cos cítí u něho. *P.* Pan ubogiego gdy szanuje, już pewnie coś u niego czuje.

S velikým pánem není dobře na bratrstvo. *Hal.* Съ великыми панами не за панъ-братъ.

Starému, zkušenému, a velkému pánu musí člověk věřiti. *P.* Staremu, bywałemu, i wielkiemu panu musi człowiek wierzyć.

Pán s svým služebníkem nehraj, a služebník pánu nelaj. *Č.*

S velikými pány není dobře třešní jísti. *Č.* (Нерадно съ вышшим spolkovati, žertovati.) — *R.* Не ѣжь съ большими вишенъ; костьми глаза выбьютъ. *Kr.* S velikimi gospodi ni dobro črešnje zobati. *Ch.* Z velikum gospodum ni dobro črešeń zobati. *S.* Ніе добро съ великомъ господомъ изъ єдногъ чанка трешнѣ ѣсти. *) — A v staročeských veršících takto čteme: S pány kdo jídá, se nepřejídá; oni, co se sluší, vědí, kosti nechají, maso snědí.

Nehryz s ďáblem ořechův. *P.* Niegryź s diabłem orzechów. *Hal.* Не грызи зъ дѣдькомъ орѣхивъ.

S pánem v karty nehraj, v závod se nepouštěj, peněz mu nepůjčuj. *P.* S panem kart niegraj, w zawod się niepuszczaj, pieniędzy mu niepożyczaj.

Nemíchej se sedlský psíku mezi dvorské. *P.* Niemięszaj się sielska sobako między dworskie.

S pány ředkev jísti, s prasaty spáti. *Mr.* Редьку ѣсти съ панами, а спати съ свинями.

S pány rukama se neměř: máš-li delší, odsekou; máš-li kratší, vytáhnou. *Mr.* Николи съ панами не мѣряйсь руками; бо якъ довгы, видрѣжуть, а короткы, вытягнуть. Též takto: S panským jazykem svého neměř: bude-li delší, přikrátí ho; bude-li kratší, povytáhnou. Съ паньскымъ свого языка не ривнай: коли довгый, то прикорочають; коли короткый, вытягнуть. *Hal.* Съ панами не заходи; бо якъ твое довше, то утнуть, а якъ коротше, то натягнуть.

Těžko myšákovi býti zetěm lvovi. *P.* Źle myszurowi zięciem być lwowi.

Páni se perou, sedláci nastavte vlasův. — Páni se budou rváti, sedláci půjčte vlasův. *Č.* — *Slc.* Keď sa páni zvádiá, sedláci sa musiá za vlasy rúvať.

Páni se drží za pačesy, a sedlákům hlavy brní. *P.* Gdy panowie za łby chodzą, u poddanych włosy trzeszczą. *Hal.*

---

*) *Angl.* Those that eat cherries with great persons, shall have their eyes splinted out with the stones. *Něm.* Mit großen Herren iſt nicht gut Kirſchen eſſen.

Паны бьются, а мужикивъ бокы болять. *Mr.* Паны деруться (скубуться), а у мужикивъ чубы болять. *R.* Князья бьются, у бояръ шеи болятъ.

Páni se klouzají, a sedláci si nohy lámou. *Č.*

Co páni zkříví, sedláci platí krví. *Kr.* Kar gospoda stori krivo, kmeti morjo plačat' živo. *Ch.* Kaj veliki zakriveju, mali platiti moraju.

Cožkoliv králové bláznivě spáší, toho lid zlým užiti musí. *Č.*

Čeho pánové navaří, tím se poddaní popaří. *P.* Czego panowie nawarzą, tym się poddani poparzą. *Hal.* Чого паны наварять, тымъ ся пидданин попарять.

Pán má rýmu, a čeládka kýchá. *P.* Panu ryma, paniéj sapka, a czeladzi parskot.

Kde se koně spínají, tam osli mrtvi padají. *S.* Гдѣ се кони играю, ондѣ магарци мртви падаю.

Slonové se trou, a komáry dáví mezi sebou. *R.* Слоны трутся, а между собой комаровъ давятъ.

Já pán, ty pán: kdo bude svině pásti? *Č.* — *Hal.* Вси паны, а хто буде свинѣ пасти? *Mr.* Уси паны, а на греблю й никому.*)

V kostele a hospodě pána není. *Hal.* Въ церкви и въ корчмѣ пана нема. *P.* W karczmie, w łaźni, w młynie a w kościele nieznać pana.

Lepší pán než pánek. *Č.* — Nejsou tak zlí páni, jako paňata (pánkové). *Mr.* Та не такъ минѣ паны, якъ панинята.

Lepší jest ranĕ tele, nežli raný pán. Štitný.

Mladému dubu a ranému pánkovi třeba záhy vrch sraziti. *HLuž.* Młodemu dubej a młodemu (nowemu) knjejžikej dyrbjał bur s časem hłowu wotćeć.

Z malého pána malý strach. *Č.*

Nač plot dlouho obcházeti, když snadno přeseň přeskočiti. (Čemu ucházeti se o panskou přízeň, když možná

*) *Lit.* Asz pon's, tu pon's, kas nész kaszélę. *Čud.* Mina herra, sinna herra, kes pörgel kotti kandja. (Já pán, ty pán, kdož bude pytle nositi.)

bez ni se obejíti.) *P.* Nie trzeba około płotu długo chodzić, kiedy łatwie można przeskoczyć.

Pohrůžek tvých se nebojím, o lásku nestojím. *P.* Groźby się twéj nieboję, o łaskę niestoję. *R.* Грозъ твоихъ не боюся, а ласка не нужна.

Odpouští císař, ale ne písař (psář). *R.* Царь жалуетъ, да псарь не жалуетъ. *Mr.* Жалуе царь, та не жалуе псарь.

Když se páni množí, lidstvo uboží. *P.* Gdy się możni mnożą, ludzie ubożą. Panów mnóstwo czyni ubóstwo. (Komenský takto: Když se možní množí, chudých přibývá.)

Kdyby chudý pánu nedával, brzo by pán zdechnul. *P.* Kiedy by ubogi panu niedawał, prędko by pan zubożał (zdechł). Anebo: Panowie dawno by pozdychali, by jim chłopkowie niedawali.

Nebyl bys pánem, kdyby nebyl chlap chlapem. *P.* Niebył byś szlachcicem, by niebył chłop chłopem.

Eva předla, Adam kopal: kdož zemanu koně koval? *Č.* — *P.* Gdy Adam s Ewą kopał, proszę, kto komu na ów czas chłopał?*)

Krmí bůh vlka, krmí bůh i pána. *P.* Bóg daje dla wilka, bóg daje i dla pana. (Co tu žhavé ironie v několika slovech!)

Sedlák boží stvoření, šelma od narození. Jinak takto: Sedlák boží stvoření, před pánem smeká, před knězem kleká, a předce šelma veliká. *Č.*

Sedlák vše rád činí — co musí. *Č.* — *P.* Chłop, co musi, rad uczyni.

Hrom nezahřmí, sedlák kříže nedělá. *R.* Громъ не грянетъ, мужикъ не перекрестится. (Potřeba naň častěji hrůzu pustiti.)

Kaž se lačnému postiti, a sytému sedláku modliti. *Č.*

Sedlák z prosby do lesa jede. *Č.*

Čím víc chlapa prosíš, tím ho víc popouzíš. *Č.*

Sedlák kouše toho, kdož ho maže. *Č.*

Maž ty sedláka pižmem, předc on dehtem (kolomazí) smrdí. Maž chlapa lojem, a on smrdí hnojem. *Hal.* Смарyй

*) *Něm.* Als Adam hackt' und Eva spann, wo war denn da der Edelmann?

хлопа лоёмъ, а винъ смердить гноёмъ. *P.* Namaž ty chłopa pižmem (masłem), przecie on dziegciem śmierdzi.

Když má v ruce žbán, to sedláček pán; a střízlivý i svině se bojí. *Mr.* Мужикъ якъ пьянъ, то й панъ; а якъ проснiться, то й свини боиться.

Chámův pohled horší než hanlivé slovo. *R.* Смердей взглядъ пуще брани.

Měchu nenadmeš, a sedláka nepoučíš. *R.* Мѣха не надуть, а смерда не научить.

Sedláku dej kroupy, moudrému ryby. — Sedláku vidle a knězi bible. *Č.*

Sedlákům pán bůh zelí dal, a s uzeninou odjel do města. *HLuž.* Kał je bóh tym buram dał, z mjasom je pak do mjesta hnał.

Pes huňat, jemuž teplo, a sedlák bohat, jemuž syto. *R.* Песъ косматъ, емужъ тепло, а мужикъ богатъ, емужъ сыто (добро).

Posaď sedláka za stůl, dáť i nohy na stůl. *Č.* (Zpyšní, neumí štěstí neb česť sobě prokázanou snesti, a hrubý mrav tím zjevnější.) — *R.* Мужика за столъ, а онъ и ноги на столъ. *Mr.* Посади чумака (дурня) за стилъ, а винъ и ногы на стилъ. Anebo: Посади свиню за стилъ, вона и лапы на стилъ.

Sedlák se neumí skrýti: když ho i pod lavici strkají, vždy mu boty vyhlídají. — Sedláka strč pod lavici, vždy boty vyhlídají. *Č.*

Na vsi sedláci a ve škole žáci vždy novým představeným se radují. *P.* Chłopi na wsi a żacy w szkole odmianie przełożonych bardzo radzi.

Sedlák rád by měl každý týden jiného rychtáře, každý měsíc jiného správce, a každý rok jiného pána. *P.* Chłop rad by co tydzień wojta, co miesiąc urzędnika, a co rok jinszego pana miał.

Chlap chlapu rád by hlavu srazil, a bůh ani vlasu nedá. *R.* Мужикъ съ мужика хочетъ голову снять, а богъ и волоса не дастъ.

Tehdy chlapu dobře, když pána neštěstí tepe. *R.* Въ тѣ поры холопу время, когда господину безвременье.

Známe chlapa po kroužku v uchu. *R.* Ужъ видѣнъ холопъ: серьга въ ухѣ. (Za dávných věkův propichovali v Rusích nevolníkům ucho šídlem, aby jich poznáno, a zavěšovali naušnice. Přednost tuto zas u nas krásná pleť a někteří šviháci si přiosobili.)

Sedlák a měšťan čím se dělí? Zdí. *Č.*

Do města choď pro peníze, do vsi pro rozumy. *Hal.* До мѣста по гроши, а на село по розумъ.

Kupec jako lovec. *S.* Трговацъ є ловацъ. *Mr.* Купець якъ стрѣлець.

Kupec prodajem, a ne zbožím se živí. (Ne tím co prodá, ale jak prodá.) *R.* Не товаромъ богъ кормитъ, а купцемъ.

Kupec sebe střeže, a jiného střiže. Jiní praví: Žid sebe střeže, a tebe střiže. *Č.*

Kupec když chválí — šálí. *Č.*

Kupecké věrování a ženský pláč na korec se neměří. *Č.*

Žijme po bratrsku, a smlouvejme po židovsku. Trhujme po židovsku, a plaťme po bratrsku. *Mr.* Живи за брата, а торгуйся за жида.*)

Není dobře s tím do spolku kupčiti, před kým musíš klobouček smekati. *S.* Не ортачи съ онымъ, съ кимъ ћешь се гологлавъ єсапити.

Prvního trhu se nespouštěj. *P.* Pierwszego targu nigdy nieupuszczaj. *Mr.* Першого торгу не кыдайся.

V trh i pšenici prodati. (Vidíš-li výdělek, neodkládej s prodejem.) *Č.*

Jaká plena, taková jí cena. *R.* Какова плена (řetízek, šperk), такова ей и цѣна.

Za to věc stojí, zač se prodati může. *S.* Оно стварь врѣди, по што се може продати.

Draho prodávej, a spravedlivě měř. *Il.* Drago prodaj, a pravo izmiri.

---

*) *Lit.* Derrèk kaip żydas, užmokèk kaip kriszczonis.

Drahá lžíce před obědem. *Mr.* Дорога ложка до обѣда.

Drahé vajíčko o pomlásce. *R.* Дорого яичко къ Свѣтлому дню. *Mr.* Дороге яечко къ Великодню.

Nejlacinější kožich v letě. *P.* Najtańszy kożuch w lecie.

Cena jest svobodna, a podání též. *Č.*

Cena do měšce nejde. *Č.* — *P.* Cena w mieszek niejidzie. *R.* Запросъ въ карманъ не лезетъ. *Mr.* Спросъ не бѣда, въ карманъ не лѣзе.

Co jsem vycenil, ještě jsem neshrábl. Co se řeklo, neposeklo. *S.* Ако самь рекао, нијесамь узео. Ако рекохъ, не посѣкохъ. (Když se někdo vysoké ceny leká.)

Jeden cenil tisíc, druhý podal sto; konečně se předce shodli. *S.* Єданъ є рекао биняще, а другїй бираще; па су се опетъ погодили.

Nepřilžeš-li, neprodáš. *R.* Не солгать, такъ не продать.

Koně lacino neceň; pána o málo nepros. *P.* Konia tanio nieceń; pana o mało nieproś.

Nespravedlivé ceny (mzdy) žádej, bys dostal spravedlivou. *Č.**)

Kdo haní, rád by měl; kdo chválí, rád by odbyl. *Č.* — *R.* Не хуля ничего не купишь, а не хваля ничего не продашь.

Kdyby nebylo na koni lysiny, nebylo by mu ani ceny. *R.* Когда бъ на коню да не лысенка, и цѣны бъ ему не было. (Těm kupujícím, kteří i při nejlepší věci vždy nějakou vadu nalézají.) Podobně česky: Dobrý kůň, ale špatná podkova.

Prodavači jest každá kráva telná, když takovou míti chceme. *Č.*

V krámu dva blázni: jeden lacino prodává, druhý draho žádá. *Mr.* У базара два дурня: одинъ дешево дае, другый дорого просить.

Dobrá koupě (dobré zboží) kupce nehledá. *Il.* Dobra tèrgovina kupca netraži.

---

*) *L.* Oportet iniquum petas, ut aequum feras. *Angl.* Ask but enough, and you may lower the prise as you list.

Na lepším lepší zisk. Na nejlepším nejlépe se vydělá. *Č.**)

Laciné koupi nikdy se neraduj. *Č.*

Za nastojte koupíš, a hořem zaplatíš. *Č.*

Láce za láci, peníze darmo. *Č.*

Čo je vzácné, nenie lacné. *Slc.*

Co draho, to mílo; co lacino, to hnilo. *R.* И дорого, да мило; и дешево, да гнило.

Z tučného masa tučná polívka. Laciné maso, zlá (řídká) polívka. *Č.* — *Mr.* Дешева рыбка, погана юшка. *S.* Одъ евтина меса чорба за плотъ.

Laciné maso rádi psi jedí. *Č.* — *P.* Tanie kupisz, psom wyrzucisz. Aneb: Co się kupi tanie, psom się to dostanie. *Hal.* Тане мясо пси ѣдять. *Blh.* Евтенето мясо и кучетата не ѣдѧтъ.

Na sleželé zboží slepý kupec. *P.* Na zleżały towar ślepy kupiec. *R.* На гнилой товаръ слѣпой купецъ.

Chceš-li dobře koupiti, musíš dříve zvážiti. *Č.*

Lépe jest věřiti svým očím, nežli cizím řečem. *R.* Больше вѣрь своимъ очамъ, нежели чужимъ рѣчамъ. *S.* Болѣ є вѣровати своимъ очима, него туѣимъ рѣчма.

Věř, ale hleď, co máš (dodává se druhdy: praví svatý Tomáš.) *Č.*

V světnici světlo, a na dvoře světleji. *R.* Въ избѣ свѣтло, а на дворѣ свѣтлѣе.

Patřily jste, oči, co jste kupovaly: nuž tedy jezte. *Mr.* Бачили очи, що куповали: ѣжтежъ (ѣжте, хоть повылазьте).

Kdo neotvírá oči, musí měšcem dotahovati. — Kdo neprohlédá očima, prohlédne měšcem. *Č.* — *Slc.* Kdo si neprezre oči, prezre mešček. *HLuž.* Štóž njecha woči rozdźerać, tón dyrbi mošnju wotčinjeć. *DLuž.* Chtož ňoco woci požiwaś, ten derbi mošnu rozśegaś. *P.* Kto niedojźrzy oczkiem, ten dopłaci mieszkiem. Aneb: Kto oczyma niedojźrzy, workiem dołoży. *Hal.* Не придрешь ока, придрешь мошенку. *R.* Чего

---

*) *Něm.* Am Beſten iſt der beſte (erſte) Kauf.

не досмотришь (не домѣтишь), то мошной доплатишь. *Blh.* Отваряй си очите, да ти ги не отворижтъ. *)

Nekupuj kobyly slepé, nepotkneš se. *R.* Не купи лошади слѣпой, такъ не споткнешься ногой.

Nekupuj (neprodávej) zajíce v pytli. *Č.* — *P.* Kto lisa w worze kupuje, psa abo kota najduje. *Mr.* Кота въ мѣшку не купливай.

Nevidomky jen vejce se kupují. *Mr.* За очи тильки яйця куповати. **)

Z cizích ostřižkův krejčí si kabát šije. *Č.* — *P.* By nie cudze płatki, niemiał by krawiec karwatki.

Nejhorší boty u ševce. *P.* Najgorsze boty u szewca. U krawca zawsze ma być zdarta suknia, a u szewca dziurawy bót.

Krejčí, ševci a truhláři; největší na světě lháři. *Č.* — Mezi řemeslníky největší lhářové ševci. *P.* Między rzemieślniki największy łgarzy szewcy.

Mlynář neumoučený vzácná zvěřina. *P.* Młynarz nieumączony źwierzyna.

Na mlynáře voda dělá. *Hal.* На мелника вода робить.

Starého řezníka prst krmného vola převáží. (Řezníci rádi prstem dovažují.) *Č.*

Jestli řezník nevyštěká, nic nevyseká (t. j. neumí-li při tržení dobře hubou mlíti). *Č.*

Jdeš-li na medvěda, hotov lůžko, a jdeš-li na kance (zubra), hotov máry. *P.* Jidąc na niedźwiedzia gotuj łóżko, a jidąc na dzika gotuj mary.

Kdo chce medvěda zakláti, nesmí lelky chytati. *R.* Медвѣдя травить идутъ, не зѣваютъ тутъ.

Psův nekrmívají, když jdou na lov. *R.* Не тогда собакъ кормить, когда на ловлю ѣхать. *Mr.* Не тоди хортивъ годовати, якъ на вловы ити.

---

*) *Něm.* Wer die Augen nicht aufthut, der thue den Beutel auf. *Čud.* Kes ei te silmi lahti, peab kukro lahti teggema.

**) *Fr.* On n' achete point chat en poche.

Chrt bývá pokorný, ohař lakomý, vyžel svárlivý. *P.* Chart pokorny, ogarz łakomy, wyżeł zwadliwy.

Kuchař, který z hladu umře, nehoden hřbitova. *P.* Kucharza, który głodem umrze, niechowają na cmentarzu.

Ďábel nechtěl býti kuchařem, vozatajem a chůvou; ale chtěl býti mlynářským vepřem, úředníkovým koněm a na faře kuchařkou. *P.* Diabeł niechciał być kucharzem, furmanem, mamką; ale chciał być młynarskim wieprzem, urzędniczym koniem i w plebanii kucharką.

Vozka v zlé příhodě odříká se stavu svého, a přijeda na nocleh, předce zas vůz maže. *P.* Furman we złém razie odrzeka się swego stanu, a przyjechawszy na nocleg znowa wóz smaruje. (Komenský takto česky vyložil: Forman v bídě formanství se odříká, a do hospody přijda zase maže vůz.)

Kde kněží a vozkové pívají, tam nejlepší pivo bývá. *P.* Gdzie księża a furmani piją, tam najlepsze piwo.

Hospodský myslí tak, a ochlasta onak. *S.* Бирташъ мысли єдно, а пияница друго. (Onen jakby připsal, ten jakby uklouzl.)

Pomni, **kněže**, žes dříve byl člověkem. *Č.* — *S.* Буди попе човекъ.

Máš-li býti špatným knězem, buď raděj hodným robotězem. *P.* Masz-li być lada jakim popem, lepiéj że będziesz dobrym chłopem. *Hal.* Лучше бути добрымъ хлопомъ, якъ злымъ попомъ.

Všickni jsme lidé, jen pan farář je člověk. *P.* Wszystkośmy ludzie, tylko ksiądz pleban człowiek.

Jaký farář, taková osádka. — Jaký pastýř, takové stádo. *Č.* — *P.* Jaki pop, taki chłop. *R.* Каковъ попъ, таковъ и приходъ.

Jaký opat, takoví i bratří. — Hodný-li opat, nejsou i mniší nanic. — Čeho se chápe opat, toho i mniší. *R.* Каковъ игуменъ, таковы и братья. Игуменъ хорошъ, да и братья не худы. За что игуменъ, за то и братья.

Jak kněz zpívá, tak mu lid odpovídá. *Č.* *)

*) *Šp.* Como canta el abad, assi responde el sacristan.

Po vůdci vojsko, po pastýři ovce (poznávají se). *R.* По ватагѣ атаманъ, а по овцамъ пастырь.

Jaký kněz, takové jeho požehnání. *Hal.* Якый пипъ, таке его благословенство.

Sobota kněžská robota. *Č.* — *S.* Субота дьячка бубота.

Moudrý kněz třeba jen ústy mektal, a my hříšní se dovtípíme. *R.* Умной попъ хоть губами шевели, а мы грѣшные догадываемся.

Kněz bez náuky, správce bez zdravého soudu, sáček bez peněz — stejné to ceny. *P.* Ksiądz bez nauki, urzędnik bez rozsądku, mieszek bez pieniędzy, jednéj są ceny.

Více lid hledí na to, jak kněz živ, nežli jak učí. *S.* Више се мотри на то, како попъ живи, него како учи. Ač by vlastně mělo býti podlé následujícího:

Nečiň to, co kněz činí, ale čiň, čemu učí. *S.* Не чини оно, што попъ чини, него твори, што учи.

Zvon do kostela lidi přizývá, a sám v kostele nikdy nebývá. *P.* Dzwon do kościoła ludzi zwoływa, a sam w kościele nigdy niebywa.

Odřekni se světa pro pravdu (spásu) kláštera. *S.* Одрекни се міра ва истину монастира.

Ne všickni v světě ztraceni, ne všickni na pouštích spaseni. НН ВЬСН ВЪ МНРѢ ПОГЫБОША, НН ВЬСН ВЪ ПОУСТЫНѢ СПАСОШАСѦ.

Maje činiti s mnichy nenaděj se konce. *R.* У отцевъ не найдешь концевъ.

Kde mnich, tu kápě. *Č.*

Na děvčata fortelem, na mnichy s korbelem. *Č.*

Pán bůh slepého vodí, a čert mnicha svodí. *R.* Господь умудряетъ слѣпца, а дьяволъ искушаетъ черница.

Čert nepláče, když mnich skáče. *R.* Бѣсы не плачутъ, когда черницы скачутъ. *Mr.* Чортъ не плаче, коли чернець скаче.

Kněžská sváda, ďáblova svatba. *R.* Поповская свада дьяволская свадьба.*)

Když kněz posvětil pomlásku, nestojím o jeho lásku. *Hal.* Коли пипъ посвятивъ паску, то не стою о его ласку.

Chraň se koňského zadku, panského předku, a kněze po předu i po zadu. *Č.* — *HLuž.* Hladaj so před žónskim prjedkom, před wóslacym zadkom, a před popami na wšich bokach. **)

Zachovej nás, pane, od vlka šlapáka, od mnicha bosáka, od Mandy racochaté, od holi sukovaté. *Č.*

Kdo se neví čeho chytiti, aneb do kláštera, aneb na vojnu (běží). *R.* Кто ничѣмъ прожить не можетъ, тотъ побѣжитъ либо въ монастырь или на войну. Ze zoufalství anebo voják, anebo mnich. *S.* Изъ одчаянья или войникъ или калуђеръ.

Hlemýždi v skořepině nejlépe, a kněži na faře. *Č.*

Pop zpívá a popová koláče peče. *R.* Попъ поетъ а попадья блины печетъ.

Kdo se chce míti dobře na den, nech sobě hus zabije; kdo na týden, nech vepře zařeže; kdo na měsíc, nech vola porazí; kdo na celý rok, nech se ožení; a kdo až do smrti, nech jde na kněžství. *P.* Kto się chce mieć dobrze na dzień, niech sobie gęś zarznie; kto na tydzień, niech wieprza zakole; kto na miesiąc, niech wołu zabije; kto na cały rok, niech żonę pojmie; a kto do śmierci, niech księdzem zostanie.

Před nouzí do kláštera. *R.* Отъ бѣды въ черницы.

Ne každý knězem pro Ježíše: mnohý též k vůli dobré jíše. *R.* Не для Іисуса, а ради хлѣба куса. — Krajíc hezký, ne Pán nebeský (takového vábí). *P.* Dla chleba, nie dla nieba.

---

*) *Angl.* Churchmen's contention is the devil's harvest. *Něm.* Wenn die Pfaffen zanken, so lacht der Teufel.

**) *Angl.* Beware of a woman before, of a horse behind, of a cart sideways, of a priest every way.

U mnicha v chyši, čím bůh obmyslí. *R.* У старца въ кельи, чѣмъ богъ послалъ.

Kdyby byl kněz v lese, předc se za ním nese. *Č.*

První spratek kněži pod kožich. *R.* Первую мерлушку попу на опушку.

Bohu sláva a polt slanin popu. *R.* Богу слава, а попу коровай сала.

Kněži pečené i vařené, s mrtvého i živého. *Hal.* Попови йде и печене и варене, изъ живого и вмерлого.

Vem třeba pod koží, bez kněze nelze. *S.* Ако ће три ста, безъ попа ништа.

Když mnich mluví, almužnu loví. — Mnišské řeči almužna konec. *Č.*

Když se mnich najedl, potřebí mu i v mošnu naložiti. *P.* Mnichowi dawszy jeść, trzeba mu i w biesagi włożyć.

Kněz nikdá nemá dosti, jednou rukou žehná a druhou béře. *Č.*

Ač mnoho pro bůh dáš, však lékařův ani kněží nikdá nenadáš. *Č.*

Kachního žaludku nenasytíš, a kněžské mošně se nedodáš. *Č.* *) — Kněžský měšec a kramářský kůň — vždy lačni. *Hal.* Попивъ мѣхъ, жебракивъ кинь, николи не сыти.

U popa hluboká kapsa. *S.* У попа є дубокъ джепъ. Поповска врећа никадъ се напунити не може.

Všecko béře jako desátková stodůlka. *P.* Jak dziesięcinny brog wszystko przyjmuje.

Kněz jen piskne, a už tiskne; kostelník (kantor) ač vříská, předc málo stiská. *Hal.* Попъ тилько писне, а тисне, а дьякъ реве, а мало бере.

Avarus farář, Superbus písař. *Č.* — *P.* Labor chłop, avaritia pop.

---

*) *Vl.* Preti e polli non son mai satolli. *Angl.* Priests and poultry have never enough.

Dokud kněze stává, i kuchařka vládne, a jak ho není, i ta zapadne. *Hal.* Поκы попа, поты попадя, а якъ не стане попа, то пропадя.

Kdy by čertův v pekle a vlkův v lese nebylo, dávno by kněží a pastuchové hladem zemřeli. Štelcar.

Svaté místo nespustne, i když popa čert vezme. *R.* Святое мѣсто пусто не будетъ, коли и попа чертъ возьметъ.

Kněz jako vrba, čím více se osekává, tím lépe obrostá. *Č.* (Snad bys kněžského litoval, říká lid.) Štítný podobně o sedláku: Chlap jest jako vrba; čím čestějie ji obrubáš, tím sě húště obalí.

Kněžské nachování, židovská duše: to obé do pekla kluše. *Č.* — *P.* Żydowska dusza a księże zebranie po śmierci bóg wié, komu się dostanie. — Jak pó knězi, co kdo popadl, to jeho. *P.* Jak po księdzu, co kto porwał, to jego.

XIII.

P r á v o.

Obyčej — zákon — soud. Právní přísloví obecná a zvláštní. Výstraha před soudy, zvláště s mocnějšími. Pokuty a tresty. Soudce. Úřady. Vojna — pokoj. Svědomí.

Kolik krajův, tolik obyčejův. — Kolik krajův, tolik krojův. *Č.* — *P.* Każdy kraj ma swój obyczaj. — Jaki kraj, taki obyczaj. — Co kraj, to obyczaj. *Hal.* Кождый край мае свій обычай. *Mr.* Що край, то обычай. — Що краина, то родина.*)

Kolik měst, tolik obyčejův jest; kolik vsí, tolik zvyklostí; kolik krajův, tolik mravův i nemravův. *R.* Что городъ, то норовъ; что деревня, то обычай; что земля, то проказы.

Na každé dědině způsoby (nevěsty) jiné. *Č.*

Jaké prase, taký kvík, jaký národ, taký zvyk. *Č.*

Każdý kraj své právo má. *Č.*

Co se mnohým hodí, to v obyčej vchodí. *P.* Co się wielom godzi, to w obyczaj wchodzi.

V cizí klášter se svým řádem se nechodívá. *R.* Въ чужой монастырь съ своимъ уставомъ не ходятъ. (Jiný klášter, jiná řehole.)

Jak by poznal cizí mrav, na to není práv. *R.* Нѣтъ такихъ правъ, чтобъ знать чужой нравъ.

Hlas národa, hlas boží. *Č.* — *R.* Гласъ народа, гласъ божій. *S.* Гласъ народа, гласъ сына божіега. *P.* Głos

*) *Vl.* Tal paese, tal usanza. *Šp.* En cada tierra su uso. *Něm.* Länd-lich, ſittlich. *Čud.* Kuida ma, nenda wiis.

ludzki, głos boży. Anebo: Głos ludzki zgadza się s wolą bożą. *)

Za hlas boží to mají, v čem se všickni srovnávají. *P.* Za głos to boski uznają, co wszyscy zgodnie trzymają.

Hromada obci porada. *Č.* — Jak uložila hromada, tak buď. *R.* Что міромъ положено, тому и быть такъ.

Každý soused má v hromadě svůj kousek (díl). *R.* Никакой мірянинъ отъ міру не прочь.

Hromada vsi odpovídá. *S.* Договорна селу одговара.

Větší počet krále volí (t. rozhodne). *Č.*

Nový pán, nové právo. — Nová správa, nová práva. *Č.* — *S.* Нове судіе, нове законы.

Novým právem staré se kazí. *Č.*

Novoty — křivoty. *R.* Новизны — кривизны.

Stará práva, čerstvá potrava — nejlepší. *P.* Stare ustawy, świeże potrawy — są najlepsze.

Dávnost svědek nemalý. *R.* Давность немалый свидѣтель.

Lepší řád, nežli hať mať. *Č.*

Co právo chce míti, to musí jíti. *Č.*

Vrch práva, vrch křivdy. Holé přísné právo holé bezpraví. *Č.***)

Horší právo nežli meč. *P.* Prawo gorsze niż miecz.

Přísný zákon vinníky množí. *R.* Строгой законъ виновными творитъ.

Práva a řízení zemská — žravá hryzení zemská — dravá šizení zemská. Komen. Lab. 19, 6.

Právo má tenký nos. *Č.*

Mocní práva píší. *R.* Сильные пишутъ правду.

Jedny ruce práva píší, jedny je i maží. *Hal.* Едніи рукы права пишуть, едніи и мажуть.

Kdo zákony vydává, nech je první zachovává. *Il.* Koi naredbe van daje, valja da im on pèrvi nastaje.

---

*) *Ř.* Βοὴ λαοῦ, βοὴ θεοῦ. *L.* Vox populi, vox Dei. *Fr.* La voix du peuple est la voix de Dieu.

**) *L.* Summum jus, summa injuria.

Ten mocně zákon stanoví, kdo ho na sobě obnoví. *P.* Ustawę mocno stanowi, kto ją na sobie odnowi.

Darmo zákon psáti, nemá-li se zachovati. *R.* Всуе законы писать, когда ихъ не исполнятъ.

Málo platny ploty, přes které se leze. *Č.*

Spravedlivému zákon nepsán. A též se praví: Bláznu zákon nepsán. *R.* Праведному (дураку) законъ не писанъ. *Mr.* Дурневи законъ не писанъ.

Zákon nepřečká tupitel, ale plnitel. *R.* Законъ не пережить беззаконному, а праведному.

Zlé mravy, dobrá práva. *Č.*

Špatné to řízení, kde nejvíc práv a nařízení. *P.* We złém rządzie najwięcéj praw i rozkazu.

Kde mnoho zákonův, tu i křivd mnoho. *R.* Гдѣ много законовъ, тутъ и обидъ много.

Kde dobrý v lidu mrav, tam také šetrnost práv. *R.* Гдѣ добры въ народѣ нравы, тамъ хранятся и уставы.

Zákon jak zvon; kdož ho slyší, nebije-li srdce? *Č.*

Kde síla vládne, tu zákon zapadne. *R.* Гдѣ сила владѣетъ, тутъ законъ уступаетъ. *)

Není na světě tak pevného pravidla (zákonu), aby se hnouti nemohlo. *Č.*

Nuzná (a náhlá) potřeba práva lomí. — Potřeba zákon ruší. *Č.* — *Hal.* Нужда законъ ломить. *R.* Нужда законъ измѣняетъ. *S.* Нужда законъ изменюе. *Blh.* Нужда законъ измѣнява. *P.* Potrzeba prawo łamie. — Potrzebie ustawy ustępują. *Ch.* Sila boga nemoli. **)

Nouze zvůle nemá. V stejném smyslu jako: Nouze železo láme. Nouze (síla) kola lomí. *Č.* — *Ch.* Sila i železo tere. Sila tere kola. ***)

Příhoda své právo má. — Příhoda se nezpovídá. *Č.*

---

*) *Šp.* Do fuerza viene, derecho se pierde. *Fr.* Ou force regne, droit n'a lieu.

**) *L.* Necessitas frangit legem.

***) *Něm.* Noth hat kein Gebot. Noth bricht Eisen.

Nekaždé přestoupení jest provinění. *Č.* — *R.* Не всякая вина виновата.

Nevědomost hříchu nečiní. (Nevědomost práva však z nejmenší částky omlouvati se může.) *Č.* — *Hal.* Невѣдомость грѣху не чинить. *P.* Niewiadomość grzechu nieczyni. Grzech nieznany niebywa karany. *)

Úmysl ospravedlňuje skutek. *Č.*

Povolující s činícím na jedné jsou váze. *Ć.*

Dlouhý chloud (hůl), krátký soud. *Č.*

Svůj soud kratší. *R.* Свой судъ короче. Míní-li se přísloním tímto, že svůj t. domácí neb místní soud kratší, kde snáze ku porovnání se přichází, nezavírá ovšem žádné lži v sobě. Užívá-li se ho ale tak, jakoby každý směl sobě opravovati o své moci a pěsti, křivé jest a svědčí proti němu následující:

Pranicí nedojdeš práva. *R.* Дракою правъ не будешь.

Neopravuj sobě sám, máš právo. *Č.*

Ve vlastní při nikdo soudcím býti nemůž. *Č.* — *P.* Żaden w swéj sprawie sędzią być niemoże.

Právem se řeď a po něm jdi. *Č.* Tudy už Pythagoras řekl: Nekopej ohně mečem (nepřestupuj spravedlnosti a práva; bezpraví bezpravím nehromaď).

Práva a svobody natahovati jak řemen stačí. *P.* Prawo i wolność ciągnąć jak rzemień może.

Kdo se řídí jen právy, nedojí mu hrubě krávy. *Ch.* Koj se derži pravice, ne doji kravice.

Kdo činí co chce, utrpí co nechce. *Č.*

Kdo právo zle neb neužívá, snadno o ně přicházívá. *Č.*

Bdícím práva pomáhají. — Práva bdícím, ne spícím slouží. *Ć.* **)

Svět kromě boha nikdo nesoudí. Aneb: Sněm (hromadu) jedin bůh soudí. *R.* Міръ никто не судитъ, а одинъ богъ.

---

*) *Něm.* Unwiſſend ſündigt nicht.

**) *L.* Vigilantibus jura.

Královský výrok nepodléhá soudu. *R.* Царское осужденіе суду не предлежитъ. Neboť: Král soud vydal, jak mu bůh na srdce podal. Царь судитъ, какъ богъ на сердце ему положитъ. O vysokém smýšlení a úctě, jakou národ ruský k mocnářům svým chová (jak o tom v předešlém čísle XII. zmíněno), přemnohá svědčí přísloví, jako: Soudí bůh a mocnář. Судитъ богъ да государь. Známo bohu a zeměpánu. Вѣдаетъ богъ да государь. Vše jest boží a mocnářovo. Все божье да государево. Všecken lid v rukou božích a mocnářových. Всѣ люди божьи да государевы. Vůle boží, a soud carův. Воля божія, а судъ царевъ. Car přikázal, a rada se přihlásila. Царь повелѣлъ, а бояре приговорили. atd.

Posla ani sekou ani tepou, ale darují. *R.* Посла ни сѣкутъ ни рубятъ, а только жалуютъ. *)

Posel jak měch, co v něj vložíš, to i nese. *R.* Посолъ какъ мѣхъ, что въ него вложишь, то и несетъ. *P.* Poseł jako osieł, co nań włożą, to niesie.

Noc má své právo. *Č.* — Noc má svou moc. *Kr.* Noč ima svojo moč. *P.* Noc ma swój obyczaj.

V čem zastižen, z toho souzen. *R.* Въ чемъ застану, въ томъ и сужу.

Bez původa není soudu. *Č.* — Kde není žalobníka, není soudce. *S.* Дѣ нема парца, нема ни судца.

Kde není rozepře, tu netřeba sporu. — Kde není protivníka, tu není půtky. *Č.*

Kdo vede, nech dovede. *Č.* (Affirmantis est probare.)

Rozsouzeno, dosouzeno. Svršeno, pohřbeno. *R.* Рѣшено, вершено. — Souzené se znova nesoudí. *R.* Суженаго не посужать. (Obnovuje-li kdo rozsouzenou při, v pokutu zmatku upadá.)

Přednější časem, bližší právem. *Č.* — *P.* Kto pierwszy, ten lepszy. *R.* Кто первѣе, тотъ и правѣе. **)

---

*) *Ř.* *Πρέσβυς ὃν τύπτεται, οὐδὲ ὑβρίζεται.* Legatus non caeditur, neque violatur.

**) *L.* Prior tempore, prior (potior) jure.

Čím dávnější, tím právně pevnější. *R.* Чѣмъ старѣе, тѣмъ правѣе. — Z věcí nikomu nenáležejících — co vzato, to svato. *R.* Что взято, то и свято.

Kdo čas (léta) právní promlčel, vždycky mlč. *Č.*

Starší zápis právnější. *R.* Старая крѣпость правѣе.

Kdo dříve do mlýna donese, tomu dříve melí. — Kdo dřív přijde, ten dřív mele. *Č.* — *P.* Kto pierwéj do młyna, pierwéj miele. *Kr.* Kdor pred prijde, pred mele. *Ch.* Koj predi v melin dojde, predi melje. *) (K právu kdo prvé se uteče, prvé slyšán buď.)

Kolik žalob, tolik odpovědí. *Č.*

Nepořád žalobu zdvihá. *Č.*

Kdo neprokáže, nebéře. *Č.*

Pečeť platí, byť v listu nic psáno nebylo. (O smyslu takovém některých pošetilcův ironicky řečeno.) *Č.*

Zápisní pře podlé zápisu, a nezápisní podlé výroku (nálezu). *R.* Въ крѣпостныхъ дѣлахъ по крѣпостямъ, а не въ крѣпостныхъ дѣлахъ по розыску.

Co malým ptáčkem do knih vletí, toho největším volem nevytáhneš. *P.* Co małym ptaszkiem do ksiąg wleci, tego największym wołem niewyciągniesz.

Co napsáno pérem, nevyhladíš toporem. *R.* Что написано перомъ, не вырубишь топоромъ. Radí k opatrnosti v zápisech a vůbec ve všelikém písemním jednání; k náležitému opatření písemností podpisem svědkův a k potvrzení knihami atd.

Kde ruka, tam i hlava. *R.* Гдѣ рука, тамъ и голова. Předešlému podobné.

Písmo oči kole. *Mr.* Шисьмо очи коле.

Lépe jest na souvrati se dobře smluviti, než prostřed pole se souditi. *S.* Болѣ се на увратинама договарати, него се насредъ њиве карати.

---

*) *Šp.* Quien primero viene, primero muele. *Fr.* Qui premier arrive au molin, le premier doit moudre son grain. *Angl.* First come, first served. *Dán.* Den som förſt kommer til Mölleu, faaer förſt malet. *Něm.* Wer zuerſt kommt, mahlt zuerſt. *Čud.* Kes enne weskele jouab, se jahwatab enne.

Ocas musí za liškou. *Č.* Vykládá se latinským: Accessorium sequitur suum principale.

Kam jde hlava, tam i život. *R.* Куда голова, туда и животы. Kam se přenáší osoba, tam i jmění její.

Ohlav jde s koněm. *S.* Уларъ съ коньемъ иде. Anebo: Čí jalovice, toho i provaz. *S.* Чіе юне, оногъ и уже. — Kdo koně koupil, bere i uzdu. *Hal.* Хто коня купить, бере и уздечку.

Čí pole, toho i plot. *R.* Чья земля, того и городьба. — Čí pole, toho i obilí. *R.* Чья земля, того и хлѣбъ. — Čí břeh, toho i ryba. *R.* Чей берегъ, того и рыба. — Čí dvůr, toho i stavení. *R.* Чей дворъ, того и хоромы. — Čí kůň, toho i vůz. *R.* Чей конь, того и возъ.

Není můj lov, není můj zajíc. *Il.* Ni moj lov, ni moj zec.

Na čí půdě stojím, tomu též seji. *R.* На чьей землѣ, тому и сѣю. — Na čím mlatu se mlátí, tomu se i zrno vozí. *Mr.* На чіему току молотять, тому и хлѣбъ возять.

Služba svobody netratí. *Hal.* Служба вольности не тратить.

Moje a *twoje!* celý svět mate to dvoje. *P.* Moje (to słowko) i twoje! wszystek świat mięsza oboje.

Hleď svého, a nech což jest mého. — Hleď každý svého, a nech jinému jiného. *Č.*

Cizí jmění strachem ohrazeno. *R.* Чужое добро страхомъ огорожено.

Svoje svato, a cizí nejsvětější. *Hal.* Свое святое, чуже найсвятѣйше.

Kdo cizí chvátí, i svoje tratí. *Č.* — *R.* Пойдешь за чужимъ, свое утратишь. (Srov. Zloděj.)

Cizí hrouda ubíjí člověka. *Il.* Tudja gruda (zemlja) ubija čovjeka.

S cizího koně prostřed moře. (S cizieho jest prostřed moře ssiesti. Fl. Z cizího vysedni v prostřed moře. Červ.) *Č.* — *Slc.* Doluo s ludského koňa. — *P.* S cudzego konia i śrzód błota zsiadaj. *R.* Съ чужаго коня среди грязи долой. *Mr.* Съ чужого воза хоть середъ грязи (калюжи), та вставай. Anebo: Съ чужого коня хоть посередъ болота. *S.* Съ туђа

хата усредъ блата. *Hal.* Съ чужимъ и на середъ села ростaвайся. *)

Kdo na cizím koni jezdí, brzo se najezdí. *Il.* Tko tudja konja jaše, bèrzo se sjaše.

Každá věc za svým pánem křičí. Věc cizí k pánu svému volá. **) (V krádeži není žádného let vydržení.) *Č.*

Kradené-li koupíš, svou kapsu oloupíš. *P.* Kradzione kupić, pieniądze zgubić.

Našel a neohlásil, jakby odcizil. *R.* Нашелъ да не объявилъ, все равно что утаилъ.

Našli jsme, dělme se. *Č.* — *R.* Чуръ вмѣстѣ.

Dobrá vůle právo ruší. *Č.*

Slovo dělá muže. Muž slovo. Slovo je slovo. Co slovo to slovo. Slovo za skutek. *Č.* ***)

Slovo s to a ruka v rukávě. *Č.*

Měj slovo za slovo, a zlaté hory neslibuj. *Č.*

Slíbiti jest pansky, držeti chlapsky. †) Nepočestné toto přísloví nezdá se býti původně naše; Čechové a Slované o této věci, jak ze všeho viděti, svědomitěji soudí.

Dobrý dí, dobrý splní. Anebo: Čech dí, Čech splní. České slovo t. poctivé.

Slovo zákon, drž se za ně jak za nátoň (kůl). *R.* Слово законъ, держись за него какъ за колъ.

Do slova se tuž, a dav slovo mu služ. *R.* До слова крѣпись, а давши слово держись. Jinak: Не давъ (не сказавъ) слова крѣпись, а давъ его держись.

Polož míru, a drž víru. *Mr.* Поставь мѣру, держи вѣру.

Hřích (nectno) nedostáti slibu. *R.* Грѣхъ не исполнить обѣта. Кто измѣнитъ слову (солжетъ), тому да будетъ стыдно.

Kdo svého nedrží slova, nemá poctivosti zhola. *Č.*

---

*) *Lit.* Ne sawo jojęs ir klane nusėsi.

**) *L.* Res clamat ad dominum.

***) *Něm.* Ein Wort, ein Mann.

†) *Něm.* Verſprechen iſt edelmänniſch, halten iſt bäuriſch. *Čud.* Hea mees tootab, herris peab, t. dobrý chlap slíbí, šelma drží.

Raděj neslibovati, než slovu nedostáti. *S.* Болѣ є не обеѣати, него рѣчь не држати.

Přípověď jest spravedlivý dluh. — Dobrovolný slib, spravedlivý dluh. *Č.* — *P.* Obietnica za dług stoji. *Hal.* Обѣцанька новый довгъ. *Kr.* Obljuba dolg déla.*)

Kdo se dobrovolně k čemu svolí, toho žádné právo nerozvodí. *Č.*

Dobrolíbezné svolení horší než bezděčné přijmění. *Č.* — *P.* Ochota gorsza niż niewola. *Mr.* Охота пуще неволи. (Chtícímu se křivda neděje.)

Kdo slíbí, ten dej. Slib a dej. Kdo slíbí, chystej své. *Č.*

Slíbíš-li za druhého, sázej ze svého. Po slibu škody čekej. *Č.*

Chceš-li míti nesnáz, půjč aneb slib. *Č.*

Ručení — mučení a učení. *R.* Порука — мука. Порука — наука. Порука — работа. Тотъ печалься, кто ручался. Kdo ručí, ten se mučí. *R.* Кто поручится, тотъ и мучится. Já se zaň zaručil, a on mě vyučil. *R.* Я его выручилъ, а онъ меня выучилъ. *Mr.* Хто ручиться, той и мучиться. *P.* Kto ręczy, tego kłopot męczy. Kto ręczy, ten jęczy. — A Písmo dí: Slíbíš-li za přítele svého, zavázal jsi cizímu ruku svou. A opět: Soužen bude zlým, kdož slibuje za cizího. Přísl. 6, 1. a 11, 15. S čímž shoduje se opět *R.* За друга поручишься, отъ недруга помучишься. Druha-li vyručíš, nedruhem se pomučíš.

Rukojmě, ukoj mě. Rukojmě, hrdlo jmě. *Č.*

Kdož nechce práce zbýti, uruč se za druhého. *Č.*

Sebe v svízel uvodí, kdo druhého svobodí. Sebe uvazuje, kdo druhého vyvazuje. *Č.* — *P.* Siebie zawodzi, kto drugiego swobodzi. *S.* Другомъ на волю, а себи неволю (учинити).

Slíbíš-li za druhého, dej půl svého. *Č.*

Rukojmě vytrhl z cizí nohy trn a vstrčil do své (vyňav z cizí ruky trn vsadil ve svou). *Č.* A jak Srbové praví: забада трнъ у здраву ногу.

---

*) *L.* Promissum cadit in debitum.

Rukojmě jako jistec, obá jsta pevna. *Č.*

Věrná ruka nic netratí. (Ztráta věci schovavače neomlouvá). *Č.*

Ruka ruce soudí. *S.* Рука руци суди. — Ruka ruce známa. *R.* Рука руку знаетъ. (Od kohos vzal, tomu odveď; komus dal, na tom pohledávej).

Kdo zavadil, nech odvadí. *Č.*

Kdos koupil, znej svého jistce. *Č.* — *R.* Кто купилъ, тотъ знай своего истца или дѣти его.

Bezděčnost trhu nečiní. *Č.*

Ranní déšť a večerní smlouva — obé nestálé. *Č.*

Co jest psáno, má býti dáno. *Č.*

Pán bůh spářil volky, a čert spolky. *Č.* Anebo jak Lomnický praví: Bůh stvořil volky, čert spolky, hleď každý sám své tobolky.

Kde muž, tam i žena. *R.* Гдѣ мужъ, тамъ и жена. (Žena dělí stav manžela svého.)

Muž s ženou v rabstvo, a žena s mužem v chlapstvo. *R.* По рабѣ холопъ и по холопѣ раба. По мужѣ раба и по рабѣ холопъ. Týž smysl chová i přísloví: Kudy jehlička, tudy i nitka. *R.* Куда иголка, туда и нитка.

Draho do pytle, draho z pytle. (Podlé věna obvěnění.) *Č.*

Matka při synu není nápadnice. *R.* Мать при сынѣ не наслѣдница.

Sestra při bratru není osednice (otcovského gruntu neosedá). *R.* Сестра при братѣ не вотчинница.

Krajíc k bochníku více nepřistávej. *R.* Отрѣзанный ломоть къ хлѣбу не пристанетъ. *Mr.* Видрѣзана скыба видъ хлѣба, вже ій не притулишь. (O vybytých a nedílných z ohledu dědictví.) Mohlo by i takto se říci: Krajíc s bochníkem se necelí, a vybytý s nedílnými nedělí.

Do ruky svíce, z ruky klíče. *Ch.* Luč v ruke, ključ iz ruke.

Dvou třetí rozvodí (míří). *P.* Dwu trzeci rozwadza.

Sváda požitku nedá. *Č.* — *Slc.* Sváda nědá osohu.

Do soudu se nepouštěj, dřív jiné cesty zkoušej. *P.* Nieporywaj się do sądu, możesz-li jinak dojść rządu.

Slyš moudrých lidí rady: Můžeš-li, nedávej se do svády. *P.* Słuchaj ludzi mądrych rady: Możesz ujść, nieszukaj zwady.

Pochybovati, půl pře pryč. *Č.*

Krátké porovnání lepší, než dlouhé sporování. *R.* Худой миръ лучше доброй брани. *Kr.* Kratka sprava je boljši kakor dolga pravda. *S.* Больи є мршавъ миръ, него дебео процесъ.*)

Lepší slaměné porovnání než zlatá pře. *P.* Lepsza słomiana zgoda niżeli złoty proces. *Hal.* Лучша соломяна згода якъ золота звада.

Měj ty i právo, a vždy v kapse zasvrbí. *R.* Хотя правое дѣло, а въ карманѣ засвербѣло.

Přijdeš-li práv, nevyjdeš zdráv; přijdeš-li křiv, nevyjdeš živ. *S.* Ако дође правъ, не изиђе здравъ; ако дође кривъ, не изиђе живъ.

Kdo mnoho žita má, ať si myší nasadí, kdo mnoho peněz, ať se soudí. *Č.*

Orlové se bijí, a junákům peří. *R.* Орлы бьются, а молодцамъ перья.

Když se dvá pohánějí, třetímu nahánějí. *Č.* — *Slc.* Keď sa dva bijú, tretiému osoh ženú. — Kde se dva bijí, tam třetí za měšec. *Hal.* Где ся двохъ бье, тамъ третій за калитку бере. *P.* Dwa za łeb, trzeci do kalety.

Psi se o kost hryzou, vezmi kost a přestanou. Hus.

Lidský svár, cizí zisk, a právníkům zlaté žně. *P.* Ludzki swar, cudzy pożytek, i złote jurystom żniwo.

O málo se soudíš, mnoho tratíš. *R.* За малое судиться, большое потерять.

Do soudu pytel peněz a dva pilnosti. *P.* Do prawa wor pieniędzy a dwa pilności. *Hal.* До права треба мати два мѣшкы: оденъ грошій а другый бачности.

Na silného bůh i král. *R.* На сильнаго богъ да государь. S čímž nehrubě souhlasí následující přísloví:

---

*) *Něm.* Ein magerer Vergleich iſt beſſer, als ein fetter Prozeß.

Kdož moc má, ten právo. — Kde moc, tu pomoc. — Kde vláda, tam pravda. Na kom vláda, na tom pravda. — Kdo vládnější, ten silnější. *Č.* *)

Větší jsi, větší máš právo. *HLuž.* Wjetši si, a wjetše maš prawo.

Kdo mocnější, ten lepší. *P.* Kto mocniejszy (dužszy), ten lepszy. *Mr.* Хто дужшій, той лѣпшій. *R.* Чѣмъ сильнѣе, тѣмъ правѣе. Чья сильнѣе, та и правѣе. (Můž též o božích soudech se rozuměti.)

Čí síla, toho i vůle. *R.* Чья сила, того и воля.

Koho zmohu, toho na rohy. *R.* Кто кого смога, тотъ того и въ рога.

Víc může hrsť moci, nežli plný pytel práva. — Lépe s hrsť moci, než pravdy (spravedlnosti) s pytel. *Č.* **)

Sádlo (mastné) vždycky zplývá. (Bohatý vždy mívá svou navrch.) *Č.*

S silným nechoď v zápas, a s bohatým před soud. *Č.* — *R.* Съ сильнымъ не дерись, а съ богатымъ не тяжись. *Mr.* Съ дужимъ не борись, а съ богатымъ не судись.

S mocným zápas — smrť za pasem. *Mr.* Съ дужимъ боротися, смерть за плечима.

S mocnějším se nevaď, a s nepřítelem se neraď. *Č.*

Nejdřív v posměch zavadí, kdož se s vyšším nesnadí. *Č.*

Silnějšího nehoň, straň se ho na míli. *P.* Niegoń duższego, mijaj go o mile.

Hrnci s kotlem se potýkati těžko. *Č.*

Bičem nepřešvihneš obušku. *R.* Плетью обуха не перешибешь (не перебьешь, не переколотишь). *Mr.* Пугою обуха не перебьешь. *Bělor.* Плецю обуха не перебіць.

Proti palici šermu není (ani jakého fortele). *Č.* Kyj palicu málokdy zadrží. Ruk. Kr.

Nezapásej s medvědem. Medvědu do ucha nedmi. *Č.*

---

*) *Lit.* Kieno walle, to ir teisybė.

**) *Něm.* Man kömmt mit einer Hand voll Gewalt weiter, als mit einem Sack voll Recht.

Slaměný starosta dubového rolníka přemůže. *P.* Słomiany starosta dębowego ziemianina zwalczy.

Jest věru věc těžká pěstí zabiti ježka. *Č.*

Těžko jest dítěti s obry za prsty se táhati. Anebo: Není dobře s pány za prsty se táhati. *Č.* (V. Pán.)

Psí třidcátek, vlčí právo. Slc. (Vlčí právo t. silnějšího.)

Právo nepomůže, když levo přemůže. *Č.*

Práva jak pavučina, brouk se probije a na mouchu vina (a moucha uvázne). *Č.* — *P.* Ustawy jako pajęczyna, mucha ulgnie (uwiąznie), bąk ją przebije. A Jan Kochanowski napsal: Prawa są nasze jako pajęczyna, wróbel się przebije a na muszkę wina. *R.* Законъ какъ паутина, шлепъ пробьется а муха увязнетъ.

Komu kára, tomu i vina. *Č.*

Zkalil beránek vlku vodu — pod ním stoje. *Č.* — *P.* Łacno wilk na barana najdzie przyczynę. — Baranie, niemąć wodę.

Ne o škodu zajíce honí. *P.* Nie o szkodę zająca gonią.

Kdo čeho hledá, snadno nalézá. *Č.* — *S.* Ко се радъ псуе, тражи изрокъ.

Kdo chce bíti chudinu, snadno najde příčinu. *P.* Łacno o przyczynę, kto chce bić chudzinę.

Snadno hůl najíti, kdo chce psa bíti. *Č.* — *P.* Łacno kij należć (łatwo o kij), kto psa chce uderzyć. *R.* Кто захочетъ собаку ударить, тотъ найдетъ и палку.*)

Kdo chce psa oběsiti, snadno oprátku najde. *Ch.* Koj svoga cucka obesiti hoće, lehko vužinec najde. — Když psa chtí ubiti, volají, že se pominul. *S.* Кое цсето ове да убію, повичу: бѣсно е.

Suď se, suď; ale k smíření vrátek nezavírej. *R.* Бранися, а на миръ слово оставляй.

---

*) *Fr.* Si tu veux battre le chien, tu trouveras facilement un bâton. *Angl.* 'Tis an easy matter to find a stick to beat a dog. He that 's resolved to beat a dog, never wants long a stick. *Dán.* Naar man vil slaae Hunden, finder man let en Kiep. *Ném.* Man findet bald einen Stecken, wenn man einen Hund ſchlagen will.

K soudu jako vrahové, a od soudu jako bratří (strany jděte). *S.* До суда као крвници, а отъ суда као браћа.

Co prošlo, jakby do vody pošlo. *Mr.* Що пройшло, якъ въ воду війшло.

Kdo starý svár připomene, tomu oko z hlavy. *R.* Кто старое помянетъ, тому глазъ вонъ.

Udavači (žalobníku) první knut. *R.* Доносчику (доказчику) первый кнутъ.

Kdo svědčí, pes (lhář) větší. (Může jen o křivých svědcích býti rozuměno.) *Č.*

Starý pamětník, písma zástupník. *R.* По старой памяти, что по грамотѣ.

Od původa svědectví neplatí. *R.* Отъ доклада послуха не брать. (Nic neplatí svědomí ani sobě, ani proti sobě.)

Víc lidí, víc vidí. *Č.* — *P.* Więcéj oczy więcéj widzą.

Čtyři oči více vidí nežli dvě. *Č.* — *P.* Dwa więcéj ujrzą niż jeden. *S.* Више виде очи него око. Болѣ виде двѣ главе него една.*) — Má své místo i krom práva také v jiných případnostech.

Co oči vidí, o tom mohou ústa mluviti. *Č.*

Jistější oko než ucho. — Očím před ušima víra. *Č.* — *R.* Очи ушей вѣрнѣе. *S.* Више ваља вѣровати очима него ушима. (Jistší jeden svědek očitý, nežli deset ušatých. Ušatý svědek, žádný svědek.) *P.* Oczy stoją za uszy.

Oči svědkovy, oči čertovy. *Mr.* У свѣдка очи якъ у дидька.

Jeden člověk, žádný člověk (co svědek). *Č.*

Svědek na svědka se nevede. *R.* Послуху на послуха не быть.

Člověk kmetci kmetcímu svědek. *R.* Холопъ на холопа посдухъ.

Žena ať svědčí muži doma, a ne před právem. (Znamenej dvojí smysl slova svědčiti.) *Č.* — *R.* Жена на мужа не доказчица.

*) *Angl.* Two heads are better than one. *Dán.* To Øine see meere end eet. *Něm.* Vier Augen sehen besser als zwei.

Dvá bez duše, třetí bez hlavy. *S.* Два безъ душе, трећи безъ главе. (Dí se o tom, kdo zahynul křivou přísahou dvou svědkův.)

Vlastní přiznání za tisíc svědkův. *R.* Собственное признание паче тмы свидѣтелей.

Skutek pravdu vykládá. *Č.*

Kdo mlčí, přiznává se. — Kdo mlčí, svoluje. *Č.* — *P.* Kto milczy, zezwala. *)

Prostému odporu prostá očista. — Prostého odporu přísahou potvrď. *Č.*

Přísahou boha neoklameš. *P.* Przysięgą boga nieoszukasz.

Hustá přísaha, řídká pravda. *Č.* — Kde se snadno přisahá, pravdy není. *Kr.* Kjer se lahko roti, resnice ni.

Kde přísaha, tu přestoupení. *R.* Гдѣ клятва, тутъ и преступленіе.

Bůh, kdo křivě přisáhne, před rokem na soud táhne. *P.* Kto krzywo przysięże, rzadko rok przeżyje.

Raději umříti, nežli kříž políbiti (v nepravdě). *R.* Лучше умереть, а креста не цѣловать. Tak mluví bohabojný ruský národ, jemuž milejší jest vše ztratiti, než křivou přísahou uraziti boha. Takové přísahy konávaly se ve chrámě při slavném zvonění a vůči všeho lidu. Zevnitřní znamení přísahy bylo líbání svatého kříže. Ostatně jakýsi odpor i ve spravedlivé při skládati přísahu jeví se při všech národech slovanských tak podnes jak za nejdávnějších časův dle svědectví Helmoldova a jiných spisovatelův.

Na myšlení právo nejde. — Myšlení před rychtáře nechodí. *Č.* — *P.* Myśli do wojta niejidą (niepozywają). Myśli urząd niesądzi. **) — (Pro wóli nenie ijeden ještě otsúzen. Dalimil.)

Kdo druhému v mysli sedí? *Č.*

Duše cizí ve tmě sedí. *R.* Чужая душа въ потемкахъ. Co se v duši jiného člověka děje, o tom žádného světla nemáme.

*) *L.* Qui tacet, consentire videtur. *Fr.* Assez consent, qui mot ne dit. *Něm.* Schweigſt du ſtill, ſo iſts dein Will.

**) *Angl.* Thoughts are free. *Něm.* Gedanken ſind zollfrei.

Obecná řeč, obecná pravda. *Č.* — *P.* Mowa pospolita, pospolicie prawdziwa. (Po obecné řeči neboli pověsti můž soudce šlakovati zločin; za důkaz ji ale bráti nemá, ježto i lživé pověsti se roznášívají.)

O čem všickni mluví, zřídka bývá selháno. *Ch.* Od česa vsi govore, redko je lažlivo. *)

Zřídka sobě lidé co z prstu vycucají. *Č.* — *P.* Rzadko co ludzie z palca sobie wyssą.

Není toho fochu, aby v něm nebylo pravdy trochu. *Č.*

Plamen nebývá daleko od dýmu. *Č.* — *R.* Нѣтъ дыма безъ огня. *S.* Дѣ се гоѣь пуши, ондѣ ватре има.

Jedna řeč, půl řeči; jedna pře, půl pře. (V nařknutí koho vinou pevným se opatřiti důvodem, ne pak domněním neb z cizího poslyšení přistupovati.) *Č.*

Domnění (zdání, podezření) mnoho v pytel vchází. — Mnoho domnění do pytle se vsype, ale pln nebude. *Č.*

Omyl za faleš se nepokládá. *R.* Ошибка въ фальшу не ставится. *Mr.* Помылка за хвальшъ не йде.

Nikdo na sebe nepoví. *Č.* — *P.* Żaden na się niepowié.

Rovným na křivého, pravým na vinného. *Č.* (Výslechy nemají úskočně býti vedeny.) Tomu poněkud se příčí:

Udeř na stůl, ozvou se nožíky. (Zhurta na obviněného.) *Č.* — *P.* Uderz w stoł, ozwą się nożyce. *Hal.* Торкни въ стилъ, то ся ножици видозвуть. *Mr.* Ударь объ стилъ, ножици обизвуться.

Po niti klubka se doviješ (doptáš, dohrabeš, dojdeš). Kdo se chce klubka doptati, táhni se po niti. Chytej klubko po niti. *Č.* — *P.* Po nici kłębka dojdziesz. *Mr.* Прійдеться по ниточцѣ до клубочка. Platí o výslechu; druhdy též o setrvalém spoření se užívá.

Zloděj na zloděje nepoví. *Č.* — *P.* Złodziéj na złodzieja niepowié.

Kdo zapřel, právu se vypřel. *Č.* Dle prvního onoho pravidla právnického: Quod fecisti, nega. Tak též i Srbové

*) *Angl.* Common fame is seldom to blame. *Něm.* Gemein Gerücht iſt ſelten erlogen.

říkají: Докъ є хаша, дотлe кућа наша. (Dokud zapíráš, dotud tvá chalupa.) A pak ironicky: Одъ инћара нема бољегъ ћара. Upření nejlepší obchod, — jen že dlouho netrvá.

Lepší zapření, nežli zavření. *Il.* Bolje je udriti u bah, negli uljezti u tamnicu.

Přiznal jsi se, vydal jsi se. *Č.* — *Mr.* Якъ признався, розквитовався.

Lépe jest mučedlníkem býti, nežli vyznavačem. *Č.*

Duše shřešila, a nohy vinu nesou (že neutekly). *R.* Душа согрѣшила, а ноги виноваты.

Bůh mu smysly zmátl. Krev člověka pomate. *R.* Богъ попуталъ. Кровь путаетъ. Neprospěje zločinci zapírání.

Zlá moudrost svědčí, až bůh smysly zmate. *Č.*

Ve lživém běhu bůh nohy podráží. *R.* Въ неправдѣ богъ запинаетъ. (V. Pravda.)

Bůh zločince najde. *R.* Виноватаго богъ сыщетъ.

Pomsta i na chromém dojede. *Č.* — *P.* Pomsta boża (kara) dojedzie i na chromém. — Ač se někdy o berlách kulhavý trest vleče, ale předce zřídka mu zločinec uteče.

Co se vleče, neuteče. *C.* — *P.* Co się przewlecze, to nieuciecze. *Kr.* Kar se odloži, se ne opusti. *)

Zpomenet se jaré i ozimé. *Č.*

Přijde na psa mráz. *Č.* — *Mr.* Прійде на пса морозъ.

Proto soud, aby soudil. (Ne však bez pilného vyšetřování odsuzoval a káral.)

Ne hned odsuzuj, dřív pilně rozsuzuj. *R.* Безъ разсужденья не твори осужденья.

Neopravuj, až vyslyšíš. *Č.* — *R.* Не спѣши казнить, дай вымолвить (выговорить).

Lépe vinného pustiti, než nevinného skřivditi. *P.* Lepiéj winnemu przepuścić, niż niewinnego karać. *R.* Лучше десять виновныхъ простить, чѣмъ одного невиннаго наказать. *Ch.*

*) *L.* Non aufertur, quod differtur. *Něm.* Aufgeſchoben iſt nicht aufgehoben.

Bolje je deset kriveh odvezati, kak jednoga pravičnoga obsuditi. *)

Vinného krev voda, a nevinného běda! *R.* Виноватаго кровь вода, а невиннаго бѣда.

Člověka zahubiti není maličkost. *P.* Człowieka zgubić nie pół rzeczy.

Netěžko hlavu srazit, ale těžko nasadit. *R.* Не мудрено голову срубить, мудрено приставить. Hlava není makovice, by se zase postaviti mohla. Голова не карнизъ, не приставишь.

Ukřivděnému můž se škoda nahraditi, ale slzy nikdy. *P.* Ukrzywdzonemu szkoda może się nagrodzić, ale łzy nigdy.

Běda jdoucímu, běda i vedoucímu (před soud, ku přisaze, na smrt). *R.* Горе идущему, горе и ведущему.

Kde mnoho vlkův, psův mnoho třeba. *P.* Gdzie wiele wilków, psów wiele trzeba.

Mnoho pochopův béře i strýce svého. *Ć.*

Žalář zlá hospoda. *S.* Зла е кућа тамница.

Kat nejvyšší úřad. (Není dále odvolání.) *P.* Kat najwyższy (ostatni) urząd.

Lepší ruky podání, než za vlasy tahání. *R.* Подавайся по рукамъ, такъ легче будетъ волосамъ. (Z dávních časův když vystupujícím stranám na pole ještě na vůli ponecháno bylo smířiti se, nežli se boj započal.)

Dobrého nepálí (a zlého nesmí). *Ć.* I toto přísloví, jakož i několiko následujících, pochází z časův božích neb svatých soudův, kde železem nevinnost se osvědčovala. Nyní se ho užívá, když někdo svíčku prsty utíraje aneb jinak se spálí.

Při kom bůh, ten bije. *Č.* — *P.* S kim bóg, ten bije.

Když jsi se na pole vzdal, bij na poval. *R.* Коли у поля сталъ, такъ бей на повалъ.

Ležícího nebijí. *R.* Лежачаго не бьютъ. Kdo na souboji padl neb poražen byl, toho bíti zakazovalo se. Béře se také v tom smyslu: Nešťastnému nepřitěžuj.

*) *Vl.* Meglio è liberar dieci rei, che condannar un innocente. *Fr.* Il vaut mieux absoudre vingt criminels, que de condamner un innocent. *Něm.* Lieber zehn ehrlich machen, als einen zum Schelm.

Kyj není Hospodin, a palice není osudnice. *R.* Ослопъ не Господь, а ослопина не судьбина.

Čí se vyňme, toho nemine. *R.* Кому вынется, тому и сбудется, не минуется. (Týká se losování aneb hřebí.)

Desátá vina se kárá. *R.* Десятая вина виновата. Říká se, když provinění na celé obce, pluky a společnosti padá a ony se desátají. O jednotlivých zas osobách dí přísloví: Třetí vina se kárá. *R.* Третья вина виновата. Prvníť se považuje za omyl, druhá se připisuje návyku, a teprv třetí zatvrzelosti srdce.

Aby nápotom nehřešil, odpouští se na srážku. *R.* Чтобъ впередъ не грѣшить, прощаютъ въ зачетъ.

Pokorné hlavy ani meč neseče. *R.* Повинную голову и мечъ не сѣчетъ. *S.* Покорну главу сабля не сѣче. *P.* Cichéj (pokornéj) głowy miecz niesiecze. O těch, kteří se hned k svým přestupkům znají a jich litují. Srovnej též Časop. p. katol. duch. 1828 str. 560.

Přiznání polovice pokání (napravení). *R.* Признаніе половина исправленія.

Žádný dvěma metlama mrskán nebuď. *Č.*

Nebéře se s jednoho vola dvou kožˇí. *Č.* — *P.* Trudno s jednego wołu dwie skorze zedrzeć. *Mr.* Съ одного вола по двѣ кожи не дерутъ, а съ одного тягла по двѣ дани не берутъ. S jednoho vola po dvou kožích nederou, a s jednoho gruntu po dvou daních neberou. *)

Záplata musí větší býti než díra. *HLuž.* Zapłata dyrbi wjetša być hač dźjera. (Náhrada větší než škoda.) Jinak: Záplata větší než díra říká se, když vymlouvá se někdo více než třeba.

Pokuta nebuď pomstou, ale zlým uzdou. *P.* Karanie niema być pomsta, ale złości hamulec.

Častá kázeň málo způsobí, a přísná vrchnost hanobí. *P.* Karanie częste niepożyteczne; srogie zwierzchność hidzi.

---

*) *L.* Ab uno bove bina pellis non trahitur.

Obecné to zdání: zlosynu sluší uprání. *R.* Площадная рѣчь, что виноватаго надобно сѣчь.

Koho se dobrá slova nechytají, toho se musí karabáč chytati. *Č.* — *P.* Kto gardzi słowy prostymi, tego trzeba dębowymi. Anebo: Kto się nieporusza słowy, tego poruszy dębowy.

Pilník s železa rez stírá. (Zlé zlým, ostré ostrým zaháněti se musí.) *Č.*

Na prašivou hlavu ostrý louh. *Č.*

Dobrý se právem spokojí, a zlý i ran se nebojí. *Mr.* Добрый доброго слова боиться, а ледачій и убою не боиться.

Dítě praví: bito jsem; ale nepoví proč. *Č.* — *P.* Prawi dziecię, że go bito, ale niemówi za co. *Mr.* Каже дѣтина що бита, а не каже за що.

Potrestání neb domluva žádnému hlavy neprorazí. *Č.*

Zlý buď kořen, ale ne mořen. *S.* Злога валя корити, али не морити. Ако коре, не море.

Káry jsou boží dary: ale zlé, když bijí a nedají plakati. *S.* Каръ є божій даръ, али є зло, кадъ бію, па не даду плакати.

Karabáč není muka, leč nápotom náuka. *R.* Кнутъ не мука, а впередъ наука. Anebo: Karabáč není čert, ale pravdy se dopídí. Кнутъ не дьяволъ, а правду сыщетъ.

Žačata mrskáme, a velikým žákům odpouštíme. *Č.* (V. též Zloděj.)

Trestání jednoho, skrotí desátého. *P.* Karanie jednego, uskromni dziesiątego. *Hal.* Едного скаранье десятьомъ покаянье.

Kde vina lehce sejde, tu ráda zlá vůle panuje. *Č.*

Trest puštěn na jednoho, strach na všecky. *P.* Na jednego kara, a postrach na wszystkich.

Kyj na sedláky, železo na pány. *P.* Kij na chłopy, żelazo na szlachtę.

Kdo nemůže penězi, nech platí železy (tělem). *Č.* *)

Pán za vinu odpovídej hlavou, a kníže zemí. *R.* Бояринъ

*) *L.* Qui non habet in aere, luat in pelle.

отвѣтствуй въ винѣ головою, а князь удѣломъ. (Z časův údělných knížat ruských.)

Vyvrz buřiče, a přestane svár. (Vyhnanstvím ze země buřiče trestati.) *Č.*

Třikrát se zloděje táží. *R.* Пытаютъ татя по три перемѣны. (Obstál-li zločinec třikrát na mučírně, býval propuštěn.)

Když zloděje se ptají, žebra v něm praskají. *R.* Ребра ламаютъ, какъ татя пытаютъ. (Viz též článek: Zloděj.)

Ne proto vlka bijí, že šerý, ale proto, že ovci snědl. *R.* Не за то волка бьютъ, что онъ сѣръ, а за то, что овцу съѣлъ.

Tíže vinen, kdo k zlému radí. *P.* Ciężéj winien, co źle radzi.

Povolující s činícím jednostejnou odplatu berou. *Č.*

Hana za hanu, rána za ránu. *Č.*

Pro hubu na hubu. *Č.*

Slíbiti jako dáti, a haněti jako práti. *Č.* — *S.* Званъ као гоштенъ, а псованъ као бієнъ.

Kdo bije, bývá bit. *Č.* — *Kr.* Kdor tepe, ga tepo.

Kdo k půtce vybízíš, měj, co sobě utržíš. *Č.*

I kdo počne, i kdo raní, obá trestáni. *Č.*

Hodmo, bodmo, vše bije. (Řekl soudce, když se jeden vymlouval, že neubodl, ale uhodil. *Č.* Podobné jest:

Tak rána bolí v noze, jako v hlavě. *P.* Tak rana boli w goleni jako i w głowie.

Hrdlo za hrdlo. *Č.*

Za sedm běd jedna odpověď. *R.* Семь бѣдъ, одинъ отвѣтъ. (Tím se zločincové vespolek povzbuzují, těšíce se tím, že za množství zločinův předc jenom jednu pokutu jest podstoupiti.)

Obec velký kopec. (Mnoho osob i malými snůškami více může než člověk jednotlivý.) *Č.* — *Hal.* Громада великый чоловѣкъ.

Obec má tvrdou (tlustou) šíji. *R.* Мірская шея толста.

Provaz nepřetrhne jeden. *Č.*

Jeden kůl plotu neudrží. *Hal.* Единъ колъ плота не удержитъ.

Kde síla (množství), tam i moc. *P.* Gdzie siła, tam i moc.

Žíž, cink nedá; eš, touš nemá; katr, drije pomáhej. Aneb: Touš, eš nemá nic; žíž, cink nedá nic; katr, drije zaplať.*) Cizí toto od kostek vzaté a starým Čechům oblíbené přísloví to chce říci, že vyšší stavové (šestka – pětka) pro obecné dobré nic nedají, nejnižší (jedno oko, dvě) nic nemají, a tudy že všecko břímě zemských dani a obecných platův na středním stavu (tři, čtyři) leží.

Když vší zemi jest vzdychnouti, musí i paňátko zdechnouti. *R.* Какъ всѣмъ міромъ воздохнутъ, такъ и временщикъ издохнетъ.

Soudce spravedlivý — kamenná hradba. *R.* Судія праведный ограда каменная.

Ke všem musíš rovnost míti, chceš-li pravým soudcem býti. *Č.* — *P.* Sędzia wszelaki obiema stronom jednaki.

Soud má dvě strany. *Č.*

Soudce má na obě uši stejně slyšeti. *Č.* — *Ch.* Sudec mora obvodva vuha jednaka imeti. *P.* Ucho jedno daj skarżącemu, drugie obwinionemu.

Vyslechl jsi berana, vyslyš také vlka. *P.* Słuchawszy za baranem, trzeba też słuchać za wilkiem. Anebo: Mówiwszy po baranie, trzeba też co i po wilku rzec.

Soudce buď jako váha, kterážto zlato a železo stejně váží. *Č.*

Tak suď každého, ať jest vlk syt a koza cela. Dobře bývá, když jsou vlci syti a kozy cely. *Č.* — *P.* I wilk syt, i owce całe. Anebo: Cały baran (cała koza) i wilk syt niech będzie. *Hal.* Жебы вовкъ бувъ сытый а баранъ цѣлый. *R.* И волки сыты, и овцы цѣлы. Opak toho, ač též pravdivé

*) *L.* Deux ace non possunt, et size cinque solvere nolunt; Est igitur notum quatre trey solvere totum. *Angl.* If size-cinque will not, duce-ace cannot, then quatre-trey must. *Něm.* Dauß Es nichts hat; Seß Zink nichts hat; aber Quater Drei, die sind stets dabei. (Luther).

Nemohou býti vlci syti a kozy celý. (Všem se těžko zachovati. Aneb: Co jinému škodí, jinému požitečno.) — *P.* Cały baran a wilk syt zaraz być niemoże. *Hal.* Вовкъ сытый и вивця цѣла бути не може. *Il.* Ne mogu biti i vuci siti i kozlići na broju.

Kozí zdraví, vlčí hlad. *P.* Kozie zdrowie, głód wilczy.

Krev a příbuznost činí v soudech rozličnost. *Č.*

Krev není voda. *Č.* — *P.* Krew niejest woda. *R.* Кровь не вода. *Il.* Krv nije voda. *Hal.* Кровь не вода, розливати шкода. (Krev není voda, prolévati škoda.) Přísloví tohoto rozličné jest užívání; nejvíce v těchto smyslech se béře: 1. Výmluva smilných a nezdrželivých, pak také zlostných a hněvných lidí — sanguis fervet. 2. Rána vysoko se váží; drah život lidský. 3. Ohledem na lékařství. 4. Svoji a příbuzní se více milují. Z toho vyplývá, že soudce nemá býti stranám ani příbuzen ani pokreven, a že zvláště hrdelnímu soudci nejvyšší svědomitosti a opatrnosti třeba.

Bůh lid ztrestal, advokáty seslal. *R.* Наказалъ богъ народъ, наслалъ воеводъ.

Lid v různici žije, právní přítel tyje. *R.* Помути (поссорь) богъ народъ, да покорми воеводъ. Nebo!

Snáze jest v kalné vodě ryby loviti. *Č.* — *P.* W odmęcie ryby najlepiéj się łowią. *R.* Хорошо ловить въ мутной водѣ.*)

Neboj se soudu, boj se soudce. *R.* Не бойся суда, бойся судьи. — *P.* Jidąc do wojta oba się bojta.

Na právníka žalovati, do věže se stěhovati. *R.* На воеводу просить, въ тюрьму идтить.

Turka žaluješ, a Turek tě soudí. *S.* Турчина престь, а Турчинъ ти суди.

Ten-li tě soudí, kdo tě pohnal, nelze leč u boha spravedlnosti se nadíti. *S.* Ако те онай пре, кои ти и суди, онда ваља само одъ бога суда искати.

---

*) *L.* Turbato melius capiuntur flumine pisces. *Fr.* Eau trouble, gain du pêcheur. *Angl.* 'Tis good fishing in troubled waters. *Něm.* Im Trüben iſt gut fiſchen.

Soudce jak tesař, co chce, to vyseká. *R.* Судья что плотникъ, что захочетъ, то и вырубитъ. A k takovým následující přísloví dobře připadají:

Spravedlnost do nebe utekla. *Č.*

Vinen medvěd, že krávu snědl; vinna i kráva, že do lesa šla. *R.* Не правъ медвѣдь, что корову съѣлъ; не права и корова, что въ лѣсъ зашла.

Bůh miluje spravedlivého, a soudce pletkáře. *R.* Богъ любитъ праведника, а судья (чортъ) ябедника.

Od koho soudce vzal, ten práv ostal. *R.* Съ кого судья взялъ, тотъ и правъ сталъ. — Soudci dáš, svou vyhráš. *R.* Когда судью подаришь, то всѣхъ побѣдишь.

Rozlila svině žbán oleje. Dva sedláci se soudili u správce: ten čí soud byl spravedliv, daroval žbán oleje, druhý pak svini a vyhrál; načež onen vynesl tuto průpovídku. Podobně se říká: Snědl vůl blány. — Kožišník daroval soudci blány, jiný vola a vyhrál. *Č.*

Řečník, hudec, kurva — ti tři, kdo nejvíc dá. *Č.*

Soudce béře od vinného i nevinného. *R.* Судья беретъ и съ праваго и съ виноватаго.

Dře koza vrbu, a vlk kozu, a vlka sedlák, a sedláka žid, a žida pán, a pána jurista, a juristu čert. *Mr.* Дере коза лозу, а вовкъ козу, а вовка мужикъ, а мужика жидъ, а жида панъ, а пана юриста, а юристу чортъ. Jinak: Kráva řve, medvěd řve, a kdo koho dře, ani čert nevyskoumá. *R.* Корова реветъ, медвѣдь реветъ, а кто кого деретъ, ни чортъ не разберетъ. Podobné i *Hal.* Панъ лупить хлопа якъ скопа, а дидько пана якъ барана. (Pán loupí chlapa jak skopa, a čert pána jak berana.)

Suchá lžice ústa škrabe. *R.* Сухая ложка ротъ деретъ. *Mr.* Суха ложка ротъ дере. (Pomazankou všecko spravíš.)

Po pěšinkách blíže. *Č.*

Soudce i řečníky přemůžeš, podmaž jim palček. *Č.*

Kdo nemastí, vězí v chrastí: *Č.*

Kdo soudci sází, toho do věže nesází. *R.* Дари судью, такъ не посадитъ въ тюрьму.

Kdo nosí, neprosí. *S.* Ко носи, не проси.

Nemazaný vůz těžce se táhne. Kdo maže, ten jede. *Č.* — *P.* Kto smaruje, jedzie. *R.* Подмазавши легче ѣхать. *Mr.* Не помажешь, не поѣдешь. Хто маже, той ѣде. *Ch.* Koj bolje maže, bolje vozi. Koj maže, mu kaže. *Kr.* Kdor maže, mu laže. *Blh.* Да подмажимъ колата, да вървимъ.

Na zlatou udici snadno ryby lapati. *Č.*

Kdo ze stříbrných děl střílí, nebrzyť se chybí. *Č.*

Kdo se stříbrnými kopími potýká, ten vyhrává. *Č.* — *P.* Złotymi włoczniami wnet zwyciężysz. *Kr.* Kdor s' zlatim orudjem bojuje, je zmage gotov. *Ch.* Koj zlatem oružjem vojuje, dobit će. *)

Zlatý klíček železné brány otvírá (královské hrady odmyká). *S.* Златанъ ключићь гвоздена врата отвара. Златанъ ключићь царевъ градъ отвори.

Zlatým šídlem hned prorazíš. *P.* Złotym szydłem wnet przekolesz.

Zlatý orel všude doletí. *Č.* — *P.* Złoty orzeł wszędy doleci.

Když ruka ustane, obrátí se na ruby ústa. *Č.*

Zapekla se ústa, anoť mošna pusta. *R.* Запеклися и уста, что мошна пуста.

Proto jiným hlasem zazpíval, že cizího chleba se nazobal. *R.* Для того инымъ голосомъ запѣлъ, что чужаго хлѣба поѣлъ. Aneb: Для того свинья инымъ голосомъ запѣла, что чужаго хлѣба поѣла. (Dá se též o těch říci, kteří v dobré službě se vykrmivše potom sobě loukají a zpyšnějí.)

Běda ovcím, kde vlk soudcem. *R.* Худо овцамъ, гдѣ волкъ воевода.

Kůň miluje oves, pole hnůj, a soudce pomazanku. *R.* Лошадь любитъ овесъ, земля навозъ, а воевода приносъ.

Nechoď k soudci s pouhým nosem, ale choď s přínosem. *R.* Не ходи къ воеводѣ съ однимъ носомъ, ходи къ нему съ приносомъ.

---

*) *Angl.* He that fights with silver arms, is sure to overcome.

Rychtář rok hoví, a dvě léta loví. *R.* Воевода годъ помѣчаетъ, а два отвѣчаетъ. (Ježto vojevodové bývali v Rusích na tři léta voleni.)

Kachního žaludku se nedokrmíš, a kancelářské kapsy nedoplníš. *R.* Утинаго зобу не накормишь, а подъяческаго кармана не наполнишь.

Zastup, pane, zastup; jenom z kůže neolup! *R.* Заступи, да кожи не слупи.

Nesuď za dary, pomni na máry. *Č.*

Stav stavu (úřad úřadu) nelaj, a nižší sad se na kraj. *R.* Чинъ чина почитай, а меньшій садись на край.

Úřad úřadu věří. *P.* Urząd urzędowi wierzy.

Do kostela kdy chceš, a na radnici (před soud) musíš. *P.* Do kościoła kiedy chcesz, a na ratusz musisz.

Raději chci býti rychtářem ve vsi, než konšelem v městě. *P.* Wolę być wojtem we wsi, niż ławnikiem w mieście.

Úřad neumírá. *Č.*

Lepší úřad jakýkoliv, nežli prostá služba. *P.* Jaki taki urząd lepszy, niż prosta służba.

Úřad nemýlí: jestli neteče, aspoň kape. *Č.*

Žádný úřad tak špatný není, aby šibenice nezasloužil. *Č.*

Vždy ti více jedí, kteří blíže mísy sedí. *P.* Zawzdy ci więcéj jedzą, którzy bliżéj misy siedzą.

Písař při městě, co kočka při těstě. *R.* Дьякъ у мѣста, что кошка у тѣста.

Není služebičky, aby nebylo partyčky. *Č.*

Není toho úřádku, aby neměl svého dárku. *Č.* — *P.* Co urząd, to obrywka. *)

Těžko o rychtářství, ale snadno pak o med a máslo. *S.* Тежко се кадйомъ назвати, а онда доста меда и масла.

Úředníkem býti, ne bez medu žíti. *R.* Воеводою быть, не безъ меду жить.

Přijede úředník, nebývá bez koláče. *R.* Воевода пріѣдетъ, и колачи принесутъ.

---

*) *Švab.* Es iſt kein Ämptle, es hat auch ein Schlämple.

Hodnosti — starosti. *C.* — *P.* Wielki urząd, wielka niewola. — Pánem velkým býti jest velká nevole. *Č.*

Měšcem musí notně hnouti, kdo žádá na důstojnost se vypnouti. *Č.*

Za hodnostmi běhání, motýlův lapání. *P.* Godności zabieganie, motyłów łapanie.

Nevysazovati děti na slunce. (Mladých, nezkušených lidí do úřadův zemských nebrati a v přednosti nepostavovati.)

Nesvěřovati vesla těm, kteří na vodách nebývali. *P.* Szkoda tym styru zwierzać, którzy niepływali.

Kdo svého domu spravovati neumíš, nech v obecní správy se nepouštíš. *P.* Kto rządzić domu nieumie swojego, niepodejmuj się pospolitego.

Hodnost za ctnost, a ne za urozenost. *P.* Godność cnocie, nie urodzie ma być dana.

Hodnost s úřadem chodí za rodem, někdy i za rozumem. *P.* Godności s urzędami jidą za familiami, często nie za dowcipami.

Koně za ovsem běhají, a osli ho dostávají. *Č.*

Úřad nedědí, jak se v něm kdo chová, hned lidé zvědí. *Č.*

Hodnost ukazuje, co se v srdci kuje. *P.* Godność wynurzy, co się w sercu burzy. *S.* Ако оћешь кога да познашь, подай му власть у руке.

Třeba nestál za lýčený provaz, předc ty úředníka málo nevaž. *R.* Воевода хоть не стоитъ лыка, а ставь его за велика.

Na hodnost vyšel, o mravy přišel. *Č.*

Dostal blázen palici, už všech napořád mlátí. — Nedávej bláznu palice. (Nerozumným moc a vládu.) *Č.*

Když se pohůnkovi bič a žebráku hůl v ruce ohřála, ne tak snadno od ní pustí. *HLuž.* Hdyž so pohončej křudźišćo a prošerej kij rukach zhrjeje, da žadyn lóhcy njepuščitaj. Znamená že člověk od dané sobě moci nerad upouští; pak také vůbec, že každému přijaté obyčeje těžko s sebe skládati.

Dávněj jednu svini krmívali, a nyní i s prasaty. *R.* Прежде одну свинью кормили, а теперь съ поросятами. Přísloví to

vzniklo, když za časův Kateřiny II. počet úřednictva v Rusích pořád více se množil.

Častí úředníci, častí škůdníci. *P.* Części urzędnicy szkodzą wszyscy.

Napitá blecha méně štípe. *Č.* — Lépe jest syté komáry trpěti, nežli hladové připouštěti. *S.* Болѣ е сыте комарце трплѣти, него гладне напуштати.

Úředník na vsi pýchá; pán o ní ledva slýchá. *P.* We wsi urzędnik zażywa; pan o niéj tylko słychywa.

Na obce ukládají, a panství okrádají. *R.* Міръ окладываютъ, да волости окрадываютъ.

Grod smrod, ziemstwo kiepstwo, a trybunał grunt. Polské toto přísloví o soudních instancích as takto by se v jazyku našem vyložiti mohlo: Městský soud dá se zvrtnout, apellací nepodvrací, dvůr tvrdí.

Den zasvěcen, soud (úřad) uložen. *R.* День святъ, а дѣла спятъ.

Bůh na začínajícího. *Č.* — *R.* На зачинающаго богъ.

Nebude-li s námi boha, neujdeť nás tudíž noha. Odtud se říká: Všickni popráni, noha jich neušla. *Č.*

S pravým na vinného (v boj se dávej). *R.* Съ правымъ на виноватаго.

Nepřizývej vlka ku pomoci na psy. *R.* Волка на собакъ въ помочь не зови.

Lépe jest tři léta se souditi a sněmovati, než jeden rok váleti. *Č.*

Vojna nebývá každému hojna. Anebo: Vojna pro jednoho kojná, pro druhého chrt, pro třetího smrť. *Č.*

Vojnou jeden zbohatne, a sto jiných schudne. *P.* Wojna jednego zbogaci, a sto jich zubży.

Co ve vojně nepřítel nedobral, dobírá přítel. *Č.*

I v dobré vojně chleba se nedostává. *R.* И въ доброй дракѣ на хлѣбъ не прійдешь.

Kudy vojsko chodí, tráva se nerodí. *Ch.* Kud vojska hodi, trava (jačmenak) ne rodi. *Dalm.* Kud vojska prohodi,

trava se ne nahodi. *S.* Куда войска пролази, тудъ се трава не налази.

Vojsko rozbité, žně zabité. *R.* По разгрому, ѣжь солому.

Kolem každého vojska na tři míle zlé cesty. *Il.* Oko svakoga rata tri milja zla puta.

Vojna o boha nedbá, ani pána nezná. *Mr.* Війна и о богу забувае, и пана не знае. (V čas vojny není řádu, přestávají zákony.) — *Il.* Sila boga ne moli.

Moc s mocí ráda se potýká. *Č.*

Kde síla vévodí, ku právu se nechodí. *Il.* Gdje sila gospodi, s razlogom ne hodi.

Kde vojna vládne, bratrství slabne. *Ch.* Kad je rat, nigdo nikomu brat.

Vojna bez šrámu není. *Č.*

Kde ostřím hrají, smrť vede k tanci. *P.* Gdzie radzi ostrzem grają, śmierć taniec zawodzi.

Země hyne, a vojsko bůh krmí. *R.* Міръ гинетъ, а рать богъ кормитъ.

Vojna se dá dobře slyšeti, ale těžko viděti. *Č.* — *R.* Война хорошо слышать, да тяжело видѣть. *P.* Miło doma siedząc o wojnie słuchać.

Na radách dobře mluviti, a v boji se zmužiti. *S.* Рѣчи су у савѣту добре, а у рату снаге треба.

Vojna se penězi vydržuje, vojna se z krve raduje. *R.* Война питается деньгами, война увеселяется кровію.

Kdo sto nevinných zabil, za vítěze se vyhlašuje, a kdo jednoho třeba lotra ubil, jako vrah se odsuzuje. *Ch.* Koj makar sto nekriveh vmori, za viteza se derži, a koj jednoga makar krivca vumori, kakti ljudomorec obsudjuje se.

Jednou sekni, dvakrát bodni, kde o hrdlo běží. *P.* Raz tni, dva pchni, gdzie o gardło jidzie.

Kdo se chce práti, musí všecku silu sebrati. *R.* Кто хочетъ драться, тому надобно съ силой собраться.

V bitvě ku předu nevybíhej, ani pozadu nezůstávej. *P.* Na wojnie naprzód się niewymykaj, a pozad niezostawaj.

Kdo chodí v zápasy, neplač o vlasy. *R.* Идти въ драку, не жалѣть волосъ.

Neobráníš-li se, nevyprosíš. *Č.* Anebo jak Slováci říkají: Braň sa chlap, alebo skap.

Ve vojně lépe jest koně u nepřátelského plotu (za nepřátelský kůl) vázati nežli u svého (za svůj). *S.* У рату є болѣ коня за непріятельскій плотъ везати него за свой.

Útok lidí nerodí. *P.* Szturm ludzi nierodzi.

Lepší baba na hradě, než rytíř pod hradem. *P.* Lepsza jest baba na zamku, niż rycerz pod zamkiem. Zas jiné zní: Lépe vyhlídati ze křoví, nežli v křoví. *P.* Lepiéj ze krza wyglądać, niżli w kierz.

Dobře jest za dveřmi (za hradbami) se brániti. *Č.*

Nejlepší tvrz dobré prsy a udatné srdce. *S.* Добре прси и срдца найболій су градъ.

Medvěda kdy přemůžeš, za nos ho vodit můžeš. *P.* Niedźwiedzia gdy przemożesz, za nos wodzić możesz.

Vojna se vede mnohými rukami, ale ne mnohými hlavami. *R.* Воюютъ многихъ руками, а не многихъ совѣтомъ.

Vůdcem vojsko stojí, a vůz musí za vojí. *Č.* — *P.* Hetmanem wojsko stoji. *R.* Артель атаманомъ крѣпка. (Houf vůdcem silen a udaten.)

Vojsko silno vévodou, země svobodou. *R.* Крѣпка рать воеводою, земля свободою (jiní říkají тюрьма огородою).

Lepši stádo jelenův pod lvem vůdcem, nežli houfy lvův pod vůdcem jelenem.

Jiné jest vojsko, a jiné hromada (zástup). Co jiného jest šik, a co jiného houf. *P.* Jinsza jest wojsko, a jinsza gromada.

Kůň do koně, rek do reka, muž do muže. Flaška. — *S.* Конь до коня, юнакъ до юнака.

Dobrého vojáka sluší vybírati, a ne kupovati. *R.* Добраго солдата выбирать, а не купить.

Najatý voják a sluha potud zač stojí, pokud tlusto a mokro. *P.* Proszony żołnierz a sługa, póki tłusto a mokro, póty dobry.

Koho lebka svrbí, tomu se chce na vojnu. *P.* Kto w łeb niebierał, temu się chce na wojnę.

Mladý voják, starý žebrák. *S.* Младъ делія, старъ просіякъ.

Těžko vlku masa nejísti, a bojovníku vína nepíti. *Il.* Težko vuku nejedući meso, a junaku nepijući vino.

Za kus slávy, jako trávy, bojovník život váží. *P.* Dla kęsa sławki, jako trawki, żołnierz zdrowie waży.

Voják čas pokoje, co kamna v létě. *S.* Войници су у мирно доба кано фуруне у лѣто. *)

Voják zbrojný lepší než strojný. *P.* Żołnierz zbrojny lepszy niż strojny.

Kůň vášnivý, zbraň tupá, ručnice netrefná zle poslouží na vojně. *P.* Koń swawolny, broń tępa, rusznica niepewna, nie dobre do potrzeby.

Kord do boje, šavle do stroje. *P.* Kord do boju, szabla do stroju. — Vůdce Suvarov zas říkával: Пуля дура, а штыкъ молодецъ. (Koule ničemnice, bodák je jonák.)

Ústa k líci a meč k boku. *Č.*

Do boje se šavle nepůjčuje. *Blh.* На бой сабля ся не заемва.

Sám kyj (meč) nebije. *P.* Sam kij niebije. (Více dobrý oděnec než dobrá zbraň platí.)

Kde oběd tu milá, kde večeře tu jiná. (O ničemném spoléhání se děvčat na sliby vojenského lidu.) *Č.*

Kdo bývá na koni, bývá i pod koněm. *Č.* — *P.* Kto bywa na koniu, bywa i pod koniem. (Též vůbec v tom smyslu: Komu rychle štěstí svědčí, snadno se mu zvrtne.) — Kobylka běží, Jeníček leží. *R.* Кобылка бѣжитъ, Ивашка лежитъ.

Kdo jiného honí, sám se uhoní. *Ch.* Koj drugoga naganja, zatrudi se kak i on, koga naganja.

Bitva každá na dvoje bývá. (Nejista i vyhraná i prohraná.) *Č.*

Válka žádné rady netrpí. *Č.*

---

*) *Angl.* Soldiers in peace are like chimnies in summer.

Ve válce štěstí největší díl mívá. *R.* Въ схваткѣ счастіе велико дѣло.

Kyj má dva konce. *Č.* — *P.* U kija dwa końca (niewiész, który bić będzie). *R.* У дубины два конца. *Mr.* У кыя (бигаря) два киньци. *S.* Батина има два края.

Svatý kyj, kdyby měl jilce. *P.* Święty kij, by miał jelca.

Kdo chce koho biti, musí při tom býti. *P.* Kto chce kogo bić, musi sam przy tém być.

Když hrozíš, nasaď také svého půl. *Č.*

Čert kuši věř, když jest napiata. *Č.*

Kdo škoditi nemůž, hrozí. — Snáze jest hroziti než škoditi. *Č.*

Kdo se ženeš po nepřátelské hlavě, svou dříve schovej do vaku. *S.* За непріятельскомъ главомъ бѣжући свою у торби понеси.

Dvá jednomu pán, a tří celé vojsko. *Č.* — *P.* Dwaj na jednego pan, a trzej wojsko. Dwa pan, trzy wojsko. *R.* Два одному рать. *S.* Два лѣшпяка ораху су војска. Anebo: Два лоша избише Милоша. *)

Hromada zlého, dvá na jednoho. *P.* Siła złego, dwaj na jednego.

Mnoho psův (chrtův), zaječí smrť. *Č.* — *HLuž.* Wjele psow jenoho zajaca smjerć. *P.* Gromada psów, śmierć zajęcza. *Ch.* Vnogo psov vuka zakolje. Naproti tomu zas

Jeden kocour stáda myší se nebojí. *P.* Jeden kot stada myszy się nieboji.

Málo sršňův mnoho much zapouzí. *Č.*

Kdo chce pokoji (kdo chce žíti v pokoji), nečiň zmínky o boji. *Č.*

Kdo chce pokoji, hotov se k boji. *Č.* — *R.* Хотя покою, готовься къ бою. *S.* У врѣме мира ваља о рату мислити. **)

Pro pokoj zbraň tuto nosím, o nějž pána boha prosím. *P.* Dla pokoju tę broń noszę, o który cię boże proszę.

---

*) *Lat.* Ne Hercules quidem contra duos.

**) *Lat.* Si vis pacem, para bellum.

Dej bože dobrou zbraň míti, a nikdy jí nepotřebovati. *P.* Daj boże dobrą broń mieć, a nigdy jéj nieużywać.

Největší obrana nepotřebovati obrany. *P.* Największa obrona niepotrzebować obrony.

Kdo meč drží, pokoj udrží. *P.* Kto miecz trzyma, pokój miewa.

Kdo má meč, může v seč. *Č.*

Kdo nemáš zbroje, míjej boje. *P.* Kto niema zbroje, mijaj boje.

Není ten silen, kdo popral, ale kdo se vymknul. *Mr.* Не той дужій (козакъ), що поборовъ, а той, що вывернувся.

Dobře ustoupiti, kde zniku není. *Č.*

Moha užiti pokoje, neobláčej se do zbroje. *Č.*

Lepší kus suchého chleba s pokojem, než ne. Lepší kůrka v pokoji, nežli bochník v rozbroji. Lepší trocha v pokoji, než na vojně hojnost. *Č.* — *P.* Lepsza trocha w pokoju, niż na wojnie wiele. — Lepsza trocha w pokoju, niż wielka hojność w niepokoju. — Lepsza trocha s dobrą wolą, niż wiele se złą.

Chléb s solí, s dobrou wolí. *Č.* — *P.* Chléb s solą, s dobrą wolą.

Dobrá vůle koláče jídá. — Dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe a řídké pivo pí. *Č.*

I cukr bez dobré vůle v pelyněk se obrací. *P.* I cukier bez dobréj woli w piołun się obroci.

Špatný pokoj lepší než dobrá vojna. *R.* Худой миръ лучше доброй брани. A vojáci říkají: Špatný pohov lepší než dobrý pochod. *R.* Худая стоянка лучше добраго похода.

Ten neví, jak milý jest pokoj, kdo nezakusil vojny. *P.* Niewie, co to pokój, kto nieskosztował wojny.

Nešlehej v cizí vrata prutem, aby neprali do tvých sochorem. *R.* Не бей въ чужія ворота плетью, не ударили бы въ твои дубиною.

Nepodávej psu vidličck. (Zlých lidí nedráždi.) *Č.*

Jedno minu, druhé svinu. Jedno minouti, druhé svinouti, třetího tak nechati. Musíš něco minouti, něco svinouti. *Č.* — *P.* Jedno zwinąć, drugie zminąć.

Vojna slavná lepší než hanebný pokoj. *R.* Брань славна лучше мира стыдна.

Kdo nebojuje, nevítězí. *Č.*

Mír trvá do války, a válka do míru. *R.* Миръ стоитъ до рати, а рать до мира.

Zbory jsou spory, a nesmířen neodchoď. *Č.* — *R.* Сходись, бранись; расходись, мирись.

Dobří lidé k vůli míru druhdy pobrojí; leč po smíru hostinku si vystrojí. *R.* Добрые люди бранятся на миръ, и побратавшись сойдутся на добренькій пиръ.

Staniž se! všickni čerti u vodu, a bubliny vzhůru. *R.* Быть такъ! всѣ бѣсы въ воду, да и пузырья вверхъ. (Při smíření a zjednání pokoje.)

Dobré svědomí nad všecko jmění. *Č.*

Dobré svědomí, ustavičné hody. *Č.* — Dobrému člověku každý den svátek. *R.* Доброму человѣку всякой день праздникъ.

Dobré svědomí hlas boží. *R.* Совѣсть добрая есть гласъ божій. — Dobré svědomí, největší zboží (železná zeď — veliká obrana.) *P.* Sumnienie dobre najlepsze szczęście — wielka obrona — mur żelazny.

Zlé svědomí, ustavičná poprava. *Č.* — *P.* Sumnienie złe stoji za kata. *R.* Злая совѣсть хуже палача.

Zlé svědomí nejhorší soudce. *S.* Зла савѣсть лютый є судія. (Ништа горе ніе одъ зле савѣсти.)

Kdo zlé svědomí má, hada za ňádry chová. *Č.*

Najdeš časem i takého, jenž se bojí stínu svého. *P.* Najdziesz czasem i takiego, co się boji cienia swego.

Jazyk neočistí svědomí. *P.* Język sumnienia nieoczyści.

Jazykem lidí odbudeš, ale svědomí nepozbudeš. *P.* Językiem ludzi odbędziesz, lecz sumnienia niepozbędziesz.

Svá mysl peklo i ráj. *Č.* — Svá chaloupka peklo i ráj. Červ.

Svědomí dává hbitý rozum. (Kdo si zlého svědom, myslí vždy, že řeč naň padá.) *Č.*

V čem se neseznává, od toho srdci pokoj. *Č.* — *P.* Do czego się nieczuję, do serca nieprzyjmuję.

Dobré svědomí tisíc svědkův. *Č.* — *P.* Za tysiąc świadków samo sumnienie.

Jaký kdo šelma jest, též o druhých myslí. *Č.*

Vymlouvá se, an ho ještě neviní. *Č.*

Čeho sám dosti máš, toho u jiného hledáš. *Č.*

Kdo česnek jedl, tomu dech páchne. *Č.* — *R.* Не ѣвши лука душа не пахнетъ. *S.* Ни лукъ ѣо, ни лукомъ воняо (ни њимъ мирисао).

Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá (mnívá). Kdo v peci bývá, rád tam jiného ožehem hledá (štárá). *Č.* Kdo sám rád v pec lazí, ten do druhého to také mní. Flaška. — *P.* Sam w piecu lega, a drugiego ożogiem sięga (maca).

Kdo koho v tom kři hledá, sám tam též bývá. *Č.*

Na mou střechu hází, a na jeho padá. *Č.*

Komu včela za uchem létá, ten se omítá. *S.* Коме пчела за ушима, и самъ се сѣћа. Anebo: Коме є пчела за клобукомъ (за капомъ), и самъ се сѣћа. (Původ přísloví prý tento jest: Když jsou se lidé v nějaké vsi byli sešli, aby vyskoumali, kdo úl ukradl, kmet jeden se prohlásil, že ví, kdo to učinil. „Ten to jest, dí, komu včela za kloboukem sedí.“ Tehdy zloděj, aby včelu sehnal, máchnul rukou za hlavu, a tím se prozradil.)

Kdo nejdřív věděl, ten na tom seděl. *Č.*

Od koho pokřik, od toho oheň. *Č.*

Když mezi husy kámen hodíš, ta křičí, která cítí. *Č.* — *P.* Którą gęś uderzą, ta gęgnie.

Ví pes, čí sádlo snědl. *Č.* Ví kočka, čí maso snědla. *R.* Знаетъ кошка, чье мясо съѣла. — *P.* Kto jada flaki (drśtky, drůbky), mówi, że każdy taki.

Kde dva blázni spávají, tam třetího hledají. *Č.*

Měřil zloboh boha na svou míru. *Č.*

Dobré svědomí v nenávisti u zlých. *R.* Добрая совѣсть злому ненавистна.

Ukřivditi snadno; ale co svědomí řekne (jak duši bude)? *R.* Обидить легко, да душѣ каково?

Raděj ať tě náhlá smrť přikvačí, nežli slza ubohého tlačí. *S.* Болѣ да те смрть прѣка дигне, него суза сиромашна стигне.

Kdo sobě svědom, zasměje se klevetám. *Č.*

Dobré svědomí klevet se nebojí. *R.* Добрая совѣсть не боится клеветъ.

Kdo se zlého odříká, nikoho se neleká. *R.* Кто зла отлучится, тотъ никого не боится.

Čiň co jest pravého, neboj se žádného. *Č.* — *S.* Право твореħи никога се не бой.

Zločinec viní se, a spravedlivý nikoho nebojí se. *R.* Виноватый винится, а правый ничего не боится.

Čisté nebe nebojí se ani blesku ani třesku. *R.* Чистое небо не боится ни молніи ни грому.

Zlé se neutají, a s dobrým můžeš před boha i před lidi. *Č.*

Dobře jednej v mnohu v mále, a neboj se ani krále. Čiň dobře a právě, neboj se císaře ani krále. *Č.*

Kdo není bohu hřešen, není caru vinen. *R.* Кто богу не грѣшенъ, царю не виноватъ.

XIV.

Domácí život. Čeládka — služba. — Manželství — žena — příbuzní a pokrevní. Rodičové — macecha — dítky — vychování. Kmotr — soused — host.

Vlastní dům zlatem nezaplatíš. *DLuž.* Wosebna wjaža jo zlota winowata.*)

Tvůj dům, tvá vůle. *R.* Твой домъ, твоя и воля. *S.* Моя куħа, моя слобода. Anebo: Моя куħица, моя слободица. *Il.* Svoja kuća, svoja volja, neka bude drugih bolja. *Ch.* Moja hiža, moja volja.

Doma jak chci, u lidí jak káží. *R.* Дома какъ хочу, а въ людяхъ какъ велятъ. — Doma jak chceš, u lidí jak přisluší. *P.* Doma jako chcesz, u ludzi jak przystoji.**)

Ve svém domě každý jest pánem. *Č.* — Hospodář každý domu svého pán. *P.* Gospodarz każdy w swém domu pan. *S.* Свакій домаħинъ дому владыка.

Hospodář v domu jak Adam v ráji. *R.* Хозяинъ въ дому, какъ Адамъ въ раю.

Ne dům pánu česť dává, ale pán domu. — Ne pán domem stojí, ale dům pánem. *Č.* — Každý dům hezký dobrým hospodářem. *R.* Всякой домъ добрымъ хозяиномъ хорошъ.

Lepší klín lipový a hospodář, nežli šafář ocelivý. Fl.

S otevřenou hubou obcházeti, není ještě dům spravovati. *R.* Домомъ жить, не разиня ротъ ходить.

---

*) *Něm.* Eigener Herd iſt goldeswerth.

**) *Šp.* Mientra en mi casa me esto, Rey me soy. *Fr.* Chacun est maitre en sa maison.

Hospodář spravuj pole, stodolu, konírnu, a hospodyně sklepy, kuchyni, špižírnu. *P.* Gospodarz powinien wiedzieć o polu, o gumnie i stajni, a gospodyni o kuchni, o szpiżarni i o piwnicy.

Hospodář má páchnouti větrem, a hospodyně dýmem. *R.* Отъ хозяина должно пахнуть вѣтромъ, отъ хозяйки дымомъ. (On vně domu pilně vydělávej, a ona získané schraňuj a užitečně vynakládej.)

Pilný hospodář činí obratnou čeládku. *Il.* Marljiv gospodar čini bèrzu družinu.

Kde hospodyně líná, dává i čeleď ruce do klína. *Il.* Kad je gospodarica léna, nit družina nevalja.

Znej sebe, a ukazuj doma. *R.* Знай себя, да указывай дома.

Pouštěj hrůzu na své, aby se cizí třásli. *R.* Громи своихъ, такъ чужіе трясутся.

Ocet a hospodář neostrý za mnoho nestojí. *S.* Оцатъ, кои ніе лютъ, а домаћинъ, кои ніе зао, не валя ништа.

Nebuď lvem v domě svém. *Č.*

V hostech (anebo v hospodě) veselo, ale doma lépe. *R.* Въ гостяхъ хорошо, а дома лучше. *Mr.* У гостяхъ бойко, а дома лучше. Špatný to hospodář, jemuž doma slano ani mastno není, a jinde voní kadidlo a koření.

Chceš-li pravdě, bývej doma. (Nedbalému a toulavému manželu netřeba se diviti, když žena jeho v nedovolené skoky se pouští.)

Běda tomu, kdo nepořádkem žije v domu. *R.* Горе тому, кто непорядкомъ живетъ въ дому.

Co se doma navaří, má se doma sníst. *Č.* (Sr. Tlachavost.)

Zle tomu hospodáři, u něhož se myši a kočky spřátelují. *Ch.* Težko onomu, pri kom se mački s miši pokumé. *Kr.* Gorje mu, per komur se miši ino mačke bratijo.

V cizím domě jak kníže, a doma jako ježek. *S.* У туђой кући кнезь, а у своіой ежъ. Anebo: Veselý host, a žalostný hospodář. *S.* Весео гостъ, а жалостанъ домаћинъ.

Dobrou rukou dobrá zbraň, kůň jezdcem, vojsko vůdcem, poddaní králem, statek hospodářem. *P.* Dobrą ręką dobra broń, koń jezdcem, wojsko hetmanem, poddani królem, majętność gospodarzem.

Jak veliké hodiny ukazují, tak malé se po nich spravují. *Č.*

Jaký pán, takový krám. *P.* Jaki pan, taki kram. *Mr.* Якый панъ, такый его и крамъ (жупанъ). — Může také o jiném platiti, u př. jaký u koho rozum, taková i řeč atd.

Jaký pán, taková čeládka. — Jaký úřad, taková osádka, jaký hospodář, taková čeládka. *Č.* — *S.* Какавъ господарь, онаки и млађи. *Ch.* Kakvi gospodari, takvi posli. *Kr.* Kakoršni gospodárji, takšni posli. *)

Když se pán směje, celý dvůr vesel bývá. *Č.* **)

Jak hospodář píská, tak čeleď skáče. *S.* Како господарь свира, онако млађи играю.

Jaký dům, takový stavitel. *R.* Какова обитель, таковъ и строитель.

Jaká přídveřnice, taková i světnice. *R.* Какова дверница, такова и горница.

Jaké saně, takoví sami. *Mr.* Якы сани, такы сами.

Muž v domě hlavou, a žena duší. *R.* Мужъ въ дому главою, а жена душою.

Běda tobě vole, pakli tě kráva kole. *Mr.* Бѣда тобѣ воле, коли тебе корова коле. *P.* Biada temu domowi, gdzie krowa doboda wołowi.

Běda tomu dvoru, kde tele rozkazuje volu. *Č.* — *Slc.* Běda tému domovi, kdě těla rozkazuje volovi. *Hal.* Горе дворови, гдѣ корова розказуе воловн. (Kde pán hloupý, kde ženu, syna neb sluh svých poslouchati musí.)

Nešťastný taký dům bývá — (ten dům neprospívá) — kde kohout mlčí, a slepice zpívá. *Č.* — *Slc.* Běda tému

*) *Fr.* Tel maitre, tel valet. *Angl.* Like master, like man. *Něm.* Wie der Herr, so der Knecht. *Dán.* Som Herren, saa Tieneren.

**) *Něm.* Tanzt die Frau, so hüpft die Magd.

dvoru, kdě slepka kričí a kohút mlčí, totiž: Kde muž nosí přeslici a žena palici. *)

Kde ocas soudí, tam hlava bloudí. *P.* Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi.

Běda tomu hospodáři, jejž sluha učí. *S.* Зло съ онимъ газдомъ, кога слуга учи. **) (Může též v mravním smyslu rozuměno býti, když duše totiž těla poslušna býti musí.) — *Sl.* Nébývá dobre, keď kľučar svého pána učí.

Kdo má věrného čeledína, má poklad v domě. *Ch.* Koi ima vérnoga slúgu, ima blágo pri hiši.

Věrný sluha nezaplacený klénot. *Č.*

Kdo špatného sluhu pozbyl, jakoby nejlepšího najal. *P.* Kto złego sługę zbędzie, jak by najlepszego przyjął.

Bez porodu nemáš syna, a bez platu čeledína. *R.* Не роженъ не сынъ, не купленъ, не холопъ.

Těžko v cizím domě sloužiti, ale tíže svůj zříditi. *S.* Тежко є туђу кућу служити, ал' є иошшъ теже свою стећи.

Služba není družba. *Hal.* Служба не дружба. *S.* Служба ніе дружба.

Cizí chléb brzo se přejí. *R.* Чужіе хлѣбы пріѣдчивы.

Lepší chléb v svobodě, nežli koláč v službě. — Lépe za svým krajícem, než za cizím pecnem. — Lepší vlastní kousek chleba, nežli cizí pečeně. *Č.* — *R.* Свои сухари лучше чужихъ пироговъ. — Хотя хлѣба крома, да воля своя.

Lépe státi za svým snopem, než za cizím mandelem. *Č.*

Na své klisně, kudy ráčím, tudy skáči. *R.* На своей клячѣ, куда хочу, туда скачу.

Kdo o své ruce býti můž, nebuď pod cizí. *Il.* Tudj nikad neka nebude, koi svoj biti može. ***)

---

*) *Vl.* Trista é quella casa, dove le galline cantano, e 'l gallo tace. *Šp.* Con mal esta la casa, donde la rueca manda el espada, (kde přeslice mečem vládne.) *Starofr.* C' est chose qui moult me déplaist, quand poule parle et coq se taist. (Jean de Meun.)

**) *L.* Malum est habere servum, qui dominum docet. *Syrus.*

***) *L.* Non sit alterius, qui suus esse potest.

Služba — tužba. *Č.* (15. stol. srv. Čas. mus. XII, 459.) *)

Kdo slouží, v dvojnásob touží. *Č.* — *R.* Сколько служилъ, а вдвое тужилъ. Anebo: Кто больше служитъ, тотъ больше и тужитъ.

Kdo v službě nebýval, ten bídy nevídal. *Mr.* Хто у службѣ не бувавъ, той и нужды не видавъ. *R.* Кто пойдетъ въ службу, тотъ увидитъ всякую нужду.

Pán hrdý, chléb tvrdý: ohlédnu se jinde.

Ach nešťastná chvíle: cizí role a srp vypůjčený. *Mr.* Ни-обила лиха година, от-та чужа нива, та позиченый серпъ.

Svůj pán činžovník, služebník robotník. *Č.*

Pronajal jsi se, prodal jsi se. *Mr.* Нанявся, продався. *R.* Что нанялся, что продался.

Kdo táhne, toho pohánějí. *Mr.* Хто везе, того и погоняютъ, — kdo se dal zapřáhnouti, totiž v službu.

Přetěžké bydlo panský dvůr: chodě najíš se, stoje vyspíš se. *R.* Неволя, неволя боярской дворъ: ходя наѣшься, стоя выспишься.

Do panského dvoru vrata široká, ale ven úzká. *R.* Въ боярской дворъ ворота широки, да вонъ узки.

Chlap nevolník, a pánu vůle. *R.* Неволя холопу, а воля господину.

Dvá hlupci na světě: pán, jenž chová bezděčného sluhu, a sluha, jenž bezděčnému pánu slouží. *P.* Dwaj głupich na świecie: pan, co niechętnego sługę chowa, a sługa, co niechętnemu panu służy.

Chlap poddán pánu svému, a pán svým žádostem. *R.* Холопъ въ неволѣ у господина, господинъ у прихотей своихъ.

Služ jako sluha, aneb utec jako srna. *Č.*

Maso pánům, kosti sluhám. (Tak vůbec v životě bývá, že mocnější si maso béře, a chudému neb tomu, kdož pro něho pracoval, kosti nechává.) *Č.*

Panské nedojedky dobré pro čeládku. *Č.* — *P.* Co drugiemu s wąsa spadło, to musisz jeść.

---

*) *Lit.* Služma — tužma.

Nový klobouk na hřebík zavěšují. *Č.* — *Slc.* Nový šírák na klín zavěšajú.

Za nova řešátko na hřebíčku pověšují, staré potom pod lavici hodí. *Mr.* За-ново ситце на килочку, а якъ зостарѣе, то и пидъ лаву. *R.* Новое сито на полкѣ виситъ. *S.* Ново сито о клину виси. *P.* Nowe sitko na nowém kołku wieszają. *Ch.* Novo sito se na klin meče, a staro se i pod postelj hita. *Blh.* Ново рашето да го закачимъ. *)

Starý bičík pod lavicí leží, a nový na bidelci visí. *R.* Старая плетка подъ лавкой лежитъ, а новая на стопкѣ виситъ.

Pokud chodíš, potud se hodíš. *Č.* — *P.* Póki chodzim, póty się godzim.

Starému psu a starému sluhovi jeden plat. *Č.* — Starý čeledín, jako starý pes: pryč s dvora, anebo pod lavici. *Mr.* Старый холопъ, яко старый песъ, прочь съ двора, или пидъ лавку. *P.* Stary sługa jak stary pies.

Nové koštiště dobře mete. — Každé nové pometlo dobře mete. *Č.* — *R.* Новая метла чисто мететъ. Новые люди въ началѣ досужи. *Kr.* Nova metla lepo sméta. — Nove metle dobro pométajo. *S.* Нова метла лѣпо мете. Anebo: Ново сито само (на высоко) сіе. (Nové síto samo seje.) *Ch.* Nova metla rada pomeće. **)

Novější vždy lepší. *P.* Nowsze zawsze lepsze.

Služka nestálá nikdy k pěkné sukni nepřichází. *Č.*

Hustá služba, řídká sukně. — Husté vánoce, řídký plat. — Řídkou sukni mívá, kdo často hody měnívá. *Č.* — *Kr.* Gosta služba, rédka suknja. *Ch.* Gusta služba, redka halja.

Kámen často se hýbající neobroste. — Kámen často hýbaný neobroste mechem. *Č.* — *P.* Kamień często poruszany mchem nieobrośnie. Anebo: Rychléj kamień obrośćie, gdy na miejscu leży. *R.* На одномъ мѣстѣ и камешекъ обростетъ, (и камень мхомъ обростаетъ). A v Sibiři se říká: На летя-

*) *L.* Novum cribrum novo paxillo pendet.

**) *Angl.* A new broom sweeps clean. *Dán.* Nye Koſte feje bedſt. *Něm.* Neue Beſen fegen gut — fehren ſcharf.

чемъ камнѣ мохъ не растетъ. *Mr.* Стоячи мохнатѣе камень. *S.* Камень, кои се часто премеће, неће маховинномъ обрастити. *) — Přísloví toto v dvojím rozdílném smyslu se béře, mohouc však dle okoličnosti tak i onak pravdivo býti. Znamená totiž, kdo často místo, byt, službu atd. mění, nezbohatne; a pak, kdo dlouho na jednom místě trvá, obyčejně se ovšední, aneb jak jiné přísloví dí: Kámen když na jednom místě dlouho leží, každý pes naň štije. *Č.*

Kudy se zhusta jezdí, tráva neroste. *Ch.* Kud kola gusto prehadjaju, nerodi trava.

Přesazovaný štípek neroste sporo. *P.* Przesadzana plonka niesporo roście. **)

Syt chleba neodchoď, a tepl jsa rúcha. Fl. (Kde můžeš vytrvati, vytrvej, a pro nejisté lepší nespouštěj se dobrého aneb snesitedlného bydla.) Nyní takto: Syt chleba neodchá-zej, ani v horko šatův.

Toho slyš, čí chléb jíš. *Č.*

Kdo čí chléb jí a pivo pí, toho píseň zpívej. *Č.* — Čí pivo piješ, toho pieseň zpievaj. Flaška. — *HLuž.* Čejiž kljeb jiš, teho pačerje dyrbiš zpiewać. — *R.* Чье кушаю, того и слушаю. *Ch.* Čiji se kruh jé, njegova i pesem zpévat se móra. ***)

Na čím voze sedíš, toho píseň zpívej. *P.* Na czyjem wozku siedzisz, tego piosnkę śpiewaj. *Mr.* На чіему возѣ ѣдешь, тому и пѣсню спѣвай. *Ch.* Onoga pesem pevaj, na kojega se kolih voziš. *S.* На чіимъ се колима возишь, онога и конѣ хвали. *Blh.* Чейто конь ѣздешь, неговѫ пѣсень требва да пѣешь. *R.* По кой улицѣ идешь, ту и пѣсню поешь. (Toto též o tovařišstvu se rozuměti může.)

---

*) *L.* Musco lapis volutus non obducitur. *Syr.* Ἤ. *Λίθος κυλινδόμενος τὸ ψῦχος οὐ ποιεῖ. Fr.* Pierre qui roule n' amasse point de mousse. *Šp.* Piedra movediza nunca moho la cobija. *Lot.* Akmins, kas daudf tohp zillahts, ne eeseĦ. *Čud.* Werewal kiwwil ei olle sammalt.

**) *Šp.* Planta muchas vezes transpuesta ni crece ni medra.

***) *Dán.* Hvis Brød jeg spiser, dens Vise jeg quæder. *Něm.* Wessen Brod ich esse, dessen Lied ich singe.

Nejsem tvůj náchlebník, protož mi nerozkazuj. *Č.*

Až mně dáš jísti, teprva mně pískej. (Až budu v tvé službě, poroučej.) *Č.* — *Ch.* Kad būš doma, onda gospoduj. Až mne napojíš, teprva mě mrskej. *Č.*

Za jídlo pes slouží. *S.* За храну псето служи. (Мнѣ дej ty оděv, plat, chceš-li, bych ti sloužil.)

Proto má kovář kleště, aby se nezžehl (nespálil). *Č.* — *P.* Dla tego kowal ma kleszcze, żeby go nieugarało. *Mr.* На те коваль клищи держить, щобъ рукъ не попекти. *S.* Ковачъ за то има клѣште, да руке не жеже. *Ch.* Kovač ima klešča, da rukami v ogenj nejde. *) Červenka činí k tomu toto poznamenání: I biskupi říkali tak o svých vikářích, a mistr Jan Hus doložil: A co pak, když čert nechaje kleští vzal kováře?

Cizíma rukama dobře uhlí zahřebati. *R.* Легко чужими руками жаръ загребать. *Mr.* Чужими руками добре жаръ загребати.

Máš-li slepého koně voditi, toť lépe jest pěšky choditi. *Mr.* Якъ маешь слѣпого коня водити, то вже лучше пѣшкы ходити. (Podobněž s nejápným a ničemným čeledínem.)

Není dobré znamení, když čeládka mnoho trati, aneb nachází. *Č.*

Lepší starý sluha anebo pán s desíti vadami známými, nežli nový s jednou tajnou. *P.* Lepszy stary sługa abo pan s dziesięcią wad znajomych, niż nowy s jedną tajemną.

Kde mnoho kohouti pějí, tam se pozdě vstává. *Blh.* Гдѣто пѣѭтъ много пѣтли, тамъ кѫсно ся встава. (Kde mnozí a mnoho rozkazují, obyčejně se málo děje.)

Sluha dvou pánův chodí bez kaftanu. *Il.* Medju dva bana meni gola glava.

Od otce statek, a od boha žena. *S.* Одъ отца сермія, а одъ бога жена.

Smrť a žena od boha souzena. *P.* Śmierć i żona od boga przeznaczona. *Hal.* Смерть а жена видъ бога призначена.

---

*) *Čud.* Miks sep pihhid peab? (К čemu má kovář kleště?)

S kým se komu sníti přihodí, také proň se narodí. *R.* Кому на комъ жениться, тотъ для того и родится.

Sňatek se přiblíží, nazad se ti ruce svíží. *R.* Судьба придетъ, руки назадъ привяжетъ.

Ženění, života změnění. *R.* Кто женится, перемѣнится. *P.* Kto się oženi, to się odmieni.

Dej bůh, s kým k oltáři, s tím také do hrobu. *R.* Дай богъ съ кѣмъ вѣнчаться, съ тѣмъ и кончаться.

Bůh dej živi byli, jakby vínky vili! *Mr.* Нехай ихъ живутъ, якъ вѣночки вьютъ! Touto pěknou průpovídkou činívají hosté přání ženichovi a nevěstě. Jinak i takto se nevěstě přává: Bůh dej zdráva byla jak ryba, čista jak voda, vesela jak jarní doba, pracovita jak včela a hojna jak země svatá. *Hal.* Бувай здорова якъ рыба, гожа якъ вода, весела якъ весна, робоча якъ пчола а богата якъ земля святая.

Srdce moje a tvoje spojiž, bože, to dvoje. *P.* Serce moje i twoje, boże, połącz oboje. (Tuto průpovídku dávní Poláci sobě obyčejně do snubních prstenův rýti dávali.)

Dobrá svatba týden trvá. *R.* Добрая свадьба недѣлю.

Kdo má jakou stájičku, ať hledá i kravičku. *Č.* — Kdo sedí v zeleni, ženiti se nelení. *P.* Kto w zieleni, żenić się nieleni.

Samota člověku nesluší. *Č.*

Živ jsa ne-otec, umřeš ne-člověk. *R.* Живемъ не родителя, умремъ не люди.*)

Nikdo raného setí a mladého oženění nelitoval. *P.* Nikt wczesnego zasiania, i młodego ożenienia nieżałował.

Když nevěsta se rodí, ženich na kůň sedej. *R.* Невѣста родится, а женихъ на конь садится. (Ukazuje na rozdíl věku, by totiž okolo desíti let ženich starší byl své nevěsty.)

V těch letech se můžeš ženiti, kdy umíš šavlí se pásati. *S.* У конима се лѣты може сабля пасати, у онима се и женити.

Ožeň syna, kdy chceš, a vdej dceru, kdy můžeš. *Č.* — *P.* Ożeń syna, kiedy zechcesz, a wydaj córkę, kiedy możesz.

*) *L.* Nascitur indigne, per quem non nascitur alter. Palingenius.

Hal. Жени сына коли хочь, коли можешь давай дочь. *S.* Жени сына, кадъ хоћешь, а кћерь удай, кадъ можешь. *) — Vuk pochybuje, by toto přísloví původně srbské bylo, ježto posud v knižetství srbském snáze jest dceru provdati, nežli syna oženiti.

Nejlépe vyháněti, když se práská. (Nejlépe dceru vdáti, když ženiši berou.) *Č.*

Dři lyka, když se derou; vdej dceru, dokud berou. *Hal.* Тогды лыка дри, коли ся деруть; тогды дѣвку дай, коли беруть.

Děvče do dvanácti let češ, do šestnácti střez, po šestnácti děkuj tomu, kdo vyvede dceru z domu. *Č.* — *Hal.* До семь лѣтъ чеши, по семи лѣтехъ стережи, ще заплати кому, щобъ взявъ лихо зъ дому.

Na rychlém koni na námluvy nejezdi. *R.* На рѣзвомъ конѣ жениться не ѣзди.

Kvapné ženění, dlouhé želení. *Č.* — *R.* Скорая женитьба, видимой рокъ.

Chléb se sní a pivo se vypije; ale běda, komu se žena neudá. Štítný.

Žena nejsou housle, aby pohráv na stěnu pověsil. *R.* Жена не гусли; поигравъ на стопку не повѣсишь.

Žena není střevíc, s nohy neodhodíš. *R.* Жена не сапогъ, съ ноги не скинешь.

Snadno se oženiti, ale těžko rozženiti. *S.* Ласно се оженити, али се мучно разженити. — Ženitba jest, ale odženitby není. *R.* Женитьба есть, а розженитьбы нѣтъ.

Smrť jedno rozváže, kdo s kým si svět zaváže. *Č.*

Smělý jest ten, kdo se dvěma se bije; ale smělejší, kdo se ženi nic nemaje. *P.* Śmiały, co się se dwiema bije; ale śmielszy, co się żeni a nic niema.

---

*) *Šp.* Casa el hijo, quando quisieres, y la hija, quando pudieres. *Angl.* Marry your son, when you will, but your daughter, when you can.

Rodičové chovali dceru do věnce, a mužovi ji chovati do konce. *R.* Родители берегли дочь до вѣнца, а мужу беречь ее до конца.

Vzal jsi mě, měj si mě, buď ti libo nebo žel. *DLuž.* Gaž si mnjo wozeł, ga derbiš mnjo měš, daši jo tebě libo abo lito.

Nežeň se očima, ale ušima. *Č.* — *R.* Выбирай жену не глазами, но ушами. *S.* Ушима а не очима валя се женити. *)

Než se ženíš, pošli uši mezi lidi. *Č.*

Ženu ber ze sousedstva, kmotry co možná nejdál. *HLuž.* Žonu sej ber' ze susodstwa, a kmótrow proš sej zdaloka. *Ch.* Ženi se kak najbliže, kúmi se kak najdalje.

Bera dceru hleď na matku (jaká jest). *S.* Гледай майку, а узми шћерцу.

První dceru bera hleď na otce a matku, a druhou bera na sestru. *R.* Первую дочь бери по отцу и матери, а вторую по сестрѣ. (Hleď jak rodičové nevěstini jsou živi, anebo jak vdaná už sestra její.)

Podlé bratrův nevěsta. *S.* Прохy брата и невѣста.

Ženy a plátna není dobře kupovati při svíci. *Č.* **)

Kuřete od mlynáře nebeř ku plemenu, ani svině od pekaře, a ženy z města nepojímej do vsi. (Rosenb. 1598.)

Ze dvoru děvka, od Prahy sedlka (— nehrubě valné). *Č.*

Kdo rád si namlouvá, nerad se žení. *P.* Co się radzi zalecają, nieradzi się oženiają.

Kdo se rád přebírá, rád přebere. — Nevybírej, nepřebereš. (Což také krom manželství o jiných věcech platí.) *Č.*

Vybíráček najde otíráček. *S.* Избирачъ нађе отирачъ.

Kdo mnoho vybírá, zřídka co dobrého sbírá. *Ch.* Koi preveć izbira, redko kaj dobra dobi.

Mnoho-li budeš vybírať, zůstaneš vždy neženat. *R.* Много станешь разбирать, вовсе будешь неженатъ.

---

*) *Něm.* Willſt du eine Frau nehmen, zieh mehr die Augen als die Ohren zu Rath. Přísloví dosti hloupé! Slované to o koních a ne o ženách praví: Nekupuj koně ušima, ale očima.

**) *Něm.* Weiber und Leinwand kauf nicht bei Lichte.

Bil se, mlátil se, a dobré ženy nedobil se. *R.* Бился, колотился, а доброй жены не добился.

Matku nadcházeje dceru předejdeš. *Č.* — *S.* Кой кћерь хоће да добыс, матери валя да се умилява. *)

Mnoho ženichův, žádný bráč. *HLuž.* Wele nawoženjow, žaden berjan. — Mnoho jich z Drážďan, žádný z Berouna. *Č.*

Vdala by se i dcerka i matka; ale není s čím ani zač. *S.* Удала бы се и кћерца и майка, но нема су чимъ, а нема за чимъ.

Čím déle hnětinka v troubě stojí, tím lepšího hosta se dočeká. *S.* Што погача выше у ватри стои, то болћга гоета чека. (Útěcha nevdaných.)

Každá nevěsta sedmkrát se zblázní. *Č.*

Každému před oženěním tři léta třeštiti. *P.* Każdy powinien przed ożenieniem trzy lata szaleć.

Nevěsta bez místa, a ženich bez rozumu. *R.* Невѣста безъ мѣста, а женихъ безъ ума.

Neplač, nebohá, žes dostala se tomu; nech pláče raděj on, že vede čerta domů. *Mr.* Не плачь, небого, що йдешь за ёго; нехай плаче винъ, що бере лихо у двиръ.

První žena od boha, druhá od lidí, třetí od ďábla. *P.* Pierwsza żona od boga, druga od ludzi, trzecia od diabła.

Chatrný ženich vzkazuje, a dobrému se cesta ukazuje. *R.* Худой женихъ сватается, а доброму путь кажется.

Kdo se chce ženiti, musí peníze měniti. — Kdo se žení, tolary mění. *Č.*

Nepojímej matky s dcerou, ať hlavy nesperou. Anebo: Vezmi matku s dcerou, hlavičku ti sperou. *Č.*

Která čítá, zpívá, hude: div, dobrou-li ženou bude. *P.* Która czyta, śpiewa, gędzie, z téj rzadko cnotliwa będzie.

Dokud sedí u matičky, to jsou krotky jak ovčičky; ale když se s muži svedou, tu trprv jim huby jedou. *S.* Докле

*) *Angl.* He that would the daughter win, must with the mother first begin. — Sr. Göthe: Der Mutter ſchenk' ich, die Tochter denk' ich.

ти є кодъ майчице, мирнія є одъ овчице: а када се съ мужемъ здружи, одъ аршина єзыкъ пружи.

Děvčinky hezounké, tichounké, milounké! — I odkudž zlé ženy se berou? — Z těchže je vždycky vyberou. *R.* Дѣвушки хороши, красныя пригожи! — Да гдѣжъ дурныя жены берутся? — Изъ тѣхъ же выбираются.

Kdo se žení pro krásu, ta trvá jen do času; kdo se žení pro statky, ty přichodí na zmatky; kdo se žení pro ctnost, ta trvá na věčnost. *Č.*

Ne tak lepoty jako dobroty (hledej). *R.* Лучше красоты ищи доброты.

Panna se po tváři provdává. *S.* Дѣвойку лице удає.

Krásná panna polovice věna. *Č.* A však

Co je do kapličky, když v ní obrazu není. (Co do pěkné zevnitřnosti, není-li rozumu a ctnosti.) *Č.*

Krásná žena zbytečná starost. *R.* Хорошая жена лишняя сухота. — Kdo má líbého koně a pěknou ženu, nikdy není bez starosti. Varv.

Pojmeš-li pěknou, tvá škoda. *Č.*

Žena nehezká se znelíbí, a pěkná mnohým se zalíbí. *R.* Жена худая омерзѣетъ, а хорошая многимъ помилѣетъ.

Pěknou ženu mnozí budou chtíti znáti, a s ošklivou nelze se na svět ukázati. *R.* Жену хорошую взять, многіе станутъ знать, а худую не льзя въ люди показать.

Kdo škaredou ženu má, ať se jiným nerouhá; a kdo má sličnou, ten k tanci nechoď, maje doma dost tancův. *S.* Ко има ружну жену, онай другомъ некъ се не руга; а ко има лѣпу, онай у коло некъ не иде, єръ бо му є коло кодъ куће.

Pěkná žena dvojnásobní útrata, a často celá ztráta. *Č.*

Kdo se ženil pro pouhou krásu, mívá v noci hody, a ve dne hlady. *P.* W nocy gody, we dnie głody, kto się żeni dla urody. *)

Krása se na talíři nekrájí. *Hal.* Красы на тарели не крають.

*) *Šp.* Quien se casa por amores, malos dias y buenas noches. *Angl.* He that marries for love, has good nights, but sorry days.

Hledě na hladkou tvářičku syt nebudeš. *P.* Na gładką żonę patrząc syt niebędziesz.

Málo k málu, a vády víc. *Č.*

Zlé maso bez chleba. (Pravil hladový zeť.) *Č.*

Co mi po ženění, když není krmení. *Mr.* Що менѣ по женцѣ, коли нема чимъ кормити.

Běda, kdo se žení na čtyři větry a na pátý šum. *Hal.* Оженився на четыре вѣтры, а на пятый шумъ.

Přines s sebou, chceš-li živa býti se mnou. *Č.*

Veliké věno nedělá muže. *R.* Большое приданое мужа не сдѣлаетъ.

Nerovná spřež nerada spolu táhne. — Rovné s rovným rádo táhne zároveň. *Č.*

Nejednostejnými koňmi špatně budeš formaniti. *Č.*

Ženu vem si stejné váhy, chceš-li ujíti věčné vády. *P.* Żonę obieraj stanu równego, chcesz-li gomonu ujść ustawnego.

Kdo se ženíš, hledej sobě roveň. *S.* Ко хоће да се жени, себи равну нека тражи. — Nerovní, nesvorní. *P.* Nierowni, niezgodni.

Běda muži tomu, kde žena nad stav jeho v domu. *R.* Худо мужу тому, у котораго жена большая въ дому.

Věrnost a ne bohatstvo při ženě si žádej. *R.* Не желай за женою богатства, желай постоянства.

Žena bohatá hrda, a v řečech k muži tvrda. Anebo: Bohatá se nadýmá, a s mužem sváry mívá. *R.* Жена богатая гордится, а съ мужемъ часто бранится.

Lépe s chudobnou chléb jísti, nežli s bohatou se hrýzti. *R* Лучше на убогой жениться, нежели съ богатою всегда браниться. Slovák však ve své sprostnosti praví: Bars je hrbata, len keď bohata.

Málo po věně, není-li ctnosť při ženě. *P.* Nic po wienie, gdy niecnota w żenie.

Při velikém věnu poslouchej muži ženu. *P.* Żonę-ś pojął s wielkim wianem; wiedz, że niebędziesz jéj panem.

Kdo se pro peníze žení, prodává svou svobodu. *S.* Кой се за новце жени, продае свою свободу. *)

Pro statek vložil sobě na hrdlo zmatek. *Č.*

Na světě nic není mrzutějšího jako bohatá žena. *HLuž.* Na swjeći nej ničo hubeńše dyžli bohata žona. *DLuž.* Na swěše nějo nic hobuznejšego ako bogata žona. **)

Bohatou ženu jsem si vzal, ale jsem panství za ni dal. *HLuž.* Bohatu žonu sém sej wzał, ale s tém sém knějstwo pśedał. *DLuž.* Bogatu žonu som wozel, s tim som mojo kněstwo pśedal.

Cert oběti pobere, ale oltář zůstane. (Věno brzo to tam, ale žena zůstane na krku.) *Č.*

Dostal kata vedlé zlata; čert zlato vzal, kat mu ostal. *S.* Узео врага поредъ блага; врагъ остао, благо пропало.

Jedno k druhému, zlá žena chudému; komu se dostane, vždy jemu běda bude. *C.*

Jde-li dílo hakmak a opak, nech raději tak. *R.* Коли пойдетъ вкось да врозь, такъ дѣло и брось. (O manželství ne po srdci.)

Kdo nemá s kým by se vadil, pojmi sobě ženu. *Č.*

Spolu jim těsno, a od sebe teskno. *R.* Вмѣстѣ тѣсно, а розно грустно.

Ani s tebou nemohu žíti, ani bez tebe býti. *Č.*

I dobré manželstvo za kajicnost platí. *R.* Доброе замужство посхименье.

Není hospůdky, by nebylo půtky. *Č.*

Není té krčmy, aby v ní při kvasu někdy svády nebylo, (ani toho manželství, aby se mezi manžely něco odporného nepřihodilo). *Č.*

Není toho kostelíčka, aby nebylo kázaníčka — (aby čert neměl svou kapličku). — A zas naopak: Není toho kostelíka, aby v něm jednou do roka posvícení nebylo. *Č.*

Není toho domu, kde by nebylo časem dýmu (mrzutosti). — Není domu bez dýmu. *Č.*

*) *Angl.* He that marries for wealth, does sell his liberty.

**) *L.* Intolerabilius nihil est, quam foemina dives. Juv.

Řídká radost, hustá žalost, šetř pilně, to jsou jich krmě. — Krátká radost, věčná žalost. *Č.* — A však pomněti třeba i na toto:

Ne všude kde růže roste, kopřiva také vyroste. *Č.*

Kdo má pokojné manželství, v svobodném jest stavu. *Č.*

Manželstvo bez dětí, den bez slunéčka. *Č.* — *HLuž.* Mandželstwo bjez dźeći jo rune swjetej bjez słónca. *DLuž.* Manželstwo pśez źeći jo rowno ako ten swět pśez swuńca. *S.* Бракъ безъ дѣце онако є кано данъ безъ сунца. *)

Ženy se styděti, dítek neviděti. *R.* Жены стыдиться, дѣтей не видать.

Muž miluje ženu zdravou, a bratr sestru bohatou. *R.* Мужъ жену любитъ здоровую, а братъ сестру богатую.

Starého pro radu, mladého pro vádu. *Č.*

Lépe se starým papati, nežli s mladým plakati. *S.* Болѣ є са старымъ папати, него съ младымъ плакати.

Zderouc starý střevíc koupíš sobě nový. (Starý pán z Žerotína dceři své tak řekl, když ji dával za starého Tetoura, kterýž potom brzo umřel, a ona po něm statku dostala. Červ.)

Na starém do mlýna, na mladém do vína. (Jak o koních, tak o mužích platí.) *Č.* — Jinak: Na starém (t. trakaři) do mlýna, vykládá Červenka takto: Kdo dělá, ať předce dělá, jiným se pohoví.

Plaché koně, starý vůz, mladá žena, starý muž. *Č.* Anebo: Když se starý s mladou oženi, jakoby do starého vozu plaché koně zapřáhl. *P.* Kiedy się stary s młodą oženi, tedy właśnie jakoby w stary wóz szalone konie założył. *Hal.* Коли молодый зо старою оженится, то такъ є, якъ бы молодіи неукы кони до старого воза запрягъ.

Patrná bída, u starého mladá Lída. *R.* Видимая бѣда, что у стараго жена молода. *S.* У старца млада жена бѣда готова. A staročeské veršíky praví: Ořech tvrdý, zub čer-

*) *Lat.* Matrimonium sine prole est quasi mundus sine sole.

vivý, mladá žena, kmet šedivý: toho spolku, radím, se střez, věc nejlepší jest rovná spřež. Reš.

Řídká shoda, starý muž a mladá žena. *Hal.* Де мужь старый а жинка молода, тамъ рѣдка згода.

Starý muž a mladá žena — jisté děti; mladý muž a stara žena — jisté bití. *HLuž.* Stary muž ha młoda žona — wěste dźeći; młody muž ha stara žona — wěste puky.

Krátké dříví, hotové uhlí; pozdní dítky, hotoví sirotci. *S.* Кратка дрва (кратке главнѣ) готовы угарци; поздна дѣца, готове сироте. — Starý otec sirotky plodí. *S.* Одъ стара отца дѣца сирочадь.

Bez ženy dům jako bez kočky, a bez muže jako bez psa. *R.* Безъ жены домъ что безъ кошки, а безъ мужа что безъ собаки.

Nestojí dům na zemi, ale na ženě. *S.* Не стои куѣа на земли, него на жени.

Dobrá hospodyně dům střeže, a nešetrná ho v rukávě roznese. *R.* Добрая жена домъ сбережетъ, а плохая своимъ рукавкомъ разнесетъ.

Více žena hrnkem nežli muž pytlem (vyvláčí z domu). *R.* Не столько мужъ мѣшкомъ, сколько жена горшкомъ.

Nenavozí muž na řebřinovém voze do domu, co žena po zástěrkách vynesti může. *HLuž.* Muž njezamože zreblowanym wozom tak wjele domoj nawozić, hač žona šórcuši domach wotnosi.

Muž-li zahýří, půl dvoru hoří, a žena-li zahýří, všecken shoří. *R.* Мужъ задуритъ, половина двора горитъ, а жена задуритъ, и весь сгоритъ.

Muž se snaží, jak by chleba dobyl, a žena se snaží, jak by muže pozbyla. *R.* Мужъ гонобитъ, какъ бы хлѣба добыть, а жена гонобитъ, какъ бы мужа избыть.

Žena jak kněžna, a světnice nemetena. *Hal.* Женка княгынка, а хата не метена. (Žena nádherná špatná hospodyně.)

Poklid jeví hospodyňku, nešvara ukáže sviňku. *Č.*

Ženina krása domácnost. *R.* Женщинѣ красота домостройство.

Ozdoba žen ctnosť a dobré mravy. *P.* Niewieścia ozdoba cnota i dobre obyczaje.

Dobré ženy není ceny. *Č.*

Dobrá žena drahá směna: zlá pak žena trpké zelí. *Č.*

Dobrá žena lepší nad zlatý sloup. *Č.*

Z dobré ženy muži čest. *R.* Женою доброю и мужъ честенъ.

Žena počestnější, muži milejší. *R.* Жена честиѣе, мужу миляе.

Jak slunce okrašluje nebe, tak i dům žena pobožná. *DLuž.* Rowno ako swuńco nĕbjo kśasi, tak jo fromna žona kśasa swojeje wjaže.

Muž a žena jedna duše. *R.* Мужъ и жена одна душа.

Co muži vzácno (draho), to buď ženě svato. *Č.*

Žena muži plastýř (flastr), a on jí pastýř. *R.* Жена мужу пластырь, а онъ ей пастырь.

Krásna pávice peřím, a žena mužem. *R.* Красна пава перьемъ, а жена мужемъ. *S.* Свака жена на своґъ мужа прикладна.

Dobrá žena dělá dobrého muže. *Č.* *)

Zlý chlap od ženy. *P.* Zły chłop od żony.

Lépe žíti manželům svorně nežli hojně. *Č.* — *R.* Не надобенъ и кладъ, когда у мужа съ женою ладъ.

Kdo za ženou nedopatřuje, ten ji jistě nemiluje. *S.* Кой не позорствує на свою жену, онай є и не милує.

Ženu miluj jak svou dušku, a třes jako hrušku. *R.* Люби жену какъ душу, а тряси какъ грушу (бей какъ шубу). *Mr.* Женку (дѣтину) люби якъ душу, а тряси якъ грушу.

Pomoz bože neženatému, a ženatému už žena pomůže. *Mr.* Поможи боже нежонатому, а жонатому й жинка поможе.

Zachovej bůh od už dobré ženy. *Č.*

Ohně, povodně a zlé ženy uchovej nás, Pane! *R.* Отъ пожара, отъ потопа, и отъ злой жены сохрани насъ, господи. **)

*) *Angl.* A good wife makes a good husband.

**) *R.* Πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ κακὰ τρία.

Kavka a zlá žena čím se více pere, tím černější. *Il.* Čavka i zla žena što se veće pere, to je càrnija.

Zlosti ženské není lékařství. *Č.*

Která chválí cizí muže, snadno vstoupí v cizí lůže. *Č.*

Koně vášnivého, sluhy úporného, ženy nestoudné, bodejž nikdo neměl. *P.* Konia s narowem, chłopa s uporem, żony s niewstydem, bodaj nikt niemiał.

Dlouhé vlasy, krátký rozum. *Č.* — *P.* U białych głów długie włosy, a rozum krotki. *Hal.* Жинкы довге волосье мають, а розумъ короткый. *R.* Волосы долги, умъ коротокъ. *Mr.* У жинокъ волосъ довгый, та умъ короткый. *S.* У жене є дуга коса а кратка памѣть. *Il.* Dùgi lasi, kratka pamet. *Ch.* Žene sù dugeh lasih, pak kratke pameti. Dugi lasi, kratka pamet. *Kr.* Žene so dolgih lás, pa kratkih misel (kratke vére). *)

Porozmyslím s poduškou, potom se poradím s ženuškou. *R.* Подумаю съ подушкою, а послѣ спрошусь съ женушкою.

Ženská rada bývá jen někdy dobra. *Č.* **)

Koně chval teprv po měsíci, a ženu po roce. *Č.*

Nechval ženino tílko, ale chval její dílko. *R.* Не хвали жену тѣломъ, а хвали ее дѣломъ.

Žena přechválena už jest zavedená. *Č.*

Ženu a ručnici můžeš ukázati, ale ne zapůjčiti. *S.* Жену и пушку може човекъ показати, али не узаимати. ***)

Koně nepůjčuj, a ženu na hody nepouštěj. *Mr.* Коня въ позичку не давай, а жинку въ приданкы не пускай.

Nevěř ženské vůli, a koni v poli. *R.* Не вѣрь женѣ въ волѣ, а коню въ полѣ.

---

*) *L.* Certum est, longos esse crines omnibus sed breves sensus mulieribus. Cosm. p. 12. — *Fr.* Longs cheveux, courte cervelle. *Ném.* Lange Haare und kurzer Sinn. *Lit.* Moteriszkės ilgas rubas, trumpas umas. *Čud.* Naeste-rahwal on pitkad juuksed, lühhikessed mötted.

**) *Angl.* Women's counsel is sometimes good.

***) *Angl.* The wife, the horse, and the sword may be shew'd, but not lent.

Zvůle dobrou ženu kazí. *R.* Воля добру жену портитъ. Далъ мужъ женѣ волю, не быть добру.

Povoluj ženě, pak hledej ji po cizích domech. *R.* Когда женѣ спускать, такъ въ чужихъ домахъ ее искать.

Vodu, oheň a ženu těžko si podmaniti. *S.* Воду, ватру и жену не може човекъ надвладати.

Žena žene, až dožene. *Č.*

Ženskou chtivost těžko nasytiti. *R.* Женскія прихоти не исполнишь.

Ženské nemoci dají se jen uhodnouti. *R.* Женскія немощи догадки лѣчатъ.

Ranní déšť a ženský pláč dlouho netrvá. *Č.* — *HLuž.* Raniši dešć a njewiesćinski płač so bórzy minje. *P.* Deszczyk majowy i łzy panny młodéj niedługo trwałe. *)

Ženský pláč, babí hněv, psí kulhání nemá dlouhého panování. *Č.*

U blázna kord, u ženy pláč, u psa moč, u koně lejno: to když chtí hned jest hotovo. *Č.* **)

Ženský pláč, kočičí slzy. *Ch.* Ženski plač, pak mačkine suze. *Kr.* Ženski jok, pa mačkine solze.

Jedna žena pláče od žalosti, a druhá od chytrosti. *R.* Одна жена плачетъ отъ жалости, а другая отъ лести. ***)

Když pes spí, žid přisahá, žena pláče, nevěř. *P.* Kiedy pies śpi, żyd przysięga, kobieta płacze, niewierz. †)

Z ženského pláče smích. *Č.*

Ženě a klínu nikdá nevěř. *Č.*

Koni, psu a žence nikdy nevěř. *Mr.* Коню, собацѣ, та жинцѣ не вѣрь. — *P.* Ani na wsi, ani w mieście nietrzeba wierzyć niewieście.

Lesť, chytrost a oklamání nejvyšší ženské umění.

---

*) *Šváb.* Morgenregen und Weiberwai ſind um zehne nimmermai.

**) *Fr.* Femme rit quand elle peut, et pleure quand elle veut. (Žena se směje kdy může, a pláče kdy chce.)

***) *L.* Didicerunt flere foeminae in mendacium. *Syrus.*

†) *Něm.* An der Hunde Hinken, Buhlen Winken, Frauen Weinen, Juden Schwören, ſoll ſich Niemand kehren.

Ženská lesť, ač bez zubův, a však i s kostmi požírá. *R.* Женская лесть, хотя безъ зубъ, да съ костьми съѣстъ. *S.* Женска лажь, премда нема зубá, ал' опетъ зло уѣда.

Žena muže ošidí, by očí měl co říčice. *HLuž.* Žona muža zjeba, by woči mjeł kajž křida.

Koně nebij, čeledína nelup, ženy nepopouzej, chceš-li z nich úžitek míti. *P.* Konia niebij, sługi nielżyj, żony niedraźni, chcesz-li mieć z nich statek. *Hal.* Коня не бій, слугы не проклинай, жинкы не дразни, коли хочь щобъ статковали.

Ženy umějí bláznům pískati. *Č.*

Žena věrná, milá, jest divná co vrána bílá. *Č.*

Ženská milost jest jako host; panská přízeň též jako sen; růžový květ — to tré jde zpět. *Č.* — *P.* Miłość panienska, szczęście w karty, łaska pańska i krasa rożej, nie długo trwałe rzeczy.

Žena muže nebije, a předc ho sobě podbije. *R.* Жена мужа не бьетъ, а подъ свой нравъ ведетъ.

Ten svět se divně obrací, když žena mužem kotácí. *HLuž.* Tón swjet so dźiwnje wobroća, dyž žona muža mocy ma.

Kalhoty kde žena nosí, málokdy muž dobře kosí. *Kr.* Kjér žena hlače nosi, mož malokdej dobro kosi.

Zle, kde muž v rouše a žena v kukle chodí. *Č.*

Za starých časův bývalo, že muž ženu býval, a nyní žena muže tepe. *R.* Въ стары годы бывало, мужъ жену бивалъ, а теперь жена мужа бьетъ.

Znej ženo své křivé vřeteno. *R.* Знай жена свое кривое веретено. (Nepleť se do věcí, o něž mužům činiti.)

Žena smlčí každé tajemství, o němž neví. *S.* Жена ће само ону тайну сачувати, кою не зна.

Šafránu nepřetřeš, a ženy nepřepřeš. *Hal.* Шафрану не перетрешь, а жинкы не перепрешь.

Ženské dílo a ženská řeč nemá nikdy konce. *Č.*

Kde baby, tu hromady. *Mr.* Що бабы, то и громады.

(Hromady, totiž sedlákův shromáždění, kde obyčejně hlučně se rokuje.)

Kde husy, tu smrad a štěbety, kde ženy, tu svár a klevety. *Č.* — *P.* Żona rzadko bez gomona.

Dvě, tři ženy dělají jarmark. — Třem ženám se ještě vždycky klep povedl. *Č.* — *Hal.* Два жиды, а двѣ невѣстѣ зроблять ярмарокъ въ мѣстѣ. *S.* Три жене и єдна гуска чине вашаръ. Tři ženy a jedna hus činí jarmark. *)

Kde dvě ženy, tam sněm, a kde tři, tam sodom. *R.* Гдѣ двѣ бабы, тамъ суёмъ, а гдѣ три, тамъ содомъ.

Babích klepův ani na svini neobjedeš. *R.* Бабья вранья и на свиньѣ не объѣдешь.

Přijela bába z města, přivezla klevet s půl města. *R.* Пріѣхала баба изъ города, привезла вѣстей три короба (tři koše novin).

S jedním mužem do dolu, a s druhým do domu. *Č.* — *P.* S jednym w dół, s drugim w dom.

Žena muže želí, dokud nezevře zelí. *Č.*

Žena umírá, a muž jinou vybírá. *Č.* — *R.* Жена умираетъ, а мужъ со смѣху помираетъ.

Komu ženy mrou a koně se množí, tomu přibývá zboží. *HLuž.* Komuž žony mrjeja a koně steja, tomu so kubło roji.

Vdovička svá volička. — Jak u kněze tak u vdovy, každý chodí za svou vůlí. *P.* Tak u księdza jak u wdowy, każdy chodzi po swéj woli.

U vdovy chléb hotový, ale nekaždému zdravý. *P.* U wdowy chleb gotowy, ale nie każdemu zdrowy. *Mr.* У вдовы хлѣбъ готовый, да не усякому здоровый.

Vdovec s vdovou zřídka se shodnou. *P.* Wdowiec s wdową rzadko dobrze s sobą.

Vdovy za muž hotovy. *P.* Wdowy za mąż gotowy.

---

*) *L.* Est quasi grande forum vox alta trium mulierum. *Vl.* Tre donne ed un occa fan un mercato. Dove sono donne ed ocche, non vi sono parole poche. *Piem.* Doe fomne e n' ōca fan un marcà. *Angl.* Three women and a goose make a market.

Kdo vdovu béře, jakoby staré poctivice koupil na trhu: kdož ví, kdo v nich chodil? *P.* Kto wdowę pojmuje, jakoby stare poczciwice na wendecie kupił: co wiedzieć, kto w nich chodził.

Nebezpečno dostati koně po smělém jezdci, a vdovu po smělém muži. *P.* Niebezpieczno dostać konia po śmiałém jezdcu, a wdowy po śmiałém mężu. Jiní zas takto praví: Po nieśmiałém jezdcu konia, a po śmiałém mężu wdowy szkoda dostać.

Vdově někdy čert štětky půjčuje, a vdovce sám češe. (Oba se rádi šperkují, aby se zas zalíbili.) *Č.*

Šij vdovo široké rukávy. . . . Viz str. 89.

Vdovec má jen polovici srdce. *Č.*

Vdovec mívá lžičku a skleničku, a mládenec holé ruce. *HLuž.* Wudowc ma žičku ha šklička, młody hólc ničo.

Svedené děti, svedené neštěstí. *Č.* — *Ch.* Dvoja detca, dva veliki gréhi.

Dvoje děti svedeny, vždy jedny skráceny. *R.* Двое дѣти водить, однимъ досадить.

Krev není voda. Viz Právo str. 360.

Těžko všude svému beze svého. *Il.* Težko svagdě svomu bez svojega.

Svůj svého želí. *Č.*

Svůj svému i nechtě druží. *R.* Свой своему по неволѣ другъ (братъ).

Přítele (svého) jest i bolejic chovati. *Č.* Štítný.

Doba doby hledá, svůj svému a psu kost. Flaška.

Svoji nejsou Němci, nedají zahynouti. *Hal.* Свои люде не Татаре, не дадуть загыбати.

Bližší košile než kabát. — Bližší jest těla košile nežli sukně. *Č.* — Sukně košile bližší nebývá, nemúdrý pro daleké bližších zbývá. *Dal.* — *P.* Bliższa koszula, niż kaftan. *R.* Своя рубашка къ тѣлу ближе. — Рубашка ближе къ плечамъ, чѣмъ кафтанъ. *Hal.* Ближша сорочка якъ сардакъ (жупанъ). *Ch.*

Bliže je rubača tela neg halina. *S.* Ближа є кошуля него халина.*)

Jazyk dobře věří, když zub bolí. (O nejbližších příbuzných, potká-li je neštěstí nějaké.) *Č.*

Příbuznost platna, co stará plachta. *Kr.* Toliko pomaga žlahta, kolikor stara plahta.

Nevidím-li svých, teskno mi po nich; vidím-li pak svých, a mnoho zlých, lépe mi bez nich. *R.* Когда не вижу своихъ, такъ тошно по нихъ; а увижу своихъ, да много худыхъ, такъ лучше безъ нихъ.

Dobré **bratrstvo** nad bohatství. *R.* Доброе братство милѣе богатства.

Bratr bratru jako silná věže.

Dva bratří na medvěda, a dva svakři na moučnou kaši. *R.* Два брата на медвѣдя, а два свояка на кисель. *P.* S szwagrem na zająca, s bratem na niedźwiedzia. (S svakrem na zajíce, s bratrem na medvěda.)

Bratři se bili, a zas sobě mili. *S.* Браћа била, браћа мила. (Svoji ublíživše si snáze než cizí se porovnají.)

Třebať bratří spolu nevaří, předce spolu hostí. (Zdá se, že i o slovanských národech platí.) Téhož smyslu jest i tatarské přísloví toto: Psi jedné vsi často se hryzou, ale na vlka hned se zberou.

Ačtě bratr můj, však má rozum svůj. *R.* Братъ мой, а умъ у него свой. (Nemohu za to, nežive-li bratr můj řádně, nejedná-li moudře.)

Bratr bratra až nad propasť přivodí, ale do ní ho nevrže. *S.* Братъ брата надъ яму води, али га у ню не тиска. Jinak: Свој свога надъ яму води, ал' опетъ неће у яму да га тури.

Ač jsme my bratří, nejsou předce naše kapsy sestry. *S.* Ако смо мы браћа, нису кесе сестре.

---

*) *L.* Tunica pallio propior est. Plaut. — *Fr.* Ma chemise me touche de plus prés que ma robe. — La chemise est plus proche, que le pourpoint. *Angl.* Close sits my shirt, but closer is my skin. — The smock is nearer than the petticoat. *Dán.* Skiorten er mig nærmere end Kiolen. *Něm.* Das Hemd iſt mir näher als der Rock.

Bratří jsou bratří, ale sýr za peníze. *S.* Браћа ка' и браћа, ама сыръ за аспре. Anebo: Co bratr to bratr, měšcové ale úhlavní nepřátelé. *S.* Браћа ка' и браћа, а тоболци ка' и крвници.

Bratří vespolek nebývají dobří. *Č.*

Bratří snášeliví — veliké divy. *P.* Bracia zgodliwi są wielkie dziwy. *)

Syn otce moudřejší — radost; bratr bratra moudřejší — závisť. *R.* Сынъ отца умнѣе, радость; а братъ брата, зависть. Podobné tomu jest ilyr.: Každý člověk si přeje, by byl lepší než kdo jiný, a jedině horší než syn jeho. — Čověk želi, da je od svakoga bolji, a od sina da je gorji.

Bratr bratru nejhloub oči vypichuje. *S.* Братъ брату найдубљ очи вади. Anebo: Kdo ti vyloupl oko? Bratr. Protoť tak hluboko! *S.* Ко ти є извадио око? Братъ. За то є тако дубоко. (A tak všude, čím větší bývala láska, tím větší vznikne nenávisť, kde nepřátelství vzalo počátek.)

Sestra (dcera) vdaná, sousedka nazvaná. *S.* Сестра (anebo шћерца) удата сусѣда назвата.

Tesť miluje česť, a zeť dary. *R.* Тесть любитъ честь, зять любитъ взять, а шуринъ глаза щуритъ (svakr očima mhourá.)

Každá **svekruše** zlá na nevěstu. *S.* Свака свекрва мрзи на снаху.

Zlá svekruše i vzadu vidí. *R.* У лихой свекрови и сзади глаза.

Těžko **tchýni** po zeťově síni. *Il.* Težko punici po zetovoj ulici.

Deveř (bratr mužův) nevěstě přítel z obyčeje. *R.* Деверь невѣсткѣ обычной другъ.

U **zeťův** mnoho úskoků. *R.* У зятей много затѣй. (V rus. spolu hra ve slovech.)

Není-li v čí hlavu, tedy v ženichovu (v zeťovu). *R.* Не въ чью голову, въ женихову.

---

*) *Lat.* Rara concordia fratrum.

Když všickni v domě spí, **nevěstě** mlíti velí. *R.* Всѣ въ семьѣ спятъ, а невѣсткѣ молоть велятъ.

Sytá kočka dobře loví, hladová nevěsta mnoho krade. *Ch.* Sita mačka dobra lovica, gladna snéha verla tatica.

Jede-li kdo z příbuzných ženiných, vrata otvírej, a jede-li kdo z mužových, vrata zavírej. *R.* Женняя ѣдетъ родня, отворяй ворота, а мужня родня, затворяй ворота.

Dokud živi **rodičové**, cti je, a za mrtvé modli se. *R.* Коли живы родители, то ихъ почитай, коли умрутъ, поминай.

Není přítelička nad tatíčka. *R.* Нѣтъ такаго дружка что батюшка.

Dej bůh otčíku zdraví, a dítky nebudou bez živobytí *R.* Дай богъ батюшкѣ здоровье, а дѣтки всѣ въ промыслу.

Požehnání rodičův na vodě neutone, v ohni neshoří. *R.* Родительское благословеніе на водѣ не тонетъ, на огнѣ не горитъ.

Matčina modlitba s mořského dna vynímá. *R.* Материна молитва со дна моря вынимаетъ.

Nedej bůh to dítěti nepřítomnému, co otec a matka myslí. *S.* Да богъ дѣтету неда оно, што му отацъ и мати мысле. (Nepřichází-li kdy dlouho dítě odkud, i hned rodičové myslí, že to neb ono neštěstí je potkalo.)

Co otec zděravil, syn jako slabé zláme. *P.* Co ojciec przedziurawi, syn jako słabe złamie.

Když otec stár, rád bys ho zahrabal, a když umřel, rád bys ho vyhrabal. *R.* Старъ батька, убилъ бы его, а умеръ батька, купилъ бы его.

Jak ty rodiče své, tak tě ucti dítky tvé. *P.* Jako ty rodzice swoje, tak cię uczczą dziatki twoje.

Vlečeš-li otce ku prahu, povlekou tě tvé dítky přes práh. *Il.* Ako vlečeš otca do praga, budu te tvoji sini čez prag sunuli. *Kr.* Če vlečeš očeta do praga, te bodo tvoji otroci čez prag súnuli.

Syn-li vyhání z domu, lehni si na pec; zeť-li zabručí, honem se chop kliky. *Mr.* Коли сынъ выгоня зъ хаты, на пичь укладайся; колижъ зять стане ворчати, то за двери хватайся.

Kdo otci nepřetrpí, ten jinému oči vyloupí. *P.* Kto ojcowi niewycierpi, ten drugiemu oczy wyłupi.

Kdo neposlouchá tátu, prokáže poslušnost katu. *Mr.* Хто не слухае тата, той послухае ката.

Kdo otce a matky neposlouchá, bude poslušen telecí kůže. *R.* Кто отца и матери не слушаетъ, тотъ послушаетъ телячьей кожи. *Mr.* Не вмѣвъ слухати батька, слухай собачои шкуры.

Žena muži zas se můž naroditi, matka nikdy. *P.* Żona mężowi może się urodzić, a matka już nie.

Co matka to matka (co macecha to macecha). *Č.* — *P.* Mamka za matkę niestoji.

Na slunci teplo, a při matce synu blaze. *R.* При солнцѣ тепло, а при матери сыну добро.

Ač dítě křivo, předc mateři mílo. *R.* Хотя дитя криво, да матери мило.

Ačtě i štíře, od srdce je. *S.* Ако є и змія, одъ срдца є.

I cikaně své matce vzácné (milé). *Č.*

I Cikán cikaňata miluje. *Mr.* И Цыганъ цыганятъ любитъ. — Cikaňata černy jak čirťata, a Cikán je předce rád má. *Mr.* Цыганята усе якъ чортяка чорни, а Цыганъ ихъ все такы кохае.

Dítě za ruku, matku za srdce. *P.* Dziecię za rękę, matkę za serce. (Snadno si nakloníš matku, maje se vlídně k dítěti.)

Mateřské srdce v dítkách, a dětské v horách (v kameni). *R.* Материно сердце въ дѣтяхъ, а дѣтское въ камнѣ.

Matka za dcerou pláče, a dcerka po prknu skáče. *R.* Мать по дочкѣ плачетъ, а дочка по доскѣ скачетъ.

Dítě špiní a dere, matka šije a pere. *Č.* — *R.* Дѣтки за игрушки, а матки за скалки.

Matčiny rány nebolejí. — Matčiny ruce, i když bijí, měkky. *Č.* — *R.* Материи побои небольны. *) — Милаго побои не болятъ.

---

*) *Lot.* Mahtes rohkas allafch mihkſtakas. (Matčiny ruce jsou vždy měkčí.) *Lit.* Motinôs rankos szwelnos.

Kulka se chybí, ale nechybí se matčino slovo. *Mr.* Куля мине, а материно слово не мине.

Bez matky včeličky, ztracené dětičky. *R.* Безъ матки пчелки, пропащія дѣтки. — Kuřátka svou kvočnu ztratily. Дѣти поспѣли, да мать безъ вѣку доспѣли.

Zlý prut **macecha**.

Macocha racocha. *Č.* — *Slc.* Macocha psí socha.

Kolik vran bílých, tolik macech dobrých. *Č.* — *S.* Колико є бѣлыхъ врана, толико є добрыехъ маћехá.

V lese medvěd, a v domě macecha. *R.* Въ лѣсу медвѣдь, а въ дому мачиха. — Z lesa honí medvěd, a z domu macecha. *R.* Изъ дому гонитъ мачиха, а изъ лѣсу медвѣдь.

Příjemno, co macešino česání. *Č.* — *R.* Больно, что мачихино чесанье.

Hořko od macechy pastorkovi, a též nesladko od pastorka maceše. *R.* Горько жить отъ мачихи пасынку, а не сладко-жъ и мачихѣ отъ пасынка.

Macešino dítě dvakrát pokrm dostává. *P.* Macoszyne dziecię dwa razy obrok (dwa obroki) bierze.

Ztěžuje si macecha, že pastorek smetany nechce, a jemu chuďátku dej třeba syrovátku. *R.* Горе мачихино, что пасынокъ сметаны не ѣстъ; а порою и сыроватки радъ.

Andulce po půlce. *S.* Милутину полутину. Macecha jedna mající tři pastorčata a jedno vlastní dítě takto spravedlivě mezi ně koláče dělila, řkouc: Zde máte vy tři každý po koláči; poněvadž ale svému dítěti ničeho jsem nedala, tedy dáte z bratrské lásky každý Andulce po půlce. Takovéto laskavé dělení bývá druhdy i na vyšších místech! —

Nedá chůva nejlepší kousek dítěti. *S.* Не да дойкиня найболѣга залогая дѣтету.

Pro smrť není nikdy dosti dítek. *R.* На смерть дѣтей не нарожаешься.

Sklenic a dětí není nikdy nazbyt. *P.* Szklanek i dzieci niema nigdy nadto.

Groš bohatému a dítě chudému. *Č.*

Kdo má **dítky**, nežije bez lahůdek. *R.* У кого дѣтки, у того и ягодки. *)

Dítky jsou chudině živý poklad. *S.* Дѣца су сиромахомъ живо благо.

Syn do domu, dcerka z domu. *P.* Syn w dom, dziéwka z domu. (Přestane býti mazánkem. Jinak též o ženitbě a provdání.)

Dal bůh dítky, dáť i na dítky. *Č.* — *S.* Кадъ богъ човеку дѣцу даде, постара се и за храну. **)

Malé děti, malá starost. *Č.* — *Mr.* Мали дѣти, мале и лихо. *S.* Мала дѣца, мала брига; велика дѣца, велика брига. ***)

Malé děti kaši jedí, a velké děti srdce užírají. *Č.*

Nevyroste dítě, které se netluče. *P.* Nieurośnie dziecię, które się nietłucze.

Vtipné děti netrvalé. *R.* Затѣйливыя ребята не долговѣчны.

Dobré děti krásný statek, zlé pak děti v domě zmatek. *Č.* — Dobré děti věnec, zlé děti všemu konec. *Hal.* Добри дѣти вѣнець, а лихыи конець.

Kdyby nebylo dětcův, nebylo by pláčův. *Č.*

Zlé děti nedají radosti pojměti. *R.* Худыя дѣти не дадутъ радости имѣти. A opět: Šťastné ty děti, z nichž otec a máť budou radost jměti. *R.* Тѣ счастливы дѣти, отъ конхъ отецъ и мать будутъ радость имѣти.

Chudá matka spíše sedm dětí vychová, než sedmero dětí jednu matku vyživí. *Č.* — Jeden otec deset synův vychová, ale deset synův jednoho otce neuživí. *P.* Jeden ojciec dziesięć synów wychowa, a dziesięć synów jednego ojca żywić niemogą. †) Ne žeby uživiti nemohli, ale že obyčejně nechtí;

*) *Angl.* Children are poor man's riches.

**) *Angl.* He that sends mouths, sends meat.

***) *Lit.* Maži waikai, maži wargai; diddi waikai, diddi wargai. *Bav.* Kloane Kinda, kloane Sorge, groſſe Kinda, groſſe Sorge. *Čud.* Pissokessed lapsed pissoke murre.

†) *Něm.* Ein Vater kann eher zehn Kinder ernähren, als zehn Kinder einen Vater.

z čehož důležité naučení rodičům se dává, aby nikdy za života svého všeho jmění z rukou nedávali a na milost svých dětí hleděti nemuseli.

Lépe s mužem od prahu k prahu, nežli od syna k synu. *S.* Болѣ є съ мужемъ одъ гумна до гумна, него одъ сына до сына.

Devět synův oslava, a jeden potrava. *S.* У деветъ хвала, у єдномъ храна.

Ruka má pět prstův, a každý jiný. *Hal.* У одной рукы пальци, та не одинакови.

Chléb není bez otruby a rod bez výrodka. *R.* Въ хлѣбѣ не безъ ухвостья, а въ родѣ не безъ урода. — Není v rodince bez hanočince. *Mr.* Въ роду не безъ уроду. *Bělor.* Нема роду безъ выроду. *R.* Въ семьѣ не безъ урода.

Nemáš-li protivníka, matka ti ho rodila. *S.* Ако злотвора немашь, майка ти га родила.

Není dědiny bez trniny. *H.* Nema otčevine bez handračine.

I na dobré švestce pouchr roste. *Č.*

Nos nemůž ufat býti, aby ústa nebyla zkrvácena. (Jeden zohyzdí druhdy celý rod i národ.) *Č.*

Jaký otec, taký syn; jaká voda, taký mlýn; jaké dřevo, taký klín. — Jaký mlynář, taký mlýn; jaký otec, taký syn. *Č.* — *P.* Jakie drzewo, taki klin; jaki ojciec, taki syn. *Hal.* Якый млынарь, такый млынъ; якый отець, такый сынъ. — *R.* Каковъ батько, таковы и дѣтки. *)

Jaká matka, taková Katka. — Jaká matka, taková dcerka. *Č.* — *S.* Каква матка, таква Катка. — Каква майка, онака и ћерка. *Ch.* Kakva mati, takva kći; kakov otec, takov sin. — Podobné sobě své syny mívá otec všemi činy; dcera pak následuje zas šlepějí matky každý čas.

Po otci syn, po matce dcera se poznává. *S.* По отцу сынъ, а по матери кћи познае се.

---

*) *Angl.* Such a father, such a son.

Rodila matka mládence, podobného na otce. *R.* Родила мама молодца, такого-жъ какъ отца.

Zplodil děti Vávra, to Janka, to Vaňka. *R.* Прижилъ дѣтей Фалалѣй, кто Авдѣй, кто Фадѣй.

Jaký strom, takové ovoce. — Zlého stromu zlé ovoce. *Č.* — *P.* Jakie drzewo, taki owóc. *)

Z dobrého kořene dobré větve. *R.* Отъ добраго корени добрая и отрасль. Каково дерево, такова и отрасль. **)

Jaký kořen, takové obnoží. *HLuž.* Kajkiž koreń, tajki wukoreń. *Mr.* Яке коринья, таке и насѣнья.

Jakovéž semeno, takovéž plemeno. *Č.* — *S.* Какво сѣме, онакій и плодъ.

Od špatného semene nečekej dobrého plemene. *R.* Отъ худаго сѣмени не жди добраго племени.

Jaký rod, taký plod. *Ch.* Kakov rod, takov plod.

Z žaludu nebude než dub. — Na dubě nerostou než žaludy. *Č.*

Nedaleko od stromu jablka padají. — Jablko nerado daleko padá od jabloně (od štěpu): nemůže-liť jináč, ale špičkou se k němu obrátí. *Č.* — *HLuž.* Jabłuko daljoko wot jabuni něpadnjo. *P.* Co s jabłoni spadnie, niedaleko upadnie. Od sada niedaleko jabłko pada. *R.* Яблоко недалеко падаетъ отъ своей яблони. Мимо яблонки яблочко не падаетъ. *Hal.* Не видкотится ябко далеко видъ яблуни, а хоть ся видкотить, то ся хвостикомъ оберне. *Mr.* Яблочко видъ яблонькы не далеко видкотится. — Не паде грушка дале видъ листья. *Ch.* Jabuka ne opade dalko od stebla. *Kr.* Jabelko ne pade daleč od drevésa. ***)

Jablko rádo zachovává chuť stromu svého. *Č.*

Na vrbě hrušky, a na osice kyselky nerostou. *Mr.* На вербѣ груши, та на осицѣ кыслици не ростуть. *Hal.* Тернина грушокъ не родить.

---

*) *Angl.* Such as the tree is, such is the fruit.

*) *Čud.* Kui tam ni wössud.

***) *Lat.* Non procul a proprio stipite poma cadunt. *Lit.* Obolei obělin seka. *Dán.* Aeblet falder ikke langt fra Træet. *Něm.* Der Apfel fällt nicht weit vom Stamme.

Dobrého hnízda dobré plémě. *P.* Dobrego gniazda dobre plemię.

Pod zlým krkavcem zlé vejce. — Zlý pták, zlé vejce. *Č.**)

Sova nevysedí sokola. *Č.* — *P.* Nieurodzi sowa sokoła. *S.* Дѣ є сова излегла сокола? — Изъ вране што испане, тежко соко постане.**)

Krkavec ani sova nevysedí holubic. *Č.*

Orel orla plodí, a sova sovu rodí. *R.* Орелъ орла плодитъ, а сова сову родитъ.

Co kočka rodí, to myši loví. — Co se z kočky narodí, nebude než myši chytati. *Č.* — *Il.* Што мачка коти, све миши лови. *Ch.* Kaj se od mačke rodi, vse po miših gledi. Kaj god mačka rodi, vse za miši hodi. *S.* Штогодь мача омаци, оно све мыше лови. *Kr.* Kar mačka rodi rade miši loví.***)

Od losa lůsata, a od svině prasata. *R.* Отъ лося лосята, а отъ свиньи поросята.

Jaká řepa, taká nať, jaké plásti, taká mláď. *Č.*

Tříska nepadne daleko ode pně. *S.* Иверъ не пада далеко одъ кладе. *Ch.* Iver neopada dalko od klade.

Z dobrého vína dobrý ocet bývá. *S.* Доброгъ вина и киселица добра. — A opět: Z nejlepšího vína nejostřejší ocet. *P.* Z najlepszego wina ocet najostrzejszy. (Což také říci chce, když dobrý se druhdy pokazí a zvrhne, bývá tím horší lotras.)

Tyže patoky, jenom že ještě řidší. *R.* Тѣхъ же щей, да пожиже влей. (Otec za mnoho nestál, syn tím méně.)

Řídcí synové otcům svým podobni se nalézají. *Č.*

Zvláštních lidí děti nezdary. *Č.*

Vzácných předkův potomek často bývá holomek. *P.* Przodków zacnych potomek często bywa wyrodek. †)

---

*) *Šp.* Da mal cuervo mal huevo. *Něm.* Böſer Vogel, böſes Ei.

**) *Něm.* Es hackt keine Krähe einen Geiſig aus. Es hackt keine Taube einen Sperber.

***) *Něm.* Was von Katzen kommt, das mauſet gern.

†) *Lat.* Heroum filii noxae. *Šp.* De padre santo hijo diablo.

Ač má nápad na summy, nedědí syn rozumy. *P.* Syn w rozumie niedziedziczy, worki tylko dobrze zliczy.

U popa měla by býti i hovada moudrá, any jsou mu i děti hloupé. *S.* У попа бы валяло, да су и говеда мудра; а оно су му и дѣца луда.

Panské telátko rozumnější než sedlské děťátko. *R.* Городское телятко разумнѣе деревенскаго дитятки.

Měšťácké děti jako prasátka, a panské jako štěňátka. *P.* Miejskie dziecię jako prosię, a szlacheckie jako szczenię.

Nejen zploditi, ale také voditi. *Č.*

Uměl jsi dítky zploditi, uměj též vyučiti. *R.* Умѣлъ дитя родить, умѣй и научить. (Neboť není to láska život toliko člověku dáti, ale péči míti třeba také o jeho vychování.)

Dals bože dítky, rač pomoc dáti řádně je **vychovati**. *R.* Дай богъ, кому дѣти родить, тому ихъ и вскормить.

Roditi dítky není trhati kvítky. *R.* Дѣти родить, не цвѣтки срывать (не вѣтки ломить).

Lépe dětí nemíti, než nezbedně chovati. *Č.*

Komu bůh dal syny, uč je a kárej za viny. *R.* Кому богъ дастъ сыновей, не лѣнясь учи ихъ и бей.

Dětství bez učení, mladost bez cvičení, mládenectví bez studu, dělá hroznou ostudu. *Č.*

O čem mladí nevědí, to jim staří povědí. *Č.* — *Kr.* Kar mlade ne vějo, jim stare povéjo.

Vychování měkké dělá děti líné. Vychování tvrdé dělá děti zdravé. *P.* Wychowanie pieśćliwe czyni dzieci leniwe (złośliwe). Wychowanie surowe czyni mocne i zdrowe.

Otcovská povolnost syna kazí. *P.* Ojcowska łagodność syna psuje.

Kůň o dlouhých otěžích rád z koleje vyskakuje. *P.* Często z brzegów wylewa, kto długie wodze miewa.

Lépe bohatý psa cvičí, nežli chudý syna. *P.* Lepiéj bogaty psa ćwiczy, niż ubogi syna.

U tvrdého (skoupého) otce zlodějské děti. *S.* У тврда отца крадлива дѣца.

Oheň k ohni přidává, kdo mladému víno dává. *P.* Ognia do ognia przydaje, kto młodemu wina daje.

Jazyk za zuby! jsou tu bosí! (Před dětmi velmi na jazyk pozor míti třeba. Říká se tomu, kdo něco nepřislušného u přítomnosti dítek prohodil.)

Mladého snáze na uzdě držeti. *P.* Młodego łacniéj rządzić.

Mladému třeba rozum do hlavy vháněti. *P.* Młodemu rozumu do głowy naganiać trzeba.

Kam strom ohýbáš, tam roste. — Strom jak zroste, tak stojí. *Č.*

Neohýbáš-li tenkou hůlku, tlustou neohneš. — Strom, který se z mladu shýbá, bývá přímý. *Č.*

Mladou pláňku snáze zpřímíš. *P.* Młodą płonkę łacno naprostować.

Větev odrostlá nedá se ohýbati. *P.* Gałąź rosła nieda się naginać. *Ch.* Staro drevo neda se već privijati.

Mladý strůmek, kam chceš, ohneš. *S.* Докъ є дрво младо, мож' га савіяти куд' хоћешь. — Докъ є шиба танка, треба є исправляти. *Ch.* Drévo za mlada ravnati se móra.

Čo Jurko nëpochopí, tému sa Juro nënaučí. *Slc.*

Starého psa neuč v povod. Štítný.

Těžko starého psa učiti. — Starý pes k řetězu nepůjde (nepřivykne). *Č.* — *R.* Старую собаку трудно къ цѣпи пріучить. *)

Starý se kůň nenaučí skákati. *S.* Маторъ се конь не научи играти. *Ch.* Star konj neda se već ravnati. *R.* Стараго коня и кобылой впередъ не погонишь.

Čím kocour starší, tím ocas neohebnější. *Č.* — *P.* Jim kot starszy, tym ogon twardszy.

Nosí-li Jeníček žbánek, nepustí ho ani Janek. *Č.*

Čím hrnec za nova navře, tím zapáchá, až se rozbije, (čím střípek zapáchá, tím potom i střepina páchne). — Čím

*) *L.* Veterior canis catenis adsuefieri non potest. *Angl.* An old dog will learn no tricks.

hrnek v nově navaří, tím zapáchá, až se rozrazí (dokud ho stává). Čeho střep znovu najde, tím bude voněti na vetech. *Č.* — *P.* Czego się nowa skorupa napije, to się z niéj potém nigdy niewymyje. — *S.* Чимъ се новъ судъ напуни, на оно у вѣкъ удара. Чимъ се новъ лонацъ напуни, онимъ у вѣкъ задыше. *)

Každý dobře zvedený zná se, kde byl učený. *Č.*

Kde kázeň, tu stud a bázeň. — Kde není kázně, není bázně. — Malá kázeň, malá bázeň. *Č.* — *R.* Гдѣ страхъ, тутъ и благочестіе. *S.* Гдѣ нема страха, нема ни стыда. **)

Škola bez kázně, mlýn bez vody. *Č.*

Dobře se snáší čest a hrůza. *R.* Хорошо честь и гроза. Aneb: Гдѣ грозно, тутъ и честно. — Co pevno (hrozno), to silno. *R.* Что грозно, то и крѣпко.

Kdo roste bez kázně, sstará se bez bázně. — Kdo se sstaral neboje se, ten živ bývá nestydě se. *Č.*

Kázaní bez bázně pokrm bez soli. *Č.* — *Slc.* Človek bez kázara, čo koň bez kantara.

Medvěd neuvázaný netancuje. *R.* Не привязанъ медвѣдь не пляшетъ.

Povol čepu, hned bude po pivě. (Popusť v kázni, a zlé následky brzo spatříš.) *Č.*

Jako dítě, říká hadu ptáček a žábě slavíček. *Č.* (Zlé jest to znamení; daleko jest lépe, ať děti říkají hlížti had. Červ.)

Dubová hůl učí dělat, březová metla rozum dává. *P.* Dębowa wić uczy robić, a brzozowa rozum dawa.

Březové nauky nejdou na buky, ale do hlavy. *Mr.* Березова наука нейде на бука, тай въ голову.

Lískovka v ráji rostla. *S.* Лѣсковина е изъ рая изишла.

Lísková mast divy tvoří. *S.* Лѣскова е маст чудотворна.

Dobr kocúr švihaný. (Staročeské.)

---

*) *L.* Quo semel est imbuta recens, servabit odorem, testa diu. Hor. — *Šp.* A la vasija nueva queda el resabio de lo que se echo en ella.

**) *Ř.* Ἵνα γὰρ δίος, ἔνθα καὶ αἰδώς. *L.* Ubi timor, ibi et pudor.

Mlýny klepané lépe melí. — Broušený nůž lépe řeže. *Č.* — *Kr.* Nabrušen nož rad réže.

Za bitého dva nebité dávají, a předce jich nechtějí. *Mr.* За битого двухъ небитыхъ даютъ, та ще й не беруть.

Bojí se učedlník halúzek víc než pohrůžek. *R.* Боится ученикъ лозы больше грозы.

Kázeň a dobrá metlička k dobrému vede Jeníčka. *Č.*

Metla vyhání děti z pekla. *Č.*

Židká metla dobré dítky činí. *Č.*

Metla novou mši zpívá. *Kr.* Šiba novo mešo poje.

Čím milejší syn, tím větší metlu viň. *Č.* *) — Srov. Přísl. 13, 24. Kdo odpouští metle, nenávidí syna svého.

Kdo kárá, ten miluje. *R.* Кто караетъ, тотъ и милуетъ. Anebo: Кого люблю, того и бью.

Ne tak bolí od laskavé ruky. *P.* Od łaskawéj ręki nie tak boli.

Lépe jest, aby děti plakaly, než otcové. — Plač ty raději, než já! (říká moudrá matka, nechtíc býti po vůli dítěti v žádosti jeho nemoudré.) *Č.*

Bitím řezník získá, a ne učitel. Anebo: Žádný víc bitím nezíská jako řezníci. (Přísloví toto a následujících několik na jiný zas způsob při vychování odkazují. Který by lepší a přiměřenější byl, není pochybnosti žádné, ačkoliv při všech dítkách, a ve všech případech naprosto jenom jednoho se přídržeti rádno ani možno není.) *Č.*

Kdo se domluvy (slova) nebojí, nebojí se ani holi. *S.* Ко се рѣчи не бои, не бои се ни батине.

Rozum v hlavu nevbiješ, a ctnosť ke kůži nepřišiješ. *Č.* — *R.* Къ кожѣ ума не пришьешь.

Bitím podaří se jednoho čerta vyhnati, a deset jiných vehnati. *Č.*

Řemen se v ohni nepolepší (a bitím nikdo nezlepší). *Č.*

Ne každá oprava vede k lepšímu. *P.* Nie każda poprawa na lepsze.

---

*) *Čud.* Midda armsam laps, sedda kibbedam wits.

Opravuj — jenom cti nezbavuj. *Č.* — *S.* Ако сына поправлять, немой да га безчестишь.

Nezahanbuj pán sluhy a otec syna (t. před jinými). *P.* Pan sługi a ojciec syna nigdy niezelży.

Dítky napravuj stydem, a ne hrůzou a bičem. *R.* Дѣтей наказывай стыдомъ, а не грозою и бичемъ.

Ne holí přes kosti, ale duchem tichosti. *R.* Духомъ кротости, а не палкой по кости.

Příklad veliký řečník. *Č.* — *P.* Przykład wielki orator.

Příklad lepší než učení; čiň co mluvíš — to umění! *P.* Przykład lepszy niż nauka; czyń co mówisz — to mi sztuka.

Nekazí děti hračky, ale zlý příklad. *R.* Дѣтямъ не порча игрушка, а порча худая прислужка.

Jaký pěstoun, takové dítky. *R.* Каковы гдѣ дядьки, таковы и дитятки.

Jak staří dělají, tak se mladí od nich učí. *Č.*

Co děti činí? Co při otci vidí. *S.* Што чине дѣца? Што виде одъ отца.

Jak staří zpívají, tak mladí cvrlikají. — Staří ptáci jak zpívají, mladí po nich tak vrzají. — Mladí slavíčkové učívají se od starých zpívati. *Č.*

Štěně štěká; takt od psův slyší. *R.* Щенокъ лаетъ; отъ большихъ слышитъ.

Jak veliké hodiny ukazují, tak malé se po nich spravují. (Tolikéž o vrchnostech, představených a poddaných platí.) *Č.*

Život (příklad) staršího učí mladšího. *P.* Żywot starszego uczy młodszego.

Jak chodí starý rak, i mladý se učí tak. (Mladého raka starý rak trestal, že leze naopak: neukázal mu lépe jak, i lezou po dnes oba tak.) *Č.*

Kam rád chodí táta, tam i synek chvátá. *Č.*

Kudy jehlička, tudy i nitka. *R.* Куда иголка, туда и нитка. *Mr.* Куды голка, туды и нитка. Viz též Právo.

Děti kradou a otec přijímá. *R.* Дѣти крадутъ, а отецъ прячетъ.

Zvon zvoní, a v kostel nechodí. *Mr.* Дзвинъ дзвонить, та въ церковь не ходить.*) — (Pěkně kážeš, ale sám tak nečiníš.)

Stromky se brzo vsadí, ale ne hned ovoce dadí. *R.* Дерево скоро садятъ, да не скоро съ него плодъ ѣдятъ. (Rovně to i s vychováním.)

Děvčata rychle jako konopě rostou. *P.* Dziewki jak konopie prędko rostą.

Dívka jest jako vrba, kde ji vsadíš, tam se ujme. *Hal.* Дѣвка якъ верба, де ю посадишь, тамъ пріймеся.

Nejpěknější věno panně ctnostné vychování. *P.* Posag barzo piękny pannie jest cnotlive vychovanie.

Málo mi po velkém věně, pakli jen počestnost v ženě. *P.* Mało mi po wielkiém wienie, kiedy cnota wielka w żenie.

Bylina (strom, štěp) bez květu, panna bez studu, řídko přichází k jakému úžitku. *Č.*

Vídaná panna měděná, a nevídaná zlatá. *R.* Видѣна дѣвка мѣдяна, а невидѣна золотая.

V klecech ptačátka, a v domech děvčátka. *R.* Въ клѣткахъ птицы, а въ теремахъ дѣвицы.

Drž peníze v temnotě, a děvče v těsnotě. *R.* Держи деньги въ темнотѣ, а дѣвку въ тѣснотѣ.

Dobře jest, když každý o panně slyší, ale nekaždý ji vidí. *R.* Всякъ бы про дѣвушку слышалъ, да не всякъ бы ее видѣлъ.

Sedávej panenko v koutě, jsi-li ctnostna, najdou tě. *Č.*

Dočkej panenko své doby; netrať nejdražší ozdoby. *S.* Чекай, дѣвойко, времена; не изгубляй своегъ имена.

Stará panna čeká na starého vojáka. *P.* Stara panna na starego żołnierza czeka.

Čím víc **kmotrův** (strýcův), tím víc šelem. *Č.*

Kmotřičko, okřti moje děťátko, a v mém dvoře se neukazuj. *R.* Кумушка, кума, окрести мое дитя, да и не знай моего двора.

*) *Angl.* Bells call others to church, but enter not in themselves.

Viz výše: Ženu ber z blízka, kmotry z daleka.

Umře dítě, umře i kmotrovství. *Č.* — *S.* Умре кумче, поквари се кумство. — Кумче умрло, кумство се раскинуло. *)
(Smysl vlastně ten: Smrť sprošťuje od závazkův.)

Vítr v poli nedohoníš, a kmotry klevetné se nesprostíš. *R.* За вѣтромъ въ полѣ не угоняешься, а съ браньчивою кумою не напрощаешься.

Soused za přítele stojí. *Č.* — *P.* Sąsiad dobry za brata stoji.

Lepší blízký soused, než daleký přítel. *Č.* (Sr. Př. 27, 10. Lepší jest soused vedlé, než bratr daleko.) — *P.* Lepszy sąsiad bliski, niżli brat daleki.

Dobrý soused drahý klénot (veliký poklad). *Č.* — *S.* Добаръ комшія велико є добро. Зао є комшія велико зло.

Dobrý soused půl živnosti. *Ch.* Dober sused pol življenja.

Od dobrého souseda hraditi se netřeba. *Č.*

Když soused jako med, zvi ho na oběd. *Hal.* Коли сусѣдъ якъ мѣдъ, тогды проси его на обѣдъ.

Když tě tlačí bída, nehledej žida, ale souseda. *Hal.* Коли бѣда, не йди до жида, лише до сусѣда.

Noha nohu podpírá, a stojí obě dobře. *Č.* (Sr. Zdvořilost.)

Nekupuj sobě domu, kup souseda; dům koupíš, souseda neprodáš. *R.* Не купи себѣ домъ, да купи сосѣда; избу купишь, сосѣда не продашь. *P.* Niekupuj majętności, kupuj sąsiada.

Soused s sousedem plané hrušky jísti povinen. Musí soused s sousedem kyselá jablka i plané hrušky jísti, a za dobré přijíti. Vedlé sousedův zlé i dobré trpěti. *Č.*

Kdo chce požiti dobré vůle musí okusiti mnohé nezvůle. *Č.*

Ač je daleko, chodí se lehko; i ač blízko, chodí se slizko. *Mr.* Хочъ далеко, та ходить легко, а хочъ близко, та ходить

---

*) *Dán.* Naar Barnet er død, er Fadderſkabet ude. *Dolnoném.* Wenn't Kind dod is, ſo is de Vadderſchop uth.

слизко. (U dalšího souseda lépe jest pomoci hledati, než u blízkého.)

Veliké pány měj přátely, ale ne sousedy. *Č.*

Konný pěšímu není společník, a velký pán ob pokoj není soused. *R.* Иноходецъ въ пути не товарищъ, а большой въ избѣ не сосѣдъ.

Dotud jeden v pokoji bydlí, dokud se sousedům jeho líbí. *Č.*

Maje souseda zlého a k tomu bohatého, běž a nechej všeho. *P.* Sąsiada gdy masz potężnego, a k temu złego, odbież wszystkiego.

Vědí sousedé, jak se komu vede. *P.* Wiedzą sąsiedzi, jako kto siedzi.

Svaď se s sousedem, povíť, jakous měl matku a babku. — Nevíš-li urození a zachování svého, rozhněvej souseda nejbližšího, povíť povahu života tvého. *Č.* — *P.* Kto niezna swéj żadnéj wady: niech pyta między sąsiady (niech się powadzi s sąsiady).

Host do domu, bůh do domu. (Host nese požehnání, radost.) *Č.* — *P.* Gość w dom, bóg w dom.

Hosta uctění nahradí bůh na jmění. *R.* Честь приложена (гостю), а отъ убытку богъ избавилъ.

Staročeská byla ctnost: rád byl viděn v domě host. *Č.* — *P.* Staropolska jest to cnota, nikomu niezamknąć wrota.

Hostinnost velké schválení. *P.* Gościnność wielkie zalecenie. (Hostinnost velká ctnost.)

Dobrý host vždy hospodáři vítán. *Č.* — *R.* Гость доброй всегда хозяину пріятенъ.

K vůli milému hosti rád hospodář nadsadí svůj statek. *Č.* — *R.* Для добраго гостя и хозяинъ поживится.

Hosté pozváni, postele postlány. *R.* Гости позваны, и постели посланы.

Myj se bíle, hosté na půl míle. *R.* Мойся бѣленько, гости близенько.

Čím více u stolu, tím lépe chutná. Pobízeje k sobě hosta na oběd říká *HLuž.* Wjacy jich je, a ljepe słodźi.

Co má pec, to na stůl mec. *R.* Что въ печи, то на столъ мечи.

K vůli hostu konec postu. *S.* Дође гостъ, па разори постъ.

Kdo vína lituje, ten hostí nečestuje. *R.* Жалѣть вина, не потчивать гостей.

Co bůh dal, i já podávám. *Č.*

Čím jsem bohat, tím sloužím rád. *R.* Чѣмъ богатъ, тѣмъ и радъ. *Mr.* Чимъ богатъ, тымъ и радъ. *Hal.* Чимъ хата богата, тымъ рада. — Ač nejsem bohat, jsem hostům rád. *R.* Хотя не богатъ, а гостямъ радъ.

Nebuď pro hosta zásoben, a buď jemu rád. *R.* Не будь гостю запасенъ, а будь ему радъ. (Zásob se více přívětivou tváří, než jídlem a pitím.)

Špatný starosta, neumí-li čestovati hosta. *R.* Худъ Матвѣй, когда не умѣетъ потчивать гостей.

Při hostech lepší jest za tolar škody, než za haléř hanby. *P.* Przy gościech lepszy talar szkody, niż szeląg wstydu.

Laskavá tvář milejší než koláč. *R.* Видъ хорошъ колача лучше. *) (Tak čteme také v Př. 15, 17. Lépe jest pozvánu býti na zelí s láskou, nežli na krmné tele s nenávistí.)

Nebudou-li hosté hrdi, nebude také dům těsen. *S.* Ако не буду гости бѣсни, неће быти кућа тѣсна.

Pro dobrého dosti, a pro zlé hosti i toho škoda. *R.* Для добрато довольно, а для худыхъ и того жаль. (Zcela ve smyslu Sokratesově.)

Maje hosta v domu, vystříhej se sporu. Anebo: Nevaď se s čeledí, když v domě host sedí. *P.* Gościa mając w domu, nieczyń s czeladzią (przy niem) gomonu.

Lépe hosta nevpouštěti, než ho hrubě propouštěti. *P.* Gościa lepiéj nieprzyjmować, niż go tudzież wyforować.

Kdo hosta rád vidí, i psa jeho nakrmí. *P.* Kto mię miłuje, i pieska (służki) mego szanuje. *R.* Кто гостю радъ,

*) *Angl.* Welcome is the best cheer.

тотъ и собаку его накормитъ. Anebo: Буде меня любишь, такъ собаку мою не бей. *) (Přísloví tato dávají dosti světlé svědectví o hostinnosti slovanského národu; nic však méně nenedostává se i takových, jež těmto zcela jsou na odpor, jak hned uvidíme. To však nebude divno, když se považí, že vymizelé větším dílem u národův evropských právo pohostinství též u Slovanův duchem nynějšího věku tuchnouti počíná, ani že meze téhož práva kdy tak široce položeny byly, by hověti mělo všelikým tulákům a břichopáskům na ujmu hospodářův a jich domácí zámožnosti. Tenť práva toho více zneuctívá, kdož ho zneužívá.)

Jaký host, taková mu i čest. *S.* Какавъ гостъ, онака му и часть. — Byl-liby větší host, byla by i větší čest. *S.* Да су больи гости, была бы боля и часть.

Jaký host přišel, taký mu i ručník dáme. *S.* Какавъ ми е гостъ дошао, онакій му и пешкиръ даемъ.

Pěkný kousek pro milého hosta. *R.* Хорошій кусокъ для хорошаго гостя.

Řídká návštěva, vzácný host. *R.* Рѣдкое свиданье, пріятный гость.

Kdes rád viděn, zřídka bývej, kde nerad, nikdy. *P.* Gdzieć rado, rzadko bywaj, gdzie nierado, nigdy. Anebo: Gdzie cię radzi widzą, tam nie często bywaj. *Mr.* Гдѣ просятъ, не вчащай, гдѣ не просятъ, не бувай. *Hal.* Де люблять, не части, де не люблять, не ходи.

Kde nescházím, nechci zbývati. *Č.*

Host častý a dlouhý brzo omrzí. *P.* Gość częsty i długi rychło się sprzykrzy.

Nevhodný host horší než Tatařé. *R.* Не во время гость пуще Татарина.

Hosta chlebem, solí, nezdvořáka holí. *Č.* (Když člověk nezdvořilý na právo hostinství se odvolává, ta se mu dává odpověď. Chléb a sůl, toto znamení přívětivého uvítání, po-

*) *Sp.* Quien bien quiere a Beltran, quiere bien a su can.

saváde nevyhynulo u našeho venkovského lidu. Tak bývalo v domě mých rodičův, kdykoliv někdo známý neb ze sousedstva do světnice vstoupil, hned se šlo pro chléb a sůl, a přijato jej slovy „Ukrojte si z našeho božího daru.“ Nikdo také toho učiniti se nezpěčoval, ježto za zlé bylo by se mu pokládalo. U Rusův pak, jak vůbec známo, přesně se posud všude tento obyčej zachoval, tak že u nich každý hostinský člověk chlebosolem slove, sama pak hostinnost pěkné jmeno chlebosolstva obdržela.)

Vidě jámu, v ni se nekoť, nezván pak na hody nechoď. *R.* Видя яму не вались, не званъ на пиръ не ходи. (Také těm ku poučení, kdož do cizích věcí rádi se pletou a neptaní radami svými se nabízejí.)

Nezvaný host není radost. *R.* Незванъ гость не на радость.

Nezvané hosti nebývají vzácné. — Nezvaných hostí pod stůl sázejí (za pec sázívají). *Č.* — *P.* Gość na bankiet nieproszony nie barzo bywa uczczony. *Hal.* Гисть непрошеный, не дуже бувае тученый.

Nezván přišel, bez úcty vyšel. *Ch.* Nezvan došel, nepošten pošel.

Na hody nezvaný bývá u dveří čestován. *Č.* — Nezvanému hostu místo za vraty. *S.* Незвану госту мѣсто за вратима. *Mr.* Незваному гостю за дверьми мѣсто.

Nezvaní hosti hryzou kosti. *R.* Незваные гости гложутъ кости.

Host se mrzí na hosta, a hospodář na oba. *S.* Гостъ мрзи на госта, а домаћинъ на обадва.

Když host nejmilejší, nech se dále béře. *Ch.* Kad je gost najdragši, onda naj odide.

Host první den zlato, druhý den stříbro, a třetí — měď: honem domů jeď. *Mr.* Гость першого дня золото, другого — срѣбло, а третёго — мѣдь: хочь до дому идь.

Host a ryba třetího dne smrdí. *Č.* — *P.* Gość i ryba trzeciego dnia precz (cuchnie). *S.* Найминіегъ госта за три

дана доста. Два вечера госту доста. *Ch.* Vsakoga gosta tri dni dosta. *)

Buď hostem dotud, dokud svatba trvá. *Mr.* За гостя покы весилье скоется.

O takový panket nedbám, kde hodovníkův neznám. *P.* O taki bankiet niedbam, gdzie spółsiedzących nieznam.

Sám sedím, ač tu hostí dost: s neznámými jakáž veselost? *P.* Sam siedzę, chocia gości jest wiele: s nieznajomymi co za wesele?

Kde hostí hromada, nechutná rozprava. *P.* Gdzie gości gromada, niesmaczna biesiada.

Host nemluvný (nehovorný), pravá bečka. *P.* Gość nierozmowny za beczkę stoji.

Host se zuby jen a panderem buď mezi osly posazen. *P.* Gość s brzuchem tylko i zębami godzien siedzieć jest s osłami.

Jedeš-li na oběd, měj s sebou odpověď. *R.* Поѣзжай на обѣдъ, а слово повези на отвѣтъ.

Host, který nic nepřinese, nech se vyspí v poli, v lese. *P.* Gość, który nic nieprzyniesie, niech się prześpi w polu, w lesie.

Host prázdný málo vzácný. *Č.* — *P.* Gość nie s próżnymi rękoma najdzie u mnie wszystko doma.

Mnoho hostí, málo jisti. — Mnoho čápův, málo žab. *Č.*

Zvi méně hosti, bude chleba dosti. *R.* Зови гостей меньше, такъ хлѣба станется больше.

Při slavnosti dvě těžkosti: kdo by rád pil, tomu nedávají, a kdo nechce, toho nutívají. *R.* У праздника два не-

*) *Lat.* Post tres saepe dies vilescit piscis et hospes, ni sale conditus sit vel specialis amicus. Anebo: Si venies bis aut ter, accipiam te libenter; si vero quater, pudeat te, bone frater. Anebo: Hospitis, mulieris, pluviae post triduum satis est. *Šp.* El huesped y el pece a tres dias hiede. *Angl.* Fresh fish and strangers stink in three days. *Něm.* Den erſten Tag ein Gaſt, den andern eine Laſt, den dritten ſtinkt er faſt. Anebo: Dreitägiger Gaſt iſt eine Laſt; dreitägiger Fiſch taugt nicht zum Tiſch.

вольника: одному хочется пить, да не даютъ, а другаго потчиваютъ, да не хочется пить.

Když host se ráno na cestu chystá, o nocleh se domlouvá. *R.* Гость коли рано подымается, то ночевать хочетъ. (Host, který by rád déle u tebe pobyl, obyčejně záhy k odchodu se strojí, čekaje, bys ty ho k dalšímu pozdržení se pobídnul.)

Jsa v hostech nesuď o domu. *S.* Званъ дому не суди. (Dle hostiny nesuď o mohovitosti hospodářově, ani dle úklidu pozorovaného o všedním pořádku a čistotě; neboť tu bývá zhusta jen na ten čas, dokud hosti jsou, pěkným navrch.)

Nestydatého hosta pivem z domu nevyženeš. *R.* Безстыднаго гостя пивомъ изъ избы не выгонишь.

Nepleť se hosti v hospodářovy věci, své měj na péči. *P.* Gościu w gospodarskie rzeczy niewdaj się, swe miej na pieczy.

Více spozoruje host v cizím domě za hodinu, než hospodář za rok. *P.* Więcéj gość w cudzém domu za godzinę ujźrzy, niż gospodarz za rok.

V cizím domě nejlépe býti poloněmým, polohluchým, poloslepým. *Č.*

Hospodář počítá, a host pozoruje. *R.* Хозяинъ смѣчаетъ, а гость примѣчаетъ.

Varuj se hostí, kteří mají osti. *P.* Strzeż się gości, którzy mają ości. (Kteří rádi sváry tropí, ústěpačně třeba i na hospodáře si vyjíždějí a jako ježkové kolí.)

Před hostem ženy nechval, čeládkou se nechlub, koněm se nehonos. *P.* Przed gościem żony niechwal, czeladzi swéj niezalecaj, s koniem się niepopisuj.

Host přijde, host odejde; ale hospodář zůstane. *S.* Гостъ ће быти, пакъ и отиђи, а домаћинъ остати.

XV.

Hospodářství polní a domácí. — Přičinlivost — dohled — šetrnost a spoření. — Chovej se dle svého stavu a důchodu; — mála si važ; — na budoucí pamatuj. — Živlové. — Přísloví kalendářík.

Ze školy **hospodář**, a vůdce z knih — nemnoho po nich. *P.* Szkolne gospodarstwo, a z ksiąg hetmaństwo, oboje niepewne.

Znáti čas — první hospodářské pravidlo. *Ć.*

Hospodářství neřestné — škodné a nečestné. *P.* Gospodarstwo s grzechem czyni szkodę s pośmiechem.

Špatný hospodář, který mluví: Po náš věk bude, a po nás třebať ani tráva nerostla. *R.* Дурный хозяинъ говоритъ: По нашъ вѣкъ будетъ, а послѣ насъ хотя и трава не расти.

Který hospodář nemyslí večer: co zejtra? ten už dohospodařil. *Il.* Koi domaćin ne misli u veče: šta u jutru? tu niti je kuće, ni domaćina.

Dobrý náš pán! nebije, nedomlouvá; ale také o nic nedbá. *Mr.* Добрый панъ! ни бье ни лае, та о ничѣмъ и не дбае.

Kdo kvočnu prodává, ten své štěstí prodává. *HLuž.* Štóž starku preda, sej zbožo preda. (Kdo k dědičnému zboží, k polnosti, základním jistinám sáhá, pomáhá si z bláta do louže.)

Když kupuješ statky, nevybírej všecko z tobolky. — Neboť: Statek nenadaný, pláštík zedraný. *Il.* Gola baština — gola plaština.

Jaká půda, takový chléb. *R.* Какова земля, таковъ и хлѣбъ.

Pěkný rok pěkný dává plod. *R.* Въ хорошой годъ хорошъ и приплодъ.

Lepší moudrý zloděj, než hloupý správce. *P.* Lepszy mądry złodziej, niż głupi włodarz.

Koupiv statek kup také správce. *R.* Купивъ село купи приказчика. Aneb: Не купи себѣ села, купи приказчика.

Co ti platno koření, neumíš-li jím upravovati. *Il.* Zaludu je začina, kad nije načina. (Bez rozumu statky jdou na zmatky.)

Setby a dobytek i bez peněz požitek. *R.* Хлѣбъ да животъ и безъ денегъ живётъ.

Lépe moučno než loučno. (Lepší polè nežli louky.) *Č.* — *P.* Bardziéj mączno niżli łączno. — Lépe moučno nežli rybno. *P.* Bardziéj juszno niżli rybno.

Vinnice jsou bídnice; osení — jistší živení. Též takto: Vinnice — bídnice; chmelnice — pouhá dělnice; zahrada — častá náhrada; louka — ta si fouká; dobré pole neprodávej, vole! *Č.*

Slívy — sliny, hrušky — labužky, ryba — voda, chléb — hlava. *Hal.* Сливка — слинка, грушка — минушка, рыба — вода, хлѣбъ — голова.

Rybníky chybníky, dědiny šediny, zahrada zlá rada, jisté platy hotové šaty. *Č.*

Zpustlá štěpnice, prázdná truhlice. *Č.*

Zle jedná ovčák, drží-li v zimě stříž. (Tak i vrchnost když poddaného a zvlášť ve zlých létech na krev utahuje.) *Č.*

Roli měř korcem, a ne lánem. *P.* Rolą korcem mierz, nie sznurem.

Jinak v údolí, jinak na horách (hospodářství vésti se musí). *Č.*

Svého kraje polí každý oráč svědom. *P.* Swego kraju pola każdy oracz świadom.

Tomu zisk jde neomylně, kdo vzdělává roli pilně. *R.* Тому будетъ всегда счастливо, кто пашетъ не лѣниво. Anebo: Кто станетъ пахать, тотъ будетъ богатъ.

Kdo žito má, všecko má. *P.* Kto ma żytko, ma wszytko.

Čím kdo pluhu bedlivější, tím zisk hotovější. *R.* Держись сохи плотнѣе, такъ будетъ прибыльнѣе.

Ačtě hezký bochník tvůj, předce pole upravuj. *R.* Хотя хлѣбы хороши, а пашню паши.

Ono pole dobře rodí, po kterém hospodář chodí. *P.* W tém sie polu dobrze rodzi, po którém gospodarz chodzi.

Kdo k poli přihlíží, má také v díži. *R.* Орать пашню, копить квашню. — (Kdo dělá zemi svou, nasycen bude chleby. Přísl. 12, 11.)

U rolníka černé ruce, a chlebíček bílý. *S.* У ратара црне руке, а бѣла погача.

Láska k poli krmí voly; tučný vůl krmí stůl. *Č.*

Čert zlým za dobré, a pole dobrým za zlé se odměňuje. (Čím více jest trháno, vláčeno, a třeba i hnojem pokydáno, tím za to bývá vděčnější.)

Úrodna jest země, kterou hospodář tluče. *Il.* Plodna je zemlja, koju gospodar pleše.

Kdyby nebylo oráče, nebylo by boháče. *Č.* — *R.* Не будетъ пахатника, не будетъ и бархатника. (Nebude-li v poli dělníka, nebude též aksamítníka.)

Kdo nechce bídy pozna'i, musí svým pluhem a na své roli orati. *Hal.* Абы лиха не знати, треба своимъ плугомъ та на своей нивѣ орати.

Chceš-li s pole brátí, musíš na ně dáti. *Č.*

Dbáš-li o roli, dbá role o tebe. *Č.*

Neživí pole, ale níva (role). *R.* Не поле кормитъ, нива.

Není dědiny bez klučeniny (kopaniny). *Il.* Nema otčevine bez kèrčevine.

Dvojí orání, dvojí chléb; trojí orání, trojí chléb. *S.* Двоструко оранье, двострукъ хлебацъ; троструко оранье, трострукъ хлебацъ.

Brázda hluboká, sláma vysoká.

Pot chlebu první váha. *Č.*

Ne tak rosa jak pot činí úrodná pole. *R.* Не столько роса сколько потъ творитъ поля плодородными. Bylo prý

oblíbené přísloví Petra Velikého. V příslovích tohoto druhu v nejpěknějším světle se nám ukazuje pokojný, pracovitý, trpělivý život Slovanův a jich láska k rolnictví. Má-li který národ pravdivějších a hojnějších přísloví o tomto předůležitém předmětu, nech se s nimi vytasí, ač my o tom velice pochybujeme. A předce taková jest nestydatost některých mudráčkův německých, až i tyto vlastnosti národu našemu upírají, svému je připisujíce. Ne tak, pánové! orba a hlavně orba to jest, kteroužto národ slovanský v takovémto davu nepříznivých okoličností nejen svou bytnost zachoval, alebrž i v tak nesmírný počet zrostl, a orba to bude — ne pak šmejdy židovské a kramářství — která byt jeho, dá bůh, věkostálým učiní, jsouc nejpevnějším základem jeho zdravoty, štěstí a spokojenosti.

Vinohradu netřeba modlitby, ale motyky. *S.* Виноградъ не ищте молитве, него мотыке. *Blh.* Лозіе неще молитвѫ, ами иска мотыкѫ.

Hnůj na dvoře, zlato na poli. *Č.*

Kde se hnojí, tam se rodí. *) — Kdo hnojí, dobře stojí. *Č.*

Pole miluje hnůj. *R.* Поле любитъ навозъ.

Ne z mračen, a z mrvení přichází požehnání. *R.* Благословеніе не изъ тучи, — изъ навозной кучи. Španielé říkají: Hnůj není žádný svatý, ale divy činí.

Kolec hnoje nad potřebu nebude na ujmu chlebu. *R.* Гдѣ лишняя навоза колышка, тамъ лишняя хлѣба коврыжка.

Proto se hnojí, aby niva rodila, a samopši sejí, by se lidem hodila. *R.* Для того навозъ кладутъ, чтобы больше родилось, а полбу сѣютъ, чтобы людямъ годилось.

Sláma — polí máma; neřád — hrabej pořád; mech — ten nech. *Č.*

Málo sena v kůpách, málo peněz v rukách. *R.* Въ копнахъ не сѣно, въ кабалахъ (людяхъ) не деньги.

Oř mělko, sij řídce, urodí se metlice. *Hal.* Выори мѣвко, посѣй рѣдко, уродиться дѣдько.

---

*) *Lit.* Kur szud's, cze ir grud's.

Ten nepostává, kdo setbu obstarává. *R.* Пашню пашутъ, руками не машутъ.

Když jař seješ, oddechni si, a kam chceš, se ohlídni; když ozim seješ, slítne-li klobouk s hlavy, ani ho nezdvihni. *R.* Когда яровой хлѣбъ сѣю, то съ поотдышкою и на стороны погляжу; а ржаной хлѣбъ сѣю, шапка съ головы свалится, и той не подыму. (S ozimým setím více pospíchati třeba, nežli s jeří.)

Kdo v dešti seče, za sucha sklízí. *Č.*

Žito bez strachu sij do prachu, a oves třeba ve vodu, jen když v svou dobu. *R.* Рожь хоть на часокъ, да въ пепелокъ, а овесъ хоть въ воду, да въ пору. — Žito třeba do popela, jen když v čas. *R.* Рожь хоть въ золу, да въ пору.

Sij žito třeba v spraš, a pšenici v čas. *R.* Сѣй рожь въ золу, а пшеницу въ пору.

Žito dvě neděle se zelená, dvě neděle se metá, dvě neděle odkvětá, dvě neděle se zamlečuje, dvě neděle usychá. *P.* Dwie niedzieli kwitnie, dwie niedzieli się wysypuje, dwie niedzieli dojźrzewa zboże na polu. *R.* Рожь двѣ недѣли зеленится, двѣ недѣли отцвѣтаетъ, двѣ недѣли наливаетъ, двѣ недѣли подсыхаетъ. (U nás poslední lhůty o něco kratšeji se udávají.)

Obilí ze sýpky na sýpku v osmi nedělích. *R.* Хлѣбъ поспѣваетъ изъ закрома въ закромъ въ восемь недѣль. (To platí v severních ruských krajinách, u nás ještě jednou tolik ano i více času potřebí.)

Dá bůh déšť, dá i rež. *R.* Дастъ богъ дождь, дастъ и рожь.

Když na cestách bláto, oves bývá jako zlato. *R.* Когда на дорогѣ грязь, тогда овесъ князь. — Žito praví: Sij mě třeba v praš, jen když v čas. A oves dí: Zašlapej mě v bláto, budu jako zlato. *R.*

Žába kváče, oves skáče. *R.* Лягушка квачетъ, овесъ скачетъ.

Pohanka malá zrůst dává ovsu. *R.* Гречиха мала, овсу поростъ.

Pohanku sej za pěkné rosy. *R.* Гречиху сѣй, когда роса хороша.

Oves i skrz lyčený střevíc prorůstá. *R.* Овесъ и сквозь лапоть проростаетъ.

Ječmen hospodáře devětkrát zarmouti, (než ho sklidí). *Č.*

Rak a pšenice zároveň do zrna rostou. (Říká se, když pšenice květou, že jsou raci nejlepší.) *Č.*

Pšenice nedbá, zdali pátek anebo svátek. *Č.* — *S.* Пшеница тежатка не чека. (Pšenice všedního dne nečeká; sklízej ji, kdy pěkné počasí.)

Žítečko krmí všecky blázny napořád, a pšenička jenom vyvolené blázny. *R.* Матушка рожь кормитъ всѣхъ дураковъ, а пшеничка по выбору.

Vtipna jest tato ruská přípovídka: Звалъ ячмень пшеничку: Пойдемъ туда, гдѣ золото родится, мы тамъ будемъ съ тобою водиться. Пшеничка сказала: У тебя ячмень длиненъ усъ, да умъ коротокъ; за чѣмъ намъ съ золотомъ водиться, оно къ намъ и само привалится. T. j. přimlouval se ječmen k pšenici: Pojďme tam, kde zlato rodí se, však nám dobře k rozkoši hodí se. Pšenička pravila: Tobě, ječmeni, dlouhé jsou vousy a krátký rozum. Nač nám medle za zlatem jíti; nechmež je samo pro nás přijíti.

Kde roste stoklasa, živí se sedlák i chasa; kde roste metlice, neuživí se ani slepice. *Č.* — Roste koukol a metlice, bude chleba po Hromnice; modrák a zvonec (svlačec), chlebu konec. *R.* Метла да костра, будетъ хлѣба до Петра (Петръ Полукормъ, 16. Ledna), а синецъ и звонецъ, хлѣбу конецъ.

Stoklasa praví: Sedláče, živ se, já nesu, až se mi hřbet prohýbá. Metlice praví: Zhyň, sedláče! *HLuž.* Koserwa praji: Buro žiw so, ja nesu, hač so mi kribet shibuje. Šmica praji: Buro, zdern!

Len do kolen, konopí po uši. (O půdě úrodné.) *HLuž.* Len hać do kolen, konopje hać do wušow.

By se bříza nestyděla, na kořeně by shořela (t. březové dříví i syrové dobře hoří). *Č.*

Réva a koza vodu nemilují. *S.* Лоза и коза воду не милую.

Kdo se dobytka spouští, chleba se spouští. *Č.*

Kup koně mladého, a za starého peněz nevyhazuj. *R.* Лошадь молодую покупай, а за старую денегъ не теряй.

Dražší obrok nežli kůň. *R.* Кормъ коня дороже.

Mladý kůň roste do peněz, a starý z peněz. *P.* Młody koń w pieniądze jidzie, a stary z pieniędzy. *Hal.* Конь молодый въ гроши йде, а старый выходить.

Kůň dobrý předkem seče, a zadkem vleče. *R.* Лошадь добра передомъ сѣчетъ, а задомъ волочетъ.

Kůň buď čilý, noh pevných a povolné huby. *P.* Koń ma być czuły, nóg pewnych, i gęby wolnéj.

Huba u koně buď volna, u člověka pravdiva, u psa lapna. *P.* Gęba u konia wolna, u człowieka prawdziwa, u psa łapna, takie mają być.

Uzda ukáže koně, jazyk člověka, chuť krmi. *P.* Uzda konia, język człowieka, smak potrawę pokazać ma.

Železná masť (srsť), železný kůň. *P.* Żelazna sierć, żelazny koń.

Čtyři nohy bílé, pátá lysina, ten-li kůň dobrý, velká novina. *P.* Cztery nogi białe, piąta łysina, jeśli koń dobry, wielka nowina.

Koně bez proměny (jedné masti) vrať, s jednou chovej, s dvěma dej příteli, s třemi nepříteli, a se čtyřmi honem prodej. *P.* Koń bez odmiany oddać, s jedną sobie chować, se dwiema przyjacielowi, se trzema nieprzyjacielowi, a se cztérma przedać.

Kdo na bílém koni neseděl, neseděl na dobrém. *P.* Kto na białém koniu niesiedział, niesiedział na dobrém.

Kůň sivý, chrt plavý, pták bílý — obyčejně dobří. *P.* Koń siwy, chart płowy, ptak biały — częściéj dobrzy trafiają się.

Kůň bez cviku, posel hloupý, střecha otrhaná, špatně chválí svého jezdce, pána a hospodáře. *P.* Koń niewyprawny, poseł głupi, dwór odarty, jeźdca, pana, gospodarza niemogą zalecić nigdy.

Koně chromého, psa líného, sluhy opilého stejné jsou služby. *P.* Konia chromego, psa leniwego, chłopa pijanego jednakie są posługi.

Kůň nekovaný na mráz, děravá bota do bláta, tupá sekera na drva — zle se hodí. *P.* Koń bosy na mróz, bót dziurawy na błoto, tępa siekiera na drwa, nie pewni są.

Kůň drobně stoupající a pacholek čerstvě ujíždějící nebývají lenivi. *P.* Koń drobno stąpający, a chłop prędko jeżdżący nie leniwi bywają radzi.

Koně než jsi pokusil, potravy než jsi okusil, člověka než jsi zkusil, nikdy nechval. *P.* Konia niedoświadczywszy, potrawy nieskosztowawszy, człowieka nieprobowawszy, niechwal.

Kůň ovsem, pes chlebem, pták (sokol) masem mnohému se naučí. *P.* Koń dla owsa, pies dla chleba, ptak dla mięsa mnogiemu się nauczą radzi.

Když kůň nad chlapa úpornější, a chlap nad koně vymyšlenější, cvičí se oba. *P.* Koń chłopa uporem, a chłop konia przemysłem, będą się ćwiczyć oba.

Syp koni obroku, půjde s tebou do skoku. *Č.* — *R.* Сыпь коню мѣшкомъ, такъ не будешь ходить пѣшкомъ.

Krm koně jako bratra, a prohánej ho jako vraha. *Il.* Hrani konja kao brata, a jaši ga kao dušmanina.

Dej koni ovsa, a prohánej jak psa. *Hal.* Дай коневи вивса, а гони го якъ пса.

Když ujedeš míli, postůj koněm chvíli; když ujedeš šest, dej mu jíst. *P.* Ujachawszy milę, postój koniom chwilę; ujachawszy sześć, dajże koniom jeść.

Plné stáje vedou v ráje. *Č.*

Nedávají rohule, ale mnohule. *S.* Не даю роруле, него многуле. (Lépe mnoho malých krav, nežli málo velkých.)

Dávej kravám do drštky, dají tobě do dížky. *Č.*

Hojná píce, plný krajáč. *Č.*

Ovce s jehnětem jest za úl včel nejspravedlivější. *Č.*

První kotata za plot. *Č.* — *P.* Pierwsze kocięta za płot. *Hal.* Перши коты за плоты. (Tak i jiných domácích zvířat

prvníčata nebývají valná k odchování.) — *S.* Први се мачићи у море бацају. Anebo: Први се штенци у бару бацају.

Pes ve dvoře, menší hoře. *Č.*

Slepice na lichu, husy, kachny na sudu (nasazuj). Spíše to pověra; neboť neviděti toho nijaké rozumné příčiny. Podobně pověrčiví lidé někteří vždy nerovný počet bochníkův z těsta vyvalují, majíce za to, že chléb bývá požehnanější. K tomu jest i případné přísloví: Bůh trojici miluje. *P.* Bóg trojcę lubi. *Lat.* Numero Deus impare gaudet. Srov. též: Do třetice všeho dobrého.

Kdo nechová myši, špatnou má živnost. *Č.*

Kde myši, tu zloději. *Ch.* Gde miši, tam tati.

Spáti dlouho do rána nectí hospodáře ani hejtmana. *P.* Spać długo gospodarzowi i hetmanowi sromota.

Záhy vstávej, příklad dávej. *Č.*

Špatná ta hospodyně bývá, kterou slunce pod peřinou vídá. *Č.*

Záhy zhůru, pozdě dolů. *Č.*

Chleba se nedospíš. *Č.* — Nesmí ten dospati, kdo chce chleba dostati. *P.* Nie dospać trzeba, kto chce dostać chleba.

S postele ranní skok bývá k bohatství krok. *R.* Многаго захочешь, поранѣе съ постели скочишь.

Ranní ptáče dál doskáče. *Č.*

Kdo ráno vstává, tomu pán bůh dává (bůh ho požehnává). *P.* Kto rano wstaje, temu bóg daje. *R.* Кто рано встаетъ, тому богъ подаетъ. Anebo: Кто рано встаетъ, умнѣе бываетъ. *Mr.* Хто рано встае, тому и богъ дае. *Il.* Tko rano ustaje, vas dan mu dobar nastaje.

Z večera kvas, ráno rada. *Č.*

Kde pán sám do koutův nahlédá, tu hospodářství dobře stojí. *Č.*

Častá dohlídka pohání práci. *Č.*

Běda té kuchyni, kterou nevídá hospodyni. *S.* Тежко оной кухини, дѣ госпа не улази.

Bez hospodáře i dobytek pláče. *Mr.* Безъ хозяина и товаръ плаче.

Více dvě oči než dvě ruce vydělají. *Č.*

Oko páně nejlépe koně vyobročí. *Č.* — *P.* Oko pańskie konia tuczy. *Hal.* Паньске око коня тучить. *R.* Лошадь добрѣетъ отъ хозяйскаго глаза. *Ch.* Oko gospodara tusti vola i konja. *S.* Очи господарове коня гоє. *)

Oči hospodářovy střehou domu. *Č.*

Oko páně má vše na ráně. *Č.* — *R.* Хозяйскій глазъ смотрокъ. — Oko hospodářovo záhledčivo, (vše zahlídne, všeho si všímne).

Cizí oko nehledí široko. *Č.* — *R.* Не свой глазъ, не любой кусъ.

Lepší jedno oko své, nežli cizí dvě. *P.* Lepsze jedno oko swoje, niżeli cudze oboje. Anebo: Cudze oko nie bystre.

Nevěř bratru rodnému, věř oku svému křivému. *R.* Не вѣрь брату родному, да глазу своему кривому.

Mezi mnohými babami i dítě se ztratí. Anebo: Kde mnoho bab, nezůstane dítě bez průtrže. *S.* Дѣ є млого бабица, килава су дѣца (дѣте пропадне). *Ch.* Gdje je vnogo bab, djete je kilavo. **)

U sedmi chův dítě bezoké. *R.* У семи нянекъ дитя безъ глазу. *P.* Gdzie wiele nianiek, tam dziecię bez nosa.

Čím víc skotákův, tím větší škoda. *Č.* — U sedmi pastuch není stáda. *R.* У семи пастуховъ не стадо. ***)

Kdo chce vepsí býti, spusť se na čeleď. *Č.*

Co sám můžeš spraviti, nechtěj jiným svěřiti. *Č.* — *P.* Co sam sprawić możesz, drugiemu niezlecaj. Anebo: Pilnuj sam zawsze swego, niespuszczaj się na drugiego.

Cizí ruce lehké, ale nevydejné. — *Slc.* Cudzé ruce lahké, ale něosožné. *P.* Cudze ręce lekkie, ale nie spore. *R.* Чужія руки легки, да не къ сердцу. *S.* Туђа рука не спори.

*) *Fr.* L'oeil du maitre engraisse le cheval. *Šp.* El ojo del amo engorda el cavallo. *Piem.* L' eui del padròn 'ngrassa l' caval. *Angl.* The master's eye makes the horse fat *Něm.* Des Herrn Auge macht das Pferd fett.

**) *Mad.* A' sók bába között gyermek el-vész.

***) *L.* Multi pastores sunt uno deteriores. *Něm.* Bei vielen Hirten wird übel gehüthet.

Raděj sám do noci, než při cizí pomoci. *S.* Волій самъ до ночи, него нѣгове помоћи.

Mnoho rukou, málo díla.

Nikdý se člověk po poslech nenají koláčův. *Č.*

Po poslech vlk netyje. *P.* Przez posły wilk nietyje.

Když není kocour doma, mají myši hody, (posvícení, pré). — Když kocour přijde, myši v kout lezou. *Č.* — *Slc.* Majú myši hody, keď kočky doma, nënie. *P.* Gdy kota myszy nieczują, bezpiecznie sobie harcują. *Hal.* Коли мыши кота не чуютъ, то собѣ безпечно герцюютъ. *R.* Когда нѣтъ кота въ дому, играютъ мыши по столу. *S.* Кадъ мачке кодъ куће ніе, онда се мыши веселе. — Дѣ ніе мачке, ту мыши коло воде. *Ch.* Kad mačka ni doma, onda su miši gospoda pri hiži. *Kr.* Kadar nëj mačke domá, so miši dobre vole. Anebo: Kde néga mačáka, se miši gostujejo. *)

Když lev spí, po hřbetě mu myši a lasice běhají. *Č.*

Kde pán chrom, tam i sluha kulhá. *Č.*

Spoření — bohaté koření. *Č.*

Schránlivost za víc stojí nežli bohatství. *R.* Запасливый лучше богатаго.

Lépe dobře spořiti, nežli mnoho robiti. *Č.* — *S.* Боля в штедня, него и добра радня.

Peníz, který přichováš, jest tak dobrý, jako ten, který vydáláš. *Č.*

Schránlivý nebojí se nouze. *R.* Запасливый нужды не терпитъ.

Uměj strádati, nebudeš strádati. *HLuž.* Bódź zrjadny, nëbudźeš nidy tradny.

Přivykej hospodárnosti z mladu, nepoznáš na starost hladu. *Hal.* Привыкай до господарства зъ молоду, не будешь знавъ на старисть голоду.

Kdo šetří, ten má. — Šetrnost nad bohatství. *Č.*

---

*) *L.* Insanire facit mures absentia catti. *Angl.* When the cat is away, the mice play. *Dán.* Naar Katten er borte, spille Musene paa Bänkene. *Čud.* Hea on hiredel ellada, kui kas ei olle koddo. (Blaze myšem, když kočky doma není.)

Šetrnost — jistý výdělek. *Č.* — *R.* Бережливость до вѣку кормитъ трудовыми деньгами. *)

Schrána dílo přemáhá. (Dělej dnem nocí; nespoříš-li, nic platno nebude.) *Č.*

Sporota jest veliké mýto. *Č.* — *P.* Statek czyni dostatek

Uspořené peníze — dvojnásobné peníze. *Č.*

Kdo chce našetřiti, musí záhy začíti. *S.* Ко хоће да штеди, нека за рана почне.

Zásoba měšec nekazí. *R.* Запасъ мѣшку не порча.

Hedvábí se nepřetrhne, ocele se neudrhne, a krásné zlato nebude rezovato. *R.* Шелкъ не рвется, булатъ не гнется, а красное золото не ржавѣетъ. (Co k potřebě zjednáváš, hleď by bylo důkladné.)

Raději zámečníku, nežli zámečníčkovi, (raděj dražšímu řemeslníku nežli lacinějšímu hudlaři dej práci). Raději kováře než kováříka. *Č.*

Kdo želí malé výlohy, učí se pozdě ze škody. *R.* Малаго пожалѣешь, да больше потеряешь.

Neumíš rukavici zatkati, ale budeš tkáti pláštěm. *Č.* — *P.* Lepiéj rękawem niż całą suknią zatkać.

Co se v létě rodí, pro zimu se hodí. *R.* Что лѣтомъ родится, то зимою пригодится.

Příliš z kapsy neber, a ubohou nedr. *Č.* — *R.* Лишняго не бери, а кармана не дери.

I báně se přeberou. *Slc.* Báňa je báňa (rudní hora, šachta), a predca sa prebere.

Spěšněji se vybeře, než sebeře. *P.* Rychléj się wybierze niż zbierze. — Snáze se ulívá, než dolívá. *Č.*

Jmění se po nitkách sbírá, a provazem vyvleče. *Kr.* Blago se po niti nabira, pa po vervi zaprávlja.

Štojž je ljepše dyžli woš, to sej pěkně domoj noš. *HLuž.* **)

---

*) *Lit.* Zopostingas pereit turtingą. *Angl.* Of saving comes having. *Něm.* Sparſchaft gibt Barſchaft.

**) Nepochybně z němčiny přijato: Was beſſer iſt als eine Laus, das trage dir nur fein nach Haus.

Co se nahodí, schovať neškodí. *P.* Co się nagodzi, schować nieszkodzi.

Lépe jest nepřátelům po smrti nechati, nežli u přátel za živa hledati. *S.* Боль є непріятелю по смрти оставити, него отъ пріятелй за живота искати.

Kdo chová (přichovává) svého, nebude žáden cizího. *Č.*

Kdo nechová svého, méně bude cizího. *P.* Kto nieoszczędza swego, mniéj jeszcze będzie cudzego.

Kdo své zahazuje, cizího nezasluhuje. *Il.* Tko svoje odbacuje, nije ni tudjega vrědan.

Nešij pytle hedbávím. (Na špatnou věc nečiň velikého nákladu; jako onen hospodář, jenž dal do kravin mramorové žlaby dělati, ano tam zatím slunce skrze střechu svítilo.) *Č.*

Snadněji střechu loupati nežli pobíjeti. *Č.*

Chléb má nohy kraťoučké, ale pustíš-li ho, ani dlouhými nedohoníš. *Mr.* У хлѣба ноги коротенькы, а якъ побѣжить, то и довгыми не наженешь.

Kdo zdí, ten staví; kdo roubí a teše, na střechu si křeše. *P.* Kto muruje, buduje; kto z drzewa kleci, ogień w domu nieci.

Blázni domy staví, a moudři hotové kupují. *S.* Будале куће зидаю, а мудри готове купую. *)

Kdo ustavičně stavěti žádá, ten jako z žertu ochudne. *Č.*

Co zbytečno, nebývá požitečno. *P.* Zbytek kazi požytek.

Kup, čeho nepotřebuješ, a brzo prodáš, bez čeho nelze. *Č.*

Kdo kupuje, čeho netřeba, prodávati bude i to, čeho mu třeba. *Il.* Tko kupuje, što ne tréba, prodavat će i ono, što mu tréba. **)

Hloupý včecko skoupí. *Č.*

Dobrý hospodář více prodá nežli koupí. *P.* Gospodarz dobry wiele przedaje, mało kupuje. *R.* Домовитой болѣе продастъ нежели купитъ.

---

*) *Angl.* Fools build houses, and wise men buy them.

**) *Piem.* Chi veul conprè, ch' a conpra sul marca; chi veul vende, ch' a venda a ca (casa). *Šp.* Quien compra lo que no puede, vende lo que le duele.

Neutrácej víc než získáš, sic se na hlavu potříská. *Č.*

Mírné trvá, nemírné letí. *P.* Mierne długo trwa, a niemierne leci.

Čí koza, drž ji za rohy. — Čí kráva, drž se jí rohův i ocasu. — Kdo za rohy nedrží, za ocas jistě nic. Maje za rohy za ocas nechvátati. *Č.* *)

Zajíce drž, když ho máš; když ho pustíš, víc ho neshledáš. *Č.*

Dříve dvě ruce s vozu sházejí, než deset naloží.

Dokud co máš, nech o to dbáš. *S.* Докъ имашь, донде и чувай.

Pozdě toho šetřiti, čeho nestává. *S.* Доцканъ е онда штедити, кадъ не стане.

Neudržíš-li za uzdu, za ocas neudržíš. *Č.*

Co prudce běží, skoro dobíhá. *Č.*

Pozdní chovatlivost na dně — při počepí. *Č.* — *P.* Nie w czas oszczędzamy, gdy dna dobieramy. — Nie rychła na schyłku oszczędność. *R.* У тороватаго скупость на днѣ лежитъ.

První kus lotr. *R.* Первый кусъ разбойникъ. (První zbůhdarma vypuštěný peníz volá hned jiné za sebou.)

Načatá slanina zhusta se krájí. *Ch.* Kad se slanina načme, gusto se réže.

Dělej, jak ti řemen stačí. *Č.* — *P.* Tak trzeba rzemień ciągnąć, jako by się niezerwał.

Podlé stavu bidlo (a také bydlo). *Č.* — Též *P.* Podług stawu grobla, t. j. hráz podlé rybníku.

Ne tak jak chceme, ale jak můžeme. *P.* Jak możemy, nie jak chcemy. *S.* Ако не можемо, како хоћемо, а мы ћемо, како можемо.

Nemáš-li koně, choď pěšky. Nemáš-li (není-li) zvůle, přestaň na mále. *Č.* — *P.* Kto niema konia, niech piechotą chodzi. Žertovně též takto: Kdo nemá koně, nech pěšky jezdí.

Těmi koni oř, které máš. *Č.*

*) *Něm.* Wem die Kuh gehört, der faßt ſie beim Schwanze an. (Smysl však jest jiný.)

Víc se nenatahuj, než se můžeš přikryti. — Jakou duchnu máš, tak lehni, tak pod ní se obrať, stěhni. *Č.* — *DLuž.* Jaden se nědej dalej pśestrejś, ako se może wożeś. (Nemáme dál nohy vystříti, než jak se můžem přikryti.) *R.* По одежкѣ протягивай ножки. (Podlé peřin nohy protahuj.) *S.* Према губеру ваља се пружати. *Ch.* Kak se moreš odeti, tak se pretegni. *Dalm.* Steri noge dokle bjelja čutiš. *)

Kdo vysoko začne, musí míti dobrý hlas, aneb přestati brzo. *Č.*

Zpívej, co umíš; dělej, co můžeš; jez, co máš; nesahej výše sebe: ostojíš, poznáš. *Č.*

Kdo vysoko lazí, ten se často urazí. *Č.*

Nelez tam tvářičko, kudy neproleze hlavička. *Mr.* Не лѣзь туды личино, куды не влѣзе голова.

Pod nízkým stropem vysoko neskákej. — Tak se vynášej, aby hlavy o strop neurazil. *Č.*

Kdo z korce hlavu vystrkuje, sháněčkou v leb dostává. *P.* Kto z korca głowę wychyla, tego strychulcem w łeb.

Nejlépe každému, když se na svou píď měří. *P.* Najlepiéj się swą piędzią mierzyć.

Nejsi-li kněz, do ornátu nelez. *Mr.* Колись не попъ, не убирайся (не мыкайся) въ ризы. *Bělor.* Коли не попъ, не убѣрайся у ризы. *R.* Коли не попъ, не лѣзь въ ризу.

Seď cvrčku na svém záhrobci. *R.* Знай сверчокъ свой шестокъ.

Podlé dostatku mnich strojí svou chatku. *R.* По естю старецъ келью строитъ.

Kdo nemá zubův, nechť jídá kaši. *Č.*

Kdo krátké nohy máš, drobné kroky dělej. — Kráčej ty svým krokem (t. dělej tak, jak můžeš ty, ne jak jiný). *Č.*

Nebuď bláznem, když nemůžeš býti velikým pánem. *P.* Niebądź błaznem, kiedy niemożesz być wielkim panem.

*) Ve mnohých evropských i asiatských jazycích; u př. *Šp.* Cada uno estienda la pierna como tiene la cubierta. *Angl.* Stretch your legs according to your coverlet. *Něm.* Man muß ſich ſtrecken nach der Decken. atd.

(Bláznovství jest, hrá-li kdo na velikého pána nemaje k tomu prostředkův.) *Č.*

Ne všickni ptáci jsou páv aneb orlice. *Č.*

Nelítejte vrány na vysoké chrámy. *R.* Не летай ворона въ высокіе хоромы. — Nač vráně velké domy, zůstaň ona ve svém kři. *R.* Начто воронѣ большіе хоромы, знай ворона свое : ка !

Nechtěj létati, dokud křídla nenarostla. *Č.* — *Ch.* Ni moći leteti, dok krila nezrasteju.

Nepřikládej mysli k tomu, co oči vidí, ale k tomu, co pán bůh dal. *S.* Не валя на то мыслити, што очи виде, него на то, што богъ дао.

Co kde vidíš, ne všemu chtěj. *Č.*

Z mála ber malé štipce. *Č.* — *R.* Чего маленько, того кроши мѣленько.

Panské životy tenké (úzké), ale dlouhé. *R.* Дворянскіе животы хоть тонки, да долги. (Z těsného spoření přichází volné panování.)

V krpcoch musí človek na peňáze robiť, a v čižmách je troviť. *Slc.*

Častá pírka hotová dírka. — Časté pírky dělají dírky. *Č.* — I voda má zuby. *S.* И вода зубе има. Čistotu však milující říkají : Lepší dírka nežli špinka.

Oděv, stravu podlé stavu. *Č.*

Bohatý šátek a chudý statek dělají na počtech zmatek. *Č.* — *DLuž.* Welika suknja a mala budka psikrignjo wele chudoby.

Cti oděv doma, a bude tebe cíti v hostech. *Bělor.* Шануй одзѣжку дома, й она цѣбя у госцяхъ.

Co dům, ne co trh dává. Přestaň na domácím. *Č.* — *R.* Дворно, да не проторно. Чистѣ, не сткvостнѣ.

Třeba chlebová, jen když potrvá, a na výražku nespoléhej se. *R.* Хоть рѣшетомъ, да ежедень, а на ситное не надѣйся.

Dokud hrách a kapusta, chaloupka není pusta. *Hal.* Горохъ, капуста, хата не пуста.

Po domácím zelí břicho nebolí. *Il.* Od pitoma zelja trbuh ne boli.

Často v díži husto, v moučnici pusto. *R.* Скоро въ квашнѣ густо, а въ закромѣ пусто.

Jez chleba a pij vodu, nepřijdeš na chudobu. *Č.*

Nechať huba nevadí se s měšcem. *Č.* — *P.* Zgadzaj się gębo s mieszkiem. Anebo: Piękna to zgoda, kiedy mieszek s gębą się zgadza.

Nebij se draho přes hubu. *R.* Не бей дороже себя по рожѣ.

Huba malá dírka, ale velká sžírka. Ústa malá dírka, a mnoho do nich vchází; někdy také domy, vinnice, zahrady i hrady skrze ně prolezou. *Č.*

Kdo chce spořiti, od úst musí začíti. *Č.*

Snáze projdeš tři vsi lačen, nežli jednu nah. *Kr.* Ložéj skozi tri vasi lačen, kakor skoz eno nag.

Kdo staré nelátá a nové nešetří, brzo bude vepsí. *HLuž.* Štójž stare nepłata a nowe na kedžbu nebere, ton nidy daloko nepřindźe.

Režné plátno ne bílo, ale jest mé dílo. *R.* Сурово не бѣлье, свое рукодѣлье.

Režná košile není nahota, a režný chléb není hlad. *R.* Холщевая рубаха (посконная рубашка) не нагота, а невѣяный хлѣбъ не голодъ. *)

Obnošený klobouk na cestě nezmokne. *Č.*

Car velký pán, a městům záplaty dává. *R.* Царь Государь, и города платитъ. (Čemuž ty tedy měl bys se za záplatu neb obnošený šat styděti.)

Kdo mála (svého) nehledí, ten dlouho nedědí. *Č.* — *P.* Kto na małe nieprzestaje, temu zawsze niedostaje. *S.* Ко не чува мало, не може ни доста имати. *Dalm.* Ko ne čuva karantane (krejcary), ne broji cekine.

Kdo si mála neváží, po mnohu ať nebaží. — Kdo si mála nevšímá, není více hoden. *Č.* **)

*) *Lit.* Jûda dûna ne badas, ir stori marszkinnei ne nogalas.

**) *L.* Perdes majora, minora nisi servaveris. *Syr.*

Lépe málo a často získati, než na veliký zisk čekati. *P.* Lepszy częsty zysk mały, aniż wielkiego czekać długo.

Kdo málo chová, mívá mnoho. *Č.*

Troška k trošce činí trochu. *Č.* *)

Zrnkem po zrnku kuřátko naplní svoje volátko. *Č.* **) — Zrnko po zrnku nazbíráš mírku. *P.* Ziarnko do ziarnka, a nazbiera się miarka.

Haléř k haléři, a ze dvanácti (jinde: ze čtrnácti) bude groš. *Č.*

Z kapek moře. *R.* По капелькѣ море.

Nitka k nitce, karnáček; zrno k zrnu, koláček. *S.* Длака по длака, ето бѣлача; зрно по зрно, ето погача.

Mnoho zrn hromadu činí. *S.* Много зрнá гомилу начине.

Hromádka se ráda po hromadě ohlíží. *Č.* — *Slc.* Malá hrba (hromada) pytá viác.

Malý déšť přináší větší. *Č.*

Prilož babku k babce, budú krpce. *Slc.*

Bylo u báby s rubl, ale ne najednou. *R.* Было у бабы съ рубль, да не вдругъ.

Blahoslavený ten groš, co kopu ostříhá. *P.* Święty to grosz, co kopy strzeże. — Święta to grzywna, co dziesiąci strzeże. Rej.

Groš tolaru stráž, a tolar hlavě. *R.* Денежка рубль бережетъ, а рубль голову стережетъ.

Drž groš, aby ti zlatý neutekl. *Č.*

Kdo neostříhá groše, sám za tolar nestojí. *R.* Кто не бережетъ копейки, тотъ самъ не стоитъ рубля. *P.* Kto nieszanuje grosza, ten za grosz niestoji.

Dobře jest při kopě klásky sbírati. *Č.* — *P.* Dobrze jest przy kopie zboża kłosy zbierać.

Lepší bobová sláma, nežli prázdné jesle. *S.* Боля е и бобова слама, него празне если.

---

*) *Angl.* Many a little makes a mickle.

**) *Šp.* Grano a grano hinche la gallina el papo.

K malému výdělku dej velkou stráž, a bude velký. *R.* Хоть маленька добычка, да большая бережь.

Stokrát nic umořilo osla. *Il.* Sto ništá ubiše tovara. (Těm kdo malých vydejův si neváží, říkajíce: to nic neznamená, to nic neškodí.)

Dej pozor (pamatuj, ohlížej se) na zadní kola. *Č.* — *Slc.* Ohledaj sa na zadnie kolesa. *P.* Oglądaj się na poślednie (zadnie) koła. *Ch.* Ogledaj se i na zadnja kola.

Zítra také den bude. (Říká, i kdo rád spoří, i kdo leniv práci odkládá.)

I to nejtlustší (t. dřevo) přehoří. (Statek, jakkoli veliký, může se utratiti. Znamená též, že každou věc neustálou snažností přemůžeš.) *Č.*

Více dnův než klobás. *Č.* — *Hal.* Бильше днев якъ ковбасъ. *S.* Више є дана, него кобасица. *Il.* Veće je danáh nego komadáh (než krajícův).

Rok má dlouhý zobák. *HLuž.* Ljeto ma dołhy pysk.

Nemáš každý rok mladé vysedí. *HLuž.* Nimaš kóžde ljeto młode lehnje. (Také v tom smyslu, že chudina obyčejně nejvíce dítek mívá.)

Rok není neděle, a všecky dni jsou před tebou. *R.* Годъ не недѣля, а всѣ дни впереди.

Cesta životem není procházka polem. *R.* Вѣкъ пережить не поле перейти.

Rok má krok, přijde prvé než zviš. *Č.*

Svátek trvá jen jeden den. *Il.* Svetac prodje u jedan dan.

Není každý den posvícení. *Č.* — Nejsou každý den vánoce. *Ch.* Ni vsaki dan božić.

Schované věci se sejdou. — Schované se hodí. — Odložené se neztratí. *Č.*

Chovej bílý grošík pro černý den. *R.* Береги бѣлую денежку на черный день. *Mr.* Держи копѣйку про чорный гидъ. *S.* Чувай бѣле новце за црне данце. *)

Nevíš, co večer zlého přinese. *Č.*

---

*) *Novoř.* Τ' ἄσπρα τὰ θέλει ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν μαῦρ' ἡμέραν.

Kdo má nazbyt může pozbyť. *Č.*

Za dobrou dobou zlou čekej. *Hal.* За доброю хвилою злу ждай.

K starosti jest bezpeč veliké. *Č.*

Nyní tak, ale potom jak? *Č.* — *R.* Теперь такъ, да послѣ-то какъ?

Přijde čas, že se zeptá zima, cos dělal v létě. *Č.* — *P.* Spyta cię zima zarazem, byłiś lecie gospodarzem? *Ch.* Bu pitala zima, gde je bilo leto.

Co zima zdere, to léto nevidí. *S.* Што зима издере, то лѣто не види. (V létě málo kdo považí, co zima spotřebuje. Anebo: Pro zimu každý šat dobrý.)

Hotov v létě saně, a vůz v zimě. *R.* Готовь лѣтомъ сани, а зимою телѣгу.

Nezahazuj starého šatu, dokud jsi nového nezjednal. *P.* Niezbywaj staréj sukni, póki nowéj niesprawisz.

Ne hned nový dům vystaví, kdo starý zboří. *P.* Nie już nowy dóm zbudował, kto stary obalił.

Usiluj se hus dostati, dokud vrabce tráviš. *Č.*

Chleba za chlebem hledej. *Č.*

Přítomné věci opatruj, o budoucí se pečuj. *Č.*

Třeba chleba i konec oběda. *Mr.* Треба хлѣба и писля обѣда.

Syt chleba neodhazuj, ani v horko šatu. *Č.* (Srovnej též články: Práce, Opatrnost, Čeleď atp.)

Sedě u vody vždy čekej bědy. *R.* Сидя у воды всегда жди бѣды. *P.* Czasu pogody bój się wielkiéj wody.

Voda nešetří kmotrovství ani příbuzenství. *S.* Вода не пази кумства ни пріятельства.

Voda nemá ocasu (rulíku), by se zaň chytiti mohl. *Ch.* Voda nema kečke, za koju bi se prijeti moći.

Zloděj aspoň kouty ostaví, a oheň i ty pobere. *Č.* — *P.* Złodziej bywszy w domu kąty zostawi, a ogień kiedy przyjdzie, wszystko pobierze.

Těžká shoda — oheň, voda. *P.* Trudna zgoda ogień, woda. *Hal.* Огонь зъ водою николи не погодишь.

Oheň a voda dobří jsou sluhové, ale zlí pánové. *Hal.* Огонь а вода добри служити, але лихи пановати. *S.* Ватра и вода добре су слуге, али зли господари. *)

Oheň svatý se mstí, kdo ho nectí. *Hal.* Огонь святый — мститься, якъ го не шануешь.

Vzduch boží duch. Povětří dech boží. *Hal.* Вѣтеръ божій духъ.

Kalendářík.

Bůh činí časy, a lidé kalendáře. *Č.* — *HLuž.* Ludźo činja pratyku, a boh wedro.

Kalendář je lhář, a bůh nejlepší hospodář. *Č.* — *P.* Łże jak kalendarz.

Kdo větrův šetří, nebude síti, a kdo oblakův, nebude žíti. *Č.*

Když se hvězdy čistí, čistí se celé nebe (t. obyčejně nastává a trvá jasné povětří). *Č.*

Dle hvězd koráby plovou. *R.* По звѣздамъ корабли ходятъ.

Slunce peče, déšť poteče. *Č.*

Měsíček má studánku. (Za letních dnův bývá to znamením deštivé doby.) *Č.*

Bledý měsíc déšť, červený větry, a bílý jasné časy předpovídá. *S.* Бледъ мѣсецъ кишу, црвенъ вѣтаръ, а бео ведрину даѳ. Nepochybně podlé latinského: Pallida luna pluit, rubra flat, alba serenat.

Východ hoří, západ hasí. Ranní červánky jasno, večerní déšť znamenají; ač jinde naopak se praví: Ranní červenost déšť, večerní pak vítr znamená. *Č.* **)

Ranní déšť a ženský pláč brzo přejde. — Babí tanec a ranní déšť netrvá dlouho. *Č.*

*) *Angl.* Fire and water are two good servants, and as bad masters.

**) *Sp.* Aurora ruvia, o viento o lluvia. Srov. Mat. 16, 2. Jasno bude; nebo se červená večer nebe.

Když volá zelená žabka, bývá rada kapka. *HLuž.* Dyž woła zelena žabka, je rada kapka.

Vrána kváče, bude déšť. *P.* Wrona kracze, będzie dészcz.

Když se Krkonoš kuklí, bývá déšť. — V jižních zas Čechách k Boubínu se hledí, a tu se říká: Boubín se mhlí — má čepici, bude pršeti.

Jak vítr věje, tak slunce hřeje. (Zvláště u nás v Čechách má svou platnost, kde teplo a studeno rychle se střídá, jak míle se vítr obrátil.) *Č.*

Vítr od Dunaje, Dunaj za ním. *) (Jižní vítr přináší déšť.) *Č.*

Jih věje, starého hřeje. *R.* Югъ вѣетъ, стараго грѣетъ.

Vítr šelojník na Onеze rozbojník. *R.* Вѣтеръ шелойникъ по Онегѣ разбойникъ. Rusové, jakožto národ při mořích, jezerách a velikých řekách žijící, a tudy mající s větry mnoho činiti, hojné si utvořili názvosloví větrův, podlé síly jejich a stran, odkud vějí. Tak jarní, k setí pohodlné větry slovou сладимые вѣтры; na Volze tichý polední vítr хилокъ; na Seliheře příznivý plavbě vítr павѣтеръ, severovýchodní межникъ, меженецъ, protivný противень, dující v bok lodí боковикъ, покачень, atd. Šelojník duje od jihozápadu, jehož se rybáci a plavci na jezeru Oneze velmi bojí.

Harbin (západní vítr) lítý moře do dna zmítá. Garbin ljuti, koji more do dna muti. Př. plavcův Dubrovnických.

Kvetou-li hojně jeřabiny, dobře se urodí oves. *R.* Если цвѣтетъ много рябины, то хорошъ будетъ урожай овса.

Čím více hub roste, tím tužší zima naroste. — Mnoho hřibův, málo chleba. *Č.*

Labuť letí k sněhu, a hus k dešti. — Labuť nese sníh na nose. *R.* Лебедь летитъ къ снѣгу, а гусь къ дождю. — Лебедь несетъ на носу снѣгъ.

Půl dubu suchého, půl dubu syrého, a vrcholek zlatý. *R.* Полдуба сухаго, полдуба сыраго, да макушка золотая.

---

*) *Angl.* When the wind 's in the south, it 's in the rain's mouth.

Znamená se tím, že v ruské církvi půl roku posty trvají, a půl roku masité dni, vrch pak všeho jsou boží neděle.

Z i m a.

Zima matka, vyspíš se do hladka. *Mr.* Зима матка, выспишься гладко.

Kdy zimní chlad, tu každý mlad. *R.* Въ зимній холодъ всякой молодъ.

Mráz skrovný, a každého honí. *R.* Морозъ не великъ, а стоять не велитъ.

Dobrá sanice, konská smrť. *Č.*

Sanice, andělská jízda, ale čertovský zvrat. *Hal.* Санна ѣзда, ангелская ѣзда, але дидчій выворитъ.

Krátký masopust, dlouhá zima. (Říká se žertem.) *Č.*

Veliký sníh, malá voda. (Tak v naší vlasti to bývá, ač ne vždycky.) *Č.*

Jaká neděle pestrá (devítník?), taková i masopustní. *R.* Какова пестрая, такова и маслина.

Pěkný-li čas tu neděli po devítníku, bývá teplo i o masopustních dnech. *R.* Коли на всеѣдной будетъ хороша погода, то и масляница будетъ тепла.

Leden. Ve dne svítí, v noci pálí. — V Lednu a Únoru tím více v noci mrzne, čím jasnější den byl, a tudy se říká: Slunce svítí na mráz. *Č.*

Teplý Leden, polituj boże! *P.* Ciepły Styczeń, pożal się boże! *)

V Lednu mhly přivodí mokré jaro. *P.* Styczniowa mgła sprowadza mokrą wiosnę.

Častý déšť v Lednu mrví hojně kněžskou oboru (hřbitov). *P.* Częsty dészcz w Styczniu zamierzwia dobrze księżą oborę.

1. Na Nový rok o slepičí krok, na Tři krále o skok dále, na Hromnice o hodinu více (přibývá dne). *Č.* — *P.* Przybyło dnia na kurzą stopę. — *R.* На Васильевъ вечеръ

*) *Něm.* Januar warm, daß Gott erbarm.

(den před Novým rokem) день прибываетъ на куричей шагъ. — Sem též náleží:

Přibývá dne, přibývá i zimy. Roste den, roste i zima. *Č.**) — *R.* Солнце идетъ на лѣто, а зима на морозъ. Slunce jde k létu, a zima k mrazu.

Ptali se vlka, kdy je největší zima? A on odpověděl: Kdy se slunce rodí. *Il.* Pitali kurjaka, kad je najveća zima? A on odgovorio: Kad se sunce radja. (Tak to bývá i v mravním smyslu, kdy se u př. rodí slunce národnosti a osvěty.)

6. Třpytí-li se hvězdy noc před třemi králi, rodí se bílí beránci. *R.* Ярки звѣзды породятъ бѣлыя ярки.

Už nás mrazy nepoplení; minulotě boží křtění. *R.* Трещи, не трещи, а минули Водокрещи.

—. Jména Ježíš — ke kamnům nejblíž.

15. Den sv. Pavla poustevníka: Pěkný den, dobrý rok: větrný den, mokrý rok. *P.* W dzień św. Pawła pustelnika: czysta pogoda, dobry rok; jeżeli wiatr, tuż za nim w pogoni dészcz.

25. Den obrácení sv. Pavla — když je voda v koleji, šetřte v žlabě ojedí (píce; neboť nastane nová zima). *Č.*

Únor. Únor bílý pole sílí. *Č.*

Když Únor vodu spustí, v led mu ji Březen zhustí. *R.* Февраль мѣсяцъ воду подпуститъ, а Мартъ подберетъ. — Рано затаетъ, долго не растаетъ. Když záhy taje, dlouho neroztaje.

Když ti komár v Únoru za uchem zašímá, poběhneš v Březnu ke kamnům s ušima. *P.* Jeżeli w Lutém komary koło uszu brzęczą, w Marcu uciekaj s uszyma do pieca.

Zeptá se Únor — máš-li boty. *P.* Spyta cię Luty — masz-li buty.

2. Hromnice — půl krajíce, půl píce.**) Rusové, jsouce

---

*) *Vl.* Cresce di, cresce 'l freddo. — *Angl.* As the days lengthen, so the cold strengthens.

**) *Angl.* On Candlemas-day you must have half your straw and half your hay.

po starém kalendáři o 12 dní za námi, kladou tento počet do Ledna a jmenují sv. Timothea poluzimníkem (22. L.), a svatou Ksenii poluchlebnicí (24. L.) — Тимоѳей полузимникъ, Оксинья полухлѣбница.

O Hromnicích musí skřivánek vrznouť, kdyby měl zmrznouť. Leč: Jak dlouho skřivánek před Hromnici zpívá, tak dlouho bude po Hromnicích mlčeti. *P.* Skowronek o jile przed Gromnicą śpiewa, o tyle potém milczy. *)

Přejdou Hromnice, konec sanice. *Č.*

O Hromnicích teplo, — medvěd staví boudu; o Hromnicích mrzne — medvěd bourá boudu. *Č.* — Leze-li o Hromnicích jezevec z jámy, poleze na měsíc zase do jámy. *P.* Jeżeli w Lutém wylazi jaźwiec na słońce, wlazi potém na cztéry tygodnie do jamy.

O Hromnicích milejší ovčákovi vlk nežli slunce. *P.* W Gromnicę milszym w owczarni wilk jak słońce.

Keď chytá Hromnice, odhazuj onice (zimní šat), keď pustá Hromnice, chytaj onice. *Slc.*

Na Hromnice stěna vlhka od vrabce. *R.* На Срѣтеньевъ день отъ воробья стѣна мокра (začíná vlhko ze stěn vyráželi).

O Hromnicích sníh, na jaře déšť. *R.* На Срѣтенье снѣжокъ, весною дожжокъ.

Metelice na Hromnice cesty umetá, píci podmetá. *R.* Ежели на Срѣтенье мятель дорогу переметаетъ, то кормъ подметаетъ.

Na Hromnice zima s létem potkala se. *R.* На Срѣтенье зима съ лѣтомъ встрѣтилась. *Hal.* На Стрѣтеніе стрѣтилася зима зъ лѣтомъ.

5. Svatá Agata bývá na sníh bohata. *Č.*

6. Na sv. Vukola telí se rohule (krávy). *R.* Св. Вукола — телятся жуколы.

11. Sv. Vlasí zimě roh uráží. *R.* Св. Власій сшибаетъ рогъ съ зимы.

---

*) *Něm.* So lange die Lerche vor Lichtmessen singt: so lange schweigt sie nach Lichtmessen still. Blum.

22. Svatý Petr za stolem nechává na holém, a teprv v okovách (1. Srpna) posýlá sedláku výsluhy. *Č.*

24. Sv. Matěj mosty boří, anebo staví. — Nenajde-li Matějova pila, najde Josefova širočina. *Č.* — Svatý Matěj zimu tratí neb bohatí. *P.* Święty Maciéj zimę traci lub bogaci.

Najde-li Matěj led, seká ho hned; nenajde-li led, dělá ho hned. *Č.*

Na sv. Matěje pije skřivan z koleje. *Č.*

29. Svatý Kassian lomí dobytek i stromy. *R.* Касьянъ на скотъ взглянетъ, скотъ валитъ, на дерево, дерево валитъ. (Svatý z přestupného roku, a proto pověrčiví mu nedověřují.)

Březen. V Březnu vítr z břízy fouká (bývá řezavý, ostrý). *Č.*

V Březnu prach co zlato a stříbro, ale sníh bývá pro obilí jed. *Č.*

Březen bez vody, Duben bez trávy. *R.* Ни въ Мартѣ воды, ни въ Апрѣлѣ травы.

Smíření nepřátelé jako v Březnu led. *P.* Pojednana przyjaźń jak Marcowy lód.

Lépe býti od hada uštknutu, nežli v Březnu od slunce ohřitu. *Dalm.* Bolje je, da te zmija upekne, nego da te Marčano sunce ogrije.

V Březnu stár boj se mar. *Č.* — *Slc.* Prijdě Marec, zomre starec. *P.* W Marzec nie jeden zadrze brodę starzec. Marzec zwykł starych straszyć marami.

Druhdy i v Březnu hýl na nos se posadí. *R.* Иногда и Мартъ на носъ садится — въ Мартѣ грачъ на носъ садится.

Když pluh zemi ryje, zima ještě žije. *R.* Когда соха въ землю пойдетъ, тогда живетъ холодъ. Viz též dále: Máj.

Hříbě, štěně a dítě březnové dobré bývají. *P.* Żrebię, szczenię, dziecię marcowe, dobre bywają.

1. Sv. Evdokeje ještě psa po uši sněhem zavěje. *R.* Съ Евдокеи въ стоячъ собаку заноситъ снѣгомъ. — Evdokie přízniva, ale blativa. *R.* Авдотья благоволитъ, да насоритъ. Též se praví: s které strany toho dne vítr fouká, odtud dřes jaro a léto nejvíce poduje.

10. (U Rusův 9.) Čtyřidcet mučedlníkův, čtyřidcet jitřeníkův. *R.* Сорокъ Мучениковъ, сорокъ утрениковъ. Bývá-li mráz toho dne, praví se, že ještě 40 ranních mrazův přijde. — Podlé Čtyřidcíti budeš Petra Pavla míti. *R.* Во что Сороки, въ то и Петроки. — Na týž den kladou také Rusové v Řezanské gubernii přílet skřivánkův se čtyřidcíti ptáky. A v Kurské gubernii: Přiletěla sluka z cizích zemí, přinesla jaro z vězení. *R.* Прилетѣлъ куликъ изъ заморья, принесъ весну изъ неволья.

12. Na svatého Řehoře plove led do moře. *Č.* — *P.* Na św. Grzegorza jidą rzeki do morza. — Na sv. Řehoře žába hubu otevře. — Na sv. Řehoře čáp letí od (přes) moře. — Na sv. Řehoře každý sedlák lenoch, který neoře. *Č.*

17. Na sv. Alekseje s hor se voda leje. *R.* Алексѣя божья человѣка съ горъ вода. V Ukrajině se zove teplým Aleksejem.

25. Jaro zvěstuje Zvěstování, ale zimu ještě nevyhání. *Č.* Na den Zvěstování P. Marie déšť — rodí se rež. *R.* На Благовѣщенье дождь, родится рожь. Jaké Zvěstování Boží Matky, takové Velkonoční svátky. *R.* Какое Благовѣщенье, таково и свѣтлое Воскресенье. Též se říká, že toho dne vesna zimu přemohla. На Благовѣщенье весна зиму поборола.

27. Matrena zmrazečnice. *R.* Матрена наставница (která už jen z rána zmrazky dělá).

Jaro.

Když lastovice letí, jest znamení podletí. *Č.*

Jaro krásné, všem tvorům spasné. *R.* Весна красна на все пошла.

Jaro nám otec i máti, kdo nesel, nebude mu zráti. *Hal.* Весна нашъ отецъ и мати, хто не посѣе, не буде зберати.

Jaro přízeň, a léto trýzeň. *R.* Весна красна, а лѣто страда. (Pro těžkost polních prací.)

Z jara déšť paří, a na podzim moří. *R.* Весною дождь паритъ, а осенью мочитъ.

Na jaře a v létě, co den a noc zmočí, hodina vysuší. *R.* Весной и лѣтомъ сутки мочитъ, а часъ сушитъ.

Na jaře čber deště — lžíce bláta; na podzim lžíce deště — čber bláta. *Č.*

Na jaře zamaž, na podzim zapraš. *Č.*

V kožichu sij jařinu, v košili oziminu. *P.* Oziminę w fartuchu, a jarzynę w kożuchu.

Kam se nese první bouřka, tam ostatní za ní táhnou. *Č.*

Čemu podzim říká: hnilo! tomu jaro praví: milo! jen kdyby bylo. *R.* Осень говоритъ гнило, а весна мило, только лишь бы было. — Jinak se mluví na podzim při dostatku potravy, jinak z jara, když dochází.

Polib mně sedláčku picu! — Tím hlasem strnad z jara, maje potravy už dosti na poli, sedláku se posmívá. V Malorusích zas s prvním jarem jistý druh síkorek přiletá a slyšeti se dává: Покынь сани, возьми визъ! — Zahoď saně, vezmi vůz! — Polská zas lastovka přiletěvši na jaře zpívá: Były tutaj stożki brożki, teraz niema nic! (Byly jsou tu stohy brhy, už tu není nic!)

Duben. Duben hojný vodou, Říjen pivem. *R.* Апрѣль водою, Октябрь пивомъ.

Když záhy trn rozkvétá, záhy se žito vymetá (brzké žně nastanou). *Č.*

V Dubnu čas a panský kvas. (Nelze si na tom co zakládati.) *Č.* — Podobně se i o Březnu rozpráví: Ženská chuť, panská láska a březnové počasí, to vždy nestálé. *P.* Gust kobiet, łaska pańska, Marcowa pogoda, to zawsze niestałe. — Též *Srb.* Nestálý jako Březen. Непостоянъ као Мартъ мѣсецъ.

—. Duj větře nebo neduj; Velkonoc přede dveřmi, a ne Vánoce. *Mr.* Хочь дуй, не дуй; не къ Рождеству йде, къ Великодню.

—. Suchý půst, úrodný rok. *Č.*

—. Velký Pátek deštivý dělá rok žíznivý. Anebo: Na boží-li hroby prší, sucho úrodu poruší. *Č.*

—. Nebude tu červených vajec jísti (nedočká v té službě Velkonoci). *Č.*

1. S Aprilem koho poslati. (Pořekadlo téměř po vší Evropě známé.)

5. Svatý Theodul, jarní větřík podul. *R.* Θедулъ — теплой, весенній вѣтеръ подулъ.

24. Jiří s teplem, a Mikuláš s pící. *R.* Егорей съ тепломъ, а Никола съ кормомъ. — Dle ruského kalendáře připadá dvojí svátek sv. Jiří (23. Dubna a druhý 26. Listop.), a podobně jest i dvojího Mikuláše (9. Máje a 6. Prosince); jeden slove vždy jarní, druhý zimní. Odtud přísloví: U nás dvůj Jiří, jeden jde s chladem, a druhý s hladem. У насъ два Егорья, одинъ холодный, а другой голодный.

Jedva se dočká Jiříkovy rosy. *R.* Врядъ ли ему выйти на Юрьеву росу. (O nedužívém člověku.)

Den za dnem, přijde i Jiřího den. *S.* Данъ по данъ, пакъ ће доћи и Дюрдьевъ данъ. (Říká se k útěše, a tu těšený přidává: By jen do něho tolik neděl nebylo!)

Před Jiřím není léta, před porodem není bratra. *S.* Нема лѣта безъ Дюрдьева дана, нити брата, докъ не роди майка.

O Jiřím jdou hajduci (srbští loupežníci) v sbory, o Dimitru (26. Října) s hory. *S.* Дюрдьевъ данакъ хайдучкій састанакъ, Митровъ данакъ хайдучкій растанакъ.

Jiří i Marek mrazem nás zalek. *Č.*

Když na sv. Jiří mráz, bude i pod křovím oves. *R.* Коли на Егорьевъ день морозъ, то и подъ кустомъ овесъ. Aneb: Коли на Егорія зимній и вешній морозъ, то будетъ и просо и овесъ.

Sv. Jiří kravám píci dává, sv. Nikola koním, sv. Eliáš (20. Července) zažínuje, Maria panna (8. Září) zasívá, a Mát orodovnice (1. Října) vše s polí sbírá. *R.* Св. Юрій запасаетъ коровъ, св. Николай коней, св. Илія зажинаетъ жито, Пречистая Мать засѣваетъ, а Покровъ собираетъ.

Co do sv. Jiří vína vídáme, to o sv. Havle neobíráme (ježto raný květ obyčejně pomrzá). *Č.*

Máj. Studený Máj, v stodole (v zahradách) ráj. *Č.*

Když Máj vláhy nedá, Červen se předá. — Jestli v Máji neprší, tehdy to Červen převrší. *Č.*

V Máji aby hůl pastýři ani neoschla. — Suchý Březen, mokrý Máj, bude humno jako háj. *Č.* — *P.* Suchy Marzec, mokry Maj, będzie gumno (żyto) jako gaj. *Hal.* Сухий Марець, мокрий Май, буде жито кобы гай. *)

Májová voda vypije víno. (Deštivost v Máji vinicím škodí.) *Č.*

Březen — za kamna vlezem; Duben — ještě tam budem; Trnopuk — s kamen fuk. *Č.*

Aj aj, pan Máj, teplý a hladový. *R.* Ай ай, государь Май, теплъ да голоденъ.

Přijde Duben, zbytky vymetem z humen; přijde Máj, předc dobytku daj. *P.* Przyjdzie Kwiecień, ostatki z gumna wymieciem; przyjdzie Maj, przecie bydłu daj.

Svatba v Máji volá na máry. *R.* Кто въ Маю женится, тотъ будетъ маяться. Měsíc Máj už dávní Římané považovali jakožto svatbám nepříznivý. **)

Když se ozve v Máji hrom, chyť kámen anebo strom, (a třes jím). Praví pověra, že to tělesné síly přidává. *Č.*

V Máji hřímoty nedělají trampoty. *P.* Często w Maju grzmoty rozpraszają chłopom zgryzoty.

Roj, který se v Máji rojí, za plný vůz sena stojí; v Červnu rojení nestojí za zvonění. *Č.*

Od polních prací aneb jiných přirozených úkazů dávají se u Rusů některým svatým v tomto měsíci přídavná jména, jako: Jeremiáš zapřahalník, 1. M. — Boris, slavičí den, 2. — Irena rozsadnice (od rozsazování hlavatice), 5. — Job hrášník (setí hrachu), 6. — Lukeria komárnice, 13. — Helena dlouhé lny, 21. — Leoncius okurečník, 23. — Theodosia klasnice (od metání se klasů), 29.

---

*) *Šp.* Abril frio, pan y vino. — *Angl.* A cold April the barn will fill. A cold May and a windy makes a full barn and a findy.

**) *Lat.* Mense Majo nubunt mali. A Ovid. Fast. Mense malas Majo nubere vulgus ait. *Fr.* Noces de Mai, noces mortelles.

1. Na sv. Jeremiáše chop se rozsevačky. *R.* Еремѣя запрягальника — подыми сѣтево. (U nás ovšem dříve.)

2. Boris a Gleb sejí jarní chléb. *R.* Борисъ и Глѣбъ сѣютъ хлѣбъ.

3. Svatý Kříž, ovce střiž. *P.* Na święty Krzyż owce strzyż.

9. Mikuláš podzimní honí koně na dvůr, a Mikuláš jarní na zvůr. *R.* Никола осенній лошадь на дворъ загонитъ, а Никола весенній лошадь откормитъ. — Jiří s nůší, a Nikola s vozem. *R.* Егорей съ ношей, а Никола съ возомъ. (O přírostu trávy.) V. též 23. Duben.

10. Kdo seje pšenici na den Šimona Zelota, tomu se urodí jako zlato. *Bělor.* Хто сѣсць пшеницу въ день Симона Зилота, у того родицься аки злото.

11. Mučedlníka Mokia — den mokrý, celé léto mokré. *R.* Священномученика Мокія день мокрый, все лѣто будетъ мокрымъ.

12. Pan Serboni pálí stromy. (Spíše školní než prostonárodní přísloví, z prvních slabik tří svatých, jichžto zahradníci se bojí, anoť přicházející tehdáž obyčejně chladné noci květoucímu stromoví škodny bývají.) *Č.*

14. Pomine Isidora, pominou i severy. *R.* Какъ пройдутъ Сидоры, такъ пройдутъ и сиверы.

25. Havlovo žito, Urbanův oves, co z toho bude, potom mi pověz. Aneb: Pro Havlovo žito a Urbanův oves netřeba stodol přistavovati. — Na Urbanův den pospěš síti len. *Č.*

—. O svatém Duše choď ještě v kožiše. *Slc.* Do svatého Ducha nešpúšťaj sa kožucha, a po svatém Duchu dobre chodiť v kožuchu. *R.* Не снимай кожуха до святаго Духа. *Mr.* До святого Духа держися кожуха.

Červen. Červen studený, sedlák krčí rameny. *Č.*

Ne třeba boha o déšť prositi; přijde hned, jak začnem kositi. *Hal.* Не треба бога о дощъ просити; буде винъ, якъ станемъ косити.

Toho měsíce opět připadají: Petr kapustník, 12. — Akulina pohanková — гречишница, anebo: Akulina bzikalka —

быза (dobytek od much sužovaný bzikává, a pohanka se sívá). 13. — Agripina kupalnice, Аграфена Купальница, 23. — Jan Kupalo, svatojanské ohně, sobotky, 24.

—. Na boží Tělo jaký den, dlouho potom se vrací ten. *P.* Jaki dzień jest v Bożе Ciało, takich dni potém niemało.

8. Medardova krápě čtyřidcet dní kape. *Č.* — *P.* Od świętego Medarda czterdzieści dni szarga (deštivé počasí).

15. Kdo seje na Víta — škoda žita. *R.* Кто сѣетъ послѣ Фита, тотъ простъ бываетъ жита.

Slavíček jen do sv. Víta zpívá. *P.* I słowik tylko po święty Wit śpiewa. (Béře se v smyslu: Každá věc má svůj čas. Rozkoš na krátce trvá, šetrně užívej.) Na święty Wit słowik cyt! — Umilkł jak słowik na świętego Wita. (Sr. 16. Října.)

16. Po svatém Tichonu ptactvo tichne. *R.* Св. Тихона — птицы затихаютъ.

24. Od Jana Křtitele běží slunce k zimě a léto k horku; a od Jana Evangelisty (27. Pros.) obrací se slunce k létu a zima k mrazům. *R.* Съ Петра Аѳонскаго (12. Června) солнце поворачивается на зиму а лѣто на жары; а съ Спиридона солнцоворота (12. Pros.) солнце поворачиваетъ на лѣто а зима на морозъ.

Kukačka po sv. Janu za kolik dní kuká, za tolik grošův (nyní snad zlatých) žito bude. *Č.*

Před sv. Janem modli se o déšť; po sv. Janě přicházíť bez modlení. *P.* Przed św. Janem proś o dészcz, po św. Janie przyjdzie nieproszony.

Do Jana Křtitele nechval ječmene. *Č.*

26. Který svatý mláti bez cepu? (Pohádka stará. Sv. Jan Burian krupobitím při panujících toho času bouřkách.)

29. S Petrova dne zří oko zrno. *R.* Съ Петрова дни зорница зритъ хлѣбъ.

Léto.

Lidé se radují létu, a včely květu. *R.* Люди ради лѣту, а пчелы цвѣту.

Léto schranitelka, a zima travitelka. *R.* Лѣто собироха,

a зима прибироха. Aneb: Лѣто припасика, а зима приберика. Léto sbírá, zima sežírá. V létě dělej, v zimě vydělávej.

Deštivé léto horší podzimku. *R.* Дождливое лѣто хуже осени.

Umnožil bůh léto hmyzem, a zimu mrazem. *R.* Умножилъ богъ лѣто мухами, а зиму морозами.

Mnoho ryb, málo zrna. *Č.*

Dlouhý den, krátká niť. *) Nejen o přádle, ale i o jiných pracech platí, ježto letní den se spíše rozchodí a prozahálí. *Č.*

Červenec. V Červenci do košile rozděj se, a v Prosinci po uši oděj se. *R.* Іюль-та хоть раздѣнься, а Декабрь-та потеплѣй оденься.

Červenec, Srpen, Září muka, ale potom bude mouka. *R.* Іюль, Августъ и Сентябрь каторга, да послѣ будетъ мятовка.

V Červenci volá křepelka žence do pole: „Pojďte žít, pojďte žít, dostanete pět peněz, pět peněz!“ *Č.*

Ženci na pole, včely s pole. *Č.*

4. Svatý Prokop kořen nakop. — Jinak takto: Svatý Vít kořen šlíp, sv. Petr, ten ho natrh, sv. Prokop kořen dokop, sv. Markyta vede žence do žita. *Č.* — Jest pověra, že v den sv. Prokopa sedm se lidí utopí, sedm oběsí, sedm zasype atd. (Možná, že i více; neboť svět jest velký.)

13. Svatá Markyta strčí srp do žita (— vede žence do žita). *Č.*

20. Na sv. Eliáše dopoledne léto, a odpoledne podzim. *R.* На Илью до обѣда лѣто, а послѣ обѣда осень. — Do Eliáše i pod křovím schne, a po Eliáši ani na křoví. *R.* До Ильина дни подъ кустомъ сушитъ, а послѣ Ильина дни и на кустѣ не сохнетъ. — O přibývání toho času noci jest ruské přísloví: Первый Спасъ (Vstoupení Páně) часъ припасъ, Петръ и Павелъ два прибавилъ, Илья Пророкъ три приволокъ. — V. 23 Dubna.

---

*) *Něm.* Je länger der Tag, je kürzer der Faden.

24. Boris a Gleb, dozrál chléb. *R.* Борисъ и Глѣбъ, поспѣлъ хлѣбъ. *Hal.* На Бориса и Глѣба берися до хлѣба. — Boris a Gleb, polní práce nech. *Mr.* На Глѣба и Бориса за хлѣбъ не берися. (Pověra, že pokuta toho nemine, kdo na ten den těžkou práci koná.) — Sr. 2. Máje.

25. Jak teplý sv. Jakub, tak Vánoce studené. *P.* Jak ciepły św. Jakób, tak zimne Boże Narodzenie.

Co do sv. Jakuba dopoledne (vína) odkvěte, to do Havla uzraje. *Č.*

26. Svatá Anna, chladno z rána. *Č.* — *P.* Od świętéj Anki zimne poranki.

Srpen. Duben, Máj a Červen víno v sudech suší; Srpen, Září, Říjen hospodáře kruší. *R.* Апрѣль, Май и Іюнь вино въ бочкахъ сушитъ; Августъ, Сентябрь и Октябрь хозяина крушитъ.

Asie Afriky čestnější, Srpen Března teplejší. *R.* Азія Африки честнѣе, Августъ Марта теплѣе.

Když květou boby, nouze o chleby; a když květe mák to už ne tak. *Hal.* Коли цвѣте бибъ, то тяжко о хлѣбъ; а якъ макъ, то не такъ.

S počátkem toho měsíce říká se, že opět studený vítr ze strnišť fouká.

1. Sv. Petr v okovách, v. 22. Února.

6. Spasovky lahůdky, Petrovky hladůvky. *R.* Спасовка ласовка, а Петровка голодовка. (Půst k sv. Petru a Pavlu trvající přes 5 neděl, jest pravý půst, an lid bez toho mívá všecky kouty vyprázdněné; půst ale Proměnění Kristova v Srpnu, tehdy ve žních a po nich, dává už dostatek moučné potravy.)

Přišel Spas, vezmi rukavice zas. *Mr.* Пришовъ Спасъ, держи рукавици про запасъ.

10. Na den sv. Vavřince jdou oříšky do věnce. *P.* Na świętego Wawrzeńca jidą orzechy do wieńca.

15. Svatá královna dostane (dává) první výlupek. (Okolo Na nebe vzetí P. Marie první oříšky.) *Č.*

18. Кто сѣетъ рожь на Флоровъ день, у того родятся флорки (?).

24. Na Bartoloměje sedlák žito seje. *P.* Święty Bartłumi żyto potłumi.

Bartoloměj svatý odpoledne krátí. *P.* Święty Bartłomiéj podwieczorek przytłumi.

26. Natálie nazvaná ovesnice — овсяница; ježto tou dobou ve středních a půlnočních Rusích ovsy se sklízejí.

Září. Čeho Červenec a Srpen nedovaří, toho Září neusmaží. *P.* Czego Lipiec i Sierpień niedowarzy, tego Wrzesień nieusmaży.

1. Semin den, babí léto. *R.* Семена Лѣтопроводца. Семинъ день, бабье лѣто. Léto na odchodě. — U nás ovšem nejméně o šest neděl později.

7. Viz 23. Dubna.

15. Nikyta řepořez, anebo husí odlet — рѣпорѣзъ, гусепролетъ. V Rusích zelí a řepa se sklízejí s polí, a husy letí od Severního moře na jih.

21. Po sv. Matouši čepici na uši. *Č.* — *P.* Po świętém Mateuszu każdy kiep w kapeluszu.

25. Od Sergieva dne zima se snáší, a od zimní Matreny (9. Listop.) se usazuje. *R.* Съ Сергіева дни начинается, а съ Матрены зимней устанавливается зима.

29. Svatý Míchal všecko s polí spíchal. *P.* Święty Michał kopy spychał.

Podzim.

Podzim na strakaté kobyle jezdí. *R.* Осень на пѣгой кобылѣ ѣздитъ. (Z příčiny časté změny povětří, sněhu a bláta.)

Když dlouho listí nepade, tuhá se zima přikrade. *P.* Jim mocniéj liście na drzewie siedzi, tym ostrzejsza zima się utwierdzi.

Na pěknou ozim nepřistavuj stodol. *R.* Осенней озими не клади въ засѣкъ.

Podzim praví: pěkným osením pole odívám; a jaro dí: také já se na to podívám. *R.* Осень говоритъ: я поля хлѣбомъ уряжу; а весна говоритъ: еще я погляжу.

Srbové praví, že jeřábi odletujíce na podzim volají: Nechej svačinu, vezmi halenu! a na jaro přiletujíce: Zahoď halenu (šat), vezmi svačinu! — Турн ужину, а узми халину.

Když čečetek nevídati, hotov se na tuhou zimu. *Č.*

Říjen. Teplý Říjen, studený Únor. *Č.*

Když Říjen blýská, zima plíská. *P.* Grzmot Październikowy — niestatek zimowy.

V Rusích okolo 1. Září, někde dříve někde později, začíná se Babí léto; u nás teprv asi dvě neděle po sv. Václavu.

Bude-li první den Babího léta jasný, nastane teplý podzimek. *R.* Если первый день бабьяго лѣта ясенъ, то и осень будетъ тепла.

Divoké husy na odletu, konec i babímu létu. *Č.* V. 15. Září.

1. Den Panny Marie Orodovnice první mrazíky. *R.* Покровъ Богородицы первое зазимье. — Fouká-li toho dne vítr od východu, zima bude tuhá. *R.* Когда на Покровъ вѣтеръ подуетъ съ востока, то зима будетъ холодна. V. 23. Dubna.

16. Svatý Havel do všeho i do zelí velel. — Zpívá jako slavík po svatém Havle. *Č.* Srov. 15. Června. — Havlovo žito v. 25. Máje. *HLuž.* Na swjateho Hawła, hdyž je rjepa zrała.

18. Do svatého Lukáše, kde chceš, ruce měj; a po sv. Lukáši za ňádra je dej. *S.* До светога Лукс, куд' ти драго руке; а одъ светогъ Луке, турь у нѣдра руке.

Na sv. Lukáše hojnost chleba i kaše. *Č.*

26. Jestli Dimitriův den po holu, bude Velkonoc tepla. *R.* Если Дмитровъ день по голу, то и Пасха будетъ теплая. Viz též 23. Března.

28. Na svatého Šimoniše přikluše nám zima tišc. Šimona Judy, zima je všudy. *Č.* — *Slc.* Na Šimona Judy hájníci ven z búdy. (Hlídači zahrad a vinohradův opouštějí své boudy.)

Šimona Judy — biče schovejte, kyje řezejte, rukavice vyndejte. *HLuž.* Symana Judy, khowajće krudy, kije rjezajće, rukajcy pytajće (anebo: — krudy, tykajće rukajcy, rjezajće kije, wob'wajće črije). Toho času v Lužici při honění dobytka místo bičův holí užívají.

Svátek Šimona Judy, tuhnou na poli hrúdy. — Šimona Judy, sníh nebo hrúdy. *P.* Szymona Judę, śnieg albo grudę. Szymona święto i Judy nabawi cię pewnéj grudy. Anebo: Święty Szymon s Judą następują s grudą. — W dzień Szymona Judy boji się koń grudy. *Hal.* На Симеона Юды боится конь груды.

Listopad. 11. Hus o Martině nejpěkněji zpívá (zvláště tomu, kdo podlé veršíkův našeho Lomnického světí sv. Martina sedě u dobrého vína.) *Č.* — Martinská hus. Zabíjení husí k tomu dni nejen u nás, ale také v Polště a v Prusích obyčejno. Protestanti němečtí vykládají si tento obyčej jakožto památku našeho Jana Husi, jejž považují za předchůdce svého Martina Luthera.

Na sv. Martina kouřívá se z komína. *Č.*

Má se jako husi o Martině (t. zle, nebezpečenství mu hrozí). *Č.* — *P.* Dzień świętego Marcina wiele gęsi zarzyna.

Padá-li první sníh toho dne, říkáme, že sv. Martin přijel na brůně. *Č.*

Půjde-li hus přes led o Martině, bude se po něm dlouho ještě koupati. *P.* Jeżeli gęsi ślizgają się przed św. Marcinem po lodzie, po św. Marcinie topić się mogą w wodzie.

23. Klíment zimu oblibuje, ji sv. Petr (22. Února) ucezuje. *Č.*

25. Na svatou Kateřinu schováme se pod peřinu. *Č.* — Ať Kateřiny nebo Kříže, kdy mrzne, tehdy topte chýže. *Kr.* Bodi si svéta Katarina al pa Krés, kadar je merzlo, le neti lés.

26. Co u vlka v zubech, to mu Jiří dal. *R.* Что у волка въ зубахъ, то Егорій далъ. U Rusův, jak se už výše podotklo, mimo jarního jest také podzimní sv. Jiří, kterézto doby sedlští dělníci a nádenníci do celoroční služby se pronajímají, a tak zaprodavše se druhdy ovšem pravým vlkům do tlamy se dostávají, kdež jim nic nezbývá, leč těšiti se tímto příslovím: A však přijde zase Jiřího. *R.* Вотъ тебѣ, бабушка, будетъ Юрьевъ день! — rozpočítáme se potom s hospodářem neb pánem.

Prosinec. Když v Prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to běží. *P.* Mroźny Grudzień i wiele śniegu, żyzny roczek będzie w biegu.

4., 5., 6. Na sv. Barboru saně na dvoru. *P.* W świętą Barborkę, włoż sanki na górkę.

Barbora mosty mostí, Sáva hřeby ostří, a Mikuláš je přibíjí. *R.* Варвара мосты моститъ, Сава гвозди гвоздитъ; а Никола прибиваетъ. Anebo: Barbora zavaří, Sáva zakalí, a Nikola skuje. Варвара заваритъ, Сава закалитъ, а Никола закуетъ. Barbora vaří, Sáva chladí, Nikola jí. *S.* Варварица вари, а Савица хлади, Николица куса. Srbové strojí den sv. Barbory jistou odvařku (варица) ze všelikého obilí a vařiva, kterouž pak třetího dne jídají.

Po svaté Baruši střez nosu a uší. *R.* Трещитъ Варуха, береги носъ да уха.

Co sv. Michal (8. Listop.) zakuje, to Mikuláš rozkuje. *R.* Что Михаилъ Архангелъ закуетъ, то Никола раскуетъ. (Bývá rozjih, jestli jsou záhy mrazy připadly.)

Jiří s pící a Nikola s mostem. *R.* Егорій съ кормомъ а Никола съ мостомъ. (V. 9. Máje.)

Sv. Mikuláš splachuje břehy (pršívá). *Č.*

13. Lucie noci upije (a dne nepřidá). *Č.* *)

25. Jitřní jasné, tmavé stodoly. — Tmavé Vánoce, světlé stodoly. *Č.* **)

Zelené (černé) Vánoce, bílá Velkonoc. *Č.* — *P.* Zielone boże Narodzenie, biała Wielkanoc.

Jestli o jitřní hvězdno, slepice hodně ponesou. *Č.* — *R.* Темные святки, молочныя коровы; свѣтлые святки, носкія куры. Tmavé vánoce, dojné krávy; světlé Vánoce, ponesou slepice.

Toť může dříve býti jak Vánoce. *S.* То може быти прie него Божићь. (To spíše možno.)

---

*) *Šp.* Santa Lucia mengua la noche y cresce el dia. *Fr.* A la sainte Luce du sault d' une puce. *Ném.* Luzen macht den Tag fluzen.

**) *Angl.* A light Christmas, a heavy sheaf. (Světlé vánoce, těžký snop.)

Vánoce jsou vánoce, a pečeně jest jejich sestra. *S.* Божићь е божићь, а пециво му е братъ.

Lepší Vánoce třeskuté, nežli tekuté. *Č.* — *S.* Болѣ е божићь кужанъ него южанъ (lepší Vánoce s morem, nežli s jihem). Anebo: Teplým Vánocům a přátelskému koláči nikdy se neraduj. *S.* Южну божићу и пріятельскомъ колачу не валя се радовати. — Nedej bůh jasných Vánoc a pošmourného sv. Jiří. *S.* Да те богъ сачува ведра божића и облачна Дюрдьева дне. — Do Vánoc není hladu ani zimy. Anebo: Do Vánoc huj! od Vánoc auve! *S.* До божића ниє ни глади ни зиме. — До божића: Кралѣвићу Марко! Одъ божића: Яохъ моя майко!

26. Na svatého Štěpána každý se má za pána. *P.* W święty Scepon kazdy se pon. (Protože toho času čeládka ze služby vystupovala.)

Běhá s tím jako s vlčí kůží po koledě. *P.* Biega s nim by s wilczą skórą po kolędzie. (Po všech koutech s něčím běhati.)

27. Spiridon v. 24. Června.

28. O Mladátkách den se omlazuje. — Jest také obyčej toho dne ráno ptáti se dětí ještě v posteli: Kolik bylo mladátek? Které neví, šlehne se metlou a připomene se mu, že čtyři tisíce čtyři sta čtyřidcet čtyři. *Č.*

XVI.

Přísloví 1. národopisná, 2. zeměpisná, 3. dějepisná. — Některá k slovanskému bájesloví a pověrám se vztahující.

Ráznĕ a důmyslně nazývá **Slovany** „holubičím národem“ náš Komenský, nevím, sám-li od sebe anebo z nějakého národního hlasu. Dále na slovo jsou vzati Čechové jakožto hudebný — Poláci jako rytířský (rycarski) — a Rusi jako caromilovný (царелюбивый) národ.

Kde Slovanka, tam zpěv. — Kdě Slovačka, tam zpev. *Slc.* Jinak i takto: Kde Slovan, tam zpěv; kde Maďar, tam hněv.

Slovanskému jazyku od Němcův dobra nenaděj se. *R.* Словянскому языку не видать добра отъ Нѣмцевъ. — Německé plémě se Slovanským nic dobrého neobmýšlí. *R.* Нѣмецкое племя Словянскому никакъ добра не мыслитъ.

Jest přísloví mezi Němci o Slovanech, že „kam Slovan přijde, každý hřebík před ním se třese.“ Naproti tomu zas Slovan praví: „Pravda; ale kam Němec přijde, ten ho zajisté vytáhne.“

Nedej bože dočkati té chvíle, by se poznal býk a Slovan ve své síle. *Il.* Danju noću molit ćemo boga, da ne pozna bik i Slavjan svoga roga. (Tak prý se cizozemci za náš národ k bohu modlívají; jen že psího hlasu bůh neslyší.)

Praví se, když od boha s nebe svržen byl Satan, že padnuv na zem rozbil se na kusy, tak že hlava jeho padla na Španicly — a odtud pýcha národu toho; srdce do Vlach, kde nejvíce zbojnictví a zrady; břicho do Němec; ruce do Turek a Tatar, aby loupili a zabíjeli; nohy pak do Francouz, kterýžto národ odtud rád skáče a tancuje. — Měl pak při sobě

též Satan jakousi tabulku, a ta prý zalítla do zemí slovanských, aby se na ni cizí hříchy zapisovaly, za něž by Slované trpěli.

Pravý **Staročech**! (řádný, poctivý muž.) Tak též i jiní kmenové o sobě: Szczery Polak. Je pravi Horvat! atd.

„Slovan (Čech) vůl, Němec kůl, Turek tráva zelená, Francouz růže červená.“ — Přišel vůl, porazil kůl, sežral trávu zelenou, pos—l růži červenou.

České slovo (poctivé, věrné). — Jakýs to Čech, že slovo nedržíš? *P.* Co za Czech, słowo nietrzymać?

Česká země matka chleba.

Čechové tehdáž zpívají, když se najedli. Anebo jak Veleslavína praví: Čechové, když se jim jísti chce, nebývají veseli.

Čech má hlavu svou — a to neustupnou. — Též se praví, že Čechové mají: Srdce z hubky, v hlavě kámen: křísni, hnedle bude plamen, t. j. jsou sice měkkého, dobrotivého srdce, ale ustrnuvše na čem, nedají se snadno svésti, totiž mají svou palici, též nemnoho stojí je rozdrážditi.

Ďábel svodil Evu po vlasku, Eva Adama po česku, bůh jim zlořečil po německu, anděl pak je z ráje vyhnal po uhersku. *P.* Diabeł Ewę po włosku zwodził, Ewa Adama po czesku, bóg jich po niemiecku gromił, anioł zaś po węgiersku z raju wygnał.

Do chléva Němkyně, Češka do kuchyně, Francouzka do lože (nejlépe se hodí).

Těchto časův divnější jest na pražském mostě pravý Čech, nežli jelen se zlatými rohy. — Tak touží už Veleslavína dokládaje: Mnozí se zvlašili a poturčili (chtěl nepochybně říci: poněmčili). — Čechové se zvlašili, peníze se jim zplašily.

Zlatí plotové, a svině v stříbře chodí v Čechách. Červ. (Bez výkladu i nyní se rozumí.)

Lacino v Čechách — tři košťály za groš.

Vypravuje se jako vrabci z Čech (o nevýpravném člověku).

Nenávistní Čechům někteří Moravci říkají: Čech neplech. Jim ale opět s naší strany: Moravec — nemravec.

Pán bůh Čecha neopustí, pakli sám sebe se nespustí.

Čechy a Sasy prošel, a rozumu předce nedošel. *HLuž.* Ty sy Česku a Sasku wobhonił, a nejsy ničo nazhonił. *DLuž.* Ty sy Césku a Saksku hoběgnul, nějsy pak nic nahuknul.

Slovák jako řepa. — Čirý Slovák.

Milý brachu, ješče pojíš mnoho slovenského hrachu (než to neb ono se stane; než se to ono naučíš).

Co Vlach to doktor, co Němec to kupec, co **Polák** to hetman. *P.* Co Włoch to doktor, co Niemiec to kupiec, co Polak to hetman.

Starší šlechtic polský, než baron německý. *P.* Starszy szlachcic polski, niż baron niemiecki. — Přísloví toto jest důkazem veliké a chvalitebné národní hrdosti. Každý šlechtic polský více sobě na tomto jmenu zakládal, než na jakémkoli hraběcím, ano i knížecím tituli, jak toho v dějinách mnohé jsou příklady, z nichžto jeden zvláštní tuto uvedeme: Stanislav Jablonowski vojvoda ruský a hetman velký korunný postaven byl pod nejvyšší správou krále Jana Soběského nad vojskem polským pod Vídní r. 1683. Po tom slavném, jedině Poláky dobytém vítězství poslal císař Leopold k němu s tím předložením, že ho chce učiniti knížetem německé říše. Jablonowski dal ale Žirowskému, císařskému poslovi, tuto přepamátnou odpověď: Řekni J. cís. Msti., ráčí-li mi z vděčnosti za mou službu darovati pár pistolí, že z té pocty mu velice děkovati budu; kdybych ale knížecí titul měl od něho přijíti, zdálo by se, že se nedostává něčeho k mému šlechtictví, jež já předce zároveň i tituli i stavu knížecímu považuji.

Co Vlach vymyslí, Francouz zhotoví, Němec prodá, Polák hloupý všecko koupí, a Rus ho zloupí. *P.* Co Włoch wymyśli, Francuz zrobi, Niemiec sprzeda, Polak głupi wszystko kupi, a Moskal złupi (jiní praví: a Tatar wydrze).

Polský most, německý půst, vlaská nábožnost, vše to ničemnost. *P.* Polski most, niemiecki post, włoskie nabożeństwo, to wszystko błazeństwo. — V 16. století též se říkalo: Czeski post a polski most, wszędzie nierząd — jak Stan.

Sarnicki poznamenal. *R.* Польскій мостъ, Лютерскій постъ, Турецкое набоженство, то все блазенство. Anebo: Нѣмецкой постъ, что Литовскій мостъ. Posud ztěžují si pocestní na špatné cesty a mosty v Polště, což teprv za dávních časův! Nezle o polských mostech zní toto přísloví: „Jakýž polský most?“ Na most čtyřmi, a s mostu po hlavě. *Hal.* Якый польскый мистъ? — На мистъ чотырма кыльми, а зъ моста на голову.

Vlach se salátem krmí, Polák po něm vyškoudne. *P.* Włoch się sałatą karmi, Polak na niéj schudnie. (Poláci nejsouce milovni salátu vlaskou travou ho jmenují).

Co Polák vypije za den, Němcovým statkem bývá. *P.* Co Polak wypije za dzień, Niemca majątek stanowi. (Za to také pili, až se droždí dopili!)

V Polště přílišná hojnost vede zemi na mizinu. *P.* Zbytek Polski ziemię (państwo) gubi.

Nebude v Polště dobře, leč bude dříve velmi zle. *P.* Niebędzie w Polszcze dobrze, aż pierwéj będzie bardzo źle.

Poláci — tuláci. Přísloví hanácké: Poláce so toláce.

Nikdy v Polště se nedostává železa na zbraň, rytířstva na koně, žita, lnu a pšenice, plné vína pivnice. *P.* Nigdy w Polszcze niezabraknie żelaza do broni, rycerstwa do koni, żyta, lnu i pszenicy, i pełnéj wina piwnicy. — Anebo: V naší Koruně jest z boží milosti žita na chléb v hojnosti, len na plátno, ovce na sukno, dost koní všudy, na zbraň i rudy. *P.* W naszéj Koronie jest z łaski bożéj żyto do chleba, len do płótna, owce do sukna, stada do koni, kruszce do broni. — Pěkná to a pravdivá přísloví o bohatosti krajin polských; leč poslyšme, jaká nepěkná pravda v následujících starých latinských se objevuje veršících: Clarum regnum Polonorum Est coelum nobiliorum, Paradisus Judaeorum, Purgatorium plebejorum Et infernus rusticorum; Auri fodina advenarum, Causa luxus feminarum. Multis quidem dives lanis Semper tamen egens pannis, Et copiam lini seril, Sed externam telam quaerit; Merces externas diligit, Domi paratas negligit; Caro emtis gloriatur, Emta parvo aspernatur.

Kde dvá Poláci, tu tři strany. *P.* Gdzie dwóch Polaków, tam trzy strony.

Nepořádkem Polsko stojí. *P.* Nierządem Polska stoji. — Tak bývalo dotud až potud. Ale už Fredro opírá se proti tomuto přísloví, řka:

Kto mówi, nierządem Polska stoji, sam ma nierząd w głowie;
Jedź do Rzymu, nam zostaw wioski i przysłowie.

A slavný Sarběvský takto pěje: (L. IV. 5.)

Me prisca lactat fabula: crescere
Per ipsa Lechum damna; sed heu! recens
Ne me refellat fama, Lechum
Damna suis cumulare damnis.

S čímž souvisí i následující:

Moudrý Polák po škodě (by jen bylo na čem). *P.* Mądry Polak po szkodzie. — Po stracie Polak mądry, byle było na czém. Włoch przed szkodą, Niemiec w szkodzie, Polak po szkodzie przychodzi k sobie. *Hal.* Мудрый Ляхъ по шкодѣ, якъ коня вкрали, то стайню замкнувъ. Anebo: Мудрый Ляхъ по невчасѣ, коли не стало въ запасѣ. (Mudr Polák po době, když nic není v zásobě.) *Mr.* По шкодѣ (писля шкоды) и Ляхъ мудрый. A starý Polák — Rej z Náhlovic — napsal: Mały to rozum, co bywa po szkodzie.

Dej mi, bože, ten rozum před účinkem, jaký míwá Rusin (Polák) po účinku. *Hal.* Дай менѣ боже той розумъ на передъ, що Русинови на послѣдъ.

Dokud svět světem, nebude Polák Němci bratrem. *P.* Jak świat światem, niebędzie Polak Niemcowi bratem. Poki świat światem, Polak Niemcu (wilk owci, pies kotce) nie bratem. Podobnou zpívávali i naši staří Čechové u př. Dalimil: Spíše oráč dobrým knížetem bude, nežli Němec s Čechy věrně zbude. Příčinu pak takových nechutí, ač tuším nikomu neznáma není, prostým ale jadrným veršem klade Lomnický na začátku knihy své: Kšaft sv. Jeronyma, 1613, kde řádky: Cizí národ nás sužuje, atd. se počínají.

Láska bez žehravosti, jak Polák bez vousův. *P.* Miłość bez zazdrości, to jak Polak bez wąsa.

Polská pěchota — nicota. *P.* Polska piechota, mała cnota (lichota).

Dokud husara, dotud i Poláka. *P.* Dopóki husarza, dopóty Polaka. Poki kopiji i husarza staje, będzie Polak pan w polu; skoro kopija zginie, zginie i Polska cnota.

S husarského padna sedla rukou neb nohou, a s kozáckého vazem zaplatíš. *P.* S husarskiego siodła ręką albo nogą, a s kozackiego szyją przypłacają.

U nás není Polsko, a jest více. Anebo: U nás není polská zvůle, a jest jedna pevná vůle. *R.* У насъ не Польша, есть и больше. (Ne svobodná obec, plná svárův a zmatkův, ale jedna vše řídící hlava.)

Stráš ty Poláky! *Mr.* Страхы на Ляхы. *Hal.* Страхы на Ляхы, а Русинъ не боится. *P.* Strachy na Lachy. (Straš ty koho jiného, a ne mne, anebo jak Němec dí: das ſind Schreckenberger. Přísloví z časův hetmana Chmelnického, když Kozáci všude Polákův tiskli a málem na mizinu přivedli.

Cikán a Polák jedna baba. *Mr.* Що въ Цыгана, що въ Ляха, то одна переляка.

Hej Poláci, po Sluč jsou naši. *Mr.* Отъ Ляше, по Случъ наше. Знай же Ляше, по Случъ наше, (jiní praví по Вислу наше). Po vybití Polákův z Maloruských krajin za Bohdana Chmelnického za hranici mezi těmito vraždícími se Slovany položena byla řeka Sluč anebo Sluš, tekoucí skrz Volyňskou gubernii. Odtud toto přísloví jako na posměch nepřátelům.

Pro hříchy bůh opustil, Poláky na nás pustil. *Mr.* За наши грѣхы надходятъ Ляхы. Užívá se nyní, když koho veliké potká neštěstí.

Nech se třikrát spolačím, není-li to pravda! *Mr.* Щобъ же я тричи Ляхомъ ставъ, коли то неправда. — Veliká to bývala kletba, tak sice, že hned druhý klnoucího se těmito slovy pamatoval, řka: Pomni na svou duši, a nezatracuj ji!

Polská, židovská a psí víra (vše jedno). *Mr.* Ляшьская, жидивская и собачая вѣра.

Matko! zakryj mi oči, ať nevidím ohyzdného Poláka!

Mr. Мамо! закрый менѣ очи, нехай не дивлюся на того огыдного Ляха.

Bodejž zdechnul na Polské víře. *Mr.* Щобъ ты въ Ляшскій вѣрѣ здохъ! Slova tato považují se za hrozné pohanění, pro něž každý Malorus na krev se bíti hotov jest.

Proto Polák Polákem, aby bil, a chlap chlapem, aby trpěl. *Hal.* На тое Ляхъ Ляхомъ, абы бивъ, а хлопъ хлопомъ, абы терпѣвъ.

Poláka rubejte a si podávejte; nestojí za nic, leda pečený. *Hal.* Ляха бій и ще другому подавай; бо винъ хыба печеный добрый.

Nelíbí se Poláku, že ho zabili: hle, ještě nohama klátí (kope). *Hal.* Нерадъ Ляхъ, що го забили: ще ногами вергае.

Proč čert Poláky béře? Proto že pro sebe chodí. *Hal.* Чому чортъ Ляхивъ бере? Бо по единчи ходять. (Odřezujíce se ke své největší škodě od velikého těla slovanského.)

Poláku, ty bloudíš! — Co na tom, jen když jezdím. *Hal.* Ляше, ты блудишь! — Однаково ѣздити. (Polák myslí, jen když on pánem, ať to vede kam vede.)

Čert na jedno kopyto šil všecky Poláky. *Hal.* На одно копыто дѣдько всѣхъ Ляхивъ покровъ.

Hybaj, Poláku, dělej místo Rusáku. *Hal.* Посунься, Ляше, най Русинъ сяде.

Kůň Turek, chlap Mazurek, Uherská šavlice, Maďarská čepice (nejlepší). *P.* Koń Turek, chłop Mazurek, szabla Węgierka, czapka Magierka. O Tureckých koních praví též jiné přísloví: Kdo na Tureckém koni neseděl, neví co dobrá jízda.

Usmívá se na to jako **Mazur** na žemli. *P.* Rozśmiał się jak Mazur na żemłę. Lužičané praví: Won so smjeje (weseli), kajž Njemc na tykancy. A my Čechové: Směje se na to, jako Kuba na jelito. — Z Mazurův sobě ostatní Poláci rádi smích střápají, pravíce o nich, že se slepi rodí (Slepy Mazur od ciemnéj gwiazdy), ačkoliv při vší své prostotě lidé tito nejsou bez mnohých dobrých vlastností, a jako vojáci vytrvalí

a udatní. Vstoupí-li Mazur kam do služby, první rok prý obyčejně ostatní čeládka blázna sobě z něho strojí, druhý pak rok už on sám jich, a třetí rok i samého pána za blázna mívá. Pranice milují, tak že příslovím jest u nich: Špatný to byl jarmark, jenom pět bylo zabito. Zły jarmark, kiedy tylko pięciu zabiją.

Horal má nohy čapí, koho chce, toho lapí. *P.* Góral ma nogi bocianie, kogo zechce, to dostanie. Horalé, obyvatelé při Tatrách v Krakovském vojvodství.

Tvrdošijný jak **Rusín.** *P.* Uparty jak Rusin. *Hal.* Твердый Русинъ.

Tvrda Rus, vše přetrvá. *Hal.* Тверда Русь, все перебуде.

Rusína kdo ošidí, moudrým bude. *P.* Rusina kto oszuka, będzie mądr.

Nejsou-li v tom čáry, to jich už ani na Rusi není. *P.* Jeżeli w tém niesą czary, to jich już i na Rusi niema. (O věci velmi chytře neb úkladně nastrojené.)

Velikýtě Ruský bůh! *R.* Великъ Русской богъ. Říká se: Jaký člověk, takové i božství jeho; ovšem totéž o celých národech říci se může.

V Rusích od hladu ještě nikdo neumřel. *R.* На Руси еще отъ голода никто не умиралъ.

Byv na Rusi domů musí. *P.* Bywszy w Rusi do domu musi. (As tak jako Karel XII. a Napoleon.)

Nikdo tolik běd neuvalil na Rusy, jako dvůr římský a chán krymský. *R.* Никто столько бѣдъ Россіи не надѣлалъ, какъ папа Римскій да ханъ Крымскій.

Rus zadním rozumem silen, (ba věru i předním!) *R.* Русской заднимъ умомъ крѣпокъ, t. j. po chybě učiněné rychle k rozumu přichází a opraví.

Bij Rusa, i hodinky dělati dovede. *R.* Бей Русскаго, часы сдѣлаетъ. (Ke všemu jest schopen, vše dovede, zvláště potřeba-li jej k tomu dohání.)

Rus rád čítá, Malorus zpívá, a Polák povídá. *R.* Русакъ до читанья, Хохлякъ до спѣванья, Полякъ до сказанья. *Mr.*

Москаль читае, мужикъ спѣвае, což také takto se rozuměti může: Rus poroučí (zpívá), a Malorus poslouchá (tancuje).

„Ruský dar“ slove Polákům takový, jejž dárce zase nazpět žádá, ano za jaký nejméně v dvojnásob oddarovati třeba. — Danai dona ferentes.

Moskevská víra. *Mr.* Московска вѣра. Právě to co graeca fides, na niž se zpolehnouti neradno. Odtud: Moskala vezti. *Mr.* Москаля везти, tolik co ošiditi, oklamati.

Vyčkej ruský měsíc. *P.* Poczekać Ruski miesiąc, — protože o 12 dní jest za našim. *Mr.* Московскый часъ пидожди! Znamená: Nezpoléhej na slib ruského člověka; ruský slib, pochybný skutek.

Dámť já mu, že na to ruský měsíc pamatovati bude. *P.* Dam ja jemu, aż ruski miesiąc popamięta. (Pohrůžka.) *Hal.* Попамятаешь московскый мѣсяць.

Ví Moskal cestu, a předce se ptá. *Mr.* Москаль дорогу зна, та ще пыта.

Dí-li Moskal: na mou čest! kdo mu věří, sklamán jest. *Mr.* Коли Москаль каже право, то бреше браво.

Dí-li Moskal: sucho, vyhrň se po ucho. *Mr.* Коли Москаль каже сухо, то пиднимайся по ухо.

Na vlka se svádí, a Moskal kobylu ukradl. *Mr.* На вовка помовка, а Москаль кобылу укравъ.

Jak Žida poznati? — Oči vykol (t. sobě, a hleď každý na se). Jak Rusa poznati? — Spat lehni (a okrade tě). Jak Poláka poznati? — Běž a ohlížej se, požene se za tebou. Jak Valacha poznati? — Měšec vyndej, a ptej se, či jest. *Mr.* Якъ бы менѣ Жида побачити? — Очи выколи. Якъ бы Москаля побачити? — Спати лягай. Якъ бы Ляха побачити? — Бѣжи та озирайся, у погоню бѣжать буде. Якъ бы менѣ Волоха побачити? — Кишеню покажи, та пытай: чія?

Tak se zmoskalil, že pod živým člověkem paty řeže. *Mr.* Винъ такъ намоскалився, що изъ пидъ живого пяты рѣжетъ.

S Moskalem za dobré bývej, ale vždy kámen za ňádry mívej. *Mr.* Съ Москалемъ дружи, а камень за пазухой держи. Aneb: Съ Москалемъ знайся, а камень у пазусѣ держи.

P. S Rusinem gadaj, a w zanadrzu kamień trzymaj. A Rusin zas proti tomu: Зъ Ляхомъ говори, а камѣнь за пазухою держи.

Rotí jako po vsi Moskal. *Mr.* Мутить якъ у селѣ Москаль.

Moskal čertem podsypaný. *Mr.* Москаль пидсыплется бѣсикомъ.

Moskal nic velikého není, ale — ale! *Mr.* Москаль не великъ чоловѣкъ — та ба!

Rač mi bože dáti, s popem se nepotkati, Moskala nevídati, nebude neštěstí. *Mr.* Абы тилько бигъ дарувавъ, зъ попомъ не встрѣнуться, та Москаля не взрѣть, то лиха не буде.

Táto! táto! hle, čert k nám leze do chalupy! — „Nechť si leze, jen když není Moskal.“ *Mr.* Тату! тату! лѣзе чортъ у хату! — „Дарма — абы не Москаль.“

Čerta zaženeš křížem, ale ne Moskala. *Mr.* Видъ чорта видхристишься, а видъ Москаля не видбѣешься.

Uřež i poly (šosy), a utikej od Moskala. *Mr.* Видъ Москаля полы врѣжь, та втикай.

Moskal jak vrána vyhlíží, a jest čerta chytřejší. *Mr.* Москаль якъ ворона, а хытрѣйшій чорта.

Angličané nazývají Rusy *bradatými dětmi* — bearded children. Bedřich Veliký, pruský král, praví, že Rus trpěliv do nejvyššího stupně. Řekové mají přípovídku o Rusech, že se jim proto nelíbilo v Konstantinopoli, poněvadž tam žádného kvasu, toho oblíbeného jim nápoje, není. *Τί πόλις, ὁπου δέν ἔχει χβάσον*, — jakéž to město, kde ani kvasu není.

Svoboda, svoboda — to Kozácká výhoda. *Mr.* Воля, воля — Козацкая доля! (Vztahuje se na dřevnější samostatný stav bojovných synův Ukrajiny.)

Kozáci jak děti, jen když se najedí a nakrmí naději. *Mr.* Козаки якъ дѣти, хоть багато поѣдять, хоть трохы надѣятся.

Chléb a voda, to kozácká strava. *Mr.* Хлѣбъ та вода, то козацка ѣда.

Ne na to Kozák pije, co je, ale na to, co bude. *Mr.* Не на те Козакъ пье, що е, а на те, що буде.

Maje šat a co by jedl, i Kozák by leżeti dovedl. *Mr.* Коли бъ хлѣбъ та одежа, то бъ ѣвъ и Козакъ лежа. (Snadno pánům lenošiti, an se chudí o ně starají.)

Koník vraný, to mé brány; bič za pasem, to můj pluh. *Mr.* Тилько въ мене борона, що кобыла ворона; тилько въ мене плуга, що за поясомъ пуга. (Oblíbené přísloví Kozákův zaporožských.)

Nechceš-li kozačiti, jdi pacholčiti. *Mr.* Не хочешь козаковати, йди чумаковати.

Chléb s chlebem se srovnává, když se oba snědí: ale Kozáci ne tak! *Mr.* Хлѣбъ на хлѣбъ не вадить, якъ обохъ зъѣдять: а Козакы не то! — Smysl toho jest: Lid městský, sedlák se sedlákem přestane se tehdáž hašteřiti, na sebe sočiti, a počne v míru žíti, když obou snědí; ale ne tak obec vojenská, jakou Kozáci činili, tuť jeden za všecky a všickni za jednoho.

Přišli Kozáci s Donu, vyhnali Poláky z domu. *Mr.* Пришли Козакы съ Дону, та й погнали Ляхивъ зъ дому. (Ježto Kozáci nejvíce k vypuzení Polákův z Rus jsou přispěli.)

Jak na Ukrajině. *P.* Jak na Ukrajinie. (Říká se, když bezzákonně, bouřlivě kde děje se, a každý sám na svou sílu se spouštěti musí.) — Není svobody jak na Ukrajině. *Hal.* Нема свободы якъ на Украинѣ.

Propadl se jak Kozák s dudami. *Mr.* Пропавъ якъ Козакъ зъ дудами. *P.* Przepadł Kozak s dudami. (Zhynul, ten tam jest.)

Hajdamák. Jméno strašné zbojníkův a loupežníkův Ukrajinských, Kozákův zaporožských lupem se živících, znamená to co u Srbův Ajduk. Odtud u Polákův: Mina (tvář), postawa Hajdamacka, (zdravá, bujará, čerstvá). — Počínati si po hajdamácku. Postępować po hajdamacku, po kozacku, (loupiti, z nenadání loupežnický útok učiniti). — Zkozaczyć się, rozbisurmanić się (rozdivočiti, vztěkati se), atd.

Tak jako Malorusi o Velkorusích rozličných přezdívek užívají, jmenujíce je Moskaly, Burláky, Kacapy (t. cápy, bradatými kozly), rovně oni zas jim slovou: Mazepníci, Mazepova duše, křepáci (kdo v tuhém poddanství), chochlové atd.

Moskal s chochla (Malorusa) pás prodal na jarmarku za tři groše, a chochla darmo přihodil. *R.* Москаль продалъ съ хохла на ярмаркѣ поясъ за три деньги, а хохолъ въ придачу пошелъ ни за калачъ, ни за денежку.

Kozel vede stádo beranův, jak Tatar chochlův do Krymu. *R.* Цапъ ведетъ стадо барановъ, какъ Татаринъ хохловъ въ Крымъ.

Vjatka vší hojnosti matka. *R.* Вятка всему богатству матка. (Vjatka severní gubernie hraničící se Sibiří.)

Sibiř zlaté dno. *R.* Сибирь золотое дно.

Bohata Astrachaň v jesetry a Sibiř v soboly. *R.* Довольна Астрахань осетрами а Сибирь соболями.

Dobrátě Sibiř, ale lid tu vzteklý. *R.* Благая Сибирь, да люди бѣшеные.

Srbská náhlost a řecká nemírnost za nic nestojí. *S.* Српска наглость, Грчка немирность ништа неваля.

Rituál (knihu služeb božích) jsou Řeci napsali, Rusi vytlačili, a Srbové jej drží. *S.* Типикъ су Грци написали, Москали наштампали, а Срби држе.

Chceš-li se pomstiti Turku, pros boha, by pil pálenku; chceš-li se pomstiti Srbu, pros boha, by ho poslal mezi hajduky. (Pak celá jeho domácnost v nepořádku, a konec hospodářství.) *S.* Ако ћешь да се осветишь Турчину, моли бога, да почне пити ракію, ако ћешъ да се осветишь Србину, моли бога, да оде у хајдуке.

Hleď se starého Turka, a mladého Srba. *S.* Чувай се стара Турчина, а млада Србина (zvláště v boji).

Banát a Bačka, kdy úroda, celé Uhry nakrmí; pakli ale hlad trpí Banát a Bačka, z celých Uher koše vyprázdní. *S.* Банатъ и Бачка кадъ роде, целу Маджарску заране; али кадъ Банатъ и Бачка загладну, целе Маджарске кошеве изпразне.

Hercegovina všecky země zplemenila, jen sebe nerozplemenila. *S.* Ерцеговина све земле насели, а себе не разсели. (Čímž ovšem nemoudře Hercegovci se chlubí.)

Ne **Žmudskou** bečkou hněv sluší měřiti, alebrž Krakovským korcem, a i to sháněnou mirou. *P.* Nie Żmudzką beczką furyji mierzą; krakowskim korcem, i to pod strych. Znamená se tím, že ve vzteku a hněvě míry šetřiti třeba. Žmuď = Samogicia.

Do boty lítý **Němec.** Kovaný Němec. *Č.*

Mluvte s ním, když je Němec, (o hloupém, těžce chápajícím člověku). *Č.* — *Hal.* Говори до него, коли винъ Нѣмець. Говори жъ до него по нѣмецькы.

Je Němec, nevěř! *Č.*

Tenkrát Němec Čechu přeje, když se had na ledu hřeje. *Č.*

Mol v drahém růše, živá ryba na suše, vlk mezi kozami, žák mezi pannami, kozel v zahradě, Němec v české radě: kde to přebývá, tu dobře nebývá. *Č.*

S ptákem dítě, kmet s mladicí, Němec s malvazím v láhvici, což nekřesťansky zachází, když jim do rukou přichází. *Č.*

Kde Němkyně, tam faleš; kde Cikánka, tam krádež. *Č.*

Věci druhu horšího, špatnějšího mnohdy Čech znamená přídavným *německý*, tak u př. Německá myš, německé brambory aneb němčata. Němec potměšilec slove bylina parietaria glabra, jinak: střílice, zlobice. Německá růžička druhdy žertovně bodlák slove. Německý rak u Slovákův tolik co žába, atd. Slyšel jsem jednou na podskalském přívoze v Praze, kterak převozník povzdychnuv si pravil: Ty Němce pán bůh předce má radše než nás Čechy; všecko jim dal větší: větší myši, větší brambory, ano i větší volata.

My jsme my, a Němci jsú Němci (říkají na Moravě). (Me Hanáce jsme me, a Němce so Němce.)

Daj pozor na své věci, aby tě nepokradli Němci. *Slc.*

Němec pánek, otrhánek. *Hal.* Нѣмець поколѣнець, голоколѣнець.

Nëbojí sa Němec, že mu gatě vezmú. *Slc.* — *S.* Нѣмацъ се не бои, да не гаће изгубити.

Ze spolka (k vůli společníkům) dal' se i Němec oběsiti. Veliká to zajisté družebnost! *P.* Dla kompanii (dla towarzysza) dał się Niemiec powiesić. *R.* За компанію и Жидъ удавился. — Užívá se toho přísloví zvláště, když kdo přes moc k jídlu neb pití se pobízí, aneb sic jinak k nějakému nehrubě valnému účastnictví.

Němec bez umělosti (bez důmyslu) ani s lavice nespadne. *P.* Niemiec bez sztuki (bez figla) s ławy niespadnie.

Necky po německy, koryto po česky. *Hal.* По нѣмецкы нецкы, по русскы корыто. (Jak mnohé jsou ty německé *necky*, jež u nás *korytem* slovou! — ale Bildung-Gesittung umí opremovati.)

Libuje si v tom jako čert v německém kroji. *P.* Zakochał się v tém jak diabeł w niemieckiem ubiorze.

Němec jako vrba, kde vsadíš, tu se ujme. *Hal.* Нѣмець якъ верба, де го посадишь, тамъ ся пріймє.

Seděl jsem tam jak na německém kázaní. *P.* Jak na niemieckiem kazaniu tam byłem. Siedzieć jak na niemieckiem kazaniu. Býti v společnosti, kde cizím mluveno jazykem, anebo o věcech komu nepochopitelných. Dávní Poláci vždy velikou nechuť mívali k němčině, aniž se ji učili. Teprv za Zigmunda III., jenž s domem rakouským v příbuzenstvo vstoupil, bral dvůr na se poněkud německou podobu. Tu i kněží němečtí v svém jazyku držívali po kostelech kázaní, a odtud prý vzalo přísloví to počátek.

Bůh vyučuje člověka, a čert Němce. *R.* Богъ умудряетъ человѣка, а чертъ Нѣмца.

Kolik Rusův, tolik kyjův; kolik Němcův, tolik psův. *R.* Что Русской, то дубина; что Нѣмецъ, то собака.

Na srdci lehce, když vykleješ Němce. *R.* Сердцу легче, когда побранишь Нѣмца.

Na smích lidem všem, po způsobu německém. *R.* На смѣхъ всему міру, по нѣмецкому манеру.

Zlostí by se dal člověk do německého zpívání (t. zlostí by pukl). *HLuž.* To móhł přeco njemski spjewać! (Nepochybně od hrozné líbeznosti německého zpěvu vzato.)

Ženku nikdy nepřemiluješ, Němce nepřepíšeš. *Hal.* Жинкы не перелюбишь, Нѣмця не перепишешь.

Děvka Němka, mluvit neumí, a všemu rozumí. *R.* Дѣвка Нѣмка, говорить не умѣетъ, а все разумѣетъ.

Němi Němci za horami, němy ryby pod vodami; nás však obdařil bůh chlebem hojným, jazykem přístojným. *R.* Нѣмы Нѣмцы за горами, нѣмы рыбки подъ водами; насъ же надѣлилъ богъ хлѣбомъ насущнымъ, глаголомъ изустнымъ.

Pokoj s Němci, jak vlku s ovcí. *P.* Zgoda s Niemcami, jak wilkom s barany.

Němce nic nepobouří, jen když má brambory a kouří. *Hal.* Швабъ ничимъ ся не журить: коли грулы ѣсть и люльку курить.

Směje se na to jako Němec na tykance (na mazance — jako Kuba na jelito). *HLuž.* Wón so smjeje, kajž Njemc na tykancy.

Lepšítě nepřátelstvo turecké, než láska německá. *Ch.* Lipše ti neprijatelstvo tursko, nego ljubav nimačka.

Rakous, Rakous čtyři kočky zakous, patá ho udávila. *Č.*

Pije jako **Holander**. — (Některých jiných kmenův německých jména i co přezdívky Slovanům známa jsou. Tak lid český slovem *Hanoveran* člověka tvrdého, nelidského, netesaného znamená. *Ty Flamendre*! užíváno zvláště v Praze o člověku nedbalém, otrhaném, docela zpustlém. *Podes . . ný Sas* — na tělesnou zmalatnělost národu toho naráží a j. p., čímž my se však tuto zanášeti dále nemůžeme.)

Dostati vlaského šípu. Umříti po vlaském šípu. Nakrmiti koho vlaskou polívkou (otrávití).

Za peníze **Vlach** i vlastního otce zabije. *Il.* Za novce Latinin svoga će otca ubiti. — Za peníze Vlachové ke všemu nejhotovější národ.

Chytrý jako Vlach. *S.* Мударъ као Латининъ.

Kohout po lavici jak **Španěl** skáče. *P.* Skaczą koguty po ławie jak Hiszpan. (Dávní Španělové považováni za nejudatnější národ.)

Hejtman (vůdce) má míti španělské nohy, aby, kde jednou je postavil, neustoupil. *P.* Hetman ma mieć nogi hiszpańskie, aby, gdzie je raz włożył, nieustąpił.

Cikán jako **Valach** — jedno to: psi víra. *Mr.* Чи Цыганъ, чи Волохъ — все те одно: собачая вѣра.

Oho! snad Valach víru má? *Mr.* Єге хыба Волоху вѣрять?

Z Valacha takový přítel, jaká z tykve nádoba. *S.* Ни у тыкви суда, ни у Влаху друга.

S Valachem do půl mísy jez, a od půl hoď mu ji na hlavu. *Dalm.* S Vlahom do pô zdile, a od pô njome u glavu.

Řek povi pravdu jednou za rok. *R.* Грекъ скажетъ правду однажды въ годъ.

Cikána ošidí Žid, Žida Řek, a Řeka čert. *R.* Цыгана обманетъ Жидъ, Жида Грекъ, а Грека чертъ.

Rak není ryba, a Řek není člověk. *R.* Ракъ не рыба, а Грекъ не человѣкъ.

Osoukal (očaroval) ho jak Řeka. *R.* Обаловалъ его какъ Грека. (Hle, i na Řeka si troufá Rus.)

Tři Turci a tři Řeci splna šest padouchův. *S.* Три Турци, три Грци шестъ поганыхъ.

Cikána mýti (márná práce). — Černý jak Cikán. *Č.* a *P.* Czarny jak Cygan. — Po světě cikanovati. *Č.* a *P.* Włoczy się by Cygan (jak Żyd) po świecie. Cygański żywot prowadzić. — Ač jsme černí, nejsme předc Cikáni. *S.* Ако смо и црни, нисмо Цигани.

Cikánské plémě. *P.* Cygański rod. K ničemu se nehodící.

Cikániti koho (podvesti, klamati). — Statek rozcikániti (promrhati). *P.* Cyganić, rozcyganić.

Zlý by z tebe byl Cikán, neumíš hádati. *Č.*

Přivykl psotě jako Cikán šibenici. *Č.*

Jde mu to jako Cikánovi orba. *P.* Darzy mu się jak Cyganowi rola.

Cikán Cikánem se dokládá. Cikán děti vede za svědky. Máš Cikáne svědky? „Mám, ženu a dítky.“ *P.* Cygan Cyganem się świadczy. Cygan dziećmi świadczy. — Masz Cyganie świadki? „Mam, żonę i dziatki.“ *R.* Слался Цыганъ на своихъ дѣтей. *Mr.* Здався Цыганъ на свои дѣти.

U Cikána dvě kůže: jednou-li platí, vždy ještě jedna mu ostane. *Mr.* Въ Цыгана двѣ шкуры: одну оддасть, ще одна зостанется.

Cikán má tři duše: jedna se mnou, druhá s tebou, a třetí s ním. *Mr.* Въ Цыгана три души: одна зо мною, другая зъ тобою, а третяя зъ имъ.

Žid se šalbě neučil, ale s ní se narodil. *Č.* — *P.* Żyd dawno szalbierz.

Křesťan skrze žida, jako čert skrze babu (bývá ošizen). *Č.*

Žid klame i když se modlí. *Mr.* Жидъ и молячи учится обманути.

Žid i sebe samého ošidí, napadne-li ho šalba. *R.* Жидъ самаго себя обманетъ, когда только обмануть захочетъ.

Když pes spí, žid přisahá, žena pláče, nevěř. *P.* Kiedy pies śpi, żyd przysięga, kobieta płacze, niewierz.

Světem jako žid se toulati. *P.* Włoczyć się jak żyd po świecie.

Žid bohatý, co pes kudlatý. *Hal.* Жидъ богатый а песъ кудлатый, то все одно.

Se křtěným židem jen zas do vody. *Č.*

Žid křtěný, vlk chovaný, mnich z kláštera vyhnaný — vše to stejné. *Č.*

Hrdinský žid i ve škole bzdí. *Hal.* Видважный жидъ и въ школѣ бздить.

Zachová jako žid víru. *Č.*

A kdyby byl z nebe žid, nemáš ty mu věřiť. *Hal.* Жебы жидъ бувъ зъ неба, вѣрити му не треба.

Mouchu, psa a žida když desetkrát odeneš, zase přijde. *Č.*

Prudký — zdravý jako **Turek**. *Č.*

Holý jako turecký svatý. *Č.*

Přišel k řeči, co Turek k šavli (seče jazykem, žve neustále). *Č.*

Jakby ho na kůň turecký vsadil. *P.* Jakby go na koń turecki wsadził. (Rád, vesel, potěšen z čeho.)

Nemoudrý jako turecký kůň. *Hal.* Дурный якъ турецкый конь.

Nebývati na věky za Dunajem Turkům. *Mr.* Бяльше Турокъ за Дунай выходити не дунай.

Horší než Turek. *S.* Горій е одъ Турчина.

Není zimy bez větru, ani zlého hosta bez Turka. *S.* Нема зиме безъ вѣтра, ни зла госта безъ Турчина.

Jsi-li ve vsi, Turci; jsi-li na poli, vlci. *S.* Ако у селу, Турци; ако у полю, вуци. (Všude zle.)

Turek drží víru na kolenu. *S.* У Турчина вѣра на колѣну. (Jak vstane, hned mu s kolena spadne; nelze se naň zpolehnouti.)

Sud se s Turkem, an Turek ti soudce! *S.* Турчина пресшь, а Турчинъ ти суди.

Béře se okolo něho, jako okolo tureckého hřbitova. *S.* Пролази покрай нега, као покрай Турскогъ гробля. (Ani na něho nepohledne.)

Nebylo by zlého Turka bez poturčilce. *S.* Нема Турчина безъ потурченяка.

Jeden poturčilec horší sta Turkův. *Il.* Jedan poturica gorji od stotine Turakah. — Odstupování od víry, národnosti a jazyka otcovského u všech národův za věc hanebnou a čertu dobrou se považuje, kteráž i příslovími často se kárá. Tak dí u př. polské přísloví: Když Polák se zvlaší, Mazur zdvořaní, Rusin zpolští — ďáblu neustoupí. Gdy Polak zwłoszeje, Mazur zdworzeje, Rusin zlaszeje — diabłu nieustąpią. A jakož Vlachové praví: Un Tedesco italienato è peggio ch' un diavolo incarnato: rovně spravedlivě říci by se mohlo, že Slovan zněmčený, ďábel vtělený; neboť ať opět jiným příslovím doložíme: Když se káně zjestřabí, více drápe nežli rozený jestřáb.

Panský syn co Nahajský kůň: koná a nohou kopá. *R.* Дворянскій сынъ, что Нагайскій конь: умираетъ, а ногой дрягаетъ.

Pusto jako po Tatarech. *P.* Pustki jakby po Tatarach.

Střez se, když **Tatar** utíká. *P.* Pilnuj się, gdy Tatar ucieka. Anebo: Chociaż Tatar ucieka, niebezpieczna twoja głowa.

Zacházeti s kým po tatarsku. *P.* Po tatarsku s kim się obejść (ukrutně, lotrovsky).

Správa tatarská. *P.* Tatarskie rządy (lotrovská, zbojnická).

Stojím o to, jak o milost tatarského chána. *P.* Stoję o to, jak o Chana tatarskiego łaskę.

Vystrojí se svatba tatarská i bez marcipánu. *P.* Obejdzie się wesele tatarskie bez marcepanu. (Nezáleží mi na tom, pomohu si bez toho.)

Má-li býti co zlého, na Tatary. *P.* Ma-li być co złego, na Tatary.

Jal jsem Tatara. — „Vediž ho tedy.“ — Nechce jíti. — „Jdi tedy sám.“ — Nechce mě pustiť. *P.* Pojmałem Tatarzyna. Wiedź-że go sam. Niechce jiść. Pójdź-że ty sam. Niechce mię puścić. Znamená se tím nesnáze, když ze dvou věcí rovně zlých a nebezpečných voliti máme, a když jako vlka za uši držíme.

Kůň bez uzdy, Tataři Podlesím, pilulky břichem beze škody neprojdou. *P.* Koń bez uzdy, Tatarowie przez Podlesie (j. Podole), pigułki przez brzuch nigdy bez szkody nieprzejdą.

Přistati si třeba Tatarům na Rus. *R.* Рано Татарамъ на Русь идти.

Tatar nevyskočil (ze zálohy), hlavu nesrubil. *R.* Не Татаринъ выскочилъ, не голову снялъ.

Ctím hrdinu, a byť i Tatar byl. *R.* Люблю молодца и въ Татаринѣ.

Kde chán, tu i horda. *R.* Гдѣ Царь, тутъ и Орда. — Jaký chán, taková horda. *R.* Каковъ Царь, такова и Орда.

Starších i v Tatařích mají ve cti. *R.* Старшихъ и въ Ордѣ почитаютъ.

Nevhodný host nad Tatara protivnější. *R.* Не во время гость пуще Татарина.

A třeba v hordě, jen když mi dobře. *R.* Жилъ бы въ Ордѣ, да въ добрѣ. (Sobíkové tak mluví.)

Ivan v hordě byl, a Mářka vypravuje. *R.* Иванъ въ Ордѣ былъ, а Марья вѣсти сказываетъ.

Tatarský masopust bez konce. *R.* Татарскому мясоѣду нѣтъ конца. Rusové, u nichžto postních dnův více do roka, než masojedných, s ošklivostí hledí na Tatary, samým skoro masem se živící; pročež i toto o Tatarech u nich jest přísloví: Hřebec, kobyla a valach — vše to kotel masa. Лошадь, конь, меринъ — все котелъ мяса.

Ostry-to meče, ale už jim není seče; nyní Tatar v Krymu, a Pán v Litvě. *R.* Остръ мечъ, да не кого сѣчь; Татаринъ въ Крыму а Панъ въ Литвѣ. (Zlomena moc nejúhlavnějších nepřátel země ruské.)

Běda sedícímu (bezbrannému), jejž Tataré přepadnou. *Mr.* Щобъ не сидячого Татары вхопили!

Vůz vrzá, Tatar nespí, dobrý člověk přichází. *Mr.* Гарба рипить, Татаръ не спить, добрый чоловѣкъ йде. (Heslo, jímž se kdo jako přítel v společnosti ohlašuje.) — Přísloví Tatar se týkajících, jak u Polákův tak u Rusův mimo zde uvedená ještě více jest, jež však pro krátkost pomíjíme.

Dá až na uherský měsíc (t. nikdy). *Č.* Naproti tomu „Ruský měsíc“ za prodlouženější obyčejného se béře. At posedí Ruský měsíc u chlebu a při vodě. *Ctib. Hádánie.* 109.

Uhru žádnému nevěř, leč který má tři oči v čele. (Z časův krále Jiřího, a posud pravdivé.) *Č.*

Hřích se plodí v Uhřích. Jiní říkají též: Hřích je v Uhřích, pase tam hříbata, když se jim malé chyby za hříchy páčí.

Ničemně po uhersku. *P.* Kiepski po węgiersku. K označení nejvyššího stupně počínání darebného, jak to Němci ſchoflez Zeug jmenují.

Vyhlíží jako **Jatvěz.** *Bèlor.* Выглядае якъ Ятвязъ. *P.* Wygląda jak Jadźwinga. O člověku nepříjemné tváře a jako loupežník neb palič vyhlížejícím. Viz Šafař. Slov. Starož. str. 285 a d.

S jedné strany **Čeremisi**, s druhé strany pozor dej si. *R.* Съ одну сторону Черемиса, съ другой берегися. (O nebezpečenství hrozícím.)

Žijeť **Mordvin** i nekřtěný. *R.* Живетъ Мордвинъ и некрещеный.

Alánec — urvalec, neposeda; místa nezahřeje, a jen vždy hop, hop! *R.* (V gub. Rjazaň.) Аланецъ — сланецъ, непосѣда; мѣста не согрѣетъ, все вскачь да вскачь.

Posléz měj zde ještě místo u Nestora zaznamenané přísloví o Avarech: Zahynuli jak obrové — Погыбоша яко Обри, kteréž, jak se praví, po tu dobu v Rusích se připomíná.

V Praze blaze, kdo má peníze. I v Praze nekaždému blaze.

Tam měl svou Prahu. Tam byla jeho Praha (místo, kde se vyrážel, kde mu blaze bylo).

Vídeň tvrdší, Praha větší, Vratislav lepší. (Slezáci říkají.)

Jest tu jako na Pražském mostě (hlučno, vždy dosti lidu).

Prahu bys tím osolil. *P.* Osoliřeś by Pragę.

An to Malostranští ševci na kopyta pískají (o věci vůbec známé).

Pražský kvítek (zralá kopa).

Horníci na Horách Kutnách mívají roboty do soboty, a peněz do neděle.

Dokud osel bude řváti, Hora bude v štěstí státi.

Slanští holubáři, Litoměřičtí vinaři, Rakovničtí pivovárníci, Žatečtí chmelaři, Prachenští rybáři, Bechyňští rybníkáři, Plzenští ovčáci, Čáslavští koníři.

Dovedeš vody na Tabor. — Na Tábor vodu vésti (o daremné práci). Tudy na Tábor vody nedovedu, poněvadž k velikému vrchu jest. Lom.

Uhodil Mělníkem v Hošťku (anebo: Hošťkou v Mělník), až se Roudnice zatřásla. (Notně selhal, něco velmi nepodobného řekl.)

Do Boleslavi dlužen za kosy.

Každému svoje Poděbrady. (Každý o své otčině rád myslí a mluví.)

Vítězi k Písku neměřiti. (Staré přísloví nejasného smyslu.)

Strakonické dudy. Strakonští dudáci. (Město Strakonice pro tento hudební nástroj široko daleko na slovo vzato.)

Ten mu pověděl, po čem perník v Pardubicích. (Četl mu kapitolu, činil mu domluvu.) — Blyští se jako Pardubská věž.

Pardubické ručnice, Klatovské sýry. V Polštině u Rysinského 1629 přichází: Pardubickie rucznice, Kłatowskie séry.

Kdyby byl zajíc (neb pes) nes— u Malína, byl by doběhl do Kolína. (Kdyby nebylo kdyby, nebylo by chyby.) Podobné polské: By był wilk niefejdał, już by był dawno za górą.

Méně má smyslu než Plzeňský Halama.

Hloupější jest nad Kujebu z Mýta. (Jakub Kujeba byl — jak podání nese — v 16. století jistý švec v Mýtě Vysokém, jenž jsa člověk hrubých mravův zvláště o jarmarcích rád hádky a křiky tropíval, tak že i dlouho po něm při podobných trhových hádkách se říkalo: Toť má Mýtský Kujeba křiky. Jiní zas Kujebu pokládají za člověka poněkud pošetilého, a však šprýmovného; Stranský pak jej člověkem zhola zpozdilým jmenuje, což i s příslovím zde položeným se srovnává. Pohoršlivá jest posud synkům Vysokomýtským přezdívka, když je někdo Kujebáky nazývá.)

Všude lidé, v Chomutově Němci.

Pojedeme do Velvar na tvrdá vejce.

Měl by platiti, a peníze u ďábla, aneb na Humpolci (staří říkali). — V Humpolci, kde sukno na vřtele měří. (Množství tam soukenníkův i špatná sukna dělajících, i lacino je prodávajících.)

V Lišově nejídají leč dotýkanou řepu.

Přeloucký kousek. Tolik co u Němcův: Hirschauer Stückel. Přelouč, jak každému povědomo, jest město v naší vlasti, o něž národ rád své vtipy brousí, strkaje na ně všeliké směšné a proti zdravému rozumu čelící kousky, které tam se zběhnouti měly.

Odkud jsi? z Vodňan. — Anebo: Chytří Vodňanští! — Naříknutí Vodňanských z chytrosti píše se z času Ferdinanda III. krále českého, kteryžto jeda kdys tímto městem za deštivého počasí jedva v ulicích pro hojnost bláta neuvázl. Což když pánům radním král vytýkal, vymlouvali se oni, že důchody městské příliš skrovné jsou, by na dláždění pomysliti se mohlo. Daroval jim tedy mocnář na to jistou summu; leč po odjezdu králově shledáno v radě, že peníz ten nepostačí k vydláždění celého města, a protož uzavřeno, nejprvé ulice dláždíti dáti a náměstí zatím tak ponechati. Pojede-li tudy opět král, pravili jsou, dá nám, co ještě chybuje, a toť se rozumí, že nás nenechá při nedlážděném náměstí. — Když pak po letech zase Ferdinand tudy cestu konal, a o vyvedeném dílu i moudré té radě vědomosti nabyl, pozasmáv se odbyl je slovy: „Aj, chytří Vodňanští!“ což jim také nápotom za přílepek zůstalo.

V Novém Městě (nad Metují) mají břízu na bráně, školu na krámě, faru na chrámě a krčmu v chrámě. — Škola jest totiž vystavěna na masných krámech, fara pak na dolní části kostelní lodi, a v chrámu tom odpočívá rytíř Jan Krčma z Konipas, pán toho města v druhé polovici 16. století, maje tam mramorový památník.

Koloděje, kde se zlé ženy anebo staré panny přemílají. Nechce se čertu do Neveklova.

Do Libáně pro rozum, na Kopidlno pro vousy (chodí se).

Chlumeckým prachem prášiti — stříleti (lháti). — Pořídil jako sedláci u Chlumce. (Na jisté zbouření sedlského lidu v třidcetileté válce se vztahuje.)

Vyhlíží tam jako u Jankova (pusto). — Pořídíš tam — vybereš tomu, co Kec u Jankova. (Známá porážka rakouského vojska od Švedův dne 6. Března 1645, kdežto i polní vůdce Götz byl zahynul.) Sr. níže: Poltava.

Habrovina. Jest z Habrova, — z Habrův. (O člověku tvrdém a neohbitém.)

Jest jonák z Kolovče (potutedlný, podvodný).

Cháska od Žamberka (luza, lotrovina). Pacholek od Žamberka — s lehkou zbrojí.

Šel na Prosík (na žebr; hra v slově).

Dostal se do Vomizína (o vše přišel, jest na mizině).

Svatý duše, k Bukovsku! k Bukovsku! — Praví se, tak že jsou volali Bukovští, když ponejprv viděli holuba letícího, mnějíce, by duch svatý byl.

U Černovic, u Křeče zima div se nevzteče. (Studená krajina v Táborsku.)

Byl v Chropíně na moresech. (Nezdvořák, hrubých mravův. Chropín, vesnice u Kroměříže na Moravě.)

Za živa v Bystřici, a po smrti v nebi (žádám si býti; totiž v Bánské Bystřici.)

Mortkovčané z prázdného pijí. *HLuž.* Mortkowčenjo z proznego pija.

Potiti se jako Malečanský pop. *HLuž.* So poćić kajž Malečanski pop.

Vídeň jedna, Praha drahá, Krakov město. *P.* Jeden Wiedeń, Praga maga (valida est), Kraków miasto.

Veselý jak Krakovák. *P.* Wesoły jak Krakowiak.

Zdali nevíš, že Krakov větší nežli Břeští? *P.* Wiesz ty to, że Kraków większy niżeli Brzeście.

Krakovským trhem na polovici přestati. *P.* Krakowskim targiem na połowicy przestać. (Vyceniti vysoko, aby mohl hodně sleviti.)

Jdi třeba i za Krakov, všude svět jednakov. *R.* Хотя до Кракова, такъ все одинаково.

Dáti se z Krakova do Varšavy na Lublin. *P.* Jechał z Krakowa do Warszawy na Lublin (bláznovsky si zajíti).

Krakovský střevíc, Poznaňská panna, Vislická žemle, Přemyšlské pivo jsou nejlepší. *P.* Krakowski trzewik, Poznańska panna, Wiślicka żemła, Przemyslskie piwo są najlepsze.

Zbledl jak Toruňská cihla. *P.* Zbladł jak Toruńska cegła. (Začervenal se, studem se zarděl.)

Gdansko, hltansko. *P.* Gdańsko — chłańsko, t. pohlcuje všecky zplodiny Polska.

Potřebný jak ďábel v Častochově. *P.* Potrzebny jak diabeł w Częstochowie (jako páté kolo u vozu neb díra v mostě).

Častochovský bojovník. *P.* Żołnierz Częstochowski (nehrubě valný).

Zázrak nad všecky Častochovské. *P.* Cud większy nad Częstochowskie. (Cos nade všecky rozumy podivného; anoť mniší tamější vymyšlenými zázraky více rozumu lidskému nakládají, než uvezti může.)

V dým to pošlo (zboží, jmění) jak poklady Častochovské. *P.* Poszły zbiory, jak Częstochowskie skarby. Před ohrazením tohoto kláštera časté útoky od nepřátel naň se činívaly, jakož i r. 1430 od Husitův, kteří jej zloupili.

To tak těžko, jako Častochovy obránití. *P.* To tak trudno, jak Częstochowy obronić. O věci snadné užívá se, ježto podlé obecného mínění toto mí to r. 1655 sama matka boží před Švedy obhájila.

Častochovská kadencí. *P.* Częstochowska kadencia, anebo: Kadencie ze skrzyni Jaśnogórskiéj — o špatných verších neb rýmech se říká.

Spravedlnost jak v Oseku. *P.* Sprawa jak w Osieku. — Odsouzení proti právu a řádu. Vypravuje se, že v městečku tom ležícím v Sandomírském vojevodstvě měl býti kdys jistý zámečník pro zlé skutky odpraven. Poněvadž ale v obci nebylo než toho jednoho zámečníka, a však byli dva kováři, učiněno vyřčení, aby místo zločince kovář jeden smrť podstoupil, a tudy aby se i městu za dobré i spravedlnosti stalo za dost. Odtud krom nadmíněného má prý původ i toto přísloví: Zámečník se provinil, a kovář oběšen.

Pacanov, kde kozy kují. *P.* Pacanów, gdzie kozy kują. — Město Pacanov ve vojevodstvě Krakovském tuže má u Polákův pověsť, jakou Přelouč u Čechův. Přihlouplého, nedopečeného a při tom mnoho o sobě smýšlejícího mladíka jmenují žákem vysokých škol Pacanovských. Za to ale tím dokonalejší tam byli řemeslníci, ježto kovář uměl okovati kozu, kteráž v zahradě škodu dělala, odkudž i přísloví to se píše.

Král sobě králem v Krakově, a já v Nesvíži. *P.* Król sobie królem w Krakowie, a ja w Nieświeżu. — Příslovím tím jasně jest vytknuta moc, bohatost a pýcha polského panstva, zvláště pak knížat Radzivillův, pánův města toho, od nichž i původ vzalo.

Rytíř z Babinské výpravy. *P.* Rycerz z Babińskiéj wyprawy. — Musel to kdes v Babině slyšeti. *P.* Musiał to w Babinie słyszeć. (O věci víře nepodobné.) Ves Babin blíže Lublina náležela v 16. století Stanislavu Pšonkovi, muži učenému, vtipnému a vůbec váženému, jenž byl zakladatelem svobodné obce Babinské, kteráž dlouhá léta i po smrti jeho trvala. Byl to poněkud satyrický obraz skutečné polské Řeči pospolité, a četní údové Babinské obce nejvíce dle svých směšných vlastností a vad za úředníky bývali jmenováni. Účel společnosti té byl na častých schůzkách netoliko příjemným a ducha zostřujícím způsobem se baviti, ale také znenáhla a jako žertem přispívati k opravě mravův věku svého. Více o tom viz u Wojcického. Przysł. díl 3. str. 12. ad.

Svatokřížský loupežník. *P.* Święto-krzyski zbójca. Podobno našemu: Vyhlíží jakby devět vsí vypálil, jako Petrovský. Svatý Kříž, klášter na Lysé hoře v Sandomírsku, v jehož hornatém okolí loupežnické roty rády se držívaly.

Kdo má Tučin, Mohylany, počítá se mezi Pány. Kdo má Chroběř, Pinčov, Šanec, může s královnou jíť v tanec. *P.* Kto ma Tęczyn, Mogielany, ten się liczy między pany. Kto ma Chroberz, Pińczów, Szaniec, może pójść z królową w taniec.

Ostatně mají Poláci hojnost přísloví, jimiž povaha krajův a měst, totiž obyvatelstva jejich, na světlo se vystavuje, jakož Włodek ve svém spisu: O naukach wyzwolonych. V Římě 1780 celý slovníček o tom vystavil, z něhož tuto některá klademe: Velkopolané jsou velké hlavy, ale malého srdce; Malopolané málo mají rozvahy, a více odvahy; Litva prosta, ale mstiva; Belžanům právo, ne kord svědčí; Bušťané štědří v řečech, ale ne v skutcích; Haličané upřímni, ale pyšni; Krakovští do bitvy, ne do rady; Kolomyjčané snášelivi, leč chlubni; Lvované příjemni, ale rozkošni; Osvětimští ani k pití

ani k bití; Přemyslští hojného důvtipu, malé ctnosti; Podolané silni, nevtipni; Sandečané srdnati, nepříkladni; Sanočané ke zbrani, ne k právům; Třebovlané hrdi, ač neneupřímni; Varšavané s otevřeným srdcem, a měšcem zavřeným; Zatořané víc slávy než peněz dbají; Zvinohradští více o pokladnice, méně o břicho pečlivi atd.

Kdo ve Vilně nebýval, ten divu nevídal. *R.* Кто въ Вильнѣ не бывалъ, тотъ чудесъ не видалъ.

Kamenec věnec, kolem voda, a prostřed běda. *R.* Каменецъ вѣнецъ, кругомъ вода, а въ серединѣ бѣда. Cos podobného: Čechy jsou jako kotel, kolem hory, a v něm se ryby (snad i raci?) vaří.

Moskva stojí na blátě, žita v ní nemláti, a více než ve vsi jedí. *R.* Москва стоитъ на болотѣ, ржи въ ней не молотятъ, а больше деревенскаго ѣдятъ.

V Moskvě tlustě zvoní, a tence jedí. *R.* Въ Москвѣ толсто звонятъ, да тонко ѣдятъ. Hlučně se zvoní k obědu, a nic na stole. Pých na ulici atd.

Moskva shořela od krejcarové svíčky. *R.* Москва сгорѣла отъ копеечной свѣчки. (Vztahuje se snad na veliký oheň r. 1493.)

I v Moskvě lidé u velké bídě. *R.* Живетъ въ Москвѣ въ немалой тоскѣ.

Šel sedlák do Moskvy na porcí rozprávky. *R.* Мужикъ для поговорки шелъ до Москвы.

Jaroslav městečko Moskvy kouteček. *R.* Ярославль городокъ Москвы уголокъ. Což také o jiných menších městech se říká u přirovnání k hlavnímu.

Klaň se v Tule, hledej v Moskvě. *R.* Бей челомъ на Тулѣ, ищи на Москвѣ. As jako: Cti Petra pro Pavla.

Žije v Tule a jí gdúle. *R.* Живетъ въ Тулѣ, да ѣстъ дули (rod hrušek).

Svéhlavý jak Novohradec. *R.* Упрямъ какъ Новгородецъ.

Kdo proti bohu a velikému Novohradu. *R.* Кто противъ бога и великаго Новгорода.

Z Volchova nelze vody vypiti, ani v Nověhradě lidi vybiti. *R.* Изъ Волхова воды не выпити, во Новѣгородѣ людей не выбити.

Novohradci tákali, až Novohrad protákali. *R.* Новогородцы такали, да Новгородъ протакали. (Jak to obyčejně v svobodných obcích bývá.)

Novohradská česť, Novohradská duše. *R.* Новгородская честь, Новгородская душа. Stáli slovu a víru měli. Tože

Pevné slovo Pskovské. *R.* Псковское крѣпкое слово.

Vydání u něho jak v Kyrillově klášteře, a příjmy jak v Řepné poustce. *R.* У него расходъ какъ въ Кирилловѣ монастырѣ, а приходъ какъ Рѣпной пустыни. (O marnotratném.) Onen v Novohradské, tato ve Vologodské gubernii.

Pořekadel, jimiž jedno město druhému, jedna obec druhé v Rusích ráda se posmívá, jest nesmírné množství, jakož nepochybně u všech národův slovanských. Zde jen několik příkladův: Uhličané a Volžané namísili prý do Volhy řeky semletého ovesného sladu, aby jim pití z ní lépe chutnalo. O Kolezincích se praví, že svini za bobra koupili, a psa za vlka ubili. Vladimírci tím se chlubí: Naši jinoši neperou se, nervou se, a kdo více sní, ten hrdina. *R.* Наши молодцы ни дерутся, ни борются, а кто больше съѣстъ, тотъ и молодецъ. Možajským větrem jmenují nestálého, vrtkavého na mysli člověka. Jaroslavci — bělotělci: o nich se praví, že tak tuze o bělost a čistotu těla dbají, až jednou i půl centu mýdla vymydlili, chtějíce s jednoho děvčete přinešenou na svět mateří poskvrnku smýti, atd. atd.

Měj toliko oheň a sůl, vše ostatní najdeš v Achase. *R.* Имѣй только огонь и соль, все прочее найдешь въ Ахасѣ. — Někdejší město na Donu, kde nyní starý Čerkask, v krajině velmi úrodné.

Všeho tam hojnost, jak v Sahajdáku. *P.* Pełno tam wszystkiego jak w Sahajdaku.

Jazyk dovede do Kyjeva, a druhdy i do kyje. *Mr.* Языкъ доводитъ до Кыева, а часомъ и до кыя. (Viz: Jazyk.)

Mlýny hovoří: v Kyjevě dobře! a stoupy mluví: to tu, to tam. (Vypodobnění zvuku.) *R.* Жернова говорятъ: въ Кіевѣ лучше! а ступа говоритъ: что тутъ, что тамъ.

Zhynul jak Sved pod Poltavou. *Mr.* Пропавъ якъ Шведъ пидъ Полтавою. *R.* Проигрался — сгинулъ какъ Шведъ подъ Полтавою. Пропалъ какъ Шведъ безъ масла. *P.* Przepadł jak Szwed pod Pułtawą. (Známé vítězství Petra Velikého nad zpupným králem Švedským Karlem XII. pod Poltavou.)

Nepil Poltavské vody. *Mr.* Не пивъ Полтавскои воды. Neví co bída. Z téhož času, když po bitvě celá řeka od krve prolité zčervenělа.

Kdo v Pešti není k ničemu, nech v Budín nechodí. *S.* Ко у Пешти не валя, у Будимъ нека не иде.

Vyhrál jako turecký císař u Senty. *S.* Добыо — проконсао као Турскій царь на Сенти. Senta město u Bačké, kde svedena bitva r. 1697.

Martin v Záhřeb, Martin ze Záhřeba. *Ch.* Martin v Zagreb, Martin iz Zagreba. V. Hus za moře atd. a níže: Paříž.

Proto nebude dále do Záhřeba (do Prahy). *Ch.* Za to nikaj dalje nebude v Zagreb. (Neznamená to mnoho, zůstane při starém.)

Není Řím ani Praha jednoho roku (za jeden rok) vystavěna. Praha ne za jeden rok (den) ustavena. *Č.* — *P.* Nie od razu Kraków zbudowano. *S.* Ни Римъ ніе на єданъ путь оноликій постао. *)

Byl v Římě a papeže neviděl. *Č.* — *P.* Był w Rzymie a papieża niewidział. *R.* Быть въ Римѣ и не видать папы. **)

Jíti do Říma pro pleš. *Č.*

Šla do Říma. (Slehla.) *Č.* — *Ch.* Prešla je v Rim.

---

*) *L.* Non fuit in solo Roma peracta die. *Fr.* Rome (Paris) n' a pas été batie tout en un jour. *Piem.* Roma l' e nen sta faita tuta 'ntuna völta. *Šp.* En una hora no se ganó Çamora. *Angl.* Rome was not built in one day. *Dán.* Rom blev ei bygget paa een Dag. *Ném.* Rom war nicht in einem Jahr erbaut.

**) *Vl.* E stato a Roma e non ha veduto il papa.

Navštíví bába Řím, až bude míti s čím. *Ch.* Bi išla baba v Rim, dabi imala s čim.

Do Říma daleko, a v Římě všecko draho. *Č.*

Dělati se papežem, a Říma nemíti. *Č.*

I v Římě svět a lidé. *P.* I w Rzymie świat i ludzie (všude hříšní, chudí atd.).

Mně tu tak dobře jak sv. Petru v Římě. *P.* Mnie tu tak dobrze jak św. Piotrowi v Rzymie.

V Římě žíti a ve tmě choditi. *R.* Жить въ Римѣ и брести во тму.

Kdo od přirození hloupý, v Paříži rozumu nekoupí. *P.* Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu rozumu niekupi. — Ani v Paříži nedělají z ovsa rýži. *P.* I w Paryżu nierobią z owsa ryżu.

V Paříži řeka mléčná, z jáhel břehy, nad ní pečený vůl, a nůž v něm. *P.* W Paryżu rzeka mleczna, brzegi jaglane, a wół pieczony nad nią, i nóż w niem.

I ve Vídni lidé bídní. *Č.*

To tolik platno jako potýkati se za Vídeň. *P.* To tyle warto co bić się za Wiedeń.

Kdo chce jíti do Vídně, musí břicho venku nechati. *Kr.* Kdor hoče iti na Dúnaj, mora pustiti trebuh zvunaj.

Kdo nemá koně, má se i v Carhradě za pěšího. *R.* Безконной и въ Царѣградѣ пѣшъ.

Tyto šlejšky šly z Carhradu pěšky. *R.* Эти щи (zelná polívka) изъ Цареграда пѣши шли (jsou špatné, nemastné).

Daleko Bagdad, a blízko loket. *S.* Ако є далеко Багдадъ, близу є аршинъ. (Když se Turek jeden chlubil, že v Bagdadě tři lokte zvýší skákal.)

Visla jak bůh, jednomu dává, druhému béře. *P.* Wisła jak bóg, jednemu daje, drugiemu bierze.

Až se sejde Stryj a Lomec, bude světu konec. *Hal.* Якъ ся зійде Стрый и Ломець, то буде свѣту конець.

Kroutí se jako Pilice. *P.* Kręty jak Pilica.

Do Dunaje vodu nositi. Z jámy do Dunaje vodu líti. *Č.*

Mnoho ještě dotud Dunajem vody uplyne. *S.* Много ће донде Дунавомъ воде протећи.

Odebrav se za Dunaj, už nemysli na domov. *P.* Zajachawszy za Dunaj, już do domu niedumaj.

Lepší vejce od Dunajce, nežli od Visly. *P.* Lepsze jajca od Dunajca, niżeli od Wisły.

Naše Tara nebojí se Tureckého cara. *S.* Наша Тара не бои се Турскога Цара. Tara jest jedna z dvou řek, ježto po spojení svém Drinu činí.

Poznati silnici po sloupech, a Volhu řeku po příkrých březích. *R.* Знать ямскую по столбамъ, а Волгу рѣку по крутымъ берегамъ.

Duše na Veliké a srdce na Volchově. *R.* Душа на Великой а сердце на Волховѣ. O spojení v 14. století svobodných dvou měst Novohradu a Pskova na těchto řekách ležících.

Kdyby bylo mlíka, jaká je Lika, byl by sýr, jako Zir. *Il.* Da je mlika, kolika je Lika, bio bi sir, koliko Zir. (Lika říčka v Chorvatech, a Zir při ní vrch okrouhlý.)

Číše jak moře Slávecké, pije se z ní na zdraví mládecké (hrdin). *R.* Чаша какъ море Соловецкое, пьютъ изъ нея про здоровье молодецкое. Moře Slávecké neb Solovecké jest Bílé moře, a tu i klášter Solovecký, kde pěkné dřevěné číše a jiné nádoby se dělávaly.

Tak se skálel, že ho ani Kosturské jezero omyti nemůže. *S.* Онако се е окаляо, да га и Костурско езеро опрати не може. Kosturské jezero při městě Kosturu.

Když se Krkonoš kuklí, bývá déšť. — Boubín se mhlí (má čepici), bude pršeti. *Č.*

Jest v Blaníku (dřímá). *Č.*

Bývalec! byl třikrát na Beskydech, a po čtvrté na Tatrách zbíjel. *P.* Bywały! był trzykroć na Beskidzie, a czwarty raz na Krępaku zbijał.

Za babku by kozu i přes Tatry hnal. *Slc.*

Lichvinské hory, a Novosilevských lotrův sbory (nejhorší). *R.* Лихвинскія горы, а Новосильевскіе воры.

Hodím tebou za Nohovy hory. (Rhiphaei montes). *Č.*

Ani by to Kaša neuhodla. (Kam se to podělo, a od koho ukradeno, aniž by to Kaša uhodla. Háj. Srov. Cosm. str. 10.)

Nečiň se Štírkem. Dal. kap. 20.

Svatopluka hledati (o bývalém a nenabytném štěstí). *Mor.*

Nadal mě co Žižka mnichy. — Slepý Žižka. *Č.*

Velký jak Loketek. *P.* Duży jak Lokietek. Vladislav Loketek, jeden z největších panovníkův polských, malého sice těla, ale velikého byl ducha.

Za krále Albrechta pohynula šlechta. *P.* Za króla Albrachta poginęła szlachta. (Naráží na veliké ztráty ve vojenské výpravě proti Valachům, jež Poláci utrpěli.)

Královna Bona umřela. *P.* Królowa Bona umarła. Rodem Vlaška, manželka Zigmunda I., nevelmi Polákům příznivá. Užívá se toho přísloví, když někdo věc dávno zběhlou a známou za novinu vypravuje.

Za krále Štěpánka strach byl i na pánka. *P.* Za króla Stefanka strach było i na panka. O přísném králi Štěpánu Bátorovi.

Více prohrál Maximilian pod Bučinou. *P.* Więcéj przegrał Maximilian pod Byczyną. Těší-li se kdo pro nějakou ztrátu. Maximilian arcikníže rakouské od kancléře a hetmana Zámojského, jenž stál k Zigmundovi III., byl na hlavu poražen a zajatý dán do vězení.

Získal co král Jan ve Valašich. *P.* Zarobił jak król Jan na Wołoszczyznie. Jan Soběský, obranitel Vídně, na němž opět se splnila latinská průpovídka, že „Valachia est tumulus Polonorum.“

Ten k Sasu, ten k lesu. *P.* Ten do Sasa, ten do lasa. Znamená se tím odporování sobě úmyslův aneb nepořádek, jakýž byl v Polště za panování Augusta II., když proti němu za krále vystaven Stanislav Leščinský.

Za krále Sasa bylo chleba i masa; za Poňatovského krále i chleba bylo na mále. *Bělor.* За короля Саса было и хлѣба и мяса; якъ ставъ король Понятовскій, такъ и хлѣбъ не таковскій.

Nešťastný jak Patkul. *P.* Nieszczęśliwy jak Patkul. — Jan Rejnold Patkul, šlechtic Livonský, chtěje osvoboditi vlasť svou ode jha Švedského, k Augustovi polskému a pak k Petru Velikému se přivinul a jim k nabytí té krajiny všemožně byl pomocen. Konečně pak byv od Švedův chycen z rozkazu Karla XII. byl kolem lámán a čtvrcen. Viz o něm obšírněji: Všeslovanské počátečni čtení I, str. 32.

Radimiči utíkají před vlčím chvostem. *R.* Радимичи волчья хвоста бѣгаютъ. *P.* Radymiczanie boją się wilczego ogona. — Vévoda velikého knížete Vladimíra, Vlčíchvost nazvaný, porazil Radimiče r. 984 na řece Piščaně.

Puťata křtí mečem, a Dobryně ohněm. *R.* Путята креститъ мечемъ, а Добрыня огнемъ. Z těchže časův Vladimírových, když vůdcové ti pohanský Novohrad ohněm a mečem na víru obraceli.

Jakby zde byl Mamaj bojoval. *R.* Здѣсь какъ будто Мамай воевалъ. — O velikém nepořádku užívá se.

Každý o něčem, a on o Nalivajkovi. *Mr.* Хто про що, а винъ про Наливайка. (Slavný vůdce kozácký na konci 16. století.)

Tancuj duše bez kontuše, hledej pána bez župana. *R.* Танцуй душа безъ контуша, ищи пана безъ жупана. Slova z polštiny tu vzata ukazují, že na posměch Polákům to přísloví vzniklo, a nepochybně na Marinu Mniškovnu se vztahuje.

Z milosti bojarské sám jsem sobě Požarský. *R.* По милости боярской, самъ себѣ Пожарской. — Honosí-li se kdo sám svou osobností. Požarský známý osvoboditel ruské země s počátku 17. století.

Zmizel jak Bekovič. *R.* Пропалъ какъ Бековичъ. Kníže Bekovič poslaný od Petra I. do Chývy, kde zahynul. O jiných více méně důležitých osobách z historie ruské viz Sněgireva R. Př. Díl 4. str. 185 ad.

Přijde Vítův den. *S.* Доћи ће Видовъ данъ. Čas ukáže, kdo věrně a kdo nevěrně s námi smýšlel. Narážení na Vuka Brankovice a Miloše Kobylice. V. Slov. pís. III. str. 192.

Den svatého Víta — však není po všem veta. *S.* Видовъ данакъ, шатъ ніе све смакнуо. Den 15. Června rovně tak nešťastný byl národu Srbskému, jako nám Čechům den 8. Listopadu (1620), když na Kosově poli r. 1389 bitvu a tudy i svou samostatnost ztratili.

By bylo chtělo štěsti přáti, nebyl by Lazar na Kosově zahynul. *S.* Да є мени ћело добро быти, не бы Лазо на Косову погинуо. Anebo: Odtud běda, co Lazar na Kosově zahynul. Јао ти є, іошъ како є Лазо на Косову погинуо. — Доста є было на Косову. Dost se nám dostalo na Kosově (řekne-li kdo: už dost!).

Těžko Kralevici Marku za zlých dnův čekati dobrých. *S.* Тежко Марку Кралѣвиђу у злу добра чекаюћи.

Jde-li se do boje, volávají: Kam hrdino, Kralevici Marku? a když jest kořisť děliti, říká se: Kdes se tu vzal, neznámý tuláku? *S.* Кадъ є войску воєвати, онда се выче: Камо юнакъ Кралѣвиђу Марко? а када є шићаръ дѣлити, говоре му: Одкуда си, незнана делио?

Dva holdoši zbili Miloše. *S.* Два лоша избише Милоша. Podobné: Dva jednomu pán, a tři celé vojsko.

Mistr nouze naučil Dalibora housti. *Č.*

Prokop Kroupa pověděl slovo zhloupa, stoje u kamenného sloupa. — R. 1493 zbouřilo se všecko havířstvo na Horách Kutnách, a jeden z radních, Prokop Kroupa, poslán, aby je upokojil. On pak strachy, co by mluvil, sám nevěděl. A maje říci: Milí havíři, upokojte se, však vám páni všecko dobré přejí; on se podřekl a pravil: však vám páni nic dobrého nepřejí, — z čehož mezi chasou to přísloví pošlo. Koř. Viz též Čas. mus. 1827. 4, str. 80.

Nejsi Jetřichem Berounským. (By z tebe oheň pálil a šel jako z výhně od kováře. Ctib. Hádání l. 63. O hněvivém člověku.)

Pan Vilém z Pernšteina říkával: S Římany věřím, s Čechy držím, s bratřími umírám. (Ale nedáť s sebou pravda tak hráti — dokládá Červenka; neboť nelze s hodův na hody.)

Dostal se panu Rozvodovi na mlýn. Hodí se panu Rozvodovi k zapsání. — Byl pan Rozvoda v Čechách zeman jeden, o němž pravívali, že měl „Libros klevetarum,“ t. rád zapisoval, když kdo co pravdě nepodobného rozprávěl; byl člověk kratochvilný a šprýmovný. Červ. Podobné „knihy památností“ spisoval za našeho věku nebožtík rytíř Jeník z Bratřic.

Chodí jako Perchta (pyšně). *Č.*

Získal — vyhrál co Míchal na svinich. Za českého krále Václava, dí Červenka, koupil Míchal, pekař pražský, od čarodějníka Žity čisté veliké vepře velmi lacino, z nichž potom, když do vody byli vehnáni, toliko slamění věchtové se ukázali a po vodě plouli. — *P.* Zarobił jak Zabłocki na mydle.

Těžko určiti, zdali mnohá jiná toho druhu přísloví naše na nějakou událost se vztahují, anebo pouhými-li jsou smyšlénkami, jako: Potkal se s Vaňkem. Vyhráš co Vavrda v kůty. Jest Blažkovi za čepici dlužen. Hloupý Klíma atd. atd.

Plete jak Pekarský na mukách. *P.* Plecie jak Piekarski na mękach. — Člověk tento chtěje krále Zigmunda III. r. 1621. v kostele zabiti, byl před splněním zločinu toho dopaden. Shledalo se však potom a i na mučírně z pomatených jeho odpovědí, že jest s smyslem pominulý. Byl však předc k meči odsouzen.

Vytasil se jak Filip z Konopí. *P.* Wyrwał się jak Filip z Konopi. — Pan Filip z Konopí (vesnice posud v Sandomírsku) prohánëv přes 40 let Turky, Tatary a Valachy za krále Albrechta, Kazimíra a Alexandra usedl konečně na svém dědictví. Přijel též kdys na sněm; ale rozuměje lépe válečnému řemeslu než správám obecným, a mimo to nedávaje na rokování hrubě pozor, když naň došlo, počal o čemsi docela jiném mluviti, až smích se strhl. „Kdož se to tam vytasil?“ řekl někdo z panstva. „To pan Filip z Konopí“ — ozvaly se hlasy, a odtud se o něm po tu dobu příslovně vzpomíná, když se něco nemoudrého probleptne. — Ježto ale přísl. toto i v *Mr.* přichází: Вырвавсь якъ Пилипъ зъ

конопель; ano i u nás cos podobného jest: Vyšel z dobré, co čáp z konopí: můž položený tu výklad býti pravým a také nebýti.

Komplementují se jak Opatští do věže. *P.* Ceremoniują się jak Opatscy do wieży. — Byli to dva bratří, již pro jakýs výstupek na několik měsícův odsouzeni byli k vězení. Starší nechtěl však vstoupiti první, poněvadž mladší byl zemským úředníkem, a tudy mu přednost chtěl dáti; mladší ale též se zdráhal z pouhé šetrnosti k letům bratra svého. U nás něco podobného se kdesi přihodilo radním pánům odsouzeným k šatlavě, a protož když nikdo ze společnosti nechce přednost míti ze dveří neb do dveří, říká se: Dávejme si přednost — aneb: pobízejme se jako radní páni do šatlavy. Srbové též říkají: Нуде се као Грци у арнште. Pobízejí se jako Řeci do arestu.

Neuhodne pan Nevěský, co udělá Pán nebeský. *P.* Niezgadnie pan Niewieski, co zrobi Pan niebieski. — Stanislav Nevěský, hvězdář a vydavatel kalendářův, že často se mýlival v udání povětrnosti, tuto sobě památku získal. By však měli všickni hvězdářové, jimž podobně se děje, také takto se poctiti, což by tu přibylo přísloví!

Tluče se jako Marko po pekle. *Mr.* Товчется якъ Марко по пеклу.

Hnal jako Mahomed do ráje. *S.* Навалио као Мухамедъ у раи.

Rád má hotové, jako pop Kosto. *S.* Готовину као и попъ Косто. Když r. 1729 jistý k Srbům od vlády rakouské poslaný vůdce — v písních se jmenuje generál Staniša Mlatišuma — sebraný lid proti Turkům vojensky zřizoval, zamlouvali si někteří Srbové napřed u něho, až pobijí nepřítele, rozličné náhrady, ten turecký dům, druhý pole, třetí mlýn atd., což jim vůdce vše přislíbil. Přistoupiv též nějaký pop jménem Kosto, a nastaviv čepici pravil: „Já jsem, pane, stár, a netřeba mi ani domův ani polí tureckých; dej mi raději hned třeba i méně něco z hotových.“ Mlatišuma nemoha jinak, odil mu několik dukátův do čepice. A tak chytrý pop, když

potom Turci generála s lidem jsou porazili, ovšem ze všech nejvíce obdržel, protože uměl jistého hráti.

Také památka hrdin lesních, již k šibenici jsou dospěli, udržela se v národních příslovích, jako jsou: Jest druhý Pechanec. — Vyhlíží jako Petrovský. — Měřiti po Janošíku, aneb: Měřiti od buku k buku. (Takový býval loket loupežníka slovenského, na němž ukradená plátna, sukna atd. mezi své lidi dělil.) — Podobně se vzpomíná u Polákův: Zakuta Zařický, Šafránec, Rusinovská; u Rusův: Vaňka Kajin a Steňka Razin; možná, že i u Srbův, kdež těchto hostí též nikdy nebýval nedostatek.

Parom do tebe! — Parom ti do duše! Do Paroma odeslať. *Slc.* — *P.* Ey, do Pioruna!

Ach Lado, Lado! srdce srdci bývá rádo. *Č.*

Dělati Lela Polela (Chvista, Pochvista). *P.* Robić Lelum Polelum, Świstum, Poświstum. (Dělati něco nedbale, omrzale, neochotně, leda bylo.) — Lelum polelum, fistum pofistum. Rysiń.

Na svatého Dindi (Did), čo nebolo (nebude) nikdy. *Slc.*

Na svatého Vida, čo nebude nikda. *Slc.*

Chrápe jako Dundr v plané jabloni. *HLuž.* Wón smorči kaž Dunder we płončiku.

Budeš bit jako Svatovid. *Č.* — *P.* Będziesz bit jako święty Wit.

Aby tě Černoboh ubil! *Mr.* Щобъ тебе Чорный богъ убивъ! — Щобъ на тебе пришла чорная година!

Aby na tě Div přišel! *Mr.* Щобъ на тебе Дивъ пришовъ!

Proti smrti není léku, a proti Moreně není kořene. *Č.*

Pravý Skřítek! (o člověku malém, ale zralém). — Ani Skřítka (Křístka) doma není. *Č.*

Má hospodářička (Skřítka, Šotka). *Č.*

U nich se Plévník uhnízdil (vše se jim daří, statku jim přibývá). *Č.* — *HLuž.* Wón ma Zmija.

Hněvivý — rozvzteklený jako Rarášek. — Jest Raráškem

posedlý. — Raráškovi tam klobás nadělali (u př. v bitvě). *Č.* — Сердитъ якъ Парашекъ. (Na Ukrajině.)

Chytrý jako Pikulík. *Slc.* — Má Pikulíka.

Pokusy (skalní duchové, strašidla) nevadí, přes hubu nedadí. *P.* Pokusy niewadzą, w gębę niedadzą. (T. j. pokusiti, domluviti se neškodí.) — Pokusy władzy niemają, gdy już kurowie śpiéwają.

Prosí o to jako Připo'ednice. *HLuž.* Wón to praša kajž Připołnica (jinde říkají: Připołonca). Dobrý to duch neb strašidlo, jenž o žních poledni dobou k dělníkům na pole z lesa přicházívá, nezbedně od nich k obědu něco žádaje. Němci ji jmenují das Holzweibchen, a zdá se býti podobna naší Polednici.

Holka jak Vila, a vdá se, hnila. *S.* Дѣвомъ Вила, а невомъ гнила. — Vily tě vzaly! *S.* Виле те однеле! (kletba.)

Vyšperkoval se jak Dodola. *S.* Начинио се као Додола.

Jest pravá Ochechule. *Č.*

Provedl svou Králku. *Č.* — Dosti chytře na mne jdete, dobře svou králku vedete. Lom.

Vzteklý jako Vlkodlak. *P.* Zażarty jak wilkołak. (Staroč. Vlkodlak, M. Verb., Ilyr. Slovanův Vukodlak, *R.* Оборотень znamená člověka ve vlka proměněného.)

Nebude z medvěda Vlkodlak, z vlka ovčák, a ze svině zahradník. *R.* Оборотнемъ медвѣдь, волкъ пастухомъ, а свинья огородникомъ не бываютъ.

Červený jak Upír. *P.* Czerwony jak Upior. Zachovaná posud a nejvíce u Morlachův pověra o lidech z hrobu vycházejících a krev ze živých ssoucích. Nám Čechům jméno Upír není známo, ale v povídkách národních toho druhu obyčejně Morous totéž znamená co Upior, ano i příslovně se užívá: Sužuje lidi jako Morous. Můra znamená však něco docela jiného. *Č.*

Nedívej se do dálky, a hleď za Učkurem. *Mr.* Не дивись далеко, а гляди за Учкуромъ. (Pobídnutí k opatrnosti. Učkur slove pes mající v sobě duši ďábla neb zlého člověka; též tolik co zlý člověk.)

S Meluzinou sůl lízati. *Č.*

Zmítá se jako běs pod hrází. *Mr.* Мутитъ якъ пидъ греблею бѣсъ.

Zamiloval se jako ďábel do suché vrby. *P.* Zakochał się jak diabeł w suchéj wierzbie.

Vyhlíží jako čarodějnice s Lysé hory. *P.* Wygląda jak czarownica s Łyséj góry.

Když člověk louku kosí, lecjakás baba déšť vyprosí. *P.* Kiedy człowiek łąkę kosi, lada baba deszcz uprosi.

Když měsíček v srp, tu čarodějnice jezdí na hranice. *Hal.* Коли мѣсяць въ серпъ, то чаривници ѣдуть на границѣ.

Když prší a slunce svítí, čarodějnice máslo vrtí. *P.* Deszczyk pada, słońce świeci, czarownica masło kleci. *Hal.* Сонце свѣтить, дощикъ крапить, чаривниця масло робить.

Sova na střeše kvílí, umříti komus po chvíli. *P.* Sowa na dachu kwili, umrzeć komuś po chwili. — Z ptactva jest Slovanům kukačka znakem bolesti a žele, sokol věrnosti, a sova neb sýc žalosti a smrti.

Bojí se, aby mu zajíc přes cestu nepřeběhl. *Hal.* Боится щобы му заяць дорогы не перебѣгъ. Přeběhne-li zajíc přes cestu, za znamení jisté nehody pověra má; ale polští myslivci dobře praví: Vlka potkati — štěstí, když tě nepokouše, a zajíce potkati — neštěstí, pakli ho neuštveš. — Wilka potkać szczęście, kiedy nieukąsi, a zająca nieszczęście, kiedy się nieuszczuje.

Straka přiletěla (řehoce), dostaneme hosti. *Č.* — *P.* Sroka przyleciała, będą goście. *Hal.* Сорока скреоче, гости каже. *Ch.* Sraka gosti navéšča.

Dokud had hada nepožře, drak se nenarodí. *S.* Докъ змія змію не прождере, не може аждаха постати. (V pověrečném tom přísloví jest, tuším, i ten smysl ukryt, že ne mezi dobrými, ale mezi zlými a hubícími se vespolek povstávají tyranové.)

Levé oko mě svrbí, něco rád uvidím (pravé — nerad). *Č.* — *Ch.* Oko me serbi, bum se plakal.

Kdo se směje v pátek, plakati bude v neděli. *Č.* — *P.* Kto się śmieje w piątek, zapłacze w niedzielę.*)

Na nešťastné planetě se naroditi. *Č.* — *P.* Pod nieszczęśliwą gwiazdą się urodzić.

Ruští starověrci, rozkolníci a jiní sektáři množství mají pověrečných přísloví, ovšem směšných, u př.: Obraz boží mužova brada a podoba vousy. Образъ божій въ бородѣ а подобіе въ усахъ. Bezbradé do ráje nepouštějí. Безъ бороды и въ рай не пустятъ. Řež naše hlavy, a netýkej se brady. Рѣжь наши головы, а не тронь нашей бороды (za Petra Velikého). — Kdo přečte celou biblí, zblázní se. Кто прочтетъ всю библію, тотъ зачитается. — Kdo šnupe a kouří, ducha sv. z sebe bouří. Кто табакъ пьетъ да куритъ, тотъ святый духъ изъ себя туритъ. — Kdo pije čaj, ten spasení nedoufaj. Кто пьетъ чай, тотъ спасенія не чай, а množství podobných pošetilostí.

---

*) *Fr.* Tel qui rit vendredi, dimanche pleurera. *Angl.* He that sings on Friday, shall weep on Sunday.

XVII.

Přísloví žertovná a mravokárná. (Národní šprým, humor a ironie.)*) — Slovní hříčky.

Pomáhej pán bůh, brachu! — „Kopám jen hlínu, pane!“ *P.* Pomagaj bóg, bracie! — „Kopam glinę, panie!“ *Hal.* Помагай бигъ, Гриню! — „Копаю пане глину.“

Ukradli mi truhlici; ale štěstí, že od ní klíč mám. *Č.*

Vzal pes pečeni, ale pekáč zůstal. *S.* Ако є пасъ питу изѣо, тепсія є остала.

Z drobných ptáčkův nejlepší hus. *Č.*

Lepší hýl nežli motýl — ač jsou oba ptáci. *P.* Lepszy gil niż motyl, chociaż oba ptacy.

Lacino v Čechách — tři košťály za groš. *Č.*

Bylo by pršelo, ale déšť to zbryndal. *R.* Быть было ненастью, да дождь помѣшалъ.

Těžce byl raněn, ani hlavy nenašli. *R.* Больно раненъ, и головы не нашли.

Ach, kam se děly ty časy, když lítávaly po světě klobásy! *P.* Gdzież się one czasy podziały, kiedy kiełbasy po świecie latały. *Hal.* Где ся тіи часы дѣли, коли самы ковбасы до губы летѣли!

By měly klobásy křídla, nebylo by lepšího ptáka na světě. *Mr.* Якъ бы ковбасѣ крыла, то вже бъ лучшои птици на свѣтѣ не було.

---

*) Dvojí tuto vlastnost mající do sebe přísloví slovanská ovšem v počtu dosti hojném i v předešlých oddílech roztroušená se nalézají, ježto při pořádání našem vždy brán byl ohled více na materii než na formu jejich. Pod číslo nynější klademe tedy jen taková přísloví, která buď podotčeným tvarem daleko nad obsah svůj vynikají, aneb sic jinak do předešlých rubrik uvesti se nedala.

Sedmero jídel, a samé houby. *R.* Семеры яства, а все грибы.

Nazvali si hostí, a posadili hrýzť kosti. *R.* Звали гостей, да посадили глодать костей.

Kde není žebrákův, tam dvojí almužnu dávají. *R.* Гдѣ нищій не бывалъ, тутъ по двѣ милостыни даютъ.

Sousedská přízeň půjčuje ráda — konve na pivo a rožeň na pečeni. *P.* Miejska przyjaźń — konwie na piwo a rożna na pieczenią niebronić.

„Serva, serva!“ — Dlouho-liž to tak půjde? vždyť jsem já tebe, a ne Servu pozval. *P.* „Serva, serva!“ — A długoż tego będzie? Ciebięć ja, nie Serwy zaprosił. Tak se obořil měšťan jeden na rektora na hody pozvaného, když tento i sám hojně cpal do sebe, i také chlapci stojícímu za sebou od každé krmě do košíku kladl, *serva, serva!* při tom říkaje. Jiný zas podobnému hosti připomenul, že jenom na dnešek, nikoliv ale též na zejtřek ho pozval.

Varuj se příliš zdravých krmí, dobrých lidí a velikého štěstí. (Zdravé totiž krmě co léky nemocným se radí; dobrých lidí zástupnictví a přímluv obžalovaný potřebuje, a když někomu oheň stodolu ztrávil, říkává obyčejně: Veliké štěstí, ještě, že neshořely také sláje.) *Č.* — *P.* Uchowaj boże zdrowych potraw, wielkiego szczęścia, i cnotliwéj żony kiedykolwiek.

Potkal se chmel s cibulí; napřed se vyctily, potom se poctily: Pozdrav tě bůh, čpavá! — Dejž to pán bůh, potrhlý! — Pozdrav tě bůh, chutná! — Dejž to pán bůh, veselý! *Hal.* Здыбався хмѣль съ цыбулею; перше ся позневажали, потимъ ся повеличали: Помагайбигъ, гирка! — Бодай здоровъ, шаленый! — Помагайбигъ, смаковита! — Бодай здоровъ, веселый!

Pij, a lidi bij, aby věděli, čí syn jsi. *Mr.* Пій, та людей бій, щобъ знали, чій сынъ.

Ach, zlý čas! piji jen kvas; a kde šenkují pivo, neprojdu mimo. *R.* Ахъ, пью и квасъ; а гдѣ вижу пиво, не пройду мимо.

Dobrou noc, rozume; sám pán bůh ví, kdy se zas shledáme. (Pravil ochlasta vstupuje do hospody.) *P.* Dobra noc, rozumie; wiéż to pan bóg, kiedy się s tobą oglądam. *Hal.* Бувай здоровъ, розуме, не зобачимося ажъ савтря.

Kdo chodí po noci, hledá kyjové nemoci. *Slc.* — *P.* Kto chodzi po nocy, szuka kijowéj niemocy.

Kdo se v noci toulá, často buchty dostává. *Č.*

Buď bohu chvála, kostel shořel, krčma ostala. *Č.*

Ženo, pojďme do kostela. „Nemám v čem, milý.“ — Pojďme do hospody. „Holko, dej sem staré boty; jsou tam někde pod lavicí.“ *P.* Żono, pójdźmy do kościoła. „Niemam w czém, miły.“ — Pójdźmyż do karczmy. „Dziéwko, daj sam stare bóty; są tam gdzieś pod ławą. (Viz též str. 137.)

Napsáno u bílého Lva: na jednoho nečekají dva. *Č.* — Dva jednoho na oběd nečekají, a smělý sám jí. *P.* Napisano u białego Lwa: nieczekają jednego dwa. *R.* Семеро одного не ждутъ. Двое одного обѣдать не ждутъ, а смѣлой и одинъ ѣстъ. *Mr.* Два третёго не ждуть. *S.* Два трећега не чекаю. *Blh.* Двамина едного не чакатъ.

Šel pán pro Joba, zůstali tam oba. *Č.*

Kněz poručil žáku, a žák kostelníku. *S.* Попъ заповѣди дьяку, а дьякъ црквеняку.

Poruč psu, pes ocasu: pes lehne, ocas se nehne. *Č.**)

Kázal pán, musel sám. Rovný jsi pán, poslouž si sám. *P.* Kazał pan, musiał sam. Rownyś pan, posłużyż sobie sam.

Pán nemůže pro kord, a pes pro ocas (dvéře zavříti). *Č.* *P.* Kto drzwi za sobą niezamyka, pańskiéj albo psiéj natury zakrawa. *S.* Велика господа и пси врата за собомъ не затвораю.

Měl jsem jíti na posvícení — ale nikdo nepřichází zvát. *R.* Идти было въ гости, да никто не зоветъ.

---

*) *Čud.* Koer aiab sawwa, sabba aiab sawwa otsa, sawwa ots willa, wil ei wiitsi. (Pes nutí ocas, ocas pobízí na ocasu špičku, špička chlupy, chlupům se nechce.)

Za deště chalupa se nepokrývá, a za jasného dne bez toho do ní neteče (říkají dobří hospodáři). *R.* Въ дождь избы не кроютъ, а въ ведро и сама не каплетъ.

Kabát zastavil, a košili vyplatil. *P.* Suknią zastawił, koszulę wykupił.

Není co šíti, ano vše děravo. *Č.*

Tři dni mlel, a za půl druhého snědl. *R.* Три дни мололъ, а въ полтора дни съѣлъ.

Nezasel, prý, aby mu kroupy nepobily. — Na oplaze nepotluče. *Č.*

Sedm let se neurodil mák, — a předce hladu nebylo. *Mr.* Симъ рикъ маку не родило — та голоду не було.

Na břich si lehnouti a hřbetem se přikryti. *Č.*

Čemu měkce stláti, když není s kým spáti. *R.* Начто мягко слать, когда не съ кѣмъ спать.

Děti moje, nekraďte: jen domů vláčejte. *Slc.*

Kde ocas tvořidlo, tam hlava močidlo. *R.* Гдѣ хвостъ начало, тамъ голова мочало.

Ani nejrychlejší kůň neuteče ocasu. *R.* Лошадь быстра, да не уйдетъ отъ хвоста.

Bída patrná, na cestě herka chatrná. *R.* Видимая бѣда, на дорогѣ кобыла худа.

Kozla platen dobrý vůz, když koně nanic. *S.* За луду є добаръ кочіашъ, кадъ кони не валяду. (Zvláště o bohaté a ničemné ženě.)

A kde můj kočár? — „Nejspíš tam, kam ho koně zavezly.“ *P.* A moja kareta gdzie? — „Tam gdzie ją konie zawiozły.

Vůz v lese, chomout za lesem v bahně, a kobylku čerti vzali: jeď pro slámu, kdo můžeš. *Mr.* Визъ въ лѣсѣ, а хомутъ за лѣсомъ въ болотѣ, а коняка чорти ее знаютъ де: якъ же поѣхати по солому? Anebo: Дуга въ лѣсѣ, а хомутъ у стрѣсѣ. (Když se komu něco nařizuje, co vykonati naprosto nelze.)

He, správce! jsou-liž tu ryby? — „A jsou, milost-pane!“ — Myslím, že nejsou? — „Ha! kdež by se vzaly!“ *P.* Wło-

darzu, są tu ryby? — „Są, łaskawy panie.“ — Ej podobno niemasz? — „Ha! zkądże by się wzięły?“ Jinak o potakačích též toto: A biało? Biało. A czarno? Czarno.

Bojíte-li se pekla? — A slibuj. *Č.* (Jako onen chytrý generál Čechům pod obojí řekl, když měli země prosti býti: Já také v srdci všecko nevěřím, co kněží káží, ale neprotestuji na hlas.)

Či to pravda? — A pravda — ale nevím co. *P.* A prawda? — Prawda — ale niewiém co.

Běžeti za ním, a nevěděti za kým. *Mr.* Бѣгти за нимъ, та не знать за кымъ.

Zapomněl, že se oženil: i lezl zase spat na seno. *Mr.* Забувъ, що оженився, та й пишовъ у солому спати.

Býval Janek u dvoru; ví už, jak se v kamnech topí. *P.* Bywał Janek u dworu; wié jako w piecu palą.

S píď chlapík, a s loket brada. *P.* Na piędzi mąż, a na łokieć broda. (Brody dość, by tyle rozumu.) *R.* Самъ съ пядь, а борода съ локоть. Борода съ ворота, а ума съ прикалитокъ.

Hlava veliká, a mozku málo. *R.* Голова велика, а мозгу мало.

Hezoučké tváře, škoda že není v hlavě hospodáře. *R.* Личикомъ бѣленекъ, да умомъ простенекъ.

Dechu málo, a dudy veliké. *R.* Духа мало, а дуда велика.

Od desky do desky, a mezi tím třesky plesky. *Hal.* Видъ дошкы до дошкы, а въ серединѣ розуму ани трошкы. (Krátká to sice, ale dobrá recensí mnohých spisův.)

Slavný muž! narodil se, oženil se, a pak umřel. *Hal.* Уродився, оженився — тай вмеръ.

Lesem šel, a stromův neviděl. *R.* Лѣсомъ шелъ, а дровъ не видалъ.

Po nebi hvězdy chvátá, a co pod nosem, nevidí. *Mr.* Зъ неба звѣзды хвата, а пидъ носомъ ничого не баче.

Viděla bába jehlu na věži, a věže neviděla. *S.* Вид'ла баба иглу на кули, а куле не видила.

Slepý slepého vodí, a oba zbla nevidí. *R.* Слѣпъ слѣпа ведетъ, а оба зли не видятъ.

Právs jako srp, až se spravíš, budeš jako podkova. *Č.*

Nemáš se ničeho odříkati, kromě krásti a v nos se ukousnouti. *P.* Nietrzeba się żadnéj rzeczy odrzekać, chyba kraść a nosa sobie ukąsić.

Náš panáček není vybíráček: jídá marcipán i nemalovaný. *R.* Нашъ Сергунько не брезгунько: ѣстъ пряники и неписаные.

Podvodník! sušený sníh mezi sůl míchal, a s vodou olej. — Kdybychom teď sněhu nesušili! (Jeden prý pro tu faleš jest upálen, že sníh sušil za kamny, a potom jej míchav mezi sůl tak prodával. Červ.) *Č.*

Jedna baba čarovala, z ječmene kroupy dělala. *Č.*

Hrozného bludu se dopustila, vřeteno křivé přelomila. *R.* Сдѣлала худое, переломила веретено кривое.

Ufal kohout, a ucho zazpívalo. (O jednom kantoru se praví, který když pašije zpíval, dva listy najednou obrátiv se zmátl, a potom nejápně se opravoval.)

Sním tě, ať se pěníš nebo nepěníš; neboť jsem dal za tě peníz. (Řekl Cikán, když mu dali za peníze mýdlo místo sýra.) *S.* Клапило се, не клапило; ѣшћу те, платио самь те.

Není to žert, pane Poznaňský: pro jednoho kobylího syna dvanáct cikánův visí. *P.* Nie żart, panie Poznański: o jednego kobylego syna dwanaście cyganów wisi. (Tak Cikánka pozůstalá řekla, když nadmíněný pán polský celou bandu Cikánův zvěšeti dal, proto že mu bylo od nich hříbě ukradeno.)

Kovář provinil, a koláře oběsili. (Podlé usouzení moudré a opatrné rady v jistém městě za tou příčinou, že v obci jen toho jediného kováře, dvou však kolářův stávalo.) *P.* Kowal zgrzeszył, a kołodzieja powieszono. Jinak: Krawca za kowala obiesić. *Hal.* Коваль согрѣшивъ а шевця повѣсили. Srov. na str. 482.

Žide, kup tu hůl; vidíš, jak dobře mlátí. (Pravil sedlák

potvrzuje i hned pravdu svých slov na zádech židákových.) *Č.* — *P.* Żydzie, kup ten kij; widzisz jako smagły.

Pobízejí se jako radní páni do vězení. (Každý chtěje druhému přednějšího vstoupení z uctivosti přáti.) — *P.* Częstują się jak senatorowie do wieże. Viz str. 493.

Baba jede chtíc sraziti věž, a pán se dívá, kam věž poletí. *R.* Баба ѣдетъ, хочетъ башню сбить, а воевода глядитъ, куда башня полетитъ.

Straka řehce, že kníže na vojnu nechce; a komár bzučí, praví, že ho naučí! *R.* Сорока щекочетъ, что князь на службу не хочетъ; а комаръ пищитъ, хочетъ вытащить.

Pán z Kotrče, kde jeden sedlák a tři chatrče. *P.* Comes de Wątory, gdzie jeden kmieć a trzy dwory.

Dva kmáni a čtyři hejtmani. *P.* Dwa dragany a cztery kapitany. *S.* Два хайдука а деветъ капетапá. (Sieben Schwaben auf einen Hasen.)

Dalo se h— v tanec, a ještě si boky podepřelo. (Když ničema hraje na vtipného, obratného, bohatého atd.) *Č.*

Dobrý chřen s medem, a med sám. — Chřen se chlubil: Dobrý já s medem. A med na to: Kat tě prosí, dobrý já bez tebe. *P.* Chrzan się chlubił: Dobry ja s miodem. A miod na to: Kat cię prosi, dobry ja i bez ciebię.

Hrozí myš kočce, ale zdaleka. *R.* Грозитъ мышь кошкѣ, да издалека.

Divné věci pes ve žbánu vidí, ale hlava nevleze. *P.* Siła pies we dzbanie widzi, ale głowa niewnidzie. *R.* Видитъ собака молоко, да рыло коротко. *Mr.* Е въ глеку молоко, та голова не влѣзе.

Liška když nemohla klobás doskočiti, odcházejíc pravila: Však to byl jen motovouz. *P.* Lis niemogąc kiszki dosiąc, rzekł odchodząc: powrózci też był. *Blh.* Котката кога не може да досягне мясото, казва, че е вонящо. Anebo: Кисло гроздието, че не може да ся досягне.

Ustup, haléři, ať groš sedne. — Haléři, dej místo groši. *Č.*

Varuj, otrubo, jde bílá mouka. *Č.*

Vstaň, kněže, ať si sedne dudákova matka. *S.* Устани, попе, нека седне свирцова мати.

Posýlá mě pán, že prosí o kus chleba své paní. *Č.*

Pán nosívá u bot ostruhy, a chuděra palce. *Č.*

V botách chodí, a bosé po něm šlapěje. *Hal.* Въ чоботѣхъ ходить, а босіи слѣды робить.

Nesní žába vola, ač naň hubu rozdírá. *P.* Niezje żaba wołu, lubo nań gębę rozjewi. *Hal.* Роззявляе губу жаба на вола, але го не зѣсть.

Koně kuli, ano i žába nastavila nohu. *P.* Koniowi nogę kują, a żaba też swojéj nadstawia. *Mr.* Коня кують, а жаба и собѣ лапу пидставля (ногу выставля). *Il.* Pruži žaba nogu, da i nju podkuju. *S.* Вид'ла жаба, гди се кони кую, пакъ и она дигла ногу. *Ch.* Vidla je žaba, gde kovač podkava konja, pak je i ona zdigla nogu. (Též v arabském: Obouvali pašovu koni střevíc, a hovnivál též natahoval nožku.)

Kudy kovář s kleštěmi, tudy i rak s klepetem. *Mr.* Куда коваль съ клещами, туды й ракъ исъ клешнею. *R.* Куда конь съ копытомъ, туда и ракъ съ клешней.

Pozor, abychme jeden druhého nezašlapali! (řekl kohout mezi koňmi se kutaje, když se hníkati začali.) *Č.*

Prorokovali proroci, že bude tma v noci, a po dešti bláto. *Č.* — Ale s takovými proroky do louže, jak Kořínek poznamenal.

Sibylla — chybila. *Č.*

Na dvojí baba hádala: anebo umře, anebo zůstane živa. *Hal.* На двое баба ворожила: або вмре, або буде жила.

Napřed já budu jísti, a ty se dívej; potom zas ty se budeš dívati, a já budu jísti. *Č.* — Podobných šprýmův přichází více, jako: Buď ty, táto, jdi pro dříví, a já budu doma: anebo já zůstanu doma, a ty jdi pro dříví. *Mr.* Або ты, тату, иди по дрова, а я буду дома: або жъ я буду дома, а ты иди по дрова. — Farář kostelníkovi: Dělme tak: tobě pískoř, a mně úhoř. Anebo tak: mně úhoř, a tobě pískoř. Kostelník: pane bože! toť mně ubohému vždy pískoř. *P.* Ksiądz do klechy: A tož tak: tobie piskorz, a mnie węgorz. Albo tak: mnie węgorz, a tobie piskorz. A klecha na to: a mnie

przecię piskorz! — Odtud nepochybně ono: Chudému všude pískoř.

Prostři na stůl. „Není čím.“ Dávej na stůl. „Není co.“ Tedy sklízej. *Hal.* Застели стилъ. „Нема чимъ.“ Дай ѣсти. „Нема що.“ То спрячь.

Štědrý jsi jako svatý Maňata, co na tvrdo vejce vařil, a chudým polévku rozdával. Anebo: Štědrý co sv. Krispin, jenž koželuhům kůže bral, a ševcům dával. *Č.*

Smiloval se nad ním, jako bůh nad rakem. *Mr.* Розжалувавсь якъ Бигъ надъ ракомъ. Smiloval se bůh nad rakem, dal mu zadu oči. *Hal.* Змиловався бигъ на рака, давъ му зъ заду очи. (Nerozvážlivému, jenž neohlížel se na konec jednání svého.)

Pravil pán: kožich dám — zatím slovo jeho teplé. *Hal.* Казавъ панъ „кожухъ дамъ“ — та его слово тепле.

Co se lidem nehodí, kostelu za oběť. — Dcerku chromou do kláštera. *P.* Co się ludziom niegodzi, to bogu oddać. Córkę chromą do klasztora.

Ne tak smrti se rovná, komu žena umře, jako když sám umírá. *P.* Nie tak, komu żona umrze, ale kiedy sam, śmierci się rowna.

Dej vám bůh ostré nehty: jenom nás jimi nepoškrabte. *R.* Дай богъ вамъ когти острые, только бъ насъ не драть.

Já tě neodru, jen mi kůži dej. *Č.* (V slovech těchto z větší části jest politika uzavřena, jakou od nejdávnějších časův Němci se spravovali k národu slovanskému.)

Když medvěda vedli k medu, utrhli mu uši, a když od medu, ocas. *P.* Kiedy niedźwiedzia prowadzono do miodu, tedy mu uszy oberwano, a kiedy od miodu, tedy ogon. *Hal.* Медвѣдови до меду уха, а видъ меду хвистъ врывали.

Medvěd psům není poustenník, svině v sadu zlý zahradník, a vlk ovcím zlý pastucha. *R.* Медвѣдь собакамъ не угодникъ, свинья въ саду не огородникъ, и волкъ овцамъ не пастухъ.

Kozel v zahradě, a ochlasta sklepník. *R.* Козелъ въ огородѣ, а пьяница ключникъ.

Trn v noze, myš v stoze; múcha v juše, a mol v drahém rúše; kozel v zahradě, a Němec v české radě; zmije v záňadří, a svár mezi bratří; vlk mezi kozami, a čert mezi babami: kde to přebývá, tu dobře nebývá. *Č.* *) — Podobné též *P.* Niemiec w radzie, koza w sadzie, wilk w oborze, żgarz przy dworze, białogłowa na urzędzie — za diabła to wszystko będzie.

Štědrý hráč, milostivý zloděj, nábožná kurva, ranní ožralec, pozdní hříbě, Urbanův oves, žito Havlovo, řídko bývá z toho co dobrého. *Č.*

Z kance na staro řezaného, žida křtěného, vlka doma chovaného, přítele třikrát míšeného, zřídka z toho co dobrého. Anebo: Kanec na staro řezaný, žid křtěný, mnich z kláštera vypuštěný, vše to pronárod ničemný. *Č.*

Čert řekl uhlíři: My oba černi jsme. *Č.* **)

Sobě vlk ostronos, sobě ježek kadeřav. *Č.*

Sobě žába rusá, sobě srna lysá. *Č.*

Za mořem jsou krávy po českém, ale za přívoz se dává po padesáti zlatých. *P.* Wół za morzem po groszu, a od przewozu sto złotych. *R.* За моремъ корова по деньгѣ, да перевозу рубль. *Mr.* За моремъ телушка — полушка, а рубъ перевозу.

Ceníš-li krávu po dójích, nikdo nezaplatí. *R.* Корову по удоямъ считать, цѣны не будетъ.

Která kráva za své vzala, v dvojnásob mléko dávala. *R.* Которая корова умерла, та къ молоку была добра.

Cena zajíci pět českých, a za sto zlatých se uhoníš. *R.* Цѣна зайцу двѣ деньги, а бѣжать сто рублей. — Šlechtic jeden maloruský, veliký milovník honby, uštval jednou zajíce v poli, několik krokův od oráče. Když pak v potu a udychtěn na koni k Malorusovi se přihnal, tázal se ho tento v začaté rozprávce šibalským způsobem: Pane! mnoho-li stojí takový

---

*) *Lat.* (přel.) Lupus in grege, musca in cibariis, anguis in gremio, pellex in domo, Theutonicus in consilio.

**) *Angl.* Like to like, said the devil to the collier.

zajíc? Šlechtic pousmáv se vece: Rubl. — A chrt? — „Sto rublův.“ — A mnoho-liž kůň pánův? — „Pět set rublův.“ — A sám pán, toť se rozumí, že mu ceny není. Divná věc! rubl utíká, sto honí, a potkne-li se pět set, tedy náš nepřeceněný vaz zlomí.

Už se o tele staráme, a ještě kráva kdesi. *Č.* — *Mr.* Де-те ще теля, а винъ зъ довбнею (s palicí) носиться.

Ještě se koza neokůzlila, a kůzle skáče po poli. *Il.* Još nije koza okozila, a kozle igra po polju.

Ještě se nenarodilo, a už se okřtilo. *P.* Jeszcze się nieurodziło, a już się ochrzciło. (O nadějích a starostech před časem, o větrných zámcích.)

Co si mají počíti páni, musí nositi župany, — když halen nemají. *Mr.* По неволи пани ходить у жупанѣ — бо свитки нема.

To mám muže! nikam se mi hoditi nechce: do postele tuze malý, a do kolébky tuze velký. *Č.* — *P.* W łóżko mały, a w kolebkę wielki.

Nemohou ani očí napásti na sobě: pán dveřmi, a paní oknem. *P.* Niemogą się napatrzyć siebię: pan drzwiami, a pani oknem.

Dítě se vrhne po ujci za Dunajem: čemuž by nemělo býti podobno domácímu lokajovi? *S.* Дѣте се врже и на уйца преко Дунава: а камо ли на слугу у кући.

Zachtělo se matce míti černohlávka, a on se jí zrodil celý jako jeho hlávka. *R.* Матери хотѣлось, чтобъ у сына была головка черненька, а онъ родился и весь какъ головенька.

Divy v řešetě! plno děr, a vylezti není kudy. *R.* Чудеса въ рѣшетѣ! диръ много, а вылѣзть не куда. *Mr.* Диво у решетѣ! богацько дирокъ, та никуды вылѣзти. *)

Myš do díry nemohla — tykev nesla! *Č.*

Nu dobře! rozbijem vědro, obruče pod lávku a dužiny

---

*) — Pod řešetem lapená vece myš: Nad zázraky zázrak!
Děr plno, nelze předc ven mi vylezti kudy.

v pec: pak jistě nepoteče. *R.* Добро, собьемъ ведро; обручи подъ лавку а доски (клёпки) въ печь, такъ не будетъ течь.

Hezky se to, pane páter, káže, ale těžce trpí. *Č.*

Velmi zhřešil: s postele skočil, a vousy ve víně omočil. *R.* Зѣло согрѣшилъ: съ постели скочилъ, да въ вино усъ обмочилъ.

Když staré voly hrají, mění se počasí. (O dětinském sobě počínání zrostlých osob.) *HLuž.* Dyž stare woły hraja, chce so wjedro přemjenić. Též se říká: Telátka hrají, bude hezky.

Síla slámu láme. *R.* Сила солому ломитъ.

Bitý nebitého nese. *Č.* — *HLuž.* Bity nebiteho nese. (Říká se nyní obyčejně, když necepovaný chlap sedě na koni krutě s ním nakládá. Lužičtí Srbové ale, jak se zdá, v původnějším smyslu přísloví toho užívají v tom případě, když ten, komu se škoda stala, jiného podporovati musí, jenž zdráv nehody znikl. V. Smolerja Pjesn. II, str. 164, kde národní pohádka vysvětlení podává.)

Dočetl se mudřec v starověkém špargálu, že sokol a straka nelítají pospolu. *R.* Дошли до мудреца старинныя вѣсти, что соколъ съ сорокой летаютъ не вмѣстѣ.

Za krále Holce, když byla za groš ovce. (V. Pořekadla č. IX.)

Za starých časův bývalých, když báby kaši jídaly. *R.* Въ старые годы бывало, а баба кашу ѣдала.

Já tam též byl, med a víno pil, po bradě teklo, do huby nekáplo. *R.* Я тамъ былъ, медъ вино пилъ, по усамъ текло, а въ ротъ не попало. (Obyčejný závěrek ruských národních báchorek.)

Veliký bohoslov má všecky svátky v prstech. *R.* Великій богословъ всѣ праздники знаетъ по перстамъ.

Kdo doma dojídá, na vojně ho nezabijí (nezastřelí). — Kdo dlouho polévku jí, bude dlouho živ. *Č.* — Kdo hrách jí, nevisí. *P.* Kto groch jé, niewisi.

Kdo čerstvý sýr jí, pes ho neukousne, zloděj ho neokrade, aniž sestárne. *P.* Kto świeży sér jé, pies go nieukąsi, złodziéj go nieokradnie, i niestarzeje się.

Zde na to ruka — že ze žita bude mouka. *R.* Вотъ моя рука, что изо ржи будетъ мука. — Za příliš všedními průpovídkami, jakové i vrabcům na střeše známy, často i hned satyrický vtip se ozývává; tak dí-li kdo: Všecko má konec! hned doloží jiný: a jitrnice dva. (*HLuž.* Wšitko ma swój konc — kołbasa ma dwaj.) — Všecko pomine — švec i kopyto.

Přišel posel němý, přinesl nepsané psaní. *R.* Пришелъ посолъ нѣмъ, принесъ грамоту неписаную.

Němý hluchému pošeptal, aby beznohý utíkal. *Č.*

Bába žne houby, dědek pomáhá mrkvi růsti, syn plže stříli, deera loutky dělá. *Kr.* Baba gobe žanje, dédic korénje sterže, sin polže stréla, hči punce déla. (Celá rodina jeden le noch.)

Každá víra jináč světí: Turci v pátek, židé v sobotu, křesťané v neděli, a ševci v pondělí.

Proč straka na jiný keř uletěla? Proto že do toho naneřádila. *R.* За чѣмъ сорока въ другой кустъ перелетѣла? За тѣмъ что въ томъ напорошила.

Letěl vrabec moře zapalovat: moře nezapálil, ale slávy nabyl. *R.* Летѣла синица море зажигать: моря не зажгла, а славы надѣлала.

Lepší jeden český (pražský), než jedenáct vídenských. *Č.*

Má ženichy (hochy) z Drážďan, ale ne od Berouna. *Č.*

Jest dlužen do Třeště. (O ztřeštěném.) — Má lán v Třešti. — Má třísku za uchem (třeští). *Č.*

Z Prostějova pocházeti. (Prostáčkem býti.) *Č.*

Byl v Chropíně na moresech. (Chrapoun. Chropín na Moravě blíž Kroměříže.) *Č.*

Nenechávej všeho na Vzíchově. (Na ráně, kde by každý vzíti mohl.) *Č.*

Půjdeme do Hajan (spat). *Č.*

Těšinská jablka. Darmo těšinská jablka očekávati. *Č.*

Kdo má zlou ženu, veď ji na pouť do Kyjova, též do Buchlova, naposled do Modřic. *Č.*

Jazyk dovede do Kyjova, ale také na kyj. *Mr.* Языкъ доводить до Кыева, а часомъ и до кыя.

Jdi do Cách! (kliď se! cachej odtud!) *Č.*

Šel na Prosík (na žebr). *Č.*

Pán z Domanic. — Pán na Chudobíně a Nemanicích. — Pán z Vysokého nedaleko Poniklého. — Pan Drbal z Nemanic k němu se přistěhoval. *Č.*

Pan Suchánek z Chudobic. — Do Nuzovic (Nouzova) a Chudobic táhnouti. *Č.*

Maje nežs dlužen málo víc, pojedeš do Drbalovic. *Č.*

Dostal se do Vomizína. (Přišel na mizinu.) *Č.*

Není nad Dobřany! *Č.*

Držeti s Mojžíšem. (Dělati co možného.) *Č.*

Jest kněze Eliáše plášť (přítel). *Č.* Začáteční písmena dají *kep.* Cos podobného jest franc.: Un *sot* en trois lettres.

Alija je veliký muž! *S.* Алія є великій човекъ. (Tomu kdo slovcem *ale* výpověď svou obmezuje. Podobné: Kdyby nebylo kdyby.)

Davida honiti. S Davidem se práti. *Č.*

To se stane na sv. Nikolu (Mikuláše). *Kr.* To se bo zgodilo o svétim Nikoli.

Lepší Tomáš, nežli Adam. *Č.*

Napřed Sobkovi, potom Tobkovi. *P.* Pierwéj Sobkowi, potém Tobkowi.

Světí Míchala. (Krčmaří; pije.) *Č.*

Sládek Chmel drcnul ho do hlavy. *Č.* — *S.* Ударио га Винко Лозињь у главу.

Běžanova matka zpívá, a Stojanova pláče. (Pilný, lenoch.) *S.* Бѣжанова майка пѣва, а Стоянова плаче. *Blh.* Бѣжанова майка не плаче, а Стоянова.

Musil jest větší pán než Nechtěl. *Č.*

Pan Hladký ho upomíná. Hladkou míti. *Č.*

Nouze se po dvoře válí, a Nemáš oknem do chalupy kouká. *HLuž.* Nuza so po dworje waleše, a Nimaš z woknom nuts hladaše.

To pro pana Příhodu. *Č.* (Odkládá-li kdo peníze neb jiné věci na stranu pro budoucí potřebu aneb nenadálou příhodu, říkává obyčejně: toto nechávám pro pana Příhodu. Povídá se, že muž jeden maje se kamsi přes pole brátí, od vzatých k sobě peněz sto zlatých odpočítal a do skříně položil, řka k manželce své: Zde nechávám sto zlatých pro pana Příhodu. Druhý den po odchodu jeho jeli jsou okolo domu hrnčíři na jarmark, i stalo se, že jeden na druhého právě pod okny příjmením volal: He, pane Příhodo! — Žena, trochu přihlouplá, uslyševši to i hned ze dveří vyskočila, a panu Příhodovi ochotně známo činila, že muž její sto zlatých doma nechal pro něho, kteréžto peníze on vděčně přijav, dále s hrnci se ubíral.)

Tancovala s Koutovic Jankem a s Lavicovic Honzou. *Č.*

Kdo spává dlúho, s dluhy žive. *R.* Кто спитъ долго, тотъ живетъ съ долгомъ.

U mladého hole, u starého bydlo (bidlo). *Č.* Děvčeti zpouzejícímu se starého si vzíti k potěšení (bydlo dobré), aneb k poděšení (bidlo) se říkává.

Podlé stavu (tkadlcovského) bidlo. Podlé stavu bydlo (dle důchodu se živ). *Č.* Stejné s tímto druhým jest *P.* Według stawu grobla. (Podlé rybníku hráz.)

Měšce nenaplniš děkami, ale dengami (penězi — ne poděkováním, ale podělováním). *P.* Mieszka dziękami nienapełnisz, ale dzięgami.

Čekali, čekali, až i čekanku snědli. *R.* Ждали, ждали, да и жданки съѣли.

Nakouřiti světnici dobromyslí. *Č.*

Pán bůh peče oplatky. *Č.*

To je život — bez rukávův! (Dá-li pán bůh zdraví, budou také rukávy.) *Č.*

Kráva i vůl knihy mají, a předc čísti neumějí (nejsou učení). *Č.*

Paták bez oka (t. čtverák). *Č.*

Šije koutky v hromada. (Když kdo zaháleje po koutech chodí.) *Č.*

Dělá ráda stojánky. *Č.*

Nemůže vratidlo najíti. Vezmi s sebou vratidlo! — Pamatuj na Vracov (místo na Moravě). *Č.*

Vezmi s sebou do práce pilník. (Popil si.) *Č.*

Víno není vinno, že se lidé ožírají. *Č.*

Šibalem podšitý (narážejic na kožich sobolem podšitý). *Č.*

Lepší proso než bér. *Č.* (Lépe žebrati, nežli na horách bráti neb po cestách loupiti. Červ.)

Ne proso, ale mák. (Maknouti, vzíti bez prošení.) *Č.*

Má vyražení jako žid s prašivinou. *Č.*

Čísti komu latinu (láti). *Č.*

Dostati od koho jazykovou polívku. *Č.*

Na páteře zvoniti. (Zvoniti do kostela; mastiti komu záda holí.) *Č.*

Vzal ho na káry. (Kárati, trestati.) Na káru komu dávati, nakládati. *Č.*

Drž pane bože káry, ať se vůz nezvrátí. *Č.*

Tkadlec dělá z návodu, a pekař z příčiny. *Č.*

Kdyby neměli sládci pohamačův, nebylo by jim třeba pomahačův. *Č.*

Mělký brod — po samu bradu. *P.* Miałkie brody po same brody. — *R.* Мѣлокъ бродъ — по самой ротъ.

Dobrý jest někdy stulkvík. *Č.* Nemáš v zahrádce stulkvíku, (mívej aspoň jazyk za zuby). Červ.

Kdo řadu zvyká, řádu odvyká. *Č.*

Bylo, ale býlím zarostlo. *R.* Было, да быльемъ поросло. (Было, да на низъ сплыло.)

Kdo neuměl střádati, musí strádati. *Č.*

Žil, až i žíly přetrhal. (Mrhač, prostopášník.) *R.* Жилъ, да и жилы порвалъ.

Záporníkem dělati. (Zapírati.) *Č.*

Pes na patře, shoď ho, bratře. (Vypodobněné mlácení čtyřmi cepy.) *Č.*

Sekyrou házeti. (Klíti.) — Sekyra mete pod lavicí. *Č.*

Nevěř ujkyni, ujče! *P.* Nie wierz wuju wujnéj. (Narážení na francouzské slovce *oui*.)

Když ne čistě, aspoň v koutě. Dle zvuku latinské známé pravidlo: Si non caste, saltem caute. — Podobné jest i *Slc.* Jest motúz v repi (provázek v řepě), podlé Horaciova: Est modus in rebus.

Takovýchto podobnozvukých hříček příslovních není nedostatek i v ostatních slovanských nářečích; leč převedení jich do češtiny jest nad míru těžké, ano větším dílem naskrze nemožné, což ještě v několika příkladech prokázati nebude zbytečno: *P.* Niedbam o łaskę, kiedy mam laskę. Nedbám o milost (lásku), když mám moc (lísku, žezlo maršálka). — *R.* Живетъ и на Машку промашка. Čiňá i na Mařku pokléska. — Съ умомъ суму носить, а безъ ума потерять суму (toholku). Snad takto: S umem summu získáš, a bez umu summu ztratíš. — Я къ тебѣ голублюсь, а ты отъ меня тетеришься. Já se k tobě mílím (jako holoubek), a ty se na mne kohoutíš. — Коза на горѣ выше коровы въ полѣ. *Výše* totiž v jazyku ruském výše i více znamená. Koza na hoře více stojí (výše stojí), než kráva v dolině. Podobného způsobu šprým o Slovanech Lužických mají tamější Němci říkajíce: Aus vier Wänden (Wenden) baut man einen Stall. Ale vtipný Slovan umí takovouto zachytiti ránu; neboť prohodí-li mu kdo ku příkoří ono: Ze čtyř stěn (Vendův) vystavíme chlév, tudíž mu odsekne: A zavřeme do něho Němce.

ČESKÁ POŘEKADLA.

I.

Rozum — vtip — důmysl — úmysl — paměť — moudrost — učenost — svědomí. Dobrota — tichost — nevinnost — upřímnost — věrnost — povolnost — poslušnost — zdvořilost — stud — zdrahavost. Láska — pečlivost — přízeň — příbuzenství. Pravda — spolehnutí se — naděje — strpení — opatrnost — pilnost — štědrost — dobrodiní — dary — sliby — radost.

Tak naše níva rodí. (Takový jest náš rozum, způsob, to vidíte naši moudrost.)

Rozumy — chytrost nejsou žádné čáry.

Umí více než hrách vařiti, — víc než chléb (kaši) jísti. (Jindy zvláště o těch užíváno, již kouzlům rozuměli.) — *Ch.* Več zna neg suhe hruške peći. (Více umí než suché hrušky péci.)

Všecko se na něm otvírá a zavírá (mnoho na něm záleží).

Starý jest to kalendář (rozumný, zkušený člověk).

Není ten člověk v temeno uražen.

Má více v jednom prstu, než jiný v celém těle.

Lepší jest jeho malík, než ty všecken.

Více má rozumu v patě, než ty v hlavě.

Nedá z sebe rozumy vláčeti.

Nedarmo se dal v zadek mrskati.

Ne z jedné peci chléb jedl (zkušený).

Dobře se protřel mezi lidmi.

Z přední to vlny člověk! (t. zdravého smyslu, pěkných mravův).

Divná on prošel pračata (mnoho zkusil, mnoho podnikl těžkostí a nebezpečenství). — *S.* Было и на ситу и на решету. Byl ten i na sítě i na řešetě.

Snědl by ho po večeři.

Nechť se obouvá ještě v mé škorně.

Vím já, co se do něho vlévá (t. seč může býti, jak učený, moudrý, rozumný jest).

Už jsem se odtud vrátil (t. myslí, o čem mi pravíš, už jsem na to sám myslil).

Uč své děti kaši jísti.

Učiti starého psa štěkati.

Ukazovati vlku do lesa cestu. — *S.* Куряку путь у шуму показывати.

Medle, uč ty vrabce (orlici) létati!

Krátká to řeč, ale uzlovatá. — *P.* Krótko a węzlowato. (Moudře, vtipně řečeno.)

Jídá vtipnou kaši.

Má tenké punčochy, — tenké uši, — tenký, čišný nos.

Člověk vybroušeného nosu.

Navětřel (srozuměl, dopátral se toho).

Už jsem na břehu (už vím, dovtípil jsem se. Též tolik co: jsem na bezpečném místě). — Už jsem doma. — Už jsme na prostranně.

Cítí odkud vítr věje. — *Ch.* Znam ja odkud taj veter puše.

Čije vlka v žitě (znamená cos).

Čije liška lécení (znamená osídla).

Vzali ho na pádlo. (Míní se takové někoho žertovné a dojímavé obírání, když jeden pustí, druhý chytí.)

Přes přívory něco vléci (nevhod, nepříležitě vtipkovati). — Vtipy přes pařezí vláčené.

Může na tom dost míti, a v prst se ukousnouti.

Oči má pro jiné (t. moudrý jiným).

Má hlavu na pravém topůrku. — *Kr.* Ima glavo na právim toporišči.

Nedáť on se z toho zbosti — svesti.

Nepohnutý co skála.

Ani klínem mu to z hlavy nevybiješ (nepřemluvíš, nepřivedeš ho na jiné).

Dostál až do kolku (o pevné, setrvalé mysli).

Rozumím já, kam rejduje (jaký úmysl jeho).

Hotov pěšky i na koni (uzavřel už, připraven na vše, už na té cestě).

Tomu se cesta najde. — Nemůžem-li tudy, půjdem jinudy.

Kozelec převrhnouti — učiniti (v jiné úmysly se dáti; zvláště o odpadlcích od víry se užívá). — Převrhl kotelec.

Umí jako z biče — jakoby peří dral. Umí to jako otčenáš.

Proraženou cestou leckdos trefí. (K hotovým vynálezkům snáze něco přidati.)

Na svých vlastních nohou státi (choditi).

Moje hlava není kalendář (bych si vše pamatovati měl).

Na jazyku se mi to plete. — Mám to na jazyku. — Sedělo mi to na konci jazyka. — *Ch.* Na jeziku mi se verti.

Zapijme to, Petře! (zapomeňme na to; zvláště když se dva udobřují).

Do dlouhé truhly něco založiti (pozapomenouti, jinak: k jiné příležitosti odložiti).

Zapomněl na to jako na smrť.

Zapiš si to v komíně — černým uhlem. — Zapiš si to křídou na zeď.

Svědomí co formanská plachta (prostranné).

Líhá na čertově plachtě (hryze ho svědomí).

Oheň za ňadry nositi.

Měří ho na svou míru. (Jaký sám, tak i jiné posuzuje.)

Směl to na duši vziti.

Maká druhých ožehem.

Čije kosa kámen. (Když se kdo bojí zlého sobě svědom jsa. Též: Upamatoval, uhryzl se.)

Ví liška, komu řemen ohryzla.

Ví pes, čí sádlo snědl. — *P.* Wié pies, czyje sadło zjadł. *Mr.* Знае кишка (kočka), чие сало зъѣла.

Který pes trefen, ten skuvičí.

Dobrá, poctivá duše. — Člověk jako dobrá hodina. — Dobrá duše jak hodina.

Dobrý člověk jako léto.

Dobrého hnízda člověk. — Ani kuře nerozhněvá.

Ani lžeš mu neřekl.

Sukno, plátno atd. dobré jako peníz.

Všady se co vrba ujme.

Jest věrný za nehet.

Muž pouhá poctivost.

Správný co bratrské hodiny.

Rád vije lidem věnce. (Rád jiným slouží, radost jim činí, poklésky cizí omlouvá.)

Tichý jako pěna, — jako beránek. — Jest pravá ovečka. — *Mr.* Тихый якъ баранъ. *S.* Кротакъ као ягне.

Dítě jako úkropek. — Sedí jako úkropek.

Dobrý — nevinný jako kuře.

Neví ještě, kam pěnice nosem sedá. — A ty nevíš, kam pěnkava nosem sedá. (Zcela nevinný. — Pošlo pořekadlo to z národní hádačky: Kam pěnkava nosem sedá? Odpověď: Zobáčkem proti větru, aby jí do zadku nefoukal a peří nezježil.)

Má pravdu na jazyku a duši na dlani. — *R.* У него правда на языкѣ и душа на ладони.

Zdělil — rozdělil by tu duši.

Co sobě, to tobě (přeji).

Stará víra. — Můžeš na jeho slovo všecko dáti.

Nekousal Jidáše v koleno. (Též o štědrém.)

Nebyl tu, když pána boha zrazovali.

Ját s těmi obvinušty neumím, než povím prostě.

Stojím při tobě, dokud který vlas.

Hodil by se do ráje (o zdrželivém).

O prst by ho ovinul. — Obvinul by ho okolo prstu.

Jako dudy povolný. — Jak dudy ten člověk. (Též o nejápném užívá se.)

Míti koho na hřebíčku.

Seděti komu na kahánku (na pohotově).

Spustil s kvinty. — Začíti od basu a skončiti na kvintě.

Jak se prvé tužil, tak nyní oslábl. — Pouští ten už ode dsky.

Ha, prvé výskal, už dává na lidi.

Já okem, a on skokem. — *S.* Я окомъ, а онъ скокомъ. *Ch.* Kam okom, tam skokom.

Jakou budu pískati, takovou musíš tancovati.

Poslouchá za dveřmi. (Hra v slově.)

Nerad by ho hněval (byl mu po vůli, jeho poslušen).

Může býti, ale já takto smýšlím. — Všecko možné. (Když něčí vypravování zdvořile v pochybnost béřeme.)

V hrdlo se styděti. — Jako panna stydlivý.

Po čem barva? (Říká se, když někdo z jakékoliv příčiny se zarděl.) — Zarděl se, zapýřil se! (Vinen jest, aneb: dobré znamení. Erubuit, salva res est.)

Barvy červené komu přidati (k zapýření přivesti, zahanbiti koho.)

Jako rak očervenĕl. *P.* Piecze raki — upiekł raka. — Zbladł jak cegła toruńska.

Tulí se jako staré boty pod schody (upýpá se). Stydlavý jako skopový lůj.

Upýpavý — upýpá se jako sedlská nevěsta. — *S.* Стыдливъ као млада невеста. *Blh.* Мълдри ся като млада булка. (Píše se ze starého obyčeje na svatbách, kde ženich a nevěsta o svatebních hodech téměř ničeho při stole nejídali, jakož i podnes nevěsty sedlské v té případnosti střídmě se chovají.)

Nestyď se, není to v pytli, — jestiť to na božím světle. (Žertovně, když někdo na děvčeti políbení žádá.)

Nejsme všickni obuti, jsou tu také bosi. (Pozor na jazyk; jsou tu děti.)

Šaty na hostech trhati (přílišně pobízeti).

Nedá na sobě šatův dráti (není zdrahavý). — *P.* Nieda sobie rękawa rwać.

Zdrahá se jako koule do pivnice.

Medvěd se k medu zdrahá (zdrahá-li se kdo k tomu, nač se mu huba směje).

Láska ho vzala na kel. *P.* Miłość go na kieł wzięła.

Blázní se po něm.

Jest do ní zamilován, co vůl do hrachoviny — do otepi slámy.

Nepřišli tam, aby viděli, ale aby se viděli. *S.* Ни су дошли да виде, него да се виде (o zamilovaných).

Bez tebe jsem co ryba bez vody. — *P.* Jak ryba bez wody — ja bez ciebie. *Mr.* Я съ тобою якъ рыба съ водою.

To je voda na jeho mlýn (o milých věcech). *Dán.* Det er Vand paa hans Mølle.

U lidí v jasných očích býti.

Skočil by pro něho do ohně — do vody.

Rád by ho v hrsti zachoval, — za ňádry do nebe donesl, — na rukou do nebe vnesl. *S.* Да може, метнуо бы га у нѣдра.

Vážím ho sobě jako oka svého. — Chrání ho co oko v hlavě. — *P.* Jak oka w głowie strzeże. *S.* Држи, чува га као очи у глави. — Дао бы око за нѣга.

Opatruje ho jak božího hrobu. — P. Jak bożego grobu strzeże.

Šetřím ho jako červeného vejce.

Hovím mu co svěcené kosti.

Zachází s ním co s drahou mastí. — Chová to co drahou masť.

Jest u něho v rukávě. — Jest to jeho podpažník (miláček).

Velmitě mu vzácen, co by s nebe spadl.

Nedal mu ani prachu požříti. — Nedala ani mouru na ni padnouti. — *R.* Не дала сиию пороху на нее пасть.

Vypadl mu z klína (z milosti).

Jsou spolu živi jako sto květův.

Jsou jedna duše. Jedným dechem dychají. — *P.* Jednym duchem tchną. (Věrní přátelé.)

Jsou dobří přátelé do příčiny (na oko).

Všeho přátelstva ani korcem máku by se nedopočítal. — *P.* Ledwo by się korcem maku powinowactwa dorachował.

Strýc z patnáctého kolena. O dalekém příbuzenství užívají se též následující:

Jest mi blízký přítel, já jedné mateře syn, a on druhé. — Jeho matka a má matka jsou sobě dvě vlastní ženy. Též *S.* Моя мати и нѣгова мати двіе роѣене жене. — Jeho matka a má matka na jedné vodě prádlo praly. — *S.* Моя мати и нѣгова на єдной води преѣу прале. Anebo: — на єдномъ се сунцу гріяле. *Hal.* Мы смо собѣ своякы — его мама и моя мама на одній водѣ хусты прали.

Napila se naše kráva z vaší louže. — *HLuž.* Jich wół je njedy přes našu łužu šoł, — z našeje łuže pił. *Mr.* Винъ минѣ така ридня, якъ черезъ дорогу въ першихъ Пазька братъ.

Blízký příbuzný — na jednom slunci jsme onuce sušili. — *R.* Ближняя родня — на одномъ солнцѣ онучки сушили. — Viděla voda svekrušinu košili. *S.* Видла вода свекрвину кошулю. — Splákla voda hrabanku, a udělala náplav. *S.* Снѣла вода шушань, па начинила кршъ (олошъ).

Náš pes a jejich pes jedli někdy z jedné mísy. — *HLuž.* Naš pos a jich pos staj njedy z jeneje šklje jedłoj.

Jako bych se knězi (pánu bohu) zpovídal (tak pravdu mluvím, tak nic netajím).

Vítej pravdo! (Když někdo mimo nadání a nechtě něco pravdivého propoví, říká se.)

Aha! už vychází z kouta pravda. (Přiznává se.)

Pravda se z něho propukla.

Nechtěl s barvou ven, — s barvou se vytasiti.

Nechoď po zadku do kap'e (odpírá-li kdo pravdě).

U saměť jest vody mlýn. (S těžkemť není pravda.)

Pravda v háji. (Slovo bez skutku.)

Nesmí na ořech doložiti (výslovně pravdy mluviti).

Z pravdy dělá klevety (nelže, ovšem pravdu mluví).

Na jeho slovo mohl by skály zakládati.

Co vy usamíte (uzavřete), to svaté a pravé.

Spolehl na třtinu (protož ona ulomena jsouci v ruku jej ubodla. Červ.).

Na měkkém polštáři naděje odpočívati.

Naděje se v kout skryla.

Ten staví věže (u povětří)!

Naději koho krmiti. — Hubu někomu medem natříti — natírati (marnou nadějí kojiti).

Těšinskými jablky měšec nacpává. Darmo na těšinská jablka čekati.

Sraziti někomu útory (v naději ho zmýliti).

Chybila mu modla. — Chybila mošna měchury. — Ne tvé huby to kousek.

Kostka mu jináč sedla (než se nadál). — Nešlo mu v jeho notu.

Čeká na to jako káně na déšť. — *P.* Czeka tego jak kania deszczu.

Svrbí mě levé oko (něco rád uvidím. Opak, když pravé svrbí).

Nechme té věci, až dozrá.

Počkáme na kulhavého posla (na další zprávu).

Ještě daleko do večera. — Ještě daleko veliký oltář (ještě máš daleko k tomu). — *R.* Далеко кулику до Петрова дня.

Ještě dotud mnoho vody uteče — uplyne.

Ještě nevyhrál. Netáhni, ještěs nevyhrál. — Nevýskej, ještě jsi sám nepřeskočil.

Ryby před sakem loviti (starati se o něco před časem).

Hleď, aby se nespálil, — nezmýlil, — aby nezbloudil.

Viziž, aby nepřebodl, — nepřecvičil.

Čert nikdy nespí.

Jde ostražně jako po ledě — jako po břitvách. — *P.* Trzeba tam stąpać jako po brzytwach. — Víť on, po čem chodí.

Moudře to třeba holiti.

Jistého hráti.

Dojíti — doviti se klubka po niti (o počínání opatrném, nenáhlém).

Po všem oko nésti — vléci. — V předu i zadu hlavy oči míti. — *R.* Въ затылкѣ у него глаза. In occipitio oculos habet. (O jednání opatrném, i také o chytrosti a šibalství se užívá.)

Zanechal sobě vrata. — Zanechal sobě kozích vrátek. — Umíť on najíti kozí vrátce, — kudy by vyklouzl. (Jest moudrý a opatrný; umí si v nesnázích pomoci.)

Každé slovo zapečetí. — Mluví, co by k slovům pečeť přivěšoval.

Na zadní kola mysliti, — pamatovati, — se ohlížeti.

Mní se mu moře do kolenou (odvážlivý, neopatrný).

Vydal se právě jako nemudroch bez vesla na moře.

Není se kdy ani ohlédnouti. Nemá se kdy ani zastaviti.

Pilně hřbetem hýbati.

Nedoležel — nedospal se toho (prací, pilností získal).

Oběma rukama začal. (Pilně usiloval.)

Přejímají sobě ruce, t. jeden druhého práci vykonává.

Pustil jen na šrot (o práci na odbyt, ledabylo.)

Drž se toho nehty i zuby. Zuby nehty se přidržuje. — Rukama, nohama.

Ležíť on v tom co medvěd v brlohu.

Utonul v knihách. — *P.* Utonął w księgach.

Otáčí se co vřeteno. — Čerstvý jako ryba ve vodě.

Kroutí se co moucha v hrachu (činí, jak by mu nevím jak pilno bylo).

Práci na zaprášku odbývati (tak hbitě, až se práší).

Nelitoval rukou.

Znovu na kovadlo vzíti.

Skládej krám, už neděle svítí (konec práci; už svatvečer).

Sbírejte sítky, už ptáci neletí. — *P.* Zbierajcie sieci, bo już ptacy nielecą.

Utrhla se mu ruka (mnoho dal). — Uhodil se přes kapsu.

Ani vajíčka bez něho nesní. — *P.* I jaja bez niego niezje. I jagodą by się s nim rozdzielił. — Rozdělil by tu duši.

Dávati celou dlaní. — Vydal by do posledního.

Dal by i díži s těstem. — *P.* Dał by i ciasto s dzieżą.

Dal by i tu poslední košili s těla. — *Ch.* Dal bi rubaču iz sebe.

Dal by, by měl pod kožĺ — pod srdcem vzíti. — *P.* Dał by, by miał pod skorą, pod sercem.

Dům jeho jest špižírna chudých.

Blázen dá víc než má.

Vždycky jest dobře bráti. — Snadno bráti, dokud dávají.

Dost — když bijí. (Když někomu se něco dává, a on zdrahavě říká: dost!)

Jak čečetky na lepě pobral.

Koupiti za mnišský peníz (groš), — za Deo gratias.

Raky za ňádra sypati (hojná dobrodiní prokazovati).

Přijel mu ve stu (jako ve stu koních, platně na pomoc přispěl).

Ty jsi kočičí dárek. Ty jsi Dárek, a zas Brálek.

Houserem berana vylouditi. — Klobásou srazil polt slanin.

Jednou sestrou dva svakry sobě způsobiti. — Jednou dcerou dvou zeťův dostati. — *Piem.* D' una fia fene doi genër. (Jednou službou, jedním dobrodiním mnohých a větších si získati.)

Hoditi psu kost (dáti nepatrnou almužnu).

Dávali, ale nevyndavali.

Podává mi chléb, a kyjem hrozí.

Tučné svini říť mažeš (boháčům, lakomcům dary dávaje).

Polt slanin sádlem mazati. — *P.* Tłusty połeć smarować. *Hal.* Пилтя нихто не мастить. Třeba-li slanin mastiti? Kom.

Toť řeč jako sto (pevná přípověď).

Slibuje zlaté hory. — *Slc.* Někomu zlaté báně slubovať. *P.* Złote góry obiecuje, a niema i ołowianych. *R.* Сулить золотыя горы. *S.* Златна брда обећавати. *Χρυσᾶ ὄρη ὑπισχεῖσθαι.* Aristof. — Magnos promittere montes. Pers. — Maria montesque polliceri. Sal. — *Fr.* Promettre monts et merveilles atd.

Vyspal se z toho (kdo mnoho slíbiv nic neplní).

Slibuje hory, doly, a když k skutku přijde, nepodáť vody O takových se říká: A slovo větrem učiněno jest.

Byť zlatou kozu sliboval, nevěř.

Slibem krmí. — *P.* Obietnicami karmi.

Někoho prázdnou lžicí krmiti.

Ústa komu na podporách držeti (marnými kojiti sliby).

Dávati komu skrze sklo med lízati. — *Ch.* Kaj hasni med čez steklo lizati?

Nebude z té rži mouka (kterou ti slíbil).

Slibovati komu mazno na prázno. *S.* Обећава му мазно на празно.

Dostaneš koláče, až ho vrána nakváče.

Na holo zahřmělo (slib bez skutku; též: nezdařilo se).

Dáť on dosti řeči, ale skutek v háji.

Piš jeho slova na vodě. *R.* Пиши его слова на водѣ.

Voda za led slibuje (nejistý za nejistého).

Zachová jako žid víru.

Drží slovo jako pes půst.

Medle, nedělej si z huby holenku.

Oči se mu smály (znamená veselost).

Jako by mi na nové šaty dal.

Jako by ho na zlatou kozu (zlatého koně) posadil.

Tam měl svou Prahu. Tam byla jeho Praha. (Tam byl vesel, radosten, šťasten.)

Paty bych mu líbal (z vděčnosti, z učiněné služby, z radosti).

II.

Nepravosti. Zlý — zločinec — nenapravitedlný — nevděčník — pokrytec. Chytrý — šibal — šelma — lest — líchota — pochlebník — přetvara — potměšilý — potakač — klam — podvod — faleš — obojetnost — posobnictvi. Lhář. Zloděj. Zahaleč — lenoch — nevratný — tulák. Skoupost — lakomství — tvrdost srdce — nuzitel — sobectvi.

Jako zlý peníz. Znají ho jak zlý peníz.

Jest z vlčího hnízda, nebude než vlk.

Není hoden, že ho země nosí. — Schne pod ním země.

Není v něm dobré žíly. — Ani dobrého vlasu na něm. — *Ch.* Niti lâsa na njem dobroga.

Všecko mu mílo, krom dobrého.

Ani krůpěje poctivé krve v těle nemá. *S.* Єдне капи поштене крви нема у себи.

Dobrý, až na něm kůže praští.

Dobrý — když spí, ani chleba nechce. — *S.* Кадъ спава, хлѣба не иште.

Dobrýs, co kozí slaniny.

Jsi dobrý jako štiplavý křen.

Pravá pajeď (zlá žena). — Jest jedem kalená (hněvivá, zlá baba).

Katová pšenice (práce). — Tys pěkná pšenice! (Trifurcifer.) Sršeň bez medu (bezbožný).

Šibenice mu chybí. — Se šibenice spadl. — *Mr.* Зирвався зъ шибеници.

Piští naň od šibenice. — Chučeno naň z konopí.

Kata v sobě dusí (dospělý k šibenici).

U kata mu kraj a u šibenice konec.

Hoden trámu i konopí. *Ch.* Člověk od kolca i konopca.

Oč bude krkavce pásti!

Činovatý — duplovaný — podkasalý lotr. — Právě lotr dozrál. — Lotr (šelma) od kosti.

Z žertu člověka prodá (zrádce).

Čertem drbaný. — Čertem jest posedlý. — Čert se do něho obul. — Na čerta by dotřel.

Peklem — čertem smrděti (zlé úmysly v sobě tajiti).

Jest poctivý co bičicův kabát.

Čert ho na vrbě strojil (dělal).*)

Toho mi byl čert dlužen.

Má ho čert rád. — Toho si čert poznamenal.

Dobrý jsi čertu v dar dáti nového léta — štědrého večera. Však jest správný čertu v dary dáti.

Náhončí satanovi.

Znám tě, kopřivo, že pálíš. — Pálí jak kopřiva, a bode co ježek. — *R.* Жжется какъ кропива, а колется какъ ежъ.

Ukázal pazour (tajnou zlosť, zlý úmysl).

Jeho ctnosť asi krátkého lokte.

Bude z něho asi krásné kvítí. — Májový kvítek z aprilové zahrádky — říkají mu kopřiva.

Tys velmi dobrá věc, lepší tebe kus, než celá pec.

Nezpívati otcovské písničky (nepotatiti se).

Nebude on jinakší, by ho v stoupě zopichal.

Polepší se — napraví se — šlechtí se, co řemen v ohni. (Prospívá ze zlého v horší.)

Napraví se jako provaz v mošně. — *Blh.* Ще ся оправи като вжжье въ торбж.

Bude dobrý, až pes na lísku vleze.

Pros ty nebo bij, vše jedno.

Jednoho čerta vyhnati a deset jiných vehnati.

*) Poláci mají též pořekadlo: Zamiloval se do toho jako čert do suché vrby. Zakochał się jak diabeł w suchéj wiérzbie. Odkud to, že lid právě tento strom za oblíbené sídlo zlého ducha považuje?

Zůstává ve (při) své jíše. (Nenapravitelný).

Mýdla a vody se nedostane. — Chmel i slad zmrhal. *Něm.* Hopfen und Malz verloren.

Chová mladé vlky.

Vychovati psa na svou nohu. (O nevděčných dobrodincům, zvláště o zlých dětech.)

Cizího, neznámého psa krmiti.

Hada za ňádry sobě chová. — *R.* Змѣю за пазухой держать. *S.* Змію у нѣдрима имати.

Vlka za uši držeti, a hady v klíně nositi.

Za rybu štíra dá.

Rovně coby do bláta uvrhl. (Dáš-li co nevděčnému.)

Nevysedneť mu jinde. Ne tak pojednou mu vysednou. (My jsme tomu člověku dobře činili, ale jemu jest všecko to málo; chce nevděčník jinam, nechať jde, žádný mu nevysedne ze svého statku. Červ.)

Tichý, ale lichý. — Vlk v rouše ovčím. — Beránčí tvář, a vlčí srdce. — Vlčí pokora.

Zdá se býti ovcí, ale trkal by co beran. Chodí jako ovce, a trká jako beran.

Vše dělá lidem k oku a schlubu.

Na oko svatý — dobrý — pobožný — křesťan. — Stěna zbílená.

Pánu bohu by nohy ukousal. — *Ch.* Bi Kristušu pete odgrizel.

Jakoby s pánem bohem za stolem sedal. *P.* Jakby s bogiem trzeci dzień gadał (— přede včírem byl rozprávěl).

Jest svatý, jenom že mu nohy z pekla koukají.

Jest všehosvítný chytřec. — Chytrák na chytráky.

Ten jest štvaný. — Totě žák! — V tom jádro vězí. — Totě jadýrko!

Jest stará liška — kuna; starý zajíc. — Stará, chytrá, štvaná liška.

Jest čert a dvě neděle.

Pan Jakubek není dudek. — *P.* Nie dudek Jakubek.

Jest šelma vybraná — vyšívaná — profoukaná — špi-

covaná — okovaná — našlapaná. — Jest vybraná kopa. — Výlupek všech šelem.

Jest právě dokřtěný.

Jest pacholek od Žamberka — jonák z Kolovče.

Smrdí kozlem.

Paták bez oka, t. čtverák.

Ví jmeno houbám (chytrák). — Není ten člověk v temeno uražen.

Nedarmo se dal v zadek mrskati.

Nedá se tak honem. — Nedá se prodati. (Též v tom smyslu, že už mnoho z některého jazyka rozumí.)

Má prach v nose (úskočný člověk). — Má ten mušky v nose.

Co by hada žral (chytrý, lstivý co liška).

Psem oře. — Uvírá duše. (Šibal, šibalství kuje.)

Chodí v šibalově čubě. — Umí lišku štváti.

Byl tu, kde všem čertům ocasy svazovali.

Umí dobře s ručnicí pod vodou.

Lišku liškou uhoniti (chytrosti proti chytrému užívati).

Ten by rád svou králku vyvedl. — Čert vždy musí svou (králku) provesti. — Dosti chytře na mne jdete, dobře svou králku vedete. Lom.

Krmí se liškou, zasekávaje vlkem. — *R.* Волчій ротъ (зубъ), да лисій хвостъ. (O chytrých dráčích, zvláště o člověku, jenž zhurta na jiného udeří, by ho tím jako omámil.)

Užtě ví, kudy do komory.

Umí cábou točiti. (Srnec: čápem točiti, mylně. Cába, hudební nástroj, jinak kobylí hlava, niněra.)

Kličkám dobře rozumí.

Já té křídě nerozumím (počítá-li kdo chytře a podvodně).

Hloupý Klima, dal vejce za žejdlík vína (když kdo schytrale malý dar dává, aby obdržel větší).

Nechce do saku (když koho nelze k čemu namluviti).

Nepoleze v kožiše do vody. — Naopak: V kožichu lezti do vody. Uteci se v kožišku do vody (neprozřetedlným, kvapným býti, a tudy škodu vziti).

Nechce se opiti svým vínem.

S takovou kuklou na blázny, ne na mne.

Rozumím, odkud hus pije.

Uhýbati jak vodou ryba. — *Mr.* Загыбати якъ рыба за водою (úlisně vykrucovati).

Liščím ocáskem zatahovati (chyby své chytře vymlouvati).

Umí on i na shnilou zvěřinu dobrou jíšku udělati (každou i zlou věc vyvesti).

Ze všeho se vyžve a vytáhne, co had z kůže.

Oní se ze všeho vylíže co pes (vyseká se z každé nesnáze, aneb z každé nemoci brzo se uzdraví).

Ze všeho se co úhoř vyvine.

Zanechal — zůstavil sobě kozích vrátec (jednal při tom úskočně, též opatrně). — Kozích vrátec vyhledávati (znamená: výmluv, lstivých záminek hledati, jak by se z čeho vyvinouti).

Hodíš se ze zadu na vůz, aby brzo vypadl (lstivý, přetvárce).

Pod barvou. Pod fochem — pod zástěrou.

Dávati čemu barvu — barvičku.

Postřehl barvy (znamenal klam, lest).

S pěkným na vrch. — Umí opremovati.

Zelenou někomu dělati. — Bělmo komu na oči dělati (šáliti, klamati).

Bzdí tomu, kdo nosu nemá. — *Mr.* Кури тому, що носа немае.

Více barvy než pravdy.

Jakoby med lízal. — *Kr.* Kakor bi med lízal.

Jakby růžičky sázel. — *Kr.* Kakor bi rózice sadil. *Ch.* Govori, kak dabi rožice sadil.

Hedbávná slůvka dává.

Má podmaštěnou řeč — podmaštěná slova. — *Mr.* У ёго словце съ масличкомъ.

Uhladil si řeč liščím ocáskem. — Dřímající liška.

Nelíbí se mi ty šišimiši (pokoutnosti, pochlebnosti, soukromnosti atd.).

Vine se co had.

Loudí se jako zloděj na jarmark. — *P.* Uwija się by złodziéj na jarmark.

Loudí se co liška z daleka.

Krade se pozadu co pes. — Leze po břiše co vlk.

Poslechni, jak táhne jedno za druhým, co dratev za štětinou (připovídá něco pravdy, zatím chytře cosi jiného uvesti chce).

Šturmuje ne k zámku, ale k měšci.

Umí v kalném loviti. — Zakale nejlíp se loví.

Umí rybám nástrahu strojiti.

Nové roztahuje síti. — Ulovil, nač síť roztahoval.

Každému v jeho notu (do noty) trefiti umí.

Jest všech botův — pravý dvořák.

S každým by i s čertem trefil.

Pode všecka sedla se hodí. (Též v dobrém smyslu o člověku nad míru ke všemu způsobném, každému vyhověti umějícím.)

Všudy se hodí co falešný klíč.

Po větru se obrací. — *Ch.* Po vetru se obraća.

Sobolem vlka kryti. — Vnitř i zevnitř líchota.

Po srsti hladiti.

Lahodným ohněm páliti (líchotiti se, pochlebovati).

Liščí ocas prodávati (pochlebovati). — Liščího užiti.

Umí liščím (ocasem) ometati. — Hladí liščím ocasem. — Umí ocasem vrtěti.

Máme sádlo, ale ne pro kočky. *Mr.* Е сало, да не для кота. (Pochlebníci tím se odbývají.)

Polštářiky pod lokty šiti. — Polštářiky pod hlavu podkládati (chtíti koho uchlácholiti, pak podvesti).

Psí služba. Psí službou sloužiti (kotyzou se živiti, pochlebnictví se oddati). Ale takovému se předce přiházívá, že —

Mezi dvěma stoličkama na zem padá. Na dvou sedlech sedí. Dvou břehův se drží.

Kloboučkovati někomu.

Dělá se, jakoby neuměl kuřátka rozvázati, a jest pravý fras.

Staví se (dělá), jakoby neuměl pět počítati. — Řekl by, že do pěti načísti neumí. — *Slc.* Takým sa robí, akoby vody ani zamútiť neveděl. *Ch.* Derži se, kak da nebi znal deset nabrojiti.

Činí, jakoby v tom dole vody nebylo. Jakoby mu kůl nepohořel. (Vykládá se též: nic nedbá, nestará se o nic.)

Kdo tě nezná, koupil by tě (a kdo tě zná, darmo by tě nevzal). — *Šp.* Quien no te conoce, esse te compre.

Jest blázen, ale neholený.

Má za ušima. Jinak ironicky o hloupém: Má za ušima, když se mu slezou.

Není ten jeho pláč ze srdce, z plic to jest.

Z někoho rozumy vláčeti (tahati).

Má v oku pazderek — prach (nechce viděti).

Ukázal mu psí (vlčí) zoubek (tajně ho ukousl). — *P.* Ukazał mu psi ząb.

Tak páni! Ita domine, ita domine! — Ke všemu říká amen.

Ten se bouchl (ošidil). — Sedl si na rozum.

Ulnul co pták na lepu — co moucha na medu. — Uvázl jako na lép — na udici.

Vyhrál z peci na hlavu.

Lapil ježka. (Překvapil se ke své škodě, spálil se. Znamená též: hněvá se; ač mním, že v tom smyslu toliko: Lapá ježky, se říká.)

Loudí ho jako dítě malovaným vajíčkem. — *S.* Вара га као дете шареномъ јетомъ.

Důlky pod kým kopati.

Botku někomu podšiti (šibalsky někoho podskočiti, čtverácký kousek mu udělati).

Zmyl ho bez mýdla. — Oči komu zamydliti. *P.* Zamydlić oczy.

Oprátku komu na rohy hoditi (přelstiti).

Někomu ústa utříti. Pěkně jim všem utřel.

Bez břitvy koho oholiti. — *S.* Безъ бритве обријати.

Ulapil ho, jako čejku na hnízdě.

Už jsme okukleni. — S takovou kuklou na blázny (dí, kdo se nechce dáti oklamati).

Pláčí nám běláčky. — *R.* Плакали денежки (ošoulen).

Dal koně za píšťalku. *Ch.* Dal je konja za žveglu.

Vydělal si na spodky.

Už jsme získali jako Míchal na sviních.

Dostal náhradu, za pluh násadu. — *P.* Zamienił stryjek za siekierkę kijek.

Vyřezal mu sádlo z libového.

Vyňali mu z hrachu slaniny, a maso z polívky.

Potáhl ho za měšec. — Potáhl ho, co náleží. — Vypálil mu komínek.

Kams oči poděl? (špatnou věc draho kupuje). — Pozbyl jsem očí.

Vytřel mu zrak. Leč: Protříti komu zrak (oči) = k rozumu, k smyslu přivesti.

Nasypal mu prachu do očí.

Na holuba netřeba než necek (t. prostého snadno podtrhnouti).

Už ho má v hrsti. — Vehnal ho do měcha.

Upletl ho co pavouk mouchu. (Tak někdy chytrý prostáka řečmi lstivými, pěknými a lísavými splete a zmate, že ho obrátí, kam chce. Červ.)

Trhl čert na boha svého.

O pánka hrají (usiluje jeden druhého zakukliti, podmaniti, podsekati).

Pod pokličkou oni tam cos vaří.

Kdo ví, co v hrnci vře, když je pod pokličkou.

Proti mně se tu něco šikuje (úklady se mně strojí). — Vše se to na mne sveze.

Pán bůh mu šiky pomátl (v úkladech, osidlech, jež jiným strojil, sám uvázl).

Rozpřáhnuv se na nepřátely praštil přátely.

Mířil na vránu, a zabil krávu. — *R.* Мѣтилъ въ ворону, да попалъ въ корову. (Vykládá se rozličně: Jinak měřil,

jinak trefil: ublížil tomu, komu nechtěl na mne jsi mířil, sám jsi se spálil; tebe samého se týká, co pravíš a p.)

Žida tam jakéhos chovají. *P.* Żyda tam jakiegoś grzebią.

Neobřezaný žid. Křtěný žid.

Oklamal mě hůře než žid. — Jest pravý žid.

Z tebe by pět židův nadělal.

Cikána by opálil. — *Ch.* Bi i Cigana vkanil, kam nebi mene?

Voditi koho za nos.

Zajíce v pytli (měchu) koupiti. *Slc.* Kotka vo vrecu kúpiť.

Něco pod palec prodávati (tajně, k ujmě druhého).

Lišku z díry vykouřiti.

Podsypati humence komu. Položiti komu vnadu. (Nástrahy činiti).

Barevný přítel.

Jidáš mu z očí kouká.

Jiné má na srdci, a jiné na jazyku. *S.* Єдно ма на срдцу, а друго на єзыку.

Mluví přímo, a dělá křivo. *R.* Говоритъ прямо, а дѣлаетъ криво.

Jedno myslí, druhé mluví, a třetí činí. *S.* Єдно мысли, друго говори, а треће твори.

Mažeš mi rty medem, a kydáš mi dehet v ústa.

V ústech med, a v srdci jed. — V ústech (na jazyku) nosí med a střed, a v srdci chová šalby jed. V ústech má med, a břitvu za pasem nosí. — *R.* На языкѣ медокъ, а въ сердцѣ ледокъ. На языкѣ у него сладко, на сердцѣ горько. *Ch.* Mèd ima vu vustih, čemer vu serdcu. *S.* У устима медъ, а у срдцу єдъ. Кусаломъ га закусує, а дршкомъ му очи вади. (*Lat.* In ore mel, in corde fel. *Šp.* Boca de miel, manos de hiel. *Fr.* En la bouche le miel, et au coeur le fiel.)

Do srdce se vine, a v kapsu leze. *R.* Въ душу вьется, а въ карманъ лѣзетъ.

Hlavu líbá, a vlasy rve. *R.* Голову любитъ, а волосы деретъ.

V oči chválí, a za oči haní.

Ukazuješ mi okno, a já dvéře vidím.

Podává mi krajíc chleba, a kyjem hrozí. — *P.* W jednéj ręce chleb a w drugiéj kamień trzyma.

Slovy stele co lípa, a skutky píchá co jalovec. *R.* Словами что листьемъ стелетъ, а дѣлами что иглами колетъ.

Dva jazyky v hubě nosí.

Člověk dvojího líce. — *S.* Дволичанъ човекъ.

Nosí na dvou (obou) ramenech.

Na dvou stoličkách sedá. — Dvou dvorův pes.

Na obě straně broušený. — Na dvě straně bije.

Studený a teplý vítr z jedněch úst vypouští.

Vůči s tebou dobře, a krom očí kousá co pes (štípe co had). — Klaní se do nohou, a v paty kouše. *R.* Въ ноги кланяется, а за пяты кусаетъ.

Spálil se o něj (nepřivedl ho k své vůli).

V svoje ho chce boty obouti (na svou stranu přivesti).

Už ho sobě ubádal — má ho jako v hrsti.

Nadechl ho svým dechem. — Nadechl ho někdo (navedl ho, poradil mu, poštval ho).

Nasadil jej na své topořiště.

Divně mě on sobě mustruje — uzdí — sedlá — cvičí.

Stroubil je v hromadu. — Mnoho hlav pod jeden klobouk uměti strčiti.

Slezli se co psi (a nedávno jeden o druhém nic dobrého nepověděl).

Chodí za ním, jako stín za tělem.

Drží se ho jako klíště.

Jednosvítný — všehosvítný lhář.

V hrdlo lháti. V svou hlavu lháti. Hledě vůči lže.

Lže, jakby ořechy louskal. — *Ch.* Laže, kak dabi orehe tukel.

Lže, až se mu z huby kouří. Kouří se za ním. Práší, až se kouří. Lže, až tma, až se za ním práší.

Více lže, nežli dyše. — Lže, až stěny se rozstupují. — *P.* Łże, aż ściany schną.

Lže, jakby tiskl.

Tak zhruba teše, až se přirozený člověk před tím děsiti musí.

Jak mžikne, lež fikne. — *Ch.* Kad megne, onda legne.

Malovati bez barvy, holiti bez břitvy, dobře lháti bez pravdy.

Selže, ani se neoblíže. Selže na obrátku.

Nelže, pokud huby neotevře. — *Ch.* Laže kad vusta odpre. Laže, kad zine.

Umí peřiti (čistě, vtipně lháti).

Vylže se i čertům z pekla.

Má řídké zuby (t. snadno skrze ně cedí, lhář jest).

Umí střílet mezi holuby. Zastřelil holuba (selhal, sklamal).

Střelil v hambalky. Lže ve všecky hambalky.

Umí v hambalky mezi holuby šípem nerovným střílet. (Umí dobře lháti, lež jednu s druhou tkáti.)

Střílí bez prachu.

Motovidlem střelil (hloupě selhal).

Chytil tři zajíce — za jednu nohu.

Mluví pravdu vždycky na štědrý den.

Když se mu pravdy nedostává, umí opremovati.

Ten nelže, jen když se mu pravdy nedostává. A opět: Mluví pravdu, když se mu lži nedostává.

Kdyby řeč jeho byla mostem, nechtěl bych já po něm choditi. (O lháři, aneb snadně slibujícím a neplnícím.)

U něho pravda bez dénka (málo kdy ji mluví).

Ani za trojník v něm pravdy není.

By se on rozpřísahal, já mu nevěřím.

Nevěřím mu, kdyby se krájel — a kdyby pravdu pod pavuzou na voze vezl.

A by se mi třikrát v nos ukousl, neuvěřil bych.

Nos se ti křiví, znáti, že nepravda.

Lež korde! (hra ve slově *lež*).

Tenčeji krájeti musíš.

Tak to pravda, jako že živé klobásy po světě létaly.

Jest na tom pravdy, co na žábě vlasův.

Ne bájka to, ale celou hubou báje.

Tak psáno v starých okříních (o vymyšlených, velmi pravdě nepodobných věcech). — Jakož psáno v starých špargálích, burcifálích.

V hubu svou se bije.

Záporníkem dělati (zapírati).

Zapřel, jakby zamazal.

Nenechavec. Berný peníz (Opp. Neberný peníz, tolik co prosták). Nenechá, by hořelo.

Krade jak cikán. — Rád kozy pase (krade).

Kac kotě od mléka! Pšic macku! Hej, rak od vody! (když někdo na menší krádeži neb mlsánce postižen). — Od kádí rád ryby krade. (Také o tom, kdo příliš pohodlí miluje, bez práce vše chce míti.)

Dále od plátna. — Dále od hradu! (Někdy těmito slovy stráž na Karlově týně volávala; nyní užíváme jich co pořekadla k odpuzení zlodějských lidí neb jinak podezřelých. — Dále od plátna! bývalo zas někdy noční volání neb heslo hlídačův na prostranných bělidlech v Jindřichově Hradci.)

Kupovati bez peněz — za pět prstův. — Koupil za pět prstův a za šestou dlaň.

Neořezuje si nehty. — Uvázlo mu to za nehty.

Má dlouhé — lepké — lepkavé — smolné ruce. — *P.* Przylnie mu wnet cokolwiek do rąk. *S.* Сваита му се за руку прилепи.

Má ruce s přítruhlím.

Nastavuje prsty. — Má dlouhé prsty, říkají mu Poberto.

Bezpečen před ním mlýnský kámen. Nevzal by mlýnského kamene.

Béře, kde nepoložil. — *P.* Bierze, gdzie niepołożył. (Sr. Luk. 19, 21.) — Najíti věc neztracenou.

Každý hřebík se před ním třese.

Vzal by i umrlému ten rubáš. Vzal by i roušky matce boží. — *S.* Узео бы и одъ мртва покровъ. Скинуо бы съ матере божье покровъ.

Čerta by vzal, kdyby se mu netřepetal.

I s oltáře by vzal.

S úžitkem jest vyprovoditi ho až do prahu. — *P.* Trzeba za nim wyjrzeć.

Netřeba mu na nohy hleděti — spíše na ruce. *HLuž.* Newidža rady porsty, widža rady pjaty.

Rád by něco svalil — spejznul.

I s hnízdem vzato. — Jak po knězi (kdo co porval, to jeho).

Pod boží zámek se dobývati (t. krásti z obrod na poli).

Zastupovati na drahách. — Rozbíjeti po drahách (loupežnictvím se živiti).

Suší zuby na slunci (zahálí).

Ruce za pasem (stále založené) nositi. — *DLuž.* Běle ruce nosiš (bílé ruce nositi).

A ty jen sedíš co hřib. — Sedí jako pekáč.

Mravence pásti. — Houby hrabati, ořechy škrabati. — *HLuž.* Hriby hrabać, worjechy škrabać.

V okně ustavičně ležeti. — *DLuž.* Stauně hokno na šiji měš.

Šije koutky v hromadu (když kdo zahálí, po koutech chodí).

Hni se dube na pařezu! — *P.* Kamieniu, rusz się!

Lenochem orati (lenošiti).

Nerad se potí, nerad vrtá v tvrdém.

Při práci za nehty mu zašlo, a při míse se upotil.

Chápe se díla jak komár ocele.

Vždycky jej musí hnáti co osla na most.

Na medvědí kůži leželi. Velesl. *Něm.* Auf der Bärenhaut liegen. *DLuž.* Ljaži doma, ako jáz žerje. Leží doma, jak jezevec v díře.

Posedl ho Mařík. (Přenáramný lenoch a nedbalec.)

Má Janka pod kolenem. Tluče ho Janek pod kolena. — Uhodila ho lenost pod kolena.

Jest pán z Dlouhé třídy (pražské).

Všechno dělá (měří) na dlouhé lokte. — Všecko klade na dlouhá povřísla (každou práci rád odkládá).

Čerstev jsi, jako kráva na ledě. — Mrštný jako shnilý kapr na blátě.

Obratný jako olověný pták. — Obrací se — jest čerstvý jako sochor v pytli.

Leze (vleče se) co moucha z pomyjí. — Vleče se co můra.

Leze jako rak s kvasnicemi.

Kulhá, kulhá, bude třeba holi (buď aby se o ni opřel, buď aby mu na zádech zatančila a ho pohnala).

Chodí, nepřijdu-li dnes, přijdu zejtra. — Chodí jako svázaný (líně).

Kde ho ráno postaví, tu ho večer najde.

Jest čerstvá, div nelehne.

Opřel se o kmen, a tak stojí celý den. *Mr.* Зачепився за пень, та й стоить цѣлый день.

Dřív než jiný upadne, on už leží.

Stůj, až ti pes housku přinese.

Ani slámy křížem nepřeloží.

Pracuje, až se mu jazyk potí.

Pilen práce co zajíc bubnu. — *P.* Pilny by zając bębna.

Jakoby holého zmyl (o špatné, lenivě odbyté práci). — Leda s lopaty shodil (leda práci odbyl).

Jest to sobotním stehem uděláno. — *P.* Sobotnim sztychem, na niedzielny targ. (Leda bylo, na odbyt.)

Dílo jí v rukou květe (ale nezraje).

Vyhýbá práci, co čert kříži.

Protahuje se, jako pes na pazdeří.

Má milá lenosti, nedej se mně přemoci.

Má kosti v břiše, nemůže se ohnouti.

Co mníš, že tě budeme od krásy chovati? (že se k ničemu nemáš?)

Hodná by byla, kdyby po tom co bylo, co jí z rukávův kouká (kdyby měla ruce ku práci schopné).

Vypravuje se jako vrabci z Čech (nevýpravný).

Potřebuje ostruh. — Dodal mu ostruh.

Pohledej v smetné skříncе. (O nedbalých, léních a neschranných nezle zní.)

Nemůže vratidlo najíti.

Dělá ráda stojánky.

Dobrý pro smrť poslati. *HLuž.* Ty si dobry po smerć posłać, komu so wumreć necha. *Ch.* Dobro bi ga po smert poslati. *Mr.* Пишла по масло, тай въ печи погасло. (Šla pro máslo, a mezi tím jí v peci vyhaslo.)

Zůstal tam co koba na mrše — co havran Noelův.

Tluče se po všech peklích. — *P.* Tłuczc się po bruku (po dlaždění).

Nikde místa nezahřeje. — *P.* Nigdzie miejsca niezagrzeje. *S.* Нигда места сгрејати не може.

Kmotr Všudybyl.

Honiti vítr v noci po ulicích. — Dělati toulce válce.

Jedva kosť oblíznul, a už ten tam.

Vydřigroš. — Jest pravý žid — horší nežli žid.

Tvrdá skála. — Nekolný špalek.

Bezedný žbán. — Bezedné jezero.

Tvrd kozel dojiti. — *P.* Twardy kozieł dojić. — Tvrdé má řemení.

Jest jakýs rohovatý. — Má tvrdou kůži. — Stiská dlaň.

Vzal by i s měšcem. — Vydřel by jednomu z hrdla. — Všecko by rád sám pohltal. — Div po sobě nejí.

Nedá jináč, než za hotové. — Ten jináč nedá, než zač procení (též o svéhlavých).

Nerad pro bůh dává. — Dobrodinec chudých psův.

Ten méně věří bohu, než svému měšci.

Na peníze žene.

Jidášův opasek. — Uhodil ho Jidáš váčkem. — *P.* Chlusnął go Judasz trzosem.

Bys krví zaplakal, nevyprosíš. — *P.* Byś krwią płakał, nieda.

Jakoby mu k hrdlu sáhal (chce-li kdo na lakomci peníze).

Jest na halíř, jako čert na hříšnou duši.

Nebude darmo boží hrob strojiti. — Nebude darmo stříci hrobu božího. — *S.* Бадавадъ се ни божій гробъ не чува.

Nerad darmo s lavice spadne (kdo odevšad zisku hledá).

Raději by s kozou tancoval, než by co dal.

Za babku by i kozu přes Tatry hnal. *Slc.*

Tomu by u zadku vídenský neukroutil.

Pro krejcar (grešli) by si koleno vrtati dal.

Za krejcar se dá týden mrskati.

Neběží od něho psi s koláčky (t. nepředá se).

Pro podkovu koně zkaziti. — *P.* Dla podkowy konia zepsuć (jakož se nezřídka lakomcům přihází).

Prosí zaň boha, co vlk za kraví ocas. (Tak obyčejně dědicové za dlouhý život lakomcův prosívají.)

Židovským oštípem se živiti (statku nabývati). S oštípem židovským sem a tam těkati (lichviti, podvodného výdělku hleděti). — Židem smrděti.

Habrovina. Jest z Habrova neb z Habru (člověk tvrdý a ošemetný).

Zavilé poleno. — Všecken neupřímý co jho. — Křivé dřevo — křivé lučiště (člověk hrubý a tvrdý).

Ten kámen tlačí tvaroh. (O tvrdém člověku, když na měkkého přijde.)

Někomu na palce stupovati (utlačovati, snižováním druhých slávy hledati).

Snad mi nechceš klíny na hlavě tesati.

Vydali je nebohé co na masné krámy. Život co na masné krámy vydává.

Na hřbetě někomu jezditi — seděti.

Sedí nám na krku, co káně na mrše. (Též o nezbytných lidech.)

Od nosu někomu něco odtrhnouti. — Vzal mu to před hubou.

Rohoži komu pod nohama vytrhnouti.

Rád by mě s kabátu (s kůže) svlékl.

Odřel ho co lípu. — *R.* Оборвалъ его какъ липку, u př. pán svého sedláka. — *S.* Го као липа. Holý jako lípa.

Natáhl ho co kunu k trhu.

Kysela jim navařil, až po něm zuby trnuly.

Svému nevodu — své síti kaditi (svého zisku, své slávy hleděti). — Sobka hráti.

Táhne vodu na své kolo. — *Ch.* Na svoj melin vodu obraćati.

Do svého saku honiti — loviti.

Hrušky v popele nezaspí — nezapomene (pamětliv jest prospěchu svého; též v dobrém smyslu o člověku opatrném, pozorném, na zadní kola hledícím).

Do svého toliko měšce nahání.

Bere od karet i od světla.

Nechal si za lubem. Ostalo mu za lubem. Vždy zůstane něco za lubem.

Mne ke kaši přivoláte, snědouce napřed zvěřinu.

Jest užilý, — dobrý, kdož ho nepotřebuje.

Rád by klobásou polt slanin shodil.

Rád by houserem berana vyloudil.

Vejcem za volem hází. (*Fr.* Donner un oeuf pour avoir un boeuf.)

Jednou rukou dává, a dvěma béře.

III.

Jiné nepravosti a vady duševní. Pýcha — hrdost — chlouba. Hněv — popudlivost — ponoukání k hněvu. Nedůtklivý — mrzutý — různice — sváry — nesvorný. Nepřízeň — nenávisť — nemilé věci — nevážnosť — závisť — msta. Svéhlavosť — vzdor — zvědavosť — drzosť — všetečnosť — neodbytnosť — nestydatosť — otrlosť — nedbalství — nevšímavosť.

Hrdopýšek. Darmopych. Darmomyslný.

Smrdí pýchou co tchoř. — Není než tchoř smrdutý. (Toto však kromě pyšných také o lidech nepříkladných, pohoršení dávajících, se říká.)

Nadýmá se co žába. — Nadýmá se jako žába v močidle. — *P.* Nadyma się jak ropucha.

Nafukuje se co měch. — *HLuž.* So wupjerać kajž naduty mjech. *DLuž.* Won se hustawja, ako naduty mjech — ako tucne jelito. *Hal.* Надувся, якъ мѣхъ цыганьскый.

Staví se co škrobená (zmrzlá) košile.

Napíná se co nějaký krocán.

Páv potřásá ocasem. — Vykračuje si jako páv. *Ch.* Hodi kakti pav; nezna, na koju bi nogu stal. *S.* Шири се као паунъ.

Pravý křeček. Prská, nadýmá se, staví se co křeček.

Pne se jako chmel (pyšní se nemaje nač).

Jen pořád nahoru, jako olej. — *P.* Własny oléj, pnie się ku gorze.

Pyšní se jako žebrácká veš. — *Mr.* Величается якъ чумацька вошь. — Špatná a hrdá potvora co veš (zrostu malého, ale pýchy má dosti).

Větší než narostl (daleko nad náležitost o sobě smýšlející). — Větší síň nežli dům.

Hledě naň, řekl by, že je něco.

Potřásá kadeře. — Potřásá co páv ocas (sobě se zalibuje, na schloubu dělá neb mluví, jasá, dusá jako bujný koník). — *P.* Potrząsa porożem.

Máť vysoký žlab (vysoko hlavu nosí).

Chce se prstem nebe týkati. — Div nebe čelem neprovrtá. — Chce hvězdy zobati.

Vyšší huba nežli nos. — Výše nosu hubu nosí. *Slc.* Nos hore držať.

Má velké rohy. Narostly mu rohy. Rohy zdvihati, bráti.

Příliš obočí vyhrnuje. *S.* Сасма узвія обрве. — Zdvihá obočí.

Hlavu nese — hlavou hází jak panský kůň. *HLuž.* S łowu mjetać, kajž knjesky koń.

Výše chce zadkem, než může hlavou dosáhnouti.

S vysoka podholený (komu vysoko na mysli).

Vysoko ten hledí (zpíná se vysoko; chěl by cosi velikého býti, a lidé vědí, že není než nuzník). Též: S vysoka na jiné hledí.

Vláčí se za ním panstvo jako za srnou ocas. (Též P.)

Křídla vyvyšuje — roztahuje (pyšní se).

Ten si asi myslí, že mu král svině pase. *HLuž.* Mysli sebi, zo jemu kral swinje pase.

Ten se vypíná, a za ňádry mu vši na vardu (míč) hrají.

Nemohuť té pýchy více krmiti.

Žeň pávy po svých! Žeň dál pávy! (Odbytí pyšného; u Polanův zas: Už popędził pawy = promrhal jmění nádherným živobytím).

Větrem podšitý. Větry — fuky dělá.

Mnoho jsem já takových větrův viděl.

Jiné lidi má za holuby. — Člověka sobě by psa váží.

Myslí, že všecky pojedl rozumy.

Osnovy dost, ale útku málo. (O hrdých).

Mozek nad kloboukem nositi.

Ledva se vyklul ze školy, a už chce jiné učiti.

Mní, že mu samému slunce svítí (sám se za moudrého má, sám sobě se příliš líbí).

Příliš náramně svou cení.

Odmokly mu hnídy.

Nazobal vole. — Přemohl chudobu (dostav se z chudoby zpyšněl a přátely pohrdá).

He! co prostého na stranu — hadr jede.

Pán — sláma mu z bot kouká.

To je pán, žebráci mu říkají bratře.

Známe pána po holenkách (po výložkách, po liberii). — *P.* Poznać pana po cholewach. (Dávní pánové polští nosívali boty z barevného safiánu; obnošené pak a černou kožÍ podšité dávali svým sluhám. Tudy na pyšné pacholky pořekadlo to cílí.)

Sokol sovou vysezený.

Moucha s pávím ocasem. — *P.* Mucha s pawim ogonem.

Chtějí se trnože na lavice stavěti (poddaní chtějí na pána hráti).

Cítí, že mu hřeben roste. — Rohy mu v čas štěstí příliš rostou.

Výše popínati. O několik dírek popíti.

Má cínová kolena. — *P.* Kolana go bolą. (Nechce-li kdo před vyšším se pokořiti, anebo v chrámu Páně pokleknouti.)

Přes rameno hleděti.

I já jsem z nosu nevypadl. — Nemysli, že jsem vráně z ocasu vypadl. Načež druhý: Aniž já strace. *P.* Nie wroniem z ogona wypadł. „I jać też nie sroce.“

Myslí, že jsem s ním cepy ošíval — svině pásl.

Urozený, co třetí břevno pod lavicí. (Pakli kdo z nízkého stavu pro peníze, šat atd. chce za urozeného jmín býti.)

Aby erbu neponížil! (Říká se, když chuděra práci neb službu nějakou, jakožto se stavem neb charakterem jeho se nesrovnávající podniknouti se rozpakuje.) — Povýšil erbu (stav a mrav změnil ne bez zpyšnění).

Posaditi si na nos úřední brejle. *P.* Upříst postavu (uprząść postawę), tolik co něm. Eine Amtsmiene machen.

Chlubné plíce. Není než chlubné plíce. (Člověk chlubný a chvály žádostivý, jakovémuž říkáme:) — Chlubné plíce, nelezte z hrnce!

Jest sám svým trubačem.

Zdá se, že dvanáct srazí, ano jich nesedí než devět.

Dělá, jakoby jich pět po večeři snědl. — Toť povaha chlubných, říkati: Snědl bych ho po večeři.

Mní, že krám jeho nejpěknější.

Ne se vším na krám! (chlubným). — Zavěs buben.

Mát on blechy po penízi.

Mluvíš, co chceš; ale nemáš, co chceš.

Mát on hojnost — prázdných koutův.

Chlub se cizím, kdo svého nemáš.

Ještě se koza neokotila, a už kůzle po střechách běhá (chlouba před časem).

V cizí boty se obouvati. *Slc.* Cudzé čižmy nosiť (cizí vlastností se honositi). — Pravá opice, obul se v cizí boty, jakť laškuje. — Chválí se podšitými čižmami.

Kukačka pávím peřím se honosí.

Však pravé ctnosti na zbyt není. (Tomu, kdo se dobrými vlastnostmi sám vychloubá.)

Ten, rozumím, že slyší trávu růsti (nesmírně se vynáší, chlubí).

Snědl rozum až po dešťky.

Nechce býti než výtka mezi jinými (vždycky se zpíná nad jiné, velmi žádá vidín býti.)

Dotekla se kopřiva plotu. (Když sprosták, chuďas známostí a jako bratrstvím s velkým pánem se vychloubá; též o příliš dalekém příbuzenství platí.)

Peníze má za vodou, a chtí mnoho od přívozu.

Není přes něj, kdo jest sám. (Chlubí-li se ničemný rekovstvím.)

Ne vše kusá jako s ocasem. Ne tak kusá jako s ocasem — pěnkava zpívá. (Nekaždému vše sluší. Co jednomu za

honosnost se vykládá, ovšem ne druhému. Komenský zas takto vykládá: Kusá jest opice, s ocasem liška. Tato k činům svým opatrná vždycky; onano jen se po jiných přetváří, jako sic někteří hlupci neb chlubci).

Dvoří se na čtyři mísy, a není co na jednu.

Větší dým, nežli pečenka.

Venku huj, doma pfuj. — *P.* Huczno, huczno, a w pięty zimno.

V kožiše (v čubě) moudrost nositi (když někdo pro šat sobě počestnosti vyhledává). A však: Peníze ani čuba moudrého nečiní.

Pyšní se, že má nový pytel na maso. (Nový totiž oděv. Nižádná satyra nemohla by se tohoto druhu pýchy hůře dotknouti, jak toto prosté pořekadlo.)

Každé koště jest hezké, když je ustrojí.

Pravý tatrmánek. — Ona chodí co modla. — Co jiná loutka se fifluje (divně se šperkuje).

Sluší ti to, co ovci podkovy.

Sluší mu to, jako svini sedlo (chomout, kopí, pentlík, čepec). — *Ch.* Pristoji mu se, kaj i prasici sedlo.

To ti sluší, co psu uši.

Všaks velmi strojný, co jelito na ruby.

Od hněvu očima jiskří. Až se z něho jiskří.

Div z kůže nevyskočí.

Ježí se co ježek. Hned se kohouti. Řekni mu slovo, nadme hubu co potáč.

Rád by zuby na něho pustil. Kousal by se s někým.

Nechť sobě nehty ořeže, aby se nezdrápal. (Vysmívajíce se něčímu hněvu.)

Kousni se v nos — v bradu. — Ukus se v prst.

Má nos dírkami dolů.

Hledí, jakoby devět (devadesát devět) vsí vypálil.

Kouká jako devět hromův.

Hledí z podstřeší. — Lapá ježky (hněvá se).

Hledí jako myš z droždí. — *R.* Смотритъ что мышь изъ дрождей.

An chodí, co by mu z nosu kapalo. (Hněvá se, anebo mrzí se pro nehodu, která ho potkala.)

Sedí mu mračna na čele. — Zamračil se, jakby mu z čela pršeti mělo. *S.* Намргодіо се, као да ће му киша изъ чела ударити.

Horkého mozku člověk. Za horka zakvašený. (O člověku snadno se durdícím. Jinak „z horka nakvašený“ též o příliš chtivém, jemuž co se zamane, hned míti chce, tak jako těsto z horka nakvašené prudce kyše a do peci chce.)

Člověk prudkého prachu.

V příliš horké vodě ho bába koupala. — *P.* Gorąco cię kąpano. (O prchlivém a kvapném.) *Ch.* Mahom plasikne (se vužge) kaj i pušken prah.

Jste výborný troud. Jen křesnouti třeba, a hned oheň — hned ohcň na střeše.

Jako sršeň. Uštipl ho sršeň. Sršeň naň sedl (rozhněvaný). Má sršně v hlavě. *Ch.* Ima šeršene v glavi.

Sádlem medvězím mazaný — špikovaný (hned kypí; hned jest vzhůru).

Jakoby medvědu v ucho nadmýchal. — Jest trpělivý co medvěd.

Na kůň se dáti vsaditi (rozhorliti se).

Vsadil ho na zajíc. Sedl Janek na koníčka.

Vsedl na koník. Jede Janek na koníku. — *Ch.* Taki na zelenka zasede. (Říká se, když kdo byv popuzen rychle odchází.)

Trhá sebou jako pes na řetězu. — *P.* Miece się by pies na łańcuchu.

Leda co mu o nos zavadí.

Moucha mu na nos sedla. Moucha mu přes nos přeletěla. (Pro málo se hněvá, bez příčiny.) — *P.* Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła — by mu palec zakrzywił.

I muška na stěně ho mýlí.

Nedá si pod nos luskati (frnkati). — Nedá sobě hráti na nose. — *Mr.* Не дастъ собѣ грати на носѣ. — Nedá sobě v nos dmýchati.

Mezi sršně (včely) dmýchati. Vstrčiti hůl mezi vosy. Sršně zdrážditi.

Fouká mu do kaše. Nefoukej mi do kaše. — *P.* Nieda sobie napluć w kaszę.

Podávati komu vidliček (dráždíti ho, posmívati se).

Nekal mu krve (nepopouzej ho).

Hladiti koho proti srsti.

Jako nežit (vřed) nedůtklivý. Jest co by s nežitem neb ohněm zacházel. — *P.* Trzeba mu jak wrzodowi wygadzać.

Nelze se ho dotknouti co svěcené kosti.

Vždycky aby hladil co kočku po ocase. Vždycky aby chválil a šetřil co svaté kosti (často daroval, pochleboval, což učiní, vše strpěl, chceš-li ať jest k tobě nějak ochotný; sic jinak budeš s ním čertovy hody míti. Červ.)

Třeba s ním zacházeti jako s natlučeným vejcem. *Ch.* Hodi mu po volji kak vutlomu jajcu.

Ten dnes levou nohou vstával. — *Ch.* Na levu nogu se je denes stal.

Ten dnes naruby vstal (nevrlý, mrzutý).

Peprná jest to jícha, ne každý ji jísti můž.

Jest nevrlý jako staré schody.

Pravý mosoř. (Člověk mrzutý, nevlídný, neochotný, jako nerejdovný vůz.)

Divná mandragora. Divný mužík.

Hledí co těhotný vrabec (o lenivém a neveselém).

Sedí co nadutý měchýř. Při pulpítě sedí.

Sedí nadrchaný co umoklá káně, co sysel nad děrou.

Jakoby ho pod nosem břil. — *Kr.* Se derží kakor de bi ga pod nosom bril. *Ch.* Derži se, kak dabi ga pod nosom bril.

Dělá kalendáře. (Zamyšlen sedí, pod se hledí.)

Hryze pysky. Div sobě pyskův neuhryze.

Jakoby ho lasička ofoukla.

Má sojky (kočky, mouchy, sršně) v hlavě. — *P.* Ma kotki w głowie. *Kr.* Ima seršéne v glavi. (Mrzut pro mnohé starosti. Pustými obírá se myšlénkami.) Má sojky v hlavě, Komenský rozumí o třeštíku.

Chodí co uklibaný kohout — co nedomrlé prase — co můra — co sup — co zařezaný — co by ho vyssál.

Div se neokozlí (mrzut pro špatné odbyty).

Čpí mu to do nosu.

Ani psům pod lavicí pokoje nedá. — Pes psa nikdy nenechá.

Vždy on podrývá. — Čerty kutí.

Nepokojná muška (rád sváry působí).

Úhoř mezi rybami (rotivý).

Každý svou hude. Každý v svou troubí (nemáš mezi nimi svornosti).

Jako nespřežní koně, jeden hat, druhý čihý.

Jeden k lesu, druhý k běsu. — *P.* Jeden jidzie k lasu, drugi czesze k biesu.

Srovnávají se jak šídla v pytli. — *P.* Ugadzają się jak szydła w worze.

Muž tluče hrnce, a žena žbánky.

Hryzou se co psi o kost — co koně o žlab.

Ďábel mezi nimi zavichřil.

Setřeliť jsme se o to (pohádali, nepoznali).

Prst mezi dvéře vstrčiti. — *S.* Прстъ међу туђа врата метнути.

Jsem tam jako mezi pračaty (mezi svárlivými).

Zadělati v domě ocet. — Rozlil ocet. — Přilévati kyselého k octu (k svárům podněcovati, zlé horším činiti).

Zahojenou ránu zase jitřiti. — Oheň dávno uhašený křísiti Mezi psy kost vrci. — Hodil kost mezi ně. — *S.* Бацио кость међу њих.

Nevaří spolu. Nedobře spolu vaří.

Hněvají se na bílo. (Mají spolu srozumění; hněv na oko, zvláště o zamilovaných.)

Jsou spolu na štíru.

Však se už rozkmotřili (přestali býti přátelé).

Za štítem s kým žíti. — *P.* Za tarczą s kim żyć. (Nedověřiti se, chrániti se koho.)

Derou sobě oči. — Zapštili se proti sobě. (Zazlili se na sebe.)

Žijí spolu jako pes a kočka. Snášejí se co pes s kočkou. — *Ch.* Pogádjaju se kak pes i maček. *Mr.* Живе якъ кишка съ собакою.

Přeje mu co pes kočkám. — Laskav naň, co pes na kočku, a kočka na myš. — *HLuž.* Taj staj kajž psik a kočka. *P.* Zgadzają się jak pies s kotką. *Ch.* Dobri sú si (imaju se radi) kaj i pes s mačkom. *Fr.* Il s' accordent comme chiens et chats. *Piem.* Son amis com can e gat.

Tak ho rád má, jako kočka ptáka. *Slc.* Tak ho rád má, ako mačka ptáča.

Jest na něho laskav, co vlk na berana. — *P.* Miłuje go, jak wilk barana.

Návidí ho jako valach hříbě.

Má ho rád jako pes cibuli. — *Mr.* Любить якъ собака цыбулю.

Rád ho poslouchám, když mlčí.

Má ho rád jako koza nůž.

Má ho rád co pěst na tváři — co jiskru na ruce.

Milý jest mi jako hřebík v oku a kopí v boku.

Jest mu trn v očích.

Jest mu příjemný jako trn v noze. — *Kr.* Mil kakor tern v peti. — Příjemný co pazdeře v nose.

Hořký jako chmel (nemilý).

Rád by ho na lžíci utopil. Utopil by ho na lžíci vody. — *P.* Rad by go w łyżce wody utopił. *Mr.* Радъ бы его въ ложцѣ втопивъ. *Ch.* Bi ga v žlici vode vtopil.

Má ho rád jako oko sůl. — Bylotě to vděk, jakoby sůl v oči sypal. — Kámen mi v uších, a sůl v očích. — Jest mu mil, co sůl v očích. — *P.* Miłeś mi jak sol w oku.

Vážiť ho sobě jako prachu v očích.

V hlavu koho nenáviděti.

Rádi by naň na chudinu psí hlavu vsadili (vstrčili).

Rád by na něj břehu urynul.

Míti na někoho s vrchu (s kopce).

Míti na někoho pifku, zálusk, zuby, zoubek. — *Ch.* Ima piku na njega. — *Fr.* Avoir une dent contre quelqu' un.

Hledá zálusku k někomu (příčiny).

Každý na mne kváče (každému jsem nemil).

Na někoho nebozízem (šejdrem) hleděti.

Hledí naň baziliškovým okem.

Raději bych na čerty než na ně hleděl.

Radši ho vidím, když jest dále ode mne.

Rci ať mi na oči nechodí — a kde jsem já, tu ať on nebývá.

Mrzí mne co červivý pes — co čert.

Straní se od něho jako vlk od sítí.

Chrání se ho jako pes kyje — jako sova světla.

Chrání se před ním jako před zlým grošem.

Ani slámky před ním nepohni (zdaleka se ho varuj).

Příjemno, jakby za vlasy tahal. — Ano velmi příjemno, jakoby opak dřel. — Takť jest mi milé, jakoby mi baňky sázel. — Sladko, jakoby dřevo hryzl.

Rád to slyší jako zajíc buben. — *P.* Jak zając bębna rad tego słucha.

Tak rád při tom bývám, jako had při zaklínání.

Rád tam jde, jako koza k řezníku. — *P.* Jak koza do rzeznika jidzie.

Rád tam šel, co sedlák do kabátu.*)

Nevoní mu to. Nejde mu to pod nos — pod típek.

Mám toho (ho) až po krk.

Vzácný, jako svině v židovském domě — jako pes v kostele.

Vzácný jest ten, jako popel v kaši — jako myší dryák v krupách. Jsi mi vzácný jako slepičí peří.

Stojí o něho jako o loňský sníh. — *Kr.* Mára za me kot za lánjski snég.

---

*) *Kabát* zde se béře ve smyslu *srub, vězení.*

Nemnoho já mu dveří polámu (nemnoho kliku ohladím). Tím ho uctil jako krále homolkou.

Leží mezi pomelly — košťály (od nikoho není vážen).

Chceš snad na mně svíček hasiti a dříví sekati?

Za ohryzek koho míti.

Kouty někým vytírati. — Zadní kouty kým vymétati.

Někoho pod lavici strkati.

Beňové oko. Benýšek. (Závistivec.)

Rozpukl by se závistí. — Bolí ho oči.

Slinku polykati. — *Mr.* Слѣнку ковтать. (Závistivě na něco hleděti.)

Nerad by, aby po něm tráva rostla.

Neseť naň hlavu (má k němu chuť a číhá naň, by se pomstil).

Číhá naň, jako kočka na myš.

Číhá naň, jak ďábel na hříšnou duši. — *P.* Czatować jak diabeł na dobrą duszę.

Dáť mi ho pán bůh na harc.

Neumřeš s tím hříchem. (Nemáš darováno.) — Zlého navaříš.

Těžce to musíš vypiti.

Zaživeš toho co pes mýdla.

Má u mne zavroubeno. — Nesvezeť se mu to.

Dlouhý to ocas za sebou vleče. (Není to zapomenuto; budeť svou dobou pomštěno.)

Do černých knih zapsati.

Shřejeť se jako had na ledě.

Chceš se mnou medvědího hráti? (Mstíti se; ukrutně se mnou nakládati.)

Voziti se po někom.

Vetu za vetu dávati. — *Ch.* Šilo za ognjilo. (Šídlo za křesivo.)

Starou měrou mu naměřil. — Nahradil — nalil mu zase vrchovatou.

Čertu do kuchyně přijíti.

Naběhl mi na pěsť — na plnou.

Dostal se ti na bedro (ten s tebe).

Popravil si na mně žaludek (uškodil nějak ze msty neb z nenávisti).

Sehnati sobě choutku — laskominy — žáhu na někom. — Sehnati své choutky nad někým. — Setřel sobě laskominy — povychladil se na něm.

Přišel na psa mráz. (Také se mu toho dostalo, proč se jiným vysmíval.)

Jest své hlavy člověk.

Jest tvrdé šíje člověk. — Totě suk. Trefiti na suk.

Neupřahaný. Tvrdočel. Ocelivé čelo. Má klín v hlavě.

Vzal na kel (nepovolný). — Beran v něm sedí.

Pravý skřemínek. Zakřesal by naň.

Co kohout na svém smetišti (neustupný, nedá sobě rozkazovati, hrdinou býti chce).

Co slon nepohne se.

Vše na své hlavě zavazuje. — Má svou hlavu.

Trefila kosa na kámen. — Uhodila kosa na kámen, pištec na bubeníka, holič na bradýře. — Padla kosa na kámen, pobily se oba (přišel neustupný na neustupného, oba tvrdošíjní). — *P.* Trafiła kosa na kamień. *R.* Нашла коса на камень. *Mr.* Наскочила коса на каминь. Нагыбала коса каменюку. *Ch.* Namerila se je kosa na brus. *S.* Намерио се (ударио се) тукъ на лукъ. — Дoћи ће коса до бруса (камена).

Já kámen, on kosa (tvrdé na tvrdé).

Nedá jinak, než zač proceni — než jak naměřil. Nedá jinak, by měl nésti s trhu.

Kam upřel, tam chce.

Nepotáhne, by s hůry bylo. — Začal se co zápalčivý kůň, nepotáhne. Kůň, když se zatne, nepotáhne radše nikam, na stranu skočí. Červ.

Urozumí, až ho brána potře.

Dojdeť někdy čelem místa. Došel čelem místa. (Když svéhlavý člověk nechce dobré rady přijíti, a tak slep jest, že sám svého dobrého nepoznává.)

Vybiti komu kozla (vzdorného skrotiti).

Uvidíme, čí vlk kozu ponese.

Poslouchá jedním uchem.

Ucho vléci po něčem (vyzvídati něco, tiše poslouchati). — Urež ucha, nastav brucha. *Slc.*

Chtěl by nové věci z devátého ponebí slyšeti.

Proč? (táže-li se kdo všetečně a zvědavě, odpovídá se:) Pro slepičí kvoč. Pro starý kvoč, pro mladá kuřata.

An to Malostranští ševci na kopyta pískají.

Pravý opselka. Opeslý člověk. (Příliš všetečný.)

V nose moudrý lelek.

Ke všemu nos přistrčiti chce. Ke všemu přičichnouti musí. Do všeho (všude) nos strkati. — Strká nos, kde nesluší.

Poseďte kroupy, až hrách uvře.

Vezmi se sám za nos (dej na sebe dříve pozor, než jiné napomínáš).

Foukati komu do kaše (plésti se mu do předsevzetí).

Cizí svrab česati. (Do cizích věcí se plésti.) — *Ch.* Češe tudji srab.

Jiným radí, sám neví co dělati.

Třiti se do cizího úkolu (jinému v jeho práci sáhati).

Z cizího toulu šípy bráti.

Toho se nikdy nenedostává. — Dlouze přivázaný.

Všudy byl, a nikam nedošel (kdo vše začíná, a ničeho nekončí).

Na krk komu lézti. — Vždycky leze jako pes do kuchyně.

Hrozné trapidlo. Ten člověk jest jako zimnice. Ty zimnice! (neodbytný).

Jest tam pečený vařený.

Čela i studu nemá. — Má dar nestydatosti.

Protřelého čela člověk (nestydatý, drzí, všetečný). — Člověk bez čela. Nevěstčí čelo.

Psí oko. Psu oči prodal. Nezná hanby jako pes.

Jest beze cti co pes bez ocasu. — Smrdí psinou.

Psa kusem chleba spokojíš.

Má mravův, co hladový pes.

Má tvrdou kůži (nezná hanby).

S koš očí by na pacholky (mládence) vyházela. (Nemá svých očí na uzdě.)

Mnohé prahy ten už překročil (nezná hanby).

Oči vyjídati někomu (nestydatě hleděti).

Co s husy voda. — Vše s něho spadne, co s husy déšť. — *P.* Jak s kaczki woda spadło to s niego. (O lidech nestydatých, otrlých.)

Dbá on, jakoby mu hus zapískla.

Jde přes to jako kohout přes uhlí (na lehko si to béře).

Jen se co pes otřese. Všecko s sebe střese jako pes.

Jakby hrách na stěnu házel. Jest platno, co by hrách na stěnu sypal. — *P.* Jakby groch na ścianę miotał. Tak się go to jimie, jako groch ściany. *R.* Какъ горохъ къ стѣнѣ не льнетъ. Слова мои какъ къ стѣнѣ горохъ. *Mr.* Мовъ горохомъ объ стѣну. *Kr.* Bob v sténo metati. *Ch.* Bob v stenu hitati.

Tobě z úst, a jemu mimo uši šoust. (Rokyc.) — *P.* Tobie z ust, jemu mimo uszy szust.

Jedním uchem tam, druhým ven. — *Ch.* Čez jedno vuho nuter, čez drugo van.

Mimo uší s větrem pustiti.

Jest dubového sluchu. Na dubový sluch dubový hlas.

On to vše jako vítr mece (zhola nedbá).

Pohrůžky něčí po větru pustiti.

Jakoby pes štěkl. (Napomenutí bez úžitku.)

Jakoby mu ve mlýně hudl.

Jest zážívného žaludku (z domluv nic si nedělá; též v dobrém smyslu: jest trpělivý).

Slova na vítr sázíš. — *S.* Беседити у ветаръ.

Jakoby stěně mluvil (o zarputilých). — *P.* Mów ty ścienie. *S.* Толико є канда камену бесединшь.

Rovně co by do bláta uvrhl — vhodil.

Dbá o to jak pes o pátou nohu. *Hal.* Только думатъ якъ песъ за пятою ногою.

Za hřbet položiti — hoditi. — Za ucho něco vložiti.

Na „podej dál“ hráti (odkládati).

O to mi lonská péče. — *S.* То ми е девета брига.

Ani mne to bolí, ani svrbí. — *P.* To mię ani boli, ani świerzbi. — *R.* Мнѣ отъ него ни тепло ни холодно.

Dělá se, jakoby v něm ani vody ani krve nebylo (chladným, netečným).

O lásku jeho nestojím, hněvu se nebojím.

Zdař pán bůh, dejž to pán bůh! (to vše, co spolu činiti máme).

Ať si to takové, anebo makové.

Vem to nechžť! — Protoť slunce vyjde!

Dám si nohu za krk. — Umru-li, ten tam. — Až dá-li bůh vlůní!

Protoť kohout kokrhati bude.

IV.

Mysli zpozdilost — váhavost — nejápnost — tupost — hlupec — zevlování — blázen — za blázna míti — hrubé mravy — ničemný — špatný — nepotřebný — pitomý — nedorozumění — nepozorlivost — neučenost — převrácenost v učení — nedospělost — mudráček — nestálá mysl — marné, nelepé počínání — nedověcnosti — chybování — nesmysl.

Mezi stromovím vyobrazuje dub a buk hloupého a tupého: Ty dube! — Bukový špalku! — Můj milý dube, co z tebe bude! — Mé milé trdlo za tři groše. — Za úškem má dubovou tříštku (hňup). — Živý nebožtík Doubek, co stoje zdechl. *P.* Własny nieboszczyk Dąbek, co w stojączki zdechł. — Mezi zvířaty:

Ty jsi koníček pána boha.

Hotový vůl, jen trávu žrát. Jen rohy mu chybí. *Ch.* Ala! da sú ti neg još rogi.

Hloupý, až bečí — div nebečí.

Hloupý tetřev, dudek, tele, husa. Hloupější nad havrana. — Pravýs holub! Není než holub. — Připodobnění k jiným věcem:

Hloupý jako pařez — jak sádlo. — Není než kladivo.

Svíčka bez loje (t. knot, hlupec).

Jelito, krupami nabito. — Neslaný to tvaroh. — Hrabě střevo.

Ťululum na ptáky. — Tys také boží dárek.

Kmotr punčoška — čepička (nahlouplý).

Osmičtvrteční hlupák neb osel.

Nevymyslil prach.

Sprostý jako beraní roh — jako kapustový košťál. — Jsi múdrý jako Šalomúnovy plundry. *Slc.*

Má v hlavě řezanku.

Pytlem (měchem) udeřený. *HLuž.* Won je kajž mjechom dyrjeny.

Prázdný je horní zámek, není pána doma. — Hlava bez mozku. — Hlava jako báně, a mozku nic.

A tys pravý slavíček! místo zpívání bučíš aneb vyješ.

(K znamenání hloupého člověka slouží zvláště jména: Vávra (Roula, Loula), Vašek, Franta a Janek. Prvním jménem znamená se právě vtělená hloupost, a jest náš Vávra totéž co ruský Falalej, zhola troup; Janek (rus. Ivan a Emeljan) bývá oblíbenou osobou v národních pohádkách, a není bez přirozeného vtipu; Vašek nejvíce o vesnickém, Franta o městském sprostáku se slyšívá.)

Pravýs Vávra! Ty Roulo! (Laurentius).

Jest soudný Řehoř. — Je Pavel sprosták (zastar. poř.).

Všetě fůra, Vaněk jako Důra.

Zrůstem sloup, a rozumem troup. — *Mr.* Ростомъ зъ Ивана, а розумомъ зъ болвана. — Вырисъ, та ума не вынисъ. (Vyrostl, ale v rozum nevyspěl.)

Nemíti Filipa. Filipa doma nechati.

Ani do rady, ani do vády. (Neque ad chorum, neque ad forum.)

Ani kvákati, ani kvokati.

Do čeho to pán bůh duši vstrčil!

Ani Be ani Ce. Ani Be ani Me. Nezná ani Be ani Ce. — *Mr.* Ни бе ни ме. Нибельмесъ. *Fr.* Ne savoir ni A ni B.

Ani slivám, ani houbám (není než hlupec, k ničemu není).

Neví, co je čihý nebo hat.

Neumí krůpěj od krupobití rozeznati.

Sůl a cukr rozeznati neumí.

Rozumí tomu, co šerá (koza, svině) petrželi. — *Il.* Nezna tovar, što je petrusin (neví osel, co jest petržel).

Rozumí tomu, jako osel harfě a slípka pivu.

Rozumí tomu, co vůl hvězdářství.

Rozumí tomu, co slepý cestě.

Což kráva muškátovému květu rozumí?

Rozvažuje si to, jako koza pepř — jako vlk hvězdy. — *P.* Znasz się na tém, jak wilk na gwiazdach.

Jde mu to jako slepému kuželky.

Umí s tím, jako zajíc s bubnem. — *Ch.* Razme se k tomu, kaj i zajec na bubenj. — *Kr.* Na to se toliko umi kakor zajic na bóben. *R.* Только смысленъ, какъ оселъ къ волынкѣ.

Umí s tím, co medvěd s cepy. — Sluší mu to co medvědu cepy — velbloudu uši.

Neumí holubův lapati. — Ani kuřátka rozvázati neumí.

Neumí troupem se štoku smésti.

Dal bzdu vejce, a on s ním neumí hráti.

Neví, proč kráva chodí před pastuchou.

Hýbá konceptem jako zdechlé tele ocasem. *P.* Ruszy konceptem jak martwe cielę ogonem. — Koncept z kalendarza (hloupý).

Napřáhl rozum, jako srna ocas.

Vtípí se, když dostane pěstí za uši.

Dostal oslové uši.

Vyrostá z rozumu (hloupne).

Připrděno mu v koupeli.

Jest u něho moudrosti, co na dlani vlasův — co v komáru sádla.

Moudrá hlava! škoda, že ji jen dvě (a ne čtyři) nohy nosí. *S.* Мудра глава, штета, што є само двіе ноге носе.

Moudrý jako hus v nebi.

Cizím oslem býti, těžká věc (t. cizí hloupé kousky na svůj vrub bráti).

Dej mu grešli na čemerku.

Snad ty rozumy někde z telecího mozku vytočil. — Toť jsou nápady! — z telecího mozku. — Má nápady jako staré schody.

Není prázdný — když se nají.

Slepičího mozku člověk (který výš na hřadu leze, dokud nad sebou co vidí, až třeba spadne. Kom.)

Kde ten člověk líhá, že ho neukradnou (o hloupém, který se chytrým dělá).

Motyka se rozehrála (o neohrabaném).

Nejídá cizích syrečkův (nevtipný).

Nesebral havránkův všech (nerozumný, nerozšafný).

Cos včerejší? — Cos včera přišel?

Teď holube zrno! (O hloupých, jimž se všecko do očí a do úst vstrčiti musí. Druhdy též tolik co: teď se příležitosti uchop.)

Po lopatě na rozum dávati.

Aby mu všecko na mísu vyložil.

Musí se mu tekstem mluviti.

Haf maf, jen to nezmaf (hloupě mluvícímu).

Nemá to hlavy ani paty.

Kam vola bijí?

Motovidlem střelil. Z motovidla vystřelil.

Rovně co by motovidlem a neopeřeným klukem střelil. — Jakoby z motyky střelil.

Považ kobylo, co jsi zorala. (Když někdo hloupý kousek dokázal.)

Mluví jako slepý o barvách. — *R.* Какъ слѣпой о краскахъ разсуждаетъ.

Nevidí dále od nosu. — *S.* Не види далѣ одъ носа. (*Piem.* Avèje la vista nen pi longa, ch' el nas.)

Slepý jest, kdo skrze říčici nevidí. *Mr.* Слѣпый, хто чрезъ решето, или даде отъ носа не видить.

Slonbidlo bývá málo kdy moudré.

Co velmi v slámu roste, neplíné bývá.

Veliký dub, ale doupnatý. *R.* Великій дубъ, да дупленатый.

Za pecí vychovaný. Na peci válený. Peciválek. (Nezkušený, nebývalý mezi lidmi.)

Hodí se k tomu, jako vůl do kočáru. — *P.* Zgrabny jak wół do karety.

Čeho se dotkne, všecko mu z rukou letí.

Poslali výra pro kus sýra, on přinesl tvaroh. (Tak bývá, když hloupému nějaké poselství se svěřuje.)

Stojí tu jako hovado u jeslí — jako prkenný Mojžíš. — *Slc.* Kdě ho strčí, tam trčí.

Pravý zevel, lelek, troup, výr. — Lelkův hleděti; lelky prodávati, chytati, lapati, zevlovati. Okouny loviti.

Je hloupý jako troup, stojí přede vším jako sloup. (Na všecko ústa otvírá, všude stojí.) — *R.* Онъ какъ столбъ не гнется. — Otevřihuba.

Janku, zavři hubu; lítají letos kravince po světě.

Hle, pec se svalila, a trouba tu ostala. (Zevlujícímu se říká.)

Troubí na mráz. Hu tele na mráz!

Hledí jako tele (kráva) na nová vrata. — *Mr.* Чудуеся якъ теля на новыи двери. *S.* Загледао се као теле у шарена врата. *Ch.* Zagledel se je kaj i tele vu nova vrata. *Něm.* Die Kuh ſieht auch ein neues Thor an.

Hledí co kotě devátého dne — co nedopeřený vrabec. (Něčemu hloupě se diviti.)

Čumidlo bylo na čumendě.

Fučí mu v kotrbě. Má kočky v hlavě.

Zafučelo naň z bláznivého koutka.

Napil se lilku (třeští).

Ne všech přitrhl. — Nemá všech doma (pohromadě). — *P.* Nie wszyscy doma. *Mr.* Не вси дома. *Dán.* Ikke have alle hiemme.

Nabzdí třeštidlo farum fifidlo. Červ.

Bláznivých hub se najedl.

Dlužen Blažkovi za čepici (blázen, natrhlý).

Jest blázen na vrch hlavy — až ho hlava bolí.

V hlavě se mu popudilo.

Mate se mu v hlavě. — Vadu má v rozumu.

Má v hlavě myši (myšky). Zmyšilo se mu v hlavě.

Mozek ho bolí. V mozek jest uražen.

Třeba mu na hlavě baňky sázeti.

Šálený rozum v rynku i na trhu.

Bláznovskou kápi nosí.

Z nemoudrého blázna pouhého učiniti.

Vejce bláznu svěřiti.

Varite oči, nevíte kam skočí. (Když bláznu meče, nerozumnému člověku moci se dostane.)

Holiti koho jako blázna (za blázna míti). — Kuklu někomu strojiti. — Někomu na hubě hráti.

Pověsili mu bulíka (velblouda) na nos. — Hloupému pověsili brejle na nos. — Někomu dlouhý nos zavěsiti.

Za nos koho voditi (sliby, marnou nadějí kojiti). — *P.* Wodzić kogo za nos.

Na opice vyvesti. (Rozličně: míti za blázna; šáliti, mámiti, na marných troštích držeti; z něčí hlouposti smích vyvesti; přemluviti koho, a potom se mu vysmáti.) — Vyvedl ho na opice (jednal to jemu, a potom sáhl k tomu sám).

Na vrch hory koho vyvesti. Vyvedl by tě na vrch makovice. — *Mr.* Якъ схоче, такъ и на гору звезе. — Ten by člověka na vrch kalenice (na vrch střechy) vyvedl. (Znamená též: přemluviti a ošiditi.)

Chceš-li blázna míti, kup ho sobě. — Nedělej sobě ze mne kejd (blázna).

Neslané plice (hrubý člověk, nechuta).

Hrubého díla pacholek. — Jest hrubého léta.

Nevypítvaný knot (z něhož troupství nevybrali).

Neokřesaný — neupřahaný — necepovaný.

Verpant poně půl druhého troupa platí (nehoblovaný. Zastar. poř.)

Jest sršeň bez medu. (O člověku hrubém, doma váleném.)

Ještě není dost ovochlený — opálaný. Jest na řídkém řešetě opálán.

Hladký co dubová kůra. — *Ch.* Ali je gladek kaj i hrastova kora.

Mezi telaty se vychoval.

Byl v Chropíně na moresech.

Sláma mu z bot kouká.

Zdvořilý Kuba — dřevěnkem do kaše.

A tys jakýs vzteklý jako sedlák o masopustě.

Durchem na všecko udeřiti.

Má úštipky co palice.

Od stolu za stodolu. *Dol. něm.* Vam Diſch na de Wiſch (louka).

Smrdí co tchoř. Jeho tiché hříchy jdou nám pod nos.

Mníš snad, žes mezi pastevci, že sobě tak svinsky počínáš.

Béře na jazyk, čeho stydno na lopatu vzíti.

Ani žák, ani dvořák. — Ani osel, ani posel.

Ani teplý, ani studený. — Ani sladký, ani hořký. *S.* Нитъ е кисео, ни весео. (Ani kysel, ani vesel.) — Nevařený, nepečený.

Ani do rady, ani do vády. — Ani do očí, ani do úst. — Ani chuti, ani smahy. — Ani k řeči, ani k seči (t. ni do úřadu, ni do vojny).

Jako zaječí bobky, ani nesmrdí, ani nevoní.

Jak od kozla, ani vlny, ani mléka. — *P.* Jak s kozła, ni mleka, ni wełny. *R.* Какъ отъ козла, ни шерсти ни молока.

Ani s ním skákati, ani plakati. *S.* Съ њиме нитъ е певати, нитъ плакати.

Útek i osnova špatná.

Jsi ty půl ledačeho! — Drah za haléř. Darmo drahý.

Nestojí za šnupec tabáku. — *P.* I szczypty tabaki niewarto.

Nestáti za bobek — za babku — za hvížď — za borovou šišku — za mouchu — za beladku — za šarapatku — za dobré slovo.

Ani jednoho bobu nedal bych za něho.

Něchtěl bych pro to ruky vztáhnouti. Já bych za to sedna nevstal.

Třeba ho, co pátého kola u vozu. — *P.* Potrzebny jak piąte koło u powozu — jak dziura w moście. *Mr.* Тебе такъ треба, якъ пятого колеса до воза.

Jest ho potřebí, co Matiáše při úřadě.

Budeš ty svatý, jako osel varhaník.

Je tam platen, co husa v nebi. — Jsi tam platen, jako pes v kostele. — Tak jsme tam psa — kozla platni. — Tak platno, jako slepému zrcadlo. *R.* Такъ полезно, какъ слѣпому зеркало. *S.* Нашто слѣпцу огледало?

Není hoden, aby mu střevíce zul — vody podal.

K čemuž jej chováš, snad na slaniny?

Zlá to koupě, jest velmi neodbytná (zlaciněl).

To jest už povrhel, a jako onuce.

Jako věchtem jím sobě postrkují (nevážený).

Nejedl, zemdlel; najedl se, zvalil se. *Mr.* Не ѣвъ зомлѣвъ, наѣвся, звалився.

To je víno, aby jím děti strašil.

Pitomá ovce. Pitomý holub.

Točí se, jako vrtohlavá ovce. — *Mr.* Крутится якъ дурная вивця.

Hledá včerejšího dne. — *P.* Wczorajszego dnia szuka. *Mr.* Шукае учорашнёго дня.

Koně hledá, a sedí na něm. — *P.* Chłop na kłaczy jeździ a kłaczy szuka. *Mr.* На кобылѣ сидить, а кобылы шукае.

Nevidí pro oči.

My o Havle, a on o Pavle.

Já o voze, a on o koze. — *P.* Ja o kozie, on o wozie. — Já o strace, on o vráně (řeči naše nejdou k sobě).

Já o hruškách, a on o slivách. Já o slivách, on o cibuli. — Ptali se ho o slivách, a on odpověděl o houbách (o hlivách). — Odpověď dává o slivách, když pře jest o jahodách, atd.

My o mase, a ty o kvase.

Slyšels zvoniti, ale ne sezváněti. — Slyšel vyzváněti, neví ale komu. — Slyšel zvoniti, neví ale v kterém kostele. — *R.* Слышитъ звонъ, да не знаетъ откудова. *Něm.* Er hat etwas läuten hören, aber die Glocken hangen ferne.

Ucítil vítr, ale neví odkud. Počul veter, ale nevie odkaď. *Slc.*

V druhém mlýně meleš.

O železném vlku rozpráví (o něčem nepovědomém, nesrozumitedlném). — *P.* Jakby mu o żelazném wilku bajał.

Kněz dvakrát nekáže. (Odpověď nepozorlivému, chce-li, by mu řeč se opětovala. Tehdy takto odbytý obyčejně říkává: Ač kněz dvakrát nekáže, ale vícekrát opakuje.) — *R.* Для глухаго двухъ обѣденъ не поютъ.

Dvakrát se jedno ve mlýně hude. *S.* По двапутъ се у воденици говори. *Ch.* V melinu se dvakrat poveda.

Zítra bude výkladní (neopakuji svých slov).

Což si sedíš na uších? — *S.* Заръ на ушима седишь?

Kup si pozorový kořínek.

Ani abecedou ústa nepropláchl.

Má se ještě učiť kaši jísti.

Co už buchet snědl, a předc tak tupý!

Cepy mu do ruky. Nehodí se do škol.

Má na rozum zápisy. *R.* У него дворянская грамота. (Myslí, že mu netřeba se učiti; táta urozen, bohat.)

Snědl rozum až po deštky — a v hlavě pusto. Studoval až po krk, do hlavy nic nepřišlo.

Z knihy moudrý, bez knihy němý (nic neví).

Potmě se učil, nedával kandelares.

Velmi se učí, proto tak bledý.

Jakoby do hor přišel neb do lesa. (O tom, kdo knihy leda bylo a bez pořádku čítá.) Jako v lesy.

Koza za kozami; husa za husou: ovce za beranem. Imitatorum pecus.

Ještě mu mléko po bradě teče. Ještě mléko mateřino na bradě, a už chce mudrovati, se ženiti atd. — *Ch.* Još po materinskom mleku smerdi. — *R.* Еще у него на губахъ матернее молоко не обсохло.

Nerozkazuj, ještě brady neholíš.

Tys ještě kdes houby pásl, když já to věděl.

Ještě dětinské střevíce neroztrhal.

Co by děti na mžitek hrály (dětinské jsou to věci, hříčky).

Prvé dozrál, než rozkvětl (dorostl). — Ještě na mne nevyzrál.

Brzo vysedá na větvičku (před časem mudruje).

Už chce lítati, ano mu ještě peří nenarostlo, — ano mu ještě brky nedorostly. — Ještě má nevyspělé brky.

Jedva školské hnidy vyčesal.

Více zapomněl, než se jak živ naučil.

Za zelena česané to rozumy (o mudrování mladých).

Více než rozumí, chce mudrovati. Přemudroval.

Člověk rozumem přehnaný — rozumu přemrštěného. Přes rozum přemrštěný (přepiatý).

Přepepřil (říká se, když kdo něco na schloubu příliš slušně, až neslušně řekl).

Jakoby sám rozum vařil. *HLuž.* Won čini, kajž by rozom warił.

Napil se z flašky Šalomounovy.

Pěkná píseň — kdyby jen k ní nota byla! Dobře zpíváš, kdyby jen notu měl. (Když hezké návrhy a plány někdo činí, jež vyvesti není možné. Anebo: Dobrý to sice úmysl, by jen prostředkův bylo.)

Člověk vrtkého mozku. — Vrt sem, vrt tam.

Má mysl na obrtlíku. — Na obrtlíku sedí. — Na obrátku se jinak namyslí.

Větrem podšitý. Postřelený. Střelený do paty.

Kam vítr, tam plášť.

Ustojí se svým časem jako mladé pivo.

Pravý slídník. — Pravé fučidlo (co vítr zavrtí se, tu běží zase). — Pravý vrtoch.

Točí se co holub na báňce — na báni (velmi nestálé mysli, hned do toho, hned do onoho se dává).

Jest stálý (vrtí se) co šiška na másle. *Mr.* Валяться якъ почка на маслѣ.

Klátí se co tresť na bahně.

Motá se co nepeřený kluk (mluví ledacos; nestálý jest, jednak tam jednak sem se nakloňuje).

Má rtuť v mozku — v hlavě. — *Mr.* Такый якъ живое сребро.

I chce, i nechce (příliš rozpakuje).

Zdání své na topolovém (osikovém) listu zavěšuje.

Devíti myslí jest, než s lavice spadne (nestálý; jiného úmyslu sedě, jiného stoje). — Má tolik myslí, kolik zajíc křovin. *Kr.* Ima toliko misel, kolikor zajic germov. *Ch.* Ima tuliko mislih, kuliko zajec germov.

Ledacos se mu na mysli (v kotrbě) zavrtí.

Jistýs, co v koši voda.

Nikde místa nezahřeje.

Do lesa dříví voziti. — *P.* Drew do lasa a szyszek do boru wozić. *S.* Дрва у шуму носити. In silvam non ligna feras. Hor.

V říčici vodu nositi. — *HLuž.* Z łokatej kšidu wodu nosić.

Do Dunaje vodu nositi. *Angl.* To throw water into the sea. — Dříví do lesa, vodu do řeky nositi. (Též o těch platí, kteří bohatému dávají.)

Pomáhá potoku soliti.

V povětří (v strništi) ryby loviti, a ve vodě ptáky lapati.

Ryby na lep, ptáky na udici lapati.

Hýly na udici, kapry na lep chytati.

Psu plévy dávati a volu kosti.

Klíčem dříví štípati, a sekerou dvéře otvírati. — *Slc.* Kľúčem drevo kálať, a sekerú dvére otvárať. Clave findere ligna.

Do moře písek sypati (vody přilévati). — *S.* У море песакъ сыпати.

Na písku rozsívati.

Bič z písku kroutiti. Z písku provaz plésti. *P.* Bicz z piasku niebędzie.

Písek v snopky vázati (o věci nemotorné). Břeh orati, písek vázati, vodu hrabati. — Pískem lepiti.

Hrách na peci rozsívati. — *P.* Siać groch na piecu. — Sníh v peci sušiti.

Studni prostřed řeky kopati. — *S.* Бунаръ у край рѣке копати.

Na ledu hrady stavěti. *Il.* Na ledu grad zidje.

Vodu bíti. — Co zpomůže vodu bíti. *Fr.* Battre l' eau.

Vodu v stoupě tlouci (opíchati). — *R.* Воду (уголь) въ ступѣ толочь. *S.* Воду у авану туђи. *Piem.* Pistè l' aqua 'ntęl morte.

Vodu s ohněm míchati (proti přirození činiti).

Oheň na váze, a vítr loktem měřiti.

Vody měří, vítr lapají. Vítr do pytle (do saku) chytati. — *S.* Ветаръ у врећу фатати.

Stín lapá a vítr honí. — Vítr do čepice chytati.

Se svým stínem se pasovati. Se stínem zápasiti darmo. (Též tolik, co zbytečné myšlénky, trampoty si dělati.)

Slámu mlátí. — *Kr.* Prazno slámo mlatiti. — Po vší práci tak mnoho co z prázdné slámy namlátil.

Cikána mýti. — Cihlu mýti, aby byla bílá.

Psa (kozla) dojiti. — *P.* Kozła dojić próżno. *Lat.* Hircum mulgere. — Tvrd kozel dojiti.

Z pustého v prázdné přelívati. *R.* Изъ пустаго въ порожнее переливать. — Do unavení vodu přelívati.

Z prázdného dvakráte se napiti (zvláště o marných slibech platí).

Na šťávě loje hledati. — Netřesku bradu holiti.

Choditi s kostelem okolo kříže. (Též Němcům známé.)

Na blátě sekeru ostřiti.

Po ocase koně uzditi (do uzdy pojímati).

Nebozezem kobylu dříti (nemotorno).

Chlapské čižmy děťátku obouvati.

Darmo ve mlýně housti. — S branami do lesa.

Rak zajíce chytá. — Volem zajíce chytati.

Trefí se to jako punčocha (čižma) za klobouk.

Sluší mu to jako svini zvoneček a tykvi obroučeк.

Trefuje — hodí se to jako sedm loket v kuklu.

Osla učí zpívati. — Darmo osla učiti čísti. — Darmo svini učiti housti.

Dal svini housle a oslu buben.

S bubny na ptáky. (Vábí bubnem čížky.

Na zajíce s bubny choditi.

Učiti raka přímo choditi.

Tele učí slepici kdákati.

K ničemným věcem vosk tlačiti.

Pavučiny přetkávati. Telas aranearum retexere.

Úhoře za ocas chytati. — Úhoře přes koleno lámati.

Kočku k tuku postaviti.

Slaninu psu svěřiti. — Poruč psu koblihy. — Dal psu hlídati sádlo (maso).

Kozla zahradníkem udělati. — *Slc.* Cápa zahradníkem spraviť. *R.* Козла огородникомъ опредѣлить.

Kozla k petrželi, muže k dívkám pustiti. — Dal hlídati kozlu petržele.

Stádo ovcí vlku poručiti. Poruč vlku berana. Vlka do ovčína zamknouti. — *R.* Овцу волку приказать. *Mr.* Такый сторожъ зъ вовка при вивцяхъ, якъ зъ козы при капустѣ. *Ch.* Ovce dati vúku pasti. (*Angl.* To give a wolf the wether to keep.)

Bláznu výra poručiti.

Vlka na kulhavém koni honiti.

Psa na drštky (okruží) uvázati.

Nahému za ňádra schovávati.

Lysému hřeben a slepému zrcadlo podávati.

Hluchému zpívati, a ve dne svíčku páliti.

S hluchým se smlouvati. — Hluchému lháti. — Hluchého kárati.

Komár slánku nese.

Sekyra plove, topûrko utonulo. — *R.* Сѣкира плываетъ, топорище утонуло.

Koně za vozem zapřáhati.

Vůz koně táhne. Currus bovem trahit.

Patami napřed choditi, od konce začínati.

Delší košile než kabát. (Svět naopak.)

Komáry cedí, velbloudy požírá. — Zajíce pustil, a komára honí. (Zvláště o skrupulantech.)

Podobné jako motovidlo sudlici.

Jako pěst na oko. — *P.* Podobny jak pięść do nosa. *S.* Личи као песница на око.

Hledá fíky na trní. — Strom pro samé listí nevidí.

Husince sbírati. — Svítil si na hvězdy. — Malovati na zeleno koptem.

Sedlo na psa vložiti. — Koně podlé sedla posuzovati.

Pazdeří s růží rovnati. — Nepodobno pazdeří k té červené růži.

Hřeblem k čápu na stole sedícímu stříleti.

Bude vlky z měděnce (kamnovce) vyváděti. (Činí-li kdo veliké přípravy k malicherným věcem.)

Kaž vlku orati, sytému sedláku se postiti.

Bílé za černé, a černé za bílé prodávati.

Vodu vař, zůstane voda; nedáš-li krup, nebude kaše. *Mr.* Воду вари, вода й буде; недай крупъ, небуде каши.

Chyba lávky. — Ustrčil se na chybu. — Udeřil na chybu.

Daleko cíle chybuješ. — Trefils, co by motovidlem střelil.

Spravils to, jako vítr mouku. — Spraví on to, co vítr pastuší chalupu.

Kozla odříti. Žida zabiti (notně chybiti anebo ohyzdu nějakou učiniti).

Daleko pata oka (t. čistěs uhodl!).

Chybil jenom o sedlský chlup (když hodně chybí). — Celés stodoly se chybil.

Plinci planci, půjdem k tanci.

Blázni byli, kordy měli — jitrnicemi se sekali.

Tintili vantili, koně se splašili — kočička vrouk — šišky vrou.

Až dá-li bůh vlůni.

Jidech v les chtě nabrati hub, mně húby i nabrach třiesk, mně perník podšev sněch (snědl jsem). Fl.

Ráno třepe chrápeš: mane tekel fares.

Húsli v paprsky a věžníci chrámy obrážejí, trúbiti a ohaři řijí. Fl.

Hory v doly vraziti, a pět za sudu počítati.

Trefil Mělníkem v Hošku, až se Roudnice zatřásla. Podobných žertíkův jest mnoho též u jiných Slovanův, u př. Maloruské: Na zahradě roste bez, a v Kyjevě ujček, proto se mi, hochu, líbíš, že máš zlatý prsten. Въ огородѣ бузина, а въ Кыевѣ дядько; тымъ я тебе полюбила, що на руцѣ перстень. — Tista sánky zadrhla, kapustu prstem vytrhla. Сучка санкы замчала, капусту пальцемъ выхватала. — Hádáme se o jalové husy, co na psinec lítají a trošku mléka nesou. Толкуемось про яловы гусы, що на псарню литають, та по троху молока несуть. Polské: Paparona gąska, domatur gniazdosz atd.

V.

Žalost — smutek — lítost — bolest — pláč — péče — práce — obtížnosti — trampoty — brykule — zoufalost — těšení. Zmoudření po škodě — změna úmyslu. Pře — soud — porušený soudce. Nutiti. Strach — leknutí — bojacnost — útěk — zmizení. Vina — trest — oběsiti — bití. Staroba — nemoc — otrávení — smrť.

Chodí jako zmoklá slepice — mokrá káně.

Chodí jako ztrápený oficír.

An chodí, co by mu z nosu kapalo — co by mu v nos napískal (smuten jest, má starost nějakou, dobřeť ji na něm znáti).

Chodí jakoby tři propil — co tělo bez duše (omámený a celý v otrapách). Chodí co po smrti.

Hlavu s Kornelem sklopě chodí.

Chodí celý pod vodu spuštěný. — Jest jako vymlácená oklep. — Jakoby ho ulál. Jakoby ho očaroval.

Stín mne tu jest, mysl všecka jinde.

Má se jaks osuhle.

Spíše by z tebe jiskry vyrazil, než by smích z tebe vyvábil.

I my jsme někdy ledaco byli.

Taje mi na srdci. — Srdce pod povlakou. — Není mu k srdci.

Krájeti se na to mé srdce musí. — Div se nerozpučí od žalosti srdce.

Kámen by se smiloval.

Jak by nožem o srdce zavadil.

Svíčky mu v očích stojí (nabírá k pláči).

Někomu slzy do klína sypati (pláčem chtíti ho obměkčiti).

Ani slzičky neunořil (nezaplakal, neukázal žádného znamení lítosti).

Má slzy na hřebíčku. — Má smích i pláč v jednom pytlíku. — *HLuž.* Płačky ha smješky jednem mješku mjeć.

Div hlava na něm. Div sobě hlavy nestrhne (starostí). — *Ch.* Neznam, gde mi je glava. — Ani hlavy měkce nepoložím, dokud toho nespravím.

Hlava jako konev — věrtel (starostmi plná).

Hlava zmytá. Mám hlavu zmytou. (Když kdo v nesnadných věcech cestu k spravení jich nalezl.)

Dosti hlavy nalámal.

Jakoby se mne hora spadla (po odbytí těžké práce neb starosti).

Baba s vozu, kolům lehčeji. Červ. (Když práce, do které se dlouho nechtělo, odbyta, když starý dluh zapraven, těžký úkol vykonán atd.) Též jiným Slovanům známé: *P.* Baba s wozu, koniom (kołkom) lżéj. *Mr.* Баба съ воза, кобылѣ легче. *Bělor.* Баба зъ возу, колесамъ легче.

Už od starostí schnou mi i kosti. — *R.* Хлопотъ полонъ ротъ.

Všecko mi to na hrdlo spadlo.

Nemůž někdy ani oddechnouti. Nemá oddechu žádného.

Mohl by se do země vraziti (samými starostmi).

Straka ze kře a tři v keř. (Sotva jedna práce odbyta, jedna obtíž překonána, už jiné čekají.)

Vůl upadl do jámy. (Když komu ve svátek pilná, nevyhnutelná práce přišla.)

Míti více práce, než peci o velkonoci. — *P.* Mieć więcéj zatrudnienia niż piece na wielkanoc.

Jest na vahách (t. na rozmysle). — Pravás váha.

Jsme v pěkné bryndě. — *Ch.* Ostali smo v kaši.

Vrazils mi hřebík do hlavy (mám nač mysliti). — *P.* Wbić komu ćwiek w głowę. *S.* Метнути коме црва у главу.

Hřebík sobě do hlavy strká (daremných si dělá trampot, starostí).

Pustil mu blechu do ucha.

Psi mu za uchem vyjí.

Jde mu to do kotrby. — *P.* Za uchem mu to grzebie.

Tu je uzel.

Hlavu pavučinami naplněnou míti.

Půjdu, kam mě oči povedou. — *Mr.* Пійду, куды очи дивлются. *R.* Пошелъ, куда голова перевѣсъ взяла. O zoufalosti žertovně: Mám za jednu nohu viseti, raději za obě.

Starost — žalost lesním ptákům poručiti.

Však se ještě svět nessechl.

Odlož toho na vrchní poličku (netrap se tím, poruč to pánu bohu).

Dějž se vůle boží. — Do boží vůle.

To se ti do svatby zahojí. — *Mr.* Загоится, поки весилье скуется.

Pozdě bycha honí. Bycha za ušima hledati. Za ušima se drbati.

Drbe se, ano ho nesvrbí (pozdě ztracené, promrhané věci želí).

Darmo už chlív zavírati. — Už je to tam, co vlček sham. — Už jest veta, má milá teta.

Děkoval bych sobě (kdy bych to a to byl učinil).

Rozsvítilo se mu v očích.

Přišla mu víra do hrsti. (Nechtěl věřiti až po škodě.)

Potkalo ho moudro s rozumem.

Nepůjde ten po druhé do léčky, ani do vrše

Syt Havel mouky. Také už Havel mouky syt. Lom. Syt Havel mouky, nechce otrubův.

Vše domů přijde, co vlci nesnědí.

Časem svým usmyslí sobě.

Zví, po čem hoře platí. Zvíř, po čem platí, když hoře postříhají.

Okusíš, po čem psota na světě platí.

Odvolává už a ustoupá.

Zpátkem leze co rak. Leze opak jako rak (uznav zlým býti své předsevzetí ustupuje, vytahuje se z pletek). — Račím chodem se zvedlo. — Couvá zase zpátkem.

Jinam vojkou obrátil. — Obrátil voj (vůz) zpátkem (jiný úmysl vzal na se; počal jinak mluviti).

Počal housti jinou (vida, že o krk běží).

Vycházeti na staré chodníčky (úmysl změniti; též: v staré navyklosti upadati).

Musíš se v jiné obouti.

Byl by čas, v jiné přetknouti (proměniti úmysl neb života způsob).

Jak se prvé tužil, tak nyní oslábl.

Už jsem od uzdy pustil (nemám s tím co činiti, už nejednám).

Totě mu hlavu strčilo (proto při prohrál).

Má zedranou — strhanou při. — Má při za ňádry (vyhranou).

V jeden kraj bije. Jedné straně nakládá (soudce nespravedlivý).

Rozlila svině žbán oleje. — Řval by vůl, ale zacpává mu ústa blanami. Viz str. 361.

Jazyk svůj prodal. — Snědl koláč. — Z malého koláče obec zradil.

Břinknouti tu třeba. *P.* Brząknąć tu trzeba.

Měšcem podmazovati. Zlatou masti podmazati.

Stříleti stříbrnými kulkami. — Penězi koho postřeliti.

Nastlati — namazati soudci ruce.

Zacpal mu hrdlo zlatem. — Zamkl mu ústa.

Na zlatou udici ryby lapati.

Židovské písničky komu zpívati. — *P.* Żydowską piosnkę mu śpiewa. — Židovskou zbraň naň vytasil. *P.* Żydowskim orężem nań jidzie.

Bere pod palec. Bere pomazanky (podmazanky).

Bere, až ušima mrdá (stříhá).

Oči komu zašlapiti — zamydliti (dary jej porušiti).

Chlebem komu hubu zatkati. — Vrci kus chleba psíku a zacpati mu hubu (strčiti dárek nějaký, leda on mlčel; neboť kdo béře, svobodnou vůli svou prodává).

Chtěj nechtěj. Vol nebo nevol. — *R.* Волею и неволею.

To prosbou, to hrozbou (odpůl prošením, odpůl hrožením).

Vděk nebo nevděk, přijmi mě bezděk.

Psy palicí za zvěří honiti.

Musím jej hnáti co vola — co osla na most.

Jáť musím tam jíti, by palice letěly, — by šídla padala.

Musím to míti, a bych to měl pod nehtem — pod kožíí vzíti.

Boji se ho jako čert kříže. — Jak ohně se ho bojí.

Bojí se ho co slaměného střelce. (Od těch strašidel, kteráž stávají na poli neb jinde pro ptáky a zvěř.)

Svého stínu se bojí. *R.* Тѣни своей бояться. *S.* Боимсе и сени негове. *Ř.* Τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν δεδοίκειν. Plato.

Bojíš se, aby ti řiť na hlavu neskočila. (Těm co po tmě kam jíti se bojí.)

Bojí se jak vydra. *HLuž.* Won so boji jako wodra. *DLuž.* Won se boji ako hudra.

Bojí se smrti jako obrazu na stěně.

Strachem se jako osika třese. — *DLuž.* Won se tśeso ako wosina — ako wosinowy list.

Býti jako na břitvách. — Tence dychati.

Brní mu pod koleny. — *P.* Drga mu pod kolany.

Krev jich před námi uchází (srdnatost jich pomíjí). — Jde do něho krev.

Srdce pod lavici pustiti. Srdce mu dojali (upadlo).

Neví, kolik kur doma má.

Nevěděla, co má dělat od strachu, nasypala sočovice do hrachu.

Někomu větru nahnati. — Měchýřem ho zastrašil. — Strašiti koho kovářskou zástěrou.

Houserem berana vystrašiti.

Omráčený všicek. Tak ho tou řečí pojednou omráčil, jakoby na něj s palicí z lesa vyskočil.

Až mu ruce opadly (ulekl se velmi).

Jaksi se vlasy zvedly. Každý vlas různo se ježí.

A tys jakýs kostrbatý, co by vlka viděl. — Ježí se, jak by pět vlkův viděl.

Potkal vlka. — Vlk na něho dechl. — *P.* Wilk go ozionął (lekl se, mlčí strachem).

Vlci mu za ušima vyjí. — *P.* Wilk mu za uchem wyje.

Stál co opařený. Zůstal, jakby ho opařil — jakby ho úkropem polil. — *Mr.* Якъ бы его окропомъ попаривъ. Мовъ варомъ обдало.

Zbledl co stěna. — *Ch.* Bled je kaj stena.

Jakby mu nůž do srdce vrazil. — *P.* Jak by nóż w serce wraził. Jak by ho homolkou postřelil. *P.* Jak by go gumołką przestrzelił.

Krve by se na něm nedořezal (náramně se ulekl a zbledl). — *P.* Niedorzezał by się w niem krwi.

Baba. Babář. Babského srdce muž. Strašpytel. Kuroplach.

Neudatná sketa. — Má kuří — zaječí srdce. — Srdce jako bobek. — Nemá prachu (neudatný).

Bázlivý jako tchoř (zajíc). — Páchne tchořem. — *Ch.* Strašliv kaj i zajec.

S babou za kamna. — Baba skáče (když bázlivec smělosti nabývá, anebo když kdo něco činí, co k letům jeho nepřipadá).

Užtě na prahu! (má smělost v botách).

Nejprv se tuží, potom prchá.

Statečný jako máslo na slunci. — Statečný — tuhý jako zmrzlá košile v horké lázni.

Stál srdnatě jako žebrák u cesty.

Lekl se toho, jako žebrák groše — jako chodec krejcaru.

Schovaje se dobře, nic se nebojí.

Zajíc otevřenýma očima spí (t. bázlivý nedověřuje nikdy).

Doma lev, na vojně tchoř.

Uši chlípiti — pověsiti — spustiti.

Mouchy se zděsiti (příliš bázlivým býti).

Jaksi se toho ožahavě dotýká.

Nemohu-li víc, aspoň budu škaredě hleděti.

Nemá s to srdce. (Není tak udatný, aby se v to dal; není ho s to.)

Pilen toho, co pes ježkové palice (utíkati před čím, báti se).

Strašidlo na vrabce (říká se, když někdo strachy nahání).

Však on se ostřílí (bude smělejší).

Vždyť to o hlavu nepůjde (dodávajíc smělosti).

Ďaf! ďaf! pejsek za plotem.

Z mísy stříleti (srdnatost svou ukazovati, kde toho netřeba).

Vzíti nohy na plece — na ramena. — *Dán.* Tage Foden paa Nakken.

Dáti se v koty — v nohy. Do nohou se dáti. Koty vzíti. Bráti se na koty.

Doufati v nohy. — S nohama se poraditi. — Nohy na pomoc vzíti.

Dáti nohoum věděti. — Ovsa nohoum přičiniti — přidati.

Patama zakývati. — *Mr.* Пятами закывати.

Noha pán. — *P.* Nożka pan. Pocałować nożki.

Zajíc lapky líže, když utekl. — *P.* Zając łapki liże, gdy uciecze. *Hal.* Зайко лапкы лижетъ, гды утечетъ.

Vyhrál nohy, jest na čem běžeti. — *R.* Выигралъ ноги, есть на чемъ бѣжать.

V nohách zdraví hledati. — Patami se bráníti.

Běží, až se jim paty blyští.

Práskl do bot a ujížděl. — Zapráskal v holenky.

Oběma nohama utíkati.

Paty ukázati. Patama zaplatiti. — Od pat platiti. Dává patama (utíká). — Písek na podešvy zbírati.

V botách umřel. Boty spálil.

Patama říť bíti. *HLuž.* Z patami rić bić.

Dalo mu to křídla. — Honil za sebou (vysekal se patama).

A on vyhrál z zadu běže. — Vyhráš, co Vavrda v koty.

Ukázati plece. — Obrátiti plece za se. — Hřbet obrátiti. Týl podati.

Ledva s ušima ušel.

Užiti zaječí rady. Užil zaječího. Posaditi se na zajíc. — Zaječí praporec rozvinouti.

Do bolenky mu srdce upadlo. — Mužství mu spadlo v nohy. — *Mr.* Душа въ пятки ушла.

Utíká jako ďábel před křížem. — *S.* Бѣжи као дяво одъ крста.

Utíká jak vítr. *HLuž.* Bježi kaj wjetsik. Wón by preč. kaj by joh' wichor zał.

Sedl naň střeček. — Porozlítali se — prchají co lípoví klínové.

Poradil se s Vaňkem (utekl zlého si jsa svědom).

Vypadl po měsíci. (Zpronevěřilý jest; prchl, aby pokuty ušel.)

Kravím oknem ven vyskočiti (tajně uteci).

Zmizel jako lonský sníh. *S.* Прошао као ланьскій снѣгъ.

Co by se po něm země (voda) slehla. — Co by se propadl. — Jakoby v moři utonul. (Kams se pojednou děl, nic o něm neslyšeti, jakoby ho už na světě nebylo.)

Jakoby kámen do vody — do moře vhodil — vřítil — uvrhl. — *P.* Jak kamień w wodę — w morze. *R.* Бросить камень въ воду. *Mr.* Пропавъ якъ у воду (зъ воза) вивъ. (Pořekadlem tímto znamená se též věčné zapomenutí vší nenávisti, hněvu a msty, jelikož u dávních Slovanův při zavírání pokoje s nepřátely obyčej býval házeti kámen do vody, na znamení, že tak mizí všeliké záští s obou stran, jako kámen ten v hlubině zaniknul.)

Ztratil se jak sůl ve vodě. *Mr.* Пропавъ якъ силь у водѣ.

Zmizeli jako blesk. — *P.* Zniknęli jak błyskawica.

Jakoby za stěnu zastoupil.

Ten tam, jakoby se zvlčil, — co by ho vlci snědli, — co by ho čápi sklektali, — co by ho čert vzal.

Ani dechu ani slechu o něm. — Není o něm pohádky.

Nevím, kde mu jest konec (kam se poděl).

Po všech větřích se rozejíti (rozprášiti se, v nic obrácenu

býti). — Vše to šlo — hnalo se za větrem (mizelo, jako statek, přízeň atd.).

Zapěli ho kury (už zapomenut).

Markovy dluhy na někoho sčítati (vinu svou na jiného cpáti). Spravili na něj Markovy dluhy. — *R.* Баба грѣшитъ, а дѣду грѣхи.

Poštval ho na zajíce (za cizí vinu trpí).

Na někoho kuklu strkati.

Máš u mne vroubek — zavroubeno. Má už prvé na vrubě.

Ten trpí co za opičné. — Platiti vše co za opičné (t. ono žákům, kněžím, zvoníkům atd. Červ.).

Připraviti komu lázeň. — *P.* Sprawić komu łaźnie. *R.* Задать кому нибудь баню. (Poláci, jmenovitě Martin Gallus, původ tohoto pořekadla vedou k časům Boleslava chrabrého, kterýž obyčej míval zavinilou neb nezvedenou mladou šlechtu brávati s sebou do lázní, a tam domluvu vinnému učiniv, ano i tělesně potrestav opět odtud propouštěl. Ježto však pořekadlo to i Čechům i Rusům vlastní jest, můžeť se proti původu tomu namítka činiti.)

Chtěl by míti s jednoho vola dvě kůže (i trestati i pokutu vzíti).

Dosáhl ho v živé. — Vydrbal mu slušně.

V ostruhách koho trestati (kvapně, vztekle).

Vybral mu vešky (špačky). — Ohledal mu vodu.

Vyčesal mu tučné z libového. (Srnec místo *tučné* má *lačné*.)

Osukoval naň ruce.

Přijel sem pan Březovec. Poslati na koho pana Březovce.

Jednomu se zmele, druhému skrupí. *P.* Jednemu się zmiele, drugiemu się skrupi. (Nekaždý stejné pokuty dochází za stejné přestupky.)

Páchne to hrdlem. (Ztrátu hrdla to za sebou nese.)

Přestrouhalo se. Trhlo na něj. (Dohnala ho konečně pokuta.)

Došel čelem místa. — Neodespal se toho.

Přinesl sám na sebe palici. — Sám na se metlu uřízl — ulomil.

Boží pračata (těžká nějaká kázeň).

Vyžaloval si na červený kabátek (když kdo sám vinen jsa žaluje a potom trestán bývá).

S vlky honil, a krkavci ho snědí.

Dostal se za katův rámec.

Pasovati koho na konopné rytířstvo — na třech břeven uzel.

Utopiti koho v lyčeném brodu.

Oddali ho s provazníkovou dcerou.

Konopným šípem zastřelen.

Zadusil — utopil se v konopích.

V košilce se narodil, a v provázku umře. *P.* W czepku się urodził, a w powrozku zginie.

Krkem žaludy klátiti.

Roste mu kvítí pod nohama. — Tlačiti povětří nohama.

Skrz suchý les vojáka pustiti. — Oddal ho s paní líškovkou.

Suché lázně zakusiti.

Dali mu spropitné, o které se žebrák podpírá.

Kyjem hladiti. Hladiti koho kyjem přes plece.

Lektati koho po kůži klickem.

Sochorem vychladiti.

Někoho zralou (holí) potříti. — Kyjové masti někomu dáti. — Záda komu dřevěným olejem namazati.

Jak náleží komu hřbet (kosti) narovnati. — *Ch.* Dobro mu je kosti naravnal.

Přeměřiti koho dubovým loktem.

Nepáleným popelem koho (někomu záda) posypati.

Sázeli mu dřevěné pijavky.

Odzpívali mu za to dřevěných páteřův.

Metlou přes zadek pasovati. — Na zadek kozího sena prikládati. Dostaneš kozího sena!

Padla muži přes pěst. — S pěstmi se potkávati. — Pěstmi koho milovati. — Hladil ho (pěstmi), až ho okrvácel.

Dal mu pět pohlavků, a ještě ho bíti chtěl.

Natřel mu dobře uši.

Obkládali mu tvářičku dlaněmi. — Dal mu přes pysk.

Potkal se s baňkou (uštouchl se).

Svrbí ho kůže — záda (chce biti). — *Dán.* Skinbet klöer paa ham.

Hotovými platí (buď rukou, buď jazykem).

Sází mu tři kopy. — Někomu faldy spraviti.

Dostati na kůži. — Vydrbati komu kůži. — Někomu kůži prášiti.

Vyklepati komu kanduš. — Kandoušek někomu vyprášiti. — Dal mu na kabát.

Dostali se sobě do vlasův.

Na páteře zvoniti.

Dal mu na památnou — památného.

Dáme mu hajc proti srsti.

Dostal — dali — naložili mu na chrám páně.

Dosáhl ho v živé. — Do živého se mu dosahá.

Dostal se mu na brdo — na bedro.

Ležel na bandurce (byl bit). — Utržiti na bábu.

Více bit nežli syt.

Opral mu kožich, a rukávův nechal.

O milý holý, což velmi bolí, když koho okolo hlavy trdlem holí.

Stařičký jako věchet — věchýtek.

Podzimní kvítek. — Labutí zpěv.

Už mnoho pátkův na zádech má. — Mnoho velkých pátkův pamatuje.

Mnoho ten už kapusty snědl. *S.* Доста е купуса изъео.

Zaschla v něm duše.

Však už nejsem také dnešní.

Už viděl Abraháma (už mu přes padesát let).

Jí dávno pecky klektají. *DLuž.* Jej dauno packy ščerkocu.

Mech se ho chytá — naň lepí (valem stárne).

Na stará kolena.

Ten nedožive staré kosti. *Slc.* Nëurobí starú kosť.

Nemoc se do něho obula.

Zima s ním rozpráví (třese se, jektá zuby, má zimnici).

Je kost a kůže.

Jako dudy oslaběl. (Též když někdo najednou povolným učiněn.)

Kostnice (smrť) mu z očí kouká. — *Ch.* Iz očih mu smert gledi.

Už peří sbírá (o nemocném; už dokonává).

Vždycky stonky (konky), nikdy zvonky (o skuhravém a nemocným se dělajícím).

Dostati vlaského šípu. — Umříti po vlaském šípu. — Nakrmili ho vlaskou polívkou (otráven).

Pojedl ubohý, dala mu vendušky.

Smrtí odejíti — umříti — zahynouti — zachvácenu býti.

Smrť podstoupiti. Za své vzíti. Shasnouti.

Snem smrti usnouti. — Dluh smrti zaplatiti.

K houfu starému (většímu) se odebrati.

Na dalekou cestu se strojiti. — Na cestu všech lidí odejíti. — Jíti k otcům. — Z toho světa odejíti. — Cestou všeho těla jíti. — Na pokoj odjíti.

Oči zavříti (na věky).

Na onen svět appellovati. — Všecken na onen svět hledí.

K věčnému prahu se dostati.

Hrýzti zemi. — Bradou zemi rýti.

Složiti kosti. — Kohoutky pásti. Ten už kohoutky pase.

Šel k Abrahámu. — Napsáno mu bylo. (Vůbec o osudech.)

Na smrti ležeti. — K hodince smrti pracovati. — V posledním tažení býti.

Se smrtí se potýkati — zápasiti. — Na šotnách s smrtí bojovati.

Hodinka se mu dosýpá. — Do hodiny leží.

Smrť za pasem. — *Mr.* Смерть за ухомъ. *Ch.* Smert za vratom.

Smrť mu už při dveřích stojí. — Smrť se o něho otírá.

Smrť mu už v hrdle. — Smrtka s ním zahrává.

Zvoní mu na poslední.

Už se s ním svečeřívá. — *R.* Живетъ какъ бы день къ вечеру.

Už mu ve dně svítí (už ho na mále).

Jako pára nad hrncem.

Už je s ním na kahánci. Má málo na kahánci (též tolik co zchudl; dozrál k trestu).

Jednu nohu v hrobě má. — Jednou nohou nad hrobem stojí. — *S.* Една му е нога вече у гробу.

Duši na jazyku míti. — *S.* Дума му у носу стои.

Hudci mu v hrdlo hudou (má smrtelný chropot).

Umrlčinou páchne. — Smrdí hřbitovem.

Hrobař tě tu hledal.

Ještě budem tvými kostmi hrušky srážeti. *Slc.* Ešče budźm tvými kostmi orechy ráňať. *HLuž.* Ja ću z joho kośćemi gruśwu klepać. *DLuž.* Ja cu s jogo kośćami kśušky kljapaś. *Šváb.* Ich werde mit deinen Knochen noch die Birnen herabfeien.

Také někdy usvadne. — Také mu napsáno (také někdy umře).

Nebudeť svět s divokými husami hlídati. — Nebude k soudnému dni troubiti. — *Kr.* Ne bó k sódnimu dnévu tróbil.

Ten nebude dlouho dědití, — dlouho trávu šlapati. — *Ch.* Nebude več zelene travice tlačil. — Přestal trávy tlačiti.

Nebudeť on novou kapustu jísti.

Už dopil. Už dopředl. Už jest po něm (o něm) veta.

Už mu netuší. Už jest v Pánu.

Živlům děkovati ze služby.

Zapomněl dychati. — Odzvonili mu umiráčkem.

Už jde po hřbetě na mši. — Už jste mu dotroubili. — Už jest pod drnem.

Už ho hlava nezabolí. Už ho hlava ani zuby neboli (kdo toho neb onoho byl působce).

Už jest na boží milosti.

S Meluzinou sůl lízati (ježto dle pověry trochu mouky neb soli Meluzině za okno se dává).

Napil se naposledy v řece (utonul). *P.* Napił się ostatni raz w rzece.

Ani noha jich z pole neušla (všickni pobiti).

Nadělali dosti klobás a masa Raráškovi.

Se světa svésti — sprovoditi. — Odzpívati někomu.

K hrdlu (sobě neb jinému) sáhnouti.

Kopyta rozhoditi — rozmetnouti. *Slc.* Kopyta vytrčiti (hovadsky umříti).

S muchami zahynouti (v nic obrácenu býti).

Ten se poroučí Mařenčině pavlači (u př. pták neb jiné zvíře).

Budu živ jen až do smrti (dokud dotud). — Umru-li, ten tam.

VI.

Jídlo — sytost — hlad — žrout — opilství — dávení. Chuť — chtivost — mlsnost — břichopas — mrhač — marnotratný — zhýralý — světák. Smilstvo — cizoložstvo — nemanželské dítě — ženkyl — ženitba — vdavky — manželství se týkající — těhotenství — slehnutí. Vady a jiné vlastnosti tělesné — zrůst — postava — pěknost — rozmazanost. Spaní.

Pobídni jen hubu (na to jídlo), a nechce-li ona, sněz to sám.

Pro dobrý kousek najdeť se koutek. — *Mr.* На ласый кусокъ найдется кутокъ.

Sedláka na pána sázeti (špatnější jídlo neb pití po lepším). — *P.* Chłopa na pana niegodzi się wsadzać. *Něm.* Man ſetzt den Knecht nicht auf den Herrn. *Angl.* A churl upon a gentleman.

Nechce mi kolovrátek bráti (nemám chuti k jídlu).

Komu peprno, nech nejí. — Komu neslano, přisol sobě.

Najedl se jako sedlák o vánocích — o posvícení.

Plná škola žákův (velmi syt).

Už jsou naloženy káry.

Hladový jako vlk (pes). — *S.* Гладанъ као курякъ (псето).

Žaludek lačný štěká. — Drštka mu jde holdem (s procesím).

Svítá mu v žaludku (o vylačnělém).

Nemíti co louskati. — Zuby na slunci sušiti.

Hází hubou po oprati. (Od hladových koní vzato.)

Ten tomu páteře láme (chutná mu).

Hltá, až mu oči nabíhají. — Jí jako mlatec.

Jí jakoby do peci házel — jakby dna neměl. — Jí jako sedm drahých let.

Má kačičí (kachní) žaludek. (Znamená též: ze žádné hany neb domluvy nic si nedělá.)

Pravé vlčí střevo. — Bezedný žaludek. — Bezedník. — Vlka by snědl.

Psa snědl. (Žrout nenasycený. *R.* však: Собаку съѣлъ, říká se o tom, komu dobře huba jede, anebo kdo mnoho známosti a zkušenosti má.)

Po čertu droby sežral. — Čerta by sežral, kdyby se mu dal.

Jako když moucha do pekla padne. Co by mouchu do pekla hodil. *Bavor.* Ein Bettelbuben in d' Höll' werfen. (O žroutu i také o mrhači.)

Na zub mu to nepadne (málo to naň).

Hledá oko v žaludku. — Větší oko než břicho. — *Kr.* Imá véčji oči kot želódic. *Ch.* Ima vekše oči neg želudec. *Angl.* His eyes are bigger, than his belly. *Něm.* Die Augen sind weiter als der Bauch.

Rády by oči jedly, ale břicho nemůže. *P.* Oczy chcą, nie brzuch. Oczy chcą, gęba niechce.

Není ho než břich.

Bratr z mokré čtvrti. — Čepový bratr.

Probošt z mokrého pole. — Mokrý tovaryš. — Pivný molek.

Našel věník.

Píti, až se hory zelenají — až se nebe točí.

Dušičku polívati.

Hluché (kraví) truňky dělati (přílišně píti). — Holubí truňky dělá (protož se hned ožere).

Špatná mrcha (herka), ale dobře táhne. — *Slc.* Chudá mršina dobre ťahá.

Dusiti pivo — láhvice — žbánky. Odtud: Duspivo, češpivo.

Drhnouti konvičky. — S korbelem se objímá. — Nahýbá korbelíčky. — *DLuž.* Rad baňku zwiga. (Rád korbel zdvihá.)

Umí nádoby vyprázdňovati. — Čepem se často žehná.

Lije, co do sudu — co na horká kamna.

Lije do sebe, jakoby měl vysmolený žaludek.

Žere, co by do škorně lil.

Pije jako duha vodu. Pije jako Holander.

Nerad pije pivo, leč jí je.

I ocet Krista Pána by vypil.

V něm játra a plíce hoří co vápenice.

Napil se, až mu za uchem puklo. — Honiti se konvemi.

Světí Míchala. (Znamená: 1. rád pije; 2. krčmaří.)

Bývá tam často pan Brynda s Lankvarou.

Víno ženiti (t. s vodou míchati).

Prostavil statek (v konvičkách).

Řemeslo mu chmelem zarostlo. — *R.* Было ремесло, да хмѣлемъ заросло (vše propil).

Utec duše, přival se žene.

Pij krku, než budeš viset! (Heslo zpustlých ochlast.)

Utonul v břichu. — *P.* Utonął w brzuchu. (Znamená také: má veliké břicho, břicháč.)

Ještě hle všeho nedopil.

Nebožátko, nedali mu píti.

Jest chycený (podnapilý). — Chytil opici. — Má špičku.

Zmokl, ano nepršelo. — Zmokl pod střechou (pod víchem).

Na víně se dotrhl — dorazil.

Macha míti. — Macha chytiti.

Upil (obtáhl) se jak pavouk. *Mr.* Обпився якъ павукъ.

Vytopil duši z těla, co sysla z díry. Pil, až z sebe duši, co sysla z díry, vyhnal.

Jest na drt. — Opilý jako snop — jako měch.

Opilý na mol — ani o světě neví. — Pije, až ani světa nezná — až ani neví, čí jest.

Jest boží a Míchalův. — Není sám svůj. Není ho doma. (Též o hloupém.)

Má čepici jako trám.

Míti hlavu pod víchem. — Bývá často pod víchem (podnapíjí se.)

Má podebranou — podkouřenou hlavu.

Udeřil ho žbán do hlavy. — Hrom ze sudu ho omráčil. — Udeřilo mu z ruky do hlavy. *S.* Ударила га ведрица у главу.

Víno mu hlavu zbilo. — Má v hlavě.

Pohleď, jak jde ševerem — čtyřmi cestami.

Nohy mu chodí po koledě.

Pod hvězdou měří stěny.

Každá ulice (cesta) jest mu úzká.

Jest tak od pití střízliv, že jest mu koňský trh úzký, a okna za kamna vidí.

Zaplétá se mu jazyk. (O lháři i opilci.)

Břede vínem.

Přebral hlavu chmelem. — Mozek se mu chmelem zahřál.

Moudrost vínem zastíněná. (Když opilý rozumy vykládá.)

Pivo z něho mluví.

Sláva jeho padne mládkovi do pivováru. (Honosivý opilec.)

Ještě mu korbel z hlavy vyfukuje.

Chmel mu vyšuměl (vystřízlivěl).

Kde jsi zmokl, tu se suš.

Panský kousek, svinský obyčej. (Říká se když někdo říhá neb krká.)

Kantora rváti. S kantorem se rváti — práti.

Kozla dříti (dáviti se; kozla odříti = chybiti).

Volati na Abraháma — na Davida. (Jinak na Abraháma volati znamená o milost prositi.)

Házeti přes koštěný plot. — Hospodář shání nájemníka.

Směje se na to huba. — Srdce mu do toho pohrává.

To mu jde pod nos — voní mu to.

Na podobnou nemoc stonati (když někdo stejnou s druhým vášeň má aneb chuť a náklonnost k čemu).

Dělati komu šťávu — sliny — laskominy na něco. *S.* Расту ми зазубице.

Až mu sliny na to z úst tekou.

Zuby mi na to piští. — Má dlouhé zuby. — Zaostřiti zuby na co.

Napadla ho choutka. — Mermo se mu toho chce.

Medové provázky komu skrze ústa protahovati. *Slc.* Madové motúzy cez ústa ťahať. (Žádostivost působiti.)

Jedva mu oči nevyskočí. — *P.* Oczy mu dobrze niewypadną. (Nemůže se do syta nadívati.)

Lýtka se mu na to třesou. *Mr.* Жижкы у ёго дрижать.

Nemůže se v kůži udržeti. — Pravá chtivinda.

Tu máš, aby ti neukáplo — aby ti kapka od srdce neupadla — aby ti srdce nepřesedlo.

Tu máš, aby nebylo bezuché — abys neměl do rána kůzle. — *Šváb.* Daß dir nur das Jung nicht abgeht.

Má jazyk chlupatý (příliš mlsný). — Má příliš dlouhý jazyk.

Kdyby (to a to) mělo rohy, obstálo by to před ním.

Na fatku se živiti. — Fatinkami, podlízkami živu býti. — Větrem se živiti.

Z kusu chleba sloužiti. — Za chlebem jíti.

Nahlídá co pes do kuchyně.

Větřiti po kuchyních, kde se z hrncův kouří. *P.* Patrzy, kędy się z domu kurzy.

Rád se do cizích nahlíží hrnkův.

Při cizím stole nože a vidličky utírati. *Slc.* Pri cudzom stole nože i vidličky utierať.

Rád cizí misky vylizuje.

Děravý pytel.

Hospodaří od desíti k pěti. Hospodaří, kde je, aby nebylo.

Utrácel od groše českého deset bílých peněz.

Bude z něho hospodář, co z kozla zahradník.

Rád Martínka světívá.

Umí penězům oči protírati.

Jsou mu peníze, co malému dítěti nůž.

Peníze skrze hrdlo (ústa) přeháněti. — Penězi mrviti. — *Ch.* Vse je čez gerlo pretiral.

Jedním komínem všecko hnáti. — Všecko do dýmu jde. (Znamená též: marné naučení dávati.)

Svíčka jeho z obou dvou koncův hoří (muž i žena marnotratní).

Vrabce vydělati, a hus ztráviti (projísti).

Ani by mu báně nestačily. *Slc.*

Svině se do otrub dostala (když mrhači znamenité dědictví se dostane).

Na míkových pličkách statek projísti.

Výše létati, než křídla vynesti mohou.

Větší (delší) řemen krájel, než kůže stačovala.

Přes meze přeoral.

Šlehal a mlátil, až koníčka schvátil. — *P.* Chlustal, chlustal, až koň ustal.

Ten provýskal a prohýskal statek.

Ztratil záhy prach i peří. — Za rána se staral (jakby pozbyl).

Brzo vypřáhl. Brzo vyhasil.

An už s koštištkem chodí hledaje peněz.

Nyní jest mu všudy rovno (mlad jest, utrácí, vesel jest, na zadní kola se neohlíží).

Jemu se zdá, že jest moře do kolenou; ale zvíř když mu se v hrdlo vody nalije.

Zda jich potom načešeš na hrušce neb na vrbě? (že tak štědře peníze utrácíš).

Okusíš vrchovatě, po čem psota na světě platí.

Když se domílá, nejvíc rumpluje.

Zhýral se sokolíček. — Zbujněl milý.

Všechen zvětřel. — Zmařená sůl téměř.

Hoří mu paty (litěrný, fučík, nestálý). — Stálý jako letní sníh.

Světem páchne. — Toť je, co svět volá! (co se světákům líbí).

Tluče se po frejích, po pitích, co po pletkách.

Namlouvá si ho, jen aby řemeslo nestálo (nemajíc na ten čas lepšího).

Lepný jako pes (o chlipném).

Dva psi na jednom košťálu. Dva psi jednu kost hlozí.

Strýčka péci (nápojíkem jakýms okouzliti). Philtra exhibere. Tuším, jemu tam strýčka pekou, příliš tam pospíchá. Červ. (Strýček = mandragora, Alraun, o čemž i Štítný str. 8).

Nemůže-li pes kosti hrýzti, bude ji lízati. (O těch osobách, ježto nemohouce pro věk neb sešlost zdraví zlé skutky páchati, aspoň v oplzlých řečech si libují.)

Starý lovec dvounohých ovec. — *R.* Этотъ ловецъ двуногихъ овецъ.

Do obory zabíhati. — Plot přeskakovati.

Kývati na luňáka.

Čistotná jako hrách při cestě.

Udeřila svou čistotou o komín. — Ošoustaná — obnošená mošna.

Našel pannu načatou — bez vřtele.

V cizím lese se pase (popásá). — Jinde to hledá, doma to má.

Právě na řepě zastižen (při skutku s jinou). — *P.* Zajął go na rzepie.

Doma kdáče, jinde nese (o mužích). — Jinde kdáče, doma nese (o ženách). — *R.* Индѣ кудахчетъ, дома яйца кладетъ. *Novoř.* Ἄλλοῦ τὰ καρκαρίσματα καὶ ἄλλοῦ γεννοῦν αἱ κοταις.

Nasadila mu rohy. — *P.* Kurka mu przyprawiła. *R.* Рога прикленть, — приставить. Рогоносецъ. (Už starým Řekům známý obrázek.)

Muž chodí v rohách, a žena v beranici.

Nosí volovou chocholku.

Dítě z levého boku. Dítě ze zelené krve. Z kurvy syn. Kopřivník — kopřivče. V kopřivách se narodil. — *P.* Ojciec jego v pokrzywach śluby odprawiał.

Měl matku dobrého roku.

Nepočítal otcův.

Dítě po mládenci. — Poctivost za ni běhá.

Utopil se mu táta v podmáslí — v louči.

Otec se mu s krbu zabil — spadl s lavice.

Cesta mimo vrata: kdo ví, kdo je táta. (15. stol.)

Na každé zástěře uvázne. — *S.* За сваку се кецелю запне.

Fěrtoušek mu zavoněl. — Z fěrtoušku se napil.

Bouchlo ho ženidlo. (Dostal chuť k ženění.)

Mysl ho táhne do řehole svatého Adama.

Vytáhl nám slaniny z hrachu. (Nejpěknější dívku z osady pojal.)

Za zelena česané (trhané) kyselé bývají. (Průpovídka ničemníkův o nedospělých nevěstách, ač se jí i v jiných příčinách užívá. Ona liška řekla, nezralé jsou, nechci jich. Červ.)

Které vody nejprv dojde, tu pije. (Dospělá ke vdání panna ráda i z nižšího stavu béře, bojíc se, by se neříkalo o ní, že:)

Zůstala ševcům na opatky — zbyla na ocet. (Starým pak mládencům horší pokuta uložena bude; neboť)

V pekle písek do otýpek vázati budou.

Čeká na nevěstu s bohatým — hrachem.

Však se mi s tebou svět nezaváže (t. nebudeme svoji).

Nevzal si děvčici, ale truhlici.

Ruka v ruku, a psu kost. (Žertovně o přípovědi manželské.)

Už jest po svobodě. — Už jest ruka v rukávě.

Cuky psota na stranu, chudoba se žení.

Oženil jsi se, však doskáčeš.

Kdo nás svedl, ať nás rozvede. — Nerovná spřež.

Žena chce v škorních mužových choditi.

K matce boží platí vosk (bojí se ženy).

Utekla mu s brdci. (Neumí-li kdo nad ženou vládnouti, a musí-li se jí poddávati.)

S hospodyněmi od svinské brány cech mívá (jest špindíra nešvarná).

Oholím si bradu, vezmu si mladu (ženivý vdovec).

Vdovec našel čertův kartáč (strojí se).

Podbil jí bubínek. — Rostou jí hody.

Vršek se ztratil, přicházejí krajané.

Rozbořila se nám pec. — *Illuž.* Pa (pola) nas su kachle dohromady panyły.

Zlámala nohu. — Šla do Říma.

Z bašty mu hází (smrdí mu z úst).

Má slabé útory (kdo moč neb duch v sobě držeti nemůže).

Má břicho na zádech (hrbatý). — Pokladnici s sebou nosí.

Bezkostný v nohou (jda vleče nohy).

Má humence na hlavě (plechatý).

Hlava rezavá, kudrnatá postava.

Kde břicho, tu hlava, tu celá postava.

Má hodné předsevzetí (prsatá).

Má hodnou prelaturu (břicháč).

Chytá se ho svinská nemoc (tyje, břichatí).

Ujímají se na něm dary boží. — Jakby ho opekl (tlustý, otylý). — Tlustý jako bulík.

Suchý jako lunt (luňák).

Vyzáblý co hubená, suchá káně.

Jest tlustý jako sedlák pod koleny.

Boubelatá jako hrábě.

Chlap jako husar. Husar člověk. — Chlap jakby ho ulil — jako dub — jako hora.

Zdravý jako buk. — Silný, žeby mohl skály lámati.

Má svíbové (svídové) nohy (vysoké a tenké).

Má hlavu na hrázi (dlouhého krku).

Jest pravé kopí. — Rostlý jako boží dřevce (štíhlý a rovný jako brotan).

Jest tenký (štíplý) jako konopě.

Roste jako konopě — jako z vody.

Pán bůh na něho míru ztratil (příliš veliký).

Přibývá ho jako krajíce v hrsti.

Jest psu do podvazkův (trpaslík). — Ver je chlap ako za turák. *Slc.*

Hluchý jako peň — pařez — špalek — pěnice — tetřev.

Má oči jako pod skalou (hluboko vpadlé).

Hledí na dvoje panství (šilhavý).

Světnička hezká, ale okna křivá. *R.* Горница хороша, да окна кривы. *S.* Лепа куһа, али дымнякъ стои накриво, — hezká chaloupka, ale komín stojí na křivo. To když jednou

šilhavé dívce řekli, odpověděla: Ač komín křiv, předce dým z něho rovně vystupuje.

Vyvaluje oči (kouká) jako pulec.

Má kočičí oči (ostrozraký).

Nač hledne, to bledne. (Nedobré, uhrančivé, závistivé, Beňovo oko.) — *R.* Таковъ-то недобрый глазъ, на зеленый лѣсъ взглянетъ, и лѣсъ вянетъ.

Čert na něm hrách mlátil (zbádkaný od neštovic). — *Mr.* Горохъ на нимъ молоченный. — Narodil se na strništi (totéž).

Chlapec jako výlupek — jako lusk (pěkný, hladký).

Jakoby ho z vejce vyloupal.

Pěkný jako anděl. — Krásná, jakby ji z vosku vyloupl.

Děvče krev a mléko. O mnohých zas se říká: Děvče krev a kroupy. — *Ch.* Lépa je kaj i kerv i mleko.

Holka jako lusk. — Přidává se žertem: A pod luskem jako hrachovina.

Děvče jako višně. — Holka jako růže pichlavá.

Hezká, zajíce jídá. — *P.* Gładka, zająca jada.

Netřeba jí šocovice jísti (dosti jest krásná).

Jakby ji bičem přešlehl — přeťal (štíhlá).

Hezká, útlá — proti houslím jako basa.

Může pro krásu spáti — ani košíčku nepotřebuje, aby ji do něho schovala. — Pěkná na opak.

Do zelí s ní. — Mohl by ho nad prosem postaviti (vyhlíží jako strašák).

Utekla čertu s bělidla. — *Dol. něm.* He ſüth uth, as wenn he dem Düvel uth der Bleeke entlopen were.

Patř jen do zrcadla: což jsi ty krásný! (posměvači). — *Mr.* Глянь лишень въ воду на свою уроду.

Čisté mužátko! — Hedbávné paňátko!

Býti z másla. Májové máslo. Měkčejší másla. — A ty co tvaroh židký (rozmazánek, choulostivý). — Pravés mýdlo.

Špatný větřík mu uškodí. — Někdo se steblem zakole.

Mělo z tebe páně býti, a zvrhlo se vejce.

Kobližná-tě to žena (rozkošná, rozmazaná).

Tužil se, a když k suku přišlo, oslábl.

Když jeden zívá, zívá i druhý. — *S.* Кадъ єданъ зевне, зеваю и други. *Lat.* Oscitante uno oscitat et alter. (Podobné tomu: Když jedna husa pije, pijí jiné všecky.)

Do očí se mi trousí. — Oči mi v hromadu lezou (jsem ospalý).

Dává slepému závdavek.

Židům kázati (dřímati). — Jest v Blaníku (dřímá).

Už jest v limbu — u svatých otcův.

Spí jako myš na měchu. — Spí jako snop.

Spí, jakby hedbávím šil. — *Mr.* Спить, якъ бы шовкомъ шивъ.

Tomuť jsou makovic navařili. *HLuž.* Temu su makove łojčki wuwarili.

Spali (mlčeli), jakby mezi nimi máku nasel.

Prospí soudný den.

Spí jako na vodě — jako na vlnách (zvláště o lehkém snu matčině při malém dítěti). Spáti slavičím snem. *R.* Спать соловьинымъ сномъ; lehký, krátký sen.

Ležel na děravé plachtě (často se budil).

Hrnce voziti (ve spaní chrápati).

VII.

Jazyk — mluvení, a k tomu se vztahující, jako: povyk, odmlouvání — váda — nemluvnost — nečisté řeči — tlachavý — mnohomluvný — mlčení — zrádce tajemství — mlčelivý — výmluvný — přemlouvání — nenadání — chvála — pověst — hana — kleveta — pomluva — poštívání — narážení — domluva — výmluva — hádka daremná — pohrůžky — kletba, výkřiky, citoslovce atd.

Načněme z jiného soudku. — *P.* Z jinszéj beczki pocznimy. (Mluvme o něčem jiném; obraťme řeč už jinam.) — Jde z jiného sudu.

Dáť se vše mluviti. (Zvláště o tom, čí skutkové s řečí se nesjednávají.) Dáť se také vše psáti; neboť papír jest trpěliv.

Ústa a srdce mu daleko od sebe stojí.

Zaskočil do pekla; schůdno mu bylo. *P.* Wstąpił do piekła, po drodze mu było. (Skáče-li kdo v řeči na předměty docela jiné a sobě nepodobné jakž takž je k rozprávce klíže.)

Slovo jak oříšek. *HLuž.* To je słowo kajž worjech. (Řekne-li kdo co určitě a příjemně.)

Mluví, co by zlata ukrajoval. (Dáť dosti pěkných slov.)

Bez ohrádky mluviti.

Před ústa listu nebrati. (Svobodně mluviti bez ohledu na osoby. — Staročeské toto pořek. též u Němcův: Sich kein Blatt vor den Mund nehmen.)

Řeč se mu sama líhne. (Mluví přiměřeně.) — Špatně vrzá (o nevalném řečníku).

Umí každému odseknouti. *R.* Хоть кому отрѣжетъ. За словомъ въ карманъ не ходитъ, t. pro odpověď do kapsy nechodí.

Nenechal úst doma. Všakť má ústa s sebou.

Pod barvou říci. (Pod figurou; k dovtípení.)

Pod kloboučkem pověděti. (Tajemně.)

Více než povědíno za koltrou zůstalo.

Kůru hloze s kozami. Korohloz. (Když kdo ve své řeči jen povrchu se veze, do hlubšího smyslu se nepouštěje, a tudy jedno slova opálá; vůbec kdo toliko povrchnosti při jakémkoliv jednání se týká.)

Mluví jaks nezpůsobně, co by uruboval.

Na jedno nákovadlí jednostejně bíti.

Huláká jako na lesích. — Křičí, až boží dopuštění.

Vyrazil ho z brkův. (Zmátl ho v řeči, zarazil.)

Právě jsem to měl na jazyku. Právěs mi to z úst vzal. — *Ch.* Baš mi je tu reč iz vust ztergnul.

Nesahej do krámu, až vyložím. — Skáče-li kdo komu do řeči, říká se v maloruském: Tu máš i mých pět, abys měl deset. Отъ-се й моихъ пять: щобъ було десять.

Když já řeknu holeno, nemluv ty střiženo. (Nebuď mi zpříčen.)

Ty jedno víš, a já druhé. (Chce-li kdo něco lépe věděti.) — *P.* Ty jedno wiész, a ja drugie.

Ještě žádný přes mou hubu neupadl.

Jestli jsem přesíkl, uhrábněte (t. jestli jsem více řekl, než slušelo, anebo jestli jsem přilhal).

Má špičatý jazyk. Má jazyk jako lemeš (ostrý, zlý).

Jazyk jako břitva — jako meč. (Zvláště o ženách; neboť, jak čínské přísloví praví: Jazyk slouží ženám za meč, a nikdy rzi nepochází.) *R.* Ротъ что скребокъ — huba jako škrabák, skobla.

Má hubu jako trdlici, — jako slabikář.

Jede mu huba jako trakař. — Nikdy mu huba neustane.

Má jazyk jako psí ocas (jako suka chvost. Slov.) — *Ch.* Ima dug jezik kaj i krava rep.

Břinká jazykem jako na měděnici.

Pravá štěkule. — Štěká co tista. — Musí vždy odštěkati.

Má zlatý zoubek (o vadivé ženské).

Zubem sekati (vaditi se). — Vadivá jako svekruše. *R.* Журлива что свекровь.

Má dobrou řehtačku — odřikačku — vyřídilku.

Klepá, jako mlýnský hřídelík. *HLuž.* Huba jej dźe, kaj młońskje kopičko.

Hotovými platí (odsekne, odmluví na místě. Též o biti.)

Spustila naň židovskou. — Vyřinkala, vyřindala mu.

Můžť někdo tak mnoho štěkati, že vlka z lesa vyštěká. (Můžeš tak mnoho mluviti, příčin dávati, žeť já něco písknu, něco povím na tě neb o tobě, čehož nerad uslyšíš. Červ.)

Pod nosem si mluviti (mumlati, reptati).

Mezi zuby slovo mluviti. — Slova překusovati.

Na jazyk sobě našlapovati (kvapně, chvatavě mluviti, breptati).

Jazyk mu na trepkách chodí (zajíká se).

Plete koše (mate se v řeči).

Má hlas (zpívá) jako zvon. — Kozmici zpívati (hruběji, drsnatě mluviti).

Zlatá hubo! aby od něho slova kupoval, (málomluvný). *Mr.* Говорить, якъ бы купити у его.

Nevidí si do huby (nemravně, nestydatě mluví). — Nevypařená to huba.

Smrdí mu z hrdla. — Smrdí mu z huby i ze srdce.

Tolik oken, a nebojíš se pána boha! (Tomu, kdo nectně mluví neb zle činí.)

Tlachá, co mu slina k hubě připlaví, co slina k ústům přinese (přivede) — co na jazyk přijde. — *P.* Plapla, co mu ślinka do gęby przyniesie.

Nevidí si pro nos do huby. — Mluví, co nemůže hrdlem dokázati.

Mluví o jablkách, a nezná jabloně. — Mluví jako slepý o barvách.

Mluví jako koza (liška) před smrtí.

Nepovím žádnému, co pravíš (zmatenĕ mluvícímu).

Mluví, jakoby pazdeří (plévy) vázal. — *Ch.* Govori, kak dabi poseje vezal.

Ani pečené, ani vařené.

Šplácha rozumem.

Utíká mu se svoboda před rozumem (prostořeký, bez rozvahy žvoucí).

Dříve přijel, nežli vyjel. — Dříve přišel, nežli vyšel.

Zarazil dřív, než přisoukal.

Jak nabije, tak vystřelí.

Střílí pánu bohu do oken. — (Též o lhaní.) — Na prázdno střílet.

Do světa bouchati, do větru třápati.

Mlátí — mlátí, ale nikdy neobrátí.

Poslyšte pánové, co kníže tlachá. *Mr.* Слухайте бояре що князь бреше!

Jak dudy nadmeš, tak hrají. — *P.* Jak dudy nadmiesz, tak grają.

Rohože plésti (řeč nespořádanou činiti).

Jako na mukách plete (mluví pomateně).

Chodí v borkách (spletl se v řeči).

Kašlem zatírati. (Poví-li kdo co hloupého, aneb nemoha v řeči dál.)

Třesk, plesk. Třesky, plesky. Láry fáry. Tintili vantili.

Tentočky onohočky od kočky.

Tlachy machy, zač bábo tvaroh (když tlachavý dál nemůže).

Až hus p—ne, řekni: zdráva byla, kmotra!

Jest baba, babička. Drží na babské klepy.

Tlam tlam, po zelí domiali (dostrouhali) košťály.

Rád vrzá (t. žve).

Zazpíval bych, a neumím, a přestati nechci; šel bych domů, nevím kudy, zůstati tu nechci. — *S.* Звонити не умѣмъ, а престати не смѣмъ.

Ano, přišel někdo, vzal něco, šel bych za ním, nevím za kým. *Mr.* Отсе, прийшовъ хтось, взявъ щось, пійшовъ бы за нимъ, не знаю за кымъ.

Dělá píšťalky, jakž se jemu líbí.

Má jazyk příliš dlouhý (děravý).

Má řeč na dlouhém topůrku.

Má jazyk jako kolovrátek — jako na kolovratě — běhá mu jako po kolovratě. — *Ch.* Ide mu jezik kakti klopotec.

Řeči má co vody — co kozí řiť bobkův.

Má více řeči než mlynář vody. (14. stol.)

Jde mu jazyk jako mlýnské kolo. — *HLuž.* Jemu huba dźe, kajž wietrnik (jako větrní mlýn).

Pravý darmotlach; jen tu krákoře bez potřeby.

Nemá kostí v jazyku. Nemá jazyka přirostlého.

Má hubu z dobrého řemene. — Nedá hubě zaháleti.

Nedarmo dává své hubě jísti. — Ne nadarmo hubě jísti dávám; nech mluví, co já chci.

Bouchá od dubu k dubu (1. tlučhuba, 2. marné oč se domlouvání). *R.* Молвитъ, что съ дуба сорветъ, mluví, co s dubu střese.

Mluví jako na dluh, (marně aneb tlachavě, žádný na řeč jeho nedbá).

Jest té řeči, až přes pysky přetíká.

Neprodadíš plátna, mnoho mluvíš.

Tomu to jde jako s kruchty. — Dobře mu spouští.

Dal hubě úpravu (dobře mu jede).

Žvavý jest, div mu paty nemluví.

Není ho než huba. — Není ho než jazyk. (Též o chlubných.)

Umí dobře tlachem dělati.

Nedělej z huby holenku. — Myslíš, že má huba holenka? (Když se o čí pravdomluvnosti pochybuje.) — *P.* Abo moja gęba cholewa?

Šermuje hubou. Jazykem seče (hubou udaten).

Užívá jazyka místo meče.

Nehodí se do ráje; rád mnoho radí.

Povedl (podařil) se jim klep.

Má típek na jazyku (nemluvný).

Mlčí, jakby mu ústa zašil — ústa zamrzla.

Mlčí co peň — jak s teplým koláčem — jak s teplou bábou.

Ztratil mluv. — Má křeč na jazyku.

Potkal se s němým Bláhou.

Stulil kabelku. — Stulil kviky (o tom kdo hanbou umlkl).

Má jazyk poražený — mrtvý. Nemá huby (kdo nevčas mlči).

Ani cknouti nesměl.

Spadl mu čípek. Čepy mu spadly (zmlknul).

Němý jako ryba. — Némému nerozuměti.

Vezmi ústa s sebou.

Kyjem by z něho slova nevyrazil.

Všeho se on odmlčí.

Mlčí, jakby mu pavouk hubu zapředl. *HLuž.* Tak sedži, kajž by jemu pavk hubu zaćanył.

Ústa mu zavázali. — Dali mu na zamčení.

Ani vrkl, ani crkl.

Pískneš-li, pisknu (poviš-li ty na mne, nezamlčím i já na tebe).

Jest on co řešeto (všecko vytlachá, každé tajemství vyzradí).

Zrádu by na člověka pověděl (zvláště když se rozhněvá, anebo při sklenici).

Zastuzeného jest žaludka, nemůže nic zažiti. Studeného (chladného, nezáživného) jest žaludka příliš.

Rozpukl by se on, kdyby co v sobě zadržel.

To jest zvoneček, všecko vyzvoní. — Všecko prokdáče, co slepice vejce.

Došla mu řeč, nastala ho trepka. — Napadla ho slepičí trepka. *S.* Проврѣнъ ардовъ — řit slepičí. *DLuž.* Ty si kokošacu nogu jedł.

Radši by v kordy šel, nežli slovo zamlčel.

Propekl mu pánvičku. Propálil řešátko. (Pronesl věc sobě svěřenou.)

Už to všecko roztroubil — rozrorejkal.

Užtě se to vyřezalo. Propískal to všecko.

Jsi první po biřici. (Zrádce tajemství.) — Tajný, jakoby biřici groš dal.

Budeť to tajno jako šídlo v pytli.

Všecken mu rozum na jazyku stojí. *S.* Сва му память на єзыку стои.

Co nevím, nepovím.

Nepověděl než brannému, a branný každému. — *S.* Чувати уме тайну, докле се съ првымъ не састане. Zachová tajemství, dokud člověka nepotká.

Chytrá lapačka. (Chytrá otázka k vyzvědění čehos tajného.)

Za jazyk koho táhnouti (vyzvídati na něm).

Vlky z měděnce vyváděti (šlakovati po tajném čím úmyslu).

Probrati někomu mušky neb dřímoty (nenadále vypátrati tajný úmysl něčí).

Umí zavinuté nositi (tajemství chovati při sobě).

Nevykládá hned všecko na mísu.

Prst na ústa položiti.

Nechať to umře s tebou (měj to při sobě).

To jest ještě pod pokličkou (tajno).

Vymluvil by tele na krávě. Vyloudil by tele na jalové krávě. — *S.* Изъ ялове бы краве теле измамio.

Vymluvil by prase na svini. — *Kr.* Zna od jalove koze mleko dobiti.

Vy byste kamenné srdce namluvili. *S.* И камень бы съ рѣчма подигао — i kamen by řečí pohnul.

Někomu v uších (neustále) ležeti (stále se přimlouvati).

To ani nepohryze, ani nepokouše (když koho přemlouváme, zvláště k nedovoleným věcem).

Na ty tanty vanty já se v nic nedám — já svou dceru nevydám.

Co ze mne chceš smysly soukati? (Když někdo na něco navádí, čemu zdravý rozum odpírá.) — Nedá z sebe rozumy vláčeti.

K čemu tě to přistrčil! (navedl).

Už ho má v saku. (Už ho ulovil, přemluvil. Už ho obul ve své boty.)

My o vlku, a vlk za humny. — Vlka míní, a vlk do

dveří. — *P.* Сказалъ бы словечко, да волкъ не далечко. *Mr.* Про вовка помовка, а вовкъ у кошарѣ. — Про вовка рѣчь, а вовкъ и устрѣчь. *Ch.* Zpomenek od vuka, vuk z germa luka. *S.* Мы о псу, а пасъ на врата. (*Něm.* Wenn man den Wolf nennt, kommt er hergerennt. Lupus in fabula.)

Z čista jasna hrom udeřil (o čem nenadálém).

Vyslaviti koho na vrch chlumu. — Vynášeti koho pod nebesa.

Bráti na slovo. Vzat na slovo. (K pověsti, zvláště dobré přišel.)

Sláva jeho bude na krátkém topůrku.

Přimašťuje, aby lépe chutnalo (chválí). *Mr.* Хвалить, якъ бы мастивъ.

Jak jsem koupil, tak prodávám. (Pověděl jsem vám to, co jsem slyšel, jestli pak tomu tak, kdo ví, jáť nepravím. Červ.) — *P.* Jakom kupił, tak przedaję. *S.* По што купио, по то и продао. — Jak jsem vzal, tak jsem dal.

Já to také v trní nenašel — z prstu nevycucal. — *P.* Nie wyssałem tego z palca. *Angl.* I sucked not this out of my fingers end.

To jde po trubách. (Už se o tom mluví.)

Ještě se nenarodilo, a už se okřtilo. — Jeszcze się nie-urodziło, a już się chrzciło. (Sotva to za řeč stojí, a co už o tom hluku.)

Dávno jsem to v botách schodil — na střevících roznosil. (Stará to povídačka.)

Nechal pírka po sobě. Zanechal tu pírka. (Když někdo odejda odněkud pověsti nedobré po sobě tam zanechal.)

Nenechal na něm cti za haléř (ulál ho, pohaněl).

Sázejí si vespolek baňky (tupí, hanějí se).

Sám na svůj ocas štěká.

Vidliček a špiček nazbírati.

Někomu oslových uší přilepovati (oslův nadávati).

Nedávej mi kobyl; však na mne do mlýna nejezdíš.

Nenadávej, odvedou ti hubu do šatlavy.

Hubu sobě o koho utírati. — Někým sobě ústa proplakovati.

Jazyk si na někoho zaostřiti. — O bližního jazyk sobě brousiti. — Jazykem po kom jezditi.

Má prostranný jazyk (klevetář).

Padl lidem na jazyky (1. mluví o něm, 2. pomlouvají ho).

Toť je jen jako rosa. (Říká se, když o někom mnoho řečí — slunce zasvítí a rosa se ztratí.)

Někoho na zub bráti. — *P.* Na ząb kogo wziąć. (Přetřepávati.) — Psím zubem někoho hlodati.

Voziti se po lidech. — Víchu na koho vystrčiti (vykřičeti koho).

Vyjí o něm vlci v lese.

Vysívati někoho na řešetě (na úhrabečnici).

Barviti koho na černo (zle popisovati, černiti).

V nepoctivý plášť někoho oblačeti (ze cti loupiti).

Ty každého drbeš, a tebe všickni.

Ten všecky napořád postřihá (olupuje ze cti anebo ze jmění).

Což se na jeho říčici dostane, umí zopálati.

Býti komu za ohryzek (předmětem utrhači).

I to bělmo rád by mu z oka vzal. *HLuž.* Bieło z woka wzać.

Klep se jim povedl — podařil.

An sám by čert těch klevet na holi nepřeskočil.

Ty se chytáš klepův, a klepy tebe.

Treperenda. (Klevetná, pomluvačná ženská.)

To bude brousek pro její jazyk.

Státi (seděti) na lapači — na soudné stolici.

Žádný se jemu nevyběhá (o klevetném).

Vždycky má noviny. — Chce-li kdo novinu, jen k němu.

Živé i mrtvé, bylé i nebylé spraviti (přesouditi).

Jest tu hnízdo všeho neřádu a stůl klevet.

Ani ptáček tudy proletěti nemůže, aby mu pérka nevyškubli (přesuzovači). — *P.* I ptak tam lecąc pioro uroni.

Dobře naň přisolil. — Přisadil mu baňku u pána. — Přilepil mu svíčku.

Strkati psí hlavu na koho (pořád sočiti na koho, co nejhoršího jemu činiti).

Dotud to snoval; až to otkal (dotud přištíval, až oheň vzešel).

Nemůže-li kovati, pomáhá dýmati.

Dali mu šňupku. Dal mu čackou šňupku pod nos.

Udeřil osla přes pytel (když se řečí na někoho naráží).

Vola uhodili na chlupy, a prošlo mu to do mozku.

Víš-li na koho ty třísky prší? (Víš-li koho on míní v tom svém mluvení?)

Dobřeť já rozumím — vímť já, kam ty měříš.

Nejsi krejčí, že popichuješ — že nás měříš.

Prstem se ho dotekl.

Zanech si těch špiček, ještě nejsou švestky zralé.

Chyť se — vem se za nos. Potáhni se za svůj nos. — Ty sám vtip se, za nos chyť se.

Tvá se tu mele (kuje).

Trefiltě právě v špičku. Trefil u vrch hrušky.

Totě pod samé oko. (Když kdo mistrně řečí dotknut.)

Vyhuboval ho jako psa. Vyhuboval ho, žeby pes kus chleba od něho nevzal.

Jedl (dostal) jazykovou polívku (byl vylán).

Budeš držeti koty (budeš lán neb trestán).

Něco o uši otloukati. — Natříti komu uši.

Natříti někomu křenu pod nos.

Na zuby komu žehnati. — Zahřmíti komu do svědomí.

Hodinky někomu cinkati neb zpívati. — Pověděti komu páteř.

Pověděl mu, zač je toho loket.

Pověděl mu, po čem perník v Pardubicích.

Kapitolu čísti, dávati. — Čísti komu latinu. Dáti komu latinu, až se mu leb kouří.

Dáti na kabát. — Dostal výtopek.

Někomu lázeň zatopiti. (Notně domluviti, vyláti). Byl v lázni (strpěl přimlouvání).

Ti mu dali do čepice (vymluvili mu).

Jak se do něho obul! (do něho se spustil, jej vyplísnil). — Zakohoutil se naň.

Víť, po čem zeň platí.

Vzal ho na káry. — Na káry komu dáti, nakládati. (Hra ve slovech *kára* a *kárati*.)

V obruč koho ohýbati (na někoho ostrou řečí dorážeti). Též ruské: Гнуть кого въ дугу — въ крюкъ.

Saženo mu na sadmo. (Tuť se právě nejbolestnějšího místa dotekl.) — *P.* Ruszył go w sadno. — Dosáhl — dojal ho do živého. *S.* Дарнуо му у живацъ.

Sytátě to krmě, tudíž se přejí (totiž lání a domluva).

Domluvu trpěti zdá se mu na tvrdo skočiti.

Nechodí daleko pro výmluvu.

Vymlouvá se, an ho ještě neviní.

Užtě to na řepě zajato. (Co se při jistině zastihne, těžko toho vymlouvati.)

Proč čert bábu zbil? Že se neuměla vymluviti.

Má výmluvu za pasem. — *P.* Znaleść wymówkę za pasem.

Špatný vozka, který neumí obrátiti.

Proč se tak bílíš? (t. vymlouváš, ano ještě hloub bředeš). — Daremně se mydlíš.

Darmo se tarasuješ, ohrazuješ a omlouváš.

Utíká, an ho nehoní.

Drbe se, ano ho nesvrbí.

Cizí špinou se umývati. (Cizími hříchy své vymlouvati.)

Všaks toho čist co pes blech (když známý zlosyn se čistí a vymlouvá).

Slaměná to přikrývka (mdlá výmluva neb zástěra).

Sítky pere. (Opravuje zase, co prvé zkazil, omlouvá a barví).

Spadl mu zub. (Nemůže se vymluviti.)

Nedostává se útku. (Nestačuje výmluva.)

Záplata větší než díra. (Vymlouvá a bílí-li se kdo více než třeba.) Viz str. 356.

Věchtem díru zahradil. (Neměv se čím vymluviti spravedlivě, lecos leckams mluvil, leda nemlčel. Dále tím znamená se: Udělal to leda odbyl.)

Umí věníky dělati (t. výmluvy, zástěry strojiti).

Umí odštěkati a odsekati od svého.

Ano, našel to pod lavicí, za vozem běže. (Jináč se ta věc nachází.) — Našel to za kamny na trávníčku. (Zvláště když se zloděj vymlouvá, že věc našel.)

Hádati se o žabí vlasy — o komárovo sádlo.

Sváří se (vadí se) co vrabci o cizí proso. — *S.* Свадили се врабци о туђоӣ прои. Vrabci se hádají o cizí proso. (Užívá se o těch, kdož sobě o cizí při nesnázi dělají.)

Derou se o kůži oslovou. — O psí kot se táhati.

O chrta jíti na kordy.

Kocoura s kým táhati. *HLuž.* Kocora ćanyć; so kocoruwać (vaditi se).

Udělá z lejna muškát, z černého bílé, z bílého černé, z ničehéhož svádu.

O kozí vlnu se hádati. Vadíme se o kozí srst, ježto jí není ani s hrst. Neboť: Jest vlny na koze, co chlupův na žábě. Lana caprina.

Neumřeš s tím hříchem. — Přijde mi na harc. Dáť mi ho pán bůh na harc!

Těžce to musíš vypiti. Perně to musíš zaplatiti.

Neumyješ se od toho. — Zaživeš toho, co pes mýdla (sádla).

Dáš kůži na buben. — Ten neodejde s celou kožÍ. — Jak on se spase!

Jen ať se neuskřípneš.

Dovíš se, zač je toho loket (věrtel).

Dám já tobě dědiny! — Naučím tě v kostele hvízdati.

Počkej, dostanu tě v řepě! — Přijdu ti na kobylku!

Vypadneť ti šíp s ořecha (když na tě nenadále přijde).

Zvíš, kam pěnice nosem sedá.

Zvíš o něm, než s ním věrtel hrachu sníš.

Pokus se o to jen, jistě zlého navaříš.

Medle, hroz svého půl! (Poměříme se, zdali má nebo tvá půle proti sobě ostojí.)

Z malého (takového) pána malý strach.

Bodej mi nevzal, čeho mi nedal!

Milý! nestřílej stoupou v nebe! (nehroz zpozdile). — Milý ježku, nekol!

Těch pohrůžek králům chovej. (Památné pořekadlo z těch časův, když ještě panstvo české mívalo slovo proti králi.)

Sápati se motykou na slunce.

Strach, by slunce nesvítilo! (Na daremné pohrůžky tak se říká.) — Strach, by se nebe neobořilo. Aby se nebe neobořilo a skřivánky nepotlouklo! — *P.* Nuž by niebo upadło, a skowronki potłukło!

Měchýřem a parou nás neustraší, musíť na hrot přijíti. Nedá se měchýřem zastrašiti, slíbím za to.

Utopíš raka ve vodě.

Vyšlapal ho, jako motýl žábu.

Vypálíš mi rybníky! — Hleď, aby mi močidla nevypálil!

Nebude z toho mraku déšť. — *P.* Z wielkiéj chmury mały dészcz.

Spaříš mu drštky — studenou vodou. — Vybereš mu z kapsy — drobečky.

Jde mi z tebe strach co z pečeného vrabce — co by mě blecha ukousla.

Bojím se, aby zapále si prst mi ho nevstrčil v záchuli. (Ctib. hád.)

Klel, až se to k nebi psalo.

Co slovo, vše hrom a čert. — Na hromu lehne, na hromu vstane.

Sekyrou házeti (klíti, sakramentovati).

Mohl by se propadnouti, klna.

Bylo jak v Sodomě. To byla Sodoma!

Křičí — vřeští, jak v židovské škole. — *P.* Krzyki jak w szkole żydowskiéj.

Jdi krkavcův pást! — Ať jde na upálení — na upálenou — na kolo. — Jdi na zlou horu!

Ať se octne, kde vlci vyjí.

Bodejž to má na krku, co má v ruce!

Bodejž tě krkavci roznesli! — Nechť je havranův strýc!

Třebas ho vlk vzal! — Aby tě kat spral! — Bodejž ti kat hlavu srýpl! — Nech ho tři sta katův vezme!

Bodejž se sklíčil — zkrkavčil!

Jdi třebas na šibenici! *Slc.* Iď trebas na visalku! — Jdi na krkavčí zámek! — Jdi k šípku!

Bodejž ti psi hudli!

Bodejž tě husa kopla (zadní nohou, pečenou nohou!) — Aby tě komár kopl!

Ať mi had oči vyštípe, není-li to pravda! — Ať jsem, co jsem, není-li tomu tak. *Slc.* Nech som já flek, keď to pravda nenie!

Čert by mě trestal, kdybych to udělal!

Kozel mě tam nesl! — Čert mi to napískal — spískal — navalil — nahodil — na harc dal atd.

Čertem jsi se potázal!

To je čert, a ne kukačka!

Vem to nežť (nechžť)! — Vem to vlk!

Huš tele na vlka! — Hr na ně z konopí!

Pro pět židův rezavých! — Pro pět ran do hlavy! — Pro ježkovy hnáty! — Pro strach židovský! (Sr. Jan 19, 38.)

Při samé vodě! — Při samičké vodě mlýn! (ironické divení). — Kopa máku!

Koš na ryby, pytel na raky!

Kat sklidil! kat zchejtil!

Tu máš čerte kropáč!

Basa má kolíky, a cimbál hřebíky! (Žertovné následování zvuku jakési maďarské kletby.)

Čert ti děkuj!

Kýž tě čert z rosola snědl!

O to je hej! — O to je hýl! — Herež, herež, což je o to!

Zdráv sedral! zdráv požil!

Zdráv byl! — Bohdejž dobře bylo!

Bodejť ho nehněvali!

Krkavec po tom! — Po kom se vrhl!

Toť je, co svět volá! atd.

VIII.

Bydlo dobré. Bydlo zlé.

Bohatství — štěstí — zdar — odvaha — náhoda —pomoc—dobrodění—hospodářství, živnost. Chudoba, bída, nouze — žebrota — octnutí se na mizině — opuštěnost — neštěstí — nedaření se—v neštěstí opustiti—původ svého neštěstí — nesnáze — obtíže — nebezpečenství — škoda — prodělání — k horšímu stavu se chýlení — ztráta úřadu, dobrodějce atd. — dluhy — půjčka — skrocení.

Má se k světu. — Peří na něm roste (zmáhá se).

Nezebe ho (má dosti, není chud). — Napravil sobě kůži (zlepšil stav svůj).

Neholí se oni trdlem (nemají se nejhůře).

Lačen, co mlynářova slepice — co myš v otrubách.

Není svému břichu otčimem. — *Ch.* Ni sebi nikaj maćuha.

Jest z dobrého obroku.

Mají se jako vrabci přede žněmi.

Sedí v rákosí. Sedí na měkkých poduškách. — Koza v zelí (má se dobře).

Má se jak šiška v másle. — *P.* Ma się jak pączek w maśle. — Má se jako ledvina v sádle. *Ch.* Živе kak bubrek v salu.

Má se jako ryba ve vodě. — Blaze rybám ve vodě! — Což rybě u vodě škodí? (o zdraví.)

Růže vije (v dostatku sedí a pohodlí užívá).

Vládneť jako hus v nebi. — *R.* Живутъ какъ у бога за печкой. Mají se jako v nebi za pecí. *Mr.* Седить собѣ якъ у бога за дверьми.

Jest všeho až huj buj! (v hojnosti).

Má všeho do boha. — Má, co jen hrdlo ráčí.

Má všeho dost, jako čert plev.

Má teplé nohy (dobře se má). — Všeho u něho až na ptačí mléko.

Hřbetem k ohni a břichem k stolu (leží).

Proč chodiť k Barboře, když všeho na dvoře. *R.* За чемъ къ Варварѣ, когда все въ анбарѣ. (Nepotřebovati nikoho.)

V tisících jede. — Jest zazobaný. — Má cvoky.

Nazobal vole (o tom kdo úřadu jako humence dopadna statku sobě nahnal).

Mastnou topinku přátelům odkázal.

Na polívku tučnou naříkati (dobře hodovati).

Hej, vesele hosti, pečenek a vína dosti.

Hody, Machu, krčma ve vsi!

To je ráj na knedlíky a blaženost na koláče!

Štěstí mu zpívá (květe). — Svět mu květe.

Má štěstí, až kypí. — Slepé štěstí.

Štěstí jde pod rukou. — Ofoukl ho šťastný vítr. — Má více štěstí než rozumu. — *Ch.* Ima više sréće neg pameti.

Jde mu všecko co z vody, — co po šnůře — jako po líhách. *R.* Все идетъ по маслу. Naopak: Jako by se z bahna dobýval.

Co po struně se mu všecko vede.

Jak by plynul (vše koná zdařeně, šťastně, pěkně).

Dobře mu se navalilo. Dobře mu sedlo.

Na sucho vyvezl — vytrhl.

Upadla mu sekyra do medu. — *Ch.* Opala mu je sekira v med.

Spadlo mu co na sloup (poštěstilo se výše naděje).

V košilce se narodil. Košilátko. — *P.* W czepku się urodził. *Mr.* У печурочцѣ родився.

Má hospodářička (skřítka, šotka, plivníka), t. vede se mu nad míru dobře a šťastně.

Groš na střechu uvrže, dva mu spadnou.

Žito mu na zádech roste.

V božím klíně sedí (jest od boha milován, vše se mu daří).

Najíti ptáče v hnízdě.

K zelené ratolesti přijíti. *DLuž.* Na zelenu galuz psiš. *Něm.* Auf einen grünen Zweig kommen.

Velryb v saku. (O velikém nenadálém štěstí.)

Dnes se z novu narodil (šťastný pro něho den).

Můž od té chvíle léta svá počítati.

Přišlo mu, jak slepé slepici zrno. *P.* Trafiło się jak ślepéj kurze ziarno.

Sedlo mu. Dobře mu sedlo. — Jinak míněno, jinak sedlo (když někdo dobře míně zavede).

Má hra dobře stojí. — Dobře mu kostka padá. — Kdo ví, jak kostka padne. — Padlo mi tak, jak jsem žádal.

Mám hlavu smytou.

Užlě varda i hůl v rukou našich. (Podařilo se nám.)

Může všech deset oblíznouti.

V pravous hodinu přišel.

Potázal se s dobrou. — Se zlou se potázati. Též takto: Dobrého se potázal neb poradil (t. dobrého měl rádce, dobře udělal, jakoby nejmoudřejší rádce pověděl).

Chodí po úzké lávce (žije při dvoře, nejisto jeho štěstí). — Pokrmu v myších pastech požívati.

Odmokly mu hnídy (vybředl z nouze).

Dosti kozka dojila. — Jaksi už u nás zrohatěl. (Najedl se chleba, zbujněl.)

Komu peprno, nech nejí. Hořko-li ti u nás, oslaď si jinde.

Obul se v cizí škorně, jak laškuje (když kdo cizího dobra, úřadu dopadne).

Ohřela mu se hůl v rukou. (Byv v úřadě přivykl býti darován a ctěn.)

Pohledati (ohledati, koštovati) brodu. (Pokusiti se o něco, štěstí hledati.)

Nechme se toho odležeti (snad se po druhé lépe podaří).

Jak kostka padne.

Skoč oko nebo zub. — Skoč zhůru neb dolů. — Padni co padni. — Skoč kam skoč. — Buď jak buď. Vyjdi nač vyjdi.

Buď najíti, nebo domů nejíti. *R.* Или добыть, или домой не быть.

Už váženo, milá ženo! — *P.* Ważono, miła żono!

Už jest hůlka vyvržena. Jacta est alea.

Huš tele na vlka! (buď už jak buď).

Pomohl mu na nohy. — Postavil ho na nohy — na křídla.

Vytrhl mu trn z nohy.

Pomoci komu z bláta.

Co by mu k hodům semlel. (V čas mu přišel ku pomoci.)

Jak mohl, tak spomohl.

Najde se tomu cesta (snad bude pomoc).

Kdo nemá okenice, můž slamou zahraditi.

Tak dělati, jak řemen stačí.

Nemůž vždy jíti plným kohoutkem (ne vždy hody).

Vsedu nejprv na malého koně (počnu živnost od mála).

O svůj krajíc zavaditi (začíti své hospodářství).

Zavoněla mu lepší pečeně (t. lepšího zisku hledá).

Neohořelář jest to pečenka. (Požitečný stateček. Staří též o mučedlnících tak říkali. Červ.)

Špatně kozka dojí (malí důchodové).

Leda se kola mjela. (Prostřední živnost; leda vydání příjmův nepřevyšovalo.)

Sokolem honí (živí se jak může).

Na uživení jest chlap.

Také mně peníze z nosu nepadají — na vrbě nerostou — s hrušky jich netřesu.

Nejde z tvého měšce (správcům, šafářům držebným a j. se říká).

Jehly hledaje, svíčku spáliti. (Pro malý zisk velkou škodu míti.) — *P.* Krawiec jigły szukając za grosz świec spalił.

Vypršely mu brky (zchudl).

Jest bohatý jako strhaná mošna.

Má se co chromý na berle. — Má se drle, co chodec na brle.

Po chudopacholsku se míti.

Leda se věchtěm díra zastrčila.

Vtípil se doškův trhati (nemaje co dobytku dáti).

Poustky doma, čtyři kouty, a pec pátá.

Nemá už čím myši z kouta vyvábiti.

Psota mu z každého kouta vyhlídá.

Nemíti co pod zuby klásti — co na zub vložiti — čím o zub zavaditi.

Jedním zubem chléb nyní jísti třeba (zlé časy).

Nemá, co by v oko položil — co by oko sneslo — co by za ne et zašlo.

Ani chleba, ani soli. (Užívá se též o chudobě ducha, totiž, není ani moudrý ani vtipný.)

Nemá ani heble — ani vindry. *Slc.* Ani babky — ani zlámané babky nemíti.

Má peněz jako žába chlupův (vlasův). — *S.* Има као у жабе длака.

Kapsa se mi běhá. — Nejsou pempy.

Měšec plný pavučin. — Měšec pavučinami zatáhnutý. — Měšec jeho má souchotiny.

Nemůže pro široké k drobným. — Nemůže loktem do kapsy.

Je štíhlý okolo žeber (má prázdný opasek). *S.* Танакъ око ребарá.

Co na sobě, to po sobě. — V čem v pátek, v tom v svátek. Jak v pátek, tak v svátek.

Jak ho vidíš, tak ho piš. — *P.* Jak go widzisz, tak go pisz.

Je šuhaj (mládek) ubohý, nemá len dve nohy. *Slc.*

Vrabec by unesl jeho jmění. — *P.* Wróbl by uniosł jego majętność. — Mucha by s tym uleciała.

Nemá na něm co pes utrhnouti.

Nemá kde koně rozsedlati. *P.* Niema gdzie konia rozsiodłać.

Otrhaný jako lípa.

Holý jako bič — jako myš — jako prst. — Holý jsem jako turecký svatý.

Tělem blýskati — svítiti.

Vyhlíží jako dej mu kus chleba.

Prodává slabikáře (hubený). — Zaškoudlý, co by cvrčky louštil.

Vyhlíží jako chrt — jako sedm drahých let.

Převlékl by ho přes desku (tak chudý, hubený jest).

S chudobou se obírati.

Jest ve psotě jako ve kvítí. — Přivykl psotě jako cikán šibenici.

Šestiřada se ho chytá, neb jímá (o chudobě).

Nouzi klepati. Bídu tříti.

Mřínky jísti (hořkosti zakoušeti). — Musíť tvrdé hrušky jísti. — Do kyselého jablka zahryznouti (bídu, odpornost zakusiti).

Ospem se bídy hrnou. — Jedna bída (psota) druhou honí (stíhá). — Nouze bídu honí.

Do živého se jim dosáhá.

Což má létati holopliště. — Což malé pískle spraví (t. člověk maličký, mdlý, subtilný, k tomu sušičký, drobný aneb ještě mladý. Červ.)

Hol na dlani. — Vezmi si s dlaně chlup.

Dalo by se, není odkud.

Nebéře úroky, proto že se mu hlavní summy nedostává.

Jest mi na to krátký měšec.

Nic ve stodole, málo v tobole.

Všecko na hřbetě nosí.

Má se co oháněti. — Bídně se oháněti.

Na své mozoly se živiti. — Čím já se živiti budu, snad dlaň lízati budu co medvěd?

Ani osnovy ani útku nemá (nic nemá, odkud by živnost neb práci začal).

Sedí jako vrána na úhoře. Číhá ubohý co vrána na úhoře. (Má se chudobně; špatnou má živnost. Co by za stěnu za-

stoupil, všecken se kams dívá, jakž se oženil, a prvé divně herštoval, žádnému psu spáti nedal. Červ.)

Víc u něho pátkův nežli svátkův.

Mám se co pes po zervání — co vlk v jámě — jako nahý v trní. — *Mr.* Такъ маюся, якъ голый въ терню.

Mám se jako hrách u cesty. — *P.* Mam się jak groch przy drodze. *HLuž.* Mi so dźe, kajž trukam (lusk, struk) při drozi. *DLuž.* Ako groch pŕi droze. *Mr.* Маюся якъ горохъ при дорозѣ: хто йде, той и скубне.

Jsem zdráv, ale co holý, to holý. — *Slc.* Dost zdraviště, jen by bylo chlebiště.

Máme zuby, by jen bylo na zuby. — *S.* Има зубе, ал' нема шта у зубе.

Pečeně nám do popela neupadne (proto že jí nemáme).

V nouzi Franta dobrý. (Zvláště o nehrubě valných milovnících, vdavkách atd. užíváno.)

Hlava brní, kapsa svrbí. (Říká se, zvláště když peníze zbytečně se propijí, prohesují.)

Pohořel od konvice — od kostky — od žaludového touše. Obloupil ho touš. (Když kdo peníze promrhav potom žebře, vydávaje se za pohořelého.)

K žebrácké mošně přijíti. — Na mošnu přijíti.

Žádáš od žebráka mošny. — Od chodce mošnu vzíti. (Žádá-li kdo, co druhému nevyhnutelně potřebno.)

Jest živ o božím. — Těžko nám o božím býti.

Cizí kouty potírati.

Přesýpací hodiny nositi (žebrácký pytel).

Šel na Prosík (v. Hra ve slovech).

Už mu jíti pod boží muka (t. žebrati).

Ostal jako kůl od plotu. Ten člověk jest jako kůl (sám, osiřelý, opuštěný).

Ani hvězdy nemá. — Ani kolíku na světě nemá.

Neštěstí přede dveřmi.

Moje štěstí dostalo pěstí.

Žádného zniku nemíti.

Nepáře se mu po švu — po vrubu. Jde všecko proti srsti (nedaří se po vůli). — *P.* Nie po szwie się porze.

Račím chodem se zvedlo.

Vyhrává, říkají mu sázej.

Shořelo mu na pánvici. — Selhalo mu.

Zasekati cestu někomu (předsevzetí překaziti). — Hrubě mu cestu zalehl.

Všecko mu na opak (křížem) jde.

Zle mu kostka padá.

By se na hlavu stavěl — (by sebou o zem bil) s nic býti nemůže.

Sedí na raku.

Vyšli jsme na psí devátek. *Slc.* (Vězíme v neštěstí.)

Netrefil na šťastnou hodinu.

Černá kráva vstoupila mu na nohu (z neopatrnosti v neštěstí uběhl). — *P.* Domyśli się, kiedy czarny woł na nogę nastąpi.

Jest všechen tak z brku vyražen, by se břehu chytil, i ten se s ním utrhne. — Se mnou se všecko trhá.

V témž blátě vězíš.

Radše bych se pod zemí viděl — na světě neviděl.

Spadlo mu s kličky (chybilo naměření).

Chtěl udělati žbánek, a když zatočil kruhem, udělala se pernička. (O těch, jimž předsevzetí jinak, než chtěli a směšně nějak, vychází.)

Všecko na povřísle visí (nedaří se; též, v nejistém to jest stavu).

Obrátila se korouhvička. Jiný vítr věje. (Štěstí jde buď k lepšímu neb horšímu.) — Převrhla se kostka.

V blátě někoho zanechati.

Na holičkách zůstati (nechati).

Zůstává v své jíše. — V jíše takové nechme jich vříti. (Nechme jich při tom zlém hospodaření.)

Musí to shrýzti, jako pes horký koblih.

Co jsi hledal, našel jsi. — Nač napřahal, dotáhl.

Co chytil, nech má (nech si to drží).

Strouhal, strouhal, až přestrouhal. — *P.* Strugał, strugał, aż przestrugał.

Sám na se ulomil metlu.

Sám sobě lep na křídla hotuje. — Samochtě na vějičky se posadil.

Vlastním se nožem pořezal. — *P.* Sam się swojim nożem zarznął.

Přinesl sám na se palici. — Leze mu sám pod hůl.

Sám do svého hnízda naprášiv musí zase do něho vlezti.

Utekl se v kožišku do vody. (Zvláště když kdo jiného předchvátiti chtěje žalobou neb jinak, sobě uškodí.)

Neví, kudy z konopí. — Neumí z konopí ven uhoditi (sobě pomoci, poraditi). Naproti tomu:

Tak co čáp z konopí vyvázl. — Vyšel z dobré, co čáp z konopí. *Mr.* Вырвавсь якъ Пилипъ зъ конопель. (Znamená též: odbyli ho, táhne po svých jsa zahanben. V. Narodopis. přísl. str. 492.) — Trn si z nohy vytrhl.

Neví už kam koz hnáti. — A ty už poně v saku? Nevíš, kam kozy hnány? — *P.* Niewie, gdzie kozy gnano — značí: jest sprosták.

Neví, kolik kur doma. — Kochan nevěděl, kolik kur doma měl. Dal.

Neví, v kterou udeřiti, — z kterého kraje začíti.

Všudy má těsno.

Nevím, kam se s tím dále rejdovati. *P.* Niewiem, gdzie trzy. *Slc.* Nevidím, kadě nuter, kadě ven.

Útku se mu nedostává.

Zmátli mu šiky. (Sem i tam se vrtí, toho i onoho se chytá.)

Zaskočiti od díry (vzíti někomu útočiště).

Neví ani sem ani tam.

Jest v tom klička.

Uvázal si kámen na krk. — Více vzal na hřbet, nežli unesti může.

Zasadil si veš do kožicha.

Pod nohama ho pálí. — Stojí jako na trní.

Vězíme, co v trní ježci.

Zapletl se, co holub v koudeli. *S.* Заплео се кано пиле у кучине.

Nad slivami vodu měřiti. Sedíme zde právě jako nad slivami vodu měříce. Flaš.

Nyní sedím na suchopáru. — Býti — seděti v bryndě. Z bláta se dobývati. Z jílu se škrábati.

Strčili ho do kozího růžku. — *P.* Wsadzono go w kozi rożek. — Do kouta někoho vehnati (do nesnadnosti, odkudž nemůž). — Do chobotu vehnati — přijíti.

Nehty si hrýzti.

Uvázl až po uši.

Pustili ho na kluzko. *Mr.* Зигнавъ его на скилзке.

Teče mu do boudy. — Teče mu voda do střevícův — do huby.

Drží vlka za uši. — *P.* Wilka za uszy trzymać.

Byl jsem pod mečem.

Dohořívá mu k prstům. (Jest u veliké nesnázi. Aneb: Už s ním na konci.)

Neměla bába trampoty, koupila si prase. *P.* Niemiała baba kłopotu, kupiła si prosię. *Mr.* Не мала баба клопоту, купила собѣ порося. — *S.* Немала баба бѣса, него купила прасе. *Blh.* Нѣмала баба работѫ, та си купила прасенце. Též *Novoř.* *Γρεὰ δὲν εἶχη διάβολον, κάγορασε γουροῦνι.*

Míti s kým naháňku — psí hody.

Dosedl holým zadkem na zemi (na vochli).

Kousl do kyselého jablka.

Došel prasku (t. nesnáze). — *P.* Trafił na prask.

V tuhém vrtati (s obtížnostmi zápasiti).

To byly jahody, toto jest ořech. (Když se věc snadná k nesnadné přirovnává.)

Trefil na suk. Přišli jsme na suk.

Mnohá hruda se tu svalí (t. nebude bez nesnází).

Dokládá na ořech. — Užeť věru na ořech doložil. (Kuše když napínávali, těžko bylo dotáhnouti na ten ořech, kterýž tětivu drží; tak bývá někdy těžko některou věc nesnadnou

ku konci přivesti. Červ. Béře se též ve smyslu: něčeho se horlivě ujímati, ne žertem něco odbývati.)

Těžký jest to kámen na ten tvaroh.

Tvrdáť jest to kosť na jeho zuby.

Těmi zuby té kůže nedotáhneš.

Nehned se z toho vykašle (z té nemoci, příhody, škody).

Bude míti co kvokati, než z toho vyjde.

Bude o to divný rouš (dranice a nesnáze).

On vždy před sakem kalí (sám sobě nesnáze činí).

S kamenem mu všecko jde. (Opp. po mýdle, po stole.)

Spíš by pytel blech uhlídal, než —.

Ušel z léče, už honí druhého.

Na vlasu visí. — Na špičku se dostal (náramné nebezpečenství).

Čert se tu hraje. — Už je čert odvázán.

Tu čert spí, popadneš jej za ocas.

Tuť vlk leží — a zajíc spí. (Tuť nebezpečenství, a on nedbá.)

Vlka za uši držeti. — *P.* Wilka za uszy trzyma. (Nevěděti co činiti neb nechati.)

Je ve skřipci. — V těsnou vpadl.

Na Janka uhoditi. — Shledáš, že tu na Janka uhodíš, že nebudeš věděti, z zadu-li čili z předu zvoní. (Ctib. hád.)

Poslední se desky chytati.

Na tvrdoť mu bude skočiti.

Běží mu o grunty. Běží o mne — o mou kůži. (Jedná se o věcech velikých, nebezpečných.)

Ten neodejde s celou koží.

O tvou hlavu se tu hrá.

Už ne o řemen, ale o celou kůži běží. *P.* Niejidzie o rzemień, ale o całą skórę.

Už mu na kůži teče (o nebezpečenství, nepohodlí).

Už se mu v růžek (v hrdlo) nalévá.

Nechtěl bych v jeho kůži seděti. — *S.* У злоћ се кожи находи.

Býti jako na břitvách (předtucha nebezpečenství).

Mezi mlatem a kovadlem býti. — Mezi dveřmi a veřejemi býti.

Nad propastí státi.

Drž pane bože káry, ať se vůz nezvrátí. — Drž pane bože vůz. (Nedej bůh v nebezpečenství tom zahynouti.)

Musí od učení dáti (když kdo v začátku škodu vezme).

Už se jich několik spálilo — zčernilo.

Popáliti si prsty. — Popálil si čupřinky (sám si uškodil).

Opálil se. — Opálil si oči. — Napálili ho. — Hleď, aby se nespálil. — O jednu (jedva) se nespálil.

Už oheň v podolku (škoda hotova).

Už mu ani všickni svatí nezpomohou. — *Ch.* Nit mu vsi svetci već nepomoreju.

To jsem si dal zu ucho (hloupý kus udělal).

Má z toho polízánou.

Vezl na trh cibuli, zase přivezl ošlejch. (Prodělal. Aneb: Jaký odešel, taký se vrátil.)

Vzals koně, vezmi i bič. — Vzal čert koně, vezmi i uzdu.

Vzal to čert za starý dluh. — *P.* Wziął to diabeł za stary dług.

Už jest s ním na kahánci. Kupec už jest na kahánku.

Už jest na počepí — na náklonku — na kvasnicích.

Už jest s ním na mále — v koncích.

Z posledního mlátí. — Už doklepává.

Na dně sedí. — Přidal fíku (dodělal). — Zvoní mu na poslední.

Ostrouhal (oškrábal) kolečka.

Jest na holičkách. Kouří se mu z vah. *R.* Идетъ у него дымъ коромысломъ.

Psem zelí voziti (orati). — Ve psí býti. *S.* Дошерао до паса.

Trhají se mu struny. — Vysychá mu roh.

Polámaly se mu váhy (stroje). — Propekl pánvičku.

Osákl co ryba na bláté.

Na korábu se octl. Přišel na koráb. Jede na koráb. — Dostal se do Vomizína.

Už táhne ode dsky. (Dodělal co vrhcábník, karbaník atd.)

Už mu utekla svině s čepem (prokrčmařil). — Pozdě honí svini s čepem.

Dostal se s koně na osla. Spadl s koně na soumara (mezka). S koně na osla přesednouti. — *Il.* Izišel je iz konja na osla.

Přišel (padl) s kyje na palici. Boje se kyje (kyji se vyhýbaje) trefil jsem na palici (ze zlého v horší).

Utekl z deště pod okap (pod žlab). — *Kr.* Iz déža pod kap. *P.* Trafił ze dždža pod rynnę.

Skočil (trefil) z bláta do louže. — *HLuž.* Z luže do błota pšindź. — Pomohl mu z louže do bláta. — Louže k blátu přilívati.

Z dýmu do ohně padnouti. — Z roštu do uhlí upadnouti. — *Kr.* Iz dima v' ogenj. — *R.* Изъ огня да въ поломя. (*Ř. Τὸν καπνὸν φεύγων εἰς τὸ πῦρ ἔπεσεν.* — Отъ дождя не въ воду, а отъ огня не въ поломя.

Utíkaje před vlkem udeřil na medvěda. *R.* Бѣжалъ отъ волка а попалъ на медвѣдя. *Il.* Tjerajući lisicu nastupio (nagazio) na vuka.

S chlebíčka přicházeti na slanečka.

Po malé zimničce velikou dostati.

Přijdeť také na místo, kde koště stává.

Oseckali mu brky. (Vzat mu úřad; odňali mu moc neb statek — to čím pýchal a nad jiné se zpínal.)

S lavice a polštáře koho svrci (t. s úřadu).

Shodili (ssadili) ho s lopaty (se služby).

Někdy vážný, nyní žádný.

Uťal větev pod sebou.

Má u něho v čepě. — Vypadl z rukávu (pozbyl milosti).

Odhodil si nůž.

Spadlo mu máslo s chleba. — Spadl (schází) mu s kopy groš. (Znamená též tolik co: Ztratil chuť.)

Odpadlo mu vemeno od huby. *Mr.* Отпала му цицка отъ рота. — Veliká mu lžíce od huby odpadla. — Tomu veliká svice shasla.

Jak jedné hlavy nestane, jest po tvé veta.

Má dluhův jako kvítí.

Dluhův má jako vlasův na hlavě. *S.* Дужанъ е и съ косомъ на главн. Dlužeň i s vlasy na hlavě.

Jest zařezaný až po uši. Až po uši v dluzích vězeti.

Zabředl velmi. — Utonul v dluzích.

Cizím peřím létá. (Vydluženými penězi hraje na pána.)

Klín klínem hnáti — vyrážeti — vybíjeti. (Znamená: Dluh dluhem platiti; z nesnází si pomáhati; moc mocí odpuzovati; proti lsti zase lsti užívati.) — *R.* Клинъ клина выбиваетъ. *Ch.* Klin klina zbija.

Pytaj (vydluž se) na bradu. *Slc.*

Na cizí kůži píti.

Snědený peče chléb. — Dřív odřel než zabil (dřív vzal plat než dílo odvedl).

Na oštípě ujeti (pro dluhy uteci.)

Usedlý co havran na topoli (o nejistém dlužníku).

Půjčka pláče (méně oplatil).

Na věčnou oplátku se vydlužiti.

Ukázal mu ťuku (straku) na vrbě. (Když někdo někomu dluh odvede na nejisté osobě). — *P.* Ukazuje gruszki na wierzbie.

Zaplatil mu, když nové škorně koupil.

Místo ořechův skořepiny.

Vypůjčil jsem se plévy, a mám pšenici oplacovati. *DLuž.* Ja som plewy požicował a cistu pšeńcu derbim hopłašowaś.

Za peníze nepřítele koupiti (nevděčnému půjčiti).

Vítr za vodu ručí. (Oba nejisti.)

Někomu udělati kličku.

Dorostl naň muž. — Skrotl co vlk v jámě.

Opadli mu brkové. — Vytrhali mu brky, aby tak nehýral. — Obrazili mu křídla, aby tak prudce nelítal. — Ohořeli mu křídla (konec pýchy). — Brzy nepřátelským křídlům brky osekáme. — Někomu křídla podřezati.

Krotne, že mu peří opelíchalo. — Povytrhali mu peří — podšklubali ho.

Sbíti někomu roh. — Rohy mu spadly. — Srazili mu rohy, aby netrkal. — Drobet mu upilováno rohův.

Vzali mu tipec. — Sedřel mu tipet (když s někoho veliká pokuta se vezme). — *P.* Zdarto mu pypeć.

Poujal jim medu, co včelám. — Poujal mu sádla.

Ujali mu obroku, aby tak neskákal.

Ukrátili mu skokův, aby tak nehýsal.

IX.

Čas — pozdě — dávno — nikdy — konec — počet — celost — mnoho — zvětšování — nic. Podobnost — stejnost — znání — uhodnutí — jistota — bezpečnost — nejistota — marné počínání. Chození — spěch — ztřeštěnost — zmatek — nepořádek. Důkladnost — zevrubnost — přísnost — snadnost. Laciné — drahé.

Ještě tvá žeň nedozrála (ještě čas nepřišel).

Ještě není po času. — Ještě ženská matka neumřela.

Ještě se nebe hýbe (ještě čas jest; co se nestalo, státi se může).

Už jest před rukama (o přítomné věci).

Nyní se béře podíl.

Kahanec se níží (čas běží; jest co pospíšiti).

Kohout zapěl (minul čas).

Od kolébky a kaše (od dětinství).

Co jsem na své nohy vstal.

Ještěs ty houby pásl — sbíral.

Dokud vejce neuvře. — Co od štědrého večera do vánoc (trvati to bude).

Mnoho dotud ještě vody uteče. — *Ch.* Vnogo jošče za toga vode po Savi (Dravi) prejde. *S.* Много ће донде воде протећи. — Milý brachu, ještě pojíš mnoho slovenského hrachu (říkají Slováci).

Nebude mne ani tebe více hlava boleti (až to neb ono bude). — *Mr.* Не буде тогды мене голова болѣти.

Za tepla něco hledati (v čas).

Nebude tu červených vajec jísti (nedočká ve službě velkonoci).

Onotě všelijak, můj vlku! *HLuž.* Wone jo šelako, moj wělko. (Časové už nejsou, co byli.)

To jsou loňské blumy. — Loňské slívy připomínati.

Loňského sněhu zpomínati. — *Blh.* Обычамъ тя като ланскій снѣгъ. — *Fr.* Je m' en soucie comme des neiges d' autun. *Čud.* Kus on se muldne lummi? (Kde jest loňský sníh?)

Zpomenula babka dědka plakati.

Bylo někdy pivo! (a už ocet z něho).

Co slavík po svatém Havle.

Stalo se, zlomiti tomu hlavy už nelze.

Pozdě stáje zavíráš. *Slc.* Pozdě konic zatvárať.

Loupež vlku vydírati.

Už jsou ptáci vylétali. — Klec zavříti, když ptáci vylétali.

Po obědě lžíce (hledá).

Pozdě v les na jahody, ano léto prošlo. *R.* Спустя лѣто, да въ лѣсъ по малину.

Po času přišel (t. příležitost zmeškal).

Po mši přijíti. — Po obědě ke mši (když kdo k něčemu nevčas přijde, zmeškav příhodné chvíle). — *Ch.* Po poldan késno je k meši.

Voštiny dotlačovati.

Už jsou tomu neděle.

Za krále Holce, když byla za groš ovce. *Mr.* При царѣ Митрохѣ, коли людей було трохы. Za krále Mitrocha, když byla lidí trocha. То ще за того Царя, коли не було сухаря. To se stalo za těch Carův, když ještě nebývalo sucharův. Anebo: To ještě za toho krále, když bývalo placek na mále.

Už jsem tam nebyl od kočičího moru (velmi dávno). — Od vlčího moru (t. nikdy).

Po smrti ten úterý. — Třetí den po smrti.

Až po dešti ve čtvrtek. *R.* Послѣ дожжика въ четвергъ.

To se stane, až připadne neděle na pátek. *Kr.* To se bó zgodílo, kadar bó v petik nedélja.

Zaplatí ten týden po neděli. — S néděle některý týden. Dá až na uherský měsíc.

Na svatého Vida, co nebude nikdá. Což se tehdáž stane, až sv. Nikdá svátek přijde. Kor. *Mr.* Объ Миколѣ тай николи. — *Šváb.* Am St. Nimmerleins Tag.

Zaplatím ti na svatou trdlici. *HLuž.* Ja ći zapłaču na swjatu ćerlicu.

Na psí letničky, — na malé letničky.

Až čert umře a peklo shoří. (*Angl.* When the devil is blind.)

Tedy ti zaplatí, kdy pán bůh hudcům.

Až se v krbě zhvězdí.

Kdy na dlani chlupy narostou.

Dáť, až pes na lísku vleze — poleze.

Počkej, až kohout (kočka) vejce snese. — Kеď korytnačka zajáca prebehně. *Slc.*

Až koza dí: řemen.

Spíše se voda s ohněm shodne — vlk s ovcí ožení, — kráva ohřebí, než se to stane. *S.* Пређе ће се вода съ ватромъ сложити, — курякъ съ овцомъ оженити, — крава ождребити, неголи ће то быти.

Přijde tehdá, až i můj otec z hrobu. *S.* Дошао онда, кадъ и мой отацъ изъ гроба.

Od kolku do kolku. Od desky do desky. (Od začátku do konce.)

Už jest železo v ohni.

Už jest kukla ušita. (Stalo se, už to učiněno, konec tomu.)

Už jest tomu amen. *R.* Аминь тому дѣлу.

Něčeho na povřísle nechati (neskončiti, bez rozhodnutí, bez vykonání nechati).

Ještě hra nemá konce. Ještě jsou karty na stole.

Do třetice všeho dobrého. *S.* Безъ треће ниє среће. (Bez třetice není štěstí. Zvláště při pití.) — Omne trinum perfectum.

Do krále (totéž co do třetice).

Od hlavy až do paty. — Od vrchu hlavy až do paty nohy. — *S.* Одъ главе до пете.

Ani chlup nechybí.

Lidí tolik, žeby ani jablko nepropadlo, — žeby mohl jablkem po hlavách kouleti. — Lidí jako máku.

Jest toho (u př. ovoce) jako drnu. — Jest toho jako bru — jako listí.

Konce kraje tomu není.

Na volové kůži by toho nesepsal.

Mám toho s krk. — Jsem v tom po uši.

To jest až přes čáru.

Z komára vola neb velblouda udělati. — S. Барабарити съ комарцемъ слона. S komárem slona rovnati.

Z mouchy slona dělá, — strojí. — Z mravence horu děláš.

Jest toho ledva s nehet, a měří to loktem. *HLuž.* Wono bje ljedy nochć, a budże z něho łochć. *DLuž.* Wono je ljedba nokś, a hordujo z njogo lokś.

O málo je málo.

Ani za mák, — za vlas, — za nehet, — za palec — za prach.

Ani zbla (stébla), ani nehýtku, ani chlupu (chloupku), ani chmýrka, ani pírka.

Ani co by do oka padlo. Ani co by oko sneslo.

Ani chlípěte nezachovati.

Houby dostal. Houby víš. Houby mi do toho.

Jest mu podoben, jakoby mu z oka vypadl, — jakoby jeden druhému z oka vypadl. *Mr.* Якъ бы ёму зъ ока выпавъ.

Jednoho přikryj, a druhého ukaž. *Ch.* Jednoga skrij, a drugoga pokaži.

Podobný jak vejce vejci. Ani vejce k vejci, ani mléko k mléku podobnější není.

Jak dvě kapky (krůpěje) vody. — *R.* Какъ двѣ капли воды.

Neušel matky (jest matce podoben). — Za vlas ho neujde.

Nepodobno pazdeří k té červené růži (o věcech sobě docela nepodobných).

Nepotatil se. Nekráčí šlepějemi otcovými.

Jsou *té* barvy. — Jednuškatě to.

Jsou z jedné peci — z jednoho hnízda. — *S.* Изъ єдногъ су гнѣзда.

Jsou na jedné líně.

Z jedné jsou louky. — Z jedné to louky kvítí. — *P.* W jednéj łące pasieni. — *S.* Одъ наше є горе листакъ. Z našeho lesa lístek.

Jest z téhož pytle. — Jeden jak druhý jest z téhož plotu kůl. *P.* Tegoż to płotu koł.

Obáť jsou čert jako ďábel. — Čert jako ďábel, jsou oba černí.

Čert na ďáblu jede. — Čert ďábla přinesl chocholatého.

Vody by mu nepodal. (Když se někdo někomu rovná, jako by s ním na bratrství píti chtěl, an druhý špatnost jeho proti sobě vida, ani by mu vody nepřipil.)

Jeden za osmnáct a druhý bez dvou za dvadcet. Též *P.* Jeden za ośmnaście, a drugi za dwadzieścia bez dwu.

Jsou na jedno kopyto děláni (mnoho si neodevzdají). — *Ch.* Vsi su po jednem kopitu napravljeni. — *R.* Оба луки, оба туги. Oba luky, oba tuzí.

V jedno brdo jsou tkáni — biti. — *Ch.* Vsi su na jedno berdo tkani. — Všechno to na jedno brdo. — Na jedno brdo každou přízi tkáti.

Pod jednou duchnou léhají. *DLuž.* Pod jadnym manteljom ljažaś.

Všecky v jeden snopek svážeš.

Všeť jsou šeří, vše pekaři. *R.* Всѣ бобры, всѣ равны. Všickni bobři, všickni rovní.

Trefil svůj na svého. — Pištec trefil na bubeníka. — Trefil čert na ďábla, pištec na bubeníka.

V jedno dychají. — Jeden dychánek dychají.

Dobře se ty zuby znají.

Vyhlídá pán úředníku z rukávu (nečiní to úředník bez vůle pánovy, jest jím nadchnut).

Tahají za jeden provaz.

Mohou spolu peníz propiti.

Pes psu blechy vybírá (když sobě dva stejní pochlebují, anebo když se obírají a škrabají).

Byť pes psa nejedl!

Harcují se praví dva chodci. (Stejní jsou, a předc si přezdívají a nepěkně si nadávají.)

Čtverák se s klukem kočkuje.

Jeden hrdý, druhý tvrdý.

Podejme si ruky (jsme oba hříšní).

Taktě mu břich měkký jako mně.

Já rád zpívám, ty rád výskáš.

Nic se neboj otrhaný, povedou tě oškubaní.

Ten chléb se k tomu sýru můž hoditi.

Na jedno kopyto boty všechněm šíti.

Na jeden kolovrátek hráti. — Na jedny kejdy pískati. — Vždy na starou kobzu hráti.

Vždycky na jednu strunu bíti, — jednu notu housti — na jeden roh troubiti.

Na jedno nákovadlo tlouci.

Po tmě jako v noci.

Na slámě jako na trávě.

Pleš jako holé, všeť jest jedno.

Pěšky jako za vozem, vše fůra.

Šíti jako párati, vše robota.

Chud v brašnu neb v měšec.

Peklo a sytno (též peklo znamená), obe bedno. *Slc.*

Táž baba na témž voze. — *P.* Taž baba na tychže kołach. (Tak špatně nyní jak dříve.)

Vezl na trh cibuli, zase přivezl ošlejch.

Kamenem do hlavy, jako hlavou do kamene. *Mr.* Ци у камень головою, ци каменемъ у голову. S. Или яе къ камену, или камень къ яету. Vejce na kamen, jako kamen na vejce.

Hodmo, bodmo, vše bije. — *P.* Nie kij, ale drzewo. *R.* Не кіемъ, палицею.

Trn jako hloh, obé kole.

Střiženo jako řezáno. *R.* Брито, стрижено, а все голо.

Mr. Бувало стригало, а теперь бріе. *S.* Та стрижено, та кошено, то є све єдно.

Neumřel, nemoc ho udávila. *Mr.* Не вмеръ, болячка вдавила.

Aha, bývalec! — Aha, známe tě ptáčku! (Když kdo dopaden, když soudce známého zločince opět má před sebou atd.)

Znáti koho po srsti, — po kůži, — naskrz kůži.

Známe ptáčka po peří. — *P.* Знаć ptaka po pierzu.

Vímť já, kde a jak v něm plíce leží (znám ho naskrz, ven a ven).

Vím já dobře, co v něm vře, — vězí.

Znám ho obličejem víc než obyčejem.

Vímť já i bez popa, že v neděli svátek. *Mr.* Знаю и безъ попа, що въ недѣлю праздникъ.

To můj nos dávno očenichal. *S.* Носъ є мой давно то омирисао.

Po ptáčku o něčem zvěděti (podtají známosti nabyti, se dověděti).

Už to vrabci po střechách zpívají.

Vědí to už i báby ve špitále. Báby na trhu už o tom mluví.

Jakoby v oko trefil. — *Mr.* Якъ у воко влѣпивъ. — Якъ тамъ бувъ.

Od černého daleko nechybil.

Ba tak právě, tu vězí trn — tu vlk leží.

Jisto jak hodina. To je jak hodiny.

S jistým hráti.

Jakby sen v ruku přišel. *R.* Такъ вѣдь, какъ въ руку сонъ положилъ (uhodnul budoucí).

Bezpečně na obě oči spáti.

S břehu na potopu se dívati. — S kopce na bitvu patřiti.

Vrabci v trní. (Už jsou na bezpečném místě.)

Z ručky do ručky. (Říká, kdo druhému nedůvěřuje a bezpečného hraje.)

Co se zdá, to je sen. (Říká-li kdo bez jistoty mluvě: Mně se zdá, že —.)

Visí to na tenké nitce, — na tenkém lýčí.

Jest mezi lžicí a ústy. To jest ještě mezi ústy a lžicí. Inter calicem supremaque labia.

Ještě je to za horami. — Ještě to na milosti boží.

Na dvoje bába hádala. *Mr.* На двое баба ворожила.

Říkej drozde, dá-li bůh! (Když kdo k něčemu budoucímu, nejistému se kosí, tím ho pamatujeme, což od zpěvu toho ptáka.)

Zdráva kočka, kdo to dočká.

Drží co úhoře za ocas.

To je straka na vrbě (velmi daleké a nejisté). — Ukazuje straku na vrbě, — ryby ve vodě. — *R.* Насказать кому соловья на сосне.

Platno to jako mrtvému kadidlo. *Mr.* То ёму поможе, що мертвому кадило.

Tak to platno (platí), jakoby sněhem zapečetil.

Už pros anebo peklem hroz, ničeho nepořídíš (nic na plat).

Nezpomohlo babě ani kouření (koření).

Darmo si podešvy šoustá (nic tam nepořídí).

Nakládá jako na zlou horu (o daremném na někoho nákladu).

V dým — v keř to půjde (nic z toho nebude).

Jeden šije, druhý párá.

Darmo proti vodě plouti.

Za nosem jíti (přímo).

Chodí, léda nohy nestály (bez účelu, zaháleivě).

Chodí za ním jako stín, — jako tele za kravou.

Chodí jako na drátkách (obratně, zpanštile).

Natahovati koty (pospíchati).

Běží, jakoby mu hlava hořela. — Běží, jak by ho prutem švihal. — *Ch.* Beži kak dabi ga gdo s prutom gonil.

Přijel jako na větru. — Běhá jako s keserem.

Jak běžel, tak běžel. — Běží, jak skoku stačuje. — Šel jako s listy.

Pospíchá, div si paty neuráží.

Rozvaž nohy (pospěš).

Běží jako švec s botami, — jako švec do trhu. — *P.* Spieszy się by szwiec s boty na targ.

Pilno mu jakoby hořelo. — Běží tam jako na oheň. — Pospíchá jako z ohně.

Cos pak pro uhlí přišel? (že tak pospícháš od nás).

Jak by pálil (dělá, odbývá to, utíká atd.).

Běhá jako ohořelý kocour.

Dechu v sobě nečije.

Tuším, jemu tam strýčka pekou (příliš tam pospíchá).

Proč se pleteš, kde já se matu (když dva, jimž pilno, vrazí do sebe, neb jeden o druhého zavadí). — Nevidí pro oči.

Jak nabije, tak vystřelí.

Čerstvější sedlo nežli kůň. — *S.* Брже седло него конь.

Jakoby holého smyl (o spěšném něčeho vykonání).

Dělá páté přes deváté (všecko pomátá, příliš kvapí).

Šíti sobotním stehem.

Vše halabala dělá. — Jak šíti, tak párati (vše mu práce). — Vše hak mak odbývá.

Kam ruka, kam noha, kam ocas, kam hlava.

Kam kydeno, tam plištěno. (Lecos leckams; když se co bez soudu dělá, tref se nebo ne, padni kam padni.)

Ani ladu, ani skladu.

Všecko tam jako v pivováře.

Opak, drtem vše obrátiti.

Všecko chce na soustruh míti. — Na nehet všecko odměřovati.

Do babky se trefilo. Do trojníku zaplatiti.

Jakby ulil. Na vlas. Jako po šnůře.

Chlupy na vejci hledati. — *S.* Тражи у ају длаку.

Poskvrnu ve slunci hledati (příliš pochybující, vybíravý).

Hledá suku v sítí. *Slc.* V šachore uzel hledať.

Nechť sedí na čáře (nechť zná své místo). — Vyměřiti komu pokud čára.

Na uzdě — na krátké oprati koho držeti.

Jde to jako po másle, — jako po mýdle. — Cesta jako po mýdle.

Jde to jako z vody. Naopak: Jde nám všecko jako z kamene, t. těžce.

Jakoby peří dral. — Všecko jako s hory jde.

Vstrče ruku za pas bych to udělal.

Za homolku, — za facku něco koupiti. Dostal to za babku, — odpůl zdarma.

Pán z laciného kraje (kdo rád lacino kupuje).

Mohl bys to v apatice prodati. — Jdi s tím do apatiky.

Dávají toho co drahé masti.

Jen že toho darmo nedávají (tak příliš laciné to jest).

X.

Odbytí — posměch — žerty — smích. — Některá žertovná a satyrická pořekadla. Pohádeční pořekadla. Z národních obyčejův. Některá připodobnění přímá a opačná.

Dej poslovi groš (grešli), a dojdi si sám.

Někoho s krku pozbyti.

Žeň kozy (pávy) po svých, z tohoť nic nebude. — *P.* Jedź, gdzie brody nawłaczają, — gdzie nosy robią, — gdzie kozy kują. Jeď, kde brady navlíkají, — kde nosy přidělávají, — kde kozy kují.

Jdi s ostatky! — Táhni sírky!

Ať jde, tu pro něho tráva nerostla.

Kázali mu tři krále napsati.

Dali mu točiti provázek.

Dali mu pytlem. Dostal pytlem, — košem (odpověděla mu milá). — Dostati košík. Už jde s košem. Propadnouti skrze koš. — *P.* Dać komu wieniec grochowy.

Čic kocúr na myši, nesloboda k Maryši. — Čoky psovi od oltára. *Slc.*

Chytil tam kocoura. (Zvláště když někdo odcházeje myslí že něco moudrého, velkého učinil, an zatím vysmán jest.)

Švábsky ho odbyl (kuse, krátce, zhruba).

Šel, jakoby ho pes kousl.

Povíme jim, až tudy půjdou.

Skládej, skládej, nekoupíme.

Dali mu propudy (vyhnali ho). — Dali mu za vystoupenou, — za vystrčenou.

Odstrčili ubohého co kotě od mléka.

Vysunuchu je jako Radocha z člunu (vyhodili, vystrčili je ven).

Starého čerta ti dám.

Napiš na trám, vezmeš, ažť dám.

Někým smích pobíjeti, — váleti. (Špatná žena mužem smích pobíjí. Jedni druhými smích válejí. Štítný.)

Vysmáti se komu na vrch hlavy.

Kocoura někomu vítati.

Strouhají mu křen, — mrkvičku.

Cíbky komu dávati. — Vidliček — fíkův podávati. Vidliček a špiček nasbírati.

Hráti komu na nose.

Jak s tím mlčí, jakoby dobře koupil (zahanben jest).

Rozvázal špačky. Rozpouští špačky. Počíná špačky rozpouštěti. Rád špačky rozpouští. (O veselém a žertovném člověku.)

Pro slovo nekazí rytmu (by měl i něco přidati, předce on poví něco směšného).

Nech těch žertův u všech čertův.

Je mu s máslem (směje se).

Komu směšno, nech se směje.

Bude z toho poctivý smích.

Smál se, až se za břicho popadal. — Smíchem se všickni váleli.

Div smíchem nepukl — nepraskl. — Rval si boky od smíchu.

Šklebí se na to, jako Mikeš na jelito.

Smíchem studeným se smáti (neopravdovým).

Z plic se toliko směje.

Usmíval se naň, jako vlk na šťávu.

Směje se na to, jako pes na vřelé kroupy.

Smích z loňských ohrabkův (směje-li se kdo, ano nic směšného není).

Má tři vousy pěti řadami.

Sedí na koni, jakby ho vidlemi nakydl. *S.* Седи на коню баш као вилами пасаљенъ.

Ostává, kde si lišky (zajíci) dobrou noc dávají.

Tam pán bůh jen jednou za rok přijde.

Prosí, ano musí tak býti (žádá-li kdo něčeho na nás, čeho odepříti neradno).

Na svini čubu vložiti (čest nehodným prokazovati).

Drž se zuby za vítr. *S.* Држь се зубы за вѣтаръ.

Půjdeme spolu, povezeme smolu.

Kde se dnes sejdem? Takto-li se dvě daremné osoby táží, připleskne druhdy třetí: Na bidle u kožišníka. — *P.* Skupili się by liszki u kusznierza.

Pro mne, jak krejčí říká. (Pro mne, t. nemám nic proti tomu; a krejčí též říkává: Pro mne, vezměte třeba čtyři lokte na kalhoty.)

Pozdrav tě ruka páně, — co na basu hrává.

Napil se dvakrát z prázdného.

Ne samým chlebem živtě člověk, ale také houskami.

Však to učinil jen jednou naposledy.

Smrad, žeby hůl státi mohla.

Aby ti ruku (prsty) pozlatil! (po špatně vyvedené práci.) — *Ch.* Bi ti pozlatiti perste.

Jak by kury pohrabaly. *R.* Какъ куры набродили. (O špatném písmě se říká.)

Psala Ančička, čte po ní kočička. *Mr.* Писала писачка, читае собачка.

A tak dále — co svině vyryly. (Hodí se dobře na ony spisovatele, kteří u vyčítání nic dále nevědouce, ve vševědoucím a t. d. si libují.)

Tetka židovská. (Svině, ježto ji židé nezabíjejí, nejedí, a tudy velmi v uctivosti mají.)

Kvíčala z krmníku (vepř).

Slavíček z úlehle (krkavec).

Zimní slavík (vlk). — Slavíček, co ovce dáví.

Appertura (žertovně slove díra v šatu). — Ulice bez vyjití (pytel).

Bílých rejster potomstvo (ženské pohlaví). *P.* Białego rejestru potomstwo. Gmin biały.

Prohlíží švy, jakoby ne své. — V obojku loviti. *P.* W kołnierzu łowić. — Loví v krejčovské oboře (hledá hmyz).

Svíčce nos utříti.

Shoditi koho s katedry (na kázaní provolati).

Jezdí na apoštolském koni (chodí pěšky).

Věnec někomu poslati (vyzvati jej na souboj).

Dobyti blyskavky (kordu). — Přisahati na buben (vojákem býti).

Lámou se mu kolesa. — Trhají se mu struny. — Má slabé útory, a všecky průduchy otevřené.

Každý pes z jiné vsi (o rozdílných věcech, u př. má-li kdo punčochy každou jinou). *Angl.* His stockings are of two parishes.

Šlape ševci na krk. — Chodí po rychtářově mezi. (Přešlapuje obuv, šámá.)

Nosí péro přes rameno (jest pastuchou).

Převrhl před samou stodolou. Nedojeda skácel. U prahu skácel. (Upadne-li komu s lžíce před samou hubou.)

Snědl mnicha, a kápě mu v hrdle zůstala (chraptí, má překřičený hlas).

Chytá hýly. Má na nose hýla (má omrzlý, červený nos).

Má tichou muziku (svrab).

Červeného kohouta na dům posaditi. *DLuž.* Cerwjonego kokota na kśiše stawiś. (Německého původu pořekadlo.)

Mlynáři se perou (padá sníh).

Trkla ho koza. (Dítě ztratilo kozu, odstaveno).

Vůl berana porodil (když kdo boty zul, maje pod nima vlněné punčochy).

Mršť valachem berana, budem skákať do rána. (Hraj smyčcem na struny.)

Potřeba, která krále s koně shání. — *S.* Нужда, коя царя съ коня стера.

Dva zamilovaní se sejdou (sešli) dohromady. (Když dva najednou po jedné věci sahají.) — Dopadneme se na soli. *P.* Zdybiem się u soli.

Čert neví, kde má ženská brousek. — Kde má ženská

poslední brousek? (Odp. na břiše, ježto nabrousivše nůž o kamna obyčejně o zástěrku na břiše jej otírávají.)

Místem jako vlas, místem jako klas, místem jako psí ocas (o špatném přádle).

Vlčkové běhají po poli, — po obilí (když klasové obilní povláním větru vlnky dělají).

Pod milým bohem nocovati. *Kr.* Pod milim bógom prenočíti (pod širým nebem, sub Jove).

Není má peřina, řekl onen v prostřed ležící (když se krajní, an je zima dojímala, o svrchnici tahali. Užívá se, když kdo sám dostatek maje jiné o nedostatky hádati se nechává).

Uchvátil požehnání. (Říká se, když jeden druhého v něčem předstihne.)

Neměl před ním noh. (Nemohl nic proti němu.)

Spravedlnost pro městské synky. (V městě jednom odsoudil kdys úřad cizince k šibenici nedávno vystavené; měšťanstvo ale tomu silně bylo na odpor, předstírajíce, že nikoliv pro cizí holotu, alebrž pro městské synky spravedlnost sobě vystavěli.)

Nemáte ježkovou palici. (Říká se, vstupuje-li kdo ponejprv do cizího bytu, anebo přichází-li příliš často ke komu. Ježkovou palicí se druhdy psi z kostelův vyháněli.)

Straka přiletěla. (Dostaneme hosti.)

Šlápl jsem ti na patu, budu na tvé svatbě.

Babu řezati. (Světiti středopostí.)

Dobrého nepálí. (Bojí-li se kdo něco horkého do rukou vzíti, anebo spálil-li se, říká se žertem: Dobrého nepálí; načež ten odpovídá: a zlého nesmí. — Pořekadlo toto nepochybně od někdejších ordálií počátek vzalo.) Viz str. 355.

To na zoubek. (O darech, jež kmotři a příbuzní šestinedělkám přinášejí, jako na první zoubek novorozeňátku, aby snad řezání se zubův šťastně přestálo.)

Připiš psotě, co chybělo. (Přijmi za vděk, vůli za skutek; dal jsem, co jsem měl. Po vyčestování hosta se říkává.)

Měsíc svítí jako rybí oko. — Čistě se vybralo co rybí oko. *Kr. Ch.* Je jasno kak ribje oko.

Je tu tma jako v limbu. — Tma jako v pylli. *Kr.* Je tema kakor v mehi.

Ani bych psa nevyhnal (tak špatné, bouřlivé jest počasí).

Jest tu zima jako v psinci.

Hustá (smetana, omáčka atd.) jako kejdy.

Tuhý jako lub.

Mokrý jako hnůj. *HLuž.* Ljeny (líný) kaj noj.

Z brusu nový.

Už bych jehlu našel (tak světlo).

Chraplavý jako starý houser. — *HLuž.* Wón jo dybawy kajž stary husor.

Chlapec jako buran, — jako povodeň (pln živosti a ohně).

Jest toho potřeba jako soli.

Je toho co za krejcar šafránu.

Nosí jako soumar, — jako osel.

Má to v prstech jako slepý housle, — jako žebrák veš.

Co by bičem mrštil.

Jako včely se motají.

Jakoby svini osedlal (když se nehodnému dá úřad).

Ženou se jako rozbité vojsko. *S.* Иду као разбіена войска.

Trhovati jako o kamenný lom.

Věsí se jako klíště na každého. *DLuž.* Won wisi ako badak na dra-če, — ako kleśč we losach.

Chutný co nèslaný tvaroh.

Pěknéť jest to bylo kázaní, jako nemastné zelí.

Foremný, jako na ruby kožich.

Jest tam daleko, co s hráze do rybníka.

Okřál jsem, — zotavil jsem se, jako louka po suchém dešti.

Spěšnýtě, co medvěd za křepelkou. *Mr.* Швидкый, якъ ведмидъ за перепелицями.

Přilehá to, jako hrbatý k stěně. *Mr.* Приставъ якъ горбатый до стѣны.

Černé jako labuť, bílé jako havran, rovné (upřímé) jako motovidlo, křivé jako vřeteno. *HLuž.* Čorne jako šwon, bjełe jako ron, rune jako motedło, kśiwe jako rećeno. *DLuž.* Carne ako šwon, bjele ako ron, rowno ako motelo, kśiwe ako reśeno.

PN
6505
S2C5

Čelakovský, František Ladislav (comp.)
Mudrosloví narodu slovanského ve příslovích

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY